៙ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

មហានិទ្ទេសបាឡិ

១. អដ្ឋកវគ្គោ

១. កាមសុត្តនិទ្ទេសោ

១. **កាមំ កាមយមានស្ស, តស្ស ចេ តំ សមិជ្ឈតិ;**
អទ្ធា បីតិមនោ ហោតិ, លទ្ធា មច្ចោ យទិច្ឆតិ។

កាមំ កាមយមានស្សាតិ **កាមាតិ** ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច។ កតមេ **វត្ថុកាមា?** មនាបិកា រូបា មនាបិកា សទ្ទា មនាបិកា គន្ធា មនាបិកា រសា មនាបិកា ផោដ្ឋព្ពា; អត្ថរណា បាវុរណា [បាបុរណា (សី. ស្យា.)] ទាសិទាសា អជេឡកា កុក្កុដសូករា ហត្ថិគវាស្សវឡវា ខេត្តំ វត្ថុ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ គាមនិគមរាជធានិយោ រដ្ឋញ្ច ជនបទោ ច កោសោ ច កោដ្ឋាគារញ្ច, យំ កិញ្ចិ រជនីយំ វត្ថុ – វត្ថុកាមា។

អបិ ច អតីតា កាមា អនាគតា កាមា បច្ចុប្បន្នា កាមា; អជ្ឈត្តា កាមា ពហិទ្ធា កាមា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា កាមា; ហីនា កាមា មជ្ឈិមា កាមា បណីតា កាមា; អាបាយិកា កាមា មានុសិកា កាមា ទិព្ពា កាមា បច្ចុបដ្ឋិតា កាមា; និម្មិតា កាមា អនិម្មិតា កាមា បរនិម្មិតា កាមា; បរិគ្គហិតា កាមា, អបរិគ្គហិតា កាមា, មមាយិតា កាមា, អមមាយិតា កាមា; សព្ពេបិ កាមាវចរា ធម្មា, សព្ពេបិ រូបាវចរា ធម្មា, សព្ពេបិ អរូបាវចរា ធម្មា, តណ្ហាវត្ថុកា តណ្ហារម្មណា កាមនីយដ្ឋេន រជនីយដ្ឋេន មទនីយដ្ឋេន កាមា – ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា។

កតមេ **កិលេសកាមា?** ឆន្ទោ កាមោ រាគោ កាមោ ឆន្ទរាគោ កាមោ; សង្កប្បោ កាមោ រាគោ កាមោ សង្កប្បរាគោ កាមោ; យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា កាមស្នេហោ កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោឃោ កាមយោគោ កាមុបាទានំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ។

“អទ្ទសំ កាម តេ មូលំ, សង្កប្បា កាម ជាយសិ;
ន តំ សង្កប្បយិស្សាមិ, ឯវំ កាម ន ហោហិសី”តិ [ន ហេហិសីតិ (ស្យា.)]។ –

ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **កាមយមានស្សាតិ** កាមយមានស្ស ឥច្ឆមានស្ស សាទិយមានស្ស បត្ថយមានស្ស បិហយមានស្ស អភិជប្បមានស្សាតិ – កាមំ កាមយមានស្ស។

តស្ស ចេ តំ សមិជ្ឈតីតិ។ **តស្ស ចេតិ** តស្ស ខត្តិយស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា វេស្សស្ស វា សុទ្ទស្ស វា គហដ្ឋស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា ទេវស្ស វា មនុស្សស្ស វា។ **តន្តិ** វត្ថុកាមា វុច្ចន្តិ – មនាបិកា រូបា មនាបិកា សទ្ទា មនាបិកា គន្ធា មនាបិកា រសា មនាបិកា ផោដ្ឋព្ពា។ **សមិជ្ឈតីតិ** ឥជ្ឈតិ សមិជ្ឈតិ លភតិ បដិលភតិ អធិគច្ឆតិ វិន្ទតីតិ – តស្ស ចេ តំ សមិជ្ឈតិ។

អទ្ធា បីតិមនោ ហោតីតិ។ **អទ្ធាតិ** ឯកំសវចនំ និស្សំសយវចនំ និក្កង្ខាវចនំ អទ្វេជ្ឈវចនំ អទ្វេឡ្ហកវចនំ និយោគវចនំ អបណ្ណកវចនំ អវត្ថាបនវចនមេតំ – អទ្ធាតិ។ **បីតីតិ** យា បញ្ចកាមគុណបដិសញ្ញុត្តា បីតិ បាមុជ្ជំ អាមោទនា បមោទនា ហាសោ បហាសោ វិត្តិ តុដ្ឋិ ឱទគ្យំ អត្តមនតា អភិផរណតា ចិត្តស្ស។ **មនោតិ** យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ហទយំ បណ្ឌរំ មនោ មនាយតនំ មនិន្ទ្រិយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ, អយំ វុច្ចតិ មនោ។ អយំ មនោ ឥមាយ បីតិយា សហគតោ ហោតិ សហជាតោ សំសដ្ឋោ សម្បយុត្តោ ឯកុប្បាទោ ឯកនិរោធោ ឯកវត្ថុកោ ឯការម្មណោ។ **បីតិមនោ ហោតីតិ** បីតិមនោ ហោតិ តុដ្ឋមនោ ហដ្ឋមនោ បហដ្ឋមនោ អត្តមនោ ឧទគ្គមនោ មុទិតមនោ បមោទិតមនោ ហោតីតិ – អទ្ធា បីតិមនោ ហោតិ។

លទ្ធា មច្ចោ យទិច្ឆតីតិ។ **លទ្ធា**តិ លភិត្វា បដិលភិត្វា អធិគន្ត្វា វិន្ទិត្វា។ **មច្ចោ**តិ សត្តោ នរោ មានវោ បោសោ បុគ្គលោ ជីវោ ជាគុ [ជាតុ (ស្យា.), ជគុ (ក.)] ជន្តុ ឥន្ទគុ [ហិន្ទគូ (សី. ស្យា.)] មនុជោ។ **យទិច្ឆតី**តិ យំ ឥច្ឆតិ យំ សាទិយតិ យំ បត្ថេតិ យំ បិហេតិ យំ អភិជប្បតិ, រូបំ វា សទ្ទំ វា គន្ធំ វា រសំ វា ផោដ្ឋព្ពំ វាតិ, លទ្ធា មច្ចោ យទិច្ឆតិ។

តេនាហ ភគវា –

“កាមំ កាមយមានស្ស, តស្ស ចេ តំ សមិជ្ឈតិ;
អទ្ធា បីតិមនោ ហោតិ, លទ្ធា មច្ចោ យទិច្ឆតី”តិ។

២. **តស្ស ចេ កាមយានស្ស, ឆន្ទជាតស្ស ជន្តុនោ;**
តេ កាមា បរិហាយន្តិ, សល្លវិទ្ធោវ រុប្បតិ។

តស្ស ចេ កាមយានស្សាតិ។ **តស្ស ចេ**តិ តស្ស ខត្តិយស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា វេស្សស្ស វា សុទ្ទស្ស វា គហដ្ឋស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា ទេវស្ស វា មនុស្សស្ស វា។ **កាមយានស្សា**តិ កាមេ ឥច្ឆមានស្ស សាទិយមានស្ស បត្ថយមានស្ស បិហយមានស្ស អភិជប្បមានស្ស។ អថ វា កាមតណ្ហាយ យាយតិ និយ្យតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតិ។ យថា ហត្ថិយានេន វា អស្សយានេន វា គោយានេន វា អជយានេន វា មេណ្ឌយានេន វា ឱដ្ឋយានេន វា ខរយានេន វា យាយតិ និយ្យតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតិ; ឯវមេវំ កាមតណ្ហាយ យាយតិ និយ្យតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតីតិ – តស្ស ចេ កាមយានស្ស។

ឆន្ទជាតស្ស ជន្តុនោតិ។ **ឆន្ទោ**តិ យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា កាមស្នេហោ កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោឃោ កាមយោគោ កាមុបាទានំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ, តស្ស សោ កាមច្ឆន្ទោ ជាតោ ហោតិ សញ្ជាតោ និព្ពត្តោ អភិនិព្ពត្តោ បាតុភូតោ។ **ជន្តុនោ**តិ សត្តស្ស នរស្ស មានវស្ស បោសស្ស បុគ្គលស្ស ជីវស្ស ជាគុស្ស ជន្តុស្ស ឥន្ទគុស្ស មនុជស្សាតិ – ឆន្ទជាតស្ស ជន្តុនោ។

តេ កាមា បរិហាយន្តីតិ – តេ វា កាមា បរិហាយន្តិ, សោ វា កាមេហិ បរិហាយតិ។ កថំ តេ កាមា បរិហាយន្តិ? តស្ស តិដ្ឋន្តស្សេវ តេ ភោគេ រាជានោ វា ហរន្តិ, ចោរា វា ហរន្តិ, អគ្គិ វា ទហតិ, ឧទកំ វា វហតិ, អប្បិយា វា ទាយាទា ហរន្តិ, និហិតំ វា នាធិគច្ឆតិ, ទុប្បយុត្តា វា កម្មន្តា ភិជ្ជន្តិ, កុលេ វា កុលង្គារោ ឧប្បជ្ជតិ, យោ តេ ភោគេ វិកិរតិ វិធមតិ [វិធមេតិ (ស្យា.)] វិទ្ធំសេតិ អនិច្ចតាយេវ អដ្ឋមី។ ឯវំ តេ កាមា ហាយន្តិ បរិហាយន្តិ បរិធំសេន្តិ បរិបតន្តិ អន្តរធាយន្តិ វិប្បលុជ្ជន្តិ។ កថំ សោ កាមេហិ បរិហាយតិ? តិដ្ឋន្តេវ តេ ភោគេ សោ ចវតិ មរតិ វិប្បលុជ្ជតិ។ ឯវំ សោ កាមេហិ ហាយតិ បរិហាយតិ បរិធំសេតិ បរិបតតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ។

ចោរា ហរន្តិ រាជានោ, អគ្គិ ទហតិ នស្សតិ;
អថ អន្តេន ជហតិ [អថោ អន្តេន ហេតិ (ស្យា.), អសហន្តេន ទហតិ (ក.)], សរីរំ សបរិគ្គហំ;
ឯតទញ្ញាយ មេធាវី, ភុញ្ជេថ ច ទទេថ ច។

ទត្វា ច ភុត្វា ច យថានុភាវំ, អនិន្ទិតោ សគ្គមុបេតិ ឋានន្តិ, តេ កាមា បរិហាយន្តិ។

សល្លវិទ្ធោវ រុប្បតីតិ។ យថា អយោមយេន វា សល្លេន វិទ្ធោ, អដ្ឋិមយេន វា សល្លេន ទន្តមយេន វា សល្លេន វិសាណមយេន វា សល្លេន កដ្ឋមយេន វា សល្លេន វិទ្ធោ រុប្បតិ កុប្បតិ ឃដ្ដីយតិ បីឡីយតិ, ព្យាធិតោ ទោមនស្សិតោ ហោតិ, ឯវមេវ វត្ថុកាមានំ វិបរិណាមញ្ញថាភាវា ឧប្បជ្ជន្តិ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា។ សោ កាមសល្លេន ច សោកសល្លេន ច វិទ្ធោ, រុប្បតិ កុប្បតិ ឃដ្ដីយតិ បីឡីយតិ ព្យាធិតោ ទោមនស្សិតោ ហោតីតិ – សល្លវិទ្ធោវ រុប្បតិ។

តេនាហ ភគវា –

“តស្ស ចេ កាមយានស្ស, ឆន្ទជាតស្ស ជន្តុនោ;
តេ កាមា បរិហាយន្តិ, សល្លវិទ្ធោវ រុប្បតី”តិ។

៣. **យោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, សប្បស្សេវ បទា សិរោ;**
សោមំ វិសត្តិកំ លោកេ, សតោ សមតិវត្តតិ។

យោ កាមេ បរិវជ្ជេតីតិ។ យោតិ យោ យាទិសោ យថាយុត្តោ យថាវិហិតោ យថាបការោ យំឋានប្បត្តោ យំធម្មសមន្នាគតោ ខត្តិយោ វា ព្រាហ្មណោ វា វេស្សោ វា សុទ្ទោ វា គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា ទេវោ វា មនុស្សោ វា។ **កាមេ បរិវជ្ជេតីតិ។ កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ.… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ.… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **កាមេ បរិវជ្ជេតី**តិ ទ្វីហិ ការណេហិ កាមេ បរិវជ្ជេតិ – វិក្ខម្ភនតោ វា សមុច្ឆេទតោ វា។ កថំ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ? “អដ្ឋិកង្កលូបមា កាមា អប្បស្សាទដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “មំសបេសូបមា កាមា ពហុសាធារណដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “តិណុក្កូបមា កាមា អនុទហនដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “អង្គារកាសូបមា កាមា មហាបរិឡាហដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “សុបិនកូបមា កាមា ឥត្តរបច្ចុបដ្ឋានដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “យាចិតកូបមា កាមា តាវកាលិកដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “រុក្ខផលូបមា កាមា សម្ភញ្ជនបរិភញ្ជនដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “អសិសូនូបមា កាមា អធិកុដ្ដនដ្ឋេនា”តិ [អធិកន្តនដ្ឋេនាតិ (ស្យា.)] បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “សត្តិសូលូបមា កាមា វិនិវិជ្ឈនដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “សប្បសិរូបមា កាមា សប្បដិភយដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, “អគ្គិក្ខន្ធូបមា កាមា មហាភិតាបនដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ។

ពុទ្ធានុស្សតឹ ភាវេន្តោបិ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, ធម្មានុស្សតឹ ភាវេន្តោបិ…បេ.… សង្ឃានុស្សតឹ ភាវេន្តោបិ… សីលានុស្សតឹ ភាវេន្តោបិ… ចាគានុស្សតឹ ភាវេន្តោបិ… ទេវតានុស្សតឹ ភាវេន្តោបិ… អានាបានស្សតឹ [អានាបានសតឹ (សី.)] ភាវេន្តោបិ… មរណស្សតឹ ភាវេន្តោបិ… កាយគតាសតឹ ភាវេន្តោបិ… ឧបសមានុស្សតឹ ភាវេន្តោបិ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ។

បឋមំ ឈានំ ភាវេន្តោបិ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, ទុតិយំ ឈានំ ភាវេន្តោបិ…បេ.… តតិយំ ឈានំ ភាវេន្តោបិ… ចតុត្ថំ ឈានំ ភាវេន្តោបិ… អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តឹ ភាវេន្តោបិ… វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តឹ ភាវេន្តោបិ… អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តឹ ភាវេន្តោបិ … នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តឹ ភាវេន្តោបិ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ។ ឯវំ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ។

កថំ សមុច្ឆេទតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ? សោតាបត្តិមគ្គំ ភាវេន្តោបិ អបាយគមនីយេ កាមេ សមុច្ឆេទតោ បរិវជ្ជេតិ, សកទាគាមិមគ្គំ ភាវេន្តោបិ ឱឡារិកេ កាមេ សមុច្ឆេទតោ បរិវជ្ជេតិ, អនាគាមិមគ្គំ ភាវេន្តោបិ អនុសហគតេ កាមេ សមុច្ឆេទតោ បរិវជ្ជេតិ, អរហត្តមគ្គំ ភាវេន្តោបិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ សមុច្ឆេទតោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ។ ឯវំ សមុច្ឆេទតោ កាមេ បរិវជ្ជេតីតិ – យោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ។

សប្បស្សេវ បទា សិរោតិ។ **សប្បោ** វុច្ចតិ អហិ។ កេនដ្ឋេន សប្បោ? សំសប្បន្តោ គច្ឆតីតិ សប្បោ; ភុជន្តោ គច្ឆតីតិ ភុជគោ; ឧរេន គច្ឆតីតិ ឧរគោ; បន្នសិរោ គច្ឆតីតិ បន្នគោ; សិរេន សុបតីតិ [សប្បតីតិ (ក.)] សរិសបោ [សិរិសបោ (សី.)]; ពិលេ សយតីតិ ពិលាសយោ; គុហាយំ សយតីតិ គុហាសយោ; ទាឋា តស្ស អាវុធោតិ ទាឋាវុធោ; វិសំ តស្ស ឃោរន្តិ ឃោរវិសោ; ជិវ្ហា តស្ស ទុវិធាតិ ទ្វិជិវ្ហោ; ទ្វីហិ ជិវ្ហាហិ រសំ សាយតីតិ ទ្វិរសញ្ញូ។ យថា បុរិសោ ជីវិតុកាមោ អមរិតុកាមោ សុខកាមោ ទុក្ខបដិក្កូលោ បាទេន សប្បសិរំ វជ្ជេយ្យ វិវជ្ជេយ្យ បរិវជ្ជេយ្យ អភិនិវជ្ជេយ្យ; ឯវមេវ សុខកាមោ ទុក្ខបដិក្កូលោ កាមេ វជ្ជេយ្យ វិវជ្ជេយ្យ បរិវជ្ជេយ្យ អភិនិវជ្ជេយ្យាតិ – សប្បស្សេវ បទា សិរោ។

សោមំ វិសត្តិកំ លោកេ, សតោ សមតិវត្តតីតិ។ **សោ**តិ យោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ។ វិសត្តិកា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ អនុនយោ អនុរោធោ នន្ទី នន្ទិរាគោ, ចិត្តស្ស សារាគោ ឥច្ឆា មុច្ឆា អជ្ឈោសានំ គេធោ បលិគេធោ [បឡិគេធោ (សី.)] សង្គោ បង្កោ, ឯជា មាយា ជនិកា សញ្ជននី សិព្វិនី ជាលិនី សរិតា វិសត្តិកា, សុត្តំ វិសតា អាយូហិនី [អាយូហានី (សី. ស្យា.)] ទុតិយា បណិធិ ភវនេត្តិ, វនំ វនថោ សន្ធវោ ស្នេហោ អបេក្ខា បដិពន្ធុ, អាសា អាសីសនា អាសីសិតត្តំ, រូបាសា សទ្ទាសា គន្ធាសា រសាសា ផោដ្ឋព្ពាសា, លាភាសា ធនាសា បុត្តាសា ជីវិតាសា, ជប្បា បជប្បា អភិជប្បា ជប្បនា ជប្បិតត្តំ លោលុប្បំ លោលុប្បាយនា លោលុប្បាយិតត្តំ បុច្ឆញ្ជិកតា សាធុកម្យតា, អធម្មរាគោ វិសមលោភោ និកន្តិ និកាមនា បត្ថនា បិហនា សម្បត្ថនា, កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហា, រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហា និរោធតណ្ហា, រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា, ឱឃោ យោគោ គន្ថោ ឧបាទានំ អាវរណំ នីវរណំ ឆទនំ ពន្ធនំ, ឧបក្កិលេសោ អនុសយោ បរិយុដ្ឋានំ លតា វេវិច្ឆំ, ទុក្ខមូលំ ទុក្ខនិទានំ ទុក្ខប្បភវោ មារបាសោ មារពឡិសំ មារវិសយោ, តណ្ហានទី តណ្ហាជាលំ តណ្ហាគទ្ទុលំ តណ្ហាសមុទ្ទោ អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។

វិសត្តិកាតិ។ កេនដ្ឋេន វិសត្តិកា? វិសតាតិ វិសត្តិកា; វិសាលាតិ វិសត្តិកា; វិសដាតិ វិសត្តិកា; វិសក្កតីតិ វិសត្តិកា; វិសំហរតីតិ វិសត្តិកា; វិសំវាទិកាតិ វិសត្តិកា; វិសមូលាតិ វិសត្តិកា; វិសផលាតិ វិសត្តិកា; វិសបរិភោគោតិ វិសត្តិកា; វិសាលា វា បន សា តណ្ហា រូបេ សទ្ទេ គន្ធេ រសេ ផោដ្ឋព្ពេ, កុលេ គណេ អាវាសេ លាភេ យសេ, បសំសាយ សុខេ ចីវរេ បិណ្ឌបាតេ សេនាសនេ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេ, កាមធាតុយា រូបធាតុយា អរូបធាតុយា, កាមភវេ រូបភវេ អរូបភវេ, សញ្ញាភវេ អសញ្ញាភវេ នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ, ឯកវោការភវេ ចតុវោការភវេ បញ្ចវោការភវេ, អតីតេ អនាគតេ បច្ចុប្បន្នេ, ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ វិសដា វិត្ថតាតិ វិសត្តិកា។

លោកេតិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ, ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, វេទនាសុ...បេ.... ចិត្តេ... ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ។

អបរេហិបិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – អសតិបរិវជ្ជនាយ សតោ, សតិករណីយានំ ធម្មានំ កតត្តា សតោ, សតិបរិពន្ធានំ ធម្មានំ ហតត្តា សតោ, សតិនិមិត្តានំ ធម្មានំ អសម្មុដ្ឋត្តា សតោ។

អបរេហិបិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – សតិយា សមន្នាគតត្តា សតោ, សតិយា វសិតត្តា សតោ, សតិយា បាគុញ្ញតាយ សតោ, សតិយា អបច្ចោរោហណតាយ [អបច្ចោរោបនតាយ (សី.)] សតោ។

អបរេហិបិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – សត្តត្តា សតោ, សន្តត្តា សតោ, សមិតត្តា សតោ, សន្តធម្មសមន្នាគតត្តា សតោ។ ពុទ្ធានុស្សតិយា សតោ, ធម្មានុស្សតិយា សតោ, សង្ឃានុស្សតិយា សតោ, សីលានុស្សតិយា សតោ, ចាគានុស្សតិយា សតោ, ទេវតានុស្សតិយា សតោ, អានាបានស្សតិយា សតោ, មរណស្សតិយា សតោ, កាយគតាសតិយា សតោ, ឧបសមានុស្សតិយា សតោ។ យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ សតិ សរណតា ធារណតា អបិលាបនតា អសម្មុស្សនតា សតិ សតិន្ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឯកាយនមគ្គោ, អយំ វុច្ចតិ សតិ។ ឥមាយ សតិយា ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ, សោ វុច្ចតិ សតោ។

សោមំ វិសត្តិកំ លោកេ, សតោ សមតិវត្តតីតិ។ លោកេ វា សា វិសត្តិកា, លោកេ វា តំ វិសត្តិកំ សតោ តរតិ ឧត្តរតិ បតរតិ សមតិក្កមតិ វីតិវត្តតីតិ – សោមំ វិសត្តិកំ លោកេ, សតោ សមតិវត្តតិ។

តេនាហ ភគវា –

"យោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, សប្បស្សេវ បទា សិរោ;
សោមំ វិសត្តិកំ លោកេ, សតោ សមតិវត្តតី"តិ។

៤. **ខេត្តំ វត្ថុំ ហិរញ្ញំ វា, គវាស្សំ ទាសបោរិសំ;**
ថិយោ ពន្ធូ បុថុ កាមេ, យោ នរោ អនុគិជ្ឈតិ។

ខេត្តំ វត្ថុំ ហិរញ្ញំ វាតិ។ **ខេត្ត**ន្តិ សាលិក្ខេត្តំ វីហិក្ខេត្តំ មុគ្គក្ខេត្តំ មាសក្ខេត្តំ យវក្ខេត្តំ គោធុមក្ខេត្តំ តិលក្ខេត្តំ។ **វត្ថុ**ន្តិ ឃរវត្ថុំ កោដ្ឋកវត្ថុំ បុរេវត្ថុំ បច្ឆាវត្ថុំ អារាមវត្ថុំ វិហារវត្ថុំ។ **ហិរញ្ញ**ន្តិ ហិរញ្ញំ វុច្ចតិ កហាបណោតិ – ខេត្តំ វត្ថុំ ហិរញ្ញំ វា។

គវាស្សំ ទាសបោរិសន្តិ។ **គវ**ន្តិ គវា [គាវោ (ក.)] វុច្ចន្តិ។ **អស្សា**តិ បសុកាទយោ វុច្ចន្តិ។ **ទាសា**តិ ចត្តារោ ទាសា – អន្តោជាតកោ ទាសោ, ធនក្កីតកោ ទាសោ, សាមំ វា ទាសព្យំ ឧបេតិ, អកាមកោ វា ទាសវិសយំ ឧបេតិ។

"អាមាយ ទាសាបិ ភវន្តិ ហេកេ, ធនេន កីតាបិ ភវន្តិ ទាសា;
សាមញ្ច ឯកេ ឧបយន្តិ ទាស្យំ, ភយាបនុណ្ណាបិ ភវន្តិ ទាសា"តិ។

បុរិសាតិ តយោ បុរិសា – ភតកា, កម្មករា, ឧបជីវិនោតិ – គវាស្សំ ទាសបោរិសំ។

ថិយោ ពន្ធូ បុថុ កាមេតិ។ **ថិយោ**តិ ឥត្ថិបរិគ្គហោ វុច្ចតិ។ **ពន្ធូ**តិ ចត្តារោ ពន្ធូ – ញាតិពន្ធវាបិ ពន្ធុ, គោត្តពន្ធវាបិ ពន្ធុ, មន្តពន្ធវាបិ ពន្ធុ, សិប្បពន្ធវាបិ ពន្ធុ។ **បុថុ កាមេ**តិ ពហូ កាមេ។ ឯតេ បុថុ កាមា មនាបិកា រូបា…បេ…. មនាបិកា ផោដ្ឋព្ពាតិ – ថិយោ ពន្ធូ បុថុ កាមេ។

យោ នរោ អនុគិជ្ឈតីតិ។ **យោ**តិ យោ យាទិសោ យថាយុត្តោ យថាវិហិតោ យថាបការោ យំឋានប្បត្តោ យំធម្មសមន្នាគតោ ខត្តិយោ វា ព្រាហ្មណោ វា វេស្សោ វា សុទ្ទោ វា គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា ទេវោ វា មនុស្សោ វា។ **នរោ**តិ សត្តោ នរោ មានវោ បោសោ បុគ្គលោ ជីវោ ជាគុ ជន្តុ ឥន្ទគុ មនុជោ។ **អនុគិជ្ឈតី**តិ កិលេសកាមេន វត្ថុកាមេសុ គិជ្ឈតិ អនុគិជ្ឈតិ បលិគិជ្ឈតិ បលិពជ្ឈតីតិ – យោ នរោ អនុគិជ្ឈតិ។

តេនាហ ភគវា –

> “ខេត្តំ វត្ថុំ ហិរញ្ញំ វា, គវាស្សំ ទាសបោរិសំ;
> ថិយោ ពន្ធូ បុថុ កាមេ, យោ នរោ អនុគិជ្ឈតី”តិ។

៥. **អពលា នំ ពលីយន្តិ, មទ្ទន្តេ នំ បរិស្សយា;**
តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតិ, នាវំ ភិន្នមិវោទកំ។

អពលា នំ ពលីយន្តីតិ។ **អពលា**តិ អពលា កិលេសា ទុព្ពលា អប្បពលា អប្បថាមកា ហីនា និហីនា ( ) [(បរិហីនា) (សី. ស្យា.)] ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា បរិត្តា។ តេ កិលេសា តំ បុគ្គលំ សហន្តិ បរិសហន្តិ អភិភវន្តិ អជ្ឈោត្ថរន្តិ បរិយាទិយន្តិ មទ្ទន្តីតិ, ឯវម្បិ អពលា នំ ពលីយន្តិ។ អថ វា, អពលំ បុគ្គលំ ទុព្ពលំ អប្បពលំ អប្បថាមកំ ហីនំ និហីនំ ឱមកំ លាមកំ ឆតុក្កំ បរិត្តំ, យស្ស នត្ថិ សទ្ធាពលំ វីរិយពលំ សតិពលំ សមាធិពលំ បញ្ញាពលំ ហិរិពលំ ឱត្តប្បពលំ ។ តេ កិលេសា តំ បុគ្គលំ សហន្តិ បរិសហន្តិ អភិភវន្តិ អជ្ឈោត្ថរន្តិ បរិយាទិយន្តិ មទ្ទន្តីតិ – ឯវម្បិ អពលា នំ ពលីយន្តីតិ។

មទ្ទន្តេ នំ បរិស្សយាតិ។ ទ្វេ បរិស្សយា – បាកដបរិស្សយា ច បដិច្ឆន្នបរិស្សយា ច។ កតមេ **បាកដបរិស្សយា**? សីហា ព្យគ្ឃា ទីបី អច្ឆា តរច្ឆា កោកា មហីសា [មហិសា (សី. ស្យា.)] ហត្ថី អហិវិច្ឆិកា សតបទី, ចោរា វា អស្សុ មានវា វា កតកម្មា វា អកតកម្មា វា, ចក្ខុរោគោ សោតរោគោ ឃានរោគោ ជិវ្ហារោគោ កាយរោគោ សីសរោគោ កណ្ណរោគោ មុខរោគោ ទន្តរោគោ, កាសោ សាសោ បិនាសោ ឌាហោ ជរោ, កុច្ឆិរោគោ មុច្ឆា បក្ខន្ទិកា សូលា វិសូចិកា, កុដ្ឋំ គណ្ឌោ កិលាសោ សោសោ អបមារោ, ទទ្ទុ កណ្ឌុ កច្ឆុ រខសា [វិតច្ឆា (ក.)] វិតច្ឆិកា លោហិតបិត្តំ, មធុមេហោ អំសា បិឡកា ភគន្ទលា, បិត្តសមុដ្ឋានា អាពាធា សេម្ហសមុដ្ឋានា អាពាធា វាតសមុដ្ឋានា អាពាធា សន្និបាតិកា អាពាធា ឧតុបរិណាមជា អាពាធា វិសមបរិហារជា អាពាធា, ឱបក្កមិកា អាពាធា កម្មវិបាកជា អាពាធា, សីតំ ឧណ្ហំ ជិឃច្ឆា បិបាសា ឧច្ចារោ បស្សាវោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សា ឥតិ វា – ឥមេ វុច្ចន្តិ បាកដបរិស្សយា។

កតមេ **បដិច្ឆន្នបរិស្សយា**? កាយទុច្ចរិតំ វចីទុច្ចរិតំ មនោទុច្ចរិតំ , កាមច្ឆន្ទនីវរណំ ព្យាបាទនីវរណំ ថិនមិទ្ធនីវរណំ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណំ វិចិកិច្ឆានីវរណំ, រាគោ ទោសោ មោហោ កោធោ ឧបនាហោ មក្ខោ បឡាសោ ឥស្សា មច្ឆរិយំ, មាយា សាឋេយ្យំ ថម្ភោ សារម្ភោ មានោ អតិមានោ មទោ បមាទោ, សព្ពេ កិលេសា សព្ពេ ទុច្ចរិតា សព្ពេ ទរថា សព្ពេ បរិឡាហា សព្ពេ សន្តាបា សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា – ឥមេ វុច្ចន្តិ បដិច្ឆន្នបរិស្សយា។

បរិស្សយាតិ កេនដ្ឋេន បរិស្សយា? បរិសហន្តីតិ បរិស្សយា, បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ បរិស្សយា, តត្រាសយាតិ បរិស្សយា។ កថំ បរិសហន្តីតិ បរិស្សយា? តេ បរិស្សយា តំ បុគ្គលំ សហន្តិ បរិសហន្តិ អភិភវន្តិ អជ្ឈោត្ថរន្តិ បរិយាទិយន្តិ មទ្ទន្តិ។ ឯវំ បរិសហន្តីតិ បរិស្សយា។ កថំ បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ បរិស្សយា? តេ បរិស្សយា កុសលានំ ធម្មានំ អន្តរាយាយ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ។ កតមេសំ កុសលានំ ធម្មានំ? សម្មាបដិបទាយ អនុលោមបដិបទាយ អបច្ចនីកបដិបទាយ អវិរុទ្ធបដិបទាយ អន្វត្ថបដិបទាយ ធម្មានុធម្មបដិបទាយ, សីលេសុ បរិបូរិការិតាយ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតាយ ភោជនេ មត្តញ្ញុតាយ, ជាគរិយានុយោគស្ស សតិសម្បជញ្ញស្ស, ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ភាវនានុយោគស្ស ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ភាវនានុយោគស្ស ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ ភាវនានុយោគស្ស, បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ ភាវនានុយោគស្ស បញ្ចន្នំ ពលានំ ភាវនានុយោគស្ស, សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ ភាវនានុយោគស្ស អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស ភាវនានុយោគស្ស – ឥមេសំ កុសលានំ ធម្មានំ អន្តរាយាយ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ។ ឯវំ បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ – បរិស្សយា។

កថំ តត្រាសយាតិ បរិស្សយា? តត្ថេតេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ អត្តភាវសន្និស្សយា។ យថា ពិលេ ពិលាសយា បាណា សយន្តិ, ទកេ ទកាសយា បាណា សយន្តិ, វនេ វនាសយា បាណា សយន្តិ, រុក្ខេ រុក្ខាសយា បាណា សយន្តិ, ឯវមេវ តត្ថេតេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ អត្តភាវសន្និស្សយា។ ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“សាន្តេវាសិកោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាន្តេវាសិកោ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជន្តិ យេ បាបកា អកុសលា ធម្មា សរសង្កប្បា សញ្ញោជនិយា, ត្យស្ស អន្តោ វសន្តិ អន្វាសវន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ – តស្មា សាន្តេវាសិកោតិ វុច្ចតិ។ តេ នំ សមុទាចរន្តិ។ សមុទាចរន្តិ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ – តស្មា សាចរិយកោតិ វុច្ចតិ។

“បុន ចបរំ , ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា, ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា, ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា, កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា, មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ឧប្បជ្ជន្តិ យេ បាបកា អកុសលា ធម្មា សរសង្កប្បា សញ្ញោជនិយា, ត្យស្ស អន្តោ វសន្តិ អន្វាសវន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ – តស្មា សាន្តេវាសិកោតិ វុច្ចតិ។ តេ នំ សមុទាចរន្តិ។ សមុទាចរន្តិ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ – តស្មា សាចរិយកោតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាន្តេវាសិកោ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតី”តិ។ ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“តយោមេ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលា – អន្តរាអមិត្តា អន្តរាសបត្តា អន្តរាវធកា អន្តរាបច្ចត្ថិកា។ កតមេ តយោ? លោភោ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលំ [អន្តរាមលោ (ស្យា.)] អន្តរាអមិត្តោ អន្តរាសបត្តោ អន្តរាវធកោ អន្តរាបច្ចត្ថិកោ។ ទោសោ…បេ.… មោហោ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលំ អន្តរាអមិត្តោ អន្តរាសបត្តោ អន្តរាវធកោ អន្តរាបច្ចត្ថិកោ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, តយោ អន្តរាមលា – អន្តរាអមិត្តា អន្តរាសបត្តា អន្តរាវធកា អន្តរាបច្ចត្ថិកា។

“អនត្ថជននោ លោភោ, លោភោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

“លុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, លុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធន្តមំ [អន្ធតមំ (ស្យា. ក.)] តទា ហោតិ, យំ លោភោ សហតេ នរំ។

“អនត្ថជននោ ទោសោ, ទោសោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

“កុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, កុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធន្តមំ តទា ហោតិ, យំ ទោសោ សហតេ នរំ។

“អនត្ថជននោ មោហោ, មោហោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

“មូឡ្ហោ អត្ថំ ន ជានាតិ, មូឡ្ហោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធន្តមំ តទា ហោតិ, យំ មោហោ សហតេ នរ”ន្តិ។

ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា – “តយោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មា អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជន្តិ, អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។ កតមេ តយោ? លោភោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មោ អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ, អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។ ទោសោ ខោ, មហារាជ…បេ.… មោហោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មោ អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ, អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។ ឥមេ ខោ, មហារាជ, តយោ បុរិសស្ស ធម្មា អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជន្តិ, អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។

“លោភោ ទោសោ ច មោហោ ច, បុរិសំ បាបចេតសំ;
ហឹសន្តិ អត្តសម្ភូតា, តចសារំវ សម្ផល”ន្តិ។

ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តម្បិ ចេតំ ភគវតា –

“រាគោ ច ទោសោ ច ឥតោនិទានា, អរតិ រតិ លោមហំសោ ឥតោជា;
ឥតោ សមុដ្ឋាយ មនោវិតក្កា, កុមារកា ធង្កមិវោស្សជន្តី”តិ [ធង្កមិវោស្សជន្តិ (ស្យា.)]។

ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។ **មទ្ទន្តេ នំ បរិស្សយា**តិ។ តេ បរិស្សយា តំ បុគ្គលំ សហន្តិ បរិសហន្តិ អភិភវន្តិ អជ្ឈោត្ថរន្តិ បរិយាទិយន្តិ មទ្ទន្តីតិ – មទ្ទន្តេ នំ បរិស្សយា។

តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតីតិ។ **តតោ**តិ តតោ តតោ បរិស្សយតោ តំ បុគ្គលំ ទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, ជាតិទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, ជរាទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, ព្យាធិទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, មរណទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, នេរយិកំ ទុក្ខំ, តិរច្ឆានយោនិកំ ទុក្ខំ, បេត្តិវិសយិកំ ទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, មានុសិកំ ទុក្ខំ... គព្ភោក្កន្តិមូលកំ ទុក្ខំ... គព្ភេ ឋិតិមូលកំ ទុក្ខំ... គព្ភា វុដ្ឋានមូលកំ ទុក្ខំ... ជាតស្សូបនិពន្ធកំ ទុក្ខំ... ជាតស្ស បរាធេយ្យកំ ទុក្ខំ... អត្តូបក្កមំ ទុក្ខំ... បរូបក្កមំ ទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, ទុក្ខទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, សង្ខារទុក្ខំ... វិបរិណាមទុក្ខំ ... ចក្ខុរោគោ សោតរោគោ ឃានរោគោ ជិវ្ហារោគោ កាយរោគោ សីសរោគោ កណ្ណរោគោ មុខរោគោ ទន្តរោគោ, កាសោ សាសោ បិនាសោ ឌាហោ ជរោ, កុច្ឆិរោគោ មុច្ឆា បក្ខន្ទិកា សូលា វិសូចិកា, កុដ្ឋំ គណ្ឌោ កិលាសោ សោសោ អបមារោ, ទទ្ទុ កណ្ឌុ កច្ឆុ រខសា វិតច្ឆិកា លោហិតបិត្តំ, មធុមេហោ អំសា បិឡកា ភគន្ទលា បិត្តសមុដ្ឋានា អាពាធា សេម្ហសមុដ្ឋានា អាពាធា វាតសមុដ្ឋានា អាពាធា សន្និបាតិកា អាពាធា ឧតុបរិណាមជា អាពាធា វិសមបរិហារជា អាពាធា, ឱបក្កមិកា អាពាធា កម្មវិបាកជា អាពាធា, សីតំ ឧណ្ហំ ជិឃច្ឆា បិបាសា ឧច្ចារោ បស្សាវោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សទុក្ខំ... មាតុមរណំ ទុក្ខំ... បិតុមរណំ ទុក្ខំ... ភាតុមរណំ ទុក្ខំ... ភគិនិមរណំ ទុក្ខំ... បុត្តមរណំ ទុក្ខំ... ធីតុមរណំ ទុក្ខំ ... ញាតិព្យសនំ ទុក្ខំ... ភោគព្យសនំ ទុក្ខំ... រោគព្យសនំ ទុក្ខំ... សីលព្យសនំ ទុក្ខំ... ទិដ្ឋិព្យសនំ ទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតីតិ – តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតិ។

នាវំ ភិន្នមិវោទកន្តិ។ យថា ភិន្នំ នាវំ ទកមេសី [ឧទកទាយិកោ (សី.), ឧទកំ អន្វាយិកំ (ស្យា.)] តតោ តតោ ឧទកំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, បុរតោបិ ឧទកំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, បច្ឆតោបិ... ហេដ្ឋតោបិ... បស្សតោបិ ឧទកំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ; ឯវមេវ តតោ តតោ បរិស្សយតោ តំ បុគ្គលំ ទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ, ជាតិទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតិ...បេ.... ទិដ្ឋិព្យសនំ ទុក្ខំ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកំ ហោតីតិ – នាវំ ភិន្នមិវោទកំ។

តេនាហ ភគវា –

“អពលា នំ ពលីយន្តិ, មទ្ទន្តេ នំ បរិស្សយា;
តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតិ, នាវំ ភិន្នមិវោទក”ន្តិ។

៦. **តស្មា ជន្តុ សទា សតោ, កាមានិ បរិវជ្ជយេ;**
តេ បហាយ តរេ ឱឃំ, នាវំ សិត្វាវ បារគូ។

តស្មា ជន្តុ សទា សតោតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា ឯតំ អាទីនវំ សម្បស្សមានោ កាមេសូតិ – តស្មា។ **ជន្តូ**តិ សត្តោ នរោ មានវោ បោសោ បុគ្គលោ ជីវោ ជាគុ ជន្តុ ឥន្ទគុ មនុជោ។ **សទា**តិ សទា សព្ពទា សព្ពកាលំ និច្ចកាលំ ធុវកាលំ សតតំ សមិតំ អព្ពោកិណ្ណំ បោង្ខានុបោង្ខំ ឧទកូមិកជាតំ អវីចិ សន្តតិ សហិតំ ផស្សិតំ [ផុសិតំ (សី. ស្យា.)], បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្តំ បុរិមយាមំ មជ្ឈិមយាមំ បច្ឆិមយាមំ, កាឡេ ជុណ្ហេ វស្សេ ហេមន្តេ គិម្ហេ, បុរិមេ វយោខន្ធេ មជ្ឈិមេ វយោខន្ធេ បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, វេទនាសុ... ចិត្តេ... ធម្មេសុ

ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ។ អបរេហិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ...បេ.... សោ វុច្ចតិ សតោតិ – តស្មា ជន្តុ សទា សតោ។

កាមានិ បរិវជ្ជយេតិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **កាមានិ បរិវជ្ជយេ**តិ ទ្វីហិ ការណេហិ កាមេ បរិវជ្ជេយ្យ – វិក្ខម្ភនតោ វា សមុច្ឆេទតោ វា។ កថំ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេយ្យ? “អដ្ឋិកង្កលូបមា កាមា អប្បស្សាទដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេយ្យ, “មំសបេសូបមា កាមា ពហុសាធារណដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេយ្យ, “តិណុក្កូបមា កាមា អនុទហនដ្ឋេនា”តិ បស្សន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេយ្យ...បេ.... នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិំ ភាវេន្តោ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេយ្យ។ ឯវំ វិក្ខម្ភនតោ កាមេ បរិវជ្ជេយ្យ...បេ.... ឯវំ សមុច្ឆេទតោ កាមេ បរិវជ្ជេយ្យាតិ – កាមានិ បរិវជ្ជយេ។

តេ បហាយ តរេ ឱឃន្តិ។ **តេ**តិ វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វា កិលេសកាមេ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមិត្វា; កាមច្ឆន្ទនីវរណំ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមិត្វា; ព្យាបាទនីវរណំ...បេ.... ថិនមិទ្ធនីវរណំ... ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណំ... វិចិកិច្ឆានីវរណំ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមិត្វា កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ តរេយ្យ ឧត្តរេយ្យ បតរេយ្យ សមតិក្កមេយ្យ វីតិវត្តេយ្យាតិ – តេ បហាយ តរេ ឱឃំ។

នាវំ សិត្វាវ បារគូតិ។ យថា គរុកំ នាវំ ភារិកំ ឧទកំ សិត្វា [សិញ្ចិត្វា (សី. ស្យា.)] ឱសិញ្ចិត្វា ឆឌ្ឌេត្វា លហុកាយ នាវាយ ខិប្បំ លហុំ អប្បកសិរេនេវ បារំ គច្ឆេយ្យ; ឯវមេវ វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វា កិលេសកាមេ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមិត្វា; កាមច្ឆន្ទនីវរណំ... ព្យាបាទនីវរណំ... ថិនមិទ្ធនីវរណំ... ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណំ... វិចិកិច្ឆានីវរណំ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមិត្វា ខិប្បំ លហុំ អប្បកសិរេនេវ បារំ គច្ឆេយ្យ។ បារំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ ។ **បារំ គច្ឆេយ្យា**តិ – បារំ អធិគច្ឆេយ្យ, បារំ ផុសេយ្យ, បារំ សច្ឆិករេយ្យ។ **បារគូ**តិ យោបិ បារំ គន្តុកាមោ សោបិ បារគូ; យោបិ បារំ គច្ឆតិ សោបិ បារគូ; យោបិ បារំ គតោ, សោបិ បារគូ។

វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា –

តិណ្ណោ បារង្គតោ ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោតិ។ ព្រាហ្មណោតិ ខោ, ភិក្ខវេ, អរហតោ ឯតំ អធិវចនំ។ សោ អភិញ្ញាបារគូ បរិញ្ញាបារគូ បហានបារគូ ភាវនាបារគូ សច្ឆិកិរិយាបារគូ សមាបត្តិបារគូ។ អភិញ្ញាបារគូ សព្ពធម្មានំ, បរិញ្ញាបារគូ សព្ពទុក្ខានំ, បហានបារគូ សព្ពកិលេសានំ, ភាវនាបារគូ ចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ, សច្ឆិកិរិយាបារគូ និរោធស្ស, សមាបត្តិបារគូ សព្ពសមាបត្តីនំ។ សោ វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយស្មិំ សីលស្មិំ, វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយស្មិំ សមាធិស្មិំ, វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយាយ បញ្ញាយ, វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយាយ វិមុត្តិយា។ សោ បារំ គតោ បារប្បត្តោ អន្តគតោ អន្តប្បត្តោ កោដិគតោ កោដិប្បត្តោ បរិយន្តគតោ បរិយន្តប្បត្តោ វោសានគតោ វោសានប្បត្តោ តាណគតោ តាណប្បត្តោ លេណគតោ លេណប្បត្តោ សរណគតោ សរណប្បត្តោ អភយគតោ អភយប្បត្តោ អច្ចុតគតោ អច្ចុតប្បត្តោ អមតគតោ អមតប្បត្តោ និព្ពានគតោ និព្ពានប្បត្តោ។ សោ វុដ្ឋវាសោ ចិណ្ណចរណោ គតទ្ធោ គតទិសោ គតកោដិកោ បាលិតព្រហ្មចរិយោ ឧត្តមទិដ្ឋិប្បត្តោ ភាវិតមគ្គោ បហីនកិលេសោ បដិវិទ្ធាកុប្បោ សច្ឆិកតនិរោធោ, ទុក្ខំ តស្ស បរិញ្ញាតំ, សមុទយោ បហីនោ, មគ្គោ ភាវិតោ, និរោធោ សច្ឆិកតោ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញាតំ, បហាតព្ពំ បហីនំ, ភាវេតព្ពំ ភាវិតំ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិកតំ។

សោ ឧក្ខិត្តបលិឃោ សំកិណ្ណបរិក្ខោ អព្ពុឡ្ហេសិកោ និរគ្គឡោ អរិយោ បន្នទ្ធជោ បន្នភារោ វិសញ្ញុត្តោ បញ្ចង្គវិប្បហីនោ ឆឡង្គសមន្នាគតោ ឯការក្ខោ ចតុរាបស្សេនោ បនុណ្ណបច្ចេកសច្ចោ សមវយសដ្ឋេសនោ អនាវិលសង្កប្បោ បស្សទ្ធកាយសង្ខារោ សុវិមុត្តចិត្តោ សុវិមុត្តបញ្ញោ កេវលី វុសិតវា ឧត្តមបុរិសោ បរមបុរិសោ បរមបត្តិប្បត្តោ។ សោ នេវាចិនតិ [នេវ អាចិនាតិ (សី. ស្យា.)] នាបចិនតិ , អបចិនិត្វា ឋិតោ។ នេវ បជហតិ ន ឧបាទិយតិ, បជហិត្វា ឋិតោ។ នេវ សំសិព្ពតិ [នេវ សិនេតិ (សី.), នេវ វិសីនេតិ (ស្យា.)] ន ឧស្សិនេតិ, វិសិនិត្វា ឋិតោ។ នេវ វិធូបេតិ ន សន្ធូបេតិ, វិធូបេត្វា ឋិតោ។ អសេក្ខេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតត្តា ឋិតោ។ អសេក្ខេន សមាធិក្ខន្ធេន... អសេក្ខេន បញ្ញាក្ខន្ធេន... អសេក្ខេន វិមុត្តិក្ខន្ធេន... អសេក្ខេន វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេន សមន្នាគតត្តា ឋិតោ។ សច្ចំ សម្បដិបាទិយិត្វា ឋិតោ។ ឯជំ សមតិក្កមិត្វា ឋិតោ។ កិលេសគ្គិំ បរិយាទិយិត្វា ឋិតោ, អបរិគមនតាយ ឋិតោ, កដំ សមាទាយ ឋិតោ, មុត្តិបដិសេវនតាយ ឋិតោ, មេត្តាយ បារិ

សុទ្ធិយា ឋិតោ, ករុណាយ… មុទិតាយ… ឧបេក្ខាយ បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ, អច្ចន្តបារិសុទ្ធិយា ឋិតោ, អកម្មយតាយ [អតម្មយតាយ (សី.), អកម្មញ្ញតាយ (ស្យា.)] បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ, វិមុត្តត្តា ឋិតោ, សន្តុស្សិតត្តា ឋិតោ, ខន្ធបរិយន្តេ ឋិតោ, ធាតុបរិយន្តេ ឋិតោ, អាយតនបរិយន្តេ ឋិតោ, គតិបរិយន្តេ ឋិតោ, ឧបបត្តិបរិយន្តេ ឋិតោ, បដិសន្ធិបរិយន្តេ ឋិតោ, (ភវបរិយន្តេ ឋិតោ, សំសារបរិយន្តេ ឋិតោ វដ្ដបរិយន្តេ ឋិតោ, អន្តិមេ ភវេ ឋិតោ,) [( ) នត្ថិ សីហឡបោត្ថកេ] អន្តិមេ សមុស្សយេ ឋិតោ, អន្តិមទេហធរោ អរហា។

“តស្សាយំ បច្ឆិមកោ ភវោ, ចរិមោយំ សមុស្សយោ;
ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោ”តិ។

នាវំ សិត្វាវ បារគូតិ។ តេនាហ ភគវា –

“តស្មា ជន្តុ សទា សតោ, កាមានិ បរិវជ្ជយេ;
តេ បហាយ តរេ ឱឃំ, នាវំ សិត្វាវ បារគូ”តិ។

កាមសុត្តនិទ្ទេសោ បឋមោ។

២. គុហដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ គុហដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

៧. **សត្តោ គុហាយំ ពហុនាភិឆន្នោ, តិដ្ឋំ នរោ មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោ;**
ទូរេ វិវេកា ហិ តថាវិធោ សោ, កាមា ហិ លោកេ ន ហិ សុប្បហាយា។

សត្តោ គុហាយំ ពហុនាភិឆន្នោតិ។ សត្តោតិ ហិ ខោ វុត្តំ, អបិ ច គុហា តាវ វត្តព្ពា។ **គុហា** វុច្ចតិ កាយោ។ កាយោតិ វា គុហាតិ វា ទេហោតិ វា សន្ទេហោតិ វា នាវាតិ វា រថោតិ វា ធជោតិ វា វម្មិកោតិ វា នគរន្តិ វា និឌ្ឌន្តិ វា កុដីតិ វា គណ្ឌោតិ វា កុម្ភោតិ វា នាគោតិ វា កាយស្សេតំ អធិវចនំ។ **សត្តោ គុហាយ**ន្តិ គុហាយំ សត្តោ វិសត្តោ អាសត្តោ លគ្គោ លគ្គិតោ បលិពុទ្ធោ។ យថា ភិត្តិខិលេ វា នាគទន្តេ វា គណ្ឌំ សត្តំ វិសត្តំ អាសត្តំ លគ្គំ លគ្គិតំ បលិពុទ្ធំ; ឯវមេវ គុហាយំ សត្តោ វិសត្តោ អាសត្តោ លគ្គោ លគ្គិតោ បលិពុទ្ធោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“រូបេ ខោ, រាធ, យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី យា តណ្ហា យេ ឧបយុបាទានា ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា, តត្រ សត្តោ តត្រ វិសត្តោ; តស្មា សត្តោតិ វុច្ចតិ។ វេទនាយ ខោ, រាធ…បេ.… សញ្ញាយ ខោ, រាធ… សង្ខារេសុ ខោ, រាធ… វិញ្ញាណេ ខោ, រាធ, យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី យា តណ្ហា យេ ឧបយុបាទានា ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា, តត្រ សត្តោ តត្រ វិសត្តោ; តស្មា សត្តោតិ វុច្ចតិ។ សត្តោតិ លគ្គនាធិវចន”ន្តិ – សត្តោ គុហាយំ។ **ពហុនាភិឆន្នោ**តិ ពហុកេហិ កិលេសេហិ ឆន្នោ, រាគេន ឆន្នោ ទោសេន ឆន្នោ មោហេន ឆន្នោ កោធេន ឆន្នោ ឧបនាហេន ឆន្នោ មក្ខេន ឆន្នោ បឡាសេន ឆន្នោ ឥស្សាយ ឆន្នោ មច្ឆរិយេន ឆន្នោ មាយាយ ឆន្នោ សាឋេយ្យេន ឆន្នោ ថម្ភេន ឆន្នោ សារម្ភេន ឆន្នោ មានេន ឆន្នោ អតិមានេន ឆន្នោ មទេន ឆន្នោ បមាទេន ឆន្នោ។ សព្ពកិលេសេហិ សព្ពទុច្ចរិតេហិ សព្ពទរថេហិ សព្ពបរិឡាហេហិ សព្ពសន្តាបេហិ សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ ឆន្នោ វិឆន្នោ ឧច្ឆន្នោ អាវុតោ និវុតោ ឱវុតោ [ឱផុតោ (ស្យា.)] បិហិតោ បដិច្ឆន្នោ បដិកុជ្ជិតោតិ – សត្តោ គុហាយំ ពហុនាភិឆន្នោ។

តិដ្ឋំ នរោ មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោតិ តិដ្ឋន្តោ នរោ រត្តោ រាគវសេន តិដ្ឋតិ, ទុដ្ឋោ ទោសវសេន តិដ្ឋតិ, មូឡ្ហោ មោហវសេន តិដ្ឋតិ, វិនិពទ្ធោ មានវសេន តិដ្ឋតិ, បរាមដ្ឋោ ទិដ្ឋិវសេន តិដ្ឋតិ, វិក្ខេបគតោ ឧទ្ធច្ចវសេន តិដ្ឋតិ, អនិដ្ឋង្គតោ វិចិកិច្ឆាវសេន តិដ្ឋតិ, ថាមគតោ អនុសយវសេន តិដ្ឋតិ។ ឯវម្បិ តិដ្ឋំ នរោ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សន្តិ, ភិក្ខវេ, ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា, តញ្ចេ ភិក្ខុ អភិនន្ទតិ អភិវទតិ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។ សន្តិ, ភិក្ខវេ, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា…បេ.… ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា… ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា… កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា… មនោវិញ្ញេយ្យា ធម្មា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា, តញ្ចេ ភិក្ខុ អភិនន្ទតិ អភិវទតិ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតី”តិ។ ឯវម្បិ តិដ្ឋំ នរោ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “រូបូបយំ វា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណំ តិដ្ឋមានំ តិដ្ឋតិ, រូបារម្មណំ រូបបតិដ្ឋំ នន្ទូបសេចនំ វុទ្ធិំ វិរូឡ្ហិំ វេបុល្លំ អាបជ្ជតិ។ វេទនូបយំ វា, ភិក្ខវេ…បេ.… សញ្ញូបយំ… សង្ខារូបយំ វា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណំ តិដ្ឋមានំ តិដ្ឋតិ, សង្ខារារម្មណំ សង្ខារបតិដ្ឋំ នន្ទូបសេចនំ វុទ្ធិំ វិរូឡ្ហិំ វេបុល្លំ អាបជ្ជតី”តិ។ ឯវម្បិ តិដ្ឋំ នរោ។

វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា – “កពឡីការេ ចេ, ភិក្ខវេ, អាហារេ អត្ថិ រាគោ អត្ថិ នន្ទី អត្ថិ តណ្ហា, បតិដ្ឋិតំ តត្ថ វិញ្ញាណំ វិរូឡ្ហំ។ យត្ថ បតិដ្ឋិតំ វិញ្ញាណំ វិរូឡ្ហំ, អត្ថិ តត្ថ នាមរូបស្សាវក្កន្តិ។ យត្ថ អត្ថិ នាមរូបស្សាវក្កន្តិ, អត្ថិ តត្ថ សង្ខារានំ វុទ្ធិ។ យត្ថ អត្ថិ សង្ខារានំ វុទ្ធិ, អត្ថិ តត្ថ អាយតិំ បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិ។ យត្ថ អត្ថិ អាយតិំ បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិ, អត្ថិ តត្ថ អាយតិំ ជាតិជរាមរណំ។ យត្ថ អត្ថិ អាយតិំ ជាតិជរាមរណំ, សសោកំ តំ, ភិក្ខវេ, សរជំ សឧបាយាសន្តិ វទាមី”តិ។ ឯវម្បិ តិដ្ឋំ នរោ។

“ផស្សេ ចេ, ភិក្ខវេ, អាហារេ…បេ.… មនោសញ្ចេតនាយ ចេ, ភិក្ខវេ, អាហារេ… វិញ្ញាណេ ចេ, ភិក្ខវេ, អាហារេ អត្ថិ រាគោ អត្ថិ នន្ទី អត្ថិ តណ្ហា , បតិដ្ឋិតំ តត្ថ វិញ្ញាណំ វិរូឡ្ហំ។ យត្ថ បតិដ្ឋិតំ វិញ្ញាណំ វិរូឡ្ហំ, អត្ថិ តត្ថ នាមរូបស្សាវក្កន្តិ។ យត្ថ អត្ថិ នាមរូបស្សាវក្កន្តិ, អត្ថិ តត្ថ សង្ខារានំ វុទ្ធិ។ យត្ថ អត្ថិ សង្ខារានំ វុទ្ធិ, អត្ថិ តត្ថ អាយតិំ បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិ។ យត្ថ អត្ថិ អាយតិំ បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិ , អត្ថិ តត្ថ អាយតិំ ជាតិជរាមរណំ។ យត្ថ អត្ថិ អាយតិំ ជាតិជរាមរណំ, សសោកំ តំ, ភិក្ខវេ, សរជំ សឧបាយាសន្តិ វទាមី”តិ។ ឯវម្បិ តិដ្ឋំ នរោ។

មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោតិ។ មោហនា វុច្ចន្តិ បញ្ច កាមគុណា។ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា; សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា... ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា... កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្វា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ កឹ ការណា មោហនា វុច្ចន្តិ បញ្ច កាមគុណា? យេភុយ្យេន ទេវមនុស្សា បញ្ចសុ កាមគុណេសុ មុយ្ហន្តិ សម្មុយ្ហន្តិ សម្បមុយ្ហន្តិ, មូឡ្ហា សម្មូឡ្ហា សម្បមូឡ្ហា អវិជ្ជាយ អន្ធីកតា អាវុតា និវុតា ឱវុតា បិហិតា បដិច្ឆន្នា បដិកុជ្ជិតា, តំ ការណា មោហនា វុច្ចន្តិ បញ្ច កាមគុណា។ **មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោ**តិ មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោ ឱគាឡ្ហោ អជ្ឈោគាឡ្ហោ និមុគ្គោតិ – តិដ្ឋំ នរោ មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោ។

ទូរេ វិវេកា ហិ តថាវិធោ សោតិ។ **វិវេកា**តិ តយោ វិវេកា – កាយវិវេកោ, ចិត្តវិវេកោ, ឧបធិវិវេកោ។ កតមោ កាយវិវេកោ? ឥធ ភិក្ខុ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ។ កាយេន វិវិត្តោ វិហរតិ។ សោ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ រហោ និសីទតិ, ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ, ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ។ អយំ កាយវិវេកោ។

កតមោ ចិត្តវិវេកោ? បឋមំ ឈានំ សមាបន្នស្ស នីវរណេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ ទុតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស វិតក្កវិចារេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ តតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស បីតិយា ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ ចតុត្ថំ ឈានំ សមាបន្នស្ស សុខទុក្ខេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ អាកាសានញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស រូបសញ្ញាយ បដិឃសញ្ញាយ នានត្តសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ សោតាបន្នស្ស សក្កាយទិដ្ឋិយា វិចិកិច្ឆាយ សីលព្ពតបរាមាសា ទិដ្ឋានុសយា វិចិកិច្ឆានុសយា, តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ សកទាគាមិស្ស ឱឡារិកា កាមរាគសញ្ញោជនា បដិឃសញ្ញោជនា ឱឡារិកា កាមរាគានុសយា បដិឃានុសយា, តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ អនាគាមិស្ស អនុសហគតា កាមរាគសញ្ញោជនា បដិឃសញ្ញោជនា អនុសហគតា កាមរាគានុសយា បដិឃានុសយា, តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ អរហតោ រូបរាគា អរូបរាគា មានា ឧទ្ធច្ចា អវិជ្ជាយ មានានុសយា ភវរាគានុសយា អវិជ្ជានុសយា , តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ពហិទ្ធា ច សព្ពនិមិត្តេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ អយំ ចិត្តវិវេកោ។

កតមោ ឧបធិវិវេកោ? ឧបធិ វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ ឧបធិវិវេកោ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ អយំ ឧបធិវិវេកោ។ កាយវិវេកោ ច វិវេកដ្ឋកាយានំ [វូបកដ្ឋកាយានំ (ស្យា.)] នេក្ខម្មាភិរតានំ, ចិត្តវិវេកោ ច បរិសុទ្ធចិត្តានំ បរមវោទានប្បត្តានំ, ឧបធិវិវេកោ ច និរូបធីនំ បុគ្គលានំ វិសង្ខារគតានំ។

ទូរេ វិវេកា ហីតិ។ យោ សោ ឯវំ គុហាយំ សត្តោ, ឯវំ ពហុកេហិ កិលេសេហិ ឆន្នោ, ឯវំ មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោ, សោ កាយវិវេកាបិ ទូរេ, ចិត្តវិវេកាបិ ទូរេ, ឧបធិវិវេកាបិ ទូរេ វិទូរេ សុវិទូរេ ន សន្តិកេ ន សាមន្តា អនាសន្នេ វិវេកដ្ឋេ [វវកដ្ឋេ (សី.), អនុបកដ្ឋេ (ស្យា.)]។ **តថាវិធោ**តិ តាទិសោ តស្សណ្ឋិតោ តប្បការោ តប្បដិភាគោ យោ សោ មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោតិ – ទូរេ វិវេកា ហិ តថាវិធោ សោ។

កាមា ហិ លោកេ ន ហិ សុប្បហាយាតិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច។ កតមេ វត្ថុកាមា? មនាបិកា រូបា មនាបិកា សទ្ទា មនាបិកា គន្ធា មនាបិកា រសា មនាបិកា ផោដ្ឋព្វា, អត្ថរណា បាវុរណា ទាសិទាសា អជេឡកា កុក្កុដសូករា ហត្ថិគវាស្សវឡវា, ខេត្តំ វត្ថុ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ, គាមនិគមរាជធានិយោ រដ្ឋញ្ច ជនបទោ ច កោសោ ច កោដ្ឋាគារញ្ច, យំ កិញ្ចិ រជនីយំ វត្ថុ – វត្ថុកាមា។ អបិ ច អតីតា កាមា អនាគតា កាមា បច្ចុប្បន្នា កាមា, អជ្ឈត្តា កាមា ពហិទ្ធា កាមា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា កាមា, ហីនា កាមា មជ្ឈិមា កាមា បណីតា កាមា, អាបាយិកា កាមា មានុសិកា កាមា ទិព្ពា កាមា បច្ចុបដ្ឋិតា កាមា, និម្មិតា កាមា អនិម្មិតា កាមា បរនិម្មិតា កាមា, បរិគ្គហិតា កាមា អបរិគ្គហិតា កាមា, មមាយិតា កាមា អមមាយិតា កាមា, សព្ពេបិ កាមាវចរា ធម្មា, សព្ពេបិ រូបាវចរា ធម្មា, សព្ពេបិ អរូបាវចរា ធម្មា, តណ្ហាវត្ថុកា តណ្ហារម្មណា កាមនីយដ្ឋេន រជនីយដ្ឋេន មទនីយដ្ឋេន កាមា។ ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា។

កតមេ កិលេសកាមា? ឆន្ទោ កាមោ រាគោ កាមោ ឆន្ទរាគោ កាមោ, សង្កប្បោ កាមោ រាគោ កាមោ សង្កប្បរាគោ កាមោ, យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា កាមស្នេហោ កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោឃោ កាមយោគោ កាមុបាទានំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ។

“អទ្ទសំ កាម តេ មូលំ, សង្កប្បា កាម ជាយសិ;
ន តំ សង្កប្បយិស្សាមិ, ឯវំ កាម ន ហោហិសី”តិ។ –

ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ, ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេ។ **កាមា ហិ លោកេ ន ហិ សុប្បហាយា**តិ។ កាមា ហិ លោកេ ទុប្បហាយា ទុច្ចជ្ជា ទុប្បរិច្ចជ្ជា ទុន្និម្មទយា ទុន្និវេឋយា ទុព្ពិនិវេឋយា ទុត្តរា ទុប្បតរា ទុស្សមតិក្កមា ទុព្ពិនិវត្តាតិ – កាមា ហិ លោកេ ន ហិ សុប្បហាយា។

តេនាហ ភគវា –

“សត្តោ គុហាយំ ពហុនាភិឆន្នោ, តិដ្ឋំ នរោ មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោ;
ទូរេ វិវេកា ហិ តថាវិធោ សោ, កាមា ហិ លោកេ ន ហិ សុប្បហាយា”តិ។

៨. **ឥច្ឆានិទានា ភវសាតពទ្ធា, តេ ទុប្បមុញ្ចា ន ហិ អញ្ញមោក្ខា;**
បច្ឆា បុរេ វាបិ អបេក្ខមានា, ឥមេ វ កាមេ បុរិមេ វ ជប្បំ។

ឥច្ឆានិទានា ភវសាតពទ្ធាតិ។ ឥច្ឆា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ អនុនយោ អនុរោធោ នន្ទី នន្ទិរាគោ, ចិត្តស្ស សារាគោ ឥច្ឆា មុច្ឆា អជ្ឈោសានំ គេធោ បលិគេធោ សង្គោ បង្កោ, ឯជា មាយា ជនិកា សញ្ជននី សិព្ពិនី ជាលិនី សរិតា វិសត្តិកា, សុត្តំ វិសដា អាយូហិនី ទុតិយា បណិធិ ភវនេត្តិ, វនំ វនថោ សន្ថវោ ស្នេហោ អបេក្ខា បដិពន្ធុ, អាសា អាសីសនា អាសីសិតត្តំ, រូបាសា សទ្ទាសា គន្ធាសា រសាសា ផោដ្ឋព្ពាសា, លាភាសា ធនាសា បុត្តាសា ជីវិតាសា , ជប្បា បជប្បា អភិជប្បា ជប្បនា ជប្បិតត្តំ លោលុប្បំ លោលុប្បាយនា លោលុប្បាយិតត្តំ បុច្ឆញ្ជិកតា សាធុកម្យតា, អធម្មរាគោ វិសមលោភោ និកន្តិ និកាមនា បត្ថនា បិហនា សម្បត្ថនា, កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហា, រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហា និរោធតណ្ហា, រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា, ឱឃោ យោគោ គន្ថោ ឧបាទានំ អាវរណំ នីវរណំ ឆទនំ ពន្ធនំ, ឧបក្កិលេសោ អនុសយោ បរិយុដ្ឋានំ លតា វេវិច្ឆំ , ទុក្ខមូលំ ទុក្ខនិទានំ ទុក្ខប្បភវោ មារបាសោ មារពឡិសំ មារវិសយោ, តណ្ហានទី តណ្ហាជាលំ តណ្ហាគទ្ទុលំ តណ្ហាសមុទ្ទោ អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **ឥច្ឆានិទានា**តិ ឥច្ឆានិទានកា ឥច្ឆាហេតុកា ឥច្ឆាបច្ចយា ឥច្ឆាការណា ឥច្ឆាបភវាតិ – ឥច្ឆានិទានា។

ភវសាតពទ្ធាតិ។ ឯកំ ភវសាតំ – សុខា វេទនា។ ទ្វេ ភវសាតានិ – សុខា ច វេទនា ឥដ្ឋញ្ច វត្ថុ។ តីណិ ភវសាតានិ – យោព្ពញ្ញំ, អារោគ្យំ, ជីវិតំ។ ចត្តារិ ភវសាតានិ – លាភោ, យសោ, បសំសា, សុខំ។ បញ្ច ភវសាតានិ – មនាបិកា រូបា, មនាបិកា សទ្ទា, មនាបិកា គន្ធា, មនាបិកា រសា, មនាបិកា ផោដ្ឋព្ពា។ ឆ ភវសាតានិ – ចក្ខុសម្បទា, សោតសម្បទា, ឃានសម្បទា, ជិវ្ហាសម្បទា, កាយសម្បទា, មនោសម្បទា។ ភវសាតពទ្ធា, សុខាយ វេទនាយ សាតពទ្ធា, ឥដ្ឋស្មិំ វត្ថុស្មិំ ពទ្ធា, យោព្ពញ្ញេ ពទ្ធា, អារោគ្យេ ពទ្ធា, ជីវិតេ ពទ្ធា, លាភេ ពទ្ធា, យសេ ពទ្ធា, បសំសាយំ ពទ្ធា, សុខេ ពទ្ធា , មនាបិកេសុ រូបេសុ ពទ្ធា, សទ្ទេសុ... គន្ធេសុ... រសេសុ... មនាបិកេសុ ផោដ្ឋព្ពេសុ ពទ្ធា, ចក្ខុសម្បទាយ ពទ្ធា, សោតឃានជិវ្ហាកាយមនោសម្បទាយ ពទ្ធា, វិពទ្ធា អាពទ្ធា លគ្គា លគ្គិតា បលិពទ្ធាតិ – ឥច្ឆានិទានា ភវសាតពទ្ធា។

តេ ទុប្បមុញ្ចា ន ហិ អញ្ញមោក្ខាតិ តេ វា ភវសាតវត្ថូ ទុប្បមុញ្ចា, សត្តា វា ឯត្តោ ទុម្មោចយា។ កថំ តេ ភវសាតវត្ថូ ទុប្បមុញ្ចា? សុខា វេទនា ទុប្បមុញ្ចា, ឥដ្ឋំ វត្ថុ ទុប្បមុញ្ចំ, យោព្ពញ្ញំ ទុប្បមុញ្ចំ, អារោគ្យំ ទុប្បមុញ្ចំ, ជីវិតំ ទុប្បមុញ្ចំ, លាភោ ទុប្បមុញ្ចោ, យសោ ទុប្បមុញ្ចោ, បសំសា ទុប្បមុញ្ចា, សុខំ ទុប្បមុញ្ចំ, មនាបិកា រូបា ទុប្បមុញ្ចា, មនាបិកា សទ្ទា... គន្ធា... រសា... ផោដ្ឋព្ពា ទុប្បមុញ្ចា, ចក្ខុសម្បទា ទុប្បមុញ្ចា, សោតឃានជិវ្ហាកាយមនោសម្បទា ទុប្បមុញ្ចា ទុម្មោចយា ទុប្បមោចយា ទុន្និវេឋយា ទុព្ពិនិវេឋយា , ទុត្តរា ទុប្បតរា ទុស្សមតិក្កមា ទុព្ពិនិវត្តា។ ឯវំ តេ ភវសាតវត្ថូ ទុប្បមុញ្ចា។

កថំ សត្តា ឯត្តោ ទុម្មោចយា? សុខាយ វេទនាយ សត្តា ទុម្មោចយា, ឥដ្ឋស្មា វត្ថុស្មា ទុម្មោចយា, យោព្ពញ្ញា ទុម្មោចយា, អារោគ្យា ទុម្មោចយា, ជីវិតា ទុម្មោចយា, លាភា ទុម្មោចយា, យសា ទុម្មោចយា, បសំសាយ ទុម្មោចយា, សុខា ទុម្មោចយា , មនាបិកេហិ រូបេហិ ទុម្មោចយា, មនាបិកេហិ សទ្ទេហិ... គន្ធេហិ... រសេហិ... ផោដ្ឋព្ពេហិ ទុម្មោចយា, ចក្ខុសម្បទាយ ទុម្មោចយា, សោតឃានជិវ្ហាកាយមនោសម្បទាយ ទុម្មោចយា ទុរុទ្ធរា [ទុទ្ធរា (ក.)], ទុស្សមុទ្ធរា ទុព្ពុដ្ឋាបយា ទុស្សមុដ្ឋាបយា ទុន្និវេឋយា ទុព្ពិនិវេឋយា ទុត្តរា ទុប្បតរា ទុស្សមតិក្កមា ទុព្ពិនិវត្តា។ ឯវំ សត្តា ឯត្តោ ទុម្មោចយាតិ – តេ ទុប្បមុញ្ចា។

ន ហិ អញ្ញមោក្ខាតិ តេ អត្តនា បលិបបលិបន្នា ន សក្កោន្តិ បរំ បលិបបលិបន្នំ ឧទ្ធរិតុំ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សោ វត, ចុន្ទ, អត្តនា បលិបបលិបន្នោ បរំ បលិបបលិបន្នំ ឧទ្ធរិស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ សោ វត, ចុន្ទ, អត្តនា អទន្តោ អវិនីតោ អបរិនិព្ពុតោ បរំ ទមេស្សតិ វិនេស្សតិ បរិនិព្ពាបេស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី”តិ។ ឯវម្បិ ន ហិ អញ្ញមោក្ខា។

អថ វា នត្ថញ្ញោ កោចិ មោចេតា។ តេ យទិ មុញ្ចេយ្យុំ, សកេន ថាមេន សកេន ពលេន សកេន វីរិយេន សកេន បរក្កមេន សកេន បុរិសថាមេន សកេន បុរិសពលេន សកេន បុរិសវីរិយេន សកេន បុរិសបរក្កមេន អត្តនា សម្មាបដិបទំ អនុលោមបដិបទំ អបច្ចនីកបដិបទំ អន្វត្ថបដិបទំ ធម្មានុធម្មបដិបទំ បដិបជ្ជមានា មុញ្ចេយ្យុន្តិ។ ឯវម្បិ ន ហិ អញ្ញមោក្ខា។

វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា –

“នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ, កថំកថី ធោតក កិញ្ចិ លោកេ;
ធម្មញ្ច សេដ្ឋំ អភិជានមានោ, ឯវំ តុវំ ឱឃមិមំ តរេសី”តិ។

ឯវម្បិ ន ហិ អញ្ញមោក្ខា។

វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា –

“អត្តនាវ កតំ បាបំ, អត្តនា សំកិលិស្សតិ;
អត្តនា អកតំ បាបំ, អត្តនាវ វិសុជ្ឈតិ;
សុទ្ធី អសុទ្ធិ បច្ចត្តំ, នាញ្ញោ អញ្ញំ វិសោធយេ”តិ។

ឯវម្បិ ន ហិ អញ្ញមោក្ខា។

វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា – “ឯវមេវ ខោ, ព្រាហ្មណ, តិដ្ឋតេវ និព្ពានំ, តិដ្ឋតិ និព្ពានគាមិមគ្គោ, តិដ្ឋាមហំ សមាទបេតា។ អថ ច បន មម សាវកា មយា ឯវំ ឱវទិយមានា ឯវំ អនុសាសិយមានា អប្បេកច្ចេ អច្ចន្តនិដ្ឋំ និព្ពានំ អារាធេន្តិ, ឯកច្ចេ នារាធេន្តិ។ ឯត្ថ ក្យាហំ, ព្រាហ្មណ, ករោមិ? មគ្គក្ខាយី, ព្រាហ្មណ, តថាគតោ។ មគ្គំ ពុទ្ធោ អាចិក្ខតិ ។ អត្តនា បដិបជ្ជមានា មុញ្ចេយ្យុ”ន្តិ។ ឯវម្បិ ន ហិ អញ្ញមោក្ខាតិ – តេ ទុប្បមុញ្ចា ន ហិ អញ្ញមោក្ខា។

បច្ឆា បុរេ វាបិ អបេក្ខមានាតិ។ បច្ឆា វុច្ចតិ អនាគតំ, បុរេ វុច្ចតិ អតីតំ។ អបិ ច អតីតំ ឧបាទាយ អនាគតញ្ច បច្ចុប្បន្នញ្ច បច្ឆា, អនាគតំ ឧបាទាយ អតីតញ្ច បច្ចុប្បន្នញ្ច បុរេ។ កថំ បុរេ អបេក្ខំ ករោតិ? “ឯវំរូបោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន”ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ។ “ឯវំវេទនោ អហោសិំ… ឯវំសញ្ញោ អហោសិំ… ឯវំសង្ខារោ អហោសិំ… ឯវំវិញ្ញាណោ អហោសិំ អតីតមទ្ធាន”ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ។ ឯវម្បិ បុរេ អបេក្ខំ ករោតិ។

អថ វា “ឥតិ មេ ចក្ខុ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ, ឥតិ រូបា”តិ – តត្ថ ឆន្ទរាគបដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ។ ឆន្ទរាគបដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស តទភិនន្ទតិ។ តទភិនន្ទន្តោ ឯវម្បិ បុរេ អបេក្ខំ ករោតិ។ “ឥតិ មេ សោតំ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ, ឥតិ សទ្ទា”តិ…បេ… “ឥតិ មេ ឃានំ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ, ឥតិ គន្ធា”តិ… “ឥតិ មេ ជិវ្ហា អហោសិ អតីតមទ្ធានំ, ឥតិ រសា”តិ… “ឥតិ មេ កាយោ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ, ឥតិ ផោដ្ឋព្ពា”តិ… “ឥតិ មេ មនោ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ, ឥតិ ធម្មា”តិ – តត្ថ ឆន្ទរាគបដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ។ ឆន្ទរាគបដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស តទភិនន្ទតិ។ តទភិនន្ទន្តោ ឯវម្បិ បុរេ អបេក្ខំ ករោតិ។

អថ វា យានិស្ស តានិ បុព្ពេ មាតុគាមេន សទ្ធិំ ហសិតលបិតកីឡិតានិ តទស្សាទេតិ តំ និកាមេតិ, តេន ច វិត្តិំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ បុរេ អបេក្ខំ ករោតិ។

កថំ បច្ឆា អបេក្ខំ ករោតិ? “ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន”ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ។ “ឯវំវេទនោ សិយំ… ឯវំសញ្ញោ សិយំ… ឯវំសង្ខារោ សិយំ… ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន”ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្វានេតិ។ ឯវម្បិ បច្ឆា អបេក្ខំ ករោតិ។

អថ វា “ឥតិ មេ ចក្ខុ សិយា អនាគតមទ្ធានំ, ឥតិ រូបា”តិ – អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ បណិទហតិ។ ចេតសោ បណិធានបច្ចយា តទភិនន្ទតិ។ តទភិនន្ទន្តោ ឯវម្បិ បច្ឆា អបេក្ខំ ករោតិ។ “ឥតិ មេ សោតំ សិយា អនាគតមទ្ធានំ, ឥតិ សទ្ទា”តិ… “ឥតិ មេ ឃានំ សិយា អនាគតមទ្ធានំ, ឥតិ គន្ធា”តិ… “ឥតិ មេ ជិវ្ហា សិយា អនាគតមទ្ធានំ, ឥតិ រសា”តិ… “ឥតិ មេ កាយោ សិយា អនាគតមទ្ធានំ, ឥតិ ផោដ្ឋព្ពា”តិ… “ឥតិ មេ មនោ សិយា អនាគតមទ្ធានំ, ឥតិ ធម្មា”តិ – អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ បណិទហតិ។ ចេតសោ បណិធានបច្ចយា តទភិនន្ទតិ។ តទភិនន្ទន្តោ ឯវម្បិ បច្ឆា អបេក្ខំ ករោតិ។

អថ វា “ឥមិនាហំ សីលេន វា វតេន វា តបេន វា ព្រហ្មចរិយេន វា ទេវោ វា ភវិស្សាមិ ទេវញ្ញតរោ វា”តិ – អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ បណិទហតិ។ ចេតសោ បណិធានបច្ចយា តទភិនន្ទតិ។ តទភិនន្ទន្តោ ឯវម្បិ បច្ឆា អបេក្ខំ ករោតីតិ – បច្ឆា បុរេ វាបិ អបេក្ខមានា។

ឥមេ វ កាមេ បុរិមេ វ ជប្បន្តិ។ **ឥមេ វ កាមេ**តិ បច្ចុប្បន្នេ បញ្ច កាមគុណេ ឥច្ឆន្តា សាទិយន្តា បត្ថយន្តា បិហយន្តា អភិជប្បន្តា។ បុរិមេ វ ជប្បន្តិ អតីតេ បញ្ច កាមគុណេ ជប្បន្តា បជប្បន្តា អភិជប្បន្តាតិ – ឥមេ វ កាមេ បុរិមេ វ ជប្បំ។

តេនាហ ភគវា –

“ឥច្ឆានិទានា ភវសាតពទ្ធា, តេ ទុប្បមុញ្ចា ន ហិ អញ្ញមោក្ខា;
បច្ឆា បុរេ វាបិ អបេក្ខមានា, ឥមេ វ កាមេ បុរិមេ វ ជប្ប”ន្តិ។

៨. **កាមេសុ គិទ្ធា បសុតា បមូឡ្ហា, អវទានិយា តេ វិសមេ និវិដ្ឋា;**
ទុក្ខូបនីតា បរិទេវយន្តិ, កឹសូ ភវិស្សាម ឥតោ ចុតាសេ។

កាមេសុ គិទ្ធា បសុតា បមូឡ្ហាតិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ…. ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ…. ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ គេធោ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ…. អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ កិលេសកាមេន វត្ថុកាមេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា [អជ្ឈោបន្នា (សី. ស្យា.)] លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធាតិ – កាមេសុ គិទ្ធា។

បសុតាតិ យេបិ កាមេ ឯសន្តិ គវេសន្តិ បរិយេសន្តិ, តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា, តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យា, តេបិ កាមបសុតា។ យេបិ តណ្ហាវសេន រូបេ ឯសន្តិ គវេសន្តិ បរិយេសន្តិ… សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ…បេ…. បរិយេសន្តិ តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា, តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យា, តេបិ កាមបសុតា ។ យេបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បដិលភន្តិ… សទ្ទេ… គន្ធេ … រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ បដិលភន្តិ តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា, តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យា, តេបិ កាមបសុតា។ យេបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បរិភុញ្ជន្តិ … សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ បរិភុញ្ជន្តិ តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា, តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យា, តេបិ កាមបសុតា។ យថា កលហការកោ កលហបសុតោ, កម្មការកោ កម្មបសុតោ, គោចរេ ចរន្តោ គោចរបសុតោ, ឈាយី ឈានបសុតោ; ឯវមេវ យេបិ កាមេ ឯសន្តិ គវេសតិ បរិយេសន្តិ, តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យា, តេបិ កាមបសុតា។ យេបិ តណ្ហាវសេន រូបេ ឯសន្តិ គវេសន្តិ បរិយេសន្តិ… សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ…បេ…. បរិយេសន្តិ តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យា, តេបិ កាមបសុតា។ យេបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បដិលភន្តិ… សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ បដិលភន្តិ តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា, តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យា, តេបិ កាមបសុតា។ យេបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បរិភុញ្ជន្តិ… សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ បរិភុញ្ជន្តិ តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា, តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យា, តេបិ កាមបសុតា។

បមូឡ្ហាតិ យេភុយ្យេន ទេវមនុស្សា បញ្ចសុ កាមគុណេសុ មុយ្ហន្តិ សម្មុយ្ហន្តិ សម្បមុយ្ហន្តិ មូឡ្ហា សម្មូឡ្ហា សម្បមូឡ្ហា អវិជ្ជាយ អន្ធីកតា អាវុតា និវុតា ឱវុតា បិហិតា បដិច្ឆន្នា បដិកុជ្ជិតាតិ – កាមេសុ គិទ្ធា បសុតា បមូឡ្ហា។

អវទានិយា តេ វិសមេ និវិដ្ឋាតិ។ **អវទានិយា**តិ អវគច្ឆន្តីតិបិ អវទានិយា, មច្ឆរិនោបិ វុច្ចន្តិ អវទានិយា, ពុទ្ធានំ សាវកានំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសិដ្ឋឹ នាទិយន្តីតិ – អវទានិយា។ កថំ អវគច្ឆន្តីតិ អវទានិយា?

និរយំ គច្ឆន្តិ, តិរច្ឆានយោនិំ គច្ឆន្តិ, បេត្តិវិសយំ គច្ឆន្តីតិ, ឯវំ អាគច្ឆន្តីតិ – អវទានិយា។ កថំ មច្ឆរិនោ វុច្ចន្តិ អវទានិយា? បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ, កុលមច្ឆរិយំ, លាភមច្ឆរិយំ, វណ្ណមច្ឆរិយំ, ធម្មមច្ឆរិយំ។ យំ ឯវរូបំ មច្ឆរិយំ មច្ឆរាយនា មច្ឆរាយិតត្តំ វេវិច្ឆំ កទរិយំ កដុកញ្ចុកតា អគ្គហិតត្តំ ចិត្តស្ស, ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ អបិច, ខន្ធមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, ធាតុមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, អាយតនមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ គាហោ។ ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ ឥមិនា មច្ឆរិយេន អវទញ្ញុតាយ សមន្នាគតា ជនា បមត្តា។ ឯវំ មច្ឆរិនោ វុច្ចន្តិ អវទានិយា។ កថំ ពុទ្ធានំ សាវកានំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសិដ្ឋិំ នាទិយន្តីតិ – អវទានិយា? ពុទ្ធានំ សាវកានំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសិដ្ឋិំ ន អាទិយន្តិ ន សុស្សូសន្តិ, ន សោតំ ឱទហន្តិ, ន អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, អនស្សវា អវចនករា បដិលោមវុត្តិនោ, អញ្ញេនេវ មុខំ ករោន្តិ។ ឯវំ ពុទ្ធានំ សាវកានំ [ពុទ្ធានំ ពុទ្ធសាវកានំ (សី. ស្យា.)] វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសិដ្ឋិំ នាទិយន្តីតិ អវទានិយាតិ – អវទានិយា។

តេ វិសមេ និវិដ្ឋាតិ វិសមេ កាយកម្មេ និវិដ្ឋា, វិសមេ វចីកម្មេ និវិដ្ឋា, វិសមេ មនោកម្មេ និវិដ្ឋា, វិសមេ បាណាតិបាតេ និវិដ្ឋា, វិសមេ អទិន្នាទានេ និវិដ្ឋា, វិសមេ កាមេសុមិច្ឆាចារេ និវិដ្ឋា, វិសមេ មុសាវាទេ និវិដ្ឋា, វិសមាយ បិសុណាយ វាចាយ និវិដ្ឋា , វិសមាយ ផរុសាយ វាចាយ... វិសមេ សម្ផប្បលាបេ... វិសមាយ អភិជ្ឈាយ និវិដ្ឋា, វិសមេ ព្យាបាទេ... វិសមាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា និវិដ្ឋា, វិសមេសុ សង្ខារេសុ និវិដ្ឋា, វិសមេសុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ និវិដ្ឋា, វិសមេសុ បញ្ចសុ នីវរណេសុ និវិដ្ឋា វិនិវិដ្ឋា បតិដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធាតិ – អវទានិយា តេ វិសមេ និវិដ្ឋា។

ទុក្ខូបនីតា បរិទេវយន្តីតិ។ **ទុក្ខូបនីតា**តិ ទុក្ខប្បត្តា ទុក្ខសម្បត្តា ទុក្ខូបគតា, មារប្បត្តា មារសម្បត្តា មារូបគតា, មរណប្បត្តា មរណសម្បត្តា មរណូបគតា។ **បរិទេវយន្តី**តិ លបន្តិ លាលបន្តិ [សល្លបន្តិ (សី.)], សោចន្តិ កិលមន្តិ បរិទេវន្តិ ឧរត្តាឡិំ កន្ទន្តិ សម្មោហំ អាបជ្ជន្តីតិ – ទុក្ខូបនីតា បរិទេវយន្តិ។

កីសូ ភវិស្សាម ឥតោ ចុតាសេតិ ឥតោ ចុតា កី ភវិស្សាម? នេរយិកា ភវិស្សាម, តិរច្ឆានយោនិកា ភវិស្សាម, បេត្តិវិសយិកា ភវិស្សាម, មនុស្សា ភវិស្សាម, ទេវា ភវិស្សាម, រូបី ភវិស្សាម, អរូបី ភវិស្សាម, សញ្ញី ភវិស្សាម, អសញ្ញី ភវិស្សាម, នេវសញ្ញីនាសញ្ញី ភវិស្សាម, “ភវិស្សាម នុ ខោ មយំ អនាគតមទ្ធានំ, ននុ ខោ ភវិស្សាម អនាគតមទ្ធានំ, កិំ នុ ខោ ភវិស្សាម អនាគតមទ្ធានំ, កថំ នុ ខោ ភវិស្សាម អនាគតមទ្ធានំ, កិំ ហុត្វា កិំ ភវិស្សាម នុ ខោ មយំ អនាគតមទ្ធាន”ន្តិ សំសយបក្ខន្ទា វិមតិបក្ខន្ទា ទ្វេឡ្ហកជាតា លបន្តិ លាលបន្តិ, សោចន្តិ កិលមន្តិ បរិទេវន្តិ ឧរត្តាឡិំ កន្ទន្តិ សម្មោហំ អាបជ្ជន្តីតិ – កីសូ ភវិស្សាម ឥតោ ចុតាសេ។

តេនាហ ភគវា –

> “កាមេសុ គិទ្ធា បសុតា បមូឡ្ហា, អវទានិយា តេ វិសមេ និវិដ្ឋា;
> ទុក្ខូបនីតា បរិទេវយន្តិ, កីសូ ភវិស្សាម ឥតោ ចុតាសេ”តិ។

១០. **តស្មា ហិ សិក្ខេថ ឥធេវ ជន្តុ, យំ កិញ្ចិ ជញ្ញា វិសមន្តិ លោកេ;**
ន តស្ស ហេតូ វិសមំ ចរេយ្យ, អប្បញ្ហិទំ ជីវិតមាហុ ធីរា។

តស្មា ហិ សិក្ខេថ ឥធេវ ជន្តូតិ។ **តស្មា**តិ តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តន្និទានា, ឯតមាទីនវំ សម្បស្សមានោ កាមេសូតិ – តស្មា។ **សិក្ខេថា**តិ តិស្សោ សិក្ខា – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា។

កតមា អធិសីលសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ។ ខុទ្ទកោ សីលក្ខន្ធោ, មហន្តោ សីលក្ខន្ធោ, សីលំ បតិដ្ឋា អាទិ ចរណំ សំយមោ សំវរោ មោក្ខំ បាមោក្ខំ កុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា – អយំ អធិសីលសិក្ខា។

កតមា អធិចិត្តសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ, យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ – ‘ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី’តិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ អធិចិត្តសិក្ខា។

កតមា អធិបញ្ញាសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ បញ្ញវា ហោតិ ឧទយត្ថគាមិនិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតោ, អរិយាយ និព្ពេធិកាយ សម្មាទុក្ខក្ខយគាមិនិយា ។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ “ឥមេ អាសវា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ អាសវសមុទយោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ អាសវនិរោធោ”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ – អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។

ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ, ជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បស្សន្តោ សិក្ខេយ្យ , បច្ចវេក្ខន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ អធិដ្ឋហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សទ្ធាយ អធិមុច្ចន្តោ សិក្ខេយ្យ, វីរិយំ បគ្គណ្ហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សតិំ ឧបដ្ឋបេន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ សមាទហន្តោ សិក្ខេយ្យ, បញ្ញាយ បជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បហាតព្ពំ បជហន្តោ សិក្ខេយ្យ, ភាវេតព្ពំ ភាវេន្តោ សិក្ខេយ្យ , សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យ។

ឥធាតិ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា ឥមិស្សា ខន្តិយា ឥមិស្សា រុចិយា ឥមស្មិំ អាទាយេ ឥមស្មិំ ធម្មេ ឥមស្មិំ វិនយេ ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ ឥមស្មិំ បាវចនេ ឥមស្មិំ ព្រហ្មចរិយេ ឥមស្មិំ សត្ថុសាសនេ ឥមស្មិំ អត្តភាវេ ឥមស្មិំ មនុស្សលោកេ – តេន វុច្ចតិ ឥធាតិ។ **ជន្តូ**តិ សត្តោ នរោ…បេ…. មនុជោតិ – តស្មា ហិ សិក្ខេថ ឥធេវ ជន្តុ។

យំ កិញ្ចិ ជញ្ញា វិសមន្តិ លោកេតិ។ **យំ កិញ្ចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ [បរិទាយវចនមេតំ (ស្យា.)] – យំ កិញ្ចីតិ។ **វិសមន្តិ ជញ្ញា**តិ វិសមំ កាយកម្មំ វិសមន្តិ ជានេយ្យ, វិសមំ វចីកម្មំ វិសមន្តិ ជានេយ្យ, វិសមំ មនោកម្មំ វិសមន្តិ ជានេយ្យ, វិសមំ បាណាតិបាតំ វិសមោតិ ជានេយ្យ, វិសមំ អទិន្នាទានំ វិសមន្តិ ជានេយ្យ, វិសមំ កាមេសុមិច្ឆាចារំ វិសមោតិ ជានេយ្យ, វិសមំ មុសាវាទំ វិសមោតិ ជានេយ្យ, វិសមំ បិសុណំ វាចំ វិសមាតិ ជានេយ្យ, វិសមំ ផរុសំ វាចំ វិសមាតិ ជានេយ្យ, វិសមំ សម្ផប្បលាបំ វិសមោតិ ជានេយ្យ, វិសមំ អភិជ្ឈំ វិសមាតិ ជានេយ្យ, វិសមំ ព្យាបាទំ វិសមោតិ ជានេយ្យ, វិសមំ មិច្ឆាទិដ្ឋិំ វិសមាតិ ជានេយ្យ, វិសមេ សង្ខារេ វិសមាតិ ជានេយ្យ, វិសមេ បញ្ច កាមគុណេ វិសមាតិ ជានេយ្យ, វិសមេ បញ្ច នីវរណេ វិសមាតិ ជានេយ្យ អាជានេយ្យ វិជានេយ្យ បដិវិជានេយ្យ បដិវិជ្ឈេយ្យ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ…បេ…. អាយតនលោកេតិ – យំ កិញ្ចិ ជញ្ញា វិសមន្តិ លោកេ។

ន តស្ស ហេតូ វិសមំ ចរេយ្យាតិ។ វិសមស្ស កាយកម្មស្ស ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមស្ស វចីកម្មស្ស ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមស្ស មនោកម្មស្ស ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមស្ស បាណាតិបាតស្ស ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមស្ស អទិន្នាទានស្ស ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមស្ស កាមេសុមិច្ឆាចារស្ស ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមស្ស មុសាវាទស្ស ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមាយ បិសុណាយ វាចាយ ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមាយ ផរុសាយ វាចាយ ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមស្ស សម្ផប្បលាបស្ស ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមាយ អភិជ្ឈាយ ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមស្ស ព្យាបាទស្ស ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមានំ សង្ខារានំ ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមានំ បញ្ចន្នំ កាមគុណានំ ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមានំ បញ្ចន្នំ នីវរណានំ ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមាយ ចេតនាយ ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមាយ បត្ថនាយ ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ, វិសមាយ បណិធិយា ហេតុ វិសមំ ន ចរេយ្យ ន អាចរេយ្យ ន សមាចរេយ្យ ន សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – ន តស្ស ហេតូ វិសមំ ចរេយ្យ។

អប្បញ្ហិទំ ជីវិតមាហុ ធីរាតិ។ **ជីវិត**ន្តិ អាយុ ឋិតិ យបនា យាបនា ឥរិយនា វត្តនា បាលនា ជីវិតំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ អបិ ច, ទ្វីហិ ការណេហិ អប្បកំ ជីវិតំ – ឋិតិបរិត្តតាយ វា អប្បកំ ជីវិតំ, សរសបរិត្តតាយ វា អប្បកំ ជីវិតំ។ កថំ ឋិតិបរិត្តតាយ អប្បកំ ជីវិតំ? អតីតេ ចិត្តក្ខណេ ជីវិត្ថ, ន ជីវតិ ន ជីវិស្សតិ; អនាគតេ ចិត្តក្ខណេ ជីវិស្សតិ, ន ជីវតិ ន ជីវិត្ថ; បច្ចុប្បន្នេ ចិត្តក្ខណេ ជីវតិ, ន ជីវិត្ថ ន ជីវិស្សតិ។

“ជីវិតំ អត្តភាវោ ច, សុខទុក្ខា ច កេវលា;
ឯកចិត្តសមាយុត្តា, លហុសោ វត្តតេ ខណោ។

“ចុល្លាសីតិសហស្សានិ , កប្បា តិដ្ឋន្តិ យេ មរូ;
នត្វេវ តេបិ ជីវន្តិ, ទ្វីហិ ចិត្តេហិ សំយុតា។

“យេ និរុទ្ធា មរន្តស្ស, តិដ្ឋមានស្ស វា ឥធ;

សព្ពេបិ សទិសា ខន្ធា, គតា អប្បដិសន្ធិកា។

“អនន្តរា ច យេ ភគ្គា [ភង្គា (សី. ស្យា.)], យេ ច ភគ្គា អនាគតា;
តទន្តរេ និរុទ្ធានំ, វេសមំ នត្ថិ លក្ខណេ។

“អនិព្ពត្តេន ន ជាតោ, បច្ចុប្បន្នេន ជីវតិ;
ចិត្តភគ្គា មតោ លោកោ, បញ្ញត្តិ បរមត្ថិយា។

“យថា និន្នា បវត្តន្តិ, ឆន្ទេន បរិណាមិតា;
អច្ឆិន្នធារា វត្តន្តិ, សឡាយតនបច្ចយា។

“អនិធានគតា ភគ្គា, បុញ្ជោ នត្ថិ អនាគតេ;
និព្ពត្តា យេ ច [និព្ពត្តាយេវ (សព្ពត្ថ)] តិដ្ឋន្តិ, អារគ្គេ សាសបូបមា។

“និព្ពត្តានញ្ច ធម្មានំ, ភង្គោ នេសំ បុរក្ខតោ;
បលោកធម្មា តិដ្ឋន្តិ, បុរាណេហិ អមិស្សិតា។

“អទស្សនតោ អាយន្តិ, ភង្គា គច្ឆន្តិ ទស្សនំ;
វិជ្ជុប្បាទោវ អាកាសេ, ឧប្បជ្ជន្តិ វយន្តិ ចា”តិ។

ឯវំ ឋិតិបរិត្តតាយ អប្បកំ ជីវិតំ។

កថំ សរសបរិត្តតាយ អប្បកំ ជីវិតំ? អស្សាសូបនិពន្ធំ ជីវិតំ, បស្សាសូបនិពន្ធំ ជីវិតំ, អស្សាសបស្សាសូបនិពន្ធំ ជីវិតំ, មហាភូតូបនិពន្ធំ ជីវិតំ, កពឡីការាហារូបនិពន្ធំ ជីវិតំ, ឧស្មូបនិពន្ធំ ជីវិតំ, វិញ្ញាណូបនិពន្ធំ ជីវិតំ។ មូលម្បិ ឥមេសំ ទុព្ពលំ, បុព្ពហេតូបិ ឥមេសំ ទុព្ពលា។ យេ បច្ចយា តេបិ ទុព្ពលា, យេបិ បភាវិកា តេបិ ទុព្ពលា។ សហភូមិ ឥមេសំ ទុព្ពលា, សម្បយោគាបិ ឥមេសំ ទុព្ពលា, សហជាបិ ឥមេសំ ទុព្ពលា, យាបិ បយោជិកា សាបិ ទុព្ពលា, អញ្ញមញ្ញំ ឥមេ និច្ចទុព្ពលា, អញ្ញមញ្ញំ អនវដ្ឋិតា ឥមេ។ អញ្ញមញ្ញំ បរិបាតយន្តិ ឥមេ, អញ្ញមញ្ញស្ស ហិ នត្ថិ តាយិតា, ន ចាបិ ឋបេន្តិ អញ្ញមញ្ញំ ឥមេ។ យោបិ និព្ពត្តកោ សោ ន វិជ្ជតិ។

“ន ច កេនចិ កោចិ ហាយតិ, គន្ធព្ពា ច ឥមេ ហិ សព្ពសោ;
បុរិមេហិ បភាវិកា ឥមេ, យេបិ បភាវិកា តេ បុរេ មតា;
បុរិមាបិ ច បច្ឆិមាបិ ច, អញ្ញមញ្ញំ ន កទាចិ មទ្ទសំសូ”តិ។

ឯវំ សរសបរិត្តតាយ អប្បកំ ជីវិតំ។

អបិ ច ចាតុមហារាជិកានំ ទេវានំ ជីវិតំ ឧបាទាយ មនុស្សានំ អប្បកំ ជីវិតំ បរិត្តកំ ជីវិតំ ថោកំ [ថោកកំ (ក.)] ជីវិតំ ខណិកំ ជីវិតំ លហុកំ ជីវិតំ ឥត្តរំ ជីវិតំ អនទ្ធនីយំ ជីវិតំ នចិរដ្ឋិតិកំ ជីវិតំ។ តាវតិំសានំ ទេវានំ... បេ.... យាមានំ ទេវានំ... តុសិតានំ ទេវានំ... និម្មានរតីនំ ទេវានំ... បរនិម្មិតវសវត្តីនំ ទេវានំ... ព្រហ្មកាយិកានំ ទេវានំ ជីវិតំ ឧបាទាយ មនុស្សានំ អប្បកំ ជីវិតំ បរិត្តកំ ជីវិតំ ថោកំ ជីវិតំ ខណិកំ ជីវិតំ លហុកំ ជីវិតំ ឥត្តរំ ជីវិតំ អនទ្ធនីយំ ជីវិតំ នចិរដ្ឋិតិកំ ជីវិតំ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“អប្បមិទំ , ភិក្ខវេ, មនុស្សានំ អាយុ។ គមនិយោ សម្បរាយោ មន្តាយ ពោទ្ធព្ពំ, កត្តព្ពំ កុសលំ, ចរិតព្ពំ ព្រហ្មចរិយំ, នត្ថិ ជាតស្ស អមរណំ។ យោ, ភិក្ខវេ, ចិរំ ជីវតិ សោ វស្សសតំ អប្បំ វា ភិយ្យោ”។

“អប្បមាយុ មនុស្សានំ, ហីឡេយ្យ នំ សុបោរិសោ;
ចរេយ្យាទិត្តសីសោវ នត្ថិ មច្ចុស្សនាគមោ។

“អច្ចយន្តិ អហោរត្តា, ជីវិតំ ឧបរុជ្ឈតិ;
អាយុ ខិយ្យតិ មច្ចានំ, កុន្នទីនំវ ឱទក”ន្តិ។

អប្បញ្ហិទំ ជីវិតមាហុ ធីរាតិ។ ធីរាតិ ធីរា, ធិតិមាតិ ធីរា, ធិតិសម្បន្នាតិ ធីរា, ធីកតបាបាតិ ធីរា។ ធី វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជាននា វិចយោ បវិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លក្ខណា ឧបលក្ខណា បច្ចុបលក្ខណា បណ្ឌិច្ចំ កោសល្លំ នេបុញ្ញំ វេភព្យា ចិន្តា ឧបបរិក្ខា ភូរិ មេធា បរិណាយិកា វិបស្សនា សម្បជញ្ញំ បតោទោ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ បញ្ញាសត្ថំ បញ្ញាបាសាទោ បញ្ញាអាលោកោ បញ្ញាឱភាសោ បញ្ញាបជ្ជោតោ បញ្ញារតនំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ, តាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតត្តា ធីរា។ អបិ ច ខន្ធធីរា ធាតុធីរា អាយតនធីរា, បដិច្ចសមុប្បាទធីរា សតិបដ្ឋានធីរា សម្មប្បធានធីរា ឥទ្ធិបាទធីរា, ឥន្ទ្រិយធីរា ពលធីរា ពោជ្ឈង្គធីរា មគ្គធីរា ផលធីរា និព្ពានធីរា។ តេ ធីរា ឯវមាហំសុ – “មនុស្សានំ អប្បកំ ជីវិតំ, បរិត្តកំ ជីវិតំ , ថោកំ ជីវិតំ, ខណិកំ ជីវិតំ, លហុកំ ជីវិតំ, ឥត្តរំ ជីវិតំ, អនទ្ធនីយំ ជីវិតំ, នចិរដ្ឋិតិកំ ជីវិត”ន្តិ។ ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – អប្បញ្ហិទំ ជីវិតមាហុ ធីរា។

តេនាហ ភគវា –

“តស្មា ហិ សិក្ខេថ ឥធេវ ជន្តុ, យំ កិញ្ចិ ជញ្ញា វិសមន្តិ លោកេ;
ន តស្ស ហេតូ វិសមំ ចរេយ្យ, អប្បញ្ហិទំ ជីវិតមាហុ ធីរា”តិ។

១១. **បស្សាមិ លោកេ បរិផន្ទមានំ, បជំ ឥមំ តណ្ហគតំ ភវេសុ;**
ហីនា នរា មច្ចុមុខេ លបន្តិ, អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសុ។

បស្សាមិ លោកេ បរិផន្ទមានន្តិ។ **បស្សាមី**តិ មំសចក្ខុនាបិ បស្សាមិ, ទិព្ពចក្ខុនាបិ បស្សាមិ, បញ្ញាចក្ខុនាបិ បស្សាមិ, ពុទ្ធចក្ខុនាបិ បស្សាមិ, សមន្តចក្ខុនាបិ បស្សាមិ ទក្ខាមិ ឱលោកេមិ និជ្ឈាយាមិ ឧបបរិក្ខាមិ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេ។

បរិផន្ទមានន្តិ តណ្ហាផន្ទនាយ ផន្ទមានំ, ទិដ្ឋិផន្ទនាយ ផន្ទមានំ, កិលេសផន្ទនាយ ផន្ទមានំ, បយោគផន្ទនាយ ផន្ទមានំ, វិបាកផន្ទនាយ ផន្ទមានំ, ទុច្ចរិតផន្ទនាយ ផន្ទមានំ, រត្តំ រាគេន ផន្ទមានំ, ទុដ្ឋំ ទោសេន ផន្ទមានំ, មូឡ្ហំ មោហេន ផន្ទមានំ, វិនិពទ្ធំ មានេន ផន្ទមានំ, បរាមដ្ឋំ ទិដ្ឋិយា ផន្ទមានំ, វិក្ខេបគតំ ឧទ្ធច្ចេន ផន្ទមានំ, អនិដ្ឋង្គតំ វិចិកិច្ឆាយ ផន្ទមានំ, ថាមគតំ អនុសយេហិ ផន្ទមានំ, លាភេន ផន្ទមានំ, អលាភេន ផន្ទមានំ, យសេន ផន្ទមានំ, អយសេន ផន្ទមានំ, បសំសាយ ផន្ទមានំ, និន្ទាយ ផន្ទមានំ, សុខេន ផន្ទមានំ, ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, ជាតិយា ផន្ទមានំ, ជរាយ ផន្ទមានំ, ព្យាធិនា ផន្ទមានំ, មរណេន ផន្ទមានំ, សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសេហិ ផន្ទមានំ, នេរយិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, តិរច្ឆានយោនិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, បេត្តិវិសយិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, មានុសិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, គព្ភោក្កន្តិមូលកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, គព្ភេ ឋិតិមូលកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, គព្ភា វុដ្ឋានមូលកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, ជាតស្សូបនិពន្ធកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, ជាតស្ស បរាធេយ្យកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, អត្តូបក្កមេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, បរូបក្កមេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, ទុក្ខទុក្ខេន ផន្ទមានំ, សង្ខារទុក្ខេន ផន្ទមានំ, វិបរិណាមទុក្ខេន ផន្ទមានំ, ចក្ខុរោគេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, សោតរោគេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ, ឃានរោគេន ទុក្ខេន...បេ.... ជិវ្ហារោគេន... កាយរោគេន... សីសរោគេន... កណ្ណរោគេន... មុខរោគេន... ទន្តរោគេន... កាសេន... សាសេន... បិនាសេន... ទាហេន... ជរេន... កុច្ឆិរោគេន... មុច្ឆាយ... បក្ខន្ទិកាយ... សូលាយ ... វិសូចិកាយ... កុដ្ឋេន... គណ្ឌេន... កិលាសេន... សោសេន... អបមារេន... ទទ្ទុយា... កណ្ឌុយា... កច្ឆុយា... រខសាយ... វិតច្ឆិកាយ... លោហិតេន... បិត្តេន... មធុមេហេន... អំសាយ... បិឡកាយ... ភគន្ទលេន [ភគន្ទលាយ (ស្យា.)] ... បិត្តសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សេម្ហសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... វាតសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សន្និបាតិកេន អាពាធេន... ឧតុបរិណាមជេន អាពាធេន... វិសមបរិហារជេន អាពាធេន... ឱបក្កមិកេន អាពាធេន ... កម្មវិបាកជេន អាពាធេន... សីតេន... ឧណ្ហេន... ជិឃច្ឆាយ... បិបាសាយ ... ឧច្ចារេន... បស្សាវេន... ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេន ទុក្ខេន... មាតុមរណេន ទុក្ខេន... បិតុមរណេន ទុក្ខេន... ភាតុមរណេន ទុក្ខេន... ភគិនិមរណេន ទុក្ខេន... បុត្តមរណេន ទុក្ខេន... ធីតុមរណេន ទុក្ខេន... ញាតិព្យសនេន... ភោគព្យសនេន... រោគព្យសនេន... សីលព្យសនេន... ទិដ្ឋិព្យសនេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ សម្ផន្ទមានំ វិប្ផន្ទមានំ វេធមានំ បវេធមានំ សម្បវេធមានំ បស្សាមិ ទក្ខាមិ ឱលោកេមិ និជ្ឈាយាមិ ឧបបរិក្ខាមីតិ – បស្សាមិ លោកេ បរិផន្ទមានំ។

បជំ ឥមំ តណ្ហគតំ ភវេសូតិ។ **បជា**តិ សត្តាធិវចនំ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា, សទ្ទតណ្ហា, គន្ធតណ្ហា, រសតណ្ហា, ផោដ្ឋព្វតណ្ហា, ធម្មតណ្ហា។ **តណ្ហគត**ន្តិ តណ្ហាគតំ តណ្ហានុគតំ តណ្ហាយានុសដំ តណ្ហាយាសន្នំ តណ្ហាយ បាតិតំ អភិភូតំ បរិយាទិន្នចិត្តំ ។ **ភវេសូ**តិ កាមភវេ រូបភវេ អរូបភវេតិ – បជំ ឥមំ តណ្ហគតំ ភវេសុ។

ហីនា នរា មច្ចុមុខេ លបន្តីតិ។ **ហីនា នរា**តិ ហីនា នរា ហីនេន កាយកម្មេន សមន្នាគតាតិ ហីនា នរា, ហីនេន វចីកម្មេន សមន្នាគតាតិ ហីនា នរា, ហីនេន មនោកម្មេន សមន្នាគតាតិ ហីនា នរា, ហីនេន បាណាតិបាតេន សមន្នាគតាតិ ហីនា នរា, ហីនេន អទិន្នាទានេន...បេ.... ហីនេន កាមេសុមិច្ឆាចារេន... ហីនេន មុសាវាទេន... ហីនាយ បិសុណាយ វាចាយ... ហីនាយ ផរុសាយ វាចាយ... ហីនេន សម្ផប្បលាបេន... ហីនាយ អភិជ្ឈាយ... ហីនេន ព្យាបាទេន... ហីនាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា... ហីនេហិ សង្ខារេហិ... ហីនេហិ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ នីវរណេហិ... ហីនាយ ចេតនាយ... ហីនាយ បត្ថនាយ... ហីនាយ បណិធិយា សមន្នាគតាតិ ហីនា នរា ហីនា និហីនា ឱហីនា ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា បរិត្តាតិ – ហីនា នរា។ **មច្ចុមុខេ លបន្តី**តិ។ **មច្ចុមុខេ**តិ មារមុខេ មរណមុខេ, មច្ចុបត្តា មច្ចុសម្បត្តា មច្ចូបាគតា, មារបត្តា មារសម្បត្តា មារូបាគតា, មរណបត្តា មរណសម្បត្តា មរណូបាគតា លបន្តិ លាលបន្តិ សោចន្តិ កិលមន្តិ បរិទេវន្តិ ឧរត្តាឡឹ កន្ទន្តិ សម្មោហំ អាបជ្ជន្តីតិ – ហីនា នរា មច្ចុមុខេ លបន្តិ។

អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសូតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា...បេ.... ធម្មតណ្ហា។ **ភវាភវេសូ**តិ ភវាភវេ កម្មភវេ បុនព្ភវេ កាមភវេ , កម្មភវេ កាមភវេ បុនព្ភវេ រូបភវេ, កម្មភវេ រូបភវេ បុនព្ភវេ អរូបភវេ, កម្មភវេ អរូបភវេ បុនព្ភវេ បុនប្បុនព្ភវេ, បុនប្បុនគតិយា បុនប្បុនឧបបត្តិយា បុនប្បុនបដិសន្ធិយា បុនប្បុនអត្តភាវាភិនិព្ពត្តិយា, អវីតតណ្ហា អវិគតតណ្ហា អចត្តតណ្ហា អវន្តតណ្ហា។ អមុត្តតណ្ហា អប្បហីនតណ្ហា អប្បដិនិស្សដ្ឋតណ្ហាតិ – អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសុ។

តេនាហ ភគវា –

> “បស្សាមិ លោកេ បរិផន្ទមានំ, បជំ ឥមំ តណ្ហគតំ ភវេសុ;
> ហីនា នរា មច្ចុមុខេ លបន្តិ, អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសូ”តិ។

១២. **មមាយិតេ បស្សថ ផន្ទមានេ, មច្ឆេវ** [មច្ឆោវ (សី.)] **អប្បោទកេ ខីណសោតេ;**
ឯតម្បិ ទិស្វា អមមោ ចរេយ្យ, ភវេសុ អាសត្តិមកុព្ពមានោ។

មមាយិតេ បស្សថ ផន្ទមានេតិ។ **មមត្តា**តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច។ កតមំ តណ្ហាមមត្តំ? យាវតា តណ្ហាសង្ខាតេន សីមកតំ មរិយាទិកតំ ឱធិកតំ បរិយន្តកតំ បរិគ្គហិតំ មមាយិតំ។ ឥទំ មមំ, ឯតំ មមំ, ឯត្តកំ មមំ, ឯត្តាវតា មមំ, មម រូបា សទ្ទា គន្ធា រសា ផោដ្ឋព្ពា, អត្ថរណា បាវុរណា ទាសិទាសា អជេឡកា កុក្កុដសូករា ហត្ថិគវាស្សវឡវា ខេត្តំ វត្ថុ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ គាមនិគមរាជធានិយោ រដ្ឋញ្ច ជនបទោ ច កោសោ ច កោដ្ឋាគារញ្ច, កេវលម្បិ មហាបថវឹ តណ្ហាវសេន មមាយតិ។ យាវតា អដ្ឋសតំ តណ្ហាវិចរិតំ, ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ។

កតមំ ទិដ្ឋិមមត្តំ? វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា អន្តគ្គាហិកា ទិដ្ឋិ; យា ឯវរូបា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនំ គាហោ បដិគ្គាហោ អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មគ្គោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្តំ តិត្ថាយតនំ វិបរិយេសគ្គាហោ វិបរីតគ្គាហោ វិបល្លាសគ្គាហោ មិច្ឆាគាហោ “អយាថាវកស្មឹ យាថាវក”ន្តិ គាហោ។ យាវតា ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតានិ, ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ។ **មមាយិតេ បស្សថ ផន្ទមានេ**តិ មមាយិតំ វត្ថុំ អច្ឆេទសំកិនោបិ ផន្ទន្តិ, អច្ឆិន្ទន្តេបិ ផន្ទន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ ផន្ទន្តិ, មមាយិតំ វត្ថុំ វិបរិណាមសំកិនោបិ ផន្ទន្តិ, វិបរិណាមន្តេបិ ផន្ទន្តិ, វិបរិណតេបិ ផន្ទន្តិ បផន្ទន្តិ សម្ផន្ទន្តិ វិប្ផន្ទន្តិ វេធន្តិ [វេធេន្តិ (ស្យា.)] បវេធន្តិ សម្បវេធន្តិ។ ឯវំ ផន្ទមានេ បផន្ទមានេ សម្ផន្ទមានេ វិប្ផន្ទមានេ វេធមានេ បវេធមានេ សម្បវេធមានេ បស្សថ ទក្ខថ ឱលោកេថ និជ្ឈាយថ ឧបបរិក្ខថាតិ – មមាយិតេ បស្សថ ផន្ទមានេ។

មច្ឆេវ អប្បោទកេ ខីណសោតេតិ។ យថា មច្ឆា អប្បោទកេ បរិត្តោទកេ ឧទកបរិយាទានេ កាកេហិ វា កុលលេហិ វា ពលាកាហិ វា បរិបាតិយមានា ឧក្ខិបិយមានា ខជ្ជមានា ផន្ទន្តិ បផន្ទន្តិ សម្ផន្ទន្តិ វិប្ផន្ទន្តិ វេធន្តិ បវេធន្តិ សម្បវេធន្តិ; ឯវមេវ បជា មមាយិតំ វត្ថុំ អច្ឆេទសំកិនោបិ ផន្ទន្តិ, អច្ឆិន្ទន្តេបិ ផន្ទន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ ផន្ទន្តិ, មមាយិតំ វត្ថុំ វិបរិណាមសំកិនោបិ ផន្ទន្តិ, វិបរិណាមន្តេបិ ផន្ទន្តិ, វិបរិណតេបិ ផន្ទន្តិ បផន្ទន្តិ សម្ផន្ទន្តិ វិប្ផន្ទន្តិ វេធន្តិ បវេធន្តិ សម្បវេធន្តីតិ – មច្ឆេវ អប្បោទកេ ខីណសោតេ។

ឯតម្បិ ទិស្វា អមមោ ចរេយ្យាតិ។ ឯតំ អាទីនវំ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា [តិរយិត្វា (ក.)] វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា មមត្តេសូតិ – ឯតម្បិ ទិស្វា។ **អមមោ ចរេយ្យា**តិ **មមត្តា**តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច...បេ.... ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ...បេ.... ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ។ តណ្ហាមមត្តំ បហាយ ទិដ្ឋិមមត្តំ បដិនិស្សជ្ជិ

ត្វា ចក្ខុំ អមមាយន្តោ សោតំ អមមាយន្តោ ឃានំ អមមាយន្តោ ជិវ្ហំ អមមាយន្តោ កាយំ អមមាយន្តោ មនំ អមមាយន្តោ រូបេ... សទ្ទេ... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្វេ... ធម្មេ... កុលំ... គណំ... អាវាសំ... លាភំ... យសំ... បសំសំ... សុខំ... ចីវរំ... បិណ្ឌបាតំ... សេនាសនំ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ... កាមធាតុំ... រូបធាតុំ... អរូបធាតុំ... កាមភវំ... រូបភវំ... អរូបភវំ... សញ្ញាភវំ... អសញ្ញាភវំ... នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវំ... ឯកវោការភវំ... ចតុវោការភវំ... បញ្ចវោការភវំ... អតីតំ... អនាគតំ... បច្ចុប្បន្នំ... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ អមមាយន្តោ អគណ្ហន្តោ អបរាមសន្តោ អនភិនិវិសន្តោ ចរេយ្យ វិហរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យាតិ – ឯតម្បិ ទិស្វា អមមោ ចរេយ្យ។

ភវេសុ អាសត្តិមកុព្ពមានោតិ។ **ភវេសូ**តិ កាមភវេ រូបភវេ អរូបភវេ។ **អាសត្តិ** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **ភវេសុ អាសត្តិមកុព្ពមានោ**តិ។ ភវេសុ អាសត្តិំ អកុព្ពមានោ, ឆន្ទំ បេមំ រាគំ ខន្តិំ អកុព្ពមានោ អជនយមានោ អសញ្ជនយមានោ អនិព្ពត្តយមានោ អនភិនិព្ពត្តយមានោតិ – ភវេសុ អាសត្តិមកុព្ពមានោ។

តេនាហ ភគវា –

> “មមាយិតេ បស្សថ ផន្ទមានេ, មច្ឆេវ អប្បោទកេ ខីណសោតេ;
> ឯតម្បិ ទិស្វា អមមោ ចរេយ្យ, ភវេសុ អាសត្តិមកុព្ពមានោ”តិ។

១៣. **ឧភោសុ អន្តេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទំ, ផស្សំ បរិញ្ញាយ អនានុគិទ្ធោ;**
យទត្តគរហី តទកុព្ពមានោ, ន លិម្បតី [ន លិប្បតិ (សី.)] ទិដ្ឋសុតេសុ ធីរោ។

ឧភោសុ អន្តេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទន្តិ។ **អន្តា**តិ ផស្សោ ឯកោ អន្តោ ផស្សសមុទយោ ទុតិយោ អន្តោ, អតីតោ ឯកោ អន្តោ អនាគតោ ទុតិយោ អន្តោ, សុខា វេទនា ឯកោ អន្តោ ទុក្ខា វេទនា ទុតិយោ អន្តោ, នាមំ ឯកោ អន្តោ រូបំ ទុតិយោ អន្តោ, ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ ឯកោ អន្តោ ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ ទុតិយោ អន្តោ, សក្កាយោ ឯកោ អន្តោ សក្កាយសមុទយោ ទុតិយោ អន្តោ។ **ឆន្ទោ**តិ យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា កាមស្នេហោ កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោឃោ កាមយោគោ កាមុបាទានំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ។ **ឧភោសុ អន្តេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទ**ន្តិ ឧភោសុ អន្តេសុ ឆន្ទំ វិនេយ្យ បដិវិនេយ្យ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តិំ ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – ឧភោសុ អន្តេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទំ។

ផស្សំ បរិញ្ញាយ អនានុគិទ្ធោតិ។ **ផស្សោ**តិ ចក្ខុសម្ផស្សោ សោតសម្ផស្សោ ឃានសម្ផស្សោ ជិវ្ហាសម្ផស្សោ កាយសម្ផស្សោ មនោសម្ផស្សោ, អធិវចនសម្ផស្សោ, បដិឃសម្ផស្សោ, សុខវេទនីយោ សម្ផស្សោ ទុក្ខវេទនីយោ សម្ផស្សោ អទុក្ខមសុខវេទនីយោ សម្ផស្សោ, កុសលោ ផស្សោ អកុសលោ ផស្សោ អព្យាកតោ ផស្សោ, កាមាវចរោ ផស្សោ រូបាវចរោ ផស្សោ អរូបាវចរោ ផស្សោ, សុញ្ញតោ ផស្សោ អនិមិត្តោ ផស្សោ អប្បណិហិតោ ផស្សោ, លោកិយោ ផស្សោ លោកុត្តរោ ផស្សោ, អតីតោ ផស្សោ អនាគតោ ផស្សោ បច្ចុប្បន្នោ ផស្សោ, យោ ឯវរូបោ ផស្សោ ផុសនា សម្ផុសនា សម្ផុសិតត្តំ – អយំ វុច្ចតិ ផស្សោ។

ផស្សំ បរិញ្ញាយាតិ ផស្សំ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា – ញាតបរិញ្ញាយ, តីរណបរិញ្ញាយ [តិរណបរិញ្ញាយ (ស្យា.)], បហានបរិញ្ញាយ។ កតមា ញាតបរិញ្ញា? ផស្សំ ជានាតិ – អយំ ចក្ខុសម្ផស្សោ, អយំ សោតសម្ផស្សោ, អយំ ឃានសម្ផស្សោ, អយំ ជិវ្ហាសម្ផស្សោ, អយំ កាយសម្ផស្សោ, អយំ មនោសម្ផស្សោ, អយំ អធិវចនសម្ផស្សោ, អយំ បដិឃសម្ផស្សោ, អយំ សុខវេទនីយោ ផស្សោ, អយំ ទុក្ខវេទនីយោ ផស្សោ, អយំ អទុក្ខមសុខវេទនីយោ ផស្សោ, អយំ កុសលោ ផស្សោ, អយំ អកុសលោ ផស្សោ, អយំ អព្យាកតោ ផស្សោ, អយំ កាមាវចរោ ផស្សោ, អយំ រូបាវចរោ ផស្សោ, អយំ អរូបាវចរោ ផស្សោ, អយំ សុញ្ញតោ ផស្សោ, អយំ អនិមិត្តោ ផស្សោ, អយំ អប្បណិហិតោ ផស្សោ, អយំ លោកិយោ ផស្សោ, អយំ លោកុត្តរោ ផស្សោ , អយំ អតីតោ ផស្សោ, អយំ អនាគតោ ផស្សោ, អយំ បច្ចុប្បន្នោ ផស្សោតិ ជានាតិ បស្សតិ – អយំ ញាតបរិញ្ញា។

កតមា តីរណបរិញ្ញា? ឯវំ ញាតំ កត្វា ផស្សំ តីរេតិ។ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ រោគតោ គណ្ឌតោ សល្លតោ អឃតោ អាពាធតោ បរតោ បលោកតោ ឦតិតោ ឧបទ្ទវតោ ភយតោ ឧបសគ្គតោ ចលតោ បភង្គុតោ អធុវតោ អតាណតោ អលេណតោ អសរណតោ រិត្តតោ តុច្ឆតោ សុញ្ញតោ អនត្តតោ អាទីនវតោ វិបរិណាមធម្មតោ អសារកតោ អឃមូលតោ វធកតោ វិភវតោ សាសវតោ សង្ខតតោ មារាមិសតោ

ជាតិជរាព្យាធិមរណធម្មតោ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសធម្មតោ សំកិលេសធម្មតោ សមុទយតោ អត្ថង្គមតោ អស្សាទតោ អាទីនវតោ និស្សរណតោ តីរេតិ – អយំ តីរណបរិញ្ញា។

កតមា បហានបរិញ្ញា? ឯវំ តីរយិត្វា ផស្សេ ឆន្ទរាគំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ។ វុត្តម្បេតំ ភគវតា – “យោ, ភិក្ខវេ, ផស្សេសុ ឆន្ទរាគោ តំ បជហថ។ ឯវំ សោ ផស្សោ បហីនោ ភវិស្សតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំ កតោ អាយតិំ អនុប្បាទធម្មោ”តិ – អយំ បហានបរិញ្ញា។ **ផស្សំ បរិញ្ញាយា**តិ។ ផស្សំ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា។ **អនានុគិទ្ធោ**តិ។ **គេធា**ឯ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសោ គេធោ បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិបស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ, សោ វុច្ចតិ អគិទ្ធោ។ សោ រូបេ អគិទ្ធោ សទ្ទេ អគិទ្ធោ គន្ធេ អគិទ្ធោ រសេ អគិទ្ធោ ផោដ្ឋព្ពេ អគិទ្ធោ កុលេ... គណេ... អាវាសេ... លាភេ... យសេ... បសំសាយ... សុខេ... ចីវរេ... បិណ្ឌបាតេ... សេនាសនេ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេ អគិទ្ធោ កាមធាតុយា... រូបធាតុយា... អរូបធាតុយា... កាមភវេ... រូបភវេ... អរូបភវេ... សញ្ញាភវេ... អសញ្ញាភវេ... នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ... ឯកវោការភវេ... ចតុវោការភវេ... បញ្ចវោការភវេ... អតីតេ... អនាគតេ... បច្ចុប្បន្នេ... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ អគិទ្ធោ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈាបន្នោ វីតគេធោ វិគតគេធោ ចត្តគេធោ វន្តគេធោ មុត្តគេធោ បហីនគេធោ បដិនិស្សដ្ឋគេធោ វីតរាគោ វិគតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខបដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – ផស្សំ បរិញ្ញាយ អនានុគិទ្ធោ។

យទត្តគរហី តទកុព្ពមានោតិ។ **យទ**ន្តិ យំ។ **អត្តគរហី**តិ ទ្វីហិ ការណេហិ អត្តានំ គរហតិ – កតត្តា ច អកតត្តា ច។ កថំ កតត្តា ច អកតត្តា ច អត្តានំ គរហតិ? កតំ មេ កាយទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ កាយសុចរិតន្តិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតំ មេ វចីទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ វចីសុចរិតន្តិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតំ មេ មនោទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ មនោសុចរិតន្តិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតោ មេ បាណាតិបាតោ, អកតា មេ បាណាតិបាតា វេរមណីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតំ មេ អទិន្នាទានំ, អកតា មេ អទិន្នាទានា វេរមណីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតោ មេ កាមេសុមិច្ឆាចារោ, អកតា មេ កាមេសុមិច្ឆាចារា វេរមណីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតោ មេ មុសាវាទោ, អកតា មេ មុសាវាទា វេរមណីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតា មេ បិសុណា វាចា, អកតា មេ បិសុណាយ វាចាយ វេរមណីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតា មេ ផរុសា វាចា, អកតា មេ ផរុសាយ វាចាយ វេរមណីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតោ មេ សម្ផប្បលាបោ, អកតា មេ សម្ផប្បលាបា វេរមណីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតា មេ អភិជ្ឈា, អកតា មេ អនភិជ្ឈាតិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតោ មេ ព្យាបាទោ, អកតោ មេ អព្យាបាទោតិ – អត្តានំ គរហតិ។ កតា មេ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អកតា មេ សម្មាទិដ្ឋីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ ឯវំ កតត្តា ច អកតត្តា ច អត្តានំ គរហតិ។ អថ វា, សីលេសុម្ហិ ន បរិបូរការីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ ឥន្ទ្រិយេសុម្ហិ អគុត្តទ្វារោតិ – អត្តានំ គរហតិ។ ភោជនេម្ហិ [ភោជនេ (ស្យា.)] អមត្តញ្ញូតិ – អត្តានំ គរហតិ។ ជាគរិយំ អននុយុត្តោតិ – អត្តានំ គរហតិ។ សតិសម្បជញ្ញេន អសមន្នាគតោតិ – អត្តានំ គរហតិ។ អភាវិតា មេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានាតិ – អត្តានំ គរហតិ។ អភាវិតា មេ ចត្តារោ សម្មប្បធានាតិ – អត្តានំ គរហតិ។ អភាវិតា មេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទាតិ – អត្តានំ គរហតិ។ អភាវិតានិ មេ បញ្ចិន្ទ្រិយានីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ អភាវិតានិ មេ បញ្ច ពលានីតិ – អត្តានំ គរហតិ។ អភាវិតា មេ សត្ត ពោជ្ឈង្គាតិ – អត្តានំ គរហតិ។ អភាវិតោ មេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោតិ – អត្តានំ គរហតិ។ ទុក្ខំ មេ អបរិញ្ញាតន្តិ – អត្តានំ គរហតិ។ សមុទយោ មេ អប្បហីនោតិ – អត្តានំ គរហតិ។ មគ្គោ មេ អភាវិតោតិ – អត្តានំ គរហតិ។ និរោធោ មេ អសច្ឆិកតោតិ – អត្តានំ គរហតិ។ ឯវំ កតត្តា ច អកតត្តា ច អត្តានំ គរហតិ។ ឯវំ អត្តគរហិតំ កម្មំ អកុព្ពមានោ អជនយមានោ អសញ្ជនយមានោ អនិព្ពត្តយមានោ អនភិនិព្ពត្តយមានោតិ – យទត្តគរហី តទកុព្ពមានោ។ **ន លិម្បតី ទិដ្ឋសុតេសុ ធីរោ**តិ។ **លេបោ**តិ ទ្វេ លេបា – តណ្ហាលេបោ ច ទិដ្ឋិលេបោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាលេបោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិលេបោ។ **ធីរោ**តិ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ ធីរោ តណ្ហាលេបំ បហាយ ទិដ្ឋិលេបំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា ទិដ្ឋេ ន លិម្បតិ, សុតេ ន លិម្បតិ, មុតេ ន លិម្បតិ, វិញ្ញាតេ ន លិម្បតិ, ន បលិម្បតិ [ន សំលិម្បតិ (ស្យា.)], ន ឧបលិម្បតិ។ អលិត្តោ អបលិត្តោ [អសំលិត្តោ (ស្យា.)] អនុបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ន លិម្បតី ទិដ្ឋសុតេសុ ធីរោតិ។

តេនាហ ភគវា –

“ឧភោសុ អន្តេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទំ, ផស្សំ បរិញ្ញាយ អនានុគិទ្ធោ;
យទត្តគរហី តទកុព្ពមានោ, ន លិម្បតី ទិដ្ឋសុតេសុ ធីរោ”តិ។

១៤. **សញ្ញំ បរិញ្ញា វិតរេយ្យ ឱឃំ, បរិគ្គហេសុ មុនិ នោបលិត្តោ;**

អព្ពូឡ្ហសល្លោ ចរមប្បមត្តោ, នាសីសតី លោកមិមំ បរញ្ច។

សញ្ញំ បរិញ្ញា វិតរេយ្យ ឱឃន្តិ។ **សញ្ញា**តិ កាមសញ្ញា ព្យាបាទសញ្ញា វិហឹសាសញ្ញា នេក្ខម្មសញ្ញា អព្យាបាទសញ្ញា អវិហឹសាសញ្ញា រូបសញ្ញា សទ្ទសញ្ញា គន្ធសញ្ញា រសសញ្ញា ផោដ្ឋព្ពសញ្ញា ធម្មសញ្ញា – យា ឯវរូបា សញ្ញា សញ្ជាននា សញ្ជានិតត្តំ – អយំ វុច្ចតិ សញ្ញា។ **សញ្ញំ បរិញ្ញា**តិ សញ្ញំ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា – ញាតបរិញ្ញាយ, តីរណបរិញ្ញាយ, បហានបរិញ្ញាយ។

កតមា ញាតបរិញ្ញា? សញ្ញំ ជានាតិ – អយំ កាមសញ្ញា, អយំ ព្យាបាទសញ្ញា, អយំ វិហឹសាសញ្ញា, អយំ នេក្ខម្មសញ្ញា, អយំ អព្យាបាទសញ្ញា, អយំ អវិហឹសាសញ្ញា, អយំ រូបសញ្ញា, អយំ សទ្ទសញ្ញា, អយំ គន្ធសញ្ញា, អយំ រសសញ្ញា, អយំ ផោដ្ឋព្ពសញ្ញា, អយំ ធម្មសញ្ញាតិ ជានាតិ បស្សតិ – អយំ ញាតបរិញ្ញា។

កតមា តីរណបរិញ្ញា? ឯវំ ញាតំ កត្វា សញ្ញំ តីរេតិ។ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ រោគតោ គណ្ឌតោ សល្លតោ អឃតោ អាពាធតោ បរតោ បលោកតោ ឦតិតោ ឧបទ្ទវតោ ភយតោ ឧបសគ្គតោ ចលតោ បភង្គុតោ…បេ. … សមុទយតោ អត្ថង្គមតោ អស្សាទតោ អាទីនវតោ និស្សរណតោ តីរេតិ – អយំ តីរណបរិញ្ញា។

កតមា បហានបរិញ្ញា? ឯវំ តីរយិត្វា សញ្ញាយ ឆន្ទរាគំ បជហតិ វិនោទេតិ អនភាវំ គមេតិ។ វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា – “យោ, ភិក្ខវេ, សញ្ញាយ ឆន្ទរាគោ, តំ បជហថ។ ឯវំ សា សញ្ញា បហីនា ភវិស្សតិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំ កតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា”តិ – អយំ បហានបរិញ្ញា។ **សញ្ញំ បរិញ្ញា**តិ សញ្ញំ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា។ **វិតរេយ្យ ឱឃ**ន្តិ កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ តរេយ្យ ឧត្តរេយ្យ បតរេយ្យ សមតិក្កមេយ្យ វីតិវត្តេយ្យាតិ – សញ្ញំ បរិញ្ញា វិតរេយ្យ ឱឃំ។

បរិគ្គហេសុ មុនិ នោបលិត្តោតិ។ **បរិគ្គហា**តិ ទ្វេ បរិគ្គហា – តណ្ហាបរិគ្គហោ ច ទិដ្ឋិបរិគ្គហោ ច…បេ…. អយំ តណ្ហាបរិគ្គហោ…បេ…. អយំ ទិដ្ឋិបរិគ្គហោ។ **មុនី**តិ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជាននា…បេ…. អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ, តេន ញាណេន សមន្នាគតោ មុនិ មោនប្បត្តោតិ។ តីណិ មោនេយ្យានិ – កាយមោនេយ្យំ, វចីមោនេយ្យំ, មនោមោនេយ្យំ។

កតមំ កាយមោនេយ្យំ? តិវិធកាយទុច្ចរិតានំ បហានំ កាយមោនេយ្យំ, តិវិធំ កាយសុចរិតំ កាយមោនេយ្យំ, កាយារម្មណេ ញាណំ កាយមោនេយ្យំ, កាយបរិញ្ញា កាយមោនេយ្យំ, បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ កាយមោនេយ្យំ, កាយេ ឆន្ទរាគស្ស បហានំ កាយមោនេយ្យំ, កាយសង្ខារនិរោធោ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិ កាយមោនេយ្យំ – ឥទំ កាយមោនេយ្យំ។

កតមំ វចីមោនេយ្យំ? ចតុព្ពិធវចីទុច្ចរិតានំ បហានំ វចីមោនេយ្យំ, ចតុព្ពិធំ វចីសុចរិតំ វចីមោនេយ្យំ, វាចារម្មណេ ញាណំ វចីមោនេយ្យំ, វាចាបរិញ្ញា វចីមោនេយ្យំ, បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ វចីមោនេយ្យំ, វាចាយ ឆន្ទរាគស្ស បហានំ វចីមោនេយ្យំ, វចីសង្ខារនិរោធោ ទុតិយជ្ឈានសមាបត្តិ វចីមោនេយ្យំ – ឥទំ វចីមោនេយ្យំ។

កតមំ មនោមោនេយ្យំ? តិវិធមនោទុច្ចរិតានំ បហានំ មនោមោនេយ្យំ, តិវិធំ មនោសុចរិតំ មនោមោនេយ្យំ, ចិត្តារម្មណេ ញាណំ មនោមោនេយ្យំ, ចិត្តបរិញ្ញា មនោមោនេយ្យំ, បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ មនោមោនេយ្យំ, ចិត្តេ ឆន្ទរាគស្ស បហានំ មនោមោនេយ្យំ, ចិត្តសង្ខារនិរោធោ សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ មនោមោនេយ្យំ – ឥទំ មនោមោនេយ្យំ។

“កាយមុនី វាចាមុនី, មនោមុនិមនាសវំ;
មុនី មោនេយ្យសម្បន្នំ, អាហុ សព្ពប្បហាយិនំ។

“កាយមុនី វាចាមុនី, មនោមុនិមនាសវំ;
មុនី មោនេយ្យសម្បន្នំ, អាហុ និន្ហាតបាបក”ន្តិ [និន្ហាតបាបកន្តិ (ស្យា.)]។

ឥមេហិ តីហិ មោនេយ្យេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតា ឆ មុនិនោ [ឆ មុនយោ (ស្យា.)] – អគារមុនិនោ, អនគារមុនិនោ, សេខមុនិនោ, អសេខមុនិនោ, បច្ចេកមុនិនោ, មុនិមុនិនោតិ។ កតមេ អគារមុនិនោ? យេ តេ អគារិកា ទិដ្ឋបទា វិញ្ញាតសាសនា – ឥមេ អគារមុនិនោ។ កតមេ អនគារមុនិនោ ? យេ តេ បព្ពជិតា

ទិដ្ឋបទា វិញ្ញាតសាសនា – ឥមេ អនគារមុនិនោ។ សត្ត សេខា សេខមុនិនោ។ អរហន្តោ អសេខមុនិនោ។ បច្ចេកពុទ្ធា បច្ចេកមុនិនោ។ មុនិមុនិនោ វុច្ចន្តិ តថាគតា អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា។

“ន មោនេន មុនិ ហោតិ, មូឡ្ហរូបោ អវិទ្ទសុ;
យោ ច តុលំវ បគ្គយ្ហ, វរមាទាយ បណ្ឌិតោ។

“បាបានិ បរិវជ្ជេតិ, ស មុនិ តេន សោ មុនិ;
យោ មុនាតិ ឧភោ លោកេ, មុនិ តេន បវុច្ចតិ។

“អសតញ្ច សតញ្ច ញត្វា ធម្មំ, អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច សព្ពលោកេ;
ទេវមនុស្សេហិ បូជិតោ យោ, សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនី”តិ។

លេបាតិ ទ្វេ លេបា – តណ្ហាលេបោ ច ទិដ្ឋិលេបោ ច…បេ… អយំ តណ្ហាលេបោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋិលេបោ។ មុនិ តណ្ហាលេបំ បហាយ ទិដ្ឋិលេបំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា បរិគ្គហេសុ ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ។ អលិត្តោ អបលិត្តោ អនុបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – បរិគ្គហេសុ មុនិ នោបលិត្តោ។

អព្ពូឡ្ហសល្លោ ចរមប្បមត្តោតិ។ **សល្ល**ន្តិ សត្ត សល្លានិ – រាគសល្លំ, ទោសសល្លំ, មោហសល្លំ, មានសល្លំ, ទិដ្ឋិសល្លំ, សោកសល្លំ, កថំកថាសល្លំ [ទុច្ចរិតសល្លំ (សី.)]។ យស្សេតេ សល្លា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អព្ពូឡ្ហសល្លោ អព្ពហិតសល្លោ ឧទ្ធតសល្លោ សមុទ្ធតសល្លោ ឧប្បាដិតសល្លោ សមុប្បាដិតសល្លោ ចត្តសល្លោ វន្តសល្លោ មុត្តសល្លោ បហីនសល្លោ បដិនិស្សដ្ឋសល្លោ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខបដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – អព្ពូឡ្ហសល្លោ។

ចរន្តិ ចរន្តោ វិហរន្តោ ឥរិយន្តោ វត្តេន្តោ បាលេន្តោ យបេន្តោ យាបេន្តោ។ **អប្បមត្តោ**តិ សក្កច្ចការី សាតច្ចការី អដ្ឋិតការី អនោលីនវុត្តិកោ អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទោ អនិក្ខិត្តធុរោ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ “កថាហំ អបរិបូរំ វា សីលក្ខន្ធំ បរិបូរេយ្យំ, បរិបូរំ វា សីលក្ខន្ធំ តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គណ្ហេយ្យ”ន្តិ យោ តត្ថ ឆន្ទោ ច វាយាមោ ច ឧស្សាហោ ច ឧស្សោឡ្ហី ច អប្បដិវានិ ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច អាតប្បំ បធានំ អធិដ្ឋានំ អនុយោគោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ “កថាហំ អបរិបូរំ វា សមាធិក្ខន្ធំ បរិបូរេយ្យំ, បរិបូរំ វា សមាធិក្ខន្ធំ តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គណ្ហេយ្យ”ន្តិ…បេ… កុសលេសុ ធម្មេសុ។ “កថាហំ អបរិបូរំ វា បញ្ញាក្ខន្ធំ បរិបូរេយ្យំ… វិមុត្តិក្ខន្ធំ… វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ បរិបូរេយ្យំ, បរិបូរំ វា វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គណ្ហេយ្យ”ន្តិ យោ តត្ថ ឆន្ទោ ច វាយាមោ ច ឧស្សាហោ ច ឧស្សោឡ្ហី ច អប្បដិវានិ ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច អាតប្បំ បធានំ អធិដ្ឋានំ អនុយោគោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ “កថាហំ អបរិញ្ញាតំ វា ទុក្ខំ បរិជានេយ្យំ, អប្បហីនេ វា កិលេសេ បជហេយ្យំ, អភាវិតំ វា មគ្គំ ភាវេយ្យំ, អសច្ឆិកតំ វា និរោធំ សច្ឆិករេយ្យ”ន្តិ យោ តត្ថ ឆន្ទោ ច វាយាមោ ច ឧស្សាហោ ច ឧស្សោឡ្ហី ច អប្បដិវានិ ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច អាតប្បំ បធានំ អធិដ្ឋានំ អនុយោគោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ – អព្ពូឡ្ហសល្លោ ចរមប្បមត្តោ។

នាសីសតី លោកមិមំ បរញ្ចាតិ ឥមំ លោកំ នាសីសតិ សកត្តភាវំ, បរលោកំ នាសីសតិ បរត្តភាវំ; ឥមំ លោកំ នាសីសតិ សករូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណំ, បរំ លោកំ នាសីសតិ បររូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណំ; ឥមំ លោកំ នាសីសតិ ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ, បរំ លោកំ នាសីសតិ ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ; ឥមំ លោកំ នាសីសតិ មនុស្សលោកំ, បរំ លោកំ នាសីសតិ ទេវលោកំ។ ឥមំ លោកំ នាសីសតិ កាមធាតុំ, បរំ លោកំ នាសីសតិ រូបធាតុំ អរូបធាតុំ; ឥមំ លោកំ នាសីសតិ កាមធាតុំ រូបធាតុំ, បរំ លោកំ នាសីសតិ អរូបធាតុំ។ បុនគតឹ វា ឧបបត្តឹ វា បដិសន្ធឹ វា ភវំ វា សំសារំ វា វដ្ដំ វា នាសីសតិ ន ឥច្ឆតិ ន សាទិយតិ ន បត្ថេតិ ន បិហេតិ នាភិជប្បតីតិ – នាសីសតី លោកមិមំ បរញ្ចាតិ។

តេនាហ ភគវា –

“សញ្ញំ បរិញ្ញា វិតរេយ្យ ឱឃំ, បរិគ្គហេសុ មុនិ នោបលិត្តោ;
អព្ពូឡ្ហសល្លោ ចរមប្បមត្តោ, នាសីសតី លោកមិមំ បរញ្ចា”តិ។

គុហដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសោ ទុតិយោ។

៣. ទុដ្ឋដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ ទុដ្ឋដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

១៥. **វទន្តិ វេ ទុដ្ឋមនាបិ ឯកេ, អថោបិ** [អញ្ញេបិ តេ (សី.), អញ្ញេបិ (ស្យា.)] **វេ សច្ចមនា វទន្តិ;**
វាទញ្ច ជាតំ មុនិ នោ ឧបេតិ, តស្មា មុនី នត្ថិ ខិលោ កុហិញ្ចិ។

វទន្តិ វេ ទុដ្ឋមនាបិ ឯកេតិ តេ តិត្ថិយា ទុដ្ឋមនា វិរុទ្ធមនា បដិវិរុទ្ធមនា អាហតមនា បច្ចាហតមនា អាឃាតិតមនា បច្ចាឃាតិតមនា វទន្តិ ឧបវទន្តិ ភគវន្តញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច អភូតេនាតិ – វទន្តិ វេ ទុដ្ឋមនាបិ ឯកេ។

អថោបិ វេ សច្ចមនា វទន្តីតិ យេ តេសំ តិត្ថិយានំ សទ្ទហន្តា ឱកប្បេន្តា អធិមុច្ចន្តា សច្ចមនា សច្ចសញ្ញិនោ ភូតមនា ភូតសញ្ញិនោ តថមនា តថសញ្ញិនោ យាថាវមនា យាថាវសញ្ញិនោ អវិបរីតមនា អវិបរីតសញ្ញិនោ វទន្តិ ឧបវទន្តិ ភគវន្តញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច អភូតេនាតិ – អថោបិ វេ សច្ចមនា វទន្តិ។

វាទញ្ច ជាតំ មុនិ នោ ឧបេតីតិ។ សោ វាទោ ជាតោ ហោតិ សញ្ជាតោ និព្ពត្តោ អភិនិព្ពត្តោ បាតុភូតោ បរតោឃោសោ អក្កោសោ ឧបវាទោ ភគវតោ ច ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច អភូតេនាតិ – វាទញ្ច ជាតំ។ **មុនិ នោ ឧបេតី**តិ។ **មុនី**តិ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជាននា អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ, តេន ញាណេន សមន្នាគតោ មុនិ មោនប្បត្តោ...បេ.... សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ យោ វាទំ ឧបេតិ សោ ទ្វីហិ ការណេហិ វាទំ ឧបេតិ – ការកោ ការកតាយ វាទំ ឧបេតិ, អថ វា វុច្ចមានោ ឧបវទិយមានោ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិដ្ឋីយតិ កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ អការកោម្ហីតិ យោ វាទំ ឧបេតិ សោ ឥមេហិ ទ្វីហិ ការណេហិ វាទំ ឧបេតិ។ មុនិ ទ្វីហិ ការណេហិ វាទំ ន ឧបេតិ – អការកោ មុនិ អការកតាយ វាទំ ន ឧបេតិ, អថ វា វុច្ចមានោ ឧបវទិយមានោ ន កុប្បតិ ន ព្យាបជ្ជតិ ន បតិដ្ឋីយតិ ន កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ អការកោម្ហីតិ មុនិ ឥមេហិ ទ្វីហិ ការណេហិ វាទំ ន ឧបេតិ ន ឧបគច្ឆតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ ន អភិនិវិសតីតិ – វាទញ្ច ជាតំ មុនិ នោ ឧបេតិ។

តស្មា មុនី នត្ថិ ខិលោ កុហិញ្ចីតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានំ មុនិនោ អាហតចិត្តតា ខិលជាតតាបិ នត្ថិ។ បញ្ចបិ ចេតោខិលា នត្ថិ, តយោបិ ខិលា នត្ថិ។ រាគខិលោ ទោសខិលោ មោហខិលោ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិបស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ។ **កុហិញ្ចី**តិ កុហិញ្ចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វាតិ – តស្មា មុនី នត្ថិ ខិលោ កុហិញ្ចីតិ។

តេនាហ ភគវា –

"វទន្តិ វេ ទុដ្ឋមនាបិ ឯកេ, អថោបិ វេ សច្ចមនា វទន្តិ;
វាទញ្ច ជាតំ មុនិ នោ ឧបេតិ, តស្មា មុនី នត្ថិ ខិលោ កុហិញ្ចី"តិ។

១៦. **សកញ្ហិ ទិដ្ឋឹ កថមច្ចយេយ្យ, ឆន្ទានុនីតោ រុចិយា និវិដ្ឋោ;**
សយំ សមត្តានិ បកុព្ពមានោ, យថា ហិ ជានេយ្យ តថា វទេយ្យ។

សកញ្ហិ ទិដ្ឋឹ កថមច្ចយេយ្យាតិ។ យំ តេ តិត្ថិយា សុន្ទរិបរិព្ពាជិកំ ហន្ត្វា សមណានំ សក្យបុត្តិយានំ អវណ្ណំ បកាសយិត្វា "ឯវំ ឯតំ លាភំ យសសក្ការំ សម្មានំ បច្ចាហរិស្សាមា"តិ តេ ឯវំទិដ្ឋិកា ឯវំខន្តិកា ឯវំរុចិកា ឯវំលទ្ធិកា ឯវំអជ្ឈាសយា ឯវំអធិប្បាយា, តេ នាសក្ខឹសុ សកំ ទិដ្ឋឹ សកំ ខន្តឹ សកំ រុចឹ សកំ លទ្ធឹ សកំ អជ្ឈាសយំ សកំ អធិប្បាយំ អតិក្កមិតុំ; អថ ខោ ស្វេវ អយសោ តេ បច្ចាគតោតិ, ឯវម្បិ – សកញ្ហិ ទិដ្ឋឹ កថមច្ចយេយ្យ។ អថ វា "សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ យោ សោ ឯវំវាទោ, សោ សកំ ទិដ្ឋឹ សកំ ខន្តឹ សកំ រុចឹ សកំ លទ្ធឹ សកំ អជ្ឈាសយំ សកំ អធិប្បាយំ កថំ អច្ចយេយ្យ អតិក្កមេយ្យ សមតិក្កមេយ្យ វីតិវត្តេយ្យ? តំ កិស្ស ហេតុ? តស្ស សា ទិដ្ឋិ តថា សមត្តា សមាទិន្នា គហិតា បរាមដ្ឋា អភិនិវិដ្ឋា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ។ ឯវម្បិ – សកញ្ហិ ទិដ្ឋឹ កថមច្ចយេយ្យ? "អសស្សតោ លោកោ...បេ.... អន្តវា លោកោ... អនន្តវា លោកោ... តំ ជីវំ តំ សរីរំ... អញ្ញំ ជីវំ អញ្ញំ សរីរំ... ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា... ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា... ហោតិ ច ន ច ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា... នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ

យោ សោ ឯវំ វាទោ, សោ សកំ ទិដ្ឋឹ សកំ ខន្តឹ សកំ រុចឹ សកំ លទ្ធឹ សកំ អជ្ឈាសយំ សកំ អធិប្បាយំ កថំ អច្ចយេយ្យ អតិក្កមេយ្យ សមតិក្កមេយ្យ វីតិវត្តេយ្យ? តំ កិស្ស ហេតុ? តស្ស សា ទិដ្ឋិ តថា សមត្តា សមាទិន្នា គហិតា បរាមដ្ឋា អភិនិវិដ្ឋា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ។ ឯវម្បិ – សកញ្ហិ ទិដ្ឋឹ កថមច្ចយេយ្យ។

ឆន្ទានុនីតោ រុចិយា និវិដ្ឋោតិ។ **ឆន្ទានុនីតោ**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា យាយតិ និយ្យតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតិ។ យថា ហត្ថិយានេន វា អស្សយានេន វា រថយានេន វា គោយានេន វា អជយានេន វា មេណ្ឌយានេន វា ឱដ្ឋយានេន វា ខរយានេន វា យាយតិ និយ្យតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតិ, ឯវមេវ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា យាយតិ និយ្យតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតីតិ – ឆន្ទានុនីតោ។ **រុចិយា និវិដ្ឋោ**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា និវិដ្ឋោ បតិដ្ឋិតោ អល្លីនោ ឧបគតោ អជ្ឈោសិតោ អធិមុត្តោតិ – ឆន្ទានុនីតោ រុចិយា និវិដ្ឋោ។

សយំ សមត្តានិ បកុព្ពមានោតិ។ សយំ សមត្តំ ករោតិ បរិបុណ្ណំ ករោតិ អនោមំ ករោតិ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ករោតិ។ “អយំ សត្ថា សព្ពញ្ញូ”តិ សយំ សមត្តំ ករោតិ បរិបុណ្ណំ ករោតិ អនោមំ ករោតិ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ករោតិ។ “អយំ ធម្មោ ស្វាក្ខាតោ…បេ.… អយំ គណោ សុប្បដិបន្នោ… អយំ ទិដ្ឋិ ភទ្ទិកា… អយំ បដិបទា សុបញ្ញត្តា… អយំ មគ្គោ និយ្យានិកោ”តិ សយំ សមត្តំ ករោតិ បរិបុណ្ណំ ករោតិ អនោមំ ករោតិ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ករោតិ ជនេតិ សញ្ជនេតិ និព្ពត្តេតិ អភិនិព្ពត្តេតីតិ – សយំ សមត្តានិ បកុព្ពមានោ។

យថា ហិ ជានេយ្យ តថា វទេយ្យាតិ យថា ជានេយ្យ, តថា វទេយ្យ កថេយ្យ ភណេយ្យ ទីបយេយ្យ វោហរេយ្យ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ យថា ជានេយ្យ, តថា វទេយ្យ កថេយ្យ ភណេយ្យ ទីបយេយ្យ វោហរេយ្យ។ “អសស្សតោ លោកោ…បេ.… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ យថា ជានេយ្យ, តថា វទេយ្យ កថេយ្យ ភណេយ្យ ទីបយេយ្យ វោហរេយ្យាតិ – យថា ហិ ជានេយ្យ តថា វទេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

“សកញ្ហិ ទិដ្ឋឹ កថមច្ចយេយ្យ, ឆន្ទានុនីតោ រុចិយា និវិដ្ឋោ;
សយំ សមត្តានិ បកុព្ពមានោ, យថា ហិ ជានេយ្យ តថា វទេយ្យា”តិ។

១៧. **យោ អត្តនោ សីលវតានិ ជន្តុ, អនានុបុដ្ឋោវ** [អនានុបុដ្ឋោ ច (ស្យា.)] **បរេស បាវ** បាវា (សី. ស្យា.) ;
អនរិយធម្មំ កុសលា តមាហុ, យោ អាតុមានំ សយមេវ បាវ [បាវា (សី. ស្យា.)] ។

យោ អត្តនោ សីលវតានិ ជន្តូតិ។ **យោ**តិ យោ យាទិសោ យថាយុត្តោ យថាវិហិតោ យថាបការោ យំឋានប្បត្តោ យំធម្មសមន្នាគតោ ខត្តិយោ វា ព្រាហ្មណោ វា វេស្សោ វា សុទ្ទោ វា គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា ទេវោ វា មនុស្សោ វា។ **សីលវតានី**តិ អត្ថិ សីលញ្ចេវ វតញ្ច [វត្តញ្ច (ស្យា.), ឯវមុបរិបិ], អត្ថិ វតំ ន សីលំ។ កតមំ សីលញ្ចេវ វតញ្ច? ឥធ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ។ យោ តត្ថ សំយមោ សំវរោ អវីតិក្កមោ, ឥទំ សីលំ។ យំ សមាទានំ តំ វតំ។ សំវរដ្ឋេន សីលំ; សមាទានដ្ឋេន វតំ – ឥទំ វុច្ចតិ សីលញ្ចេវ វតញ្ច។ កតមំ វតំ, ន សីលំ? អដ្ឋ ធុតង្គានិ – អារញ្ញិកង្គំ, បិណ្ឌបាតិកង្គំ, បំសុកូលិកង្គំ, តេចីវរិកង្គំ, សបទានចារិកង្គំ, ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គំ, នេសជ្ជិកង្គំ, យថាសន្ថតិកង្គំ – ឥទំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ ។ វីរិយសមាទានម្បិ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។ “កាមំ តចោ ច ន្ហារុ [នហារុ (សី. ស្យា.)] ច អដ្ឋិ ច អវសិស្សតុ [អវសុស្សតុ (ស្យា.)], សរីរេ ឧបស្សុស្សតុ មំសលោហិតំ។ យំ តំ បុរិសថាមេន បុរិសពលេន បុរិសវីរិយេន បុរិសបរក្កមេន បត្តព្ពំ , ន តំ អបាបុណិត្វា វីរិយស្ស សណ្ឋានំ ភវិស្សតី”តិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបំ វីរិយសមាទានំ – ឥទំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។

“នាសិស្សំ ន បិវិស្សាមិ, វិហារតោ ន និក្ខមេ;
នបិ បស្សំ និបាតេស្សំ, តណ្ហាសល្លេ អនូហតេ”តិ។

ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។ “ន តាវាហំ ឥមំ បល្លង្កំ ភិន្ទិស្សាមិ យាវ មេ ន អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិស្សតី”តិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។ “ន តាវាហំ ឥមម្ហា អាសនា វុដ្ឋហិស្សាមិ, ចង្កមា ឱរោហិស្សាមិ, វិហារា និក្ខមិស្សាមិ, អឌ្ឍយោគា និក្ខមិស្សាមិ, បាសាទា និក្ខមិស្សាមិ, ហម្មិយា និក្ខមិស្សាមិ, គុហាយ និក្ខមិស្សាមិ, លេណា និក្ខ

មិស្សាមិ, កុដិយា និក្ខមិស្សាមិ, កូដាគារា និក្ខមិស្សាមិ, អដ្ដា និក្ខមិស្សាមិ, មាឡា និក្ខមិស្សាមិ, ឧទ្ទណ្ឌា [ឧដ្ដណ្ឌា (ក.)] និក្ខមិស្សាមិ ឧបដ្ឋានសាលាយ និក្ខមិស្សាមិ មណ្ឌបា និក្ខមិស្សាមិ, រុក្ខមូលា និក្ខមិស្សាមិ យាវ មេ ន អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិស្សតី’’តិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។ ‘‘ឥមស្មិញ្ញេវ បុព្ពណ្ហសមយំ អរិយធម្មំ អាហរិស្សាមិ សមាហរិស្សាមិ អធិគច្ឆិស្សាមិ ផស្សយិស្សាមិ សច្ឆិករិស្សាមី’’តិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។ ‘‘ឥមស្មិញ្ញេវ មជ្ឈន្ហិកសមយំ, សាយន្ហសមយំ, បុរេភត្តំ, បច្ឆាភត្តំ, បុរិមំ យាមំ, មជ្ឈិមំ យាមំ, បច្ឆិមំ យាមំ, កាឡេ, ជុណ្ហេ, វស្សេ, ហេមន្តេ, គិម្ហេ, បុរិមេ វយោខន្ធេ, មជ្ឈិមេ វយោខន្ធេ, បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ អរិយធម្មំ អាហរិស្សាមិ សមាហរិស្សាមិ អធិគច្ឆិស្សាមិ ផស្សយិស្សាមិ សច្ឆិករិស្សាមី’’តិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។ **ជន្តូ**តិ សត្តោ នរោ មានវោ [មាណវោ (ក.)] បោសោ បុគ្គលោ ជីវោ ជាគុ ជន្តុ ឥន្ទគុ មនុជោតិ – យោ អត្តនោ សីលវតានិ ជន្តុ។

អនានុបុដ្ឋោវ បរេស បាវាតិ។ **បរេស**ន្តិ បរេសំ ខត្តិយានំ ព្រាហ្មណានំ វេស្សានំ សុទ្ទានំ គហដ្ឋានំ បព្ពជិតានំ ទេវានំ មនុស្សានំ។ **អនានុបុដ្ឋោ**តិ អបុដ្ឋោ អបុច្ឆិតោ អយាចិតោ អនជ្ឈេសិតោ អបសាទិតោ។ **បាវា**តិ អត្តនោ សីលំ វា វតំ វា សីលព្ពតំ វា បាវទតិ។ អហមស្មិ សីលសម្បន្នោតិ វា, វតសម្បន្នោតិ វា, សីលព្ពតសម្បន្នោតិ វា ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន [វិជ្ជដ្ឋានេន (ស្យា.)] វា សុតេន វា បដិភានេន [បដិភាណេន (សី. ស្យា. ក.)] វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា, ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតោតិ វា, មហាកុលា បព្ពជិតោតិ វា, មហាភោគកុលា បព្ពជិតោតិ វា, ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោតិ វា, ញាតោ យសស្សី សគហដ្ឋបព្ពជិតានន្តិ វា, លាភិម្ហិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ វា, សុត្តន្តិកោតិ វា, វិនយធរោតិ វា, ធម្មកថិកោតិ វា, អារញ្ញិកោតិ វា, បិណ្ឌបាតិកោតិ វា, បំសុកូលិកោតិ វា, តេចីវរិកោតិ វា, សបទានចារិកោតិ វា, ខលុបច្ឆាភត្តិកោតិ វា, នេសជ្ជិកោតិ វា, យថាសន្ថតិកោតិ វា, បឋមស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា, ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា, តតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា, ចតុត្ថស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា, អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា, វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា, អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា បាវទតិ កថេតិ ភណតិ ទីបយតិ វោហរតីតិ – អនានុបុដ្ឋោវ បរេសំ បាវ។

អនរិយធម្មំ កុសលា តមាហូតិ។ **កុសលា**តិ យេ តេ ខន្ធកុសលា ធាតុកុសលា អាយតនកុសលា បដិច្ចសមុប្បាទកុសលា សតិបដ្ឋានកុសលា សម្មប្បធានកុសលា ឥទ្ធិបាទកុសលា ឥន្ទ្រិយកុសលា ពលកុសលា ពោជ្ឈង្គកុសលា មគ្គកុសលា ផលកុសលា និព្ពានកុសលា, តេ កុសលា ឯវមាហំសុ – ‘‘អនរិយានំ ឯសោ ធម្មោ, នេសោ ធម្មោ អរិយានំ; ពាលានំ ឯសោ ធម្មោ, នេសោ ធម្មោ បណ្ឌិតានំ; អសប្បុរិសានំ ឯសោ ធម្មោ, នេសោ ធម្មោ សប្បុរិសាន’’ន្តិ។ ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – អនរិយធម្មំ កុសលា តមាហុ។

យោ អាតុមានំ សយមេវ បាវាតិ។ **អាតុមា** វុច្ចតិ អត្តា។ **សយមេវ បាវា**តិ សយមេវ អត្តានំ បាវទតិ – ‘‘អហមស្មិ សីលសម្បន្នោតិ វា, វតសម្បន្នោតិ វា, សីលព្ពតសម្បន្នោតិ វា, ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា, ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតោតិ វា, មហាកុលា បព្ពជិតោតិ វា, មហាភោគកុលា បព្ពជិតោតិ វា, ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោតិ វា, ញាតោ យសស្សី សគហដ្ឋបព្ពជិតានន្តិ វា, លាភិម្ហិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ វា, សុត្តន្តិកោតិ វា, វិនយធរោតិ វា, ធម្មកថិកោតិ វា, អារញ្ញិកោតិ វា, បិណ្ឌបាតិកោតិ វា, បំសុកូលិកោតិ វា, តេចីវរិកោតិ វា, សបទានចារិកោតិ វា, ខលុបច្ឆាភត្តិកោតិ វា, នេសជ្ជិកោតិ វា, យថាសន្ថតិកោតិ វា, បឋមស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា, ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា, តតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា, ចតុត្ថស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា, អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា, វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា,

វិភវញ្ច ភវញ្ច វិប្បហាយ, វុសិតវា ខីណបុនព្ភវោ ស ភិក្ខូ’’តិ។

អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា’’ បាវទតិ កថេតិ ភណតិ ទីបយតិ វោហរតីតិ – យោ អាតុមានំ សយមេវ បាវាតិ។

តេនាហ ភគវា –

“យោ អត្តនោ សីលវតានិ ជន្តុ, អនានុបុដ្ឋោវ បរេស បាវ;
អនរិយធម្មំ កុសលា តមាហុ, យោ អាតុមានំ សយមេវ បាវា”តិ។

១៨. **សន្តោ ច ភិក្ខុ អភិនិព្ពុតត្តោ, ឥតិហន្តិ សីលេសុ អកត្ថមានោ;**
តមរិយធម្មំ កុសលា វទន្តិ, យស្សុស្សទា នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ។

សន្តោ ច ភិក្ខុ អភិនិព្ពុតត្តោតិ។ **សន្តោ**តិ រាគស្ស សមិតត្តា សន្តោ, ទោសស្ស សមិតត្តា សន្តោ, មោហស្ស សមិតត្តា សន្តោ, កោធស្ស...បេ.... ឧបនាហស្ស... មក្ខស្ស... បឡាសស្ស [បលាសស្ស (សី. ក.)] ... ឥស្សាយ... មច្ឆរិយស្ស... មាយាយ... សាឋេយ្យស្ស... ថម្ភស្ស... សារម្ភស្ស... មានស្ស... អតិមានស្ស... មទស្ស... បមាទស្ស... សព្ពកិលេសានំ... សព្ពទុច្ចរិតានំ... សព្ពទរថានំ... សព្ពបរិឡាហានំ... សព្ពសន្តាបានំ... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា វូបសមិតត្តា វិជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិបស្សទ្ធត្តា សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ – សន្តោ។ **ភិក្ខូ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ភិន្នត្តា ភិក្ខុ – សក្កាយទិដ្ឋិ ភិន្នា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា ភិន្នា ហោតិ, សីលព្ពតបរាមាសោ ភិន្នោ ហោតិ, រាគោ ភិន្នោ ហោតិ, ទោសោ ភិន្នោ ហោតិ, មោហោ ភិន្នោ ហោតិ, មានោ ភិន្នោ ហោតិ ។ ភិន្នាស្ស ហោន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា [បោនោព្ភវិកា (ស្យា. ក.)] សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតឹ ជាតិជរាមរណិយា។

“បជ្ជេន កតេន អត្តនា, [សភិយាតិ ភគវា]
បរិនិព្ពានគតោ វិតិណ្ណកង្ខោ;
វិភវញ្ច [វិភវំ (សី. ក.) សុ. និ. ៥១៩] ភវញ្ច វិប្បហាយ,
វុសិតវា ខីណបុនព្ភវោ ស ភិក្ខូ”តិ។

សន្តោ ច ភិក្ខុ អភិនិព្ពុតត្តោតិ រាគស្ស និព្ពាបិតត្តា អភិនិព្ពុតត្តោ, ទោសស្ស និព្ពាបិតត្តា អភិនិព្ពុតត្តោ, មោហស្ស និព្ពាបិតត្តា អភិនិព្ពុតត្តោ, កោធស្ស...បេ.... ឧបនាហស្ស... មក្ខស្ស... បឡាសស្ស... ឥស្សាយ... មច្ឆរិយស្ស... មាយាយ... សាឋេយ្យស្ស... ថម្ភស្ស... សារម្ភស្ស... មានស្ស... អតិមានស្ស... មទស្ស... បមាទស្ស... សព្ពកិលេសានំ... សព្ពទុច្ចរិតានំ... សព្ពទរថានំ... សព្ពបរិឡាហានំ... សព្ពសន្តាបានំ... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ និព្ពាបិតត្តា អភិនិព្ពុតត្តោតិ – សន្តោ ច ភិក្ខុ អភិនិព្ពុតត្តោ។

ឥតិហន្តិ សីលេសុ អកត្ថមានោតិ។ **ឥតិហ**ន្តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ [បទានុបុព្ពតា មេតំ (ស្យា. ក.)] – ឥតិហន្តិ។ **សីលេសុ អកត្ថមានោ**តិ។ ឥធេកច្ចោ កត្ថី ហោតិ វិកត្ថី។ សោ កត្ថតិ វិកត្ថតិ។ អហមស្មិ សីលសម្បន្នោតិ វា, វតសម្បន្នោតិ វា, សីលព្ពតសម្បន្នោតិ វា, ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា...បេ.... នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា កត្ថតិ វិកត្ថតិ។ ឯវំ ន កត្ថតិ ន វិកត្ថតិ។ កត្ថនា អារតោ វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ឥតិហន្តិ សីលេសុ អកត្ថមានោ។

តមរិយធម្មំ កុសលា វទន្តីតិ។ **កុសលា**តិ យេ តេ ខន្ធកុសលា ធាតុកុសលា អាយតនកុសលា បដិច្ចសមុប្បាទកុសលា សតិបដ្ឋានកុសលា សម្មប្បធានកុសលា ឥទ្ធិបាទកុសលា ឥន្ទ្រិយកុសលា ពលកុសលា ពោជ្ឈង្គកុសលា មគ្គកុសលា ផលកុសលា និព្ពានកុសលា, តេ កុសលា ឯវំ វទន្តិ – “អរិយានំ ឯសោ ធម្មោ, នេសោ ធម្មោ អនរិយានំ; បណ្ឌិតានំ ឯសោ ធម្មោ, នេសោ ធម្មោ ពាលានំ; សប្បុរិសានំ ឯសោ ធម្មោ, នេសោ ធម្មោ អសប្បុរិសាន”ន្តិ។ ឯវំ វទន្តិ, អរិយានំ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – តមរិយធម្មំ កុសលា វទន្តិ។

យស្សុស្សទា នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេតិ។ **យស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **ឧស្សទា**តិ សត្តុស្សទា – រាគុស្សទោ, ទោសុស្សទោ, មោហុស្សទោ, មានុស្សទោ, ទិដ្ឋុស្សទោ, កិលេសុស្សទោ, កម្មុស្សទោ។ យស្សិមេ [តស្សិមេ (សី. ស្យា.)] ឧស្សទា នត្ថិ ន សន្តិ ន វិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា។ **កុហិញ្ចី**តិ កុហិញ្ចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេតិ – យស្សុស្សទា នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ។

តេនាហ ភគវា –

“សន្តោ ច ភិក្ខុ អភិនិព្ពុតត្តោ, ឥតិហន្តិ សីលេសុ អកត្ថមានោ;

តមរិយធម្មំ កុសលា វទន្តិ, យស្សុស្សទា នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ’’តិ។

១៩. **បកប្បិតា សង្ខតា យស្ស ធម្មា, បុរក្ខតា** [បុរេក្ខតា (សី. ក.)] **សន្តិ អវីវទាតា;**
យទត្តនិ បស្សតិ អានិសំសំ, តំ និស្សិតោ កុប្បបដិច្ចសន្តិំ។

បកប្បិតា សង្ខតា យស្ស ធម្មាតិ។ **បកប្បនា**តិ ទ្វេ បកប្បនា – តណ្ហាបកប្បនា ច ទិដ្ឋិបកប្បនា ច…បេ.… អយំ តណ្ហាបកប្បនា…បេ.… អយំ ទិដ្ឋិបកប្បនា។ **សង្ខតា**តិ សង្ខតា អភិសង្ខតា សណ្ឋបិតាតិបិ – សង្ខតា។ អថ វា អនិច្ចា សង្ខតា បដិច្ចសមុប្បន្នា ខយធម្មា វយធម្មា វិរាគធម្មា និរោធធម្មាតិបិ – សង្ខតា ។ **យស្សា**តិ ទិដ្ឋិគតិកស្ស។ **ធម្មា** វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានីតិ – បកប្បិតា សង្ខតា យស្ស ធម្មា។

បុរក្ខតា សន្តិ អវីវទាតាតិ។ **បុរក្ខតា**តិ ទ្វេ បុរេក្ខារា – តណ្ហាបុរេក្ខារោ ច ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ ច…បេ.… អយំ តណ្ហាបុរេក្ខារោ…បេ.… អយំ ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ។ តស្ស តណ្ហាបុរេក្ខារោ អប្បហីនោ, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ អប្បដិនិស្សដ្ឋោ។ តស្ស តណ្ហាបុរេក្ខារស្ស អប្បហីនត្តា, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារស្ស អប្បដិនិស្សដ្ឋត្តា សោ តណ្ហំ វា ទិដ្ឋិំ វា បុរតោ កត្វា ចរតិ តណ្ហាធជោ តណ្ហាកេតុ តណ្ហាធិបតេយ្យោ, ទិដ្ឋិធជោ ទិដ្ឋិកេតុ ទិដ្ឋាធិបតេយ្យោ, តណ្ហាយ វា ទិដ្ឋិយា វា បរិវារិតោ ចរតីតិ – បុរក្ខតា។ **សន្តី**តិ សន្តិ សំវិជ្ជន្តិ អត្ថិ ឧបលព្ភន្តិ។ **អវីវទាតា**តិ អវេវទាតា អវោទាតា អបរិសុទ្ធា សំកិលិដ្ឋា សំកិលេសិកាតិ – បុរក្ខតា សន្តិ អវីវទាតា។

យទត្តនិ បស្សតិ អានិសំសន្តិ។ **យទត្តនី**តិ យំ អត្តនិ។ **អត្តា** វុច្ចតិ ទិដ្ឋិគតំ។ អត្តនោ ទិដ្ឋិយា ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ – ទិដ្ឋធម្មិកញ្ច អានិសំសំ, សម្បរាយិកញ្ច អានិសំសំ។ កតមោ ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋធម្មិកោ អានិសំសោ? យំទិដ្ឋិកោ សត្ថា ហោតិ, តំទិដ្ឋិកា សាវកា ហោន្តិ។ តំទិដ្ឋិកំ សត្ថារំ សាវកា សក្ករោន្តិ គរុំ ករោន្តិ [គរុករោន្តិ (សី. ស្យា.)] មានេន្តិ បូជេន្តិ អបចិតិំ ករោន្តិ។ លភតិ ច តតោនិទានំ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ – អយំ ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋធម្មិកោ អានិសំសោ។ កតមោ ទិដ្ឋិយា សម្បរាយិកោ អានិសំសោ? អយំ ទិដ្ឋិ អលំ នាគត្តាយ វា សុបណ្ណត្តាយ វា យក្ខត្តាយ វា អសុរត្តាយ វា គន្ធព្ពត្តាយ វា មហារាជត្តាយ វា ឥន្ទត្តាយ វា ព្រហ្មត្តាយ វា ទេវត្តាយ វា។ អយំ ទិដ្ឋិ សុទ្ធិយា វិសុទ្ធិយា បរិសុទ្ធិយា, មុត្តិយា វិមុត្តិយា បរិមុត្តិយា។ ឥមាយ ទិដ្ឋិយា សុជ្ឈន្តិ វិសុជ្ឈន្តិ បរិសុជ្ឈន្តិ មុច្ចន្តិ វិមុច្ចន្តិ បរិមុច្ចន្តិ។ ឥមាយ ទិដ្ឋិយា សុជ្ឈិស្សាមិ វិសុជ្ឈិស្សាមិ បរិសុជ្ឈិស្សាមិ, មុច្ចិស្សាមិ វិមុច្ចិស្សាមិ បរិមុច្ចិស្សាមីតិ អាយតិំ ផលបាដិកង្ខី ហោតិ – អយំ ទិដ្ឋិយា សម្បរាយិកោ អានិសំសោ។ អត្តនោ ទិដ្ឋិយា ឥមេ ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ ទក្ខតិ ឱលោកេតិ និជ្ឈាយតិ ឧបបរិក្ខតីតិ – យទត្តនិ បស្សតិ អានិសំសំ។

តំ និស្សិតោ កុប្បបដិច្ចសន្តិន្តិ។ តិស្សោ សន្តិយោ – អច្ចន្តសន្តិ, តទង្គសន្តិ, សម្មុតិសន្តិ។ កតមា **អច្ចន្តសន្តិ**? អច្ចន្តសន្តិ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ អយំ អច្ចន្តសន្តិ។ កតមា **តទង្គសន្តិ**? បឋមំ ឈានំ សមាបន្នស្ស នីវរណា សន្តា ហោន្តិ; ទុតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស វិតក្កវិចារា សន្តា ហោន្តិ; តតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស បីតិ សន្តា ហោតិ; ចតុត្ថំ ឈានំ សមាបន្នស្ស សុខទុក្ខា សន្តា ហោន្តិ; អាកាសានញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស រូបសញ្ញា បដិឃសញ្ញា នានត្តសញ្ញា សន្តា ហោតិ; វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញា សន្តា ហោតិ; អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញា សន្តា ហោតិ; នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញា សន្តា ហោតិ។ អយំ តទង្គសន្តិ។ កតមា **សម្មុតិសន្តិ**? សម្មុតិសន្តិយោ វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ ទិដ្ឋិសន្តិយោ។ អបិ ច សម្មុតិសន្តិ ឥមស្មិំ អត្ថេ អធិប្បេតា សន្តីតិ។ **តំ និស្សិតោ កុប្បបដិច្ចសន្តិ**ន្តិ។ កុប្បសន្តិំ បកុប្បសន្តិំ ឯរិតសន្តិំ សមេរិតសន្តិំ ចលិតសន្តិំ ឃដ្ដិតសន្តិំ កប្បិតសន្តិំ បកប្បិតសន្តិំ អនិច្ចំ សង្ខតំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ ខយធម្មំ វយធម្មំ វិរាគធម្មំ និរោធធម្មំ, សន្តិំ និស្សិតោ អសិតោ អល្លីនោ ឧបគតោ អជ្ឈោសិតោ អធិមុត្តោតិ – តំ និស្សិតោ កុប្បបដិច្ចសន្តិំ។

តេនាហ ភគវា –

‘‘បកប្បិតា សង្ខតា យស្ស ធម្មា, បុរក្ខតា សន្តិ អវីវទាតា;
យទត្តនិ បស្សតិ អានិសំសំ, តំ និស្សិតោ កុប្បបដិច្ចសន្តិ’’ន្តិ។

២០. **ទិដ្ឋីនិវេសា ន ហិ ស្វាតិវត្តា, ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ;**
តស្មា នរោ តេសុ និវេសនេសុ, និរស្សតី អាទិយតី ច ធម្មំ។

ទិដ្ឋីនិវេសា ន ហិ ស្វាតិវត្តាតិ។ **ទិដ្ឋីនិវេសា**តិ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ អភិនិវេសបរាមាសោ ទិដ្ឋិនិវេសនំ។ “អសស្សតោ លោកោ…បេ… អន្តវា លោកោ… អនន្តវា លោកោ … តំ ជីវំ តំ សរីរំ… អញ្ញំ ជីវំ អញ្ញំ សរីរំ… ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា… ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា… ហោតិ ច ន ច ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ អភិនិវេសបរាមាសោ ទិដ្ឋិនិវេសនន្តិ។ **ទិដ្ឋីនិវេសា ន ហិ ស្វាតិវត្តា**តិ ទិដ្ឋិនិវេសា ន ហិ ស្វាតិវត្តា ទុរតិវត្តា ទុត្តរា ទុប្បតរា ទុស្សមតិក្កមា ទុព្ពិនិវត្តាតិ – [ទុព្ពីតិវត្តាតិ (សី. ស្យា. ក.)] ទិដ្ឋីនិវេសា ន ហិ ស្វាតិវត្តា។

ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតន្តិ។ **ធម្មេសូ**តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតេសុ។ **និច្ឆេយ្យា**តិ និច្ឆិនិត្វា វិនិច្ឆិនិត្វា វិចិនិត្វា បវិចិនិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **សមុគ្គហីត**ន្តិ និវេសនេសុ ឱធិគ្គាហោ ពិលគ្គាហោ វរគ្គាហោ កោដ្ឋាសគ្គាហោ ឧច្ចយគ្គាហោ សមុច្ចយគ្គាហោ។ ឥទំ សច្ចំ តច្ឆំ តថំ ភូតំ យាថាវំ អវិបរីតំ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តន្តិ – ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ។

តស្មា នរោ តេសុ និវេសនេសូតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានំ។ **នរោ**តិ សត្តោ នរោ មានវោ បោសោ បុគ្គលោ ជីវោ ជាគុ ជន្តុ ឥន្ទគុ មនុជោ។ **តេសុ និវេសនេសូ**តិ តេសុ ទិដ្ឋិនិវេសនេសូតិ – តស្មា នរោ តេសុ និវេសនេសុ។

និរស្សតី អាទិយតី ច ធម្មន្តិ។ **និរស្សតី**តិ ទ្វីហិ ការណេហិ និរស្សតិ – បរវិច្ឆិន្ទនាយ វា និរស្សតិ, អនភិសម្ភុណន្តោ វា និរស្សតិ។ កថំ បរវិច្ឆិន្ទនាយ និរស្សតិ? បរោ វិច្ឆិន្ទេតិ – សោ សត្ថា ន សព្ពញ្ញូ, ធម្មោ ន ស្វាក្ខាតោ, គណោ ន សុប្បដិបន្នោ, ទិដ្ឋិ ន ភទ្ទិកា, បដិបទា ន សុបញ្ញត្តា, មគ្គោ ន និយ្យានិកោ, នត្ថេត្ថ សុទ្ធិ វា វិសុទ្ធិ វា បរិសុទ្ធិ វា មុត្តិ វា វិមុត្តិ វា បរិមុត្តិ វា, នត្ថេត្ថ សុជ្ឈន្តិ វា វិសុជ្ឈន្តិ វា បរិសុជ្ឈន្តិ វា មុច្ចន្តិ វា វិមុច្ចន្តិ វា បរិមុច្ចន្តិ វា, ហីនា និហីនា ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា [ជតុក្កា (សី. ស្យា.)] បរិត្តាតិ – ឯវំ បរោ វិច្ឆិន្ទេតិ។ ឯវំ វិច្ឆិន្ទិយមានោ សត្ថារំ និរស្សតិ , ធម្មក្ខានំ និរស្សតិ, គណំ និរស្សតិ, ទិដ្ឋឹ និរស្សតិ, បដិបទំ និរស្សតិ, មគ្គំ និរស្សតិ។ ឯវំ បរវិច្ឆិន្ទនាយ និរស្សតិ។ កថំ អនភិសម្ភុណន្តោ និរស្សតិ? សីលំ អនភិសម្ភុណន្តោ សីលំ និរស្សតិ, វតំ អនភិសម្ភុណន្តោ វតំ និរស្សតិ, សីលព្ពតំ អនភិសម្ភុណន្តោ សីលព្ពតំ និរស្សតិ។ ឯវំ អនភិសម្ភុណន្តោ និរស្សតិ។ **អាទិយតី ច ធម្ម**ន្តិ។ សត្ថារំ គណ្ហាតិ, ធម្មក្ខានំ គណ្ហាតិ, គណំ គណ្ហាតិ, ទិដ្ឋឹ គណ្ហាតិ, បដិបទំ គណ្ហាតិ, មគ្គំ គណ្ហាតិ បរាមសតិ អភិនិវិសតីតិ – និរស្សតី អាទិយតី ច ធម្មំ។

តេនាហ ភគវា –

“ទិដ្ឋីនិវេសា ន ហិ ស្វាតិវត្តា, ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ;
តស្មា នរោ តេសុ និវេសនេសុ, និរស្សតី អាទិយតី ច ធម្ម”ន្តិ។

២១. **ធោនស្ស ហិ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ, បកប្បិតា ទិដ្ឋិ ភវាភវេសុ;**
មាយញ្ច មានញ្ច បហាយ ធោនោ, ស កេន គច្ឆេយ្យ អនូបយោ សោ។

ធោនស្ស ហិ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ បកប្បិតា ទិដ្ឋិ ភវាភវេសូតិ។ **ធោនោ**តិ។ ធោនា វុច្ចតិ បញ្ញា – យា បញ្ញា បជាននា វិចយោ បវិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លក្ខណា ឧបលក្ខណា បច្ចុបលក្ខណា បណ្ឌិច្ចំ កោសល្លំ នេបុញ្ញំ វេភព្យា ចិន្តា ឧបបរិក្ខា ភូរិ មេធា បរិណាយិកា វិបស្សនា សម្បជញ្ញំ បតោទោ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ បញ្ញាសត្ថំ បញ្ញាបាសាទោ បញ្ញាអាលោកោ បញ្ញាឱភាសោ បញ្ញាបជ្ជោតោ បញ្ញារតនំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ កឹការណា ធោនា វុច្ចតិ បញ្ញា? តាយ បញ្ញាយ កាយទុច្ចរិតំ ធុតញ្ច ធោតញ្ច សន្ធោតញ្ច និទ្ធោតញ្ច; វចីទុច្ចរិតំ… មនោទុច្ចរិតំ ធុតញ្ច ធោតញ្ច សន្ធោតញ្ច និទ្ធោតញ្ច; រាគោ ធុតោ ច ធោតោ ច សន្ធោតោ ច និទ្ធោតោ ច; ទោសោ…បេ… មោហោ… កោធោ… ឧបនាហោ… មក្ខោ… បឡាសោ ធុតោ ច ធោតោ ច សន្ធោតោ ច និទ្ធោតោ ច; ឥស្សា ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច; មច្ឆរិយំ ធុតញ្ច ធោតញ្ច សន្ធោតញ្ច និទ្ធោតញ្ច; មាយា ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច; សាឋេយ្យំ ធុតញ្ច ធោតញ្ច សន្ធោតញ្ច និទ្ធោតញ្ច; ថម្ភោ ធុតោ ច ធោតោ ច សន្ធោតោ ច និទ្ធោតោ ច; សារម្ភោ… មានោ… អតិមានោ… មទោ… បមាទោ ធុតោ ច ធោតោ ច សន្ធោតោ ច និទ្ធោតោ ច; សព្ពេ កិលេសា, សព្ពេ ទុច្ចរិតា, សព្ពេ ទរថា, សព្ពេ បរិឡាហា, សព្ពេ សន្តាបា, សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច។ តំការណា ធោនា វុច្ចតិ បញ្ញា។

អថ វា សម្មាទិដ្ឋិយា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច; សម្មាសង្កប្បេន មិច្ឆាសង្កប្បោ ធុតោ ច ធោតោ ច សន្ធោតោ ច និទ្ធោតោ ច; សម្មាវាចាយ មិច្ឆាវាចា ធុតា ច ធោតា ច...បេ.... សម្មាកម្មន្តេន មិច្ឆាកម្មន្តោ ធុតោ ច... សម្មាអាជីវេន មិច្ឆាអាជីវោ ធុតោ ច... សម្មាវាយាមេន មិច្ឆាវាយាមោ ធុតោ ច... សម្មាសតិយា មិច្ឆាសតិ ធុតា ច... សម្មាសមាធិនា មិច្ឆាសមាធិ ធុតោ ច ធោតោ ច សន្ធោតោ ច និទ្ធោតោ ច; សម្មាញាណេន មិច្ឆាញាណំ ធុតំ ច... សម្មាវិមុត្តិយា មិច្ឆាវិមុត្តិ ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច។

អថ វា អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សព្ពេ កិលេសា, សព្ពេ ទុច្ចរិតា, សព្ពេ ទរថា, សព្ពេ បរិឡាហា, សព្ពេ សន្តាបា, សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច។ អរហា ឥមេហិ ធោនេយ្យេហិ ធម្មេហិ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ; តស្មា អរហា ធោនោ។ សោ ធុតរាគោ ធុតបាបោ ធុតកិលេសោ ធុតបរិឡាហោតិ – ធោនោ។ **កុហិញ្ចី**តិ កុហិញ្ចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ...បេ.... អាយតនលោកេ។

បកប្បិតាតិ ទ្វេ បកប្បនា – តណ្ហាបកប្បនា ច ទិដ្ឋិបកប្បនា ច...បេ.... អយំ តណ្ហាបកប្បនា...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិបកប្បនា។ **ភវាភវេសូ**តិ ភវាភវេ កម្មភវេ បុនព្ភវេ កាមភវេ, កម្មភវេ កាមភវេ បុនព្ភវេ រូបភវេ, កម្មភវេ រូបភវេ បុនព្ភវេ អរូបភវេ, កម្មភវេ អរូបភវេ បុនព្ភវេ បុនប្បុនភវេ បុនប្បុនគតិយា បុនប្បុនឧបបត្តិយា បុនប្បុនបដិសន្ធិយា បុនប្បុនអត្តភាវាភិនិព្ពត្តិយា។ **ធោនស្ស ហិ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ បកប្បិតា ទិដ្ឋិ ភវាភវេសូ**តិ ធោនស្ស កុហិញ្ចិ លោកេ ភវាភវេសុ ច កប្បិតា បកប្បិតា អភិសង្ខតា សណ្ឋបិតា ទិដ្ឋិ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – ធោនស្ស ហិ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ បកប្បិតា ទិដ្ឋិ ភវាភវេសុ។

មាយញ្ច មានញ្ច បហាយ ធោនោតិ។ **មាយា** វុច្ចតិ វញ្ចនិកា ចរិយា។ ឥធេកច្ចោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា, វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា, មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា តស្ស បដិច្ឆាទនហេតុ បាបិកំ ឥច្ឆំ បណិទហតិ – "មា មំ ជញ្ញា"តិ ឥច្ឆតិ, "មា មំ ជញ្ញា"តិ សង្កប្បេតិ, "មា មំ ជញ្ញា"តិ វាចំ ភាសតិ, "មា មំ ជញ្ញា"តិ កាយេន បរក្កមតិ។ យា ឯវរូបា មាយា មាយាវិតា អច្ចសរា វញ្ចនា និកតិ និកិរណា បរិហរណា គូហនា បរិគូហនា ឆាទនា បរិច្ឆាទនា អនុត្តានិកម្មំ អនាវិកម្មំ វោច្ឆាទនា បាបកិរិយា, អយំ វុច្ចតិ មាយា។

មានោតិ ឯកវិធេន មានោ – យា ចិត្តស្ស ឧន្នតិ [ឧណ្ណតិ (ស្យា. ក.)]។ ទុវិធេន មានោ – អត្តុក្កំសនមានោ, បរវម្ភនមានោ។ តិវិធេន មានោ – "សេយ្យោហមស្មី"តិ មានោ, "សទិសោហមស្មី"តិ មានោ, "ហីនោហមស្មី"តិ មានោ។ ចតុព្ពិធេន មានោ – លាភេន មានំ ជនេតិ, យសេន មានំ ជនេតិ, បសំសាយ មានំ ជនេតិ, សុខេន មានំ ជនេតិ។ បញ្ចវិធេន មានោ – "លាភិម្ហិ មនាបិកានំ រូបាន"ន្តិ មានំ ជនេតិ, "លាភិម្ហិ មនាបិកានំ សទ្ទានំ...បេ.... គន្ធានំ... រសានំ... ផោដ្ឋព្ពាន"ន្តិ មានំ ជនេតិ។ ឆព្ពិធេន មានោ – ចក្ខុសម្បទាយ មានំ ជនេតិ, សោតសម្បទាយ... ឃានសម្បទាយ... ជិវ្ហាសម្បទាយ... កាយសម្បទាយ... មនោសម្បទាយ មានំ ជនេតិ។ សត្តវិធេន មានោ – មានោ, អតិមានោ, មានាតិមានោ, ឱមានោ, អធិមានោ, អស្មិមានោ, មិច្ឆាមានោ។ អដ្ឋវិធេន មានោ – លាភេន មានំ ជនេតិ, អលាភេន ឱមានំ ជនេតិ, យសេន មានំ ជនេតិ, អយសេន ឱមានំ ជនេតិ, បសំសាយ មានំ ជនេតិ, និន្ទាយ ឱមានំ ជនេតិ, សុខេន មានំ ជនេតិ, ទុក្ខេន ឱមានំ ជនេតិ។ នវវិធេន មានោ – សេយ្យស្ស សេយ្យោហមស្មីតិ មានោ, សេយ្យស្ស សទិសោហមស្មីតិ មានោ, សេយ្យស្ស ហីនោហមស្មីតិ មានោ , សទិសស្ស សេយ្យោហមស្មីតិ មានោ, សទិសស្ស សទិសោហមស្មីតិ មានោ, សទិសស្ស ហីនោហមស្មីតិ មានោ, ហីនស្ស សេយ្យោហមស្មីតិ មានោ, ហីនស្ស សទិសោហមស្មីតិ មានោ, ហីនស្ស ហីនោហមស្មីតិ មានោ។ ទសវិធេន មានោ – ឥធេកច្ចោ មានំ ជនេតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ យោ ឯវរូបោ មានោ មញ្ញនា មញ្ញិតត្តំ ឧន្នតិ ឧន្នាមោ [ឧណ្ណមោ (ស្យា. ក.)] ធជោ សម្បគ្គាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ មានោ។ **មាយញ្ច មានញ្ច បហាយ ធោនោ**តិ។ ធោនោ មាយញ្ច មានញ្ច បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីកត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – មាយញ្ច មានញ្ច បហាយ ធោនោ។

ស កេន គច្ឆេយ្យ អនូបយោ សោតិ។ **ឧបយា**តិ ទ្វេ ឧបយា – តណ្ហូបយោ ច ទិដ្ឋូបយោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហូបយោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋូបយោ។ តស្ស តណ្ហូបយោ បហីនោ , ទិដ្ឋូបយោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហូបយស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋូបយស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា អនូបយោ បុគ្គលោ កេន រាគេន គច្ឆេយ្យ, កេន ទោសេន គច្ឆេយ្យ, កេន មោហេន គច្ឆេយ្យ, កេន មានេន គច្ឆេយ្យ, កាយ ទិដ្ឋិយា គច្ឆេយ្យ, កេន ឧទ្ធច្ចេន គច្ឆេយ្យ, កាយ វិចិកិច្ឆាយ

គច្ឆេយ្យ, កេហិ អនុសយេហិ គច្ឆេយ្យ – រត្តោតិ វា ទុដ្ឋោតិ វា មូឡ្ហោតិ វា វិនិពទ្ធោតិ វា បរាមដ្ឋោតិ វា វិក្ខេបគតោតិ វា អនិដ្ឋង្គតោតិ វា ថាមគតោតិ វា។ តេ អភិសង្ខារា បហីនា។ អភិសង្ខារានំ បហីនត្តា គតិយោ កេន គច្ឆេយ្យ – នេរយិកោតិ វា តិរច្ឆានយោនិកោតិ វា បេត្តិវិសយិកោតិ វា មនុស្សោតិ វា ទេវោតិ វា រូបីតិ វា អរូបីតិ វា សញ្ញីតិ វា អសញ្ញីតិ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា។ សោ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ នត្ថិ ការណំ នត្ថិ, យេន គច្ឆេយ្យាតិ – ស កេន គច្ឆេយ្យ អនូបយោ សោ។

តេនាហ ភគវា –

"ធោនស្ស ហិ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ, បកប្បិតា ទិដ្ឋិ ភវាភវេសុ;
មាយញ្ច មានញ្ច បហាយ ធោនោ, ស កេន គច្ឆេយ្យ អនូបយោ សោ"តិ។

២២. **ឧបយោ ហិ ធម្មេសុ ឧបេតិ វាទំ, អនូបយំ កេន កថំ វទេយ្យ;**
អត្តា និរត្តា ន ហិ តស្ស អត្ថិ, អធោសិ សោ ទិដ្ឋិមិធេវ សព្ពំ។

ឧបយោ ហិ ធម្មេសុ ឧបេតិ វាទន្តិ។ **ឧបយា**តិ ទ្វេ ឧបយា – តណ្ហូបយោ ច ទិដ្ឋូបយោ ច…បេ… អយំ តណ្ហូបយោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋូបយោ។ តស្ស តណ្ហូបយោ អប្បហីនោ, ទិដ្ឋូបយោ អប្បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហូបយស្ស អប្បហីនត្តា , ទិដ្ឋូបយស្ស អប្បដិនិស្សដ្ឋត្តា ធម្មេសុ វាទំ ឧបេតិ – រត្តោតិ វា ទុដ្ឋោតិ វា មូឡ្ហោតិ វា វិនិពទ្ធោតិ វា បរាមដ្ឋោតិ វា វិក្ខេបគតោតិ វា អនិដ្ឋង្គតោតិ វា ថាមគតោតិ វា។ តេ អភិសង្ខារា អប្បហីនា។ អភិសង្ខារានំ អប្បហីនត្តា គតិយា វាទំ ឧបេតិ។ នេរយិកោតិ វា តិរច្ឆានយោនិកោតិ វា បេត្តិវិសយិកោតិ វា មនុស្សោតិ វា ទេវោតិ វា រូបីតិ វា អរូបីតិ វា សញ្ញីតិ វា អសញ្ញីតិ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា វាទំ ឧបេតិ ឧបគច្ឆតិ គណ្ហាតិ បរាមសតិ អភិនិវិសតីតិ – ឧបយោ ហិ ធម្មេសុ ឧបេតិ វាទំ។

អនូបយំ កេន កថំ វទេយ្យាតិ។ **ឧបយា**តិ ទ្វេ ឧបយា – តណ្ហូបយោ ច ទិដ្ឋូបយោ ច…បេ… អយំ តណ្ហូបយោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋូបយោ។ តស្ស តណ្ហូបយោ បហីនោ, ទិដ្ឋូបយោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហូបយស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋូបយស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា អនូបយំ បុគ្គលំ កេន រាគេន វទេយ្យ, កេន ទោសេន វទេយ្យ, កេន មោហេន វទេយ្យ, កេន មានេន វទេយ្យ, កាយ ទិដ្ឋិយា វទេយ្យ, កេន ឧទ្ធច្ចេន វទេយ្យ, កាយ វិចិកិច្ឆាយ វទេយ្យ, កេហិ អនុសយេហិ វទេយ្យ – រត្តោតិ វា ទុដ្ឋោតិ វា មូឡ្ហោតិ វា វិនិពទ្ធោតិ វា បរាមដ្ឋោតិ វា វិក្ខេបគតោតិ វា អនិដ្ឋង្គតោតិ វា ថាមគតោតិ វា។ តេ អភិសង្ខារា បហីនា។ អភិសង្ខារានំ បហីនត្តា គតិយោ កេន វទេយ្យ – នេរយិកោតិ វា…បេ… នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា។ សោ ហេតុ នត្ថិ, បច្ចយោ នត្ថិ, ការណំ នត្ថិ, យេន វទេយ្យ កថេយ្យ ភណេយ្យ ទីបយេយ្យ វោហរេយ្យាតិ – អនូបយំ កេន កថំ វទេយ្យ។

អត្តា និរត្តា ន ហិ តស្ស អត្ថីតិ។ **អត្តា**តិ អត្តានុទិដ្ឋិ នត្ថិ។ **និរត្តា**តិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ នត្ថិ។ **អត្តា**តិ គហិតំ នត្ថិ។ **និរត្តា**តិ មុញ្ចិតព្ពំ នត្ថិ។ យស្សត្ថិ គហិតំ, តស្សត្ថិ មុញ្ចិតព្ពំ; យស្សត្ថិ មុញ្ចិតព្ពំ, តស្សត្ថិ គហិតំ។ គហណំ មុញ្ចនា សមតិក្កន្តោ អរហា ពុទ្ធិបរិហានិវីតិវត្តោ។ សោ វុដ្ឋវាសោ ចិណ្ណចរណោ គតទ្ធោ គតទិសោ ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – អត្តា និរត្តា ន ហិ តស្ស អត្ថិ។

អធោសិ សោ ទិដ្ឋិមិធេវ សព្ពន្តិ តស្ស ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ សោ សព្ពទិដ្ឋិគតំ ឥធេវ អធោសិ ធុនិ សន្ធុនិ និទ្ធុនិ បជហិ វិនោទេសិ ព្យន្តី អកាសិ អនភាវំ គមេសីតិ – អធោសិ សោ ទិដ្ឋិមិធេវ សព្ពំ។

តេនាហ ភគវា –

"ឧបយោ ហិ ធម្មេសុ ឧបេតិ វាទំ, អនូបយំ កេន កថំ វទេយ្យ;
អត្តា និរត្តា ន ហិ តស្ស អត្ថិ, អធោសិ សោ ទិដ្ឋិមិធេវ សព្ព"ន្តិ។

ទុដ្ឋដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសោ តតិយោ។

៤. សុទ្ធដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ សុទ្ធដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

២៣. **បស្សាមិ សុទ្ធំ បរមំ អរោគំ, ទិដ្ឋេន សំសុទ្ធិ នរស្ស ហោតិ;**
ឯវាភិជានំ បរមន្តិ ញត្វា, សុទ្ធានុបស្សីតិ បច្ចេតិ ញាណំ។

បស្សាមិ សុទ្ធំ បរមំ អរោគន្តិ។ **បស្សាមិ សុទ្ធ**ន្តិ បស្សាមិ សុទ្ធំ, ទក្ខាមិ សុទ្ធំ, ឱលោកេមិ សុទ្ធំ, និជ្ឈាយាមិ សុទ្ធំ, ឧបបរិក្ខាមិ សុទ្ធំ។ **បរមំ អរោគ**ន្តិ បរមំ អារោគ្យប្បត្តំ តាណប្បត្តំ លេណប្បត្តំ សរណប្បត្តំ អភយប្បត្តំ អច្ចុតប្បត្តំ អមតប្បត្តំ និព្ពានប្បត្តន្តិ – បស្សាមិ សុទ្ធំ បរមំ អរោគំ។

ទិដ្ឋេន សំសុទ្ធិ នរស្ស ហោតីតិ។ ចក្ខុវិញ្ញាណំ [ចក្ខុវិញ្ញាណេន (សី. ស្យា.)] រូបទស្សនេន នរស្ស សុទ្ធិ វិសុទ្ធិ បរិសុទ្ធិ, មុត្តិ វិមុត្តិ បរិមុត្តិ ហោតិ, នរោ សុជ្ឈតិ វិសុជ្ឈតិ បរិសុជ្ឈតិ, មុច្ចតិ វិមុច្ចតិ បរិមុច្ចតីតិ – ទិដ្ឋេន សំសុទ្ធិ នរស្ស ហោតិ។

ឯវាភិជានំ បរមន្តិ ញត្វាតិ។ ឯវំ អភិជានន្តោ អាជានន្តោ វិជានន្តោ បដិវិជានន្តោ បដិវិជ្ឈន្តោ។ “ឥទំ បរមំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរ”ន្តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ឯវាភិជានំ បរមន្តិ ញត្វា។

សុទ្ធានុបស្សីតិ បច្ចេតិ ញាណន្តិ។ យោ សុទ្ធំ បស្សតិ, សោ សុទ្ធានុបស្សី, **បច្ចេតិ ញាណ**ន្តិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ រូបទស្សនេន ញាណន្តិ បច្ចេតិ, មគ្គោតិ បច្ចេតិ, បថោតិ បច្ចេតិ, និយ្យានន្តិ បច្ចេតីតិ – សុទ្ធានុបស្សី បច្ចេតិ ញាណំ។

តេនាហ ភគវា –

“បស្សាមិ សុទ្ធំ បរមំ អរោគំ, ទិដ្ឋេន សំសុទ្ធិ នរស្ស ហោតិ;
ឯវាភិជានំ បរមន្តិ ញត្វា, សុទ្ធានុបស្សីតិ បច្ចេតិ ញាណ”ន្តិ។

២៤. **ទិដ្ឋេន ចេ សុទ្ធិ នរស្ស ហោតិ, ញាណេន វា សោ បជហាតិ ទុក្ខំ;**
អញ្ញេន សោ សុជ្ឈតិ សោបធីកោ, ទិដ្ឋី ហិ នំ បាវ តថា វទានំ។

ទិដ្ឋេន ចេ សុទ្ធិ នរស្ស ហោតីតិ។ ចក្ខុវិញ្ញាណំ រូបទស្សនេន ចេ នរស្ស សុទ្ធិ វិសុទ្ធិ បរិសុទ្ធិ, មុត្តិ វិមុត្តិ បរិមុត្តិ ហោតិ, នរោ សុជ្ឈតិ វិសុជ្ឈតិ បរិសុជ្ឈតិ, មុច្ចតិ វិមុច្ចតិ បរិមុច្ចតីតិ – ទិដ្ឋេន ចេ សុទ្ធិ នរស្ស ហោតិ។

ញាណេន វា សោ បជហាតិ ទុក្ខន្តិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ រូបទស្សនេន ចេ នរោ ជាតិទុក្ខំ បជហតិ, ជរាទុក្ខំ បជហតិ, ព្យាធិទុក្ខំ បជហតិ, មរណទុក្ខំ បជហតិ, សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ បជហតីតិ – ញាណេន វា សោ បជហាតិ ទុក្ខំ។

អញ្ញេន សោ សុជ្ឈតិ សោបធីកោតិ។ អញ្ញេន អសុទ្ធិមគ្គេន មិច្ឆាបដិបទាយ អនិយ្យានិកបថេន អញ្ញត្រ សតិបដ្ឋានេហិ អញ្ញត្រ សម្មប្បធានេហិ អញ្ញត្រ ឥទ្ធិបាទេហិ អញ្ញត្រ ឥន្ទ្រិយេហិ អញ្ញត្រ ពលេហិ អញ្ញត្រ ពោជ្ឈង្គេហិ អញ្ញត្រ អរិយា អដ្ឋង្គិកា មគ្គា នរោ សុជ្ឈតិ វិសុជ្ឈតិ បរិសុជ្ឈតិ , មុច្ចតិ វិមុច្ចតិ បរិមុច្ចតិ។ **សោបធីកោ**តិ សរាគោ សទោសោ សមោហោ សមានោ សតណ្ហោ សទិដ្ឋិ សកិលេសោ សឧបាទានោតិ – អញ្ញេន សោ សុជ្ឈតិ សោបធីកោ។

ទិដ្ឋី ហិ នំ បាវ តថា វទានន្តិ។ សាវ ទិដ្ឋិ តំ បុគ្គលំ បាវទតិ – ឥតិ វាយំ បុគ្គលោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ វិបរីតទស្សនោ។ **តថា វទាន**ន្តិ តថា វទន្តំ កថេន្តំ ភណន្តំ ទីបយន្តំ វោហរន្តំ។ “សស្សតោ លោកោ , ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ តថា វទន្តំ កថេន្តំ ភណន្តំ ទីបយន្តំ វោហរន្តំ។ “អសស្សតោ លោកោ…បេ.… អន្តវា លោកោ… អនន្តវា លោកោ… តំ ជីវំ តំ សរីរំ… អញ្ញំ ជីវំ អញ្ញំ សរីរំ… ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា… ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា… ហោតិ ច ន ច ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ តថា វទន្តំ កថេន្តំ ភណន្តំ ទីបយន្តំ វោហរន្តន្តិ – ទិដ្ឋី ហិ នំ បាវ តថា វទានំ ។

តេនាហ ភគវា –

> “ទិដ្ឋេន ចេ សុទ្ធិ នរស្ស ហោតិ, ញាណេន វា សោ បជហាតិ ទុក្ខំ;
> អញ្ញេន សោ សុជ្ឈតិ សោបធីកោ, ទិដ្ឋី ហិ នំ បាវ តថា វទាន”ន្តិ។

២៥. **ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហ, ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា;**
បុញ្ញេ ច បាបេ ច អនូបលិត្តោ, អត្តញ្ជហោ នយិធ បកុព្ពមានោ។

ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហ ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វាតិ។ **នា**តិ បដិក្ខេបោ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ – សក្កាយទិដ្ឋិ ពាហិតា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា ពាហិតា ហោតិ, សីលព្ពតបរាមាសោ ពាហិតោ ហោតិ , រាគោ ពាហិតោ ហោតិ, ទោសោ ពាហិតោ ហោតិ, មោហោ ពាហិតោ ហោតិ, មានោ ពាហិតោ ហោតិ។ ពាហិតាស្ស ហោន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតឹ ជាតិជរាមរណិយា។

> ពាហិត្វា សព្ពបាបកានិ, [សភិយាតិ ភគវា]
> វិមលោ សាធុសមាហិតោ ឋិតត្តោ;
> សំសារមតិច្ច កេវលី សោ, អសិតោ [អនិស្សិតោ (ស្យា.)] តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មា។

ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហាតិ។ ព្រាហ្មណោ អញ្ញេន អសុទ្ធិមគ្គេន មិច្ឆាបដិបទាយ អនិយ្យានិកបថេន អញ្ញត្រ សតិបដ្ឋានេហិ អញ្ញត្រ សម្មប្បធានេហិ អញ្ញត្រ ឥទ្ធិបាទេហិ អញ្ញត្រ ឥន្ទ្រិយេហិ អញ្ញត្រ ពលេហិ អញ្ញត្រ ពោជ្ឈង្គេហិ អញ្ញត្រ អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ, នាហ ន កថេតិ ន ភណតិ ន ទីបយតិ ន វោហរតីតិ – ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហ។

ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វាតិ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា ទិដ្ឋិសុទ្ធិកា។ តេ ឯកច្ចានំ រូបានំ ទស្សនំ មង្គលំ បច្ចេន្តិ, ឯកច្ចានំ រូបានំ ទស្សនំ អមង្គលំ បច្ចេន្តិ។ កតមេសំ រូបានំ ទស្សនំ មង្គលំ បច្ចេន្តិ? តេ កាលតោ វុដ្ឋហិត្វា អភិមង្គលគតានិ រូបានិ បស្សន្តិ – ចាដកសកុណំ [វាតសកុណំ (ស្យា.), ចាបសកុណំ (ក.)] បស្សន្តិ, ផុស្សវេឡុវលដ្ឋឹ បស្សន្តិ, គព្ភិនិត្ថឹ បស្សន្តិ, កុមារកំ ខន្ធេ អារោបេត្វា គច្ឆន្តំ បស្សន្តិ, បុណ្ណឃដំ បស្សន្តិ, រោហិតមច្ឆំ បស្សន្តិ, អាជញ្ញំ បស្សន្តិ, អាជញ្ញរថំ បស្សន្តិ, ឧសភំ បស្សន្តិ, គោកបិលំ បស្សន្តិ។ ឯវរូបានំ រូបានំ ទស្សនំ មង្គលំ បច្ចេន្តិ។ កតមេសំ រូបានំ ទស្សនំ អមង្គលំ បច្ចេន្តិ? បលាលបុញ្ជំ បស្សន្តិ, តក្កឃដំ បស្សន្តិ, រិត្តឃដំ បស្សន្តិ, នដំ បស្សន្តិ, នគ្គសមណកំ បស្សន្តិ, ខរំ បស្សន្តិ, ខរយានំ បស្សន្តិ, ឯកយុត្តយានំ បស្សន្តិ , កាណំ បស្សន្តិ, កុណឹ បស្សន្តិ, ខញ្ជំ បស្សន្តិ, បក្ខហតំ [បក្ខបាទំ (ក.)] បស្សន្តិ, ជិណ្ណកំ បស្សន្តិ, ព្យាធិកំ [ព្យាធិតំ (សី.)] បស្សន្តិ។ ឯវរូបានំ រូបានំ ទស្សនំ អមង្គលំ បច្ចេន្តិ។ ឥមេ តេ សមណព្រាហ្មណា ទិដ្ឋិសុទ្ធិកា។ តេ ទិដ្ឋេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ បច្ចេន្តិ។

សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា សុតសុទ្ធិកា។ តេ ឯកច្ចានំ សទ្ទានំ សវនំ មង្គលំ បច្ចេន្តិ, ឯកច្ចានំ សទ្ទានំ សវនំ អមង្គលំ បច្ចេន្តិ។ កតមេសំ សទ្ទានំ សវនំ មង្គលំ បច្ចេន្តិ? តេ កាលតោ វុដ្ឋហិត្វា អភិមង្គលគតានិ សទ្ទានិ សុណន្តិ – វឌ្ឍាតិ វា វឌ្ឍមានាតិ វា បុណ្ណាតិ វា ផុស្សាតិ វា អសោកាតិ វា សុមនាតិ វា សុនក្ខត្តាតិ វា សុមង្គលាតិ វា សិរីតិ វា សិរីវឌ្ឍាតិ វា។ ឯវរូបានំ សទ្ទានំ សវនំ មង្គលំ បច្ចេន្តិ។ កតមេសំ សទ្ទានំ សវនំ អមង្គលំ បច្ចេន្តិ? កាណោតិ វា កុណីតិ វា ខញ្ជោតិ វា បក្ខហតោតិ វា ជិណ្ណកោតិ វា ព្យាធិកោតិ វា មតោតិ វា ឆិន្នន្តិ វា ភិន្នន្តិ វា ទឌ្ឍន្តិ វា នដ្ឋន្តិ វា នត្ថីតិ វា។ ឯវរូបានំ សទ្ទានំ សវនំ អមង្គលំ បច្ចេន្តិ។ ឥមេ តេ សមណព្រាហ្មណា សុតសុទ្ធិកា។ តេ សុតេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ បច្ចេន្តិ។

សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា សីលសុទ្ធិកា។ តេ សីលមត្តេន សំយមមត្តេន សំវរមត្តេន អវីតិក្កមមត្តេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ បច្ចេន្តិ។ សមណោមុណ្ឌិកាបុត្តោ [សមណោ មណ្ឌិកាបុត្តោ (សី.), សមណមុណ្ឌិកាបុត្តោ (ស្យា.)] ឯវមាហ – “ចតូហិ ខោ អហំ, គហបតិ [ថបតិ (សី. ស្យា.) ឯវមុបរិបិ], ធម្មេហិ សមន្នាគតំ បុរិសបុគ្គលំ បញ្ញាបេមិ សម្បន្នកុសលំ បរមកុសលំ ឧត្តមបត្តិប្បត្តំ សមណំ អយោជ្ឈំ។ កតមេហិ ចតូហិ? ឥធ, គហបតិ, ន កាយេន បាបកំ កម្មំ ករោតិ, ន បាបកំ វាចំ ភាសតិ, ន បាបកំ សង្កប្បំ សង្កប្បតិ, ន បាបកំ អាជីវំ អាជីវតិ។ ឥមេហិ ខោ អហំ, គហបតិ, ចតូហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតំ បុរិសបុគ្គលំ បញ្ញាបេមិ សម្បន្នកុសលំ បរមកុសលំ ឧត្តមបត្តិប្បត្តំ សមណំ អយោជ្ឈំ”។ ឯវមេវ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា សីលសុទ្ធិកា, តេ សីលមត្តេន សំយមមត្តេន សំវរមត្តេន អវីតិក្កមមត្តេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ បច្ចេន្តិ។

សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា វតសុទ្ធិកា។ តេ ហត្ថិវតិកា វា ហោន្តិ, អស្សវតិកា វា ហោន្តិ, គោវតិកា វា ហោន្តិ, កុក្កុរវតិកា វា ហោន្តិ, កាកវតិកា វា ហោន្តិ, វាសុទេវវតិកា វា ហោន្តិ, ពលទេវវតិកា វា ហោន្តិ, បុណ្ណភទ្ទវតិកា វា ហោន្តិ, មណិភទ្ទវតិកា វា ហោន្តិ, អគ្គិវតិកា វា ហោន្តិ, នាគវតិកា វា ហោន្តិ, សុបណ្ណវតិកា វា ហោន្តិ, យក្ខវតិកា វា ហោន្តិ, អសុរវតិកា វា ហោន្តិ, គន្ធព្ពវតិកា វា ហោន្តិ, មហារាជវតិកា វា ហោន្តិ, ចន្ទវតិកា វា ហោន្តិ, សូរិយវតិកា វា ហោន្តិ, ឥន្ទវតិកា វា ហោន្តិ, ព្រហ្មវតិកា វា ហោន្តិ, ទេវវតិកា វា ហោន្តិ, ទិសាវតិកា វា ហោន្តិ។ ឥមេ តេ សមណព្រាហ្មណា វតសុទ្ធិកា។ តេ វតេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ បច្ចេន្តិ។

សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា មុតសុទ្ធិកា។ តេ កាលតោ ឧដ្ឋហិត្វា បថវឹ អាមសន្តិ, ហរិតំ អាមសន្តិ, គោមយំ អាមសន្តិ, កច្ឆបំ អាមសន្តិ, ផាលំ អក្កមន្តិ, តិលវាហំ អាមសន្តិ, ផុស្សតិលំ ខាទន្តិ, ផុស្សតេលំ មក្ខេន្តិ, ផុស្សទន្តកដ្ឋំ ខាទន្តិ, ផុស្សមត្តិកាយ ន្ហាយន្តិ, ផុស្សសាដកំ និវាសេន្តិ, ផុស្សវេឋនំ វេឋេន្តិ។ ឥមេ តេ សមណព្រាហ្មណា មុតសុទ្ធិកា។ តេ មុតេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ បច្ចេន្តិ។ ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហ។

ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វាតិ។ ព្រាហ្មណោ ទិដ្ឋសុទ្ធិយាបិ សុទ្ធឹ នាហ, សុតសុទ្ធិយាបិ សុទ្ធឹ នាហ, សីលសុទ្ធិយាបិ សុទ្ធឹ នាហ, វតសុទ្ធិយាបិ សុទ្ធឹ នាហ, មុតសុទ្ធិយាបិ សុទ្ធឹ នាហ ន កថេតិ ន ភណតិ ន ទីបយតិ ន វោហរតីតិ – ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហ ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា។

បុញ្ញេ ច បាបេ ច អនូបលិត្តោតិ។ **បុញ្ញំ** វុច្ចតិ យំ កិញ្ចិ តេធាតុកំ កុសលាភិសង្ខារំ, **អបុញ្ញំ** វុច្ចតិ សព្ពំ អកុសលំ។ យតោ បុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អបុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អានេញ្ជាភិសង្ខារោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា; ឯត្តាវតា បុញ្ញេ ច បាបេ ច ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ អលិត្តោ អបលិត្តោ អនូបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – បុញ្ញេ ច បាបេ ច អនូបលិត្តោ។

អត្តញ្ជហោ នយិធ បកុព្ពមានោតិ។ **អត្តញ្ជហោ**តិ អត្តទិដ្ឋិជហោ។ **អត្តញ្ជហោ**តិ គាហំ ជហោ [គាហជហោ (សី. ស្យា.), អត្តគាហំ ជហោ (ក.)]។ **អត្តញ្ជហោ**តិ តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ, សព្ពំ តំ ចត្តំ ហោតិ វន្តំ មុត្តំ បហីនំ បដិនិស្សដ្ឋំ។ **នយិធ បកុព្ពមានោ**តិ បុញ្ញាភិសង្ខារំ វា អបុញ្ញាភិសង្ខារំ វា អានេញ្ជាភិសង្ខារំ វា អបកុព្ពមានោ អជនយមានោ អសញ្ជនយមានោ អនិព្ពត្តយមានោ អនភិនិព្ពត្តយមានោតិ – អត្តញ្ជហោ នយិធ បកុព្ពមានោ។

តេនាហ ភគវា –

> “ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហ, ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា;
> បុញ្ញេ ច បាបេ ច អនូបលិត្តោ, អត្តញ្ជហោ នយិធ បកុព្ពមានោ”តិ។

២៦. **បុរិមំ បហាយ អបរំ សិតាសេ, ឯជានុគា តេ ន តរន្តិ សង្គំ;**
តេ ឧគ្គហាយន្តិ និរស្សជន្តិ, កបីវ សាខំ បមុញ្ចំ [បមុខំ (សី. ស្យា.)] **គហាយ។**

បុរិមំ បហាយ អបរំ សិតាសេតិ។ បុរិមំ សត្ថារំ បហាយ បរំ សត្ថារំ និស្សិតា; បុរិមំ ធម្មក្ខានំ បហាយ អបរំ ធម្មក្ខានំ និស្សិតា; បុរិមំ គណំ បហាយ អបរំ គណំ និស្សិតា; បុរិមំ ទិដ្ឋឹ បហាយ អបរំ ទិដ្ឋឹ និស្សិតា; បុរិមំ បដិបទំ បហាយ អបរំ បដិបទំ និស្សិតា; បុរិមំ មគ្គំ បហាយ អបរំ មគ្គំ និស្សិតា សន្និស្សិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – បុរិមំ បហាយ អបរំ សិតាសេ។

ឯជានុគា តេ ន តរន្តិ សង្គន្តិ។ **ឯជា** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **ឯជានុគា**តិ ឯជានុគា ឯជានុគតា ឯជានុសដា ឯជាយ បន្នា បតិតា អភិភូតា បរិយាទិន្នចិត្តា។ **តេ ន តរន្តិ សង្គ**ន្តិ រាគសង្គំ ទោសសង្គំ មោហសង្គំ មានសង្គំ ទិដ្ឋិសង្គំ កិលេសសង្គំ ទុច្ចរិតសង្គំ ន តរន្តិ ន ឧត្តរន្តិ ន បតរន្តិ ន សមតិក្កមន្តិ ន វីតិវត្តន្តីតិ – ឯជានុគា តេ ន តរន្តិ សង្គំ។

តេ ឧគ្គហាយន្តិ និរស្សជន្តីតិ សត្ថារំ គណ្ហន្តិ, តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ សត្ថារំ គណ្ហន្តិ; ធម្មក្ខានំ គណ្ហន្តិ , តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ ធម្មក្ខានំ គណ្ហន្តិ; គណំ គណ្ហន្តិ, តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ គណំ គណ្ហន្តិ; ទិដ្ឋឹ គណ្ហន្តិ, តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ ទិដ្ឋឹ គណ្ហន្តិ; បដិបទំ គណ្ហន្តិ, តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ បដិបទំ គណ្ហន្តិ; មគ្គំ គណ្ហន្តិ, តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ មគ្គំ គណ្ហន្តិ; គណ្ហន្តិ ច មុញ្ចន្តិ ច អាទិយន្តិ ច និរស្សជន្តិ ចាតិ – តេ ឧគ្គហាយន្តិ និរស្សជន្តិ។

កបិវ សាខំ បមុញ្ច គហាយាតិ។ យថា មក្កដោ អរញ្ញេ បវនេ ចរមានោ សាខំ គណ្ហាតិ, តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ សាខំ គណ្ហាតិ។ ឯវមេវ បុថុសមណព្រាហ្មណា បុថុទិដ្ឋិគតានិ គណ្ហន្តិ ច មុញ្ចន្តិ ច អាទិយន្តិ ច និរស្សជន្តិ ចាតិ – កបិវ សាខំ បមុញ្ច គហាយ។

តេនាហ ភគវា –

"បុរិមំ បហាយ អបរំ សិតាសេ, ឯជានុគា តេ ន តរន្តិ សង្គំ;
តេ ឧគ្គហាយន្តិ និរស្សជន្តិ, កបីវ សាខំ បមុញ្ច គហាយា"តិ។

២៧. **សយំ សមាទាយ វតានិ ជន្តុ, ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ សញ្ញសត្តោ;**
វិទ្វា ច វេទេហិ សមេច្ច ធម្មំ, ន ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ ភូរិបញ្ញោ។

សយំ សមាទាយ វតានិ ជន្តូតិ។ ***សយំ សមាទាយា***តិ សាមំ សមាទាយ ។ ***វតានី***តិ ហត្ថិវតំ វា អស្សវតំ វា គោវតំ វា កុក្កុរវតំ វា កាកវតំ វា វាសុទេវវតំ វា ពលទេវវតំ វា បុណ្ណភទ្ទវតំ វា មណិភទ្ទវតំ វា អគ្គិវតំ វា នាគវតំ វា សុបណ្ណវតំ វា យក្ខវតំ វា អសុរវតំ វា...បេ.... ទិសាវតំ វា អាទាយ សមាទាយ អាទិយិត្វា សមាទិយិត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា។ **ជន្តូ**តិ សត្តោ នរោ ...បេ.... មនុជោតិ – សយំ សមាទាយ វតានិ ជន្តុ។

ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ សញ្ញសត្តោតិ សត្ថារតោ សត្ថារំ គច្ឆតិ; ធម្មក្ខានតោ ធម្មក្ខានំ គច្ឆតិ; គណតោ គណំ គច្ឆតិ; ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋឹ គច្ឆតិ; បដិបទាយ បដិបទំ គច្ឆតិ; មគ្គតោ មគ្គំ គច្ឆតិ។ **សញ្ញសត្តោ**តិ កាមសញ្ញាយ ព្យាបាទសញ្ញាយ វិហឹសាសញ្ញាយ ទិដ្ឋិសញ្ញាយ សត្តោ វិសត្តោ អាសត្តោ លគ្គោ លគ្គិតោ បលិពុទ្ធោ។ យថា ភិត្តិខិលេ វា នាគទន្តេ វា ភណ្ឌំ សត្តំ វិសត្តំ អាសត្តំ លគ្គំ លគ្គិតំ បលិពុទ្ធំ, ឯវមេវ កាមសញ្ញាយ ព្យាបាទសញ្ញាយ វិហឹសាសញ្ញាយ ទិដ្ឋិសញ្ញាយ សត្តោ វិសត្តោ អាសត្តោ លគ្គោ លគ្គិតោ បលិពុទ្ធោតិ – ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ សញ្ញសត្តោ។

វិទ្វា ច វេទេហិ សមេច្ច ធម្មន្តិ។ ***វិទ្វា***តិ វិទ្វា វិជ្ជាគតោ ញាណី វិភាវី មេធាវី។ ***វេទេហី***តិ ***វេទា*** វុច្ចន្តិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វីមំសា វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិ។ តេហិ វេទេហិ ជាតិជរាមរណស្ស អន្តគតោ អន្តប្បត្តោ, កោដិគតោ កោដិប្បត្តោ, បរិយន្តគតោ បរិយន្តប្បត្តោ, វោសានគតោ វោសានប្បត្តោ, តាណគតោ តាណប្បត្តោ, លេណគតោ លេណប្បត្តោ, សរណគតោ សរណប្បត្តោ, អភយគតោ អភយប្បត្តោ, អច្ចុតគតោ អច្ចុតប្បត្តោ, អមតគតោ អមតប្បត្តោ, និព្ពានគតោ និព្ពានប្បត្តោ។ វេទានំ វា អន្តគតោតិ **វេទគូ**, វេទេហិ វា អន្តគតោតិ វេទគូ, សត្តន្នំ វា ធម្មានំ វិទិតត្តា វេទគូ។ សក្កាយទិដ្ឋិ វិទិតា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា វិទិតា ហោតិ, សីលព្ពតបរាមាសោ វិទិតោ ហោតិ, រាគោ វិទិតោ ហោតិ, ទោសោ វិទិតោ ហោតិ, មោហោ វិទិតោ ហោតិ, មានោ វិទិតោ ហោតិ, វិទិតាស្ស ហោន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតឹ ជាតិជរាមរណិយា។

វេទានិ វិចេយ្យ កេវលានិ, [សភិយាតិ ភគវា]
សមណានំ យានីធត្ថិ [យានិបត្ថិ (សី. ស្យា.) សុ. និ. ៥៣៤] ព្រាហ្មណានំ;
សព្ពវេទនាសុ វីតរាគោ, សព្ពំ វេទមតិច្ច វេទគូ សោតិ។

វិទ្វា ច វេទេហិ សមេច្ច ធម្មន្តិ។ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ។ សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខាតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; សព្ពេ ធម្មា អនត្តាតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារាតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណន្តិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូបន្តិ...បេ.... នាមរូបបច្ចយា សឡាយតនន្តិ... សឡាយតនបច្ចយា ផស្សោតិ... ផស្សបច្ចយា វេទនាតិ... វេទនាបច្ចយា តណ្ហាតិ... តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានន្តិ... ឧបាទានបច្ចយា ភវោតិ... ភវបច្ចយា ជាតីតិ... ជាតិបច្ចយា ជរាមរណន្តិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធោតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; សង្ខារនិរោធា វិញ្ញាណនិរោធោតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; វិញ្ញាណនិរោធា នាមរូបនិរោធោតិ... នាមរូបនិរោធា សឡាយតននិរោធោតិ... សឡាយតននិរោធា ផស្សនិរោធោតិ... ផស្សនិរោធា វេទនានិរោធោតិ... វេទនានិរោធា តណ្ហានិរោធោតិ... តណ្ហានិរោធា ឧបាទាននិរោធោតិ... ឧបាទាននិរោធា ភវនិរោធោតិ... ភវនិរោធា ជាតិនិរោធោតិ... ជាតិនិរោធា ជរាមរណនិរោធោតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; ឥទំ ទុក្ខន្តិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; អយំ ទុក្ខសមុទយោតិ... អយំ ទុក្ខនិរោធោតិ... អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; ឥមេ អាសវាតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; អយំ អាសវសមុទយោតិ... អយំ អាសវ

និរោធោតិ... អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យាតិ ស មេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ; ឥមេ ធម្មា បរិញ្ញេយ្យាតិ... ឥមេ ធម្មា បហាតព្ពាតិ... ឥមេ ធម្មា ភាវេតព្ពាតិ ... ឥមេ ធម្មា សច្ឆិកាតព្ពាតិ សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ។ ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ។ បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ។ ចតុន្នំ មហាភូតានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច សមេច្ច អភិសមេច្ច ធម្មំ។ យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្មន្តិ សមេច្ច អភិស មេច្ច ធម្មន្តិ – វិទ្វា ច វេទេហិ សមេច្ច ធម្មំ។

ន ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ ភូរិបញ្ញោតិ ន សត្ថារតោ សត្ថារំ គច្ឆតិ, ន ធម្មក្ខានតោ ធម្មក្ខានំ គច្ឆតិ, ន គណតោ គណំ គច្ឆតិ, ន ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋឹ គច្ឆតិ, ន បដិបទាយ បដិបទំ គច្ឆតិ, ន មគ្គតោ មគ្គំ គច្ឆតិ។ **ភូរិបញ្ញោ**តិ ភូរិបញ្ញោ មហាបញ្ញោ បុថុបញ្ញោ ហាសបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ។ **ភូរិ** វុច្ចតិ បថវី។ តាយ បថវិសមាយ បញ្ញាយ វិបុលាយ វិត្ថតាយ សមន្នាគតោតិ – ន ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ ភូរិបញ្ញោ។

តេនាហ ភគវា –

"សយំ សមាទាយ វតានិ ជន្តុ, ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ សញ្ញសត្តោ;
វិទ្វា ច វេទេហិ សមេច្ច ធម្មំ, ន ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ ភូរិបញ្ញោ"តិ។

២៨. **ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ, យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា;**
តមេវ ទស្សឹ វិវដំ ចរន្តំ, កេនីធ លោកស្មិ វិកប្បយេយ្យ។

ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វាតិ។ **សេនា** វុច្ចតិ មារសេនា។ កាយទុច្ចរិតំ មារសេនា, វចីទុច្ចរិតំ មារសេនា, មនោទុច្ចរិតំ មារសេនា, រាគោ មារសេនា, ទោសោ មារសេនា, មោហោ មារសេនា, កោធោ មារសេនា, ឧបនាហោ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា មារសេនា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

"កាមា តេ បឋមា សេនា, ទុតិយា អរតិ វុច្ចតិ;
តតិយា ខុប្បិបាសា តេ, ចតុត្ថី តណ្ហា វុច្ចតិ។

"បញ្ចមី ថិនមិទ្ធំ តេ, ឆដ្ឋា ភីរូ បវុច្ចតិ;
សត្តមី វិចិកិច្ឆា តេ, មក្ខោ ថម្ភោ តេ អដ្ឋមោ។

"លាភោ សិលោកោ សក្ការោ, មិច្ឆាលទ្ធោ ច យោ យសោ;
យោ ចត្តានំ សមុក្កំសេ, បរេ ច អវជានតិ។

"ឯសា នមុចិ តេ សេនា, កណ្ហស្សាភិប្បហារិនី;
ន នំ អសូរោ ជិនាតិ, ជេត្វាវ លភតេ សុខ"ន្តិ។

យតោ ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ សព្ពា ច មារសេនា សព្ពេ ច បដិសេនិករា កិលេសា ជិតា ច បរាជិតា ច ភគ្គា វិប្បលុគ្គា បរម្មុខា, សោ វុច្ចតិ វិសេនិភូតោ។ សោ ទិដ្ឋេ វិសេនិភូតោ, សុតេ វិសេនិភូតោ, មុតេ វិសេនិភូតោ, វិញ្ញាតេ វិសេនិភូតោតិ – ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា។

តមេវ ទស្សឹ វិវដំ ចរន្តន្តិ។ តមេវ សុទ្ធទស្សឹ វិសុទ្ធទស្សឹ បរិសុទ្ធទស្សឹ វោទាតទស្សឹ បរិយោទាតទស្សឹ។ អថ វា, សុទ្ធទស្សនំ វិសុទ្ធទស្សនំ បរិសុទ្ធទស្សនំ វោទាតទស្សនំ បរិយោទាតទស្សនំ។ **វិវដ**ន្តិ តណ្ហាឆទនំ ទិដ្ឋិឆទនំ កិលេសឆទនំ ទុច្ចរិតឆទនំ អវិជ្ជាឆទនំ។ តានិ ឆទនានិ វិវដានិ ហោន្តិ វិទ្ធំសិតានិ ឧគ្ឃាដិតានិ សមុគ្ឃាដិតានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ **ចរន្ត**ន្តិ ចរន្តំ វិចរន្តំ វិហរន្តំ ឥរិយន្តំ វត្តេន្តំ បាលេន្តំ យបេន្តំ យាបេន្តន្តិ – តមេវ ទស្សឹ វិវដំ ចរន្តំ។

កេនីធ លោកស្មិ វិកប្បយេយ្យាតិ។ **កប្បា**តិ ទ្វេ កប្បា – តណ្ហាកប្បោ ច ទិដ្ឋិកប្បោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាកប្បោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិកប្បោ។ តស្ស តណ្ហាកប្បោ បហីនោ, ទិដ្ឋិកប្បោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហាកប្បស្ស បហី

នត្ថា ទិដ្ឋិកប្បស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា កេន រាគេន កប្បេយ្យ, កេន ទោសេន កប្បេយ្យ, កេន មោហេន កប្បេយ្យ, កេន មានេន កប្បេយ្យ, កាយ ទិដ្ឋិយា កប្បេយ្យ, កេន ឧទ្ធច្ចេន កប្បេយ្យ, កាយ វិចិកិច្ឆាយ កប្បេយ្យ, កេហិ អនុសយេហិ កប្បេយ្យ – រត្តោតិ វា ទុដ្ឋោតិ វា មូឡ្ហោតិ វា វិនិពទ្ធោតិ វា បរាមដ្ឋោតិ វា វិក្ខេបគតោតិ វា អនិដ្ឋង្គតោតិ វា ថាមគតោតិ វា។ តេ អភិសង្ខារា បហីនា។ អភិសង្ខារានំ បហីនត្តា គតិយោ កេន កប្បេយ្យ – នេរយិកោតិ វា តិរច្ឆានយោនិកោតិ វា បេត្តិវិសយិកោតិ វា មនុស្សោតិ វា ទេវោតិ វា រូបីតិ វា អរូបីតិ វា សញ្ញីតិ វា អសញ្ញីតិ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា។ សោ ហេតុ នត្ថិ, បច្ចយោ នត្ថិ, ការណំ នត្ថិ, យេន កប្បេយ្យ វិកប្បេយ្យ វិកប្បំ អាបជ្ជេយ្យ។ **លោកស្មិន្តិ** អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេតិ – កេនីធ លោកស្មិ វិកប្បយេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

> “ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ, យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា;
> តមេវ ទស្សិំ វិវដំ ចរន្តំ, កេនីធ លោកស្មិ វិកប្បយេយ្យា”តិ។

២៩. **ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តិ, អច្ចន្តសុទ្ធីតិ ន តេ វទន្តិ;**
អាទានគន្ថំ គថិតំ វិសជ្ជ, អាសំ ន កុព្ពន្តិ កុហិញ្ចិ លោកេ។

ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តីតិ។ **កប្បាតិ** ទ្វេ កប្បា – តណ្ហាកប្បោ ច ទិដ្ឋិកប្បោ ច…បេ… អយំ តណ្ហាកប្បោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋិកប្បោ។ តេសំ តណ្ហាកប្បោ បហីនោ, ទិដ្ឋិកប្បោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហាកប្បស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិកប្បស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា តណ្ហាកប្បំ វា ទិដ្ឋិកប្បំ វា ន កប្បេន្តិ ន ជនេន្តិ ន សញ្ជនេន្តិ ន និព្ពត្តេន្តិ នាភិនិព្ពត្តេន្តីតិ – ន កប្បយន្តិ ។ **ន បុរេក្ខរោន្តីតិ**។ **បុរេក្ខារាតិ** ទ្វេ បុរេក្ខារា – តណ្ហាបុរេក្ខារោ ច ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ ច…បេ… អយំ តណ្ហាបុរេក្ខារោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ។ តេសំ តណ្ហាបុរេក្ខារោ បហីនោ, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហាបុរេក្ខារស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា ន តណ្ហំ វា ន ទិដ្ឋិំ វា បុរតោ កត្វា ចរន្តិ, ន តណ្ហាធជា ន តណ្ហាកេតូ ន តណ្ហាធិបតេយ្យា, ន ទិដ្ឋិធជា ន ទិដ្ឋិកេតូ ន ទិដ្ឋាធិបតេយ្យា, ន តណ្ហាយ វា ន ទិដ្ឋិយា វា បរិវារិតា ចរន្តីតិ – ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តិ។

អច្ចន្តសុទ្ធីតិ ន តេ វទន្តីតិ អច្ចន្តសុទ្ធិំ សំសារសុទ្ធិំ អកិរិយទិដ្ឋិំ សស្សតវាទំ ន វទន្តិ ន កថេន្តិ ន ភណន្តិ ន ទីបយន្តិ ន វោហរន្តីតិ – អច្ចន្តសុទ្ធីតិ ន តេ វទន្តិ។

អាទានគន្ថំ គថិតំ វិសជ្ជាតិ។ **គន្ថាតិ** ចត្តារោ គន្ថា – អភិជ្ឈា កាយគន្ថោ, ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ, សីលព្ពតបរាមាសោ កាយគន្ថោ, ឥទំសច្ចាភិនិវេសោ កាយគន្ថោ។ អត្តនោ ទិដ្ឋិយា រាគោ អភិជ្ឈា កាយគន្ថោ; បរវាទេសុ អាឃាតោ អប្បច្ចយោ ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ; អត្តនោ សីលំ វា វតំ វា សីលវតំ វា បរាមសន្តីតិ សីលព្ពតបរាមាសោ កាយគន្ថោ, អត្តនោ ទិដ្ឋិ ឥទំសច្ចាភិនិវេសោ កាយគន្ថោ។ កិំការណា វុច្ចតិ អាទានគន្ថោ? តេហិ គន្ថេហិ រូបំ អាទិយន្តិ ឧបាទិយន្តិ គណ្ហន្តិ បរាមសន្តិ អភិនិវិសន្តិ; វេទនំ…បេ… សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ… គតិំ … ឧបបត្តិំ… បដិសន្ធិំ… ភវំ… សំសារវដ្ដំ អាទិយន្តិ ឧបាទិយន្តិ គណ្ហន្តិ បរាមសន្តិ អភិនិវិសន្តិ។ តំការណា វុច្ចតិ អាទានគន្ថោ។ **វិសជ្ជាតិ** គន្ថេ វោសជ្ជិត្វា វា – វិសជ្ជ។ អថ វា គន្ថេ គធិតេ គន្ថិតេ ពន្ធេ វិពន្ធេ អាពន្ធេ លគ្គេ លគ្គិតេ បលិពុទ្ធេ ពន្ធនេ ផោដយិត្វា – [ផោដយិត្វា (ស្យា.)] វិសជ្ជ។ យថា វយ្ហំ វា រថំ វា សកដំ វា សន្ទមានិកំ វា សជ្ជំ វិសជ្ជំ ករោន្តិ វិកោបេន្តិ; ឯវមេវ គន្ថេ វោសជ្ជិត្វា – វិសជ្ជ។ អថ វា គន្ថេ គធិតេ គន្ថិតេ ពន្ធេ វិពន្ធេ អាពន្ធេ លគ្គេ លគ្គិតេ បលិពុទ្ធេ ពន្ធនេ ផោដយិត្វា វិសជ្ជាតិ – អាទានគន្ថំ គថិតំ វិសជ្ជ។

អាសំ ន កុព្ពន្តិ កុហិញ្ចិ លោកេតិ។ **អាសា** វុច្ចតិ តណ្ហា យោ រាគោ សារាគោ…បេ… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **អាសំ ន កុព្ពន្តីតិ** អាសំ ន កុព្ពន្តិ ន ជនេន្តិ ន សញ្ជនេន្តិ ន និព្ពត្តេន្តិ ន អភិនិព្ពត្តេន្តិ។ **កុហិញ្ចីតិ** កុហិញ្ចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វា។ **លោកេតិ** អបាយលោកេ…បេ… អាយតនលោកេតិ – អាសំ ន កុព្ពន្តិ កុហិញ្ចិ លោកេ។

តេនាហ ភគវា –

> “ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តិ, អច្ចន្តសុទ្ធីតិ ន តេ វទន្តិ;
> អាទានគន្ថំ គថិតំ វិសជ្ជ, អាសំ ន កុព្ពន្តិ កុហិញ្ចិ លោកេ”តិ។

៣០. សីមាតិគោ ព្រាហ្មណោ តស្ស នត្ថិ, ញត្វា ច ទិស្វា ច សមុគ្គហីតំ;
ន រាគរាគី ន វិរាគរត្តោ, តស្សីធ នត្ថិ បរមុគ្គហីតំ។

សីមាតិគោ ព្រាហ្មណោ តស្ស នត្ថិ, ញត្វា ច ទិស្វា ច សមុគ្គហីតន្តិ។ **សីមា**តិ ចតស្សោ សីមាយោ – សក្កាយទិដ្ឋិ, វិចិកិច្ឆា, សីលព្ពតបរាមាសោ, ទិដ្ឋានុសយោ, វិចិកិច្ឆានុសយោ, តទេកដ្ឋា ច កិលេសា – អយំ បឋមា សីមា។ ឱឡារិកំ កាមរាគសញ្ញោជនំ, បដិឃសញ្ញោជនំ, ឱឡារិកោ កាមរាគានុសយោ, បដិឃានុសយោ, តទេកដ្ឋា ច កិលេសា – អយំ ទុតិយា សីមា។ អនុសហគតំ កាមរាគសញ្ញោជនំ, បដិឃសញ្ញោជនំ, អនុសហគតោ កាមរាគានុសយោ, បដិឃានុសយោ, តទេកដ្ឋា ច កិលេសា – អយំ តតិយា សីមា។ រូបរាគោ អរូបរាគោ មានោ ឧទ្ធច្ចំ អវិជ្ជា, មានានុសយោ ភវរាគានុសយោ អវិជ្ជានុសយោ, តទេកដ្ឋា ច កិលេសា – អយំ ចតុត្ថា សីមា។ យតោ ច ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ ឥមា ចតស្សោ សីមាយោ អតិក្កន្តោ ហោតិ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោ, សោ វុច្ចតិ សីមាតិគោ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ – សក្កាយទិដ្ឋិ ពាហិតា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា ពាហិតា ហោតិ , សីលព្ពតបរាមាសោ ពាហិតោ ហោតិ…បេ.… អសិតោ តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មា។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។

ញត្វាតិ បរចិត្តញាណេន វា ញត្វា បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណេន វា ញត្វា។ **ទិស្វា**តិ មំសចក្ខុនា វា ទិស្វា ទិព្ពចក្ខុនា វា ទិស្វា។ **សីមាតិគោ ព្រាហ្មណោ តស្ស នត្ថិ, ញត្វា ច ទិស្វា ច សមុគ្គហីត**ន្តិ។ តស្ស ឥទំ បរមំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ [វិសេដ្ឋំ (សី. ស្យា.)] បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរន្តិ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ – សីមាតិគោ ព្រាហ្មណោ តស្ស នត្ថិ ញត្វា ច ទិស្វា ច សមុគ្គហីតំ។

ន រាគរាគី ន វិរាគរត្តោតិ។ **រាគរត្តា** វុច្ចន្តិ យេ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធា។ វិរាគរត្តា វុច្ចន្តិ យេ រូបាវចរអរូបាវចរសមាបត្តីសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធា។ **ន រាគរាគី ន វិរាគរត្តោ**តិ យតោ កាមរាគោ ច រូបរាគោ ច អរូបរាគោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា [អនភាវកតា (សី.), អនភាវំគតា (ស្យា.)] អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ ឯត្តាវតា ន រាគរាគី ន វិរាគរត្តោ។

តស្សីធ នត្ថិ បរមុគ្គហីតន្តិ។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ តស្ស ឥទំ បរមំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរន្តិ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ – តស្សីធ នត្ថិ បរមុគ្គហីតំ។

តេនាហ ភគវា –

“សីមាតិគោ ព្រាហ្មណោ តស្ស នត្ថិ, ញត្វា ច ទិស្វា ច សមុគ្គហីតំ;
ន រាគរាគី ន វិរាគរត្តោ, តស្សីធ នត្ថិ បរមុគ្គហីត”ន្តិ។

សុទ្ធដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសោ ចតុត្ថោ។

៥. បរមដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ បរមដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

៣១. **បរមន្តិ ទិដ្ឋីសុ បរិព្ពសានោ, យទុត្តរិ កុរុតេ ជន្តុ លោកេ;**
ហីនាតិ អញ្ញេ តតោ សព្ពមាហ, តស្មា វិវាទានិ អវីតិវត្តោ។

បរមន្តិ ទិដ្ឋីសុ បរិព្ពសានោតិ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា ទិដ្ឋិគតិកា។ តេ ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិគតានំ អញ្ញតរញ្ញតរំ ទិដ្ឋិគតំ “ឥទំ បរមំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរ”ន្តិ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា សកាយ សកាយ ទិដ្ឋិយា វសន្តិ បវសន្តិ អាវសន្តិ បរិវសន្តិ។ យថា អាគារិកា វា ឃរេសុ វសន្តិ, សាបត្តិកា វា អាបត្តីសុ វសន្តិ, សកិលេសា វា កិលេសេសុ វសន្តិ; ឯវមេវ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា ទិដ្ឋិគតិកា។ តេ ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិគតានំ អញ្ញតរញ្ញតរំ ទិដ្ឋិគតំ “ឥទំ បរមំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរ”ន្តិ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា សកាយ សកាយ ទិដ្ឋិយា វសន្តិ បវសន្តិ [សំវសន្តិ (ស្យា.) នត្ថិ សីហឡបោត្ថកេ] អាវសន្តិ បរិវសន្តីតិ – បរមន្តិ ទិដ្ឋីសុ បរិព្ពសានោ។

យទុត្តរិ កុរុតេ ជន្តុ លោកេតិ។ **យទ**ន្តិ យំ។ **ឧត្តរិ កុរុតេ**តិ ឧត្តរិំ ករោតិ, អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ករោតិ “អយំ សត្ថា សព្ពញ្ញូ”តិ ឧត្តរិំ ករោតិ, អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ករោតិ។ “អយំ ធម្មោ ស្វាក្ខាតោ…, អយំ គណោ សុប្បដិបន្នោ…, អយំ ទិដ្ឋិ ភទ្ទិកា…, អយំ បដិបទា សុបញ្ញត្តា…, អយំ មគ្គោ និយ្យានិកោ”តិ ឧត្តរិំ ករោតិ, អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ករោតិ និព្ពត្តេតិ អភិនិព្ពត្តេតិ។ **ជន្តូ**តិ សត្តោ នរោ…បេ… មនុជោ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ…បេ… អាយតនលោកេតិ – យទុត្តរិ កុរុតេ ជន្តុ លោកេ។

ហីនាតិ អញ្ញេ តតោ សព្ពមាហាតិ អត្តនោ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ ឋបេត្វា សព្ពេ បរប្បវាទេ ខិបតិ ឧក្ខិបតិ បរិក្ខិបតិ។ “សោ សត្ថា ន សព្ពញ្ញូ, ធម្មោ ន ស្វាក្ខាតោ, គណោ ន សុប្បដិបន្នោ, ទិដ្ឋិ ន ភទ្ទិកា, បដិបទា ន សុបញ្ញត្តា, មគ្គោ ន និយ្យានិកោ, នត្ថេត្ថ សុទ្ធិ វា វិសុទ្ធិ វា បរិសុទ្ធិ វា មុត្តិ វា វិមុត្តិ វា បរិមុត្តិ វា, នត្ថេត្ថ សុជ្ឈន្តិ វា វិសុជ្ឈន្តិ វា បរិសុជ្ឈន្តិ វា មុច្ចន្តិ វា វិមុច្ចន្តិ វា បរិមុច្ចន្តិ វា, ហីនា និហីនា ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា បរិត្តា”តិ ឯវមាហ ឯវំ កថេតិ ឯវំ ភណតិ ឯវំ ទីបយតិ ឯវំ វោហរតីតិ – ហីនាតិ អញ្ញេ តតោ សព្ពមាហ។

តស្មា វិវាទានិ អវីតិវត្តោតិ។ **តស្មា**តិ តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា។ **វិវាទានី**តិ ទិដ្ឋិកលហានិ ទិដ្ឋិភណ្ឌនានិ ទិដ្ឋិវិគ្គហានិ ទិដ្ឋិវិវាទានិ ទិដ្ឋិមេធគានិ ច។ **អវីតិវត្តោ**តិ អនតិក្កន្តោ អសមតិក្កន្តោ អវីតិវត្តោតិ – តស្មា វិវាទានិ អវីតិវត្តោ។

តេនាហ ភគវា –

“បរមន្តិ ទិដ្ឋីសុ បរិព្ពសានោ, យទុត្តរិ កុរុតេ ជន្តុ លោកេ;
ហីនាតិ អញ្ញេ តតោ សព្ពមាហ, តស្មា វិវាទានិ អវីតិវត្តោ”តិ។

៣២. **យទត្តនី បស្សតិ អានិសំសំ, ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា;**
តទេវ សោ តត្ថ សមុគ្គហាយ, និហីនតោ បស្សតិ សព្ពមញ្ញំ។

យទត្តនី បស្សតិ អានិសំសំ, ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វាតិ។ **យទត្តនី**តិ យំ អត្តនិ។ **អត្តា** វុច្ចតិ ទិដ្ឋិគតំ។ អត្តនោ ទិដ្ឋិយា ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ – ទិដ្ឋធម្មិកញ្ច អានិសំសំ, សម្បរាយិកញ្ច អានិសំសំ។ កតមោ ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋធម្មិកោ អានិសំសោ? យំទិដ្ឋិកោ សត្ថា ហោតិ, តំទិដ្ឋិកា សាវកា ហោន្តិ។ តំទិដ្ឋិកំ សត្ថារំ សាវកា សក្ករោន្តិ គរុំ ករោន្តិ មានេន្តិ បូជេន្តិ, លភតិ ច តតោនិទានំ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ។ អយំ ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋធម្មិកោ អានិសំសោ។ កតមោ ទិដ្ឋិយា សម្បរាយិកោ អានិសំសោ? អយំ ទិដ្ឋិ អលំ នាគត្តាយ វា សុបណ្ណត្តាយ វា យក្ខត្តាយ វា អសុរត្តាយ វា គន្ធព្ពត្តាយ វា មហារាជត្តាយ វា ឥន្ទត្តាយ វា ព្រហ្មត្តាយ វា ទេវត្តាយ វា; អយំ ទិដ្ឋិ អលំ សុទ្ធិយា វិសុទ្ធិយា បរិសុទ្ធិយា មុត្តិយា វិមុត្តិយា បរិមុត្តិយា; ឥមាយ ទិដ្ឋិយា សុជ្ឈន្តិ វិសុជ្ឈន្តិ បរិសុជ្ឈន្តិ មុច្ចន្តិ វិមុច្ចន្តិ បរិមុច្ចន្តិ; ឥមាយ ទិដ្ឋិយា សុជ្ឈិស្សាមិ វិសុជ្ឈិស្សាមិ បរិសុជ្ឈិស្សាមិ មុច្ចិស្សាមិ វិមុច្ចិស្សាមិ បរិមុច្ចិស្សាមិ អាយតិំ ផលបាដិកង្ខី ហោតិ។ អយំ ទិដ្ឋិយា សម្បរាយិកោ អានិសំសោ។

អត្តនោ ទិដ្ឋិយា ឥមេ ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ, ទិដ្ឋសុទ្ធិយាបិ ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ, សុតសុទ្ធិយាបិ ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ, សីលសុទ្ធិយាបិ ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ, វតសុទ្ធិយាបិ ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ, មុតសុទ្ធិយាបិ ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ – ទិដ្ឋធម្មិកញ្ច អានិសំសំ សម្បរាយិកញ្ច អានិសំសំ។ កតមោ មុតសុទ្ធិយា ទិដ្ឋធម្មិកោ អានិសំសោ? យំទិដ្ឋិកោ សត្ថា ហោតិ តំទិដ្ឋិកា សាវកា ហោន្តិ...បេ.... អយំ មុតសុទ្ធិយា ទិដ្ឋធម្មិកោ អានិសំសោ។ កតមោ មុតសុទ្ធិយា សម្បរាយិកោ អានិសំសោ? អយំ ទិដ្ឋិ អលំ នាគត្តាយ វា...បេ.... អយំ មុតសុទ្ធិយា សម្បរាយិកោ អានិសំសោ។ មុតសុទ្ធិយាបិ ឥមេ ទ្វេ អានិសំសេ បស្សតិ ទក្ខតិ ឱលោកេតិ និជ្ឈាយតិ ឧបបរិក្ខតីតិ – យទត្តនី បស្សតិ អានិសំសំ ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា។

តទេវ សោ តត្ថ សមុគ្គហាយាតិ។ **តទេវា**តិ តំ ទិដ្ឋិគតំ។ **តត្ថា**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា។ **សមុគ្គហាយា**តិ ឥទំ បរមំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរន្តិ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វាតិ – តទេវ សោ តត្ថ សមុគ្គហាយ។

និហីនតោ បស្សតិ សព្ពមញ្ញាន្តិ។ អញ្ញំ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ ហីនតោ និហីនតោ ឱមកតោ លាមកតោ ឆតុក្កតោ បរិត្តតោ ទិស្សតិ បស្សតិ ទក្ខតិ ឱលោកេតិ និជ្ឈាយតិ ឧបបរិក្ខតីតិ – និហីនតោ បស្សតិ សព្ពមញ្ញំ។

តេនាហ ភគវា –

"យទត្តនី បស្សតិ អានិសំសំ, ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា;
តទេវ សោ តត្ថ សមុគ្គហាយ, និហីនតោ បស្សតិ សព្ពមញ្ញា"ន្តិ។

៣៣. **តំ វាបិ** [ចាបិ (សី.)] **គន្ថំ កុសលា វទន្តិ, យំ និស្សិតោ បស្សតិ ហីនមញ្ញំ;**
តស្មា ហិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ ភិក្ខុ ន និស្សយេយ្យ។

តំ វាបិ គន្ថំ កុសលា វទន្តីតិ។ **កុសលា**តិ យេ តេ ខន្ធកុសលា ធាតុកុសលា អាយតនកុសលា បដិច្ចសមុប្បាទកុសលា សតិបដ្ឋានកុសលា សម្មប្បធានកុសលា ឥទ្ធិបាទកុសលា ឥន្ទ្រិយកុសលា ពលកុសលា ពោជ្ឈង្គកុសលា មគ្គកុសលា ផលកុសលា និព្ពានកុសលា, តេ កុសលា ឯវំ វទន្តិ – "គន្ថោ ឯសោ, លគ្គនំ ឯតំ, ពន្ធនំ ឯតំ, បលិពោធោ ឯសោ"តិ។ ឯវំ វទន្តិ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – តំ វាបិ គន្ថំ កុសលា វទន្តិ។

យំ និស្សិតោ បស្សតិ ហីនមញ្ញាន្តិ។ **យំ និស្សិតោ**តិ យំ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ និស្សិតោ សន្និស្សិតោ អល្លីនោ ឧបគតោ អជ្ឈោសិតោ អធិមុត្តោ។ **បស្សតិ ហីនមញ្ញា**ន្តិ អញ្ញំ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ ហីនតោ និហីនតោ ឱមកតោ លាមកតោ ឆតុក្កតោ បរិត្តតោ ទិស្សតិ បស្សតិ ទក្ខតិ ឱលោកេតិ និជ្ឈាយតិ ឧបនិជ្ឈាយតិ ឧបបរិក្ខតីតិ – យំ និស្សិតោ បស្សតិ ហីនមញ្ញំ។

តស្មា ហិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ ភិក្ខុ ន និស្សយេយ្យាតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា ទិដ្ឋំ វា ទិដ្ឋសុទ្ធិំ វា សុតំ វា សុតសុទ្ធិំ វា មុតំ វា មុតសុទ្ធិំ វា សីលំ វា សីលសុទ្ធិំ វា វតំ វា វតសុទ្ធិំ វា ន និស្សយេយ្យ ន គណ្ហេយ្យ ន បរាមសេយ្យ នាភិនិវេសេយ្យាតិ – តស្មា ហិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា សីលព្ពតំ ភិក្ខុ ន និស្សយេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

"តំ វាបិ គន្ថំ កុសលា វទន្តិ, យំ និស្សិតោ បស្សតិ ហីនមញ្ញំ;
តស្មា ហិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ ភិក្ខុ ន និស្សយេយ្យា"តិ។

៣៤. **ទិដ្ឋិម្បិ លោកស្មិំ ន កប្បយេយ្យ, ញាណេន វា សីលវតេន វាបិ;**
សមោតិ អត្តានមនូបនេយ្យ, ហីនោ ន មញ្ញេថ វិសេសិ វាបិ។

ទិដ្ឋិម្បិ លោកស្មិំ ន កប្បយេយ្យ, ញាណេន វា សីលវតេន វាបីតិ។ អដ្ឋសមាបត្តិញាណេន វា បញ្ចាភិញ្ញាញាណេន វា មិច្ឆាញាណេន វា, សីលេន វា វតេន វា សីលព្ពតេន វា , ទិដ្ឋិំ ន កប្បយេយ្យ ន ជនេយ្យ ន

សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ ន អភិនិព្ពត្តេយ្យ។ **លោកស្មិន្តិ** អបាយលោកេ...បេ.... អាយតនលោកេតិ – ទិដ្ឋិម្បិ លោកស្មឹ ន កប្បយេយ្យ ញាណេន វា សីលវតេន វាបិ។

សមោតិ អត្តានមនូបនេយ្យាតិ។ សទិសោហមស្មីតិ អត្តានំ ន ឧបនេយ្យ ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនាតិ – សមោតិ អត្តានមនូបនេយ្យ។

ហីនោ ន មញ្ញេថ វិសេសិ វាបីតិ។ ហីនោហមស្មីតិ អត្តានំ ន ឧបនេយ្យ ជាតិយា វា គោត្តេន វា...បេ.... អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ សេយ្យោហមស្មីតិ អត្តានំ ន ឧបនេយ្យ ជាតិយា វា គោត្តេន វា...បេ.... អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនាតិ – ហីនោ ន មញ្ញេថ វិសេសិ វាបិ។

តេនាហ ភគវា –

> “ទិដ្ឋិម្បិ លោកស្មឹ ន កប្បយេយ្យ, ញាណេន វា សីលវតេន វាបិ;
> សមោតិ អត្តានមនូបនេយ្យ, ហីនោ ន មញ្ញេថ វិសេសិ វាបី”តិ។

៣៥. **អត្តំ បហាយ អនុបាទិយានោ, ញាណេនបិ សោ និស្សយំ នោ ករោតិ;**
ស វេ វិយត្តេសុ ន វគ្គសារី, ទិដ្ឋិម្បិ សោ ន បច្ចេតិ កិញ្ចិ។

អត្តំ បហាយ អនុបាទិយានោតិ។ **អត្តំ បហាយាតិ** អត្តទិដ្ឋឹ បហាយ។ **អត្តំ បហាយាតិ** គាហំ [អត្តគាហំ (សី. ក.)] បហាយ។ **អត្តំ បហាយាតិ** តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តី ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – អត្តំ បហាយ។ **អនុបាទិយានោតិ** ចតូហិ ឧបាទានេហិ អនុបាទិយមានោ អគណ្ហមានោ អបរាមាសមានោ អនភិនិវិសមានោតិ – អត្តំ បហាយ អនុបាទិយានោ។

ញាណេនបិ សោ និស្សយំ នោ ករោតីតិ អដ្ឋសមាបត្តិញាណេន វា បញ្ចាភិញ្ញាញាណេន វា មិច្ឆាញាណេន វា តណ្ហានិស្សយំ វា ទិដ្ឋិនិស្សយំ វា ន ករោតិ ន ជនេតិ ន សញ្ជនេតិ ន និព្ពត្តេតិ ន អភិនិព្ពត្តេតីតិ – ញាណេនបិ សោ និស្សយំ នោ ករោតិ។

ស វេ វិយត្តេសុ ន វគ្គសារីតិ ស វេ វិយត្តេសុ ភិន្នេសុ ទ្វេជ្ឈាបន្នេសុ ទ្វេឡ្ហកជាតេសុ នានាទិដ្ឋិកេសុ នានាខន្តិកេសុ នានារុចិកេសុ នានាលទ្ធិកេសុ នានាទិដ្ឋិនិស្សយំ និស្សិតេសុ ឆន្ទាគតឹ គច្ឆន្តេសុ ទោសាគតឹ គច្ឆន្តេសុ មោហាគតឹ គច្ឆន្តេសុ ភយាគតឹ គច្ឆន្តេសុ ន ឆន្ទាគតឹ គច្ឆតិ ន ទោសាគតឹ គច្ឆតិ ន មោហាគតឹ គច្ឆតិ ន ភយាគតឹ គច្ឆតិ ន រាគវសេន គច្ឆតិ ន ទោសវសេន គច្ឆតិ ន មោហវសេន គច្ឆតិ ន មានវសេន គច្ឆតិ ន ទិដ្ឋិវសេន គច្ឆតិ ន ឧទ្ធច្ចវសេន គច្ឆតិ ន វិចិកិច្ឆាវសេន គច្ឆតិ ន អនុសយវសេន គច្ឆតិ ន វគ្គេហិ ធម្មេហិ យាយតិ និយ្យតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតីតិ – ស វេ វិយត្តេសុ ន វគ្គសារី។

ទិដ្ឋិម្បិ សោ ន បច្ចេតិ កិញ្ចីតិ។ តស្ស ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ សោ កិញ្ចិ ទិដ្ឋិគតំ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ – ទិដ្ឋិម្បិ សោ ន បច្ចេតិ កិញ្ចិ។

តេនាហ ភគវា –

> “អត្តំ បហាយ អនុបាទិយានោ, ញាណេនបិ សោ និស្សយំ នោ ករោតិ;
> ស វេ វិយត្តេសុ ន វគ្គសារី, ទិដ្ឋិម្បិ សោ ន បច្ចេតិ កិញ្ចី”តិ។

៣៦. **យស្សូភយន្តេ បណិធីធ នត្ថិ, ភវាភវាយ ឥធ វា ហុរំ វា;**
និវេសនា តស្ស ន សន្តិ កេចិ, ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ។

យស្សូភយន្តេ បណិធីធ នត្ថិ, ភវាភវាយ ឥធ វា ហុរំ វាតិ យស្សាតិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **អន្តោតិ** [អន្តាតិ (ស្យា.)] ផស្សោ ឯកោ អន្តោ, ផស្សសមុទយោ ទុតិយោ អន្តោ; អតីតោ ឯកោ អន្តោ, អនាគតោ ទុតិយោ អន្តោ; សុខា វេទនា ឯកោ អន្តោ, ទុក្ខា វេទនា ទុតិយោ អន្តោ; នាមំ ឯកោ អន្តោ, រូបំ ទុតិយោ អន្តោ; ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ ឯកោ អន្តោ, ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ ទុតិយោ អន្តោ; សក្កាយោ ឯកោ

អន្តោ, សក្កាយសមុទយោ ទុតិយោ អន្តោ។ **បណិធិ** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។

ភវាភវាយាតិ ភវាភវាយ កម្មភវាយ បុនព្ភវាយ កាមភវាយ, កម្មភវាយ កាមភវាយ បុនព្ភវាយ រូបភវាយ, កម្មភវាយ រូបភវាយ បុនព្ភវាយ អរូបភវាយ, កម្មភវាយ អរូបភវាយ បុនព្ភវាយ បុនប្បុនភវាយ បុនប្បុនគតិយា បុនប្បុនឧបបត្តិយា បុនប្បុនបដិសន្ធិយា បុនប្បុនអត្តភាវាភិនិព្ពត្តិយា។ **ឥធា**តិ សកត្តភាវោ, **ហុរា**តិ បរត្តភាវោ; **ឥធា**តិ សករូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណំ, **ហុរា**តិ បររូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណំ; **ឥធា**តិ ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ, **ហុរា**តិ ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ; **ឥធា**តិ មនុស្សលោកោ, **ហុរា**តិ ទេវលោកោ ; **ឥធា**តិ កាមធាតុ, **ហុរា**តិ រូបធាតុ អរូបធាតុ; **ឥធា**តិ កាមធាតុ រូបធាតុ។ **ហុរា**តិ អរូបធាតុ។ **យស្សូភយន្តេ បណិធីធ នត្ថិ ភវាភវាយ ឥធ វា ហុរំ វា**តិ។ យស្ស ឧភោ អន្តេ ច ភវាភវាយ ច ឥធ ហុរញ្ច បណិធិ តណ្ហា នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – យស្សូភយន្តេ បណិធីធ នត្ថិ ភវាភវាយ ឥធ វា ហុរំ វា។

និវេសនា តស្ស ន សន្តិ កេចីតិ។ **និវេសនា**តិ ទ្វេ និវេសនា – តណ្ហានិវេសនា ច ទិដ្ឋិនិវេសនា ច…បេ… អយំ តណ្ហានិវេសនា…បេ… អយំ ទិដ្ឋិនិវេសនា។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **និវេសនា តស្ស ន សន្តិ កេចី**តិ និវេសនា តស្ស ន សន្តិ កេចិ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – និវេសនា តស្ស ន សន្តិ កេចិ។

ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតន្តិ។ **ធម្មេសូ**តិ ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិគតេសុ។ **និច្ឆេយ្យា**តិ និច្ឆិនិត្វា វិនិច្ឆិនិត្វា វិចិនិត្វា បវិចិនិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **សមុគ្គហីត**ន្តិ ឱធិគ្គាហោ ពិលគ្គាហោ វរគ្គាហោ កោដ្ឋាសគ្គាហោ ឧច្ចយគ្គាហោ សមុច្ចយគ្គាហោ, “ឥទំ សច្ចំ តច្ឆំ តថំ ភូតំ យាថាវំ អវិបរីត”ន្តិ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ – ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ។

តេនាហ ភគវា –

> “យស្សូភយន្តេ បណិធីធ នត្ថិ, ភវាភវាយ ឥធ វា ហុរំ វា;
> និវេសនា តស្ស ន សន្តិ កេចិ, ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីត”ន្តិ។

៣៧. **តស្សីធ ទិដ្ឋេ វ សុតេ មុតេ វា, បកប្បិតា នត្ថិ អណូបិ សញ្ញា;**
តំ ព្រាហ្មណំ ទិដ្ឋិមនាទិយានំ, កេនីធ លោកស្មិំ វិកប្បយេយ្យ។

តស្សីធ ទិដ្ឋេ វ សុតេ មុតេ វា, បកប្បិតា នត្ថិ អណូបិ សញ្ញាតិ។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ តស្ស ទិដ្ឋេ វា ទិដ្ឋសុទ្ធិយា វា សុតេ វា សុតសុទ្ធិយា វា មុតេ វា មុតសុទ្ធិយា វា សញ្ញាបុព្ពង្គមតា សញ្ញាវិកប្បយេយ្យតា សញ្ញាវិគ្គហេន សញ្ញាយ ឧដ្ឋបិតា សមុដ្ឋបិតា កប្បិតា បកប្បិតា សង្ខតា អភិសង្ខតា សណ្ឋបិតា, ទិដ្ឋិ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – តស្សីធ ទិដ្ឋេ វ សុតេ មុតេ វា បកប្បិតា នត្ថិ អណូបិ សញ្ញា។

តំ ព្រាហ្មណំ ទិដ្ឋិមនាទិយានន្តិ។ ព្រាហ្មណោតិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ – សក្កាយទិដ្ឋិ ពាហិតា ហោតិ…បេ… អសិតោ តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មា។ តំ ព្រាហ្មណំ ទិដ្ឋិមនាទិយានន្តិ។ តំ ព្រាហ្មណំ ទិដ្ឋិមនាទិយន្តំ អគណ្ហន្តំ អបរាមសន្តំ អនភិនិវេសន្តន្តិ – តំ ព្រាហ្មណំ ទិដ្ឋិមនាទិយានំ។

កេនីធ លោកស្មិំ វិកប្បយេយ្យាតិ។ **កប្បា**តិ ទ្វេ កប្បា – តណ្ហាកប្បោ ច ទិដ្ឋិកប្បោ ច…បេ… អយំ តណ្ហាកប្បោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋិកប្បោ។ តស្ស តណ្ហាកប្បោ បហីនោ, ទិដ្ឋិកប្បោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហាកប្បស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិកប្បស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា កេន រាគេន កប្បេយ្យ កេន ទោសេន កប្បេយ្យ កេន មោហេន កប្បេយ្យ កេន មានេន កប្បេយ្យ កាយ ទិដ្ឋិយា កប្បេយ្យ កេន ឧទ្ធច្ចេន កប្បេយ្យ កាយ វិចិកិច្ឆាយ កប្បេយ្យ កេហិ អនុសយេហិ កប្បេយ្យ – រត្តោតិ វា ទុដ្ឋោតិ វា មូឡ្ហោតិ វា វិនិពទ្ធោតិ វា បរាមដ្ឋោតិ វា វិក្ខេបគតោតិ វា អនិដ្ឋង្គតោតិ វា ថាមគតោតិ វា។ តេ អភិសង្ខារា បហីនា។ អភិសង្ខារានំ បហីនត្តា គតិយោ កេន កប្បេយ្យ – នេរយិកោតិ វា តិរច្ឆានយោនិកោតិ វា បេត្តិវិសយិកោតិ វា មនុស្សោតិ វា ទេវោតិ វា រូបីតិ វា អរូបីតិ វា សញ្ញីតិ វា អសញ្ញីតិ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា។ សោ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ នត្ថិ ការណំ នត្ថិ, យេន កប្បេយ្យ វិកប្បេយ្យ វិកប្បំ អាបជ្ជេយ្យ។ **លោកស្មិ**ន្តិ អបាយលោកេ…បេ… អាយតនលោកេតិ – កេនីធ លោកស្មិំ វិកប្បយេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

> “តស្សីធ ទិដ្ឋេ វ សុតេ មុតេ វា, បកប្បិតា នត្ថិ អណូបិ សញ្ញា;
> តំ ព្រាហ្មណំ ទិដ្ឋិមនាទិយានំ, កេនីធ លោកស្មិំ វិកប្បយេយ្យា”តិ។

៣៨. **ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តិ, ធម្មាបិ តេសំ ន បដិច្ឆិតាសេ;**
ន ព្រាហ្មណោ សីលវតេន នេយ្យោ, បារង្គតោ ន បច្ចេតិ តាទី។

ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តីតិ។ **កប្បា**តិ ទ្វេ កប្បា – តណ្ហាកប្បោ ច ទិដ្ឋិកប្បោ ច។ កតមោ តណ្ហាកប្បោ? យាវតា តណ្ហាសង្ខាតេន សីមកតំ មរិយាទិកតំ ឱធិកតំ បរិយន្តកតំ បរិគ្គហិតំ មមាយិតំ – “ឥទំ មមំ, ឯតំ មមំ, ឯត្តកំ មមំ, ឯត្តាវតា មមំ, មម រូបា សទ្ទា គន្ធា រសា ផោដ្ឋព្ពា, អត្ថរណា បាវុរណា ទាសិទាសា [ទាសីទាសា (ស្យា. ក.)] អជេឡកា កុក្កុដសូករា ហត្ថិគវាស្សវឡវា ខេត្តំ វត្ថុ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ គាមនិគមរាជធានិយោ រដ្ឋញ្ច ជនបទោ ច កោសោ ច កោដ្ឋាគារញ្ច, កេវលម្បិ មហាបថវិំ តណ្ហាវសេន មមាយតិ, យាវតា អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតំ – អយំ តណ្ហាកប្បោ។ កតមោ ទិដ្ឋិកប្បោ? វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា អន្តគ្គាហិកាទិដ្ឋិ, យា ឯវរូបា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារំ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនំ គាហោ បដិគ្គាហោ អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មគ្គោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្តំ តិត្ថាយតនំ វិបរិយាសគ្គាហោ [វិបរិយេសគ្គាហោ (សី. ស្យា. ក.)] វិបរីតគ្គាហោ វិបល្លាសគ្គាហោ មិច្ឆាគាហោ, អយាថាវកស្មិំ យាថាវកន្តិ គាហោ, យាវតា ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ – អយំ ទិដ្ឋិកប្បោ។ តេសំ តណ្ហាកប្បោ បហីនោ, ទិដ្ឋិកប្បោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហាកប្បស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិកប្បស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា តណ្ហាកប្បំ វា ទិដ្ឋិកប្បំ វា ន កប្បេន្តិ ន ជនេន្តិ ន សញ្ជនេន្តិ ន និព្ពត្តេន្តិ ន អភិនិព្ពត្តេន្តីតិ – ន កប្បយន្តិ។

ន បុរេក្ខរោន្តីតិ។ **បុរេក្ខារា**តិ ទ្វេ បុរេក្ខារា – តណ្ហាបុរេក្ខារោ ច ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ ច…បេ.… អយំ តណ្ហាបុរេក្ខារោ…បេ.… អយំ ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ។ តេសំ តណ្ហាបុរេក្ខារោ បហីនោ, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហាបុរេក្ខារស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា ន តណ្ហំ វា ន ទិដ្ឋិំ វា បុរតោ កត្វា ចរន្តិ ន តណ្ហាធជា ន តណ្ហាកេតូ ន តណ្ហាធិបតេយ្យា ន ទិដ្ឋិធជា ន ទិដ្ឋិកេតូ ន ទិដ្ឋាធិបតេយ្យា។ ន តណ្ហាយ វា ន ទិដ្ឋិយា វា បរិវារេត្វា ចរន្តីតិ – ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តិ។

ធម្មាបិ តេសំ ន បដិច្ឆិតាសេតិ។ **ធម្មា** វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ។ **តេស**ន្តិ តេសំ អរហន្តានំ ខីណាសវានំ។ **ន បដិច្ឆិតាសេ**តិ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ ន បដិច្ឆិតាសេ។ “អសស្សតោ លោកោ… អន្តវា លោកោ… អនន្តវា លោកោ… តំ ជីវំ តំ សរីរំ… អញ្ញំ ជីវំ អញ្ញំ សរីរំ… ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា… ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា… ហោតិ ច ន ច ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ ន បដិច្ឆិតាសេតិ – ធម្មាបិ តេសំ ន បដិច្ឆិតាសេ។

ន ព្រាហ្មណោ សីលវតេន នេយ្យោតិ។ **នា**តិ បដិក្ខេបោ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ – សក្កាយទិដ្ឋិ ពាហិតា ហោតិ…បេ.… អសិតោ តាទិ វុច្ចតេ ស ព្រហ្មា ។ **ន ព្រាហ្មណោ សីលវតេន នេយ្យោ**តិ។ ព្រាហ្មណោ សីលេន វា វតេន វា សីលព្ពតេន វា ន យាយតិ ន និយ្យតិ ន វុយ្ហតិ ន សំហរីយតីតិ – ន ព្រាហ្មណោ សីលវតេន នេយ្យោ។

បារង្គតោ ន បច្ចេតិ តាទីតិ។ បារំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ សោ បារង្គតោ បារប្បត្តោ អន្តគតោ អន្តប្បត្តោ កោដិគតោ កោដិប្បត្តោ [វិត្ថារោ] ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – បារង្គតោ។ **ន បច្ចេតី**តិ សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ។ សកទាគាមិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ។ អនាគាមិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ។ អរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ – បារង្គតោ ន បច្ចេតិ។ **តាទី**តិ អរហា បញ្ចហាការេហិ តាទី – ឥដ្ឋានិដ្ឋេ តាទី, ចត្តាវីតិ តាទី, តិណ្ណាវីតិ តាទី, មុត្តាវីតិ តាទី, តំនិទ្ទេសា តាទី។

កថំ អរហា ឥដ្ឋានិដ្ឋេ តាទី? អរហា លាភេបិ តាទី, អលាភេបិ តាទី, យសេបិ តាទី, អយសេបិ តាទី, បសំសាយបិ តាទី, និន្ទាយបិ តាទី, សុខេបិ តាទី, ទុក្ខេបិ តាទី។ ឯកច្ចេ ពាហំ [អង្គំ (សី.)] គន្ធេន លិម្បេយ្យុំ,

ឯកច្ចេ ពាហំ [អង្គំ (សី.)] វាសិយា តច្ឆេយ្យំ – អមុស្មឹ នត្ថិ រាគោ, អមុស្មឹ នត្ថិ បដិឃំ, អនុនយបដិឃវិប្បហីនោ ឧក្ខាតិនិយាតិវីតិវត្តោ អនុរោធវិរោធសមតិក្កន្តោ។ ឯវំ អរហា តង្ខានិង្ខេ តាទី។

កថំ អរហា ចត្តាវីតិ តាទី? អរហតោ រាគោ ចត្តោ វន្តោ មុត្តោ បហីនោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ ទោសោ…បេ…. មោហោ… កោធោ… ឧបនាហោ… មក្ខោ… បឡាសោ… ឥស្សា… មច្ឆរិយំ… មាយា… សាឋេយ្យំ… ថម្ភោ… សារម្ភោ… មានោ… អតិមានោ… មទោ… បមាទោ… សព្ពេ កិលេសា… សព្ពេ ទុច្ចរិតា… សព្ពេ ទរថា… សព្ពេ បរិឡាហា… សព្ពេ សន្តាបា… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ចត្តា វន្តា មុត្តា បហីនា បដិនិស្សដ្ឋា។ ឯវំ អរហា ចត្តាវីតិ តាទី។

កថំ អរហា តិណ្ណាវីតិ តាទី? អរហា កាមោឃំ តិណ្ណោ ភវោឃំ តិណ្ណោ ទិដ្ឋោឃំ តិណ្ណោ អវិជ្ជោឃំ តិណ្ណោ សព្ពំ សំសារបថំ តិណ្ណោ ឧត្តិណ្ណោ និត្តិណ្ណោ អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោ ។ សោ វុដ្ឋវាសោ ចិណ្ណចរណោ ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ។ ឯវំ អរហា តិណ្ណាវីតិ តាទី។

កថំ អរហា មុត្តាវីតិ តាទី? អរហតោ រាគា ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, ទោសា ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, មោហា ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, កោធា…បេ…. ឧបនាហា… មក្ខា… បឡាសា… ឥស្សាយ… មច្ឆរិយា… មាយាយ… សាឋេយ្យា… ថម្ភា… សារម្ភា… មានា… អតិមានា… មទា… បមាទា… សព្ពកិលេសេហិ… សព្ពទុច្ចរិតេហិ… សព្ពទរថេហិ… សព្ពបរិឡាហេហិ… សព្ពសន្តាបេហិ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ។ ឯវំ អរហា មុត្តាវីតិ តាទី។

កថំ អរហា តំនិទ្ទេសា តាទី? អរហា សីលេ សតិ សីលវាតិ តំនិទ្ទេសា តាទី; សទ្ធាយ សតិ សទ្ធោតិ តំនិទ្ទេសា តាទី; វីរិយេ សតិ វីរិយវាតិ តំនិទ្ទេសា តាទី; សតិយា សតិ សតិមាតិ តំនិទ្ទេសា តាទី; សមាធិម្ហិ សតិ សមាហិតោតិ តំនិទ្ទេសា តាទី; បញ្ញាយ សតិ បញ្ញវាតិ តំនិទ្ទេសា តាទី; វិជ្ជាយ សតិ តេវិជ្ជោតិ តំនិទ្ទេសា តាទី; អភិញ្ញាយ សតិ ឆឡភិញ្ញោតិ តំនិទ្ទេសា តាទី។ ឯវំ អរហា តំនិទ្ទេសា តាទីតិ – បារង្គតោ ន បច្ចេតិ តាទី។

តេនាហ ភគវា –

> “ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តិ, ធម្មាបិ តេសំ ន បដិច្ឆិតាសេ;
> ន ព្រាហ្មណោ សីលវតេន នេយ្យោ, បារង្គតោ ន បច្ចេតិ តាទី”តិ។

បរមដ្ឋកសុត្តនិទ្ទេសោ បញ្ចមោ។

៦. ជរាសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ ជរាសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

៣៩. **អប្បំ វត ជីវិតំ ឥទំ, ឱរំ វស្សសតាបិ មិយ្យតិ** [មីយតិ (សី.)] ;
យោ ចេបិ អតិច្ច ជីវតិ, អថ ខោ សោ ជរសាបិ មិយ្យតិ។

អប្បំ វត ជីវិតំ ឥទន្តិ។ **ជីវិត**ន្តិ អាយុ ឋិតិ យបនា យាបនា ឥរិយនា វត្តនា បាលនា ជីវិតំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ អបិ ច, ទ្វីហិ ការណេហិ អប្បកំ ជីវិតំ ថោកំ ជីវិតំ – ឋិតិបរិត្តតាយ វា អប្បកំ ជីវិតំ, សរសបរិត្តតាយ វា អប្បកំ ជីវិតំ។ កថំ ឋិតិបរិត្តតាយ វា អប្បកំ ជីវិតំ? អតីតេ ចិត្តក្ខណេ ជីវិត្ថ, ន ជីវតិ ន ជីវិស្សតិ; អនាគតេ ចិត្តក្ខណេ ជីវិស្សតិ, ន ជីវតិ ន ជីវិត្ថ; បច្ចុប្បន្នេ ចិត្តក្ខណេ ជីវតិ, ន ជីវិត្ថ ន ជីវិស្សតិ។

“ជីវិតំ អត្តភាវោ ច, សុខទុក្ខា ច កេវលា;
ឯកចិត្តសមាយុត្តា, លហុសោ វត្តតេ ខណោ។

“ចុល្លាសីតិសហស្សានិ, កប្បា តិដ្ឋន្តិ យេ មរូ;
ន ត្វេវ តេបិ ជីវន្តិ, ទ្វីហិ ចិត្តេហិ សំយុតា [សមោហិតា (សី. ស្យា. ក.)]។

“យេ និរុទ្ធា មរន្តស្ស, តិដ្ឋមានស្ស វា ឥធ;
សព្ពេបិ សទិសា ខន្ធា, គតា អប្បដិសន្ធិកា។

“អនន្តរា ច យេ ភគ្គា, យេ ច ភគ្គា អនាគតា;
តទន្តរេ និរុទ្ធានំ, វេសមំ នត្ថិ លក្ខណេ។

“អនិព្ពត្តេន ន ជាតោ, បច្ចុប្បន្នេន ជីវតិ;
ចិត្តភគ្គា មតោ លោកោ, បញ្ញត្តិ បរមត្ថិយា។

“យថា និន្នា បវត្តន្តិ, ឆន្ទេន បរិណាមិតា;
អច្ឆិន្នធារា វត្តន្តិ, សឡាយតនបច្ចយា។

“អនិធានគតា ភគ្គា, បុញ្ជោ នត្ថិ អនាគតេ;
និព្ពត្តា យេ ច តិដ្ឋន្តិ, អារគ្គេ សាសបូបមា។

“និព្ពត្តានញ្ច ធម្មានំ, ភង្គោ នេសំ បុរក្ខតោ;
បលោកធម្មា តិដ្ឋន្តិ, បុរាណេហិ អមិស្សិតា។

“អទស្សនតោ អាយន្តិ, ភង្គា គច្ឆន្តិ ទស្សនំ;
វិជ្ជុប្បាទោវ អាកាសេ, ឧប្បជ្ជន្តិ វយន្តិ ចា”តិ។

ឯវំ ឋិតិបរិត្តតាយ អប្បកំ ជីវិតំ។

កថំ សរសបរិត្តតាយ អប្បកំ ជីវិតំ? អស្សាសូបនិពទ្ធំ [អស្សាសូបនិពន្ធំ (ក.)] ជីវិតំ, បស្សាសូបនិពទ្ធំ ជីវិតំ, អស្សាសបស្សាសូបនិពទ្ធំ ជីវិតំ, មហាភូតូបនិពទ្ធំ ជីវិតំ, កពឡីការាហារូបនិពទ្ធំ ជីវិតំ, ឧស្មូបនិពទ្ធំ ជីវិតំ, វិញ្ញាណូបនិពទ្ធំ ជីវិតំ។ មូលម្បិ ឥមេសំ ទុព្ពលំ, បុព្ពហេតូបិ ឥមេសំ ទុព្ពលា, យេ បច្ចយា តេបិ ទុព្ពលា, យេបិ បភាវិកា តេបិ ទុព្ពលា, សហភូបិ ឥមេសំ ទុព្ពលា, សម្បយោគាបិ ឥមេសំ ទុព្ពលា, សហជាបិ ឥមេសំ ទុព្ពលា, យាបិ បយោជិកា សាបិ ទុព្ពលា។ អញ្ញមញ្ញំ ឥមេ និច្ចទុព្ពលា, អញ្ញមញ្ញំ អនវដ្ឋិតា ឥមេ។ អញ្ញមញ្ញំ បរិបាតយន្តិ ឥមេ, អញ្ញមញ្ញស្ស ហិ នត្ថិ តាយិតា, ន ចាបិ ឋបេន្តិ អញ្ញមញ្ញំ ឥមេ។ យោបិ និព្ពត្តកោ សោ ន វិជ្ជតិ។

“ន ច កេនចិ កោចិ ហាយតិ, គន្ធព្ពា ច ឥមេ ហិ សព្ពសោ;

បុរិមេហិ បភាវិកា ឥមេ, យេបិ បភាវិកា តេ បុរេ មតា;
បុរិមាបិ ច បច្ឆិមាបិ ច, អញ្ញមញ្ញំ ន កទាចិ មទ្ទសំសូ’’តិ។

ឯវំ សរសបរិត្តតាយ អប្បកំ ជីវិតំ។

អបិ ច, ចាតុមហារាជិកានំ [ចាតុម្មហារាជិកានំ (សី. ស្យា.)] ទេវានំ ជីវិតំ ឧបាទាយ មនុស្សានំ អប្បកំ ជីវិតំ បរិត្តំ ជីវិតំ ថោកំ ជីវិតំ ខណិកំ ជីវិតំ លហុកំ ជីវិតំ ឥត្តរំ ជីវិតំ អនទ្ធនីយំ ជីវិតំ នចិរដ្ឋិតិកំ ជីវិតំ។ តាវតឹសានំ ទេវានំ…បេ.… យាមានំ ទេវានំ… តុសិតានំ ទេវានំ… និម្មានរតីនំ ទេវានំ… បរនិម្មិតវសវត្តីនំ ទេវានំ… ព្រហ្មកាយិកានំ ទេវានំ ជីវិតំ ឧបាទាយ មនុស្សានំ អប្បកំ ជីវិតំ បរិត្តំ ជីវិតំ ថោកំ ជីវិតំ ខណិកំ ជីវិតំ លហុកំ ជីវិតំ ឥត្តរំ ជីវិតំ អនទ្ធនីយំ ជីវិតំ នចិរដ្ឋិតិកំ ជីវិតំ។ វុត្តម្បេតំ ភគវតា – ‘‘អប្បមិទំ, ភិក្ខវេ, មនុស្សានំ អាយុ, គមនិយោ សម្បរាយោ, មន្តាយ ពោទ្ធព្ពំ, កត្តព្ពំ កុសលំ, ចរិតព្ពំ ព្រហ្មចរិយំ, នត្ថិ ជាតស្ស អមរណំ។ យោ, ភិក្ខវេ, ចិរំ ជីវតិ, សោ វស្សសតំ អប្បំ វា ភិយ្យោ។

‘‘អប្បមាយុ មនុស្សានំ, ហីឡេយ្យ នំ សុបោរិសោ;
ចរេយ្យាទិត្តសីសោវ នត្ថិ មច្ចុស្សនាគមោ។

‘‘អច្ចយន្តិ អហោរត្តា, ជីវិតំ ឧបរុជ្ឈតិ;
អាយុ ខិយ្យតិ មច្ចានំ, កុន្នទីនំវ ឱទក’’ន្តិ។

អប្បំ វត ជីវិតំ ឥទំ។

ឱរំ វស្សសតាបិ មិយ្យតីតិ។ កលលកាលេបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, អព្ពុទកាលេបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, បេសិកាលេបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, ឃនកាលេបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, បសាខកាលេបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, ជាតមត្តោបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, សូតិឃរេបិ [បសូតិឃរេ (ស្យា.), សូតិកឃរេ (ក.)] ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, អឌ្ឍមាសិកោបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, មាសិកោបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, ទ្វេមាសិកោបិ…បេ.… តេមាសិកោបិ… ចតុមាសិកោបិ… បញ្ចមាសិកោបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, ឆមាសិកោបិ… សត្តមាសិកោបិ… អដ្ឋមាសិកោបិ… នវមាសិកោបិ… ទសមាសិកោបិ… សំវច្ឆរិកោបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, ទ្វេវស្សិកោបិ… តិវស្សិកោបិ… ចតុវស្សិកោបិ… បញ្ចវស្សិកោបិ … ឆវស្សិកោបិ… សត្តវស្សិកោបិ… អដ្ឋវស្សិកោបិ… នវវស្សិកោបិ… ទសវស្សិកោបិ… វីសតិវស្សិកោបិ… តឹសវស្សិកោបិ… ចត្តារីសវស្សិកោបិ… បញ្ញាសវស្សិកោបិ… សដ្ឋិវស្សិកោបិ… សត្តតិវស្សិកោបិ… អសីតិវស្សិកោបិ… នវុតិវស្សិកោបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតីតិ – ឱរំ វស្សសតាបិ មិយ្យតិ។

យោ ចេបិ អតិច្ច ជីវតីតិ។ យោ វស្សសតំ អតិក្កមិត្វា ជីវតិ សោ ឯកំ វា វស្សំ ជីវតិ, ទ្វេ វា វស្សានិ ជីវតិ, តីណិ វា វស្សានិ ជីវតិ, ចត្តារិ វា វស្សានិ ជីវតិ, បញ្ច វា វស្សានិ ជីវតិ…បេ.… ទស វា វស្សានិ ជីវតិ, វីសតិ វា វស្សានិ ជីវតិ, តឹសំ វា វស្សានិ ជីវតិ, ចត្តារីសំ វា វស្សានិ ជីវតីតិ – យោ ចេបិ អតិច្ច ជីវតិ។ **អថ ខោ សោ ជរសាបិ មិយ្យតីតិ**។ យទា ជិណ្ណោ ហោតិ វុទ្ធោ មហល្លកោ អទ្ធគតោ វយោអនុប្បត្តោ ខណ្ឌទន្តោ បលិតកេសោ វិលូនំ ខលិតសិរោ [ខលិតំ សិរោ (សី.)] វលិនំ តិលកាហតគត្តោ វង្កោ ភោគ្គោ ទណ្ឌបរាយនោ, សោ ជរាយបិ ចវតិ មរតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, នត្ថិ មរណម្ហា មោក្ខោ។

‘‘ផលានមិវ បក្កានំ, បាតោ បតនតោ [បបតតោ (សី.)] ភយំ;
ឯវំ ជាតាន មច្ចានំ, និច្ចំ មរណតោ ភយំ។

‘‘យថាបិ កុម្ភការស្ស, កតា មត្តិកភាជនា;
សព្ពេ ភេទនបរិយន្តា, ឯវំ មច្ចាន ជីវិតំ។

‘‘ទហរា ច មហន្តា ច, យេ ពាលា យេ ច បណ្ឌិតា;
សព្ពេ មច្ចុវសំ យន្តិ, សព្ពេ មច្ចុបរាយនា។

‘‘តេសំ មច្ចុបរេតានំ, គច្ឆតំ បរលោកតោ;

ន បិតា តាយតេ បុត្តំ, ញាតី វា បន ញាតកេ។

“បេក្ខតញ្ញេវ ញាតីនំ, បស្ស លាលប្បតំ បុថុ;
ឯកមេកោវ មច្ចានំ, គោវជ្ឈោ វិយ និយ្យតិ;
ឯវមព្ភាហតោ លោកោ, មច្ចុនា ច ជរាយ ចា”តិ។

អថ ខោ សោ ជរសាបិ មិយ្យតិ។

តេនាហ ភគវា –

“អប្បំ វត ជីវិតំ ឥទំ, ឱរំ វស្សសតាបិ មិយ្យតិ;
យោ ចេបិ អតិច្ច ជីវតិ, អថ ខោ សោ ជរសាបិ មិយ្យតី”តិ។

៤០. **សោចន្តិ ជនា មមាយិតេ, ន ហិ សន្តិ និច្ចា បរិគ្គហា;**
វិនាភាវំ សន្តមេវិទំ, ឥតិ ទិស្វា នាគារមាវសេ។

សោចន្តិ ជនា មមាយិតេតិ។ **ជនា**តិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច។ **មមត្តា**តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច…បេ… ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ…បេ… ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ។ មមាយិតំ វត្ថុំ អច្ឆេទសង្កិនោបិ សោចន្តិ, អច្ឆិជ្ជន្តេបិ សោចន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ សោចន្តិ។ មមាយិតំ វត្ថុំ វិបរិណាមសង្កិនោបិ សោចន្តិ, វិបរិណាមន្តេបិ សោចន្តិ, វិបរិណតេបិ សោចន្តិ កិលមន្តិ បរិទេវន្តិ ឧរត្តាឡិំ កន្ទន្តិ សម្មោហំ អាបជ្ជន្តីតិ – សោចន្តិ ជនា មមាយិតេ។

ន ហិ សន្តិ និច្ចា បរិគ្គហាតិ។ ទ្វេ បរិគ្គហា – តណ្ហាបរិគ្គហោ ច ទិដ្ឋិបរិគ្គហោ ច…បេ… អយំ តណ្ហាបរិគ្គហោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋិបរិគ្គហោ។ តណ្ហាបរិគ្គហោ អនិច្ចោ សង្ខតោ បដិច្ចសមុប្បន្នោ ខយធម្មោ វយធម្មោ វិរាគធម្មោ និរោធធម្មោ វិបរិណាមធម្មោ។ ទិដ្ឋិបរិគ្គហោបិ អនិច្ចោ សង្ខតោ បដិច្ចសមុប្បន្នោ ខយធម្មោ វយធម្មោ វិរាគធម្មោ និរោធធម្មោ វិបរិណាមធម្មោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “បស្សថ នោ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, តំ បរិគ្គហំ យ្វាយំ បរិគ្គហោ និច្ចោ ធុវោ សស្សតោ អវិបរិណាមធម្មោ សស្សតិសមំ តថេវ ឋស្សតី”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “សាធុ, ភិក្ខវេ! អហម្បិ ខោ ឯតំ, ភិក្ខវេ, បរិគ្គហំ ន សមនុបស្សាមិ, យ្វាយំ បរិគ្គហោ និច្ចោ ធុវោ សស្សតោ អវិបរិណាមធម្មោ សស្សតិសមំ តថេវ ឋស្សតី”តិ។ បរិគ្គហា និច្ចា ធុវា សស្សតា អវិបរិណាមធម្មា នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ ន លព្ភន្តីតិ – ន ហិ សន្តិ និច្ចា បរិគ្គហា។

វិនាភាវំ សន្តមេវិទន្តិ។ នានាភាវេ វិនាភាវេ អញ្ញថាភាវេ សន្តេ សំវិជ្ជមានេ ឧបលព្ភិយមានេ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “អលំ, អានន្ទ! មា សោចិ មា បរិទេវិ។ ននុ ឯតំ, អានន្ទ, មយា បដិកច្ចេវ [បដិគច្ចេវ (សី.)] អក្ខាតំ – ‘សព្ពេហេវ បិយេហិ មនាបេហិ នានាភាវោ វិនាភាវោ អញ្ញថាភាវោ។ តំ កុតេត្ថ, អានន្ទ, លព្ភា – យំ តំ ជាតំ ភូតំ សង្ខតំ បលោកធម្មំ តំ វត មា បលុជ្ជី’តិ! នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ បុរិមានំ បុរិមានំ ខន្ធានំ ធាតូនំ អាយតនានំ វិបរិណាមញ្ញថាភាវា បច្ឆិមា បច្ឆិមា ខន្ធា ច ធាតុយោ ច អាយតនានិ ច បវត្តន្តី”តិ – វិនាភាវំ សន្តមេវិទំ។

ឥតិ ទិស្វា នាគារមាវសេតិ។ **ឥតី**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ។ **ឥតី**តិ ឥតិ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា មមត្តេសូតិ – ឥតិ ទិស្វា។ **នាគារមាវសេ**តិ សព្ពំ ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា បុត្តទារបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា ញាតិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា មិត្តាមច្ចបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា សន្និធិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោ ចរេយ្យ វិហរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យាតិ – ឥតិ ទិស្វា នាគារមាវសេ។

តេនាហ ភគវា –

“សោចន្តិ ជនា មមាយិតេ, ន ហិ សន្តិ និច្ចា បរិគ្គហា;
វិនាភាវំ សន្តមេវិទំ, ឥតិ ទិស្វា នាគារមាវសេ”តិ។

៤១. **មរណេនបិ តំ បហីយតិ** [បហិយ្យតិ (ក.)] **យំ បុរិសោ មមិទន្តិ មញ្ញតិ;**

ឯតម្បិ វិទិត្វាន [ឯតំ ទិស្វាន (សី. ក.)] **បណ្ឌិតោ, ន មមត្តាយ នមេថ មាមកោ។**

មរណេនបិ តំ បហីយតីតិ។ **មរណ**ន្តិ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ តម្ហា តម្ហា សត្តនិកាយា ចុតិ ចវនតា ភេទោ អន្តរធានំ មច្ចុមរណំ កាលំកិរិយា ខន្ធានំ ភេទោ កឡេវរស្ស និក្ខេបោ ជីវិតិន្ទ្រិយស្សុបច្ឆេទោ។ **ត**ន្តិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ។ **បហីយតី**តិ បហីយតិ ជហីយតិ វិជហីយតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ។ ភាសិតម្បិ ហេតំ –

“បុព្ពេវ មច្ចំ វិជហន្តិ ភោគា, មច្ចោវ តេ បុព្ពតរំ ជហាតិ;
អសស្សតា ភោគិនោ កាមកាមិ, តស្មា ន សោចាមហំ សោកកាលេ។

“ឧទេតិ អាបូរតិ វេតិ ចន្ទោ, អត្ថំ តមេត្វាន បលេតិ សូរិយោ;
វិទិតា មយា សត្តុក លោកធម្មា, តស្មា ន សោចាមហំ សោកកាលេ”តិ។

មរណេនបិ តំ បហីយតិ។ **យំ បុរិសោ មមិទន្តិ មញ្ញតី**តិ។ **យ**ន្តិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ។ **បុរិសោ**តិ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ [លោកវោហារោ (ស្យា.)] នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោ។ **មមិទន្តិ មញ្ញតី**តិ តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ, ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ មញ្ញតិ, មានមញ្ញនាយ មញ្ញតិ, កិលេសមញ្ញនាយ មញ្ញតិ, ទុច្ចរិតមញ្ញនាយ មញ្ញតិ, បយោគមញ្ញនាយ មញ្ញតិ, វិបាកមញ្ញនាយ មញ្ញតីតិ – យំ បុរិសោ មមិទន្តិ មញ្ញតិ។

ឯតម្បិ វិទិត្វាន បណ្ឌិតោតិ។ ឯតំ អាទីនវំ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា មមត្តេសូតិ, ឯតម្បិ វិទិត្វា បណ្ឌិតោ ធីរោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវីតិ – ឯតម្បិ វិទិត្វាន បណ្ឌិតោ។

ន មមត្តាយ នមេថ មាមកោតិ។ **មមត្តា**តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច…បេ… ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ…បេ… ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ។ **មាមកោ**តិ ពុទ្ធមាមកោ ធម្មមាមកោ សង្ឃមាមកោ។ សោ ភគវន្តំ មមាយតិ, ភគវា តំ បុគ្គលំ បរិគ្គណ្ហាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “យេ តេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ កុហា ថទ្ធា [ពទ្ធា (ក.) ឥតិវុ. ១០៨] លបា សិង្គី ឧន្នឡា អសមាហិតា, ន មេ តេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ មាមកា; អបគតា ច តេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មា ធម្មវិនយា។ ន ច តេ ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ វុឌ្ឍិំ វិរូឡ្ហិំ វេបុល្លំ អាបជ្ជន្តិ។ យេ ច ខោ តេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ និក្កុហា និល្លបា ធីរា អត្ថទ្ធា សុសមាហិតា, តេ ខោ មេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ មាមកា; អនបគតា ច តេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មា ធម្មវិនយា។ តេ ច ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ វុឌ្ឍិំ វិរូឡ្ហិំ វេបុល្លំ អាបជ្ជន្តិ”។

“កុហា ថទ្ធា លបា សិង្គី, ឧន្នឡា អសមាហិតា;
ន តេ ធម្មេ វិរូហន្តិ, សម្មាសម្ពុទ្ធទេសិតេ។

“និក្កុហា និល្លបា ធីរា, អត្ថទ្ធា សុសមាហិតា;
តេ វេ ធម្មេ វិរូហន្តិ, សម្មាសម្ពុទ្ធទេសិតេ”។

ន មមត្តាយ នមេថ មាមកោតិ។ មាមកោ តណ្ហាមមត្តំ បហាយ ទិដ្ឋិមមត្តំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា មមត្តាយ ន ន មេយ្យ ន ឱនមេយ្យ, ន តំនិន្នោ អស្ស ន តប្បោណោ ន តប្បព្ភារោ ន តទធិមុត្តោ ន តទធិបតេយ្យោតិ – ន មមត្តាយ នមេថ មាមកោ។

តេនាហ ភគវា –

“មរណេនបិ តំ បហីយតិ, យំ បុរិសោ មមិទន្តិ មញ្ញតិ;
ឯតម្បិ វិទិត្វាន បណ្ឌិតោ, ន មមត្តាយ នមេថ មាមកោ”តិ។

៤២. **សុបិនេន យថាបិ សង្គតំ, បដិពុទ្ធោ បុរិសោ ន បស្សតិ;**
ឯវម្បិ បិយាយិតំ ជនំ, បេតំ កាលង្កតំ [កាលកតំ (សី. ស្យា.)] **ន បស្សតិ។**

សុបិនេន យថាបិ សង្គតន្តិ។ សង្គតំ សមាគតំ សមាហិតំ សន្និបតិតន្តិ – សុបិនេន យថាបិ សង្គតំ។ **បដិពុទ្ធោ បុរិសោ ន បស្សតី**តិ យថា បុរិសោ សុបិនគតោ ចន្ទំ បស្សតិ, សូរិយំ បស្សតិ, មហាសមុទ្ទំ បស្សតិ, សិនេរុំ

បព្ពតរាជានំ បស្សតិ, ហត្ថឹ បស្សតិ, អស្សំ បស្សតិ, រថំ បស្សតិ, បត្តឹ បស្សតិ, សេនាព្យូហំ បស្សតិ, អារាមរាមណេយ្យកំ បស្សតិ, វនរាមណេយ្យកំ...បេ.... ភូមិរាមណេយ្យកំ... បោក្ខរណីរាមណេយ្យកំ បស្សតិ; បដិពុទ្ធោ ន កិញ្ចិ បស្សតីតិ – បដិពុទ្ធោ បុរិសោ ន បស្សតិ។

ឯវម្បិ បិយាយិតំ ជនន្តិ។ **ឯវ**ន្តិ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ។ **បិយាយិតំ ជន**ន្តិ មមាយិតំ ជនំ មាតរំ វា បិតរំ វា ភាតរំ វា ភគិនឹ វា បុត្តំ វា ធីតរំ វា មិត្តំ វា អមច្ចំ វា ញាតឹ វា សាលោហិតំ វាតិ – ឯវម្បិ បិយាយិតំ ជនំ។

បេតំ កាលង្កតំ ន បស្សតីតិ។ **បេតោ** វុច្ចតិ មតោ។ កាលង្កតំ ន បស្សតិ ន ទក្ខតិ នាធិគច្ឆតិ ន វិន្ទតិ ន បដិលភតីតិ – បេតំ កាលង្កតំ ន បស្សតិ។

តេនាហ ភគវា –

“សុបិនេន យថាបិ សង្គតំ, បដិពុទ្ធោ បុរិសោ ន បស្សតិ;
ឯវម្បិ បិយាយិតំ ជនំ, បេតំ កាលង្កតំ ន បស្សតី”តិ។

៤៣. **ទិដ្ឋាបិ សុតាបិ តេ ជនា, យេសំ នាមមិទំ បវុច្ចតិ;**
នាមំយេវាវសិស្សតិ , [នាមមេវាវសិស្សតិ (សី. ស្យា.)] **អក្ខេយ្យំ បេតស្ស ជន្តុនោ។**

ទិដ្ឋាបិ សុតាបិ តេ ជនាតិ។ **ទិដ្ឋា**តិ យេ ចក្ខុវិញ្ញាណាភិសម្ភូតា។ **សុតា**តិ យេ សោតវិញ្ញាណាភិសម្ភូតា ។ **តេ ជនា**តិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ចាតិ – ទិដ្ឋាបិ សុតាបិ តេ ជនា។

យេសំ នាមមិទំ បវុច្ចតីតិ។ **យេស**ន្តិ យេសំ ខត្តិយានំ ព្រាហ្មណានំ វេស្សានំ សុទ្ទានំ គហដ្ឋានំ បព្ពជិតានំ ទេវានំ មនុស្សានំ។ **នាម**ន្តិ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោ។ **បវុច្ចតី**តិ វុច្ចតិ បវុច្ចតិ កថីយតិ ភណីយតិ ទីបីយតិ វោហរីយតីតិ – យេសំ នាមមិទំ បវុច្ចតិ។

នាមំយេវាវសិស្សតិ អក្ខេយ្យន្តិ។ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ បហីយតិ ជហីយតិ វិជហីយតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតិ, នាមំយេវាវសិស្សតិ។ **អក្ខេយ្យ**ន្តិ។ អក្ខាតុំ កថេតុំ ភណិតុំ ទីបយិតុំ វោហរិតុន្តិ – នាមំ ឯវាវសិស្សតិ អក្ខេយ្យំ។ **បេតស្ស ជន្តុនោ**តិ។ **បេតស្សា**តិ មតស្ស កាលង្កតស្ស។ **ជន្តុនោ**តិ សត្តស្ស នរស្ស មានវស្ស បោសស្ស បុគ្គលស្ស ជីវស្ស ជាគុស្ស ជន្តុស្ស ឥន្ទគុស្ស មនុជស្សាតិ – បេតស្ស ជន្តុនោ។

តេនាហ ភគវា –

“ទិដ្ឋាបិ សុតាបិ តេ ជនា, យេសំ នាមមិទំ បវុច្ចតិ;
នាមំយេវាវសិស្សតិ, អក្ខេយ្យំ បេតស្ស ជន្តុនោ”តិ។

៤៤. **សោកប្បរិទេវមច្ឆរំ** , **ន បជហន្តិ គិទ្ធា មមាយិតេ;**
តស្មា មុនយោ បរិគ្គហំ, ហិត្វា អចរិំសុ ខេមទស្សិនោ។

សោកប្បរិទេវមច្ឆរំ ន បជហន្តិ គិទ្ធា មមាយិតេតិ។ **សោកោ**តិ ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ភោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស រោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ទុក្ខធម្មេន ផុដ្ឋស្ស សោកោ សោចនា សោចិតត្តំ អន្តោសោកោ អន្តោបរិសោកោ អន្តោទាហោ អន្តោបរិទាហោ [អន្តោឌាហោ អន្តោបរិឌាហោ (ស្យា.)] ចេតសោ បរិជ្ឈាយនា ទោមនស្សំ សោកសល្លំ។ **បរិទេវោ**តិ ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស...បេ.... ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ទុក្ខធម្មេន ផុដ្ឋស្ស អាទេវោ បរិទេវោ អាទេវនា បរិទេវនា អាទេវិតត្តំ បរិទេវិតត្តំ វាចា បលាបោ វិប្បលាបោ លាលប្បោ លាលប្បាយនា លាលប្បាយិតត្តំ។ **មច្ឆរិយ**ន្តិ បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ , កុលមច្ឆរិយំ, លាភមច្ឆរិយំ, វណ្ណមច្ឆរិយំ , ធម្មមច្ឆរិយំ។ យំ ឯវរូបំ មច្ឆរិយំ មច្ឆរាយនា មច្ឆរាយិតត្តំ វេវិច្ឆំ កទរិយំ កដុកញ្ចុកតា អគ្គហិតត្តំ ចិត្តស្ស – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ អបិ ច ខន្ធមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, ធាតុមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, អាយតនមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ គាហោ – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ គេធោ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **មមត្តា**តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច ...បេ.... ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ...បេ.... ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ។ មមាយិតំ វត្ថុំ

អច្ឆេទសង្កិនោបិ សោចន្តិ, អច្ឆិជ្ជន្តេបិ សោចន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ សោចន្តិ, មមាយិតំ វត្ថុំ វិបរិណាមសង្កិនោបិ សោចន្តិ, វិបរិណាមន្តេបិ សោចន្តិ, វិបរិណតេបិ សោចន្តិ, មមាយិតំ វត្ថុំ អច្ឆេទសង្កិនោបិ បរិទេវន្តិ, អច្ឆិជ្ជន្តេបិ បរិទេវន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ បរិទេវន្តិ។ មមាយិតំ វត្ថុំ វិបរិណាមសង្កិនោបិ បរិទេវន្តិ, វិបរិណាមន្តេបិ បរិទេវន្តិ, វិបរិណតេបិ បរិទេវន្តិ។ មមាយិតំ វត្ថុំ រក្ខន្តិ គោបេន្តិ បរិគ្គណ្ហន្តិ មមាយន្តិ មច្ឆរាយន្តិ; មមាយិតស្មិំ វត្ថុស្មិំ សោកំ ន ជហន្តិ, បរិទេវំ ន ជហន្តិ, មច្ឆរិយំ ន ជហន្តិ, គេធំ ន ជហន្តិ នប្បជហន្តិ ន វិនោទេន្តិ ន ព្យន្តីករោន្តិ ន អនភាវំ គមេន្តីតិ – សោកប្បរិទេវមច្ឆរំ នប្បជហន្តិ គិទ្ធា មមាយិតេ។

តស្មា មុនយោ បរិគ្គហំ, ហិត្វា អចរិំសុ ខេមទស្សិនោតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា ឯតំ អាទីនវំ សម្បស្សមានា មមត្តេសូតិ – តស្មា។ **មុនយោ**តិ **មោនំ** វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជាននា...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ តេន ញាណេន សមន្នាគតា មុនយោ មោនប្បត្តា។ តីណិ មោនេយ្យានិ – កាយមោនេយ្យំ, វចីមោនេយ្យំ, មនោមោនេយ្យំ...បេ.... សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **បរិគ្គហោ**តិ ទ្វេ បរិគ្គហា – តណ្ហាបរិគ្គហោ ច ទិដ្ឋិបរិគ្គហោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាបរិគ្គហោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិបរិគ្គហោ។ មុនយោ តណ្ហាបរិគ្គហំ បរិច្ចជិត្វា ទិដ្ឋិបរិគ្គហំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា ចជិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា អចរិំសុ វិហរិំសុ ឥរិយិំសុ វត្តិំសុ បាលិំសុ យបិំសុ យាបិំសុ។ **ខេមទស្សិនោ**តិ **ខេមំ** វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **ខេមទស្សិនោ**តិ ខេមទស្សិនោ តាណទស្សិនោ លេណទស្សិនោ សរណទស្សិនោ អភយទស្សិនោ អច្ចុតទស្សិនោ អមតទស្សិនោ និព្ពានទស្សិនោតិ – តស្មា មុនយោ បរិគ្គហំ ហិត្វា អចរិំសុ ខេមទស្សិនោ។

តេនាហ ភគវា –

> "សោកប្បរិទេវមច្ឆរំ, ន ជហន្តិ គិទ្ធា មមាយិតេ;
> តស្មា មុនយោ បរិគ្គហំ, ហិត្វា អចរិំសុ ខេមទស្សិនោ"តិ។

៤៥. **បតិលីនចរស្ស ភិក្ខុនោ, ភជមានស្ស វិវិត្តមាសនំ;**
សាមគ្គិយមាហុ តស្ស តំ, យោ អត្តានំ ភវនេ ន ទស្សយេ។

បតិលីនចរស្ស ភិក្ខុនោតិ។ បតិលីនចរា វុច្ចន្តិ សត្ត សេក្ខា [សេខា (សី. ស្យា.)]។ អរហា បតិលីនោ។ កិំការណា បតិលីនចរា វុច្ចន្តិ សត្ត សេក្ខា? តេ តតោ តតោ ចិត្តំ បតិលីនេន្តា បតិកុដេន្តា បតិវដ្ដេន្តា សន្និរុទ្ធន្តា [សន្និរុម្ភេន្តា (សី.)] សន្និគ្គណ្ហន្តា សន្និវារេន្តា រក្ខន្តា គោបេន្តា ចរន្តិ វិចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តិ, ចក្ខុទ្វារេ ចិត្តំ បតិលីនេន្តា បតិកុដេន្តា បតិវដ្ដេន្តា សន្និរុទ្ធន្តា សន្និគ្គណ្ហន្តា សន្និវារេន្តា រក្ខន្តា គោបេន្តា ចរន្តិ វិចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តិ, សោតទ្វារេ ចិត្តំ...បេ.... ឃានទ្វារេ ចិត្តំ... ជិវ្ហាទ្វារេ ចិត្តំ... កាយទ្វារេ ចិត្តំ... មនោទ្វារេ ចិត្តំ បតិលីនេន្តា បតិកុដេន្តា បតិវដ្ដេន្តា សន្និរុទ្ធន្តា សន្និគ្គណ្ហន្តា សន្និវារេន្តា រក្ខន្តា គោបេន្តា ចរន្តិ វិចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តិ។ យថា កុក្កុដបត្តំ វា ន្ហារុទទ្ទុលំ វា អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តំ បតិលីយតិ បតិកុដតិ បតិវដ្ដតិ ន សម្បសារិយតិ; ឯវមេវ តតោ តតោ ចិត្តំ បតិលីនេន្តា បតិកុដេន្តា បតិវដ្ដេន្តា សន្និរុទ្ធន្តា សន្និគ្គណ្ហន្តា សន្និវារេន្តា រក្ខន្តា គោបេន្តា ចរន្តិ វិចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តិ, ចក្ខុទ្វារេ ចិត្តំ...បេ.... សោតទ្វារេ ចិត្តំ... ឃានទ្វារេ ចិត្តំ... ជិវ្ហាទ្វារេ ចិត្តំ... កាយទ្វារេ ចិត្តំ... មនោទ្វារេ ចិត្តំ បតិលីនេន្តា បតិកុដេន្តា បតិវដ្ដេន្តា សន្និរុទ្ធន្តា សន្និគ្គណ្ហន្តា សន្និវារេន្តា រក្ខន្តា គោបេន្តា ចរន្តិ វិចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តិ។ តំការណា បតិលីនចរា វុច្ចន្តិ សត្ត សេក្ខា។ **ភិក្ខុនោ**តិ បុថុជ្ជនកល្យាណកស្ស វា ភិក្ខុនោ សេក្ខស្ស វា ភិក្ខុនោតិ – បតិលីនចរស្ស ភិក្ខុនោ។

ភជមានស្ស វិវិត្តមាសនន្តិ **អាសនំ** វុច្ចតិ យត្ថ និសីទន្តិ – មញ្ចោ បីឋំ ភិសិ តដ្ដិកា ចម្មខណ្ឌោ តិណសន្ថារោ បណ្ណសន្ថារោ បលាលសន្ថារោ។ តំ អាសនំ អសប្បាយរូបទស្សនេន រិត្តំ វិវិត្តំ បវិវិត្តំ, អសប្បាយសទ្ទស្សវនេន រិត្តំ វិវិត្តំ បវិវិត្តំ, អសប្បាយគន្ធឃាយនេន... អសប្បាយរសសាយនេន... អសប្បាយផោដ្ឋព្ពផុសនេន... អសប្បាយេហិ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ រិត្តំ វិវិត្តំ បវិវិត្តំ។ តំ វិវិត្តំ អាសនំ ភជតោ សម្ភជតោ សេវតោ និសេវតោ សំសេវតោ បដិសេវតោតិ – ភជមានស្ស វិវិត្តមាសនំ។

សាមគ្គិយមាហុ តស្ស តំ, យោ អត្តានំ ភវនេ ន ទស្សយេតិ។ **សាមគ្គិយោ**តិ តិស្សោ សាមគ្គិយោ – គណសាមគ្គី, ធម្មសាមគ្គី, អនភិនិព្ពត្តិសាមគ្គី។ កតមា គណសាមគ្គី? ពហុ ចេបិ ភិក្ខូ សមគ្គា សម្មោទមានា អវិវទមានា ខីរោទកីភូតា អញ្ញមញ្ញំ បិយចក្ខូហិ សម្បស្សន្តា វិហរន្តិ – អយំ គណសាមគ្គី។ កតមា ធម្មសាមគ្គី?

ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា, បញ្ចិន្ទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ តេ ឯកតោ បក្ខន្ទន្តិ បសីទន្តិ សម្បតិដ្ឋន្តិ វិមុច្ចន្តិ; ន តេសំ ធម្មានំ វិវាទោ បវិវាទោ អត្ថិ – អយំ ធម្មសាមគ្គី។ កតមា អនភិនិព្ពត្តិសាមគ្គី? ពហូ ចេបិ ភិក្ខូ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយន្តិ; ន តេសំ និព្ពានធាតុយា [តេន (សី.)] ឩនត្តំ វា បុណ្ណត្តំ វា បញ្ញាយតិ – អយំ អនភិនិព្ពត្តិសាមគ្គី។ **ភវនេ**តិ នេរយិកានំ និរយោ ភវនំ, តិរច្ឆានយោនិកានំ តិរច្ឆានយោនិ ភវនំ, បេត្តិវិសយិកានំ បេត្តិវិសយោ ភវនំ, មនុស្សានំ មនុស្សលោកោ ភវនំ, ទេវានំ ទេវលោកោ ភវនន្តិ។ **សាមគ្គិយមាហុ តស្ស តំ, យោ អត្តានំ ភវនេ ន ទស្សយេ**តិ។ តស្សេសា សាមគ្គី ឯតំ ឆន្នំ ឯតំ បតិរូបំ ឯតំ អនុច្ឆវិកំ ឯតំ អនុលោមំ, យោ ឯវំ បដិច្ឆន្នេ និរយេ អត្តានំ ន ទស្សេយ្យ, តិរច្ឆានយោនិយំ អត្តានំ ន ទស្សេយ្យ, បេត្តិវិសយេ អត្តានំ ន ទស្សេយ្យ, មនុស្សលោកេ អត្តានំ ន ទស្សេយ្យ, ទេវលោកេ អត្តានំ ន ទស្សេយ្យាតិ ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – សាមគ្គិយមាហុ តស្ស តំ, យោ អត្តានំ ភវនេ ន ទស្សយេ។

តេនាហ ភគវា –

"បតិលីនចរស្ស ភិក្ខុនោ, ភជមានស្ស វិវិត្តមាសនំ;
សាមគ្គិយមាហុ តស្ស តំ, យោ អត្តានំ ភវនេ ន ទស្សយេ"តិ។

៤៦. **សព្ពត្ថ មុនី អនិស្សិតោ, ន បិយំ កុព្ពតិ នោបិ អប្បិយំ;**
តស្មិំ បរិទេវមច្ឆរំ, បណ្ណេ វារិ យថា ន លិម្បតិ។

សព្ពត្ថ មុនី អនិស្សិតោតិ។ សព្ពំ វុច្ចតិ ទ្វាទសាយតនានិ – ចក្ខុញ្ចេវ រូបា ច, សោតញ្ច សទ្ទា ច, ឃានញ្ច គន្ធា ច, ជិវ្ហា ច រសា ច, កាយោ ច ផោដ្ឋព្ពា ច, មនោ ច ធម្មា ច។ **មុនី**តិ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ...បេ.... សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **អនិស្សិតោ**តិ ។ ទ្វេ និស្សយា – តណ្ហានិស្សយោ ច ទិដ្ឋិនិស្សយោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហានិស្សយោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិនិស្សយោ។ មុនិ តណ្ហានិស្សយំ បហាយ ទិដ្ឋិនិស្សយំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា ចក្ខុំ អនិស្សិតោ សោតំ អនិស្សិតោ ឃានំ អនិស្សិតោ ជិវ្ហំ អនិស្សិតោ កាយំ អនិស្សិតោ មនំ អនិស្សិតោ រូបេ... សទ្ទេ... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ... ធម្មេ... កុលំ... គណំ... អាវាសំ... លាភំ... យសំ... បសំសំ... សុខំ... ចីវរំ... បិណ្ឌបាតំ... សេនាសនំ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ... កាមធាតុំ... រូបធាតុំ... អរូបធាតុំ... កាមភវំ... រូបភវំ... អរូបភវំ... សញ្ញាភវំ... អសញ្ញាភវំ ... នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវំ... ឯកវោការភវំ... ចតុវោការភវំ... បញ្ចវោការភវំ... អតីតំ... អនាគតំ... បច្ចុប្បន្នំ... ទិដ្ឋំ... សុតំ... មុតំ... វិញ្ញាតំ... សព្ពេ ធម្មេ អនិស្សិតោ អនល្លីនោ អនុបគតោ អនជ្ឈោសិតោ អនធិមុត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – សព្ពត្ថ មុនិ អនិស្សិតោ។

ន បិយំ កុព្ពតិ នោបិ អប្បិយន្តិ។ **បិយា**តិ ទ្វេ បិយា – សត្តា វា សង្ខារា វា។ កតមេ សត្តា បិយា? ឥធ យស្ស តេ ហោន្តិ អត្ថកាមា ហិតកាមា ផាសុកាមា យោគក្ខេមកាមា មាតា វា បិតា វា ភាតា វា ភគិនី វា បុត្តា វា ធីតរា វា មិត្តា វា អមច្ចា វា ញាតី វា សាលោហិតា វា – ឥមេ សត្តា បិយា។ កតមេ សង្ខារា បិយា? មនាបិកា រូបា មនាបិកា សទ្ទា មនាបិកា គន្ធា មនាបិកា រសា មនាបិកា ផោដ្ឋព្ពា – ឥមេ សង្ខារា បិយា។ **អប្បិយា**តិ ទ្វេ អប្បិយា – សត្តា វា សង្ខារា វា។ កតមេ សត្តា អប្បិយា? ឥធ យស្ស តេ ហោន្តិ អនត្ថកាមា អហិតកាមា អផាសុកាមា អយោគក្ខេមកាមា ជីវិតា វោរោបេតុកាមា – ឥមេ សត្តា អប្បិយា។ កតមេ សង្ខារា អប្បិយា? អមនាបិកា រូបា អមនាបិកា សទ្ទា អមនាបិកា គន្ធា អមនាបិកា រសា អមនាបិកា ផោដ្ឋព្ពា – ឥមេ សង្ខារា អប្បិយា។ **ន បិយំ កុព្ពតិ នោបិ អប្បិយ**ន្តិ។ "អយំ មេ សត្តោ បិយោ, ឥមេ ច សង្ខារា មនាបា"តិ រាគវសេន បិយំ ន ករោតិ; "អយំ មេ សត្តោ អប្បិយោ, ឥមេ ច សង្ខារា អមនាបា"តិ បដិឃវសេន អប្បិយំ ន ករោតិ ន ជនេតិ ន សញ្ជនេតិ ន និព្ពត្តេតិ នាភិនិព្ពត្តេតីតិ – ន បិយំ កុព្ពតិ នោបិ អប្បិយំ។

តស្មិំ បរិទេវមច្ឆរំ បណ្ណេ វារិ យថា ន លិម្បតីតិ។ **តស្មិ**ន្តិ តស្មិំ បុគ្គលេ អរហន្តេ ខីណាសវេ។ **បរិទេវោ**តិ ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ភោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស រោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ទុក្ខធម្មេន ផុដ្ឋស្ស អាទេវោ បរិទេវោ អាទេវនា បរិទេវនា អាទេវិតត្តំ បរិទេវិតត្តំ វាចា បលាបោ វិប្បលាបោ លាលប្បោ លាលប្បាយនា លាលប្បាយិតត្តំ។ **មច្ឆរិយ**ន្តិ បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ, កុលមច្ឆរិយំ, លាភមច្ឆរិយំ, វណ្ណមច្ឆរិយំ, ធម្មមច្ឆរិយំ។ យំ ឯវរូបំ មច្ឆរិយំ មច្ឆរាយនា មច្ឆរាយិតត្តំ វេវិច្ឆំ កទរិយំ កដុកញ្ចុកតា អគ្គហិតត្តំ ចិត្តស្ស – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ អបិ ច ខន្ធមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, ធាតុមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, អាយតនមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ គាហោ – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។

បណ្ណេ វារិ យថា ន លិម្បតីតិ។ **បណ្ណំ** វុច្ចតិ បទុមបត្តំ។ **វារិ** វុច្ចតិ ឧទកំ។ យថា វារិ បទុមបត្តំ ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ អលិត្តំ អបលិត្តំ អនុបលិត្តំ, ឯវមេវ តស្មិំ បុគ្គលេ អរហន្តេ ខីណាសវេ បរិទេវោ មច្ឆរិយញ្ច ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ អលិត្តា អបលិត្តា អនុបលិត្តា។ សោ ច បុគ្គលោ អរហន្តោ តេហិ កិលេសេហិ ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ អលិត្តោ អបលិត្តោ អនុបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – តស្មិំ បរិទេវមច្ឆរំ បណ្ណេ វារិ យថា ន លិម្បតិ។

តេនាហ ភគវា –

“សព្ពត្ថ មុនី អនិស្សិតោ, ន បិយំ កុព្ពតិ នោបិ អប្បិយំ;
តស្មិំ បរិទេវមច្ឆរំ, បណ្ណេ វារិ យថា ន លិម្បតី”តិ។

៤៧. **ឧទពិន្ទុ យថាបិ បោក្ខរេ, បទុមេ វារិ យថា ន លិម្បតិ;**
ឯវំ មុនិ នោបលិម្បតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ [ទិដ្ឋសុតេ មុតេសុ (សី.), ទិដ្ឋសុតំ មុតេសុ (ស្យា. ក.)] **វា។**

ឧទពិន្ទុ យថាបិ បោក្ខរេតិ។ ឧទពិន្ទុ វុច្ចតិ ឧទកថេវោ។ បោក្ខរំ វុច្ចតិ បទុមបត្តំ។ យថា ឧទពិន្ទុ បទុមបត្តេ ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ អលិត្តំ អបលិត្តំ អនុបលិត្តន្តិ – ឧទពិន្ទុ យថាបិ បោក្ខរេ។ **បទុមេ វារិ យថា ន លិម្បតី**តិ។ បទុមំ វុច្ចតិ បទុមបុប្ផំ។ វារិ វុច្ចតិ ឧទកំ។ យថា វារិ បទុមបុប្ផំ ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ អលិត្តំ អបលិត្តំ អនុបលិត្តន្តិ – បទុមេ វារិ យថា ន លិម្បតិ។

ឯវំ មុនិ នោបលិម្បតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វាតិ។ **ឯវ**ន្តិ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ។ **មុនី**តិ។ **មោនំ** វុច្ចតិ ញាណំ…បេ… សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **លេបា**តិ ទ្វេ លេបា – តណ្ហាលេបោ ច ទិដ្ឋិលេបោ ច…បេ… អយំ តណ្ហាលេបោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋិលេបោ។ មុនិ តណ្ហាលេបំ បហាយ ទិដ្ឋិលេបំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា ទិដ្ឋេ ន លិម្បតិ, សុតេ ន លិម្បតិ, មុតេ ន លិម្បតិ, វិញ្ញាតេ ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ អលិត្តោ អបលិត្តោ អនុបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ឯវំ មុនិ នោបលិម្បតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វា។

តេនាហ ភគវា –

“ឧទពិន្ទុ យថាបិ បោក្ខរេ, បទុមេ វារិ យថា ន លិម្បតិ;
ឯវំ មុនិ នោបលិម្បតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វា”តិ។

៤៨. **ធោនោ ន ហិ តេន មញ្ញតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វា;**
នាញ្ញេន វិសុទ្ធិមិច្ឆតិ, ន ហិ សោ រជ្ជតិ នោ វិរជ្ជតិ។

ធោនោ ន ហិ តេន មញ្ញតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វាតិ។ **ធោនោ**តិ **ធោនា** វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជាននា…បេ… អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ កឹការណា ធោនា វុច្ចតិ បញ្ញា? តាយ បញ្ញាយ កាយទុច្ចរិតំ ធុតញ្ច ធោតញ្ច សន្ធោតញ្ច និទ្ធោតញ្ច, វចីទុច្ចរិតំ…បេ… មនោទុច្ចរិតំ ធុតញ្ច ធោតញ្ច សន្ធោតញ្ច និទ្ធោតញ្ច, រាគោ ធុតោ ច ធោតោ ច សន្ធោតោ ច និទ្ធោតោ ច, ទោសោ… មោហោ… កោធោ… ឧបនាហោ… មក្ខោ… បឡាសោ… ឥស្សា… មច្ឆរិយំ… មាយា… សាឋេយ្យំ… ថម្ភោ… សារម្ភោ… មានោ… អតិមានោ… មទោ… បមាទោ… សព្ពេ កិលេសា… សព្ពេ ទុច្ចរិតា… សព្ពេ ទរថា… សព្ពេ បរិឡាហា… សព្ពេ សន្តាបា… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច។ តំការណា ធោនា វុច្ចតិ បញ្ញា។

អថ វា សម្មាទិដ្ឋិយា មិច្ឆាទិដ្ឋិ ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច, សម្មាសង្កប្បេន មិច្ឆាសង្កប្បោ ធុតោ ច ធោតោ ច សន្ធោតោ ច និទ្ធោតោ ច, សម្មាវាចាយ មិច្ឆាវាចា ធុតា ច… សម្មាកម្មន្តេន មិច្ឆាកម្មន្តោ ធុតោ ច… សម្មាអាជីវេន មិច្ឆាអាជីវោ ធុតោ ច… សម្មាវាយាមេន មិច្ឆាវាយាមោ ធុតោ ច… សម្មាសតិយា មិច្ឆាសតិ ធុតា ច… សម្មាសមាធិនា មិច្ឆាសមាធិ ធុតោ ច… សម្មាញាណេន មិច្ឆាញាណំ ធុតញ្ច… សម្មាវិមុត្តិយា មិច្ឆាវិមុត្តិ ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច។

អថ វា អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សព្ពេ កិលេសា… សព្ពេ ទុច្ចរិតា… សព្ពេ ទរថា… សព្ពេ បរិឡាហា… សព្ពេ សន្តាបា… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច។ អរហា ឥមេហិ ធោនេហិ

ធម្មេហិ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។ តស្មា អរហា ធោនោ។ សោ ធុតរាគោ ធុតបាបោ ធុតកិលេសោ ធុតបរិឡាហោតិ – ធោនោ។

ធោនោ ន ហិ តេន មញ្ញតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វាតិ។ ធោនោ ទិដ្ឋំ ន មញ្ញតិ, ទិដ្ឋស្មឹ ន មញ្ញតិ, ទិដ្ឋតោ ន មញ្ញតិ, ទិដ្ឋា មេតិ ន មញ្ញតិ; សុតំ ន មញ្ញតិ, សុតស្មឹ ន មញ្ញតិ, សុតតោ ន មញ្ញតិ, សុតំ មេតិ ន មញ្ញតិ; មុតំ ន មញ្ញតិ, មុតស្មឹ ន មញ្ញតិ, មុតតោ ន មញ្ញតិ, មុតំ មេតិ ន មញ្ញតិ; វិញ្ញាតំ ន មញ្ញតិ, វិញ្ញាតស្មឹ ន មញ្ញតិ, វិញ្ញាតតោ ន មញ្ញតិ, វិញ្ញាតំ មេតិ ន មញ្ញតិ។ វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា – “អស្មីតិ, ភិក្ខវេ, មញ្ញិតមេតំ, អយមហមស្មីតិ មញ្ញិតមេតំ, ភវិស្សន្តិ មញ្ញិតមេតំ, ន ភវិស្សន្តិ មញ្ញិតមេតំ, រូបី ភវិស្សន្តិ មញ្ញិតមេតំ, អរូបី ភវិស្សន្តិ មញ្ញិតមេតំ, សញ្ញី ភវិស្សន្តិ មញ្ញិតមេតំ, អសញ្ញី ភវិស្សន្តិ មញ្ញិតមេតំ, នេវសញ្ញីនាសញ្ញី ភវិស្សន្តិ មញ្ញិតមេតំ។ មញ្ញិតំ [មញ្ញិតំ ហិ (សី.)], ភិក្ខវេ, រោគោ, មញ្ញិតំ គណ្ឌោ, មញ្ញិតំ សល្លំ, មញ្ញិតំ ឧបទ្ទវោ។ តស្មាតិហ, ភិក្ខវេ, អមញ្ញមានេន ចេតសា វិហរិស្សាមាតិ, ឯវញ្ហិ វោ, ភិក្ខវេ, សិក្ខិតព្ព”ន្តិ – ធោនោ ន ហិ តេន មញ្ញតិ យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វា។

នាញ្ញេន វិសុទ្ធិមិច្ឆតីតិ។ ធោនោ អញ្ញេន អសុទ្ធិមគ្គេន មិច្ឆាបដិបទាយ អនិយ្យានិកបថេន អញ្ញត្រ សតិបដ្ឋានេហិ អញ្ញត្រ សម្មប្បធានេហិ អញ្ញត្រ ឥទ្ធិបាទេហិ អញ្ញត្រ ឥន្ទ្រិយេហិ អញ្ញត្រ ពលេហិ អញ្ញត្រ ពោជ្ឈង្គេហិ អញ្ញត្រ អរិយា អដ្ឋង្គិកា មគ្គា សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ ន ឥច្ឆតិ ន សាទិយតិ ន បត្ថេតិ ន បិហេតិ នាភិជប្បតីតិ – នាញ្ញេន វិសុទ្ធិមិច្ឆតិ។

ន ហិ សោ រជ្ជតិ នោ វិរជ្ជតីតិ។ សព្ពេ ពាលបុថុជ្ជនា រជ្ជន្តិ, បុថុជ្ជនកល្យាណកំ ឧបាទាយ សត្ត សេក្ខា វិរជ្ជន្តិ; អរហា នេវ រជ្ជតិ នោ វិរជ្ជតិ។ វិរត្តោ សោ ខយា រាគស្ស វីតរាគត្តា, ខយា ទោសស្ស វីតទោសត្តា, ខយា មោហស្ស វីតមោហត្តា។ សោ វុដ្ឋវាសោ ចិណ្ណចរណោ…បេ.… ជាតិជរាមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – ន ហិ សោ រជ្ជតិ នោ វិរជ្ជតិ។

តេនាហ ភគវា –

“ធោនោ ន ហិ តេន មញ្ញតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតមុតេសុ វា;
នាញ្ញេន វិសុទ្ធិមិច្ឆតិ, ន ហិ សោ រជ្ជតិ នោ វិរជ្ជតី”តិ។

ជរាសុត្តនិទ្ទេសោ ឆដ្ឋោ។

៧. តិស្សមេត្តេយ្យសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ តិស្សមេត្តេយ្យសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

៤៩. **មេថុនមនុយុត្តស្ស , [ឥច្ចាយស្មា តិស្សោ មេត្តេយ្យោ]**
វិឃាតំ ព្រូហិ មារិស;
សុត្វាន តវ សាសនំ, វិវេកេ សិក្ខិស្សាមសេ។

មេថុនមនុយុត្តស្សាតិ។ **មេថុនធម្មោ** នាម យោ សោ អសទ្ធម្មោ គាមធម្មោ វសលធម្មោ ទុដ្ឋុល្លោ ឱទកន្តិកោ រហស្សោ ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ។ កិំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ? ឧភិន្នំ រត្តានំ សារត្តានំ អវស្សុតានំ បរិយុដ្ឋិតានំ បរិយាទិន្នចិត្តានំ ឧភិន្នំ សទិសានំ ធម្មោតិ – តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។ យថា ឧភោ កលហការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ ភណ្ឌនការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ ភស្សការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ វិវាទការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ អធិករណការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ វាទិនោ មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ សល្លាបកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ; ឯវមេវំ ឧភិន្នំ រត្តានំ សារត្តានំ អវស្សុតានំ បរិយុដ្ឋិតានំ បរិយាទិន្នចិត្តានំ ឧភិន្នំ សទិសានំ ធម្មោតិ – តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។

មេថុនមនុយុត្តស្សាតិ។ មេថុនធម្មេ យុត្តស្ស បយុត្តស្ស អាយុត្តស្ស សមាយុត្តស្ស តច្ចរិតស្ស តព្ពហុលស្ស តគ្គរុកស្ស តន្និន្នស្ស តប្បោណស្ស តប្បព្ភារស្ស តទធិមុត្តស្ស តទធិបតេយ្យស្សាតិ – មេថុនមនុយុត្តស្ស។

ឥច្ចាយស្មា តិស្សោ មេត្តេយ្យោតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – ឥច្ចាតិ។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវវចនំ សប្បតិស្សវចនមេតំ – អាយស្មាតិ។ **តិស្សោ**តិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោ។ **មេត្តេយ្យោ**តិ តស្ស ថេរស្ស គោត្តំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោតិ – ឥច្ចាយស្មា តិស្សោ មេត្តេយ្យោ។

វិឃាតំ ព្រូហិ មារិសាតិ។ **វិឃាត**ន្តិ វិឃាតំ ឧបឃាតំ បីឡនំ ឃដ្ដនំ ឧបទ្ទវំ ឧបសគ្គំ ព្រូហិ អាចិក្ខ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរ វិភជ ឧត្តានីករោហិ [ឧត្តានី ករោហិ (ក.)] បកាសេហិ។ **មារិសា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវវចនំ សប្បតិស្សវចនមេតំ មារិសាតិ – វិឃាតំ ព្រូហិ មារិស។

សុត្វាន តវ សាសនន្តិ។ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ សុត្វា សុណិត្វា ឧគ្គហេត្វា ឧបធារយិត្វា ឧបលក្ខយិត្វាតិ – សុត្វាន តវ សាសនំ។

វិវេកេ សិក្ខិស្សាមសេតិ។ **វិវេកោ**តិ តយោ វិវេកា – កាយវិវេកោ, ចិត្តវិវេកោ, ឧបធិវិវេកោ។ កតមោ កាយវិវេកោ? ឥធ ភិក្ខុ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាសបុញ្ជំ , កាយេន វិវិត្តោ វិហរតិ។ សោ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ រហោ និសីទតិ , ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ, ឯកោ ចរតិ, ឯកោ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ – អយំ កាយវិវេកោ។

កតមោ ចិត្តវិវេកោ? បឋមំ ឈានំ សមាបន្នស្ស នីវរណេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, ទុតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស វិតក្កវិចារេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, តតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស បីតិយា ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, ចតុត្ថំ ឈានំ សមាបន្នស្ស សុខទុក្ខេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, អាកាសានញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស រូបសញ្ញាយ បដិឃសញ្ញាយ នានត្តសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, សោតាបន្នស្ស សក្កាយទិដ្ឋិយា វិចិកិច្ឆាយ សីលព្ពតបរាមាសា ទិដ្ឋានុសយា វិចិកិច្ឆានុសយា តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, សកទាគាមិស្ស ឱឡារិកា កាមរាគសញ្ញោជនា បដិឃសញ្ញោជនា ឱឡារិកា កាមរាគានុសយា បដិឃានុសយា តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, អនាគាមិស្ស អនុសហគតា កាមរាគសញ្ញោជនា បដិឃសញ្ញោជនា អនុសហគតា កាមរាគានុសយា បដិឃានុសយា តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, អរហតោ រូបរាគា អរូបរាគា មានា ឧទ្ធច្ចា អវិជ្ជាយ មានានុសយា ភវរាគានុសយា អវិជ្ជានុសយា តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ពហិទ្ធា ច សព្ពនិមិត្តេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ – អយំ ចិត្តវិវេកោ។

កតមោ ឧបធិវិវេកោ? **ឧបធិ** វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ ឧបធិវិវេកោ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ – អយំ ឧបធិវិវេកោ។ កាយវិវេកោ ច វិវេកដ្ឋកាយានំ នេក្ខម្មាភិរតានំ; ចិត្តវិវេកោ ច បរិសុទ្ធចិត្តានំ បរមវោទានបត្តានំ; ឧបធិវិវេកោ ច និរុបធីនំ បុគ្គលានំ វិសង្ខារគតានំ។ **វិវេកេ សិក្ខិស្សាមសេ**តិ។ សោ ថេរោ បកតិយា សិក្ខិតសិក្ខោ។ អបិ ច ធម្មទេសនំ ឧបាទាយ ធម្មទេសនំ សាវេន្តោ [យាចន្តោ (សី. ស្យា.)] ឯវមាហ – វិវេកេ សិក្ខិស្សាមសេតិ។

តេនាហ ថេរោ តិស្សមេត្តេយ្យោ –

> “មេថុនមនុយុត្តស្ស , [ឥច្ចាយស្មា តិស្សោ មេត្តេយ្យោ]
> វិឃាតំ ព្រូហិ មារិស;
> សុត្វាន តវ សាសនំ, វិវេកេ សិក្ខិស្សាមសេ”តិ។

៥០. **មេថុនមនុយុត្តស្ស , [មេត្តេយ្យាតិ ភគវា]**
មុស្សតេ វាបិ សាសនំ;
មិច្ឆា ច បដិបជ្ជតិ, ឯតំ តស្មិំ អនារិយំ។

មេថុនមនុយុត្តស្សាតិ។ មេថុនធម្មោ នាម យោ សោ អសទ្ធម្មោ គាមធម្មោ វសលធម្មោ ទុដ្ឋុល្លោ ឱទកន្តិកោ រហស្សោ ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ។ កិំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ? ឧភិន្នំ រត្តានំ សារត្តានំ អវស្សុតានំ បរិយុដ្ឋិតានំ បរិយាទិន្នចិត្តានំ ឧភិន្នំ សទិសានំ ធម្មោតិ – តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។ យថា ឧភោ កលហការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ ភណ្ឌនការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ ភស្សការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ វិវាទការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ អធិករណការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ វាទិនោ មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ សល្លាបកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ; ឯវមេវ ឧភិន្នំ រត្តានំ សារត្តានំ អវស្សុតានំ បរិយុដ្ឋិតានំ បរិយាទិន្នចិត្តានំ ឧភិន្នំ សទិសានំ ធម្មោតិ – តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។

មេថុនមនុយុត្តស្សាតិ។ មេថុនធម្មេ យុត្តស្ស បយុត្តស្ស អាយុត្តស្ស សមាយុត្តស្ស តច្ចរិតស្ស តព្ពហុលស្ស តគ្គរុកស្ស តន្និន្នស្ស តប្បោណស្ស តប្បព្ភារស្ស តទធិមុត្តស្ស តទធិបតេយ្យស្សាតិ – មេថុនមនុយុត្តស្ស។

មេត្តេយ្យាតិ ភគវា តំ ថេរំ គោត្តេន អាលបតិ។ ***ភគវា***តិ គារវាធិវចនំ។ អបិ ច ភគ្គរាគោតិ ភគវា, ភគ្គទោសោតិ ភគវា, ភគ្គមោហោតិ ភគវា, ភគ្គមានោតិ ភគវា, ភគ្គទិដ្ឋីតិ ភគវា, ភគ្គកណ្ឌកោតិ [ភគ្គកណ្ឋកោតិ (សី. ស្យា.)] ភគវា, ភគ្គកិលេសោតិ ភគវា, ភជិ វិភជិ បវិភជិ ធម្មរតនន្តិ ភគវា, ភវានំ អន្តករោតិ ភគវា, ភាវិតកាយោ ភាវិតសីលោ ភាវិតចិត្តោ ភាវិតបញ្ញោតិ ភគវា, ភជិ វា ភគវា អរញ្ញវនបត្ថានិ [អរញ្ញេ វនបត្ថានិ (សី.)] បន្តានិ សេនាសនានិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ [មនុស្សរាហសេយ្យកានិ (សី. ស្យា.)] បដិសល្លានសារុប្បានីតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អត្ថរសស្ស ធម្មរសស្ស វិមុត្តិរសស្ស អធិសីលស្ស អធិចិត្តស្ស អធិបញ្ញាយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ ឈានានំ ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានំ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ អដ្ឋន្នំ អភិភាយតនានំ នវន្នំ អនុបុព្ពវិហារសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ សញ្ញាភាវនានំ ទសន្នំ កសិណសមាបត្តីនំ អានាបានស្សតិសមាធិស្ស អសុភសមាបត្តិយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ បញ្ចន្នំ ពលានំ សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្សាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ តថាគតពលានំ ចតុន្នំ វេសារជ្ជានំ ចតុន្នំ បដិសម្ភិទានំ ឆន្នំ អភិញ្ញានំ [អភិញ្ញាណានំ (សី.)] ឆន្នំ ពុទ្ធធម្មានន្តិ ភគវា។ ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ, ន បិតរា កតំ, ន ភាតរា កតំ, ន ភគិនិយា កតំ, ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ, ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ, ន ទេវតាហិ កតំ។ វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – មេត្តេយ្យាតិ ភគវា។

មុស្សតេ វាបិ សាសនន្តិ។ ទ្វីហិ ការណេហិ សាសនំ មុស្សតិ – បរិយត្តិសាសនម្បិ មុស្សតិ, បដិបត្តិសាសនម្បិ មុស្សតិ។ កតមំ បរិយត្តិសាសនំ? យំ តស្ស បរិយាបុដំ – សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថា ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ – ឥទំ បរិយត្តិសាសនំ។ តម្បិ មុស្សតិ សម្មុស្សតិ បមុស្សតិ សម្បមុស្សតិ បរិពាហិរោ ហោតីតិ – ឯវម្បិ មុស្សតេ វាបិ សាសនំ។

កតមំ បដិបត្តិសាសនំ? សម្មាបដិបទា អនុលោមបដិបទា អបច្ចនីកបដិបទា អន្វត្ថបដិបទា ធម្មានុធម្មបដិបទា សីលេសុ បរិបូរការិតា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ភោជនេ មត្តញ្ញុតា ជាគរិយានុយោគោ សតិសម្បជញ្ញំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ – ឥទំ បដិបត្តិសាសនំ។ តម្បិ មុស្សតិ សម្មុស្សតិ បមុស្សតិ សម្បមុស្សតិ បរិពាហិរោ ហោតីតិ។ ឯវម្បិ មុស្សតេ វាបិ សាសនំ។

មិច្ឆា ច បដិបជ្ជតីតិ។ បាណម្បិ ហនតិ, អទិន្នម្បិ អាទិយតិ , សន្ធិម្បិ ឆិន្ទតិ, និល្លោបម្បិ ហរតិ, ឯកាគារិកម្បិ ករោតិ, បរិបន្ថេបិ តិដ្ឋតិ, បរទារម្បិ គច្ឆតិ, មុសាបិ ភណតីតិ – មិច្ឆា ច បដិបជ្ជតិ។

ឯតំ តស្មិំ អនារិយន្តិ។ ឯតំ តស្មិំ បុគ្គលេ អនរិយធម្មោ ពាលធម្មោ មូឡ្ហធម្មោ អញ្ញាណធម្មោ អមរាវិក្ខេបធម្មោ, យទិទំ មិច្ឆាបដិបទាតិ – ឯតំ តស្មិំ អនារិយំ។

តេនាហ ភគវា –

“មេថុនមនុយុត្តស្ស, [មេត្តេយ្យាតិ ភគវា]
មុស្សតេ វាបិ សាសនំ;
មិច្ឆា ច បដិបជ្ជតិ, ឯតំ តស្មិំ អនារិយ”ន្តិ។

៥១. **ឯកោ បុព្ពេ ចរិត្វាន, មេថុនំ យោ និសេវតិ;**
យានំ ភន្តំវ តំ លោកេ, ហីនមាហុ បុថុជ្ជនំ។

ឯកោ បុព្ពេ ចរិត្វានាតិ។ ទ្វីហិ ការណេហិ ឯកោ បុព្ពេ ចរិត្វាន – បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន វា គណាវវស្សគ្គដ្ឋេន វា។ កថំ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ បុព្ពេ ចរិត្វាន? សព្ពំ ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា បុត្តទារបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា ញាតិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា មិត្តាមច្ចបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា សន្និធិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ។ ឯវំ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ បុព្ពេ ចរិត្វាន។

កថំ គណាវវស្សគ្គដ្ឋេន ឯកោ បុព្ពេ ចរិត្វាន? សោ ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ឯកោ អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ បដិសេវតិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានិ។ សោ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ រហោ និសីទតិ, ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ, ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ។ ឯវំ គណាវវស្សគ្គដ្ឋេន ឯកោ បុព្ពេ ចរិត្វាន។

មេថុនំ យោ និសេវតីតិ។ **មេថុនធម្មោ** នាម យោ សោ អសទ្ធម្មោ…បេ…. តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។ **មេថុនំ យោ និសេវតី**តិ ។ យោ អបរេន សមយេន ពុទ្ធំ ធម្មំ សង្ឃំ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិត្វា មេថុនំ ធម្មំ សេវតិ និសេវតិ សំសេវតិ បដិសេវតីតិ – មេថុនំ យោ និសេវតិ។

យានំ ភន្តំវ តំ លោកេតិ។ **យាន**ន្តិ ហត្ថិយានំ អស្សយានំ គោយានំ អជយានំ មេណ្ឌយានំ ឱដ្ឋយានំ ខរយានំ ភន្តំ អទន្តំ អការិតំ អវិនីតំ ឧប្បថំ គណ្ហាតិ, វិសមំ ខាណុម្បិ បាសាណម្បិ អភិរុហតិ, យានម្បិ អារោហនកម្បិ ភញ្ជតិ, បបាតេបិ បបតតិ។ យថា តំ ភន្តំ យានំ អទន្តំ អការិតំ អវិនីតំ ឧប្បថំ គណ្ហាតិ; ឯវមេវ សោ វិព្ភន្តកោ ភន្តយានបដិភាគោ ឧប្បថំ គណ្ហាតិ, មិច្ឆាទិដ្ឋិំ គណ្ហាតិ…បេ…. មិច្ឆាសមាធិំ គណ្ហាតិ។ យថា តំ ភន្តំ យានំ អទន្តំ អការិតំ អវិនីតំ វិសមំ ខាណុម្បិ បាសាណម្បិ អភិរុហតិ; ឯវមេវ សោ វិព្ភន្តកោ ភន្តយានបដិភាគោ វិសមំ កាយកម្មំ អភិរុហតិ, វិសមំ វចីកម្មំ អភិរុហតិ, វិសមំ មនោកម្មំ អភិរុហតិ, វិសមំ បាណាតិបាតំ អភិរុហតិ, វិសមំ អទិន្នាទានំ អភិរុហតិ, វិសមំ កាមេសុមិច្ឆាចារំ អភិរុហតិ, វិសមំ មុសាវាទំ អភិរុហតិ, វិសមំ បិសុណវាចំ អភិរុហតិ, វិសមំ ផរុសវាចំ អភិរុហតិ, វិសមំ សម្ផប្បលាបំ អភិរុហតិ , វិសមំ អភិជ្ឈំ អភិរុហតិ, វិសមំ ព្យាបាទំ អភិរុហតិ, វិសមំ មិច្ឆាទិដ្ឋិំ អភិរុហតិ, វិសមេ សង្ខារេ អភិរុហតិ, វិសមេ បញ្ច កាមគុណេ អភិរុហតិ, វិសមេ នីវរណេ អភិរុហតិ។ យថា តំ ភន្តំ យានំ អទន្តំ អការិតំ អវិនីតំ យានម្បិ អារោហនកម្បិ ភញ្ជតិ; ឯវមេវ សោ វិព្ភន្តកោ ភន្តយានបដិភាគោ និរយេ អត្តានំ ភញ្ជតិ , តិរច្ឆានយោនិយំ អត្តានំ ភញ្ជតិ, បេត្តិវិសយេ អត្តានំ ភញ្ជតិ, មនុស្សលោកេ អត្តានំ ភញ្ជតិ, ទេវលោកេ អត្តានំ ភញ្ជតិ។ យថា តំ ភន្តំ យានំ អទន្តំ អការិតំ អវិនីតំ បបាតេ បបតតិ; ឯវមេវ សោ វិព្ភន្តកោ ភន្តយានបដិភាគោ ជាតិបបាតម្បិ បបតតិ, ជរាបបាតម្បិ បបតតិ, ព្យាធិបបាតម្បិ បបតតិ, មរណបបាតម្បិ បបតតិ,

សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសេហិ បរិមុច្ចតីតិ–ជាតិយា ជរាមរណេន សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសបបាតម្បិ បបតតិ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេតិ – យានំ ភន្តំវ តំ លោកេ។

ហីនមាហុ បុថុជ្ជនន្តិ។ **បុថុជ្ជនា**តិ កេនដ្ឋេន បុថុជ្ជនា? បុថុ កិលេសេ ជនេន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ អវិហតសក្កាយទិដ្ឋិកាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ សត្ថារានំ មុខុល្លោកិកាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ សព្ពគតីហិ អវុដ្ឋិតាតិ បុថុជ្ជនា , បុថុ នានាភិសង្ខារេ [នានាភិសង្ខារេហិ (ស្យា.)] អភិសង្ខរោន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាឱឃេហិ វុយ្ហន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាសន្តាបេហិ សន្តបន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាបរិឡាហេហិ បរិទយ្ហន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា [អជ្ឈោបន្នា (សី. ស្យា.)] លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ បញ្ចហិ នីវរណេហិ អាវុតា និវុតា ឱវុតា បិហិតា បដិច្ឆន្នា បដិកុជ្ជិតាតិ បុថុជ្ជនា។ **ហីនមាហុ បុថុជ្ជន**ន្តិ។ បុថុជ្ជនំ ហីនំ និហីនំ ឱមកំ លាមកំ ឆតុក្កំ បរិត្តន្តិ ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – ហីនមាហុ បុថុជ្ជនំ។

តេនាហ ភគវា –

"ឯកោ បុព្ពេ ចរិត្វាន, មេថុនំ យោ និសេវតិ;
យានំ ភន្តំវ តំ លោកេ, ហីនមាហុ បុថុជ្ជន"ន្តិ។

៥២. **យសោ កិត្តិ ច យា បុព្ពេ, ហាយតេ វាបិ តស្ស សា;**
ឯតម្បិ ទិស្វា សិក្ខេថ, មេថុនំ វិប្បហាតវេ។

យសោ កិត្តិ ច យា បុព្ពេ, ហាយតេ វាបិ តស្ស សាតិ។ កតមោ យសោ? ឥធេកច្ចោ បុព្ពេ សមណភាវេ សក្កតោ ហោតិ គរុកតោ មានិតោ បូជិតោ អបចិតោ លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ – អយំ យសោ។ កតមា កិត្តិ? ឥធេកច្ចោ បុព្ពេ សមណភាវេ កិត្តិវណ្ណគតោ ហោតិ បណ្ឌិតោ វិយត្តោ មេធាវី ពហុស្សុតោ ចិត្តកថី កល្យាណបដិភានោ – សុត្តន្តិកោតិ វា វិនយធរោតិ វា ធម្មកថិកោតិ វា អារញ្ញិកោតិ វា បិណ្ឌបាតិកោតិ វា បំសុកូលិកោតិ វា តេចីវរិកោតិ វា សបទានចារិកោតិ វា ខលុបច្ឆាភត្តិកោតិ វា នេសជ្ជិកោតិ វា យថាសន្ថតិកោតិ វា បឋមស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា តតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា ចតុត្ថស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា, អយំ កិត្តីតិ – យសោ កិត្តិ ច យា បុព្ពេ។

ហាយតេ វាបិ តស្ស សាតិ។ តស្ស អបរេន សមយេន ពុទ្ធំ ធម្មំ សង្ឃំ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តស្ស សោ ច យសោ សា ច កិត្តិ ហាយតិ បរិហាយតិ បរិធំសតិ បរិបតតិ អន្តរធាយតិ វិប្បលុជ្ជតីតិ – យសោ កិត្តិ ច យា បុព្ពេ ហាយតេ វាបិ តស្ស សា។

ឯតម្បិ ទិស្វា សិក្ខេថ មេថុនំ វិប្បហាតវេតិ។ **ឯត**ន្តិ បុព្ពេ សមណភាវេ យសោ កិត្តិ ច, អបរភាគេ ពុទ្ធំ ធម្មំ សង្ឃំ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តស្ស អយសោ ច អកិត្តិ ច; ឯតំ សម្បត្តិ វិបត្តិំ។ **ទិស្វា**តិ បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ឯតម្បិ ទិស្វា។ **សិក្ខេថា**តិ តិស្សោ សិក្ខា – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា។ កតមា អធិសីលសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ។ ខុទ្ទកោ សីលក្ខន្ធោ, មហន្តោ សីលក្ខន្ធោ។ សីលំ បតិដ្ឋា អាទិ ចរណំ សំយមោ សំវរោ មុខំ បមុខំ កុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា – អយំ អធិសីលសិក្ខា។

កតមា អធិចិត្តសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ…បេ…. ទុតិយំ ឈានំ… តតិយំ ឈានំ… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ អធិចិត្តសិក្ខា។

កតមា អធិបញ្ញាសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ បញ្ញវា ហោតិ ឧទយត្ថគាមិនិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតោ អរិយាយ និព្ពេធិកាយ សម្មា ទុក្ខក្ខយគាមិនិយា។ សោ ឥទំ ទុក្ខន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ ទុក្ខសមុទយោតិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ ទុក្ខនិរោធោតិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ យថាភូតំ បជានាតិ, ឥមេ អាសវាតិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ អាសវសមុទយោតិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ អាសវនិរោធោតិ

យថាភូតំ បជានាតិ , អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ យថាភូតំ បជានាតិ – អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។ **មេថុនធម្មោ** នាម យោ សោ អសទ្ធម្មោ…បេ.… តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។

ឯតម្បិ ទិស្វា សិក្ខេថ, មេថុនំ វិប្បហាតវេតិ។ មេថុនធម្មស្ស បហានាយ វូបសមាយ បដិនិស្សគ្គាយ បដិបស្សទ្ធិយា អធិសីលម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខេយ្យ។ ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ, ជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បស្សន្តោ សិក្ខេយ្យ, បច្ចវេក្ខន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ អធិដ្ឋហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សទ្ធាយ អធិមុច្ចន្តោ សិក្ខេយ្យ, វីរិយំ បគ្គណ្ហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សតិំ ឧបដ្ឋបេន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ សមាទហន្តោ សិក្ខេយ្យ, បញ្ញាយ បជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បហាតព្ពំ បជហន្តោ សិក្ខេយ្យ, ភាវេតព្ពំ ភាវេន្តោ សិក្ខេយ្យ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – ឯតម្បិ ទិស្វា សិក្ខេថ, មេថុនំ វិប្បហាតវេ។

តេនាហ ភគវា –

“យសោ កិត្តិ ច យា បុព្ពេ, ហាយតេ វាបិ តស្ស សា;
ឯតម្បិ ទិស្វា សិក្ខេថ, មេថុនំ វិប្បហាតវេ”តិ។

៥៣. **សង្កប្បេហិ បរេតោ សោ, កបណោ វិយ ឈាយតិ;**
សុត្វា បរេសំ និគ្ឃោសំ, មង្កុ ហោតិ តថាវិធោ។

សង្កប្បេហិ បរេតោ សោ, កបណោ វិយ ឈាយតីតិ។ កាមសង្កប្បេន ព្យាបាទសង្កប្បេន វិហិំសាសង្កប្បេន ទិដ្ឋិសង្កប្បេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ បិហិតោ កបណោ វិយ មន្ទោ វិយ មោមូហោ វិយ ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ [អវជ្ឈាយតិ (ស្យា.)]។ យថា ឧលូកោ រុក្ខសាខាយំ មូសិកំ មគយមានោ ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ, យថា កោត្ថុ នទីតីរេ មច្ឆេ មគយមានោ ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ, យថា ពិឡារោ សន្ធិសមលសង្កដិរេ មូសិកំ មគយមានោ ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ, យថា គទ្រភោ វហច្ឆិន្នោ សន្ធិសមលសង្កដិរេ ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតិ; ឯវមេវ សោ វិព្ភន្តកោ កាមសង្កប្បេន ព្យាបាទសង្កប្បេន វិហិំសាសង្កប្បេន ទិដ្ឋិសង្កប្បេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ បិហិតោ កបណោ វិយ មន្ទោ វិយ មោមូហោ វិយ ឈាយតិ បជ្ឈាយតិ និជ្ឈាយតិ អបជ្ឈាយតីតិ – សង្កប្បេហិ បរេតោ សោ កបណោ វិយ ឈាយតិ។

សុត្វា បរេសំ និគ្ឃោសំ, មង្កុ ហោតិ តថាវិធោតិ។ **បរេស**ន្តិ ឧបជ្ឈាយា វា អាចរិយា វា សមានុបជ្ឈាយកា វា សមានាចរិយកា វា មិត្តា វា សន្ទិដ្ឋា វា សម្ភត្តា វា សហាយា វា ចោទេន្តិ – “តស្ស តេ, អាវុសោ, អលាភា, តស្ស តេ ទុល្លទ្ធំ, យំ ត្វំ ឯវរូបំ ឧឡារំ សត្ថារំ លភិត្វា ឯវំ ស្វាក្ខាតេ ធម្មវិនយេ បព្ពជិត្វា ឯវរូបំ អរិយគណំ លភិត្វា ហីនស្ស មេថុនធម្មស្ស ការណា ពុទ្ធំ ធម្មំ សង្ឃំ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តោសិ។ សទ្ធាបិ នាម តេ នាហោសិ កុសលេសុ ធម្មេសុ, ហិរីបិ នាម តេ នាហោសិ កុសលេសុ ធម្មេសុ, ឱត្តប្បម្បិ នាម តេ នាហោសិ កុសលេសុ ធម្មេសុ, វីរិយម្បិ នាម តេ នាហោសិ កុសលេសុ ធម្មេសុ, សតិបិ នាម តេ នាហោសិ កុសលេសុ ធម្មេសុ, បញ្ញាបិ នាម តេ នាហោសិ កុសលេសុ ធម្មេសូ”តិ។ តេសំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋិំ សុត្វា សុណិត្វា ឧគ្គហេត្វា ឧបធារយិត្វា ឧបលក្ខយិត្វា មង្កុ ហោតិ, បីឡិតោ ឃដ្ដិតោ ព្យាធិតោ ទោមនស្សិតោ ហោតិ។ **តថាវិធោ**តិ តថាវិធោ តាទិសោ តស្សណ្ឋិតោ តប្បការោ តប្បដិភាគោ។ យោ សោ វិព្ភន្តកោតិ – សុត្វា បរេសំ និគ្ឃោសំ មង្កុ ហោតិ តថាវិធោ។

តេនាហ ភគវា –

“សង្កប្បេហិ បរេតោ សោ, កបណោ វិយ ឈាយតិ;
សុត្វា បរេសំ និគ្ឃោសំ, មង្កុ ហោតិ តថាវិធោ”តិ។

៥៤. **អថ សត្ថានិ កុរុតេ, បរវាទេហិ ចោទិតោ;**
ឯស ខ្វស្ស មហាគេធោ, មោសវជ្ជំ បគាហតិ [សំគាហតិ (ក.)] ។

អថ សត្ថានិ កុរុតេ, បរវាទេហិ ចោទិតោតិ។ **អថា**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – អថាតិ។ **សត្ថានី**តិ តីណិ សត្ថានិ – កាយសត្ថំ, វចីសត្ថំ, មនោសត្ថំ។ តិវិធំ កាយទុច្ចរិតំ កាយសត្ថំ, ចតុព្ពិធំ វចីទុច្ចរិតំ វចីសត្ថំ, តិវិធំ មនោទុច្ចរិតំ មនោសត្ថំ។ **បរវាទេហិ**

ចោទិតោតិ។ ឧបជ្ឈាយេហិ វា អាចរិយេហិ វា សមានុបជ្ឈាយកេហិ វា សមានាចរិយកេហិ វា មិត្តេហិ វា សន្ទិដ្ឋេហិ វា សម្ភត្តេហិ វា សហាយេហិ វា ចោទិតោ សម្បជានមុសា ភាសតិ។ “អភិរតោ អហំ, ភន្តេ, អហោសិ បព្ពជ្ជាយ។ មាតា មេ បោសេតព្ពា, តេនម្ហិ វិព្ភន្តោ”តិ ភណតិ ។ “បិតា មេ បោសេតព្ពោ , តេនម្ហិ វិព្ភន្តោ”តិ ភណតិ។ “ភាតា មេ បោសេតព្ពោ... ភគិនី មេ បោសេតព្ពា... បុត្តោ មេ បោសេតព្ពោ... ធីតា មេ បោសេតព្ពា... មិត្តា មេ បោសេតព្ពា... អមច្ចា មេ បោសេតព្ពា... ញាតកា មេ បោសេតព្ពា... សាលោហិតា មេ បោសេតព្ពា, តេនម្ហិ វិព្ភន្តោ”តិ ភណតិ។ វចីសត្តំ ករោតិ សង្ករោតិ ជនេតិ សញ្ជនេតិ និព្ពត្តេតិ អភិនិព្ពត្តេតីតិ – អថ សត្ថានិ កុរុតេ, បរវាទេហិ ចោទិតោ។

ឯស ខ្វស្ស មហាគេធោតិ។ ឯសោ តស្ស មហាគេធោ មហាវនំ មហាគហនំ មហាកន្តារោ មហាវិសមោ មហាកុដិលោ មហាបង្កោ មហាបលិបោ មហាបលិពោធោ មហាពន្ធនំ, យទិទំ សម្បជានមុសាវាទោតិ – ឯស ខ្វស្ស មហាគេធោ។

មោសវជ្ជំ បគាហតីតិ។ មោសវជ្ជំ វុច្ចតិ មុសាវាទោ។ ឥធេកច្ចោ សភគ្គតោ វា បរិសគ្គតោ វា ញាតិមជ្ឈគតោ វា បូគមជ្ឈគតោ វា រាជកុលមជ្ឈគតោ វា អភិនីតោ សក្ខិបុដ្ឋោ – “ឯហម្ភោ បុរិស, យំ ជានាសិ តំ វទេហី”តិ, សោ អជានំ វា អាហ – “ជានាមី”តិ, “ជានំ” វា អាហ – “ន ជានាមី”តិ, អបស្សំ វា អាហ – “បស្សាមី”តិ, បស្សំ វា អាហ – “ន បស្សាមី”តិ។ ឥតិ អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ វា សម្បជានមុសា ភាសតិ – ឥទំ វុច្ចតិ មោសវជ្ជំ។

អបិ ច តីហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ បុព្ពេវស្ស ហោតិ – “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ – “មុសា ភណាមី”តិ, ភណិតស្ស ហោតិ – “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ។ ឥមេហិ តីហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ អបិ ច ចតូហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ បុព្ពេវស្ស ហោតិ – “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ – “មុសា ភណាមី”តិ, ភណិតស្ស ហោតិ – “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ, វិនិធាយ ទិដ្ឋឹ។ ឥមេហិ ចតូហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ អបិ ច បញ្ចហាការេហិ... ឆហាការេហិ... សត្តហាការេហិ... អដ្ឋហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ បុព្ពេវស្ស ហោតិ – “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ – “មុសា ភណាមី”តិ, ភណិតស្ស ហោតិ – “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ, វិនិធាយ ទិដ្ឋឹ, វិនិធាយ ខន្តឹ, វិនិធាយ រុចឹ, វិនិធាយ សញ្ញំ, វិនិធាយ ភាវំ។ ឥមេហិ អដ្ឋហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ **មោសវជ្ជំ បគាហតី**តិ។ មោសវជ្ជំ បគាហតិ ឱគាហតិ អជ្ឈោគាហតិ បវិសតីតិ – មោសវជ្ជំ បគាហតិ។

តេនាហ ភគវា –

> “អថ សត្ថានិ កុរុតេ, បរវាទេហិ ចោទិតោ;
> ឯស ខ្វស្ស មហាគេធោ, មោសវជ្ជំ បគាហតី”តិ។

៥៥. **បណ្ឌិតោតិ សមញ្ញាតោ, ឯកចរិយំ** [ឯកចរិយំ (សី. ស្យា.)] **អធិដ្ឋិតោ;**
ស ចាបិ មេថុនេ យុត្តោ, មន្ទោវ បរិកិស្សតិ។

បណ្ឌិតោតិ សមញ្ញាតោតិ។ ឥធេកច្ចោ បុព្ពេ សមណភាវេ កិត្តិ វណ្ណគតោ ហោតិ – “បណ្ឌិតោ វិយត្តោ មេធាវី ពហុស្សុតោ ចិត្តកថី កល្យាណបដិភានោ សុត្តន្តិកោតិ វា វិនយធរោតិ វា ធម្មកថិកោតិ វា...បេ.... នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភី”តិ វា ។ ឯវំ ញាតោ ហោតិ បញ្ញាតោ សមញ្ញាតោ ហោតីតិ – បណ្ឌិតោតិ សមញ្ញាតោ។

ឯកចរិយំ អធិដ្ឋិតោតិ។ ទ្វីហិ ការណេហិ ឯកចរិយំ អធិដ្ឋិតោ – បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន វា គណាវវស្សគ្គដ្ឋេន វា។ កថំ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកចរិយំ អធិដ្ឋិតោ? សព្ពំ ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា...បេ.... ឯវំ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកចរិយំ អធិដ្ឋិតោ។ កថំ គណាវវស្សគ្គដ្ឋេន ឯកចរិយំ អធិដ្ឋិតោ? សោ ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ឯកោ អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ...បេ.... ឯវំ គណាវវស្សគ្គដ្ឋេន ឯកចរិយំ អធិដ្ឋិតោតិ – ឯកចរិយំ អធិដ្ឋិតោ។

ស ចាបិ មេថុនេ យុត្តោតិ។ **មេថុនធម្មោ** នាម យោ សោ អសទ្ធម្មោ គាមធម្មោ...បេ.... តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។ **ស ចាបិ មេថុនេ យុត្តោ**តិ។ សោ អបរេន សមយេន ពុទ្ធំ ធម្មំ សង្ឃំ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិត្វា មេថុនធម្មេ យុត្តោ [យុត្តោ សំយុត្តោ (សី.)] បយុត្តោ អាយុត្តោ សមាយុត្តោតិ – ស ចាបិ មេថុនេ យុត្តោ។

មន្ទោវ បរិកិស្សតីតិ។ កបណោ វិយ មន្ទោ វិយ មោមូហោ វិយ កិស្សតិ បរិកិស្សតិ បរិកិលិស្សតិ។ បាណម្បិ ហនតិ, អទិន្នម្បិ អាទិយតិ, សន្ធិម្បិ ឆិន្ទតិ, និល្លោបម្បិ ហរតិ, ឯកាគារិកម្បិ ករោតិ, បរិបន្ថេបិ តិដ្ឋតិ,

បរទារម្បិ គច្ឆតិ, មុសាបិ ភណតិ។ ឯវម្បិ កិស្សតិ បរិកិស្សតិ បរិកិលិស្សតិ។ តមេនំ រាជានោ គហេត្វា វិវិធា កម្មការណា ការេន្តិ – កសាហិបិ តាឡេន្តិ, វេត្តេហិបិ តាឡេន្តិ, អឌ្ឍទណ្ឌកេហិបិ តាឡេន្តិ, ហត្ថម្បិ ឆិន្ទន្តិ, បាទម្បិ ឆិន្ទន្តិ, ហត្ថបាទម្បិ ឆិន្ទន្តិ, កណ្ណម្បិ ឆិន្ទន្តិ, នាសម្បិ ឆិន្ទន្តិ , កណ្ណនាសម្បិ ឆិន្ទន្តិ, ពិលង្គថាលិកម្បិ ករោន្តិ, សង្ខមុណ្ឌិកម្បិ ករោន្តិ, រាហុមុខម្បិ ករោន្តិ, ជោតិមាលិកម្បិ ករោន្តិ, ហត្ថបជ្ជោតិកម្បិ ករោន្តិ, ឯរកវត្តិកម្បិ ករោន្តិ, ចិរកវាសិកម្បិ ករោន្តិ, ឯណេយ្យកម្បិ ករោន្តិ, ពឡិសមំសិកម្បិ ករោន្តិ, កហាបណិកម្បិ ករោន្តិ, ខារាបតច្ឆិកម្បិ [ខារាបដិច្ឆកម្បិ (ក.)] ករោន្តិ, បលិឃបរិវត្តិកម្បិ ករោន្តិ, បលាលបីឋកម្បិ ករោន្តិ, តត្តេនបិ តេលេន ឱសិញ្ចន្តិ, សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តិ, ជីវន្តម្បិ សូលេ ឧត្តាសេន្តិ, អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តិ។ ឯវម្បិ កិស្សតិ បរិកិស្សតិ បរិកិលិស្សតិ។

អថ វា កាមតណ្ហាយ អភិភូតោ បរិយាទិន្នចិត្តោ ភោគេ បរិយេសន្តោ នាវាយ មហាសមុទ្ទំ បក្ខន្ទតិ, សីតស្ស បុរក្ខតោ ឧណ្ហស្ស បុរក្ខតោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេហិ បីឡិយមានោ ខុប្បិបាសាយ មិយ្យមានោ តិគុម្ពំ គច្ឆតិ, តក្កោលំ គច្ឆតិ, តក្កសីលំ គច្ឆតិ, កាលមុខំ គច្ឆតិ, បុរបូរំ គច្ឆតិ, វេសុង្គំ គច្ឆតិ, វេរាបថំ គច្ឆតិ, ជវំ គច្ឆតិ, តាមលិំ [កមលិំ (ស្យា.), តំមលិំ (ក.)] គច្ឆតិ, វង្គំ គច្ឆតិ, ឯឡពន្ធនំ គច្ឆតិ, សុវណ្ណកូដំ គច្ឆតិ, សុវណ្ណភូមិំ គច្ឆតិ, តម្ពបាណិំ គច្ឆតិ, សុប្បាទកំ គច្ឆតិ, ភារុកច្ឆំ គច្ឆតិ, សុរដ្ឋំ គច្ឆតិ, ភង្គលោកំ គច្ឆតិ, ភង្គណំ គច្ឆតិ, សរមតំ គណំ គច្ឆតិ, យោនំ គច្ឆតិ , បរមយោនំ [បីនំ (ស្យា.)] គច្ឆតិ, វិនកំ [នវកំ (សី.)] គច្ឆតិ, មូលបទំ គច្ឆតិ, មរុកន្តារំ គច្ឆតិ, ជណ្ណុបថំ គច្ឆតិ, អជបថំ គច្ឆតិ, មេណ្ឌបថំ គច្ឆតិ, សង្កុបថំ គច្ឆតិ, ឆត្តបថំ គច្ឆតិ, វំសបថំ គច្ឆតិ, សកុណបថំ គច្ឆតិ, មូសិកបថំ គច្ឆតិ, ទរិបថំ គច្ឆតិ, វេត្តាចារំ គច្ឆតិ។ ឯវម្បិ កិស្សតិ បរិកិស្សតិ បរិកិលិស្សតិ។

គវេសន្តោ ន វិន្ទតិ, អលាភមូលកម្បិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯវម្បិ កិស្សតិ បរិកិស្សតិ បរិកិលិស្សតិ។

គវេសន្តោ វិន្ទតិ, លទ្ធាបិ អារក្ខមូលកម្បិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ – “កិន្តិ មេ ភោគេ នេវ រាជានោ ហរេយ្យុំ, ន ចោរា ហរេយ្យុំ, ន អគ្គិ ទហេយ្យុំ, ន ឧទកំ វហេយ្យ, ន អប្បិយា ទាយាទា ហរេយ្យុ”ន្តិ។ តស្ស ឯវំ អារក្ខតោ គោបយតោ តេ ភោគា វិប្បលុជ្ជន្តិ។ សោ វិប្បយោគមូលកម្បិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯវម្បិ កិស្សតិ បរិកិស្សតិ បរិកិលិស្សតីតិ – ស ចាបិ មេថុនេ យុត្តោ, មន្ទោវ បរិកិស្សតិ។

តេនាហ ភគវា –

“បណ្ឌិតោតិ សមញ្ញាតោ, ឯកចរិយំ អធិដ្ឋិតោ;
ស ចាបិ មេថុនេ យុត្តោ, មន្ទោវ បរិកិស្សតី”តិ។

៥៦. **ឯតមាទីនវំ ញត្វា, មុនី បុព្ពាបរេ ឥធ;**
ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ កយិរា, ន និសេវេថ មេថុនំ។

ឯតមាទីនវំ ញត្វា, មុនិ បុព្ពាបរេ ឥធាតិ។ **ឯត**ន្តិ បុព្ពេ សមណភាវេ យសោ ច កិត្តិ ច, អបរភាគេ ពុទ្ធំ ធម្មំ សង្ឃំ សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តស្ស អយសោ ច អកិត្តិ ច; ឯតំ សម្បត្តិំ វិបត្តិញ្ច។ **ញត្វា**តិ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **មុនី**តិ។ **មោនំ** វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជាននា…បេ.… សម្មាទិដ្ឋិ, តេន ញាណេន សមន្នាគតោ មុនិ មោនប្បត្តោ។ ... សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **ឥធា**តិ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា ឥមិស្សា ខន្តិយា ឥមិស្សា រុចិយា ឥមស្មិំ អាទាយេ ឥមស្មិំ ធម្មេ ឥមស្មិំ វិនយេ ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ ឥមស្មិំ បាវចនេ ឥមស្មិំ ព្រហ្មចរិយេ ឥមស្មិំ សត្ថុសាសនេ ឥមស្មិំ អត្តភាវេ ឥមស្មិំ មនុស្សលោកេតិ – ឯតមាទីនវំ ញត្វា មុនិ បុព្ពាបរេ ឥធ។

ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ កយិរាតិ។ ទ្វីហិ ការណេហិ ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ ករេយ្យ – បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន វា គណាវវស្សគ្គដ្ឋេន វា។ កថំ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ ករេយ្យ? សព្ពំ ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា បុត្តទារបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា ញាតិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា មិត្តាមច្ចបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា សន្និធិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោ ចរេយ្យ វិហរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យ។ ឯវំ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ ករេយ្យ។

កថំ គណាវវស្សគ្គដ្ឋេន ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ ករេយ្យ? សោ ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ឯកោ អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ បដិសេវេយ្យ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានិ។ សោ ឯកោ គច្ឆេយ្យ, ឯកោ តិដ្ឋេយ្យ, ឯកោ និសីទេយ្យ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេយ្យ, ឯកោ

គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសេយ្យ, ឯកោ បដិក្កមេយ្យ, ឯកោ រហោ និសីទេយ្យ, ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋេយ្យ, ឯកោ ចរេយ្យ វិហរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យ។ ឯវំ គណាវវស្សគ្គដ្ឋេន ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ ករេយ្យាតិ – ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ ករេយ្យ, ថិរំ ករេយ្យ, ទឡ្ហំ សមាទានោ អស្ស, អវដ្ឋិតសមាទានោ អស្ស កុសលេសុ ធម្មេសូតិ – ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ កយិរា។

ន និសេវេថ មេថុនន្តិ។ **មេថុនធម្មោ** នាម យោ សោ អសទ្ធម្មោ គាមធម្មោ…បេ…. តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។ មេថុនធម្មំ ន សេវេយ្យ ន និសេវេយ្យ ន សំសេវេយ្យ ន បដិសេវេយ្យ ន ចរេយ្យ ន សមាចរេយ្យ ន សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – ន និសេវេថ មេថុនំ។

តេនាហ ភគវា –

“ឯតមាទីនវំ ញត្វា, មុនិ បុព្ពាបរេ ឥធ;
ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ កយិរា, ន និសេវេថ មេថុន”ន្តិ។

៥៧. **វិវេកញ្ញេវ សិក្ខេថ, ឯតំ អរិយានមុត្តមំ;**
ន តេន សេដ្ឋោ មញ្ញេថ, ស វេ និព្ពានសន្តិកេ។

វិវេកញ្ញេវ សិក្ខេថាតិ។ ***វិវេកោ***តិ តយោ វិវេកា – កាយវិវេកោ, ចិត្តវិវេកោ, ឧបធិវិវេកោ។ កតមោ កាយវិវេកោ…បេ…. អយំ ឧបធិវិវេកោ។ កាយវិវេកោ ច វិវេកដ្ឋកាយានំ នេក្ខម្មាភិរតានំ។ ចិត្តវិវេកោ ច បរិសុទ្ធចិត្តានំ បរមវោទានប្បត្តានំ។ ឧបធិវិវេកោ ច និរុបធីនំ បុគ្គលានំ វិសង្ខារគតានំ។ **សិក្ខា**តិ តិស្សោ សិក្ខា – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា…បេ…. អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។ **វិវេកញ្ញេវ សិក្ខេថា**តិ វិវេកញ្ញេវ សិក្ខេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – វិវេកញ្ញេវ សិក្ខេថ។

ឯតំ អរិយានមុត្តមន្តិ។ **អរិយា** វុច្ចន្តិ ពុទ្ធា ច ពុទ្ធសាវកា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច។ អរិយានំ ឯតំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ យទិទំ វិវេកចរិយាតិ – ឯតំ អរិយានមុត្តមំ។

ន តេន សេដ្ឋោ មញ្ញេថាតិ។ កាយវិវេកចរិយាយ ឧន្នតឹ ន ករេយ្យ, ឧន្នមំ ន ករេយ្យ, មានំ ន ករេយ្យ, ថាមំ ន ករេយ្យ, ថម្ភំ ន ករេយ្យ, ន តេន មានំ ជនេយ្យ, ន តេន ថទ្ធោ អស្ស បត្ថទ្ធោ បគ្គហិតសិរោតិ – តេន សេដ្ឋោ ន មញ្ញេថ។

ស វេ និព្ពានសន្តិកេតិ។ សោ និព្ពានស្ស សន្តិកេ សាមន្តា អាសន្នេ អវិទូរេ ឧបកដ្ឋេតិ – ស វេ និព្ពានសន្តិកេ។

តេនាហ ភគវា –

“វិវេកញ្ញេវ សិក្ខេថ, ឯតំ អរិយានមុត្តមំ;
ន តេន សេដ្ឋោ មញ្ញេថ, ស វេ និព្ពានសន្តិកេ”តិ។

៥៨. **រិត្តស្ស មុនិនោ ចរតោ, កាមេសុ អនបេក្ខិនោ;**
ឱឃតិណ្ណស្ស បិហយន្តិ, កាមេសុ គធិតា បជា។

រិត្តស្ស មុនិនោ ចរតោតិ។ រិត្តស្ស វិវិត្តស្ស បវិវិត្តស្ស , កាយទុច្ចរិតេន រិត្តស្ស វិវិត្តស្ស បវិវិត្តស្ស។ វចីទុច្ចរិតេន…បេ…. មនោទុច្ចរិតេន… រាគេន… ទោសេន… មោហេន… កោធេន… ឧបនាហេន… មក្ខេន… បឡាសេន… ឥស្សាយ… មច្ឆរិយេន… មាយាយ… សាឋេយ្យេន… ថម្ភេន… សារម្ភេន… មានេន… អតិមានេន… មទេន… បមាទេន… សព្ពកិលេសេហិ… សព្ពទុច្ចរិតេហិ… សព្ពទរថេហិ… សព្ពបរិឡាហេហិ… សព្ពសន្តាបេហិ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ រិត្តស្ស វិវិត្តស្ស បវិវិត្តស្ស។ **មុនិនោ**តិ។ **មោនំ** វុច្ចតិ ញាណំ…បេ…. សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **ចរតោ**តិ ចរតោ វិហរតោ ឥរិយតោ វត្តតោ បាលយតោ យបយតោ យាបយតោតិ – រិត្តស្ស មុនិនោ ចរតោ។

កាមេសុ អនបេក្ខិនោតិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ…. ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ…. ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វា កិលេសកាមេ បហាយ បជហិត្វា វិនោ

ទេត្វា ព្យន្តី ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា កាមេសុ អនបេក្ខមានោ ចត្តកាមោ វន្តកាមោ មុត្តកាមោ បហីនកាមោ បដិនិស្សដ្ឋកាមោ, វីតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ [សីតីភូតោ (សី.)] សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – កាមេសុ អនបេក្ខិនោ។

ឱឃតិណ្ណស្ស បិហយន្តិ, កាមេសុ គធិតា បជាតិ។ **បជា**តិ សត្តាធិវចនំ បជា កាមេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធា។ តេ កាមោឃំ តិណ្ណស្ស ភវោឃំ តិណ្ណស្ស ទិដ្ឋោឃំ តិណ្ណស្ស អវិជ្ជោឃំ តិណ្ណស្ស សព្ពសង្ខារបថំ តិណ្ណស្ស ឧត្តិណ្ណស្ស និត្តិណ្ណស្ស អតិក្កន្តស្ស សមតិក្កន្តស្ស វីតិវត្តស្ស បារំ គតស្ស បារំ បត្តស្ស អន្តំ គតស្ស អន្តំ បត្តស្ស កោដិំ គតស្ស កោដិំ បត្តស្ស បរិយន្តំ គតស្ស បរិយន្តំ បត្តស្ស វោសានំ គតស្ស វោសានំ បត្តស្ស តាណំ គតស្ស តាណំ បត្តស្ស លេណំ គតស្ស លេណំ បត្តស្ស សរណំ គតស្ស សរណំ បត្តស្ស អភយំ គតស្ស អភយំ បត្តស្ស អច្ចុតំ គតស្ស អច្ចុតំ បត្តស្ស អមតំ គតស្ស អមតំ បត្តស្ស និព្ពានំ គតស្ស និព្ពានំ បត្តស្ស ឥច្ឆន្តិ សាទិយន្តិ បត្ថយន្តិ បិហយន្តិ អភិជប្បន្តិ។ យថា ឥណាយិកា អានណ្យំ [អាណណ្យំ (អដ្ឋ.)] បត្ថេន្តិ បិហយន្តិ, យថា អាពាធិកា អារោគ្យំ បត្ថេន្តិ បិហយន្តិ, យថា ពន្ធនពទ្ធា ពន្ធនមោក្ខំ បត្ថេន្តិ បិហយន្តិ, យថា ទាសា ភុជិស្សំ បត្ថេន្តិ បិហយន្តិ, យថា កន្តារទ្ធានបក្ខន្ទា [កន្តារទ្ធានបក្ខន្តា (សី.), កន្តារទ្ធានបក្ខន្នា (ស្យា.)] ខេមន្តភូមឹ បត្ថេន្តិ បិហយន្តិ; ឯវមេវំ បជា កាមេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធា តេ កាមោឃំ តិណ្ណស្ស ភវោឃំ តិណ្ណស្ស…បេ.… និព្ពានំ គតស្ស និព្ពានំ បត្តស្ស ឥច្ឆន្តិ សាទិយន្តិ បត្ថយន្តិ បិហយន្តិ អភិជប្បន្តីតិ – ឱឃតិណ្ណស្ស បិហយន្តិ, កាមេសុ គធិតា បជា។

តេនាហ ភគវា –

“វិត្តស្ស មុនិនោ ចរតោ, កាមេសុ អនបេក្ខិនោ;
ឱឃតិណ្ណស្ស បិហយន្តិ, កាមេសុ គធិតា បជា”តិ។

តិស្សមេត្តេយ្យសុត្តនិទ្ទេសោ សត្តមោ។

៨. បសូរសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ បសូរសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

៥៩. **ឥធេវ សុទ្ធី ឥតិ វាទយន្តិ, នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហុ;**
យំ និស្សិតា តត្ថ សុភំ វទានា, បច្ចេកសច្ចេសុ បុថូ និវិដ្ឋា។

ឥធេវ សុទ្ធី ឥតិ វាទយន្តីតិ។ ឥធេវ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ “អសស្សតោ លោកោ ... អន្តវា លោកោ... អនន្តវា លោកោ... តំ ជីវំ តំ សរីរំ... អញ្ញំ ជីវំ អញ្ញំ សរីរំ... ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា... ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា... ហោតិ ច ន ច ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា... នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ឥធេវ សុទ្ធី ឥតិ វាទយន្តិ។

នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហូតិ។ អត្តនោ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋី បដិបទំ មគ្គំ ឋបេត្វា សព្ពេ បរវាទេ ខិបន្តិ ឧក្ខិបន្តិ បរិក្ខិបន្តិ។ “សោ សត្ថា ន សព្ពញ្ញូ, ធម្មោ ន ស្វាក្ខាតោ , គណោ ន សុប្បដិបន្នោ, ទិដ្ឋិ ន ភទ្ទិកា, បដិបទា ន សុបញ្ញត្តា , មគ្គោ ន និយ្យានិកោ, នត្ថេត្ថ សុទ្ធិ វា វិសុទ្ធិ វា បរិសុទ្ធិ វា មុត្តិ វា វិមុត្តិ វា បរិមុត្តិ វា, ន តត្ថ សុជ្ឈន្តិ វា វិសុជ្ឈន្តិ វា បរិសុជ្ឈន្តិ វា មុច្ចន្តិ វា វិមុច្ចន្តិ វា បរិមុច្ចន្តិ វា, ហីនា និហីនា ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា បរិត្តា”តិ – ឯវមាហំសុ ឯវំ វទន្តិ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហុ។

យំ និស្សិតា តត្ថ សុភំ វទានាតិ។ **យំ និស្សិតា**តិ យំ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋី បដិបទំ មគ្គំ និស្សិតា អានិស្សិតា [បតិដ្ឋិតា (សី.), សន្និស្សិតា (ស្យា.)] អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តា។ **តត្ថា**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា។ **សុភំ វទានា**តិ សុភវាទា សោភនវាទា បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា [ធីរវាទា (ស្យា.)] ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – យំ និស្សិតា តត្ថ សុភំ វទានា។

បច្ចេកសច្ចេសុ បុថូ និវិដ្ឋាតិ។ បុថូ សមណព្រាហ្មណា បុថូ បច្ចេកសច្ចេសុ និវិដ្ឋា បតិដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តា។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ និវិដ្ឋា បតិដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តា។ “អសស្សតោ លោកោ...បេ.... នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ និវិដ្ឋា បតិដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – បច្ចេកសច្ចេសុ បុថូ និវិដ្ឋា។

តេនាហ ភគវា –

“ឥធេវ សុទ្ធី ឥតិ វាទយន្តិ, នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហុ;
យំ និស្សិតា តត្ថ សុភំ វទានា, បច្ចេកសច្ចេសុ បុថូ និវិដ្ឋា”តិ។

៦០. **តេ វាទកាមា បរិសំ វិគយ្ហ, ពាលំ ទហន្តី មិថុ អញ្ញមញ្ញំ;**
វទន្តិ តេ អញ្ញសិតា កថោជ្ជំ, បសំសកាមា កុសលាវទានា។

តេ វាទកាមា បរិសំ វិគយ្ហាតិ។ **តេ វាទកាមា**តិ តេ វាទកាមា វាទត្ថិកា វាទាធិប្បាយា វាទបុរេក្ខារា វាទបរិយេសនំ ចរន្តា។ **បរិសំ វិគយ្ហា**តិ ខត្តិយបរិសំ ព្រាហ្មណបរិសំ គហបតិបរិសំ សមណបរិសំ វិគយ្ហ ឱគយ្ហ អជ្ឈោគាហេត្វា បវិសិត្វាតិ – តេ វាទកាមា បរិសំ វិគយ្ហ។

ពាលំ ទហន្តី មិថុ អញ្ញមញ្ញន្តិ។ **មិថូ**តិ ទ្វេ ជនា ទ្វេ កលហការកា ទ្វេ ភណ្ឌនការកា ទ្វេ ភស្សការកា ទ្វេ វិវាទការកា ទ្វេ អធិករណការកា ទ្វេ វាទិនោ ទ្វេ សល្លបកា; តេ អញ្ញមញ្ញំ ពាលតោ ហីនតោ និហីនតោ ឱមកតោ លាមកតោ ឆតុក្កតោ បរិត្តតោ ទហន្តិ បស្សន្តិ ទក្ខន្តិ ឱលោកេន្តិ និជ្ឈាយន្តិ ឧបបរិក្ខន្តីតិ – ពាលំ ទហន្តី មិថុ អញ្ញមញ្ញំ។

វទន្តិ តេ អញ្ញសិតា កថោជ្ជន្តិ។ អញ្ញំ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋី បដិបទំ មគ្គំ និស្សិតា អានិស្សិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តា។ **កថោជ្ជំ** វុច្ចតិ កលហោ ភណ្ឌនំ វិគ្គហោ វិវាទោ មេធគំ។ អថ វា **កថោជ្ជន្តិ** អនោជវន្តី និសាកថា កថោជ្ជំ វទន្តិ, កលហំ វទន្តិ, ភណ្ឌនំ វទន្តិ, វិគ្គហំ វទន្តិ, វិវាទំ វទន្តិ, មេធគំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – វទន្តិ តេ អញ្ញសិតា កថោជ្ជំ។

បសំសកាមា កុសលាវទានាតិ។ **បសំសកាមាតិ** បសំសកាមា បសំសត្ថិកា បសំសាធិប្បាយា បសំសបុរេក្ខារា បសំសបរិយេសនំ ចរន្តា។ **កុសលាវទានាតិ** កុសលវាទា បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – បសំសកាមា កុសលាវទានា។

តេនាហ ភគវា –

“តេ វាទកាមា បរិសំ វិគយ្ហ, ពាលំ ទហន្តី មិថុ អញ្ញមញ្ញំ;
វទន្តិ តេ អញ្ញសិតា កថោជ្ជំ, បសំសកាមា កុសលាវទានា”តិ។

៦១. **យុត្តោ កថាយំ បរិសាយ មជ្ឈេ, បសំសមិច្ឆំ វិនិឃាតិ ហោតិ;**
អបាហតស្មិំ បន មង្កុ ហោតិ, និន្ទាយ សោ កុប្បតិ រន្ធមេសី។

យុត្តោ កថាយំ បរិសាយ មជ្ឈេតិ។ ខត្តិយបរិសាយ វា ព្រាហ្មណបរិសាយ វា គហបតិបរិសាយ វា សមណបរិសាយ វា មជ្ឈេ អត្តនោ កថាយំ យុត្តោ បយុត្តោ អាយុត្តោ សមាយុត្តោ សម្បយុត្តោ កថេតុន្តិ – យុត្តោ កថាយំ បរិសាយ មជ្ឈេ។

បសំសមិច្ឆំ វិនិឃាតិ ហោតីតិ។ **បសំសមិច្ឆន្តិ** បសំសំ ថោមនំ កិត្តិំ វណ្ណហារិយំ ឥច្ឆន្តោ សាទិយន្តោ បត្ថយន្តោ បិហយន្តោ អភិជប្បន្តោ។ **វិនិឃាតិ ហោតីតិ** បុព្ពេវ សល្លាបា កថំកថី វិនិឃាតី ហោតិ។ “ជយោ នុ ខោ មេ ភវិស្សតិ, បរាជយោ នុ ខោ មេ ភវិស្សតិ, កថំ និគ្គហំ ករិស្សាមិ, កថំ បដិកម្មំ ករិស្សាមិ, កថំ វិសេសំ ករិស្សាមិ, កថំ បដិវិសេសំ ករិស្សាមិ, កថំ អាវេឋិយំ [អាវេធិយំ (ស្យា.)] ករិស្សាមិ, កថំ និព្ពេឋិយំ [និព្ពេធិយំ (ស្យា. ក.)] ករិស្សាមិ, កថំ ឆេទំ ករិស្សាមិ, កថំ មណ្ឌលំ ករិស្សាមី”តិ, ឯវំ បុព្ពេវ សល្លាបា កថំកថី វិនិឃាតិ ហោតីតិ – បសំសមិច្ឆំ វិនិឃាតិ ហោតិ។

អបាហតស្មិំ បន មង្កុ ហោតីតិ។ យេ តេ បញ្ហវីមំសកា បរិសា បារិសជ្ជា បាសារិកា [បាសនិកា (ស្យា.)], តេ អបហរន្តិ។ “អត្ថាបគតំ ភណិត”ន្តិ អត្ថតោ អបហរន្តិ, “ព្យញ្ជនាបគតំ ភណិត”ន្តិ ព្យញ្ជនតោ អបហរន្តិ, “អត្ថព្យញ្ជនាបគតំ ភណិត”ន្តិ អត្ថព្យញ្ជនតោ អបហរន្តិ, “អត្ថោ តេ ទុន្នីតោ, ព្យញ្ជនំ តេ ទុរោបិតំ, អត្ថព្យញ្ជនំ តេ ទុន្នីតំ ទុរោបិតំ, និគ្គហោ តេ អកតោ, បដិកម្មំ តេ ទុក្កដំ, វិសេសោ តេ អកតោ, បដិវិសេសោ តេ ទុក្កដោ, អាវេឋិយា តេ អកតា, និព្ពេឋិយា តេ ទុក្កដា , ឆេទោ តេ អកតោ, មណ្ឌលំ តេ ទុក្កដំ វិសមកថំ ទុក្កថិតំ ទុព្ភណិតំ ទុល្លបិតំ ទុរុត្តំ ទុព្ភាសិត”ន្តិ អបហរន្តិ។ **អបាហតស្មិំ បន មង្កុ ហោតីតិ** ។ អបាហតស្មិំ មង្កុ ហោតិ បីឡិតោ ឃដ្ដិតោ ព្យាធិតោ ទោមនស្សិតោ ហោតីតិ – អបាហតស្មិំ បន មង្កុ ហោតិ។

និន្ទាយ សោ កុប្បតិ រន្ធមេសីតិ។ និន្ទាយ គរហាយ អកិត្តិយា អវណ្ណហារិកាយ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិដ្ឋីយតិ, កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតីតិ – និន្ទាយ សោ កុប្បតិ។ **រន្ធមេសីតិ** វិរន្ធមេសី អបរទ្ធមេសី ខលិតមេសី គឡិតមេសី វិវរមេសីតិ – និន្ទាយ សោ កុប្បតិ រន្ធមេសី។

តេនាហ ភគវា –

“យុត្តោ កថាយំ បរិសាយ មជ្ឈេ, បសំសមិច្ឆំ វិនិឃាតិ ហោតិ;
អបាហតស្មិំ បន មង្កុ ហោតិ, និន្ទាយ សោ កុប្បតិ រន្ធមេសី”តិ។

៦២. **យមស្ស វាទំ បរិហីនមាហុ, អបាហតំ បញ្ហវីមំសកាសេ** [បញ្ហវិមំសកា យេ (ស្យា.)] ;
បរិទេវតិ សោចតិ ហីនវាទោ, ឧបច្ចគា មន្តិ អនុត្ថុនាតិ។

យមស្ស វាទំ បរិហីនមាហូតិ យំ តស្ស វាទំ ហីនំ និហីនំ បរិហីនំ បរិហាបិតំ ន បរិបូរិតំ, ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – យមស្ស វាទំ បរិហីនមាហុ។

អបាហតំ បញ្ហវិមំសកាសេតិ។ យេ តេ បញ្ហវីមំសកា បរិសា បារិសជ្ជា បាសារិកា, តេ អបហរន្តិ។ “អត្ថាបគតំ ភណិត”ន្តិ អត្ថតោ អបហរន្តិ, “ព្យញ្ជនាបគតំ ភណិត”ន្តិ ព្យញ្ជនតោ អបហរន្តិ, “អត្ថព្យញ្ជនាបគតំ ភណិត”ន្តិ អត្ថព្យញ្ជនតោ អបហរន្តិ, “អត្ថោ តេ ទុន្នីតោ, ព្យញ្ជនំ តេ ទុរោបិតំ, អត្ថព្យញ្ជនំ តេ ទុន្នីតំ ទុរោបិតំ, និគ្គហោ តេ អកតោ, បដិកម្មំ តេ ទុក្កដំ, វិសេសោ តេ អកតោ, បដិវិសេសោ តេ ទុក្កដោ, អាវេឋិយា តេ អកតា, និព្ពេឋិយា តេ ទុក្កដា, ឆេទោ តេ អកតោ, មណ្ឌលំ តេ ទុក្កដំ វិសមកថំ ទុក្កថិតំ ទុព្ភណិតំ ទុល្លបិតំ ទុរុត្តំ ទុព្ភាសិត”ន្តិ, អបហរន្តីតិ – អបាហតំ បញ្ហវិមំសកាសេ។

បរិទេវតិ សោចតិ ហីនវាទោតិ។ **បរិទេវតី**តិ “អញ្ញំ មយា អាវជ្ជិតំ អញ្ញំ ចិន្តិតំ អញ្ញំ ឧបធារិតំ, អញ្ញំ ឧបលក្ខិតំ សោ មហាបក្ខោ មហាបរិសោ មហាបរិវារោ; បរិសា ចាយំ វគ្គា, ន សមគ្គា; សមគ្គាយ បរិសាយ ហេតុ កថាសល្លាបោ បុន ភញ្ជិស្សាមី”តិ, យា ឯវរូបា [យោ ឯវរូបោ (ស្យា.)] វាចា បលាបោ វិប្បលាបោ លាលប្បោ លាលប្បាយនា លាលប្បាយិតត្តន្តិ – បរិទេវតិ។ **សោចតី**តិ “តស្ស ជយោ”តិ សោចតិ “មយ្ហំ បរាជយោ”តិ សោចតិ, “តស្ស លាភោ”តិ សោចតិ, “មយ្ហំ អលាភោ”តិ សោចតិ, “តស្ស យសោ”តិ សោចតិ, “មយ្ហំ អយសោ”តិ សោចតិ, “តស្ស បសំសា”តិ សោចតិ, “មយ្ហំ និន្ទា”តិ សោចតិ, “តស្ស សុខ”ន្តិ សោចតិ, “មយ្ហំ ទុក្ខ”ន្តិ សោចតិ, “សោ សក្កតោ គរុកតោ មានិតោ បូជិតោ អបចិតោ លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ, អហមស្មិ អសក្កតោ អគរុកតោ អមានិតោ អបូជិតោ អនបចិតោ ន លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន”ន្តិ សោចតិ កិលមតិ បរិទេវតិ ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ – បរិទេវតិ សោចតិ។ **ហីនវាទោ**តិ ហីនវាទោ និហីនវាទោ បរិហីនវាទោ បរិហាបិតវាទោ ន បរិបូរវាទោតិ – បរិទេវតិ សោចតិ ហីនវាទោ។

ឧបច្ចគា មន្តិ អនុត្ថុនាតីតិ។ សោ មំ វាទេន វាទំ អច្ចគា ឧបច្ចគា អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោតិ។ ឯវម្បិ ឧបច្ចគា មន្តិ។ អថ វា មំ វាទេន វាទំ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា បរិយាទិយិត្វា មទ្ទយិត្វា ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ។ ឯវម្បិ ឧបច្ចគា មន្តិ។ អនុត្ថុនា វុច្ចតិ វាចា បលាបោ វិប្បលាបោ លាលប្បោ លាលប្បាយនា លាលប្បាយិតត្តន្តិ – ឧបច្ចគា មន្តិ អនុត្ថុនាតិ។

តេនាហ ភគវា –

“យមស្ស វាទំ បរិហីនមាហុ, អបាហតំ បញ្ហវិមំសកាសេ;
បរិទេវតិ សោចតិ ហីនវាទោ, ឧបច្ចគា មន្តិ អនុត្ថុនាតី”តិ។

៦៣. **ឯតេ វិវាទា សមណេសុ ជាតា, ឯតេសុ ឧគ្ឃាតិនិឃាតិ ហោតិ;**
ឯតម្បិ ទិស្វា វិរមេ កថោជ្ជំ, ន ហញ្ញទត្ថត្ថិ បសំសលាភា។

ឯតេ វិវាទា សមណេសុ ជាតាតិ។ **សមណា**តិ យេ កេចិ ឥតោ ពហិទ្ធា បរិព្ពជូបគតា បរិព្ពជសមាបន្នា។ ឯតេ ទិដ្ឋិកលហា ទិដ្ឋិភណ្ឌនា ទិដ្ឋិវិគ្គហា ទិដ្ឋិវិវាទា ទិដ្ឋិមេធគា សមណេសុ ជាតា សញ្ជាតា និព្ពត្តា អភិនិព្ពត្តា បាតុភូតាតិ – ឯតេ វិវាទា សមណេសុ ជាតា។

ឯតេសុ ឧគ្ឃាតិនិឃាតិ ហោតីតិ។ ជយបរាជយោ ហោតិ, លាភាលាភោ ហោតិ, យសាយសោ ហោតិ, និន្ទាបសំសា ហោតិ, សុខទុក្ខំ ហោតិ, សោមនស្សទោមនស្សំ ហោតិ, ឥដ្ឋានិដ្ឋំ ហោតិ, អនុនយបដិឃំ ហោតិ, ឧគ្ឃាតិតនិគ្ឃាតិតំ ហោតិ, អនុរោធវិរោធោ ហោតិ, ជយេន ចិត្តំ ឧគ្ឃាតិតំ ហោតិ បរាជយេន ចិត្តំ និគ្ឃាតិតំ ហោតិ, លាភេន ចិត្តំ ឧគ្ឃាតិតំ ហោតិ អលាភេន ចិត្តំ និគ្ឃាតិតំ ហោតិ, យសេន ចិត្តំ ឧគ្ឃាតិតំ ហោតិ អយសេន ចិត្តំ និគ្ឃាតិតំ ហោតិ, បសំសាយ ចិត្តំ ឧគ្ឃាតិតំ ហោតិ និន្ទាយ ចិត្តំ និគ្ឃាតិតំ ហោតិ, សុខេន ចិត្តំ ឧគ្ឃាតិតំ ហោតិ ទុក្ខេន ចិត្តំ និគ្ឃាតិតំ ហោតិ, សោមនស្សេន ចិត្តំ ឧគ្ឃាតិតំ ហោតិ ទោមនស្សេន ចិត្តំ និគ្ឃាតិតំ ហោតិ, ឧន្នតិយា [ឧណ្ណតិយា (ស្យា. ក.)] ចិត្តំ ឧគ្ឃាតិតំ ហោតិ ឱនតិយា [ឱណតិយា (ស្យា. ក.)] ចិត្តំ និគ្ឃាតិតំ ហោតីតិ – ឯតេសុ ឧគ្ឃាតិនិឃាតិ ហោតិ។

ឯតម្បិ ទិស្វា វិរមេ កថោជ្ជន្តិ។ **ឯតម្បិ ទិស្វា**តិ ឯតំ អាទីនវំ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា ទិដ្ឋិកលហេសុ ទិដ្ឋិភណ្ឌនេសុ ទិដ្ឋិវិគ្គហេសុ ទិដ្ឋិវិវាទេសុ ទិដ្ឋិមេធគេសូតិ – **ឯតម្បិ ទិស្វា វិរមេ កថោជ្ជន្តិ**។ **កថោជ្ជំ** វុច្ចតិ កលហោ ភណ្ឌនំ វិគ្គហោ វិវាទោ មេធគំ។ អថ វា **កថោជ្ជ**ន្តិ អនោជវន្តី និសាកថា កថោជ្ជំ ន ករេយ្យ, កលហំ ន ករេយ្យ, ភណ្ឌនំ ន ករេយ្យ, វិគ្គហំ ន ករេយ្យ, វិវាទំ ន ករេយ្យ, មេធគំ ន ករេយ្យ, កលហភណ្ឌនវិគ្គហវិវាទមេធគំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, កលហភណ្ឌនវិគ្គហវិវាទ

មេធគា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បយុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – ឯតម្បិ ទិស្វា វិរមេ កថោជ្ជំ។

ន ហញ្ញទត្ថត្ថិ បសំសលាភាតិ។ បសំសលាភា អញ្ញោ អត្ថោ នត្ថិ អត្តត្ថោ វា បរត្ថោ វា ឧភយត្ថោ វា ទិដ្ឋធម្មិកោ វា អត្ថោ, សម្បរាយិកោ វា អត្ថោ, ឧត្តានោ វា អត្ថោ , គម្ភីរោ វា អត្ថោ, គូឡ្ហោ វា អត្ថោ, បដិច្ឆន្នោ វា អត្ថោ, នេយ្យោ វា អត្ថោ, នីតោ វា អត្ថោ, អនវជ្ជោ វា អត្ថោ, និក្កិលេសោ វា អត្ថោ, វោទានោ វា អត្ថោ, បរមត្ថោ វា អត្ថោ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តីតិ – ន ហញ្ញទត្ថត្ថិ បសំសលាភា។

តេនាហ ភគវា –

"ឯតេ វិវាទា សមណេសុ ជាតា, ឯតេសុ ឧគ្ឃាតិនិឃាតិ ហោតិ;
ឯតម្បិ ទិស្វា វិរមេ កថោជ្ជំ, ន ហញ្ញទត្ថត្ថិ បសំសលាភា"តិ។

៦៤. **បសំសិតោ វា បន តត្ថ ហោតិ, អក្ខាយ វាទំ បរិសាយ មជ្ឈេ;**
សោ [សោ តំ (សី.)] **ហស្សតី ឧន្នមតី** [ឧណ្ណមតី (ស្យា. ក.)] **ច តេន, បប្បុយ្យ តមត្ថំ យថា មនោ អហុ។**

បសំសិតោ វា បន តត្ថ ហោតីតិ។ **តត្ថា**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា បសំសិតោ ថោមិតោ កិត្តិតោ វណ្ណិតោ ហោតីតិ – បសំសិតោ វា បន តត្ថ ហោតិ។

អក្ខាយ វាទំ បរិសាយ មជ្ឈេតិ។ ខត្តិយបរិសាយ វា ព្រាហ្មណបរិសាយ វា គហបតិបរិសាយ វា សមណបរិសាយ វា មជ្ឈេ អត្តនោ វាទំ អក្ខាយ អាចិក្ខិត្វា អនុវាទំ អក្ខាយ អាចិក្ខិត្វា ថម្ភយិត្វា ព្រូហយិត្វា ទីបយិត្វា ជោតយិត្វា វោហរិត្វា បរិគ្គណ្ហិត្វាតិ – អក្ខាយ វាទំ បរិសាយ មជ្ឈេ។

សោ ហស្សតី ឧន្នមតី ច តេនាតិ។ សោ តេន ជយត្ថេន តុដ្ឋោ ហោតិ ហដ្ឋោ បហដ្ឋោ អត្តមនោ បរិបុណ្ណសង្កប្បោ។ អថ វា ទន្តវិទំសកំ ហសមានោ។ **សោ ហស្សតី ឧន្នមតី ច តេនា**តិ សោ តេន ជយត្ថេន ឧន្នតោ ហោតិ ឧន្នមោ ធជោ សម្បគ្គាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្សាតិ – សោ ហស្សតី ឧន្នមតី ច តេន។

បប្បុយ្យ តមត្ថំ យថា មនោ អហូតិ។ តំ ជយត្ថំ បប្បុយ្យ បាបុណិត្វា អធិគន្ត្វា វិន្ទិត្វា បដិលភិត្វា។ **យថា មនោ អហូ**តិ យថា មនោ អហុ, យថា ចិត្តោ អហុ, យថា សង្កប្បោ អហុ, យថា វិញ្ញាណោ អហូតិ – បប្បុយ្យ តមត្ថំ យថា មនោ អហុ។

តេនាហ ភគវា –

"បសំសិតោ វា បន តត្ថ ហោតិ, អក្ខាយ វាទំ បរិសាយ មជ្ឈេ;
សោ ហស្សតី ឧន្នមតី ច តេន, បប្បុយ្យ តមត្ថំ យថា មនោ អហូ"តិ។

៦៥. **យា ឧន្នតី សាស្ស វិឃាតភូមិ, មានាតិមានំ វទតេ បនេសោ;**
ឯតម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថ, ន ហិ តេន សុទ្ធិំ កុសលា វទន្តិ។

យា ឧន្នតី សាស្ស វិឃាតភូមីតិ។ យា ឧន្នតិ ឧន្នមោ ធជោ សម្បគ្គាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្សាតិ – យា ឧន្នតិ។ **សាស្ស វិឃាតភូមី**តិ សា តស្ស វិឃាតភូមិ ឧបឃាតភូមិ បីឡនភូមិ ឃដ្ដនភូមិ ឧបទ្ទវភូមិ ឧបសគ្គភូមីតិ – យា ឧន្នតី សាស្ស វិឃាតភូមិ។

មានាតិមានំ វទតេ បនេសោតិ។ សោ បុគ្គលោ មានញ្ច វទតិ អតិមានញ្ច វទតីតិ – មានាតិមានំ វទតេ បនេសោ។

ឯតម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថាតិ។ ឯតំ អាទីនវំ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា ទិដ្ឋិកលហេសុ ទិដ្ឋិភណ្ឌនេសុ ទិដ្ឋិវិគ្គហេសុ ទិដ្ឋិវិវាទេសុ ទិដ្ឋិមេធគេសូតិ – ឯតម្បិ ទិស្វា។ **ន វិវាទយេថា**តិ ន កលហំ ករេយ្យ ន ភណ្ឌនំ ករេយ្យ ន វិគ្គហំ ករេយ្យ ន វិវាទំ ករេយ្យ, ន មេធគំ ករេយ្យ, កលហភណ្ឌនវិគ្គហវិវាទមេធគំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, កលហភណ្ឌនវិគ្គហវិវាទមេធគា អារតោ អស្ស

វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បយុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – ឯតម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថ។

ន ហិ តេន សុទ្ធី កុសលា វទន្តីតិ។ **កុសលា**តិ យេ តេ ខន្ធកុសលា ធាតុកុសលា អាយតនកុសលា បដិច្ចសមុប្បាទកុសលា សតិបដ្ឋានកុសលា សម្មប្បធានកុសលា ឥទ្ធិបាទកុសលា ឥន្ទ្រិយកុសលា ពលកុសលា ពោជ្ឈង្គកុសលា មគ្គកុសលា ផលកុសលា និព្ពានកុសលា, តេ កុសលា ទិដ្ឋិកលហេន ទិដ្ឋិភណ្ឌនេន ទិដ្ឋិវិគ្គហេន ទិដ្ឋិវិវាទេន ទិដ្ឋិមេធគេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ, មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ ន វទន្តិ ន កថេន្តិ ន ភណន្តិ ន ទីបយន្តិ ន វោហរន្តីតិ – ន ហិ តេន សុទ្ធី កុសលា វទន្តិ។

តេនាហ ភគវា –

“យា ឧន្នតី សាស្ស វិឃាតភូមិ, មានាតិមានំ វទតេ បនេសោ;
ឯតម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថ, ន ហិ តេន សុទ្ធី កុសលា វទន្តី”តិ។

៦៦. **សូរោ យថា រាជខាទាយ បុដ្ឋោ, អភិគជ្ជមេតិ បដិសូរមិច្ឆំ;**
យេនេវ សោ តេន បលេហិ សូរ, បុព្ពេវ នត្ថិ យទិទំ យុធាយ។

សូរោ យថា រាជខាទាយ បុដ្ឋោតិ។ **សូរោ**តិ សូរោ វីរោ វិក្កន្តោ អភីរូ អឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី។ **រាជខាទាយ បុដ្ឋោ**តិ រាជខាទនីយេន រាជភោជនីយេន បុដ្ឋោ បោសិតោ អបាទិតោ វឌ្ឍិតោតិ – សូរោ យថា រាជខាទាយ បុដ្ឋោ។

អភិគជ្ជមេតិ បដិសូរមិច្ឆន្តិ។ សោ គជ្ជន្តោ ឧគ្គជ្ជន្តោ អភិគជ្ជន្តោ ឯតិ ឧបេតិ ឧបគច្ឆតិ បដិសូរំ បដិបុរិសំ បដិសត្តុំ បដិមល្លំ ឥច្ឆន្តោ សាទិយន្តោ បត្ថយន្តោ បិហយន្តោ អភិជប្បន្តោតិ – អភិគជ្ជមេតិ បដិសូរមិច្ឆំ។

យេនេវ សោ តេន បលេហិ សូរាតិ។ យេនេវ សោ ទិដ្ឋិគតិកោ តេន បលេហិ, តេន វជ, តេន គច្ឆ, តេន អតិក្កម, សោ តុយ្ហំ បដិសូរោ បដិបុរិសោ បដិសត្តុ បដិមល្លោតិ – យេនេវ សោ តេន បលេហិ សូរ។

បុព្ពេវ នត្ថិ យទិទំ យុធាយាតិ។ បុព្ពេវ ពោធិយា មូលេ យេ បដិសេនិករា កិលេសា បដិលោមករា បដិកណ្ដកករា បដិបក្ខករា តេ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា។ **យទិទំ យុធាយា**តិ យទិទំ យុទ្ធត្ថាយ កលហត្ថាយ ភណ្ឌនត្ថាយ វិគ្គហត្ថាយ វិវាទត្ថាយ មេធគត្ថាយាតិ – បុព្ពេវ នត្ថិ យទិទំ យុធាយ។

តេនាហ ភគវា –

“សូរោ យថា រាជខាទាយ បុដ្ឋោ, អភិគជ្ជមេតិ បដិសូរមិច្ឆំ;
យេនេវ សោ តេន បលេហិ សូរ, បុព្ពេវ នត្ថិ យទិទំ យុធាយា”តិ។

៦៧. **យេ ទិដ្ឋិមុគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តិ;**
តេ ត្វំ វទស្សុ ន ហិ តេធ អត្ថិ, វាទម្ហិ ជាតេ បដិសេនិកត្តា។

យេ ទិដ្ឋិមុគ្គយ្ហ វិវាទយន្តីតិ យេ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតានំ អញ្ញតរញ្ញតរំ ទិដ្ឋិគតំ គហេត្វា គណ្ហិត្វា ឧគ្គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា វិវាទយន្តិ កលហំ ករោន្តិ ភណ្ឌនំ ករោន្តិ ‘វិគ្គហំ ករោន្តិ វិវាទំ ករោន្តិ, មេធគំ ករោន្តិ – “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ, អហំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាមិ, កឹ ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានិស្សសិ, មិច្ឆាបដិបន្នោ ត្វមសិ, អហមស្មិ សម្មាបដិបន្នោ, សហិតំ មេ, អសហិតំ តេ, បុរេ វចនីយំ បច្ឆា អវច, បច្ឆា វចនីយំ បុរេ អវច, អធិចិណ្ណំ តេ វិបរាវត្តំ, អារោបិតោ តេ វាទោ, និគ្គហិតោ ត្វមសិ, ចរ វាទប្បមោក្ខាយ, និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី”តិ – យេ ទិដ្ឋិមុគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ។

ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តីតិ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ វាទយន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ “អសស្សតោ លោកោ…បេ… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ វាទយន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តិ។

តេ ត្វំ វទស្សុ ន ហិ តេធ អត្ថិ, វាទម្ហិ ជាតេ បដិសេនិកត្តាតិ។ តេ ត្វំ ទិដ្ឋិគតិកេ វទស្សុ វាទេន វាទំ, និគ្គហេន និគ្គហំ, បដិកម្មេន បដិកម្មំ, វិសេសេន វិសេសំ, បដិវិសេសេន បដិវិសេសំ, អាវេឋិយាយ អាវេឋិយំ, និព្ពេឋិយាយ និព្ពេឋិយំ, ឆេទេន ឆេទំ, មណ្ឌលេន មណ្ឌលំ, តេ តុយ្ហំ បដិសូរា បដិបុរិសា បដិសត្តូ បដិមល្លាតិ – តេ ត្វំ វទស្សុ ន ហិ តេធ អត្ថិ។ **វាទម្ហិ ជាតេ បដិសេនិកត្តា**តិ។ វាទេ ជាតេ សញ្ជាតេ និព្ពត្តេ អភិនិព្ពត្តេ បាតុភូតេយេវ បដិសេនិកត្តា [បដិសេនិកតា (ក.), ឯវំ សេសេសុ តីសុ បទេសុបិ] បដិលោមកត្តា បដិភណ្ឌកត្តា បដិបក្ខកត្តា កលហំ ករេយ្យុំ ភណ្ឌនំ ករេយ្យុំ វិគ្គហំ ករេយ្យុំ វិវាទំ ករេយ្យុំ មេធគំ ករេយ្យុំ, តេ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា…បេ…. ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – តេ ត្វំ វទស្សុ ន ហិ តេធ អត្ថិ វាទម្ហិ ជាតេ បដិសេនិកត្តា។

តេនាហ ភគវា –

“យេ ទិដ្ឋិមុគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តិ;
តេ ត្វំ វទស្សុ ន ហិ តេធ អត្ថិ, វាទម្ហិ ជាតេ បដិសេនិកត្តា”តិ។

៦៨. **វិសេនិកត្វា បន យេ ចរន្តិ, ទិដ្ឋីហិ ទិដ្ឋិ អវិរុជ្ឈមានា;**
តេសុ ត្វំ កិំ លភេថ បសូរ, យេសីធ នត្ថិ បរមុគ្គហីតំ។

វិសេនិកត្វា បន យេ ចរន្តីតិ។ សេនា វុច្ចតិ មារសេនា។ កាយទុច្ចរិតំ មារសេនា, វចីទុច្ចរិតំ មារសេនា, មនោទុច្ចរិតំ មារសេនា, លោភោ មារសេនា, ទោសោ មារសេនា, មោហោ មារសេនា, កោធោ… ឧបនាហោ… មក្ខោ… បឡាសោ… ឥស្សា… មច្ឆរិយំ… មាយា… សាឋេយ្យំ… ថម្ភោ… សារម្ភោ… មានោ… អតិមានោ… មទោ… បមាទោ… សព្ពេ កិលេសា… សព្ពេ ទុច្ចរិតា… សព្ពេ ទរថា… សព្ពេ បរិឡាហា… សព្ពេ សន្តាបា… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា មារសេនា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“កាមា តេ បឋមា សេនា, ទុតិយា អរតិ វុច្ចតិ…បេ….;
ន នំ អសូរោ ជិនាតិ, ជេត្វាវ លភតេ សុខ”ន្តិ។

យតោ ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ សព្ពា ច មារសេនា សព្ពេ ច បដិសេនិករា កិលេសា ជិតា ច បរាជិតា ច ភគ្គា វិប្បលុគ្គា បរម្មុខា, តេន វុច្ចតិ វិសេនិកត្វាតិ។ **យេ**តិ អរហន្តោ ខីណាសវា។ **ចរន្តី**តិ ចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តីតិ – វិសេនិកត្វា បន យេ ចរន្តិ។

ទិដ្ឋីហិ ទិដ្ឋិ អវិរុជ្ឈមានាតិ។ យេសំ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ, តេ ទិដ្ឋីហិ ទិដ្ឋិ អវិរុជ្ឈមានា អប្បដិវិរុជ្ឈមានា អប្បហីយមានា អប្បដិហញ្ញមានា អប្បដិហតមានាតិ – ទិដ្ឋីហិ ទិដ្ឋិ អវិរុជ្ឈមានា។

តេសុ ត្វំ កិំ លភេថ បសូរាតិ។ តេសុ អរហន្តេសុ ខីណាសវេសុ កិំ លភេថ បដិសូរំ បដិបុរិសំ បដិសត្តុំ បដិមល្លន្តិ – តេសុ ត្វំ កិំ លភេថ បសូរ។

យេសីធ នត្ថិ បរមុគ្គហីតន្តិ។ យេសំ អរហន្តានំ ខីណាសវានំ “ឥទំ បរមំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរ”ន្តិ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ, នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ – យេសីធ នត្ថិ បរមុគ្គហីតំ។

តេនាហ ភគវា –

“វិសេនិកត្វា បន យេ ចរន្តិ, ទិដ្ឋីហិ ទិដ្ឋិ អវិរុជ្ឈមានា;
តេសុ ត្វំ កិំ លភេថ បសូរ, យេសីធ នត្ថិ បរមុគ្គហីត”ន្តិ។

៦៩. **អថ ត្វំ បវិតក្កមាគមា,** [បវិតក្កមាគម (សី.), សវិតក្កមាគមា (ក.)] **មនសា ទិដ្ឋិគតានិ ចិន្តយន្តោ;**
ធោនេន យុគំ សមាគមា, ន ហិ ត្វំ សក្ខសិ សម្បយាតវេ។

អថ ត្វំ បរិតក្កមាគមាតិ។ **អថា**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – អថាតិ។ **បរិតក្កមាគមា**តិ តក្កេន្តោ វិតក្កេន្តោ សង្កប្បេន្តោ “ជយោ នុ ខោ មេ ភវិស្សតិ, បរាជយោ នុ ខោ មេ ភវិស្សតិ, កថំ និគ្គហំ ករិស្សាមិ, កថំ បដិកម្មំ ករិស្សាមិ, កថំ វិសេសំ ករិស្សាមិ, កថំ បដិវិសេសំ ករិស្សាមិ, កថំ អាវេឋិយំ ករិស្សាមិ, កថំ និព្ពេឋិយំ ករិស្សាមិ , កថំ ឆេទំ ករិស្សាមិ, កថំ មណ្ឌលំ ករិស្សាមិ” ឯវំ តក្កេន្តោ វិតក្កេន្តោ សង្កប្បេន្តោ អាគតោសិ ឧបគតោសិ សម្បត្តោសិ មយា សទ្ធឹ សមាគតោសីតិ – អថ ត្វំ បរិតក្កមាគមា។

មនសា ទិដ្ឋិគតានិ ចិន្តយន្តោតិ។ **មនោ**តិ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ហទយំ បណ្ឌរំ, មនោ មនាយតនំ មនិន្ទ្រិយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ។ ចិត្តេន ទិដ្ឋឹ ចិន្តេន្តោ វិចិន្តេន្តោ “សស្សតោ លោកោ”តិ វា, “អសស្សតោ លោកោ”តិ វា…បេ…. “នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា”តិ វាតិ – មនសា ទិដ្ឋិគតានិ ចិន្តយន្តោ។

ធោនេន យុគំ សមាគមា, ន ហិ ត្វំ សក្ខសិ សម្បយាតវេតិ។ **ធោនា** វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជាននា…បេ…. អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ កឹការណា ធោនា វុច្ចតិ បញ្ញា? តាយ បញ្ញាយ កាយទុច្ចរិតំ ធុតញ្ច ធោតញ្ច សន្ធោតញ្ច និទ្ធោតញ្ច, វចីទុច្ចរិតំ…បេ…. សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច។ អថ វា សម្មាទិដ្ឋិយា មិច្ឆាទិដ្ឋិ… សម្មាសង្កប្បេន មិច្ឆាសង្កប្បោ…បេ…. សម្មាវិមុត្តិយា មិច្ឆាវិមុត្តិ ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច។ អថ វា អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សព្ពេ កិលេសា… សព្ពេ ទុច្ចរិតា… សព្ពេ ទរថា… សព្ពេ បរិឡាហា… សព្ពេ សន្តាបា… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ធុតា ច ធោតា ច សន្ធោតា ច និទ្ធោតា ច។ ភគវា ឥមេហិ ធោនេយ្យេហិ ធម្មេហិ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ, តស្មា ភគវា ធោនោ។ សោ ធុតរាគោ ធុតបាបោ ធុតកិលេសោ ធុតបរិឡាហោតិ – ធោនោតិ។

ធោនេន យុគំ សមាគមា, ន ហិ ត្វំ សក្ខសិ សម្បយាតវេតិ។ បសូរោ បរិព្ពាជកោ ន បដិពលោ ធោនេន ពុទ្ធេន ភគវតា សទ្ធឹ យុគំ សមាគមំ សមាគន្ត្វា យុគគ្គាហំ គណ្ហិត្វា សាកច្ឆេតុំ សល្លបិតុំ សាកច្ឆំ សមាបជ្ជិតុំ។ តំ កិស្ស ហេតុ? បសូរោ បរិព្ពាជកោ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោ។ សោ ហិ ភគវា អគ្គោ ច សេដ្ឋោ ច វិសិដ្ឋោ ច បាមោក្ខោ ច ឧត្តមោ ច បវរោ ច។ យថា សសោ ន បដិពលោ មត្តេន មាតង្គេន សទ្ធឹ យុគំ សមាគមំ សមាគន្ត្វា យុគគ្គាហំ គណ្ហិតុំ; យថា កោត្ថុកោ ន បដិពលោ សីហេន មិគរញ្ញា សទ្ធឹ យុគំ សមាគមំ សមាគន្ត្វា យុគគ្គាហំ គណ្ហិតុំ; យថា វច្ឆកោ តរុណកោ ធេនុបកោ ន បដិពលោ ឧសភេន ចលកកុនា [ពលក្កកុនា (ស្យា.)] សទ្ធឹ យុគំ សមាគមំ សមាគន្ត្វា យុគគ្គាហំ គណ្ហិតុំ; យថា ធង្កោ ន បដិពលោ គរុឡេន វេនតេយ្យេន សទ្ធឹ យុគំ សមាគមំ សមាគន្ត្វា យុគគ្គាហំ គណ្ហិតុំ; យថា ចណ្ឌាលោ ន បដិពលោ រញ្ញា ចក្កវត្តិនា សទ្ធឹ យុគំ សមាគមំ សមាគន្ត្វា យុគគ្គាហំ គណ្ហិតុំ; យថា បំសុបិសាចកោ ន បដិពលោ ឥន្ទេន ទេវរញ្ញា សទ្ធឹ យុគំ សមាគមំ សមាគន្ត្វា យុគគ្គាហំ គណ្ហិតុំ; ឯវមេវ បសូរោ បរិព្ពាជកោ ន បដិពលោ ធោនេន ពុទ្ធេន ភគវតា សទ្ធឹ យុគំ សមាគមំ សមាគន្ត្វា យុគគ្គាហំ គណ្ហិត្វា សាកច្ឆេតុំ សល្លបិតុំ សាកច្ឆំ សមាបជ្ជិតុំ។ តំ កិស្ស ហេតុ? បសូរោ បរិព្ពាជកោ ហីនបញ្ញោ និហីនបញ្ញោ ឱមកបញ្ញោ លាមកបញ្ញោ ឆតុក្កបញ្ញោ បរិត្តបញ្ញោ។ សោ ហិ ភគវា មហាបញ្ញោ បុថុបញ្ញោ ហាសបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ, បញ្ញាបភេទកុសលោ បភិន្នញាណោ អធិគតបដិសម្ភិទោ, ចតុវេសារជ្ជប្បត្តោ ទសពលធារី, បុរិសាសភោ បុរិសសីហោ បុរិសនាគោ បុរិសាជញ្ញោ បុរិសធោរយ្ហោ, អនន្តញាណោ អនន្តតេជោ អនន្តយសោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវា, នេតា វិនេតា អនុនេតា, បញ្ញាបេតា និជ្ឈាបេតា បេក្ខេតា បសាទេតា។ សោ ហិ ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ជាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ជនេតា, អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញូ មគ្គវិទូ មគ្គកោវិទោ មគ្គានុគា ច បនស្ស ឯតរហិ សាវកា វិហរន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតា។

សោ ហិ ភគវា ជានំ ជានាតិ បស្សំ បស្សតិ, ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ, វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និន្នេតា អមតស្ស ទាតា ធម្មស្សាមី តថាគតោ; នត្ថិ តស្ស ភគវតោ អញ្ញាតំ អទិដ្ឋំ អវិទិតំ អសច្ឆិកតំ អផស្សិតំ [អផុសិតំ (ស្យា.)] បញ្ញាយ។ អតីតំ អនាគតំ បច្ចុប្បន្នំ ឧបាទាយ សព្ពេ ធម្មា សព្ពាការេន ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណមុខេ អាបាថំ អាគច្ឆន្តិ។ យំ កិញ្ចិ នេយ្យំ នាម អត្ថិ ធម្មំ ជានិតព្ពំ។ អត្តត្ថោ វា បរត្ថោ វា ឧភយត្ថោ វា ទិដ្ឋធម្មិកោ វា អត្ថោ, សម្បរាយិកោ វា អត្ថោ, ឧត្តានោ វា អត្ថោ, គម្ភីរោ វា អត្ថោ, គូឡ្ហោ វា អត្ថោ, បដិច្ឆន្នោ វា អត្ថោ, នេយ្យោ វា អត្ថោ, នីតោ វា អត្ថោ, អនវជ្ជោ វា អត្ថោ, និក្កិលេសោ វា អត្ថោ, វោទានោ វា អត្ថោ, បរមត្ថោ វា អត្ថោ, សព្ពំ តំ អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។

សព្ពំ កាយកម្មំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណានុបរិវត្តិ, សព្ពំ វចីកម្មំ ញាណានុបរិវត្តិ , សព្ពំ មនោកម្មំ ញាណានុបរិវត្តិ។ អតីតេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អប្បដិហតំ ញាណំ, អនាគតេ អប្បដិហតំ ញាណំ, បច្ចុប្បន្នេ អប្បដិហតំ ញាណំ, យាវតកំ នេយ្យំ តាវតកំ ញាណំ, យាវតកំ ញាណំ តាវតកំ នេយ្យំ, នេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណំ, ញាណបរិយន្តិកំ នេយ្យំ, នេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ញាណំ នប្បវត្តតិ , ញាណំ អតិក្កមិត្វា នេយ្យបថោ នត្ថិ។ អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ តេ ធម្មា។ យថា ទ្វិន្នំ សមុគ្គបដលានំ សម្មា ផុសិតានំ ហេដ្ឋិមំ សមុគ្គបដលំ ឧបរិមំ នាតិវត្តតិ, ឧបរិមំ សមុគ្គបដលំ ហេដ្ឋិមំ នាតិវត្តតិ អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ; ឯវមេវ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ នេយ្យញ្ច ញាណញ្ច អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ; យាវតកំ នេយ្យំ តាវតកំ ញាណំ, យាវតកំ ញាណំ តាវតកំ នេយ្យំ, នេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណំ, ញាណបរិយន្តិកំ នេយ្យំ, នេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ញាណំ នប្បវត្តតិ, ញាណំ អតិក្កមិត្វា នេយ្យបថោ នត្ថិ។ អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ តេ ធម្មា សព្ពធម្មេសុ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណំ បវត្តតិ។

សព្ពេ ធម្មា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អាវជ្ជនបដិពទ្ធា អាកង្ខបដិពទ្ធា មនសិការបដិពទ្ធា ចិត្តុប្បាទបដិពទ្ធា។ សព្ពសត្តេសុ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណំ បវត្តតិ, សព្ពេសញ្ច សត្តានំ ភគវា អាសយំ ជានាតិ អនុសយំ ជានាតិ ចរិតំ ជានាតិ អធិមុត្តិំ ជានាតិ។ អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ ភព្ពាភព្ពេ សត្តេ បជានាតិ។ សទេវកោ លោកោ សមារកោ សព្រហ្មកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សា អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។

យថា យេ កេចិ មច្ឆកច្ឆបា អន្តមសោ តិមិតិមិង្គលំ ឧបាទាយ អន្តោមហាសមុទ្ទេ បរិវត្តន្តិ; ឯវមេវ សទេវកោ លោកោ សមារកោ សព្រហ្មកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សា អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។ យថា យេ កេចិ បក្ខី អន្តមសោ គរុឡំ វេនតេយ្យំ ឧបាទាយ អាកាសស្ស បទេសេ បរិវត្តន្តិ; ឯវមេវ យេបិ តេ សារិបុត្តសមា បញ្ញាយ តេបិ ពុទ្ធញាណស្ស បទេសេ បរិវត្តន្តិ ។ ពុទ្ធញាណំ ទេវមនុស្សានំ បញ្ញំ ផរិត្វា អភិភវិត្វា តិដ្ឋតិយេវ។

យេបិ តេ ខត្តិយបណ្ឌិតា ព្រាហ្មណបណ្ឌិតា គហបតិបណ្ឌិតា សមណបណ្ឌិតា និបុណា កតបរប្បវាទា វាលវេធិរូបា។ វោភិន្ទន្តា [តេ ភិន្ទន្តា (ក.)] មញ្ញេ ចរន្តិ បញ្ញាគតេន ទិដ្ឋិគតានិ ។ តេ បញ្ហេ អភិសង្ខរិត្វា អភិសង្ខរិត្វា តថាគតេ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆន្តិ គូឡ្ហានិ ច បដិច្ឆន្នានិ ច។ កថិតា វិសជ្ជិតាវ តេ បញ្ហា ភគវតា ហោន្តិ និទ្ទិដ្ឋការណា ឧបក្ខិត្តកា ច។ តេ ភគវតោ សម្បជ្ជន្តិ។ អថ ខោ ភគវាវ តត្ថ អតិរោចតិ យទិទំ បញ្ញាយាតិ – ធោនេន យុគំ សមាគមា, ន ហិ ត្វំ សក្ខសិ សម្បយាតវេ។

តេនាហ ភគវា –

“អថ ត្វំ បវិតក្កមាគមា, មនសា ទិដ្ឋិគតានិ ចិន្តយន្តោ;
ធោនេន យុគំ សមាគមា, ន ហិ ត្វំ សក្ខសិ សម្បយាតវេ”តិ។

បសូរសុត្តនិទ្ទេសោ អដ្ឋមោ។

៨. មាគណ្ឌិយសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ មាគណ្ឌិយសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

៧០. ទិស្វាន តណ្ហំ អរតឹ រគញ្ច, នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេថុនស្មឹ;
កិមេវិទំ មុត្តករីសបុណ្ណំ, បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេ។

ទិស្វាន តណ្ហំ អរតឹ រគញ្ច, នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេថុនស្មិន្តិ។ តណ្ហញ្ច អរតិញ្ច រគញ្ច មារធីតរោ ទិស្វា បស្សិត្វា មេថុនធម្មេ ឆន្ទោ វា រាគោ វា បេមំ វា នាហោសីតិ – ទិស្វាន តណ្ហំ អរតឹ រគញ្ច នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេថុនស្មឹ។

កិមេវិទំ មុត្តករីសបុណ្ណំ, បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេតិ។ កិមេវិទំ សរីរំ មុត្តបុណ្ណំ ករីសបុណ្ណំ សេម្ហបុណ្ណំ រុហិរបុណ្ណំ អដ្ឋិសង្ឃាតន្ហារុសម្ពន្ធំ រុធិរមំសាវលេបនំ ចម្មវិនទ្ធំ ឆវិយា បដិច្ឆន្នំ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ ឧគ្ឃរន្តំ បគ្ឃរន្តំ កិមិសង្ឃនិសេវិតំ នានាកលិមលបរិបូរំ បាទេន អក្កមិតុំ ន ឥច្ឆេយ្យ, កុតោ បន សំវាសោ វា សមាគមោ វាតិ – កិមេវិទំ មុត្តករីសបុណ្ណំ, បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេ។ អនច្ឆរិយញ្ចេតំ មនុស្សោ ទិព្ពេ កាមេ បត្ថយន្តោ មានុសកេ កាមេ ន ឥច្ឆេយ្យ, មានុសកេ វា កាមេ បត្ថយន្តោ ទិព្ពេ កាមេ ន ឥច្ឆេយ្យ។ យំ ត្វំ ឧភោបិ ន ឥច្ឆសិ ន សាទិយសិ ន បត្ថេសិ ន បិហេសិ នាភិជប្បសិ, កឹ តេ ទស្សនំ, កតមាយ ត្វំ ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោតិ បុច្ឆតីតិ។

តេនាហ ភគវា –

“ទិស្វាន តណ្ហំ អរតឹ រគញ្ច, នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេថុនស្មឹ;
កិមេវិទំ មុត្តករីសបុណ្ណំ, បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេ”តិ។

៧១. ឯតាទិសំ ចេ រតនំ ន ឥច្ឆសិ, នារឹ នរិន្ទេហិ ពហូហិ បត្ថិតំ;
ទិដ្ឋិគតំ សីលវតំ នុ ជីវិតំ, ភវូបបត្តិញ្ច វទេសិ កីទិសំ។

៧២. ឥទំ វទាមីតិ ន តស្ស ហោតិ, [មាគណ្ឌិយាតិ [មាគន្ទិយាតិ (សី. ស្យា.)] **ភគវា]**
ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ;
បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយ, អជ្ឈត្តសន្តឹ បចិនំ អទស្សំ។

ឥទំ វទាមីតិ ន តស្ស ហោតីតិ។ **ឥទំ វទាមី**តិ ឥទំ វទាមិ, ឯតំ វទាមិ, ឯត្តកំ វទាមិ, ឯត្តាវតា វទាមិ, ឥទំ ទិដ្ឋិគតំ វទាមិ – “សស្សតោ លោកោ”តិ វា…បេ…. “នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា”តិ វា។ **ន តស្ស ហោតី**តិ ន មយ្ហំ ហោតិ, “ឯត្តាវតា វទាមី”តិ ន តស្ស ហោតីតិ – ឥទំ វទាមីតិ ន តស្ស ហោតិ។

មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា។

ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតន្តិ។ **ធម្មេសូ**តិ ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិគតេសុ។ **និច្ឆេយ្យា**តិ និច្ឆិនិត្វា វិនិច្ឆិនិត្វា វិចិនិត្វា បវិចិនិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, ឱធិគ្គាហោ ពិលគ្គាហោ វរគ្គាហោ កោដ្ឋាសគ្គាហោ ឧច្ចយគ្គាហោ សមុច្ចយគ្គាហោ, “ឥទំ សច្ចំ តច្ឆំ តថំ ភូតំ យាថាវំ អវិបរីត”ន្តិ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ, នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ – ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ។

បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយាតិ។ ទិដ្ឋីសុ អាទីនវំ បស្សន្តោ ទិដ្ឋិយោ ន គណ្ហាមិ ន បរាមសាមិ នាភិនិវិសាមិ។ អថ វា ន គណ្ហិតព្ពា ន បរាមសិតព្ពា នាភិនិវិសិតព្ពាតិ។ ឯវម្បិ បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយ។

អថ វា “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ ទិដ្ឋិគតមេតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនំ, សទុក្ខំ សវិឃាតំ សឧបាយាសំ សបរិឡាហំ, ន និព្ពិទាយ ន វិរាគាយ ន និរោធាយ ន ឧបសមាយ ន អភិញ្ញាយ ន សម្ពោធាយ ន និព្ពានាយ សំវត្តតីតិ។ ទិដ្ឋីសុ អាទីនវំ បស្សន្តោ

ទិដ្ឋិយោ ន គណ្ហាមិ ន បរាមសាមិ នាភិនិវិសាមិ។ អថ វា ន គណ្ហិតព្ពា ន បរាមសិតព្ពា នាភិនិវិសិតព្ពាតិ។ ឯវម្បិ បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយ។

អថ វា “អសស្សតោ លោកោ, អន្តវា លោកោ, អនន្តវា លោកោ, តំ ជីវំ តំ សរីរំ, អញ្ញំ ជីវំ អញ្ញំ សរីរំ, ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ហោតិ ច ន ច ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ ទិដ្ឋិគតមេតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនំ, សទុក្ខំ សវិឃាតំ សឧបាយាសំ សបរិឡាហំ ន និព្ពិទាយ ន វិរាគាយ ន និរោធាយ ន ឧបសមាយ ន អភិញ្ញាយ ន សម្ពោធាយ ន និព្ពានាយ សំវត្តតីតិ។ ទិដ្ឋីសុ អាទីនវំ បស្សន្តោ ទិដ្ឋិយោ ន គណ្ហាមិ ន បរាមសាមិ នាភិនិវិសាមិ។ អថ វា ន គណ្ហិតព្ពា ន បរាមសិតព្ពា នាភិនិវិសិតព្ពាតិ។ ឯវម្បិ បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយ។

អថ វា ឥមា ទិដ្ឋិយោ ឯវំគហិតា ឯវំបរាមដ្ឋា ឯវំគតិកា ភវិស្សន្តិ ឯវំអភិសម្បរាយាតិ។ ទិដ្ឋីសុ អាទីនវំ បស្សន្តោ ទិដ្ឋិយោ ន គណ្ហាមិ ន បរាមសាមិ នាភិនិវិសាមិ។ អថ វា ន គណ្ហិតព្ពា ន បរាមសិតព្ពា នាភិនិវិសិតព្ពាតិ។ ឯវម្បិ បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយ។

អថ វា ឥមា ទិដ្ឋិយោ និរយសំវត្តនិកា តិរច្ឆានយោនិសំវត្តនិកា បេត្តិវិសយសំវត្តនិកាតិ។ ទិដ្ឋីសុ អាទីនវំ បស្សន្តោ ទិដ្ឋិយោ ន គណ្ហាមិ ន បរាមសាមិ នាភិនិវិសាមិ។ អថ វា ន គណ្ហិតព្ពា ន បរាមសិតព្ពា នាភិនិវិសិតព្ពាតិ។ ឯវម្បិ បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយ។

អថ វា ឥមា ទិដ្ឋិយោ អនិច្ចា សង្ខតា បដិច្ចសមុប្បន្នា ខយធម្មា វយធម្មា វិរាគធម្មា និរោធធម្មាតិ។ ទិដ្ឋីសុ អាទីនវំ បស្សន្តោ ទិដ្ឋិយោ ន គណ្ហាមិ ន បរាមសាមិ នាភិនិវិសាមិ។ អថ វា ន គណ្ហិតព្ពា ន បរាមសិតព្ពា នាភិនិវិសិតព្ពាតិ។ ឯវម្បិ បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយ។

អជ្ឈត្តសន្តី បចិនំ អទស្សន្តិ។ អជ្ឈត្តសន្តីតិ អជ្ឈត្តំ រាគស្ស សន្តិ, ទោសស្ស សន្តិ, មោហស្ស សន្តិ, កោធស្ស… ឧបនាហស្ស… មក្ខស្ស … បឡាសស្ស… ឥស្សាយ… មច្ឆរិយស្ស … មាយាយ… សាឋេយ្យស្ស… ថម្ភស្ស… សារម្ភស្ស… មានស្ស… អតិមានស្ស… មទស្ស… បមាទស្ស… សព្ពកិលេសានំ… សព្ពទុច្ចរិតានំ… សព្ពទរថានំ… សព្ពបរិឡាហានំ… សព្ពសន្តាបានំ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តិ ឧបសន្តិ វូបសន្តិ និព្ពុតិ បដិបស្សទ្ធិ សន្តីតិ។ **បចិន**ន្តិ បចិនន្តោ វិចិនន្តោ បវិចិនន្តោ តុលយន្តោ តីរយន្តោ វិភាវយន្តោ វិភូតំ ករោន្តោ, “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ បចិនន្តោ វិចិនន្តោ បវិចិនន្តោ តុលយន្តោ តីរយន្តោ វិភាវយន្តោ វិភូតំ ករោន្តោ, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ… “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ បចិនន្តោ វិចិនន្តោ បវិចិនន្តោ… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ, សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ បចិនន្តោ វិចិនន្តោ បវិចិនន្តោ តុលយន្តោ តីរយន្តោ វិភាវយន្តោ វិភូតំ ករោន្តោ។ **អទស្ស**ន្តិ អទស្សំ អទក្ខឹ អបស្សឹ បដិវិជ្ឈិន្តិ – អជ្ឈត្តសន្តី បចិនំ អទស្សំ។

តេនាហ ភគវា –

“ឥទំ វទាមីតិ ន តស្ស ហោតិ, [មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា]
ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ;
បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយ;
អជ្ឈត្តសន្តី បចិនំ អទស្ស”ន្តិ។

៧៣. **វិនិច្ឆយា យានិ បកប្បិតានិ, [ឥតិ មាគណ្ឌិយោ]**
តេ វេ មុនី ព្រូសិ អនុគ្គហាយ;
អជ្ឈត្តសន្តីតិ យមេតមត្ថំ, កថំ នុ ធីរេហិ បវេទិតំ តំ។

វិនិច្ឆយា យានិ បកប្បិតានីតិ។ វិនិច្ឆយា វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយា។ **បកប្បិតានី**តិ កប្បិតា បកប្បិតា អភិសង្ខតា សណ្ឋបិតាតិបិ បកប្បិតា ។ អថ វា អនិច្ចា សង្ខតា បដិច្ចសមុប្បន្នា ខយធម្មា វយធម្មា វិរាគធម្មា និរោធធម្មា វិបរិណាមធម្មាតិបិ បកប្បិតាតិ – វិនិច្ឆយា យានិ បកប្បិតានិ។

ឥតិ មាគណ្ឌិយោតិ។ **ឥតី**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – ឥតីតិ។ **មាគណ្ឌិយោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ – ឥតិ មាគណ្ឌិយោតិ។

តេ វេ មុនី ព្រូសិ អនុគ្គហាយ, អជ្ឈត្តសន្តីតិ យមេតមត្ថន្តិ។ **តេ វេ**តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ។ **មុនី**តិ។ **មោនំ** វុច្ចតិ ញាណំ...បេ.... សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនីតិ។ **អនុគ្គហាយា**តិ ទិដ្ឋីសុ អាទីនវំ បស្សន្តោ ទិដ្ឋិយោ ន គណ្ហាមិ ន បរាមសាមិ នាភិនិវិសាមីតិ ច ភណសិ, អជ្ឈត្តសន្តីតិ ច ភណសិ។ **យមេតមត្ថ**ន្តិ យំ បរមត្ថន្តិ – តេ វេ មុនី ព្រូសិ អនុគ្គហាយ, អជ្ឈត្តសន្តីតិ យមេតមត្ថំ។

កថំ នុ ធីរេហិ បវេទិតំ តន្តិ។ **កថំ នូ**តិ បទំ សំសយបុច្ឆា វិមតិបុច្ឆា ទ្វេឡ្ហកបុច្ឆា អនេកំសបុច្ឆា, ឯវំ នុ ខោ ននុ ខោ កឹ នុ ខោ កថំ នុ ខោតិ – កថំ នុ។ **ធីរេហី**តិ ធីរេហិ បណ្ឌិតេហិ បញ្ញវន្តេហិ [បញ្ញាវន្តេហិ (សី. ស្យា.)] ពុទ្ធិមន្តេហិ ញាណីហិ វិភាវីហិ មេធាវីហិ។ **បវេទិត**ន្តិ វេទិតំ បវេទិតំ អាចិក្ខិតំ ទេសិតំ បញ្ញាបិតំ បដ្ឋបិតំ វិវដំ វិភត្តំ ឧត្តានីកតំ បកាសិតន្តិ – កថំ នុ ធីរេហិ បវេទិតំ តំ។

តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"វិនិច្ឆយា យានិ បកប្បិតានិ, [ឥតិ មាគណ្ឌិយោ]
តេ វេ មុនី ព្រូសិ អនុគ្គហាយ;
អជ្ឈត្តសន្តីតិ យមេតមត្ថំ, កថំ នុ ធីរេហិ បវេទិតំ ត"ន្តិ។

៧៤. **ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន, [មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា]**
សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហ;
អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា, អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេន;
ឯតេ ច និស្សជ្ជ អនុគ្គហាយ, សន្តោ អនិស្សាយ ភវំ ន ជប្បេ។

ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេនាតិ។ ទិដ្ឋេនាបិ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន វោហរសិ; សុតេនាបិ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន វោហរសិ; ទិដ្ឋសុតេនាបិ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន វោហរសិ; ញាណេនាបិ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន វោហរសីតិ – ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន។

មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា។

សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហាតិ។ សីលេនាបិ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន វោហរសិ; វតេនាបិ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន វោហរសិ; សីលព្ពតេនាបិ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន វោហរសីតិ – សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហ។

អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា, អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេនាតិ។ ទិដ្ឋិបិ ឥច្ឆិតព្ពា។ ទសវត្ថុកា សម្មាទិដ្ឋិ – អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋំ, អត្ថិ ហុតំ, អត្ថិ សុកតទុក្កដានំ [សុកដទុក្កដានំ (សី.)] កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, អត្ថិ អយំ លោកោ, អត្ថិ បរោ លោកោ, អត្ថិ មាតា, អត្ថិ បិតា, អត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, អត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា [សមគ្គតា (ក.)] សម្មាបដិបន្នា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តីតិ; សវនម្បិ ឥច្ឆិតព្ពំ – បរតោ ឃោសោ, សុត្តំ, គេយ្យំ, វេយ្យាករណំ, គាថា, ឧទានំ, ឥតិវុត្តកំ, ជាតកំ, អព្ភុតធម្មំ, វេទល្លំ; ញាណម្បិ ឥច្ឆិតព្ពំ – កម្មស្សកតញាណំ, សច្ចានុលោមិកញាណំ [កម្មស្សកតំ ញាណំ សច្ចានុលោមិកំ ញាណំ (សី. ក.) ញាណវិភង្គេបិ], អភិញ្ញាញាណំ, សមាបត្តិញាណំ; សីលម្បិ ឥច្ឆិតព្ពំ – បាតិមោក្ខសំវរោ; វតម្បិ ឥច្ឆិតព្ពំ – អដ្ឋ ធុតង្គានិ – អារញ្ញិកង្គំ, បិណ្ឌបាតិកង្គំ, បំសុកូលិកង្គំ, តេចីវរិកង្គំ, សបទានចារិកង្គំ, ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គំ, នេសជ្ជិកង្គំ, យថាសន្ថតិកង្គន្តិ។

អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា, អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេនាតិ ។ នាបិ សម្មាទិដ្ឋិមត្តេន, នាបិ សវនមត្តេន, នាបិ ញាណមត្តេន, នាបិ សីលមត្តេន, នាបិ វតមត្តេន អជ្ឈត្តសន្តី បត្តោ ហោតិ, នាបិ វិនា ឯតេហិ ធម្មេហិ អជ្ឈត្តសន្តី បាបុណាតិ។ អបិ ច សម្ភារា ឥមេ ធម្មា ហោន្តិ អជ្ឈត្តសន្តី បាបុណិតុំ អធិគន្តុំ ផស្សិតុំ សច្ឆិកាតុន្តិ – អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេន។

ឯតេ ច និស្សជ្ជ អនុគ្គហាយាតិ។ **ឯតេ**តិ កណ្ហបក្ខិកានំ ធម្មានំ សមុគ្ឃាតតោ បហានំ ឥច្ឆិតព្ពំ, តេធាតុកេសុ កុសលេសុ ធម្មេសុ អគម្មយតា [អកម្មយតា (សី. ក.)] ឥច្ឆិតព្ពា, យតោ កណ្ហបក្ខិយា ធម្មា សមុគ្ឃាតបហានេន បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា, តេធាតុកេសុ ច កុសលេសុ ធម្មេសុ អគម្មយតា ហោតិ, ឯត្តាវតាបិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតិ។ អថ វា ន គណ្ហិតព្ពា ន បរាមសិតព្ពា នាភិនិវិសិតព្ពាតិ។ ឯវម្បិ ឯតេ ច និស្សជ្ជ អនុគ្គហាយ។ យតោ តណ្ហា ច ទិដ្ឋិ ច មានោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មាតិ, ឯត្តាវតាបិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតីតិ។ ឯវម្បិ ឯតេ ច និស្សជ្ជ អនុគ្គហាយ។

យតោ បុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អបុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អានេញ្ជាភិសង្ខារោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មាតិ, ឯត្តាវតាបិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតីតិ។ ឯវម្បិ ឯតេ ច និស្សជ្ជ អនុគ្គហាយ។

សន្តោ អនិស្សាយ ភវំ ន ជប្បេតិ។ **សន្តោ**តិ រាគស្ស សមិតត្តា សន្តោ, ទោសស្ស សមិតត្តា សន្តោ, មោហស្ស សមិតត្តា សន្តោ , កោធស្ស... ឧបនាហស្ស... មក្ខស្ស... បឡាសស្ស... ឥស្សាយ... មច្ឆរិយស្ស... មាយាយ... សាឋេយ្យស្ស... ថម្ភស្ស... សារម្ភស្ស... មានស្ស... អតិមានស្ស... មទស្ស... បមាទស្ស... សព្ពកិលេសានំ... សព្ពទុច្ចរិតានំ... សព្ពទរថានំ... សព្ពបរិឡាហានំ... សព្ពសន្តាបានំ... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា វូបសមិតត្តា វិជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិបស្សទ្ធត្តា សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ – សន្តោ។

អនិស្សាយាតិ ទ្វេ និស្សយា – តណ្ហានិស្សយោ ច ទិដ្ឋិនិស្សយោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហានិស្សយោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិនិស្សយោ។ តណ្ហានិស្សយំ បហាយ ទិដ្ឋិនិស្សយំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា ចក្ខុំ អនិស្សាយ, សោតំ អនិស្សាយ, ឃានំ អនិស្សាយ, ជិវ្ហំ អនិស្សាយ, កាយំ អនិស្សាយ, មនំ អនិស្សាយ, រូបេ... សទ្ទេ... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ... កុលំ... គណំ... អាវាសំ... លាភំ... យសំ... បសំសំ... សុខំ... ចីវរំ... បិណ្ឌបាតំ... សេនាសនំ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ... កាមធាតុំ... រូបធាតុំ... អរូបធាតុំ... កាមភវំ... រូបភវំ... អរូបភវំ... សញ្ញាភវំ... អសញ្ញាភវំ... នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវំ... ឯកវោការភវំ... ចតុវោការភវំ... បញ្ចវោការភវំ... អតីតំ... អនាគតំ... បច្ចុប្បន្នំ... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ អនិស្សាយ អគ្គណ្ហិត្វា អបរាមសិត្វា អនភិនិវិសិត្វាតិ – សន្តោ អនិស្សាយ។ **ភវំ ន ជប្បេ**តិ កាមភវំ ន ជប្បេយ្យ, រូបភវំ ន ជប្បេយ្យ, អរូបភវំ ន ជប្បេយ្យ នប្បជប្បេយ្យ ន អភិជប្បេយ្យាតិ – សន្តោ អនិស្សាយ ភវំ ន ជប្បេ។

តេនាហ ភគវា –

> “ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន, [មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា]
> សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហ;
> អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា, អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេន;
> ឯតេ ច និស្សជ្ជ អនុគ្គហាយ, សន្តោ អនិស្សាយ ភវំ ន ជប្បេ”តិ។

៧៥. **នោ ចេ កិរ ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន, [ឥតិ មាគណ្ឌិយោ]**
សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហ;
អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា, អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេន;
មញ្ញេមហំ មោមុហមេវ ធម្មំ, ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធិំ។

នោ ចេ កិរ ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេនាតិ។ ទិដ្ឋិយាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន វោហរសិ; សុតេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ... ទិដ្ឋសុតេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ , មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ... ញាណេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន វោហរសីតិ – នោ ចេ កិរ ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន។

ឥតិ មាគណ្ឌិយោតិ **ឥតី**តិ បទសន្ធិ...បេ....។ **មាគណ្ឌិយោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ...បេ.... ឥតិ មាគណ្ឌិយោ។

សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហាតិ។ សីលេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ...បេ.... វតេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ...បេ.... សីលព្ពតេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ នាហ ន កថេសិ ន ភណសិ ន ទីបយសិ ន

វោហរសីតិ – សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហ។

អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា, អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេនាតិ។ ទិដ្ឋិបិ ឥច្ឆិតព្ពាតិ ឯវំ ភណសិ, សវនម្បិ ឥច្ឆិតព្ពន្តិ ឯវំ ភណសិ, ញាណម្បិ ឥច្ឆិតព្ពន្តិ ឯវំ ភណសិ, ន សក្កោសិ ឯកំសេន អនុជានិតុំ, នបិ សក្កោសិ ឯកំសេន បដិក្ខិបិតុន្តិ – អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា, អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេន។

មញ្ញាមហំ មោមុហមេវ ធម្មន្តិ។ មោមូហធម្មោ អយំ តុយ្ហំ ពាលធម្មោ មូឡ្ហធម្មោ អញ្ញាណធម្មោ អមរាវិក្ខេបធម្មោតិ ឯវំ មញ្ញាមិ ឯវំ ជានាមិ ឯវំ អាជានាមិ ឯវំ វិជានាមិ ឯវំ បដិវិជានាមិ ឯវំ បដិវិជ្ឈាមីតិ – មញ្ញាមហំ មោមុហមេវ ធម្មំ។

ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធិន្តិ។ សុទ្ធិទិដ្ឋិយា ឯកេ សមណព្រាហ្មណា សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ បច្ចេន្តិ; "សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ ទិដ្ឋិយា ឯកេ សមណព្រាហ្មណា សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ បច្ចេន្តិ; "អសស្សតោ លោកោ…បេ.… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ ទិដ្ឋិយា ឯកេ សមណព្រាហ្មណា សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ បច្ចេន្តីតិ – ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធិំ។

តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"នោ ចេ កិរ ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន, [ឥតិ មាគណ្ឌិយោ]
សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហ;
អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា, អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេន;
មញ្ញាមហំ មោមុហមេវ ធម្មំ, ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធិ"ន្តិ។

៧៦. **ទិដ្ឋិញ្ច** [ទិដ្ឋីសុ (សី. ស្យា. ក.)] **និស្សាយនុបុច្ឆមានោ, [មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា]**
សមុគ្គហីតេសុ បមោហមាគា [សមោហមាគា (ក.)] ;
ឥតោ ច នាទ្ទក្ខិ អណុម្បិ សញ្ញំ, តស្មា តុវំ មោមុហតោ ទហាសិ។

ទិដ្ឋិញ្ច និស្សាយនុបុច្ឆមានោតិ។ មាគណ្ឌិយោ ព្រាហ្មណោ ទិដ្ឋិំ និស្សាយ ទិដ្ឋិំ បុច្ឆតិ, លគ្គនំ និស្សាយ លគ្គនំ បុច្ឆតិ, ពន្ធនំ និស្សាយ ពន្ធនំ បុច្ឆតិ, បលិពោធំ និស្សាយ បលិពោធំ បុច្ឆតិ។ **អនុបុច្ឆមានោ**តិ បុនប្បុនំ បុច្ឆតីតិ – ទិដ្ឋិញ្ច និស្សាយនុបុច្ឆមានោ។

មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ…បេ.… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា។

សមុគ្គហីតេសុ បមោហមាគាតិ។ យា សា ទិដ្ឋិ តយា គហិតា បរាមដ្ឋា អភិនិវិដ្ឋា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តា, តាយេវ តុំ ទិដ្ឋិយា មូឡ្ហោសិ បមូឡ្ហោសិ សម្មូឡ្ហោសិ មោហំ អាគតោសិ បមោហំ អាគតោសិ សម្មោហំ អាគតោសិ អន្ធការំ បក្ខន្ទោសីតិ – សមុគ្គហីតេសុ បមោហមាគា។

ឥតោ ច នាទ្ទក្ខិ អណុម្បិ សញ្ញន្តិ។ ឥតោ អជ្ឈត្តសន្តិតោ វា បដិបទាតោ វា ធម្មទេសនាតោ វា, យុត្តសញ្ញំ បត្តសញ្ញំ លក្ខណសញ្ញំ ការណសញ្ញំ ឋានសញ្ញំ ន បដិលភតិ, កុតោ ញាណន្តិ។ ឯវម្បិ ឥតោ ច នាទ្ទក្ខិ អណុម្បិ សញ្ញំ។ អថ វា អនិច្ចំ វា អនិច្ចសញ្ញានុលោមំ វា, ទុក្ខំ វា ទុក្ខសញ្ញានុលោមំ វា, អនត្តំ វា អនត្តសញ្ញានុលោមំ វា, សញ្ញុប្បាទមត្តំ វា សញ្ញានិមិត្តមត្តំ វា ន បដិលភតិ , កុតោ ញាណន្តិ។ ឯវម្បិ ឥតោ ច នាទ្ទក្ខិ អណុម្បិ សញ្ញំ។

តស្មា តុវំ មោមុហតោ ទហាសីតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា មោមូហធម្មតោ ពាលធម្មតោ មូឡ្ហធម្មតោ អញ្ញាណធម្មតោ អមរាវិក្ខេបធម្មតោ ទហាសិ បស្សសិ ទក្ខសិ ឱលោកេសិ និជ្ឈាយសិ ឧបបរិក្ខសីតិ – តស្មា តុវំ មោមុហតោ ទហាសិ។

តេនាហ ភគវា –

"ទិដ្ឋិញ្ច និស្សាយនុបុច្ឆមានោ, [មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា]
សមុគ្គហីតេសុ បមោហមាគា;

តតោ ច នាទ្ទក្ខិ អណុម្បិ សញ្ញំ, តស្មា តុវំ មោមុហតោ ទហាសី’’តិ។

៧៧. **សមោ វិសេសី ឧទ វា និហីនោ, យោ មញ្ញតិ សោ វិវទេថ តេន;**
តីសុ វិធាសុ អវិកម្បមានោ, សមោ វិសេសីតិ ន តស្ស ហោតិ។

សមោ វិសេសី ឧទ វា និហីនោ, យោ មញ្ញតិ សោ វិវទេថ តេនាតិ។ សទិសោហមស្មីតិ វា សេយ្យោហមស្មីតិ វា ហីនោហមស្មីតិ វា យោ មញ្ញតិ, សោ តេន មានេន តាយ ទិដ្ឋិយា តេន វា បុគ្គលេន កលហំ ករេយ្យ ភណ្ឌនំ ករេយ្យ វិគ្គហំ ករេយ្យ វិវាទំ ករេយ្យ មេធគំ ករេយ្យ – ‘‘ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ, អហំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាមិ, កិំ ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានិស្សសិ, មិច្ឆាបដិបន្នោ ត្វមសិ, អហមស្មិ សម្មាបដិបន្នោ, សហិតំ មេ, អសហិតំ តេ, បុរេ វចនីយំ បច្ឆា អវច, បច្ឆា វចនីយំ បុរេ អវច, អធិចិណ្ណំ តេ វិបរាវត្តំ, អារោបិតោ តេ វាទោ, និគ្គហិតោ ត្វមសិ, ចរ វាទប្បមោក្ខាយ, និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី’’តិ – សមោ វិសេសី ឧទ វា និហីនោ យោ មញ្ញតិ សោ វិវទេថ តេន។

តីសុ វិធាសុ អវិកម្បមានោ, សមោ វិសេសីតិ ន តស្ស ហោតីតិ។ យស្សេតា តិស្សោ វិធា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ តីសុ វិធាសុ ន កម្បតិ ន វិកម្បតិ, អវិកម្បមានស្ស បុគ្គលស្ស សទិសោហមស្មីតិ វា សេយ្យោហមស្មីតិ វា ហីនោហមស្មីតិ វា។ **ន តស្ស ហោតី**តិ។ ន មយ្ហំ ហោតីតិ តីសុ វិធាសុ អវិកម្បមានោ, សមោ វិសេសីតិ – ន តស្ស ហោតិ។

តេនាហ ភគវា –

‘‘សមោ វិសេសី ឧទ វា និហីនោ, យោ មញ្ញតិ សោ វិវទេថ តេន;
តីសុ វិធាសុ អវិកម្បមានោ, សមោ វិសេសីតិ ន តស្ស ហោតី’’តិ។

៧៨. **សច្ចន្តិ សោ ព្រាហ្មណោ កិំ វទេយ្យ, មុសាតិ វា សោ វិវទេថ កេន;**
យស្មិំ សមំ វិសមំ វាបិ នត្ថិ, ស កេន វាទំ បដិសំយុជេយ្យ។

សច្ចន្តិ សោ ព្រាហ្មណោ កិំ វទេយ្យាតិ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ…បេ…. អសិតោ តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មា។ **សច្ចន្តិ សោ ព្រាហ្មណោ កិំ វទេយ្យា**តិ។ ‘‘សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’’ន្តិ ព្រាហ្មណោ កិំ វទេយ្យ កិំ កថេយ្យ កិំ ភណេយ្យ កិំ ទីបយេយ្យ កិំ វោហរេយ្យ; ‘‘អសស្សតោ លោកោ…បេ…. នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ’’ន្តិ ព្រាហ្មណោ កិំ វទេយ្យ កិំ កថេយ្យ កិំ ភណេយ្យ កិំ ទីបយេយ្យ កិំ វោហរេយ្យាតិ – សច្ចន្តិ សោ ព្រាហ្មណោ កិំ វទេយ្យ។

មុសាតិ វា សោ វិវទេថ កេនាតិ។ ព្រាហ្មណោ មយ្ហំវ សច្ចំ, តុយ្ហំ មុសាតិ កេន មានេន, កាយ ទិដ្ឋិយា, កេន វា បុគ្គលេន កលហំ ករេយ្យ ភណ្ឌនំ ករេយ្យ វិគ្គហំ ករេយ្យ វិវាទំ ករេយ្យ មេធគំ ករេយ្យ – ‘‘ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ…បេ…. និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី’’តិ – មុសាតិ វា សោ វិវទេថ កេន។

យស្មិំ សមំ វិសមំ វាបិ នត្ថីតិ។ **យស្មិ**ន្តិ យស្មិំ បុគ្គលេ អរហន្តេ ខីណាសវេ សទិសោហមស្មីតិ មានោ នត្ថិ, សេយ្យោហមស្មីតិ មានោ នត្ថិ, ហីនោហមស្មីតិ ឱមានោ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ – យស្មិំ សមំ វិសមំ វាបិ នត្ថិ។

ស កេន វាទំ បដិសំយុជេយ្យាតិ។ សោ កេន មានេន, កាយ ទិដ្ឋិយា, កេន វា បុគ្គលេន វាទំ បដិសញ្ញោជេយ្យ បដិពលេយ្យ កលហំ ករេយ្យ ភណ្ឌនំ ករេយ្យ វិគ្គហំ ករេយ្យ វិវាទំ ករេយ្យ មេធគំ ករេយ្យ – ‘‘ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ…បេ…. និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី’’តិ – ស កេន វាទំ បដិសំយុជេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

‘‘សច្ចន្តិ សោ ព្រាហ្មណោ កិំ វទេយ្យ, មុសាតិ វា សោ វិវទេថ កេន;
យស្មិំ សមំ វិសមំ វាបិ នត្ថិ, ស កេន វាទំ បដិសំយុជេយ្យា’’តិ។

៧៩. **ឱកំ បហាយ អនិកេតសារី, គាមេ អកុព្ពំ មុនិ សន្ថវានិ** [សន្ធវានិ (ក.)] **;**
កាមេហិ រិត្តោ អបុរេក្ខរានោ, កថំ ន វិគ្គយ្ហ ជនេន កយិរា។

អថ ខោ ហាលិទ្ទកានិ [ហលិទ្ទកានី (សី.)] គហបតិ យេនាយស្មា មហាកច្ចានោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ ហាលិទ្ទកានិ គហបតិ អាយស្មន្តំ មហាកច្ចានំ ឯតទវោច – "វុត្តមិទំ ភន្តេ, កច្ចាន, ភគវតា អដ្ឋកវគ្គិកេ មាគណ្ឌិយបញ្ហេ –

"ឱកំ បហាយ អនិកេតសារី, គាមេ អកុព្ពំ មុនិ សន្ថវានិ;
កាមេហិ រិត្តោ អបុរេក្ខរានោ, កថំ ន វិគ្គយ្ហ ជនេន កយិរា"តិ។

"ឥមស្ស នុ ខោ ភន្តេ, កច្ចាន, ភគវតា សង្ខិត្តេន ភាសិតស្ស កថំ វិត្ថារេន អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ"តិ?

"រូបធាតុ ខោ, គហបតិ, វិញ្ញាណស្ស ឱកោ រូបធាតុ រាគវិនិពន្ធញ្ច [រាគវិនិពទ្ធញ្ច (សី.)] បន វិញ្ញាណំ ឱកសារីតិ វុច្ចតិ។ វេទនាធាតុ ខោ, គហបតិ... សញ្ញាធាតុ ខោ, គហបតិ... សង្ខារធាតុ ខោ, គហបតិ, វិញ្ញាណស្ស ឱកោ សង្ខារធាតុ រាគវិនិពន្ធញ្ច បន វិញ្ញាណំ ឱកសារីតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, ឱកសារី ហោតិ។

"កថញ្ច, គហបតិ, អនោកសារី ហោតិ? រូបធាតុយា ខោ, គហបតិ, យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី យា តណ្ហា យេ ឧបាយុបាទានា [ឧបយុបាទានា (ក.)] ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា តេ តថាគតស្ស បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា; តស្មា តថាគតោ អនោកសារីតិ វុច្ចតិ។ វេទនាធាតុយា ខោ, គហបតិ... សញ្ញាធាតុយា ខោ, គហបតិ... សង្ខារធាតុយា ខោ, គហបតិ... វិញ្ញាណធាតុយា ខោ, គហបតិ, យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី យា តណ្ហា យេ ឧបាយុបាទានា ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា តេ តថាគតស្ស បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា; តស្មា តថាគតោ អនោកសារីតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, អនោកសារី ហោតិ។

"កថញ្ច, គហបតិ, និកេតសារី ហោតិ? រូបនិមិត្តនិកេតវិសារវិនិពន្ធា ខោ, គហបតិ, និកេតសារីតិ វុច្ចតិ។ សទ្ទនិមិត្ត... គន្ធនិមិត្ត... រសនិមិត្ត... ផោដ្ឋព្ពនិមិត្ត... ធម្មនិមិត្តនិកេតវិសារវិនិពន្ធា ខោ, គហបតិ, និកេតសារីតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, និកេតសារី ហោតិ។

"កថញ្ច, គហបតិ, អនិកេតសារី ហោតិ? រូបនិមិត្តនិកេតវិសារវិនិពន្ធា ខោ, គហបតិ, តថាគតស្ស បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា; តស្មា តថាគតោ អនិកេតសារីតិ វុច្ចតិ។ សទ្ទនិមិត្ត... គន្ធនិមិត្ត... រសនិមិត្ត... ផោដ្ឋព្ពនិមិត្ត... ធម្មនិមិត្តនិកេតវិសារវិនិពន្ធា ខោ, គហបតិ, តថាគតស្ស បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា; តស្មា តថាគតោ អនិកេតសារីតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, អនិកេតសារី ហោតិ។

"កថញ្ច, គហបតិ, គាមេ សន្ថវជាតោ ហោតិ? ឥធ , គហបតិ, ឯកច្ចោ ភិក្ខុ គិហីហិ សំសដ្ឋោ វិហរតិ សហនន្ទី សហសោកី, សុខិតេសុ សុខិតោ, ទុក្ខិតេសុ ទុក្ខិតោ, ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ អត្តនា វោយោគំ អាបជ្ជតិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, គាមេ សន្ថវជាតោ ហោតិ។

"កថញ្ច, គហបតិ, គាមេ ន សន្ថវជាតោ ហោតិ? ឥធ, គហបតិ, ឯកច្ចោ ភិក្ខុ គិហីហិ អសំសដ្ឋោ វិហរតិ ន សហនន្ទី ន សហសោកី, ន សុខិតេសុ សុខិតោ, ន ទុក្ខិតេសុ ទុក្ខិតោ, ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ ន អត្តនា វោយោគំ អាបជ្ជតិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, គាមេ ន សន្ថវជាតោ ហោតិ។

"កថញ្ច, គហបតិ, កាមេហិ អរិត្តោ ហោតិ? ឥធ, គហបតិ, ឯកច្ចោ ភិក្ខុ កាមេសុ អវីតរាគោ ហោតិ អវិគតច្ឆន្ទោ អវិគតបេមោ អវិគតបិបាសោ អវិគតបរិឡាហោ អវិគតតណ្ហោ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, កាមេហិ អរិត្តោ ហោតិ។

"កថញ្ច , គហបតិ, កាមេហិ រិត្តោ ហោតិ? ឥធ, គហបតិ, ឯកច្ចោ ភិក្ខុ កាមេសុ វីតរាគោ ហោតិ វិគតច្ឆន្ទោ វិគតបេមោ វិគតបិបាសោ វិគតបរិឡាហោ វិគតតណ្ហោ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, កាមេហិ រិត្តោ ហោតិ។

"កថញ្ច, គហបតិ, បុរេក្ខរានោ ហោតិ? ឥធ , គហបតិ, ឯកច្ចស្ស ភិក្ខុនោ ឯវំ ហោតិ – 'ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន'ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្នានេតិ, 'ឯវំវេទនោ សិយំ... ឯវំសញ្ញោ សិយំ... ឯវំសង្ខារោ សិយំ... ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន'ន្តិ តត្ថ នន្ទិំ សមន្នានេតិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, បុរេក្ខរានោ ហោតិ។

“កថញ្ច, គហបតិ, អបុរេក្ខរានោ ហោតិ? ឥធ, គហបតិ, ឯកច្ចស្ស ភិក្ខុនោ ឯវំ ហោតិ – ‘ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន’ន្តិ ន តត្ថ នន្ទឹ សមន្វានេតិ, ‘ឯវំវេទនោ សិយំ... ឯវំសញ្ញោ សិយំ... ឯវំសង្ខារោ សិយំ... ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន’ន្តិ ន តត្ថ នន្ទឹ សមន្វានេតិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, អបុរេក្ខរានោ ហោតិ។

“កថញ្ច, គហបតិ, កថំ វិគ្គយ្ហ ជនេន កត្តា ហោតិ? ឥធ, គហបតិ, ឯកច្ចោ ឯវរូបឹ កថំ កត្តា ហោតិ – ‘ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ, អហំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាមិ, កឹ ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានិស្សសិ, មិច្ឆាបដិបន្នោ ត្វមសិ, អហមស្មិ សម្មាបដិបន្នោ, សហិតំ មេ, អសហិតំ តេ, បុរេ វចនីយំ បច្ឆា អវច, បច្ឆា វចនីយំ បុរេ អវច, អធិចិណ្ណំ តេ វិបរាវត្តំ, អារោបិតោ តេ វាទោ, និគ្គហិតោ ត្វមសិ, ចរ វាទប្បមោក្ខាយ, និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី’តិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, កថំ វិគ្គយ្ហ ជនេន កត្តា ហោតិ។

“កថញ្ច, គហបតិ, កថំ វិគ្គយ្ហ ជនេន ន កត្តា ហោតិ? ឥធ, គហបតិ, ឯកច្ចោ ន ឯវរូបឹ កថំ កត្តា ហោតិ – ‘ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ...បេ.... និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី’តិ។ ឯវំ ខោ, គហបតិ, វិគ្គយ្ហ ជនេន ន កត្តា ហោតិ។ ឥតិ ខោ, គហបតិ, យំ តំ វុត្តំ ភគវតា អដ្ឋកវគ្គិកេ មាគណ្ឌិយបញ្ហេ –

“ឱកំ បហាយ អនិកេតសារី, គាមេ អកុព្ពំ មុនិ សន្ថវានិ;
កាមេហិ រិត្តោ អបុរេក្ខរានោ, កថំ ន វិគ្គយ្ហ ជនេន កយិរា”តិ។

“ឥមស្ស ខោ, គហបតិ, ភគវតា សង្ខិត្តេន ភាសិតស្ស ឯវំ វិត្ថារេន អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ”តិ។

តេនាហ ភគវា –

“ឱកំ បហាយ អនិកេតសារី, គាមេ អកុព្ពំ មុនិ សន្ថវានិ;
កាមេហិ រិត្តោ អបុរេក្ខរានោ, កថំ ន វិគ្គយ្ហ ជនេន កយិរា”តិ។

៨០. **យេហិ វិវិត្តោ វិចរេយ្យ លោកេ, ន តានិ ឧគ្គយ្ហ វទេយ្យ នាគោ;**
ឯលម្ពុជំ កណ្ដកវារិជំ [កណ្ដកំ វារិជំ (សី.)] **យថា, ជលេន បង្កេន ចនូបលិត្តំ;**
ឯវំ មុនី សន្តិវាទោ អគិទ្ធោ, កាមេ ច លោកេ ច អនូបលិត្តោ។

យេហិ វិវិត្តោ វិចរេយ្យ លោកេតិ។ **យេហី**តិ យេហិ ទិដ្ឋិគតេហិ។ **វិវិត្តោ**តិ កាយទុច្ចរិតេន រិត្តោ វិវិត្តោ បវិវិត្តោ, វចីទុច្ចរិតេន... មនោទុច្ចរិតេន... រាគេន...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ រិត្តោ វិវិត្តោ បវិវិត្តោ។ **វិចរេយ្យា**តិ វិចរេយ្យ វិហរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យ។ **លោកេ**តិ មនុស្សលោកេតិ – យេហិ វិវិត្តោ វិចរេយ្យ លោកេ។

ន តានិ ឧគ្គយ្ហ វទេយ្យ នាគោតិ។ **នាគោ**តិ អាគុំ ន ករោតីតិ – នាគោ, ន គច្ឆតីតិ – នាគោ, នាគច្ឆតីតិ – នាគោ។ កថំ អាគុំ ន ករោតីតិ – នាគោ? អាគូ វុច្ចន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតឹ ជាតិជរាមរណិយា។

អាគុំ ន ករោតិ កិញ្ចិ លោកេ, [សភិយាតិ ភគវា]
សព្ពសញ្ញោគេ វិសជ្ជ ពន្ធនានិ;
សព្ពត្ថ ន សជ្ជតិ វិមុត្តោ, នាគោ តាទី បវុច្ចតេ តថត្តា។

ឯវំ អាគុំ ន ករោតីតិ – នាគោ។

កថំ ន គច្ឆតីតិ – នាគោ? ន ឆន្ទាគតឹ គច្ឆតិ, ន ទោសាគតឹ គច្ឆតិ, ន មោហាគតឹ គច្ឆតិ, ន ភយាគតឹ គច្ឆតិ, ន រាគវសេន គច្ឆតិ, ន ទោសវសេន គច្ឆតិ, ន មោហវសេន គច្ឆតិ, ន មានវសេន គច្ឆតិ, ន ទិដ្ឋិវសេន គច្ឆតិ, ន ឧទ្ធច្ចវសេន គច្ឆតិ, ន វិចិកិច្ឆាវសេន គច្ឆតិ, នានុសយវសេន គច្ឆតិ, ន វគ្គេហិ ធម្មេហិ យាយតិ នីយតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតិ។ ឯវំ ន គច្ឆតីតិ – នាគោ។

កថំ នាគច្ឆតីតិ – នាគោ? សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ។ សកទាគាមិមគ្គេន... អនាគាមិមគ្គេន... អរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ។ ឯវំ នាគច្ឆតីតិ – នាគោ។

ន តានិ ឧគ្គយ្ហ វទេយ្យ នាគោតិ។ នាគោ ន តានិ ទិដ្ឋិគតានិ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា វទេយ្យ កថេយ្យ ភណេយ្យ ទីបយេយ្យ វោហរេយ្យ; “សស្សតោ លោកោ…បេ… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ វទេយ្យ កថេយ្យ ភណេយ្យ ទីបយេយ្យ វោហរេយ្យាតិ – ន តានិ ឧគ្គយ្ហ វទេយ្យ នាគោ។

ឯលម្ពុជំ កណ្ដកវារិជំ យថា, ជលេន បង្កេន ចនូបលិត្តន្តិ។ ឯលំ វុច្ចតិ ឧទកំ, អម្ពុជំ វុច្ចតិ បទុមំ, កណ្ដកោ វុច្ចតិ ខរទណ្ឌោ, វារិ វុច្ចតិ ឧទកំ, វារិជំ វុច្ចតិ បទុមំ វារិសម្ភវំ, ជលំ វុច្ចតិ ឧទកំ, បង្កោ វុច្ចតិ កទ្ទមោ។ យថា បទុមំ វារិជំ វារិសម្ភវំ ជលេន ច បង្កេន ច ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ, អលិត្តំ អសំលិត្តំ អនុបលិត្តន្តិ – ឯលម្ពុជំ កណ្ដកវារិជំ យថា ជលេន បង្កេន ចនូបលិត្តំ។

ឯវំ មុនី សន្តិវាទោ អគិទ្ធោ, កាមេ ច លោកេ ច អនូបលិត្តោតិ។ **ឯវ**ន្តិ ឱបម្មសំបដិបាទនំ។ **មុនី**តិ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ…បេ… សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **សន្តិវាទោ**តិ សន្តិវាទោ មុនិ តាណវាទោ លេណវាទោ សរណវាទោ អភយវាទោ អច្ចុតវាទោ អមតវាទោ និព្ពានវាទោតិ – ឯវំ មុនិ សន្តិវាទោ។ **អគិទ្ធោ**តិ។ គេធោ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសោ គេធោ បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិបស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ សោ វុច្ចតិ អគិទ្ធោ។ សោ រូបេ អគិទ្ធោ, សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ… កុលេ… គណេ… អាវាសេ… លាភេ… យសេ… បសំសាយ… សុខេ… ចីវរេ… បិណ្ឌបាតេ … សេនាសនេ… គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេ… កាមធាតុយា … រូបធាតុយា… អរូបធាតុយា… កាមភវេ… រូបភវេ… អរូបភវេ… សញ្ញាភវេ… អសញ្ញាភវេ… នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ… ឯកវោការភវេ… ចតុវោការភវេ… បញ្ចវោការភវេ… អតីតេ… អនាគតេ… បច្ចុប្បន្នេ… ទិដ្ឋ-សុត-មុត-វិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ អគិទ្ធោ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈោសន្នោ [អនជ្ឈាបន្នោ (សី.), អនជ្ឈោបន្នោ (ស្យា.)], វីតគេធោ វិគតគេធោ ចត្តគេធោ វន្តគេធោ មុត្តគេធោ បហីនគេធោ បដិនិស្សដ្ឋគេធោ, វីតរាគោ វិគតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ, និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – ឯវំ មុនិ សន្តិវាទោ អគិទ្ធោ។

កាមេ ច លោកេ ច អនូបលិត្តោតិ។ **កាមា**តិ ឧទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេ។ **លេបា**តិ ទ្វេ លេបា – តណ្ហាលេបោ ច ទិដ្ឋិលេបោ ច…បេ… អយំ តណ្ហាលេបោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋិលេបោ។ មុនិ តណ្ហាលេបំ បហាយ ទិដ្ឋិលេបំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា កាមេ ច លោកេ ច ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ, អលិត្តោ អបលិត្តោ អនុបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ឯវំ មុនី សន្តិវាទោ អគិទ្ធោ, កាមេ ច លោកេ ច អនូបលិត្តោ។

តេនាហ ភគវា –

> “យេហិ វិវិត្តោ វិចរេយ្យ លោកេ, ន តានិ ឧគ្គយ្ហ វទេយ្យ នាគោ;
> ឯលម្ពុជំ កណ្ដកវារិជំ យថា, ជលេន បង្កេន ចនូបលិត្តំ;
> ឯវំ មុនី សន្តិវាទោ អគិទ្ធោ, កាមេ ច លោកេ ច អនូបលិត្តោ”តិ។

៨១. **ន វេទគូ ទិដ្ឋិយា** [ទិដ្ឋិយាយកោ (ក. អដ្ឋ.) សុ. និ. ៨៥២] **ន មុតិយា, ស មានមេតិ ន ហិ តម្មយោ សោ;**
ន កម្មុនា នោបិ សុតេន នេយ្យោ, អនូបនីតោ ស និវេសនេសុ។

ន វេទគូ ទិដ្ឋិយា ន មុតិយា, ស មានមេតីតិ។ **នា**តិ បដិក្ខេបោ។ **វេទគូ**តិ។ វេទោ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ , បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វីមំសា វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិ។ តេហិ វេទេហិ ជាតិជរាមរណស្ស អន្តគតោ អន្តប្បត្តោ, កោដិគតោ កោដិប្បត្តោ, បរិយន្តគតោ បរិយន្តប្បត្តោ, វោសានគតោ វោសានប្បត្តោ, តាណគតោ តាណប្បត្តោ, លេណគតោ លេណប្បត្តោ, សរណគតោ សរណប្បត្តោ, អភយគតោ អភយប្បត្តោ, អច្ចុតគតោ អច្ចុតប្បត្តោ , អមតគតោ អមតប្បត្តោ, និព្ពានគតោ និព្ពានប្បត្តោ, វេទានំ វា អន្តំ គតោតិ វេទគូ, វេទេហិ វា អន្តំ គតោតិ វេទគូ, សត្តន្នំ វា ធម្មានំ វិទិតត្តា វេទគូ, សក្កាយទិដ្ឋិ វិទិតា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា វិទិតា ហោតិ, សីលព្ពតបរាមាសោ វិទិតោ ហោតិ, រាគោ វិទិតោ ហោតិ,

ទោសោ វិទិតោ ហោតិ, មោហោ វិទិតោ ហោតិ, មានោ វិទិតោ ហោតិ, វិទិតាស្ស ហោន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតិំ ជាតិជរាមរណិយា។

វេទានិ វិចេយ្យ កេវលានិ, [សភិយាតិ ភគវា]
សមណានំ យានីធត្ថិ ព្រាហ្មណានំ;
សព្ពវេទនាសុ វីតរាគោ, សព្ពំ វេទមតិច្ច វេទគូ សោតិ។

ន ទិដ្ឋិយាតិ តស្ស ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ សោ ទិដ្ឋិយា ន យាយតិ ន នីយតិ ន វុយ្ហតិ ន សំហរីយតិ, នបិ តំ ទិដ្ឋិគតំ សារតោ បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ – ន វេទគូ ទិដ្ឋិយា។ **ន មុតិយា**តិ មុតរូបេន វា បរតោ ឃោសេន វា មហាជនសម្មុតិយា វា មានំ នេតិ ន ឧបេតិ ន ឧបគច្ឆតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតីតិ – ន វេទគូ ទិដ្ឋិយា ន មុតិយា ស មានមេតិ។

ន ហិ តម្មយោ សោតិ ន តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន តម្មយោ ហោតិ តប្បរមោ តប្បរាយនោ។ យតោ តណ្ហា ច ទិដ្ឋិ ច មានោ ចស្ស បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា ឯត្តាវតា ន តម្មយោ ហោតិ ន តប្បរមោ ន តប្បរាយនោតិ – ស មានមេតិ ន ហិ តម្មយោ សោ។

ន កម្មុនា នោបិ សុតេន នេយ្យោតិ។ **ន កម្មុនា**តិ បុញ្ញាភិសង្ខារេន វា អបុញ្ញាភិសង្ខារេន វា អានេញ្ជាភិសង្ខារេន វា ន យាយតិ ន នីយតិ ន វុយ្ហតិ ន សំហរីយតីតិ – ន កម្មុនា។ **នោបិ សុតេន នេយ្យោ**តិ សុតសុទ្ធិយា វា បរតោ ឃោសេន វា មហាជនសម្មុតិយា វា ន យាយតិ ន នីយតិ ន វុយ្ហតិ ន សំហរីយតីតិ – ន កម្មុនា នោបិ សុតេន នេយ្យោ។

អនូបនីតោ ស និវេសនេសូតិ។ **ឧបយា**តិ ទ្វេ ឧបយា – តណ្ហូបយោ ច ទិដ្ឋូបយោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហូបយោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋូបយោ។ តស្ស តណ្ហូបយោ បហីនោ, ទិដ្ឋូបយោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហូបយស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋូបយស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា សោ និវេសនេសុ អនូបនីតោ អនុបលិត្តោ អនុបគតោ អនជ្ឈោសិតោ អនធិមុត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – អនូបនីតោ ស និវេសនេសុ។

តេនាហ ភគវា –

"ន វេទគូ ទិដ្ឋិយា ន មុតិយា, ស មានមេតិ ន ហិ តម្មយោ សោ;
ន កម្មុនា នោបិ សុតេន នេយ្យោ, អនូបនីតោ ស និវេសនេសូ"តិ។

៨២. **សញ្ញាវិរត្តស្ស ន សន្តិ គន្ថា, បញ្ញាវិមុត្តស្ស ន សន្តិ មោហា;**
សញ្ញញ្ច ទិដ្ឋិញ្ច យេ អគ្គហេសុំ, តេ ឃដ្ដមានា [ឃដ្ដយន្តា (ស្យា.) សុ. និ. ៨៥៣] **វិចរន្តិ លោកេ។**

សញ្ញាវិរត្តស្ស ន សន្តិ គន្ថាតិ។ យោ សមថបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ តស្ស អាទិតោ ឧបាទាយ គន្ថា វិក្ខម្ភិតា ហោន្តិ, អរហត្តេ បត្តេ អរហតោ គន្ថា ច មោហា ច នីវរណា ច កាមសញ្ញា ព្យាបាទសញ្ញា វិហឹសាសញ្ញា ទិដ្ឋិសញ្ញា ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មាតិ – សញ្ញាវិរត្តស្ស ន សន្តិ គន្ថា។

បញ្ញាវិមុត្តស្ស ន សន្តិ មោហាតិ។ យោ វិបស្សនាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ, តស្ស អាទិតោ ឧបាទាយ មោហា វិក្ខម្ភិតា ហោន្តិ, អរហត្តេ បត្តេ អរហតោ មោហា ច គន្ថា ច នីវរណា ច កាមសញ្ញា ព្យាបាទសញ្ញា វិហឹសាសញ្ញា ទិដ្ឋិសញ្ញា ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មាតិ – បញ្ញាវិមុត្តស្ស ន សន្តិ មោហា។

សញ្ញញ្ច ទិដ្ឋិញ្ច យេ អគ្គហេសុំ, តេ ឃដ្ដមានា វិចរន្តិ លោកេតិ។ យេ សញ្ញំ គណ្ហន្តិ កាមសញ្ញំ ព្យាបាទសញ្ញំ វិហឹសាសញ្ញំ តេ សញ្ញាវសេន ឃដ្ដេន្តិ សង្ឃដ្ដេន្តិ។ រាជានោបិ រាជូហិ វិវទន្តិ, ខត្តិយាបិ ខត្តិយេហិ វិវទន្តិ, ព្រាហ្មណាបិ ព្រាហ្មណេហិ វិវទន្តិ, គហបតីបិ គហបតីហិ វិវទន្តិ, មាតាបិ បុត្តេន វិវទតិ, បុត្តោបិ មាតរា វិវទតិ, បិតាបិ បុត្តេន វិវទតិ, បុត្តោបិ បិតរា វិវទតិ, ភាតាបិ ភាតរា វិវទតិ, ភគិនីបិ ភគិនិយា វិវទតិ, ភាតាបិ ភគិនិយា វិវទតិ, ភគិនីបិ ភាតរា វិវទតិ, សហាយោបិ សហាយេន វិវទតិ ។ តេ តត្ថ កលហវិគ្គហវិវាទមាបន្នា

អញ្ញមញ្ញំ បាណីហិបិ ឧបក្កមន្តិ, លេឌ្ឌុហិបិ [លេឌ្ឌុហិបិ (ក.)] ឧបក្កមន្តិ, ទណ្ឌេហិបិ ឧបក្កមន្តិ, សត្ថេហិបិ ឧបក្កមន្តិ។ តេ តត្ថ មរណម្បិ និគច្ឆន្តិ មរណមត្តម្បិ ទុក្ខំ។ យេ ទិដ្ឋី គណ្ហន្តិ “សស្សតោ លោកោ”តិ វា…បេ.… “នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា”តិ វា តេ ទិដ្ឋិវសេន ឃដ្ដេន្តិ សង្ឃដ្ដេន្តិ, សត្ថារតោ សត្ថារំ ឃដ្ដេន្តិ, ធម្មក្ខានតោ ធម្មក្ខានំ ឃដ្ដេន្តិ, គណតោ គណំ ឃដ្ដេន្តិ, ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋី ឃដ្ដេន្តិ, បដិបទាយ បដិបទំ ឃដ្ដេន្តិ, មគ្គតោ មគ្គំ ឃដ្ដេន្តិ។

អថ វា តេ វិវទន្តិ, កលហំ ករោន្តិ, ភណ្ឌនំ ករោន្តិ, វិគ្គហំ ករោន្តិ, វិវាទំ ករោន្តិ, មេធគំ ករោន្តិ – “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ…បេ.… និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី”តិ។ តេសំ អភិសង្ខារា អប្បហីនា; អភិសង្ខារានំ អប្បហីនត្តា គតិយា ឃដ្ដេន្តិ, និរយេ ឃដ្ដេន្តិ, តិរច្ឆានយោនិយា ឃដ្ដេន្តិ, បេត្តិវិសយេ ឃដ្ដេន្តិ, មនុស្សលោកេ ឃដ្ដេន្តិ, ទេវលោកេ ឃដ្ដេន្តិ, គតិយា គតឹ… ឧបបត្តិយា ឧបបត្តឹ… បដិសន្ធិយា បដិសន្ធឹ… ភវេន ភវំ… សំសារេន សំសារំ… វដ្ដេន វដ្ដំ ឃដ្ដេន្តិ សង្ឃដ្ដេន្តិ វទន្តិ វិចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តិ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ…បេ.… អាយតនលោកេតិ – សញ្ញញ្ច ទិដ្ឋិញ្ច យេ អគ្គហេសុំ តេ ឃដ្ដមានា វិចរន្តិ លោកេ។

តេនាហ ភគវា –

“សញ្ញាវិរត្តស្ស ន សន្តិ គន្ថា, បញ្ញាវិមុត្តស្ស ន សន្តិ មោហា;
សញ្ញញ្ច ទិដ្ឋិញ្ច យេ អគ្គហេសុំ, តេ ឃដ្ដមានា វិចរន្តិ លោកេ”តិ។

មាគណ្ឌិយសុត្តនិទ្ទេសោ នវមោ។

១០. បុរាភេទសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ បុរាភេទសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

៨៣. **កថំទស្សី កថំសីលោ, ឧបសន្តោតិ វុច្ចតិ;**
តំ មេ គោតម បព្រូហិ, បុច្ឆិតោ ឧត្តមំ នរំ។

កថំទស្សី កថំសីលោ, ឧបសន្តោតិ វុច្ចតីតិ។ **កថំទស្សី**តិ កីទិសេន ទស្សនេន សមន្នាគតោ, កឹសណ្ឋិតេន, កឹបការេន, កឹបដិភាគេនាតិ – កថំទស្សី។ **កថំសីលោ**តិ កីទិសេន សីលេន សមន្នាគតោ, កឹសណ្ឋិតេន, កឹបការេន, កឹបដិភាគេនាតិ – កថំទស្សី កថំសីលោ។ **ឧបសន្តោតិ វុច្ចតី**តិ សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ វុច្ចតិ បវុច្ចតិ កថីយតិ ភណីយតិ ទីបីយតិ វោហរីយតិ។ កថំទស្សីតិ អធិបញ្ញំ បុច្ឆតិ, កថំសីលោតិ អធិសីលំ បុច្ឆតិ, ឧបសន្តោតិ អធិចិត្តំ បុច្ឆតីតិ – កថំទស្សី កថំសីលោ ឧបសន្តោតិ វុច្ចតិ។

តំ មេ គោតម បព្រូហីតិ។ **ត**ន្តិ យំ បុច្ឆាមិ, យំ យាចាមិ, យំ អជ្ឈេសាមិ, យំ បសាទេមិ។ **គោតមា**តិ សោ និម្មិតោ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ គោត្តេន អាលបតិ។ **បព្រូហី**តិ ព្រូហិ អាចិក្ខ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរ វិភជ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – តំ មេ គោតម បព្រូហិ។

បុច្ឆិតោ ឧត្តមំ នរន្តិ។ **បុច្ឆិតោ**តិ បុដ្ឋោ បុច្ឆិតោ យាចិតោ អជ្ឈេសិតោ បសាទិតោ។ **ឧត្តមំ នរ**ន្តិ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ នរន្តិ – បុច្ឆិតោ ឧត្តមំ នរំ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“កថំទស្សី កថំសីលោ, ឧបសន្តោតិ វុច្ចតិ;
តំ មេ គោតម បព្រូហិ, បុច្ឆិតោ ឧត្តមំ នរ”ន្តិ។

៨៤. ***វីតតណ្ហោ បុរាភេទា, [ឥតិ ភគវា]***
បុព្ពមន្តមនិស្សិតោ;
វេមជ្ឈេ នុបសង្ខេយ្យោ,
តស្ស នត្ថិ បុរក្ខតំ។

វីតតណ្ហោ បុរាភេទាតិ។ បុរា កាយស្ស ភេទា, បុរា អត្តភាវស្ស ភេទា, បុរា កឡេវរស្ស និក្ខេបា, បុរា ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស ឧបច្ឆេទា វីតតណ្ហោ វិគតតណ្ហោ ចត្តតណ្ហោ វន្តតណ្ហោ មុត្តតណ្ហោ បហីនតណ្ហោ បដិនិស្សដ្ឋតណ្ហោ, វីតរាគោ វិគតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ, និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតិ។

ភគវាតិ គារវាធិវចនំ។ អបិ ច ភគ្គរាគោតិ ភគវា, ភគ្គទោសោតិ ភគវា, ភគ្គមោហោតិ ភគវា, ភគ្គមានោតិ ភគវា, ភគ្គទិដ្ឋីតិ ភគវា, ភគ្គតណ្ហោតិ ភគវា, ភគ្គកិលេសោតិ ភគវា, ភជិ វិភជិ បវិភជិ ធម្មរតនន្តិ ភគវា, ភវានំ អន្តករោតិ ភគវា, ភាវិតកាយោ ភាវិតសីលោ ភាវិតចិត្តោ ភាវិតបញ្ញោតិ ភគវា, ភជិ វា ភគវា អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានីតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អត្ថរសស្ស ធម្មរសស្ស វិមុត្តិរសស្ស អធិសីលស្ស អធិចិត្តស្ស អធិបញ្ញាយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ ឈានានំ ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានំ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ អដ្ឋន្នំ អភិភាយតនានំ នវន្នំ អនុបុព្ពវិហារសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ បញ្ញាភាវនានំ ទសន្នំ កសិណសមាបត្តីនំ អានាបានស្សតិសមាធិស្ស អសុភសមាបត្តិយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ បញ្ចន្នំ ពលានំ សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្សាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ តថាគតពលានំ ចតុន្នំ វេសារជ្ជានំ ចតុន្នំ បដិសម្ភិទានំ ឆន្នំ អភិញ្ញានំ ឆន្នំ ពុទ្ធធម្មានន្តិ ភគវា។ ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ, ន បិតរា កតំ, ន ភាតរា កតំ, ន ភគិនិយា កតំ, ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ, ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ , ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ, ន ទេវតាហិ កតំ; វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – វីតតណ្ហោ បុរាភេទាតិ ភគវា។

បុព្ពមន្តមនិស្សិតោតិ បុព្ពន្តោ វុច្ចតិ អតីតោ អទ្ធា។ អតីតំ អទ្ធានំ អារព្ភ តណ្ហា បហីនា, ទិដ្ឋិ បដិនិស្សដ្ឋា តណ្ហាយ បហីនត្តា, ទិដ្ឋិយា បដិនិស្សដ្ឋត្តា។ ឯវម្បិ បុព្ពមន្តមនិស្សិតោ។ អថ វា "ឯវំរូបោ អហោសឹ អតីតមទ្ធាន"ន្តិ តត្ថ នន្ទឹ ន សមន្នានេតិ, "ឯវំវេទនោ អហោសឹ... ឯវំសញ្ញោ អហោសឹ... ឯវំសង្ខារោ អហោសឹ... ឯវំវិញ្ញាណោ អហោសឹ អតីតមទ្ធាន"ន្តិ តត្ថ នន្ទឹ ន សមន្នានេតិ។ ឯវម្បិ បុព្ពមន្តមនិស្សិតោ។ អថ វា "ឥតិ មេ ចក្ខុ [ចក្ខុំ (សី. ក.)] អហោសិ អតីតមទ្ធានំ – ឥតិ រូបា"តិ តត្ថ ន ឆន្ទរាគបដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ, ន ឆន្ទរាគបដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស ន តទភិនន្ទតិ; ន តទភិនន្ទន្តោ។ ឯវម្បិ បុព្ពមន្តមនិស្សិតោ។ "ឥតិ មេ សោតំ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ – ឥតិ សទ្ទា"តិ, "ឥតិ មេ ឃានំ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ – ឥតិ គន្ធា"តិ, "ឥតិ មេ ជិវ្ហា អហោសិ អតីតមទ្ធានំ – ឥតិ រសា"តិ, "ឥតិ មេ កាយោ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ – ឥតិ ផោដ្ឋព្ពា"តិ, "ឥតិ មេ មនោ អហោសិ អតីតមទ្ធានំ – ឥតិ ធម្មា"តិ តត្ថ ន ឆន្ទរាគបដិពទ្ធំ ហោតិ វិញ្ញាណំ, ន ឆន្ទរាគបដិពទ្ធត្តា វិញ្ញាណស្ស ន តទភិនន្ទតិ; ន តទភិនន្ទន្តោ។ ឯវម្បិ បុព្ពមន្តមនិស្សិតោ។ អថ វា យានិ តានិ បុព្ពេ មាតុគាមេន សទ្ធឹ ហសិតលបិតកីឡិតានិ ន តទស្សាទេតិ, ន តំ និកាមេតិ, ន ច តេន វិត្តឹ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ បុព្ពមន្តមនិស្សិតោ។

វេមជ្ឈេ នុបសង្ខេយ្យោតិ។ វេមជ្ឈំ វុច្ចតិ បច្ចុប្បន្នោ អទ្ធា។ បច្ចុប្បន្នំ អទ្ធានំ អារព្ភ តណ្ហា បហីនា, ទិដ្ឋិ បដិនិស្សដ្ឋា ។ តណ្ហាយ បហីនត្តា, ទិដ្ឋិយា បដិនិស្សដ្ឋត្តា រត្តោតិ នុបសង្ខេយ្យោ, ទុដ្ឋោតិ នុបសង្ខេយ្យោ, មូឡ្ហោតិ នុបសង្ខេយ្យោ, វិនិពទ្ធោតិ នុបសង្ខេយ្យោ, បរាមដ្ឋោតិ នុបសង្ខេយ្យោ, វិក្ខេបគតោតិ នុបសង្ខេយ្យោ, អនិដ្ឋង្គតោតិ នុបសង្ខេយ្យោ, ថាមគតោតិ នុបសង្ខេយ្យោ; តេ អភិសង្ខារា បហីនា; អភិសង្ខារានំ បហីនត្តា គតិយា នុបសង្ខេយ្យោ, នេរយិកោតិ វា តិរច្ឆានយោនិកោតិ វា បេត្តិវិសយិកោតិ វា មនុស្សោតិ វា ទេវោតិ វា រូបីតិ វា អរូបីតិ វា សញ្ញីតិ វា អសញ្ញីតិ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា។ សោ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ នត្ថិ ការណំ នត្ថិ យេន សង្ខំ គច្ឆេយ្យាតិ – វេមជ្ឈេ នុបសង្ខេយ្យោ។

តស្ស នត្ថិ បុរក្ខតន្តិ។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **បុរេក្ខារា**តិ ទ្វេ បុរេក្ខារា – តណ្ហាបុរេក្ខារោ ច ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាបុរេក្ខារោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ។ តស្ស តណ្ហាបុរេក្ខារោ បហីនោ, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហាបុរេក្ខារស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា ន តណ្ហំ វា ទិដ្ឋឹ វា បុរតោ កត្វា ចរតិ, ន តណ្ហាធជោ ន តណ្ហាកេតុ ន តណ្ហាធិបតេយ្យោ, ន ទិដ្ឋិធជោ ន ទិដ្ឋិកេតុ ន ទិដ្ឋាធិបតេយ្យោ, ន តណ្ហាយ វា ទិដ្ឋិយា វា បរិវារិតោ ចរតិ។ ឯវម្បិ តស្ស នត្ថិ បុរក្ខតំ។ អថ វា "ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន"ន្តិ តត្ថ នន្ទឹ ន សមន្នានេតិ, "ឯវំវេទនោ សិយំ... ឯវំសញ្ញោ សិយំ... ឯវំសង្ខារោ សិយំ... ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន"ន្តិ តត្ថ នន្ទឹ ន សមន្នានេតិ។ ឯវម្បិ តស្ស នត្ថិ បុរក្ខតំ។ អថ វា "ឥតិ មេ ចក្ខុ សិយា អនាគតមទ្ធានំ – ឥតិ រូបា"តិ អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ ន បណិទហតិ, ចេតសោ អប្បណិធានប្បច្ចយា ន តទភិនន្ទតិ; ន តទភិនន្ទន្តោ។ ឯវម្បិ តស្ស នត្ថិ បុរក្ខតំ។ "ឥតិ មេ សោតំ សិយា អនាគតមទ្ធានំ – ឥតិ សទ្ទា"តិ, "ឥតិ មេ ឃានំ សិយា អនាគតមទ្ធានំ – ឥតិ គន្ធា"តិ, "ឥតិ មេ ជិវ្ហា សិយា អនាគតមទ្ធានំ – ឥតិ រសា"តិ, "ឥតិ មេ កាយោ សិយា អនាគតមទ្ធានំ – ឥតិ ផោដ្ឋព្ពា"តិ, "ឥតិ មេ មនោ សិយា អនាគតមទ្ធានំ – ឥតិ ធម្មា"តិ អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ ន បណិទហតិ, ចេតសោ អប្បណិធានប្បច្ចយា ន តទភិនន្ទតិ; ន តទភិនន្ទន្តោ។ ឯវម្បិ តស្ស នត្ថិ បុរក្ខតំ។ អថ វា "ឥមិនាហំ សីលេន វា វតេន វា តបេន វា ព្រហ្មចរិយេន វា ទេវោ វា ភវិស្សាមិ ទេវញ្ញតរោ"តិ វា អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ ន បណិទហតិ, ចេតសោ អប្បណិធានប្បច្ចយា ន តទភិនន្ទតិ; ន តទភិនន្ទតោ។ ឯវម្បិ តស្ស នត្ថិ បុរក្ខតំ។

តេនាហ ភគវា –

"វីតតណ្ហោ បុរាភេទា, [ឥតិ ភគវា]
បុព្ពមន្តមនិស្សិតោ;
វេមជ្ឈេ នុបសង្ខេយ្យោ,
តស្ស នត្ថិ បុរក្ខត"ន្តិ។

៨៥. **អក្កោធនោ អសន្តាសី, អវិកត្ថី អកុក្កុចោ;**
មន្តភាណី អនុទ្ធតោ, ស វេ វាចាយតោ មុនិ។

អក្កោធនោ អសន្តាសីតិ។ **អក្កោធនោ**តិ យញ្ហិ ខោ វុត្តំ។ អបិ ច កោធោ តាវ វត្តព្ពោ។ ទសហាការេហិ កោធោ ជាយតិ – "អនត្ថំ មេ អចរី"តិ កោធោ ជាយតិ, "អនត្ថំ មេ ចរតី"តិ កោធោ ជាយតិ, "អនត្ថំ មេ ចរិស្សតី"តិ កោធោ ជាយតិ, "បិយស្ស មេ មនាបស្ស អនត្ថំ អចរិ... អនត្ថំ ចរតិ... អនត្ថំ ចរិស្សតី"តិ

កោធោ ជាយតិ, “អប្បិយស្ស មេ អមនាបស្ស អត្ថំ អចរិ... អត្ថំ ចរតិ... អត្ថំ ចរិស្សតី”តិ កោធោ ជាយតិ, អដ្ឋានេ វា បន កោធោ ជាយតិ។ យោ ឯវរូបោ ចិត្តស្ស អាឃាតោ បដិឃាតោ, បដិឃំ បដិវិរោធោ, កោបោ បកោបោ សម្បកោបោ, ទោសោ បទោសោ សម្បទោសោ, ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ មនោបទោសោ , កោធោ កុជ្ឈនា កុជ្ឈិតត្តំ, ទោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្តំ, ព្យាបត្តិ ព្យាបជ្ជនា ព្យាបជ្ជិតត្តំ, វិរោធោ បដិវិរោធោ ចណ្ឌិក្កំ, អសុរោបោ [អស្សុរោបោ (សី. ក.)] អនត្តមនតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ កោធោ។

អបិ ច កោធស្ស អធិមត្តបរិត្តតា វេទិតព្ពា។ អត្ថិ កញ្ចិ [កិញ្ចិ (ក.)] កាលំ កោធោ ចិត្តាវិលករណមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ មុខកុលានវិកុលានោ ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ មុខកុលានវិកុលានមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ហនុសញ្ចោបនោ ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ហនុសញ្ចោបនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ផរុសវាចំ និច្ឆារណោ [ផរុសវាចនិច្ឆារណោ (ស្យា.)] ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ផរុសវាចំ និច្ឆារណមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ទិសាវិទិសានុវិលោកនោ ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ទិសាវិទិសានុវិលោកនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ទណ្ឌសត្ថបរាមសនោ ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ទណ្ឌសត្ថបរាមសនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ទណ្ឌសត្ថអព្ភុក្កិរណោ ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ទណ្ឌសត្ថអព្ភុក្កិរណមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ទណ្ឌសត្ថអភិនិបាតនោ ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ទណ្ឌសត្ថអភិនិបាតមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ឆិន្នវិច្ឆិន្នករណោ ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ឆិន្នវិច្ឆិន្នករណមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ សម្ភញ្ជនបលិភញ្ជនោ ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ សម្ភញ្ជនបលិភញ្ជនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ អង្គមង្គអបកឌ្ឍនោ ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ អង្គមង្គអបកឌ្ឍនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ជីវិតាវោរោបនោ [ជីវិតបនាសនោ (ស្យា.)] ហោតិ; អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ជីវិតាវោរោបនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ សព្ពចាគបរិច្ចាគាយ សណ្ឋិតោ ហោតិ។ យតោ កោធោ បរបុគ្គលំ ឃាតេត្វា អត្តានំ ឃាតេតិ, ឯត្តាវតា កោធោ បរមុស្សទគតោ បរមវេបុល្លប្បត្តោ ហោតិ។ យស្ស សោ កោធោ បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិបស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ, សោ វុច្ចតិ អក្កោធនោ។ កោធស្ស បហីនត្តា អក្កោធនោ, កោធវត្ថុស្ស បរិញ្ញាតត្តា អក្កោធនោ, កោធហេតុស្ស ឧបច្ឆិន្នត្តា អក្កោធនោតិ – អក្កោធនោ។

អសន្តាសីតិ ឥធេកច្ចោ តាសី ហោតិ ឧត្តាសី បរិត្តាសី, សោ តសតិ ន ឧត្តសតិ បរិត្តសតិ ភាយតិ សន្តាសំ អាបជ្ជតិ។ កុលំ វា ន លភាមិ, គណំ វា ន លភាមិ, អាវាសំ វា ន លភាមិ, លាភំ វា ន លភាមិ, យសំ វា ន លភាមិ, បសំសំ វា ន លភាមិ, សុខំ វា ន លភាមិ, ចីវរំ វា ន លភាមិ, បិណ្ឌបាតំ វា ន លភាមិ, សេនាសនំ វា ន លភាមិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ វា ន លភាមិ, គិលានុបដ្ឋាកំ វា ន លភាមិ, អប្បញ្ញាតោម្ហីតិ តសតិ ឧត្តសតិ បរិត្តសតិ ភាយតិ សន្តាសំ អាបជ្ជតិ។

ឥធ ភិក្ខុ អសន្តាសិ ហោតិ អនុត្តាសិ អបរិត្តាសី; សោ ន តសតិ ន ឧត្តសតិ ន បរិត្តសតិ ន ភាយតិ ន សន្តាសំ អាបជ្ជតិ។ កុលំ វា ន លភាមិ, គណំ វា ន លភាមិ, អាវាសំ វា ន លភាមិ, លាភំ វា ន លភាមិ, យសំ វា ន លភាមិ, បសំសំ វា ន លភាមិ, សុខំ វា ន លភាមិ, ចីវរំ វា ន លភាមិ, បិណ្ឌបាតំ វា ន លភាមិ, សេនាសនំ វា ន លភាមិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ វា ន លភាមិ, គិលានុបដ្ឋាកំ វា ន លភាមិ, អប្បញ្ញាតោម្ហីតិ ន តសតិ ន ឧត្តសតិ ន បរិត្តសតិ ន ភាយតិ ន សន្តាសំ អាបជ្ជតីតិ – អក្កោធនោ អសន្តាសី។

អវិកត្ថី អកុក្កុចោតិ។ ឥធេកច្ចោ កត្ថី ហោតិ វិកត្ថី, សោ កត្ថតិ វិកត្ថតិ – អហមស្មិ សីលសម្បន្នោតិ វា វតសម្បន្នោតិ វា សីលព្ពតសម្បន្នោតិ វា ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតោតិ វា មហាកុលា បព្ពជិតោតិ វា, មហាភោគកុលា បព្ពជិតោតិ វា ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោតិ វា, ញាតោ យសស្សី គហដ្ឋបព្ពជិតានន្តិ វា, លាភិម្ហិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ វា, សុត្តន្តិកោតិ វា វិនយធរោតិ វា ធម្មកថិកោតិ វា, អារញ្ញិកោតិ វា បិណ្ឌបាតិកោតិ វា បំសុកូលិកោតិ វា តេចីវរិកោតិ វា, សបទានចារិកោតិ វា ខលុបច្ឆាភត្តិកោតិ វា នេសជ្ជិកោតិ វា យថាសន្ថតិកោតិ វា, បឋមស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា តតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា ចតុត្ថស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា, អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា... វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា... អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា... នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា កត្ថតិ វិកត្ថតិ។ ឯវំ ន កត្ថតិ ន វិកត្ថតិ, កត្ថនា វិកត្ថនា អារតោ វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – អវិកត្ថី។

អកុក្កុចោតិ។ **កុក្កុច្ចន្តិ** ហត្ថកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ, បាទកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ, ហត្ថបាទកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ, អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតា កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតា, វិកាលេ កាលសញ្ញិតា កាលេ វិកាលសញ្ញិតា, អវជ្ជេ វជ្ជសញ្ញិតា វជ្ជេ

អវជ្ជសញ្ញិតា; យំ ឯវរូបំ កុក្កុច្ចំ កុក្កុច្ចាយនា កុក្កុច្ចាយិតត្តំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ – ឥទំ វុច្ចតិ កុក្កុច្ចំ។

អបិ ច ទ្វីហិ ការណេហិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ កតត្តា ច អកតត្តា ច។ កថំ កតត្តា ច អកតត្តា ច ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ? "កតំ មេ កាយទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ កាយសុចរិត"ន្តិឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ; "កតំ មេ វចីទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ វចីសុចរិតំ... កតំ មេ មនោទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ មនោសុចរិត"ន្តិ – ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ; "កតោ មេ បាណាតិបាតោ, អកតា មេ បាណាតិបាតា វេរមណី"តិ – ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ; "កតំ មេ អទិន្នាទានំ , អកតា មេ អទិន្នាទានា វេរមណី"តិ – ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ; "កតោ មេ កាមេសុមិច្ឆាចារោ, អកតា មេ កាមេសុមិច្ឆាចារា វេរមណី"តិ – ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ; "កតោ មេ មុសាវាទោ, អកតា មេ មុសាវាទា វេរមណី"តិ... "កតា មេ បិសុណា វាចា, អកតា មេ បិសុណាយ វាចាយ វេរមណី"តិ... "កតា មេ ផរុសា វាចា, អកតា មេ ផរុសាយ វាចាយ វេរមណី"តិ... "កតោ មេ សម្ផប្បលាបោ, អកតា មេ សម្ផប្បលាបា វេរមណី"តិ... "កតា មេ អភិជ្ឈា, អកតា មេ អនភិជ្ឈា"តិ... "កតោ មេ ព្យាបាទោ, អកតោ មេ អព្យាបាទោ"តិ... "កតា មេ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អកតា មេ សម្មាទិដ្ឋី"តិ – ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។ ឯវំ កតត្តា ច អកតត្តា ច ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។

អថ វា "សីលេសុម្ហិ ន បរិបូរការី"តិ – ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ; "ឥន្ទ្រិយេសុម្ហិ អគុត្តទ្វារោ"តិ... "ភោជនេ អមត្តញ្ញុម្ហី"តិ... "ជាគរិយំ អននុយុត្តោម្ហី"តិ... "ន សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោម្ហី"តិ... "អភាវិតា មេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា"តិ... "អភាវិតា មេ ចត្តារោ សម្មប្បធានា"តិ... "អភាវិតា មេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា"តិ... "អភាវិតានិ មេ បញ្ចិន្ទ្រិយានី"តិ... "អភាវិតានិ មេ បញ្ច ពលានី"តិ... "អភាវិតា មេ សត្ត ពោជ្ឈង្គា"តិ... "អភាវិតោ មេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ"តិ... "ទុក្ខំ មេ អបរិញ្ញាត"ន្តិ... "សមុទយោ មេ អប្បហីនោ"តិ... "មគ្គោ មេ អភាវិតោ"តិ... "និរោធោ មេ អសច្ឆិកតោ"តិ – ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។ យស្សេតំ កុក្កុច្ចំ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍំ, សោ វុច្ចតិ អកុក្កុច្ចោតិ – អវិកត្ថី អកុក្កុចោ។

មន្តភាណី អនុទ្ធតោតិ។ មន្តា វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជាននា...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ មន្តាយ បរិគ្គហេត្វា បរិគ្គហេត្វា វាចំ ភាសតិ ពហុម្បិ កថេន្តោ ពហុម្បិ ភណន្តោ ពហុម្បិ ទីបយន្តោ ពហុម្បិ វោហរន្តោ។ ទុក្កថិតំ ទុព្ភណិតំ ទុល្លបិតំ ទុរុត្តំ ទុព្ភាសិតំ វាចំ ន ភាសតីតិ – មន្តភាណី។ **អនុទ្ធតោ**តិ។ តត្ថ កតមំ ឧទ្ធច្ចំ? យំ ចិត្តស្ស ឧទ្ធច្ចំ អវូបសមោ ចេតសោ វិក្ខេបោ ភន្តត្តំ ចិត្តស្ស – ឥទំ វុច្ចតិ ឧទ្ធច្ចំ។ យស្សេតំ ឧទ្ធច្ចំ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍំ, សោ វុច្ចតិ អនុទ្ធតោតិ – មន្តភាណី អនុទ្ធតោ។

ស វេ វាចាយតោ មុនីតិ។ ឥធ ភិក្ខុ មុសាវាទំ បហាយ មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ សច្ចវាទី សច្ចសន្ធោ ថេតោ បច្ចយិកោ អវិសំវាទកោ លោកស្ស។ បិសុណំ វាចំ បហាយ បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ – ឥតោ សុត្វា ន អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ន ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ។ ឥតិ ភិន្នានំ វា សន្ធាតា, សហិតានំ វា អនុប្បទាតា, សមគ្គារាមោ សមគ្គរតោ សមគ្គនន្ទី សមគ្គករណី វាចំ ភាសិតា ហោតិ។ ផរុសំ វាចំ បហាយ ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ – យា សា វាចា នេលា កណ្ណសុខា បេមនីយា ហទយង្គមា បោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាបា តថារូបឹ វាចំ ភាសិតា ហោតិ។ សម្ផប្បលាបំ បហាយ សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ – កាលវាទី ភូតវាទី អត្ថវាទី ធម្មវាទី វិនយវាទី និធានវតឹ វាចំ ភាសិតា ហោតិ កាលេន សាបទេសំ បរិយន្តវតឹ អត្ថសំហិតំ។ ចតូហិ វចីសុចរិតេហិ សមន្នាគតោ ចតុទ្ទោសាបគតំ វាចំ ភាសតិ, ពាត្តឹសាយ តិរច្ឆានកថាយ អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតិ។

ទស កថាវត្ថូនិ កថេសិ, សេយ្យថិទំ – អប្បិច្ឆកថំ កថេតិ, សន្តុដ្ឋីកថំ កថេតិ, បវិវេកកថំ... អសំសគ្គកថំ... វីរិយារម្ភកថំ... សីលកថំ... សមាធិកថំ... បញ្ញាកថំ... វិមុត្តិកថំ ... វិមុត្តិញាណទស្សនកថំ... សតិបដ្ឋានកថំ... សម្មប្បធានកថំ... ឥទ្ធិបាទកថំ... ឥន្ទ្រិយកថំ... ពលកថំ... ពោជ្ឈង្គកថំ... មគ្គកថំ... ផលកថំ... និព្ពានកថំ កថេតិ។ **វាចាយតោ**តិ យត្តោ បរិយត្តោ គុត្តោ គោបិតោ រក្ខិតោ វូបសន្តោ។ **មុនី**តិ។ **មោន**ំ វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជាននា...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ...បេ.... សង្គជាលមតិច្ចសោ មុនីតិ – ស វេ វាចាយតោ មុនិ។

តេនាហ ភគវា –

> “អក្កោធនោ អសន្តាសី, អវិកត្ថី អកុក្កុចោ;
> មន្តភាណី អនុទ្ធតោ, ស វេ វាចាយតោ មុនី”តិ។

៨៦. **និរាសត្តិ អនាគតេ, អតីតំ នានុសោចតិ;**
វិវេកទស្សី ផស្សេសុ, ទិដ្ឋីសុ ច ន នីយតិ។

និរាសត្តិ អនាគតេតិ។ **អាសត្តិ** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា អាសត្តិ តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ។ ឯវម្បិ និរាសត្តិ អនាគតេ។ អថ វា “ឯវំរូបោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន”ន្តិ តត្ថ នន្ទឹ ន សមន្នានេតិ, “ឯវំវេទនោ សិយំ... ឯវំសញ្ញោ សិយំ... ឯវំសង្ខារោ សិយំ... ឯវំវិញ្ញាណោ សិយំ អនាគតមទ្ធាន”ន្តិ តត្ថ នន្ទឹ ន សមន្នានេតិ។ ឯវម្បិ និរាសត្តិ អនាគតេ។ អថ វា “ឥតិ មេ ចក្ខុ សិយា អនាគតមទ្ធានំ – ឥតិ រូបា”តិ អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ ន បណិទហតិ , ចេតសោ អប្បណិធានប្បច្ចយា ន តទភិនន្ទតិ; ន តទភិនន្ទន្តោ។ ឯវម្បិ និរាសត្តិ អនាគតេ។ “ឥតិ មេ សោតំ សិយា អនាគតមទ្ធានំ – ឥតិ សទ្ទា”តិ...បេ.... “ឥតិ មេ មនោ សិយា អនាគតមទ្ធានំ – ឥតិ ធម្មា”តិ អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ ន បណិទហតិ, ចេតសោ អប្បណិធានប្បច្ចយា ន តទភិនន្ទតិ; ន តទភិនន្ទន្តោ។ ឯវម្បិ និរាសត្តិ អនាគតេ។ អថ វា “ឥមិនាហំ សីលេន វា វតេន វា តបេន វា ព្រហ្មចរិយេន វា ទេវោ វា ភវិស្សាមិ ទេវញ្ញតរោ វា”តិ អប្បដិលទ្ធស្ស បដិលាភាយ ចិត្តំ ន បណិទហតិ, ចេតសោ អប្បណិធានប្បច្ចយា ន តទភិនន្ទតិ; ន តទភិនន្ទន្តោ។ ឯវម្បិ និរាសត្តិ អនាគតេ។

អតីតំ នានុសោចតីតិ។ វិបរិណតំ វា វត្ថុំ ន សោចតិ, វិបរិណតស្មឹ វា វត្ថុស្មឹ ន សោចតិ, “ចក្ខុ មេ វិបរិណត”ន្តិ ន សោចតិ, “សោតំ មេ... ឃានំ មេ... ជិវ្ហា មេ... កាយោ មេ... រូបា មេ... សទ្ទា មេ... គន្ធា មេ... រសា មេ... ផោដ្ឋព្ពា មេ... កុលំ មេ... គណោ មេ... អាវាសោ មេ... លាភោ មេ... យសោ មេ... បសំសា មេ... សុខំ មេ... ចីវរំ មេ... បិណ្ឌបាតោ មេ... សេនាសនំ មេ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារោ មេ... មាតា មេ... បិតា មេ... ភាតា មេ... ភគិនី មេ... បុត្តោ មេ... ធីតា មេ... មិត្តា មេ... អមច្ចា មេ... ញាតកា មេ... សាលោហិតា មេ វិបរិណតា”តិ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ – អតីតំ នានុសោចតិ។

វិវេកទស្សី ផស្សេសូតិ។ ចក្ខុសម្ផស្សោ សោតសម្ផស្សោ ឃានសម្ផស្សោ ជិវ្ហាសម្ផស្សោ កាយសម្ផស្សោ មនោសម្ផស្សោ, អធិវចនសម្ផស្សោ បដិឃសម្ផស្សោ, សុខវេទនីយោ ផស្សោ ទុក្ខវេទនីយោ ផស្សោ អទុក្ខមសុខវេទនីយោ ផស្សោ, កុសលោ ផស្សោ អកុសលោ ផស្សោ អព្យាកតោ ផស្សោ, កាមាវចរោ ផស្សោ រូបាវចរោ ផស្សោ អរូបាវចរោ ផស្សោ, សុញ្ញតោ ផស្សោ អនិមិត្តោ ផស្សោ អប្បណិហិតោ ផស្សោ, លោកិយោ ផស្សោ លោកុត្តរោ ផស្សោ, អតីតោ ផស្សោ អនាគតោ ផស្សោ បច្ចុប្បន្នោ ផស្សោ; យោ ឯវរូបោ ផស្សោ ផុសនា សម្ផុសនា សម្ផុសិតត្តំ – អយំ វុច្ចតិ ផស្សោ។

វិវេកទស្សី ផស្សេសូតិ។ ចក្ខុសម្ផស្សំ វិវិត្តំ បស្សតិ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា, សោតសម្ផស្សំ វិវិត្តំ បស្សតិ... ឃានសម្ផស្សំ វិវិត្តំ បស្សតិ... ជិវ្ហាសម្ផស្សំ វិវិត្តំ បស្សតិ... កាយសម្ផស្សំ វិវិត្តំ បស្សតិ... មនោសម្ផស្សំ វិវិត្តំ បស្សតិ... អធិវចនសម្ផស្សំ វិវិត្តំ បស្សតិ... បដិឃសម្ផស្សំ វិវិត្តំ បស្សតិ... សុខវេទនីយំ ផស្សំ... ទុក្ខវេទនីយំ ផស្សំ... អទុក្ខមសុខវេទនីយំ ផស្សំ... កុសលំ ផស្សំ... អកុសលំ ផស្សំ... អព្យាកតំ ផស្សំ... កាមាវចរំ ផស្សំ... រូបាវចរំ ផស្សំ... អរូបាវចរំ ផស្សំ... លោកិយំ ផស្សំ វិវិត្តំ បស្សតិ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។

អថ វា អតីតំ ផស្សំ អនាគតេហិ ច បច្ចុប្បន្នេហិ ច ផស្សេហិ វិវិត្តំ បស្សតិ, អនាគតំ ផស្សំ អតីតេហិ ច បច្ចុប្បន្នេហិ ច ផស្សេហិ វិវិត្តំ បស្សតិ, បច្ចុប្បន្នំ ផស្សំ អតីតេហិ ច អនាគតេហិ ច ផស្សេហិ វិវិត្តំ បស្សតិ។ អថ វា យេ តេ ផស្សា អរិយា អនាសវា លោកុត្តរា សុញ្ញតបដិសញ្ញុត្តា, តេ ផស្សេ វិវិត្តេ បស្សតិ រាគេន ទោសេន មោហេន កោធេន ឧបនាហេន មក្ខេន បឡាសេន ឥស្សាយ មច្ឆរិយេន មាយាយ សាឋេយ្យេន ថម្ភេន សារម្ភេន មានេន អតិមានេន មទេន បមាទេន សព្ពកិលេសេហិ សព្ពទុច្ចរិតេហិ សព្ពទរថេហិ សព្ពបរិឡាហេហិ សព្ពសន្តាបេហិ សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ វិវិត្តេ បស្សតីតិ – វិវេកទស្សី ផស្សេសុ។

ទិដ្ឋីសុ ច ន នីយតីតិ។ តស្ស ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ សោ ទិដ្ឋិយា ន យាយតិ ន នីយតិ ន វុយ្ហតិ ន សំហរីយតិ; នបិ តំ ទិដ្ឋិគតំ សារតោ បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ – ទិដ្ឋីសុ ច ន នីយតិ។

តេនាហ ភគវា –

"និរាសត្តិ អនាគតេ, អតីតំ នានុសោចតិ;
វិវេកទស្សី ផស្សេសុ, ទិដ្ឋីសុ ច ន នីយតី"តិ។

៨៧. **បតិលីនោ អកុហកោ, អបិហាលុ អមច្ឆរី;**
អប្បគព្ភោ អជេគុច្ឆោ, បេសុណេយ្យេ ច នោ យុតោ។

បតិលីនោ អកុហកោតិ។ **បតិលីនោ**តិ រាគស្ស បហីនត្តា បតិលីនោ, ទោសស្ស បហីនត្តា បតិលីនោ, មោហស្ស បហីនត្តា បតិលីនោ, កោធស្ស... ឧបនាហស្ស ... មក្ខស្ស... បឡាសស្ស... ឥស្សាយ... មច្ឆរិយស្ស... បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ បហីនត្តា បតិលីនោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – "កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ បតិលីនោ ហោតិ? ឥធស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ អស្មិមានោ បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំកតោ អាយតីំ អនុប្បាទធម្មោ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ បតិលីនោ ហោតី"តិ – បតិលីនោ។

អកុហកោតិ តីណិ កុហនវត្ថូនិ – បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ, ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ, សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។

កតមំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធ គហបតិកា ភិក្ខុំ និមន្តេន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេហិ។ សោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ អត្ថិកោ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ ភិយ្យោកម្យតំ ឧបាទាយ ចីវរំ បច្ចក្ខាតិ, បិណ្ឌបាតំ បច្ចក្ខាតិ, សេនាសនំ បច្ចក្ខាតិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បច្ចក្ខាតិ។ សោ ឯវមាហ – "កិំ សមណស្ស មហគ្ឃេន ចីវរេន! ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ សុសានា វា សង្ការកូដា វា បាបណិកា វា នន្តកានិ ឧច្ចិនិត្វា សង្ឃាដឹ កត្វា ធារេយ្យ។ កិំ សមណស្ស មហគ្ឃេន បិណ្ឌបាតេន ! ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ ឧញ្ឆាចរិយាយ បិណ្ឌិយាលោបេន ជីវិកំ កប្បេយ្យ។ កិំ សមណស្ស មហគ្ឃេន សេនាសនេន! ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ រុក្ខមូលិកោ វា អស្ស សោសានិកោ វា អព្ភោកាសិកោ វា។ កិំ សមណស្ស មហគ្ឃេន គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេន! ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ បូតិមុត្តេន វា ហរិតកីខណ្ឌេន វា ឱសធំ ករេយ្យា"តិ។ តទុបាទាយ លូខំ ចីវរំ ធារេតិ, លូខំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជតិ, លូខំ សេនាសនំ បដិសេវតិ , លូខំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បដិសេវតិ។ តមេនំ គហបតិកា ឯវំ ជានន្តិ – "អយំ សមណោ អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ បវិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ អារទ្ធវីរិយោ ធុតវាទោ"តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ និមន្តេន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេហិ។ សោ ឯវមាហ – "តិណ្ណំ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ។ សទ្ធាយ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ, ទេយ្យធម្មស្ស សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ, ទក្ខិណេយ្យានំ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ។ 'តុម្ហាកញ្ចេវាយំ សទ្ធា អត្ថិ, ទេយ្យធម្មោ ច សំវិជ្ជតិ, អហញ្ច បដិគ្គាហកោ។ សចេហំ ន បដិគ្គហេស្សាមិ, ឯវំ តុម្ហេ បុញ្ញេន បរិពាហិរា ភវិស្សន្តិ។ ន មយ្ហំ ឥមិនា អត្ថោ។ អបិ ច តុម្ហាកំយេវ អនុកម្បាយ បដិគ្គណ្ហាមី'"តិ។ តទុបាទាយ ពហុម្បិ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហាតិ, ពហុម្បិ បិណ្ឌបាតំ បដិគ្គណ្ហាតិ, ពហុម្បិ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បដិគ្គណ្ហាតិ។ យា ឯវរូបា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ – ឥទំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។

កតមំ ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធេកច្ចោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ សម្ភាវនាធិប្បាយោ, "ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី"តិ, គមនំ សណ្ឋបេតិ ឋានំ សណ្ឋបេតិ និសជ្ជំ សណ្ឋបេតិ សយនំ សណ្ឋបេតិ, បណិធាយ គច្ឆតិ បណិធាយ តិដ្ឋតិ បណិធាយ និសីទតិ បណិធាយ សេយ្យំ កប្បេតិ, សមាហិតោ វិយ គច្ឆតិ សមាហិតោ វិយ តិដ្ឋតិ សមាហិតោ វិយ និសីទតិ សមាហិតោ វិយ សេយ្យំ កប្បេតិ, អាបាថកជ្ឈាយីវ ហោតិ។ យា ឯវរូបា ឥរិយាបថស្ស ឋបនា អាឋបនា [អដ្ឋបនា (សី.)] សណ្ឋបនា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ – ឥទំ ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។

កតមំ សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធេកច្ចោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ សម្ភាវនាធិប្បាយោ, "ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី"តិ, អរិយធម្មសន្និស្សិតំ វាចំ ភាសតិ។ "យោ ឯវរូបំ ចីវរំ ធារេតិ សោ សមណោ មហេសក្ខោ"តិ ភណតិ; "យោ ឯវរូបំ បត្តំ ធារេតិ... លោហថាលកំ ធារេតិ... ធម្មករណំ ធារេតិ... បរិសាវនំ

ធារេតិ… កុញ្ចិកំ ធារេតិ… ឧបាហនំ ធារេតិ… កាយពន្ធនំ ធារេតិ… អាយោគំ ធារេតិ សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ; “យស្ស ឯវរូបោ ឧបជ្ឈាយោ សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ; “យស្ស ឯវរូបោ អាចរិយោ… ឯវរូបា សមានុបជ្ឈាយកា… សមានាចរិយកា… មិត្តា… សន្ទិដ្ឋា… សម្ភត្តា… សហាយា សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ; “យោ ឯវរូបេ វិហារេ វសតិ សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ; “យោ ឯវរូបេ អឌ្ឍយោគេ វសតិ… បាសាទេ វសតិ… ហម្មិយេ វសតិ… គុហាយំ វសតិ… លេណេ វសតិ… កុដិយា វសតិ… កូដាគារេ វសតិ… អដ្ដេ វសតិ … មាឡេ វសតិ… ឧទ្ទណ្ឌេ វសតិ… ឧបដ្ឋានសាលាយំ វសតិ… មណ្ឌបេ វសតិ… រុក្ខមូលេ វសតិ, សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ។

អថ វា កោរជិកកោរជិកោ [កោរញ្ជិកកោរញ្ជិកោ (សី.)] ភាកុដិកភាកុដិកោ កុហកកុហកោ លបកលបកោ មុខសម្ភាវិកោ, “អយំ សមណោ ឥមាសំ ឯវរូបានំ សន្តានំ វិហារសមាបត្តីនំ លាភី”តិ តាទិសំ គម្ភីរំ គូឡ្ហំ និបុណំ បដិច្ឆន្នំ លោកុត្តរំ សុញ្ញតាបដិសំយុត្តំ កថំ កថេសិ។ យា ឯវរូបា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ – ឥទំ សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។ យស្សិមានិ តីណិ កុហនវត្ថូនិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ, សោ វុច្ចតិ អកុហកោតិ – បតិលីនោ អកុហកោ។

អបិហាលុ អមច្ឆរីតិ។ បិហា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា បិហា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អបិហាលុ។ សោ រូបេ ន បិហេតិ, សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ… កុលំ… គណំ… អាវាសំ… លាភំ… យសំ… បសំសំ… សុខំ… ចីវរំ… បិណ្ឌបាតំ… សេនាសនំ… គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ… កាមធាតុំ… រូបធាតុំ… អរូបធាតុំ… កាមភវំ… រូបភវំ… អរូបភវំ… សញ្ញាភវំ… អសញ្ញាភវំ … នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវំ… ឯកវោការភវំ… ចតុវោការភវំ… បញ្ចវោការភវំ… អតីតំ… អនាគតំ… បច្ចុប្បន្នំ… ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ន បិហេតិ ន ឥច្ឆតិ ន សាទិយតិ ន បត្ថេតិ នាភិជប្បតីតិ – អបិហាលុ។ **អមច្ឆរី**តិ បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ, កុលមច្ឆរិយំ, លាភមច្ឆរិយំ, វណ្ណមច្ឆរិយំ, ធម្មមច្ឆរិយំ។ យំ ឯវរូបំ មច្ឆរំ មច្ឆរាយនា មច្ឆរាយិតត្តំ វេវិច្ឆំ កទរិយំ កដុកញ្ចុកតា អគ្គហិតត្តំ ចិត្តស្ស – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ អបិ ច ខន្ធមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, ធាតុមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, អាយតនមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ គាហោ – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ យស្សេតំ មច្ឆរិយំ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍំ, សោ វុច្ចតិ អមច្ឆរីតិ – អបិហាលុ អមច្ឆរី។

អប្បគព្ភោ អជេគុច្ឆោតិ។ បាគព្ភិយន្តិ តីណិ បាគព្ភិយានិ – កាយិកំ បាគព្ភិយំ, វាចសិកំ បាគព្ភិយំ, ចេតសិកំ បាគព្ភិយំ។ កតមំ កាយិកំ បាគព្ភិយំ? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោបិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, គណគតោបិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, ភោជនសាលាយម្បិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, ជន្តាឃរេបិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, ឧទកតិត្ថេបិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, អន្តរឃរំ បវិសន្តោបិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោបិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ សង្ឃគតោ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោ អចិត្តីការកតោ [អចិត្តិការកតោ (ស្យា. ក.)] ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ តិដ្ឋតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ និសីទតិ, បុរតោបិ តិដ្ឋតិ, បុរតោបិ និសីទតិ, ឧច្ចេបិ អាសនេ និសីទតិ, សសីសំ បារុបិត្វាបិ និសីទតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ សង្ឃគតោ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ គណគតោ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ គណគតោ អចិត្តីការកតោ ថេរានំ ភិក្ខូនំ អនុបាហនានំ ចង្កមន្តានំ សឧបាហនោ ចង្កមតិ, នីចេ ចង្កមេ ចង្កមន្តានំ ឧច្ចេ ចង្កមេ ចង្កមតិ, ឆមាយ ចង្កមន្តានំ ចង្កមេ ចង្កមតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ តិដ្ឋតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ និសីទតិ, បុរតោបិ តិដ្ឋតិ, បុរតោបិ និសីទតិ, ឧច្ចេបិ អាសនេ និសីទតិ, សសីសំ បារុបិត្វា និសីទតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ គណគតោ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ ភោជនសាលាយំ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ ភោជនសាលាយំ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ អនុបខជ្ជ និសីទតិ, នវេបិ ភិក្ខូ អាសនេន បដិពាហតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ តិដ្ឋតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ និសីទតិ, បុរតោបិ តិដ្ឋតិ, បុរតោបិ និសីទតិ, ឧច្ចេបិ អាសនេ និសីទតិ, សសីសំ បារុបិត្វាបិ និសីទតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ ភោជនសាលាយំ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ ជន្តាឃរេ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ ជន្តាឃរេ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ តិដ្ឋតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ និសីទតិ, បុរតោបិ តិដ្ឋតិ, បុរតោបិ និសីទតិ, ឧច្ចេបិ អាសនេ និសីទតិ , អនាបុច្ឆម្បិ អនជ្ឈិដ្ឋោបិ កដ្ឋំ បក្ខិបតិ, ទ្វារម្បិ បិទហតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ ជន្តាឃរេ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ ឧទកតិត្ថេ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ ឧទកតិត្ថេ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ ឱតរតិ, បុរតោបិ ឱតរតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ ន្ហាយតិ [នហាយតិ (សី.)], បុរតោបិ ន្ហាយតិ , ឧបរិតោបិ ន្ហាយតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ ឧត្តរតិ, បុរតោបិ ឧត្តរតិ, ឧបរិតោបិ ឧត្តរតិ។ ឯវំ ឧទកតិត្ថេ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ អន្តរឃរំ បវិសន្តោ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ អន្តរឃរំ បវិសន្តោ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ គច្ឆតិ, បុរតោបិ គច្ឆតិ, វោក្កម្មាបិ ថេរានំ ភិក្ខូនំ បុរតោ បុរតោ គច្ឆតិ។ ឯវំ អន្តរឃរំ បវិសន្តោ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ, “ន បវិស [បវិសថ (សី.) ឯវមញ្ញេសុ បទទ្វយេសុបិ], ភន្តេ”តិ វុច្ចមានោ បវិសតិ, “ន តិដ្ឋ, ភន្តេ”តិ វុច្ចមានោ តិដ្ឋតិ, “ន និសីទ, ភន្តេ”តិ វុច្ចមានោ និសីទតិ, អនោកាសម្បិ បវិសតិ, អនោកាសេបិ តិដ្ឋតិ, អនោកាសេបិ និសីទតិ, យានិបិ តានិ ហោន្តិ កុលានំ ឱវរកានិ គូឡ្ហានិ ច បដិច្ឆន្នានិ ច។ យត្ថ កុលិត្ថិយោ កុលធីតរោ កុលសុណ្ហាយោ កុលកុមារិយោ និសីទន្តិ, តត្ថបិ សហសា បវិសតិ កុមារកស្សបិ សិរំ បរាមសតិ។ ឯវំ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ – ឥទំ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កតមំ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោបិ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, គណគតោបិ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោបិ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ សង្ឃគតោ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ អនាបុច្ឆំ វា អនជ្ឈិដ្ឋោ វា អារាមគតានំ ភិក្ខូនំ ធម្មំ ភណតិ, បញ្ហំ វិសជ្ជេតិ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ សង្ឃគតោ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ គណគតោ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ គណគតោ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ អនាបុច្ឆំ វា អនជ្ឈិដ្ឋោ វា អារាមគតានំ ភិក្ខូនំ ធម្មំ ភណតិ, បញ្ហំ វិសជ្ជេតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ អារាមគតានំ ភិក្ខុនីនំ ឧបាសកានំ ឧបាសិកានំ ធម្មំ ភណតិ, បញ្ហំ វិសជ្ជេតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ គណគតោ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ។

កថំ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ ឥត្ថឹ វា កុមារឹ វា ឯវមាហ – “ឥត្ថំនាមេ ឥត្ថំគោត្តេ កិំ អត្ថិ? យាគុ អត្ថិ, ភត្តំ អត្ថិ, ខាទនីយំ អត្ថិ។ កិំ បិវិស្សាម, កិំ ភុញ្ជិស្សាម, កិំ ខាទិស្សាម? កិំ វា អត្ថិ, កិំ វា មេ ទស្សថា”តិ វិប្បលបតិ, យា ឯវរូបា វាចា បលាបោ វិប្បលាបោ លាលប្បោ លាលប្បនា លាលប្បិតត្តំ។ ឯវំ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ – ឥទំ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ។

កតមំ ចេតសិកំ បាគព្ភិយំ? ឥធេកច្ចោ ន ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតោ សមានោ ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតេន សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ទហតិ ចិត្តេន, ន មហាកុលា បព្ពជិតោ សមានោ មហាកុលា បព្ពជិតេន សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ទហតិ ចិត្តេន, ន មហាភោគកុលា បព្ពជិតោ សមានោ មហាភោគកុលា បព្ពជិតេន សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ទហតិ ចិត្តេន, ន ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោ សមានោ... ន សុត្តន្តិកោ សមានោ សុត្តន្តិកេន សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ទហតិ ចិត្តេន, ន វិនយធរោ សមានោ... ន ធម្មកថិកោ សមានោ... ន អារញ្ញិកោ សមានោ... ន បិណ្ឌបាតិកោ សមានោ... ន បំសុកូលិកោ សមានោ... ន តេចីវរិកោ សមានោ... ន សបទានចារិកោ សមានោ... ន ខលុបច្ឆាភត្តិកោ សមានោ... ន នេសជ្ជិកោ សមានោ... ន យថាសន្ថតិកោ សមានោ... ន បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី សមានោ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភិនា សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ទហតិ ចិត្តេន...បេ... ន នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភី សមានោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភិនា សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ទហតិ ចិត្តេន – ឥទំ ចេតសិកំ បាគព្ភិយំ។ យស្សិមានិ តីណិ បាគព្ភិយានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ, សោ វុច្ចតិ អប្បគព្ភោតិ – អប្បគព្ភោ។

អជេគុច្ឆោតិ ។ អត្ថិ បុគ្គលោ ជេគុច្ឆោ, អត្ថិ អជេគុច្ឆោ។ កតមោ ច បុគ្គលោ ជេគុច្ឆោ? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ទុស្សីលោ ហោតិ បាបធម្មោ អសុចិសង្កស្សរសមាចារោ បដិច្ឆន្នកម្មន្តោ អស្សមណោ សមណបដិញ្ញោ អព្រហ្មចារី ព្រហ្មចារិបដិញ្ញោ អន្តោបូតិ អវស្សុតោ កសម្ពុជាតោ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ជេគុច្ឆោ។ អថ វា កោធនោ ហោតិ ឧបាយាសពហុលោ, អប្បម្បិ វុត្តោ សមានោ អភិសជ្ជតិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិដ្ឋីយតិ, កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ជេគុច្ឆោ។ អថ វា កោធនោ ហោតិ ឧបនាហី, មក្ខី ហោតិ បឡាសី, ឥស្សុកី ហោតិ មច្ឆរី, សឋោ ហោតិ មាយាវី, ថទ្ធោ ហោតិ អតិមានី, បាបិច្ឆោ ហោតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ [មិច្ឆាទិដ្ឋី (សី.)], សន្ទិដ្ឋិបរាមាសី ហោតិ អាធានគ្គាហី ទុប្បដិនិស្សគ្គី – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ជេគុច្ឆោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ អជេគុច្ឆោ? ឥធ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ អជេគុច្ឆោ។ អថ វា អក្កោធនោ ហោតិ អនុបាយាសពហុលោ, ពហុម្បិ វុត្តោ សមានោ ន អភិសជ្ជតិ ន កុប្បតិ ន ព្យាបជ្ជតិ ន បតិដ្ឋីយតិ, ន កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ អជេគុច្ឆោ។ អថ វា អក្កោធនោ ហោតិ អនុបនាហី, អមក្ខី ហោតិ អបឡាសី, អនិស្សុកី ហោតិ អមច្ឆរី, អសឋោ ហោតិ អមាយាវី, អថទ្ធោ ហោតិ អនតិមានី , ន បាបិច្ឆោ ហោតិ ន មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អសន្ទិដ្ឋិបរាមាសី ហោតិ អនាធានគ្គាហី សុប្បដិនិស្សគ្គី – អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ អជេគុច្ឆោ។ សព្ពេ ពាលបុថុជ្ជនា ជេគុច្ឆា, បុថុជ្ជនកល្យាណកំ ឧបាទាយ អដ្ឋ អរិយបុគ្គលា អជេគុច្ឆាតិ – អប្បគព្ភោ អជេគុច្ឆោ។

បេសុណេយ្យេ ច នោ យុតោតិ។ បេសុញ្ញន្តិ ឥធេកច្ចោ បិសុណវាចោ ហោតិ, ឥតោ សុត្វា អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ។ ឥតិ សមគ្គានំ វា ភេត្តា [ភេទោ (ក.)], ភិន្នានំ វា អនុប្បទាតា, វគ្គារាមោ, វគ្គរតោ, វគ្គនន្ទី, វគ្គករណិំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ – ឥទំ វុច្ចតិ បេសុញ្ញំ។

អបិ ច ទ្វីហិ ការណេហិ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ – បិយកម្យតាយ វា, ភេទាធិប្បាយេន [ភេទាធិប្បាយោ (ពហូសុ)] វា។ កថំ បិយកម្យតាយ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ? ឥមស្ស បិយោ ភវិស្សាមិ, មនាបោ ភវិស្សាមិ, វិស្សាសិកោ ភវិស្សាមិ, អព្ភន្តរិកោ ភវិស្សាមិ, សុហទយោ ភវិស្សាមីតិ។ ឯវំ បិយកម្យតាយ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ។ កថំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ? “កថំ ឥមេ នានា អស្សុ វិនា អស្សុ វគ្គា អស្សុ ទ្វេធា អស្សុ ទ្វេជ្ឈា អស្សុ ទ្វេ បក្ខា អស្សុ ភិជ្ជេយ្យុំ ន សមាគច្ឆេយ្យុំ ទុក្ខំ ន ផាសុ [អផាសុំ (សី.)] វិហរេយ្យុ”ន្តិ។ ឯវំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ។ យស្សេតំ បេសុញ្ញំ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍំ, សោ បេសុញ្ញេ នោ យុតោ ន យុត្តោ ន បយុត្តោ ន សម្មាយុត្តោតិ – បេសុណេយ្យេ ច នោ យុតោ។

តេនាហ ភគវា –

“បតិលីនោ អកុហកោ, អបិហាលុ អមច្ឆរី;
អប្បគព្ភោ អជេគុច្ឆោ, បេសុណេយ្យេ ច នោ យុតោ”តិ។

៨៨. **សាតិយេសុ អនស្សាវី, អតិមានេ ច នោ យុតោ;**
សណ្ហោ ច បដិភានវា, ន សទ្ធោ ន វិរជ្ជតិ។

សាតិយេសុ អនស្សាវីតិ។ **សាតិយា** វុច្ចន្តិ បញ្ច កាមគុណា។ កិំការណា សាតិយា វុច្ចន្តិ បញ្ច កាមគុណា? យេភុយ្យេន ទេវមនុស្សា បញ្ច កាមគុណេ ឥច្ឆន្តិ សាតិយន្តិ បត្ថយន្តិ បិហយន្តិ អភិជប្បន្តិ, តំការណា សាតិយា វុច្ចន្តិ បញ្ច កាមគុណា។ យេសំ ឯសា សាតិយា តណ្ហា អប្បហីនា តេសំ ចក្ខុតោ រូបតណ្ហា សវតិ អាសវតិ [បសវតិ (ស្យា.)] សន្ទតិ បវត្តតិ, សោតតោ សទ្ទតណ្ហា... ឃានតោ គន្ធតណ្ហា... ជិវ្ហាតោ រសតណ្ហា... កាយតោ ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា... មនតោ ធម្មតណ្ហា សវតិ អាសវតិ សន្ទតិ បវត្តតិ។ យេសំ ឯសា សាតិយា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា តេសំ ចក្ខុតោ រូបតណ្ហា ន សវតិ នាសវតិ [ន បសវតិ (ស្យា.)] ន សន្ទតិ ន បវត្តតិ , សោតតោ សទ្ទតណ្ហា...បេ.... មនតោ ធម្មតណ្ហា ន សវតិ នាសវតិ ន សន្ទតិ ន បវត្តតីតិ – សាតិយេសុ អនស្សាវី។

អតិមានេ ច នោ យុតោតិ។ កតមោ អតិមានោ? ឥធេកច្ចោ បរំ អតិមញ្ញតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា... បេ.... អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ យោ ឯវរូបោ មានោ មញ្ញនា មញ្ញិតត្តំ ឧន្នតិ ឧន្នមោ ធជោ សម្បគ្គាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ អតិមានោ។ យស្សេសោ អតិមានោ បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ

បដិបស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ, សោ អតិមានេ ច នោ យុតោ ន យុត្តោ នប្បយុត្តោ ន សម្មា យុត្តោតិ – អតិមានេ ច នោ យុតោ។

សណ្ហោ ច បដិភានវាតិ។ **សណ្ហោ**តិ សណ្ហេន កាយកម្មេន សមន្នាគតោតិ សណ្ហោ, សណ្ហេន វចីកម្មេន... សណ្ហេន មនោកម្មេន សមន្នាគតោតិ សណ្ហោ, សណ្ហេហិ សតិបដ្ឋានេហិ សមន្នាគតោតិ សណ្ហោ, សណ្ហេហិ សម្មប្បធានេហិ... សណ្ហេហិ ឥទ្ធិបាទេហិ... សណ្ហេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ... សណ្ហេហិ ពលេហិ... សណ្ហេហិ ពោជ្ឈង្គេហិ សមន្នាគតោតិ សណ្ហោ, សណ្ហេន អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សមន្នាគតោតិ – សណ្ហោ។

បដិភានវាតិ តយោ បដិភានវន្តោ – បរិយត្តិបដិភានវា, បរិបុច្ឆាបដិភានវា, អធិគមបដិភានវា។ កតមោ បរិយត្តិបដិភានវា? ឥធេកច្ចស្ស បកតិយា បរិយាបុដំ ហោតិ – សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថា ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ, តស្ស បរិយត្តិំ និស្សាយ បដិភាយតិ – អយំ បរិយត្តិបដិភានវា។ កតមោ បរិបុច្ឆាបដិភានវា? ឥធេកច្ចោ បរិបុច្ឆិតា [បរិបុច្ឆិតំ (សី.), បរិបុច្ឆកោ (ស្យា.)] ហោតិ អត្ថត្ថេ ច ញាយត្ថេ ច លក្ខណេ ច ការណេ ច ឋានាឋានេ ច, តស្ស តំ បរិបុច្ឆំ និស្សាយ បដិភាយតិ – អយំ បរិបុច្ឆាបដិភានវា។ កតមោ អធិគមបដិភានវា? ឥធេកច្ចស្ស អធិគតា ហោន្តិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ចត្តារោ អរិយមគ្គា ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិ ចតស្សោ បដិសម្ភិទាយោ ឆ អភិញ្ញាយោ, តស្ស អត្ថោ ញាតោ ធម្មោ ញាតោ និរុត្តិ ញាតា, អត្ថេ ញាតេ អត្ថោ បដិភាយតិ , ធម្មេ ញាតេ ធម្មោ បដិភាយតិ, និរុត្តិយា ញាតាយ និរុត្តិ បដិភាយតិ; ឥមេសុ តីសុ ញាណេសុ ញាណំ បដិភានបដិសម្ភិទា។ ឥមាយ បដិភានបដិសម្ភិទាយ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ សោ វុច្ចតិ បដិភានវា។ យស្ស បរិយត្តិ នត្ថិ, បរិបុច្ឆា នត្ថិ, អធិគមោ នត្ថិ, កិំ តស្ស បដិភាយិស្សតីតិ – សណ្ហោ ច បដិភានវា។

ន សទ្ធោ ន វិរជ្ជតីតិ។ **ន សទ្ធោ**តិ សាមំ សយំ អភិញ្ញាតំ អត្តបច្ចក្ខំ ធម្មំ ន កស្សចិ សទ្ទហតិ អញ្ញស្ស សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា ទេវស្ស វា មារស្ស វា ព្រហ្មុនោ វា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ សាមំ សយំ អភិញ្ញាតំ... បេ.... “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ... “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ... “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ...បេ.... “ជាតិបច្ចយា ជរាមរណ”ន្តិ... “អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធោ”តិ...បេ.... “ជាតិនិរោធា ជរាមរណនិរោធោ”តិ... “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ...បេ.... “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ... “ឥមេ អាសវា”តិ...បេ.... “អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ... “ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យា”តិ...បេ.... “ឥមេ ធម្មា សច្ឆិកាតព្ពា”តិ សាមំ សយំ អភិញ្ញាតំ...បេ. ... ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច, បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ សមុទយញ្ច...បេ.... ចតុន្នំ មហាភូតានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច សាមំ សយំ អភិញ្ញាតំ...បេ.... “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ សាមំ សយំ អភិញ្ញាតំ អត្តបច្ចក្ខំ ធម្មំ ន កស្សចិ សទ្ទហតិ អញ្ញស្ស សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា ទេវស្ស វា មារស្ស វា ព្រហ្មុនោ វា [ព្រហ្មុនោ វា...បេ.... (សី. ក.)]។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សទ្ទហសិ ត្វំ, សារិបុត្ត, សទ្ធិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ អមតោគធំ ហោតិ អមតបរាយនំ អមតបរិយោសានំ; វីរិយិន្ទ្រិយំ... សតិន្ទ្រិយំ... សមាធិន្ទ្រិយំ... បញ្ញិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ អមតោគធំ ហោតិ អមតបរាយនំ អមតបរិយោសាន”ន្តិ?

“ន ខ្វាហំ ឯត្ថ, ភន្តេ, ភគវតោ សទ្ធាយ គច្ឆាមិ សទ្ធិន្ទ្រិយំ... វីរិយិន្ទ្រិយំ... សតិន្ទ្រិយំ... សមាធិន្ទ្រិយំ... បញ្ញិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ អមតោគធំ ហោតិ អមតបរាយនំ អមតបរិយោសានំ។ យេសំ នូនេតំ, ភន្តេ , អញ្ញាតំ អស្ស អទិដ្ឋំ អវិទិតំ អសច្ឆិកតំ អផស្សិតំ បញ្ញាយ, តេ តត្ថ បរេសំ សទ្ធាយ គច្ឆេយ្យុំ សទ្ធិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ អមតោគធំ ហោតិ អមតបរាយនំ អមតបរិយោសានំ។ វីរិយិន្ទ្រិយំ... សតិន្ទ្រិយំ... សមាធិន្ទ្រិយំ ... បញ្ញិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ អមតោគធំ ហោតិ អមតបរាយនំ អមតបរិយោសានំ។ យេសញ្ច ខោ ឯតំ, ភន្តេ, ញាតំ ទិដ្ឋំ វិទិតំ សច្ឆិកតំ ផស្សិតំ បញ្ញាយ, និក្កង្ខា តេ តត្ថ និព្ពិចិកិច្ឆា។ សទ្ធិន្ទ្រិយំ... វីរិយិន្ទ្រិយំ... សតិន្ទ្រិយំ... សមាធិន្ទ្រិយំ... បញ្ញិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ អមតោគធំ ហោតិ អមតបរាយនំ អមតបរិយោសានំ។ មយ្ហញ្ច ខោ, ឯតំ ភន្តេ, ញាតំ ទិដ្ឋំ វិទិតំ សច្ឆិកតំ ផស្សិតំ បញ្ញាយ, និក្កង្ខោហំ តត្ថ និព្ពិចិកិច្ឆោ។ សទ្ធិន្ទ្រិយំ... វីរិយិន្ទ្រិយំ... សតិន្ទ្រិយំ... សមាធិន្ទ្រិយំ... បញ្ញិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ អមតោគធំ ហោតិ អមតបរាយនំ អមតបរិយោសាន”ន្តិ។

“សាធុ សាធុ, សារិបុត្ត! យេសញ្ហេតំ, សារិបុត្ត, អញ្ញាតំ អស្ស អទិដ្ឋំ អវិទិតំ អសច្ឆិកតំ អផស្សិតំ បញ្ញាយ, តេ តត្ថ បរេសំ សទ្ធាយ គច្ឆេយ្យុំ សទ្ធិន្ទ្រិយំ...បេ.... បញ្ញិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ អមតោគធំ ហោតិ អមតប

វាយនំ អមតបរិយោសានន្តិ។

> “អស្សទ្ធោ អកតញ្ញូ ច, សន្ធិច្ឆេទោ ច យោ នរោ;
> ហតាវកាសោ វន្តាសោ, ស វេ ឧត្តមបោរិសោ”តិ។

ន សទ្ធោ ន វិរជ្ជតីតិ។ សព្ពេ ពាលបុថុជ្ជនា រជ្ជន្តិ, បុថុជ្ជនកល្យាណកំ ឧបាទាយ សត្ត សេក្ខា វិរជ្ជន្តិ។ អរហា នេវ រជ្ជតិ នោ វិរជ្ជតិ, វិរត្តោ សោ ខយា រាគស្ស វីតរាគត្តា ខយា ទោសស្ស វីតទោសត្តា, ខយា មោហស្ស វីតមោហត្តា។ សោ វុត្ថវាសោ ចិណ្ណចរណោ…បេ.… ជាតិមរណសំសារោ នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – ន សទ្ធោ ន វិរជ្ជតិ។

តេនាហ ភគវា –

> “សាតិយេសុ អនស្សាវី, អតិមានេ ច នោ យុតោ;
> សណ្ហោ ច បដិភានវា, ន សទ្ធោ ន វិរជ្ជតី”តិ។

៨៩. **លាភកម្យា ន សិក្ខតិ, អលាភេ ច ន កុប្បតិ;**
អវិរុទ្ធោ ច តណ្ហាយ, រសេសុ [រសេ ច (សី. ស្យា.)] **នានុគិជ្ឈតិ។**

លាភកម្យា ន សិក្ខតិ, អលាភេ ច ន កុប្បតីតិ។ កថំ លាភកម្យា សិក្ខតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ភិក្ខុំ បស្សតិ លាភឹ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – “កេន នុ ខោ អយមាយស្មា លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន”ន្តិ? តស្ស ឯវំ ហោតិ – “អយំ ខោ អាយស្មា សុត្តន្តិកោ, តេនាយមាយស្មា លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន”ន្តិ។ សោ លាភហេតុ លាភបច្ចយា លាភការណា លាភាភិនិព្ពត្តិយា លាភំ បរិបាចេន្តោ សុត្តន្តំ បរិយាបុណាតិ។ ឯវម្បិ លាភកម្យា សិក្ខតិ។

អថ វា ភិក្ខុ ភិក្ខុំ បស្សតិ លាភឹ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – “កេន នុ ខោ អយមាយស្មា លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន”ន្តិ? តស្ស ឯវំ ហោតិ – “អយំ ខោ អាយស្មា វិនយធរោ…បេ.… ធម្មកថិកោ… អាភិធម្មិកោ, តេនាយមាយស្មា លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន”ន្តិ។ សោ លាភហេតុ លាភបច្ចយា លាភការណា លាភាភិនិព្ពត្តិយា លាភំ បរិបាចេន្តោ អភិធម្មំ បរិយាបុណាតិ។ ឯវម្បិ លាភកម្យា សិក្ខតិ។

អថ វា ភិក្ខុ ភិក្ខុំ បស្សតិ លាភឹ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – “កេន នុ ខោ អយមាយស្មា លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន”ន្តិ? តស្ស ឯវំ ហោតិ – “អយំ ខោ អាយស្មា អារញ្ញិកោ… បិណ្ឌបាតិកោ… បំសុកូលិកោ… តេចីវរិកោ… សបទានចារិកោ… ខលុបច្ឆាភត្តិកោ… នេសជ្ជិកោ… យថាសន្ថតិកោ, តេនាយមាយស្មា លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន”ន្តិ។ សោ លាភហេតុ លាភបច្ចយា លាភការណា លាភាភិនិព្ពត្តិយា លាភំ បរិបាចេន្តោ អារញ្ញិកោ ហោតិ…បេ.… យថាសន្ថតិកោ ហោតិ។ ឯវម្បិ លាភកម្យា សិក្ខតិ។

កថំ ន លាភកម្យា សិក្ខតិ? ឥធ ភិក្ខុ ន លាភហេតុ, ន លាភបច្ចយា, ន លាភការណា, ន លាភាភិនិព្ពត្តិយា, ន លាភំ បរិបាចេន្តោ, យាវទេវ អត្តទមត្ថាយ អត្តសមត្ថាយ អត្តបរិនិព្ពាបនត្ថាយ សុត្តន្តំ បរិយាបុណាតិ, វិនយំ បរិយាបុណាតិ, អភិធម្មំ បរិយាបុណាតិ។ ឯវម្បិ ន លាភកម្យា សិក្ខតិ។

អថ វា ភិក្ខុ ន លាភហេតុ, ន លាភបច្ចយា, ន លាភការណា, ន លាភាភិនិព្ពត្តិយា, ន លាភំ បរិបាចេន្តោ, យាវទេវ អប្បិច្ឆញ្ញេវ [អប្បិច្ឆំយេវ (សី.)] និស្សាយ សន្តុដ្ឋិញ្ញេវ និស្សាយ សល្លេខញ្ញេវ និស្សាយ បវិវេកញ្ញេវ និស្សាយ ឥទមត្ថិតញ្ញេវ [ឥទមត្ថិកតញ្ញេវ (សី.)] និស្សាយ អារញ្ញិកោ ហោតិ, បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ, បំសុកូលិកោ ហោតិ, តេចីវរិកោ ហោតិ , សបទានចារិកោ ហោតិ, ខលុបច្ឆាភត្តិកោ ហោតិ, នេសជ្ជិកោ ហោតិ, យថាសន្ថតិកោ ហោតិ។ ឯវម្បិ ន លាភកម្យា សិក្ខតីតិ – លាភកម្យា ន សិក្ខតិ។

អលាភេ ច ន កុប្បតីតិ។ កថំ អលាភេ កុប្បតិ? ឥធេកច្ចោ “កុលំ វា ន លភាមិ, គណំ វា ន លភាមិ, អាវាសំ វា ន លភាមិ, លាភំ វា ន លភាមិ, យសំ វា ន លភាមិ, បសំសំ វា ន លភាមិ, សុខំ វា ន លភាមិ, ចីវរំ វា ន លភាមិ, បិណ្ឌបាតំ វា ន លភាមិ, សេនាសនំ វា ន លភាមិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ វា ន លភាមិ,

គិលានុបដ្ឋាកំ វា ន លភាមិ, អប្បញ្ញាតោម្ហី”តិ កុប្បតិ ព្យាបជ្ជតិ បតិដ្ឋីយតិ, កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ ឯវំ អលាភេ កុប្បតិ។

កថំ អលាភេ ន កុប្បតិ? ឥធ ភិក្ខុ “កុលំ វា ន លភាមិ គណំ វា ន លភាមិ...បេ.... អប្បញ្ញាតោម្ហី”តិ ន កុប្បតិ ន ព្យាបជ្ជតិ ន បតិដ្ឋីយតិ, ន កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោតិ។ ឯវំ អលាភេ ន កុប្បតីតិ – លាភកម្យា ន សិក្ខតិ អលាភេ ច ន កុប្បតិ។

អវិរុទ្ធោ ច តណ្ហាយ, រសេសុ នានុគិជ្ឈតីតិ។ **វិរុទ្ធោ**តិ យោ ចិត្តស្ស អាឃាតោ បដិឃាតោ, បដិឃំ បដិវិរោធោ, កោបោ បកោបោ សម្បកោបោ, ទោសោ បទោសោ សម្បទោសោ, ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ មនោបទោសោ, កោធោ កុជ្ឈនា កុជ្ឈិតត្តំ, ទោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្តំ, ព្យាបត្តិ ព្យាបជ្ជនា ព្យាបជ្ជិតត្តំ វិរោធោ បដិវិរោធោ, ចណ្ឌិក្កំ, អសុរោបោ, អនត្តមនតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ វិរោធោ។ យស្សេសោ វិរោធោ បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិបស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ, សោ វុច្ចតិ អវិរុទ្ធោ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា។ **រសោ**តិ មូលរសោ ខន្ធរសោ តចរសោ បត្តរសោ បុប្ផរសោ ផលរសោ, អម្បិលំ មធុរំ តិត្តកំ កដុកំ លោណិកំ ខារិកំ លម្ពិកំ [លបិលំ (សី.), លម្ពិលំ (ស្យា.), លពិលំ (ក.), អាយតនវិភង្គេ] កសាវោ សាទុ អសាទុ សីតំ ឧណ្ហំ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា រសគិទ្ធា។ តេ ជិវ្ហគ្គេន រសគ្គានិ បរិយេសន្តា អាហិណ្ឌន្តិ, តេ អម្បិលំ លភិត្វា អនម្បិលំ បរិយេសន្តិ, អនម្បិលំ លភិត្វា អម្បិលំ បរិយេសន្តិ; មធុរំ លភិត្វា អមធុរំ បរិយេសន្តិ, អមធុរំ លភិត្វា មធុរំ បរិយេសន្តិ; តិត្តកំ លភិត្វា អតិត្តកំ បរិយេសន្តិ, អតិត្តកំ លភិត្វា តិត្តកំ បរិយេសន្តិ; កដុកំ លភិត្វា អកដុកំ បរិយេសន្តិ, អកដុកំ លភិត្វា កដុកំ បរិយេសន្តិ; លោណិកំ លភិត្វា អលោណិកំ បរិយេសន្តិ, អលោណិកំ លភិត្វា លោណិកំ បរិយេសន្តិ; ខារិកំ លភិត្វា អខារិកំ បរិយេសន្តិ, អខារិកំ លភិត្វា ខារិកំ បរិយេសន្តិ; លម្ពិកំ លភិត្វា កសាវំ បរិយេសន្តិ , កសាវំ លភិត្វា លម្ពិកំ បរិយេសន្តិ; សាទុំ លភិត្វា អសាទុំ បរិយេសន្តិ, អសាទុំ លភិត្វា សាទុំ បរិយេសន្តិ; សីតំ លភិត្វា ឧណ្ហំ បរិយេសន្តិ, ឧណ្ហំ លភិត្វា សីតំ បរិយេសន្តិ។ តេ យំ យំ លភិត្វា តេន តេន ន សន្តុស្សន្តិ អបរាបរំ បរិយេសន្តិ, មនាបិកេសុ រសេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធា។ យស្សេសា រសតណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ – “នេវ ទវាយ ន មទាយ ន មណ្ឌនាយ ន វិភូសនាយ, យាវទេវ ឥមស្ស កាយស្ស ឋិតិយា យាបនាយ វិហឹសូបរតិយា ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ។ ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ, នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមិ, យាត្រា ច មេ ភវិស្សតិ អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ចា”តិ។

យថា វណំ អាលិម្បេយ្យ យាវទេវ រោបនត្ថាយ, យថា វា បន អក្ខំ អព្ភញ្ជេយ្យ យាវទេវ ភារស្ស និត្ថរណត្ថាយ, យថា វា បន បុត្តមំសំ អាហារំ អាហរេយ្យ យាវទេវ កន្តារស្ស និត្ថរណត្ថាយ; ឯវមេវ ភិក្ខុ បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ – “នេវ ទវាយ...បេ.... ផាសុវិហារោ ចា”តិ។ រសតណ្ហំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ, រសតណ្ហាយ អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – អវិរុទ្ធោ ច តណ្ហាយ រសេសុ នានុគិជ្ឈតិ។

តេនាហ ភគវា –

“លាភកម្យា ន សិក្ខតិ, អលាភេ ច ន កុប្បតិ;
អវិរុទ្ធោ ច តណ្ហាយ, រសេសុ នានុគិជ្ឈតី”តិ។

៨០. **ឧបេក្ខកោ សទា សតោ, ន លោកេ មញ្ញតេ សមំ;**
ន វិសេសី ន នីចេយ្យោ, តស្ស នោ សន្តិ ឧស្សទា។

ឧបេក្ខកោ សទា សតោតិ។ **ឧបេក្ខកោ**តិ ឆឡង្គុបេក្ខាយ សមន្នាគតោ។ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា នេវ សុមនោ ហោតិ ន ទុម្មនោ, ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ នេវ សុមនោ ហោតិ ន ទុម្មនោ, ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា មនាបំ នាភិគិជ្ឈតិ នាភិហំសតិ [នាភិហសតិ (សី. ស្យា.)] ន រាគំ ជនេតិ, តស្ស ឋិតោវ កាយោ ហោតិ, ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។ ចក្ខុនា ខោ បនេវ រូបំ ទិស្វា អមនាបំ ន មង្កុ ហោតិ អប្បតិដ្ឋិតចិត្តោ [អប្បតិដ្ឋីន ចិត្តោ (ស្យា.), អប្បតិដ្ឋនចិត្តោ (ក.)] អលីនមនសោ [អាទិនមនសោ (ស្យា.)] អព្យាបន្នចេតសោ, តស្ស ឋិតោវ កាយោ ហោតិ, ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ មនាបំ នាភិគិជ្ឈតិ នាភិហំសតិ ន រាគំ ជនេតិ, តស្ស

ឋិតោវ កាយោ ហោតិ, ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។ មនសា ខោ បនេវ ធម្មំ វិញ្ញាយ អមនាបំ ន មង្កុ ហោតិ អប្បតិដ្ឋិតចិត្តោ អលីនមនសោ អព្យាបន្នចេតសោ, តស្ស ឋិតោវ កាយោ ហោតិ, ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។

ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា មនាបាមនាបេសុ រូបេសុ តស្ស ឋិតោវ កាយោ ហោតិ, ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ មនាបាមនាបេសុ ធម្មេសុ តស្ស ឋិតោវ កាយោ ហោតិ, ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។

ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា រជនីយេ ន រជ្ជតិ, ទុស្សនីយេ [ទោសនីយេ (ពហូសុ)] ន ទុស្សតិ, មោហនីយេ ន មុយ្ហតិ, កោបនីយេ ន កុប្បតិ, មទនីយេ ន មជ្ជតិ, កិលេសនីយេ ន កិលិស្សតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ រជនីយេ ន រជ្ជតិ ទុស្សនីយេ ន ទុស្សតិ, មោហនីយេ ន មុយ្ហតិ, កោបនីយេ ន កុប្បតិ, មទនីយេ ន មជ្ជតិ, កិលេសនីយេ ន កិលិស្សតិ។ ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋមត្តោ, សុតេ សុតមត្តោ, មុតេ មុតមត្តោ, វិញ្ញាតេ វិញ្ញាតមត្តោ។ ទិដ្ឋេ ន លិម្បតិ, សុតេ ន លិម្បតិ, មុតេ ន លិម្បតិ, វិញ្ញាតេ ន លិម្បតិ។ ទិដ្ឋេ អនូបយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សុតេ... មុតេ... វិញ្ញាតេ អនូបយោ អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតិ។

សំវិជ្ជតិ អរហតោ ចក្ខុ, បស្សតិ អរហា ចក្ខុនា រូបំ។ ឆន្ទរាគោ អរហតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ អរហា។ សំវិជ្ជតិ អរហតោ សោតំ, សុណាតិ អរហា សោតេន សទ្ទំ។ ឆន្ទរាគោ អរហតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ អរហា។ សំវិជ្ជតិ អរហតោ ឃានំ, ឃាយតិ អរហា ឃានេន គន្ធំ។ ឆន្ទរាគោ អរហតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ អរហា។ សំវិជ្ជតិ អរហតោ ជិវ្ហា, សាយតិ អរហា ជិវ្ហាយ រសំ...បេ.... សំវិជ្ជតិ អរហតោ កាយោ, ផុសតិ អរហា កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ...បេ.... សំវិជ្ជតិ អរហតោ មនោ, វិជានាតិ អរហា មនសា ធម្មំ។ ឆន្ទរាគោ អរហតោ នត្ថិ សុវិមុត្តចិត្តោ អរហា។

ចក្ខុ រូបារាមំ រូបរតំ រូបសម្មុទិតំ, តំ អរហតោ ទន្តំ គុត្តំ រក្ខិតំ សំវុតំ, តស្ស ច សំវរាយ ធម្មំ ទេសេតិ។ សោតំ សទ្ទារាមំ...បេ.... ឃានំ គន្ធារាមំ... ជិវ្ហា រសារាមា រសរតា រសសម្មុទិតា, សា អរហតោ ទន្តា គុត្តា រក្ខិតា សំវុតា, តស្សា ច សំវរាយ ធម្មំ ទេសេតិ។ កាយោ ផោដ្ឋព្ពារាមោ...បេ.... មនោ ធម្មារាមោ ធម្មរតោ ធម្មសម្មុទិតោ, សោ អរហតោ ទន្តោ គុត្តោ រក្ខិតោ សំវុតោ, តស្ស ច សំវរាយ ធម្មំ ទេសេតិ។

> “ទន្តំ នយន្តិ សមិតឹ, ទន្តំ រាជាភិរូហតិ;
> ទន្តោ សេដ្ឋោ មនុស្សេសុ, យោតិវាក្យំ តិតិក្ខតិ។
>
> “វរមស្សតរា ទន្តា, អាជានីយា ច [អាជានិយាវ (ស្យា.)] សិន្ធវា;
> កុញ្ជរា ច មហានាគា, អត្តទន្តោ តតោ វរំ។
>
> “ន ហិ ឯតេហិ យានេហិ, គច្ឆេយ្យ អគតំ ទិសំ;
> យថាត្តនា សុទន្តេន, ទន្តោ ទន្តេន គច្ឆតិ។
>
> “វិធាសុ ន វិកម្បន្តិ, វិប្បមុត្តា បុនព្ភវា;
> ទន្តភូមិមនុប្បត្តា, តេ លោកេ វិជិតាវិនោ។
>
> “យស្សិន្ទ្រិយានិ ភាវិតានិ [វិភាវិតានិ (សី.)], អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច [អជ្ឈត្តពហិទ្ធា ច (សី.), អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច (ស្យា. ក.) សុ. និ. ៥២១] សព្ពលោកេ;
> និព្ពិជ្ឈ ឥមំ [និព្ពិជ្ឈិមំ (ស្យា.), និព្ពិជ្ជ ឥមំ (ក.)] បរញ្ច លោកំ, កាលំ កង្ខតិ ភាវិតោ ស ទន្តោ”តិ។

ឧបេក្ខកោ សទាតិ។ សទា សព្ពទា សព្ពកាលំ និច្ចកាលំ ធុវកាលំ...បេ.... បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, វេទនាសុ... ចិត្តេ... ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ...បេ.... សោ វុច្ចតិ សតោតិ – ឧបេក្ខកោ សទា សតោ។

ន លោកេ មញ្ញតេ សមន្តិ។ “សទិសោហមស្មី”តិ មានំ ន ជនេតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា…បេ…. អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនាតិ – ន លោកេ មញ្ញតេ សមំ។

ន វិសេសី ន នីចេយ្យោតិ។ “សេយ្យោហមស្មី”តិ អតិមានំ ន ជនេតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា…បេ…. អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា ។ “ហីនោហមស្មី”តិ ឱមានំ ន ជនេតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា…បេ…. អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនាតិ – ន វិសេសី ន នីចេយ្យោ។

តស្ស នោ សន្តិ ឧស្សទាតិ។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **ឧស្សទា**តិ សត្តុស្សទា – រាគុស្សទោ ទោសុស្សទោ មោហុស្សទោ មានុស្សទោ ទិដ្ឋុស្សទោ កិលេសុស្សទោ កម្មុស្សទោ។ តស្សិមេ ឧស្សទា នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – តស្ស នោ សន្តិ ឧស្សទា។

តេនាហ ភគវា –

“ឧបេក្ខកោ សទា សតោ, ន លោកេ មញ្ញតេ សមំ;
ន វិសេសី ន នីចេយ្យោ, តស្ស នោ សន្តិ ឧស្សទា”តិ។

៩១. **យស្ស និស្សយតា** [និស្សយនា (ក.)] **នត្ថិ, ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោ;**
ភវាយ វិភវាយ វា, តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ។

យស្ស និស្សយតា នត្ថីតិ។ **យស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **និស្សយា**តិ ទ្វេ និស្សយា – តណ្ហានិស្សយោ ច ទិដ្ឋិនិស្សយោ ច…បេ…. អយំ តណ្ហានិស្សយោ…បេ…. អយំ ទិដ្ឋិនិស្សយោ ។ តស្ស តណ្ហានិស្សយោ បហីនោ, ទិដ្ឋិនិស្សយោ បដិនិស្សដ្ឋោ; តណ្ហានិស្សយស្ស បហីនត្តា ទិដ្ឋិនិស្សយស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា និស្សយតា យស្ស នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – យស្ស និស្សយតា នត្ថិ។

ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោតិ។ **ញត្វា**តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ… “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ…បេ…. “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **អនិស្សិតោ**តិ ទ្វេ និស្សយា – តណ្ហានិស្សយោ ច ទិដ្ឋិនិស្សយោ ច…បេ…. អយំ តណ្ហានិស្សយោ…បេ…. អយំ ទិដ្ឋិនិស្សយោ។ តណ្ហានិស្សយំ បហាយ ទិដ្ឋិនិស្សយំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា ចក្ខុំ អនិស្សិតោ, សោតំ អនិស្សិតោ, ឃានំ អនិស្សិតោ, ជិវ្ហំ អនិស្សិតោ, កាយំ អនិស្សិតោ, មនំ អនិស្សិតោ, រូបេ… សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ… កុលំ… គណំ… អាវាសំ…បេ…. ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ អនិស្សិតោ អនល្លីនោ អនុបគតោ អនជ្ឈោសិតោ អនធិមុត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោ។

ភវាយ វិភវាយ វា, តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតីតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា។ **យស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **ភវាយា**តិ ភវទិដ្ឋិយា, **វិភវាយា**តិ វិភវទិដ្ឋិយា; **ភវាយា**តិ សស្សតទិដ្ឋិយា, **វិភវាយា**តិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា; **ភវាយា**តិ បុនប្បុនភវាយ បុនប្បុនគតិយា បុនប្បុនឧបបត្តិយា បុនប្បុនបដិសន្ធិយា បុនប្បុនអត្តភាវាភិនិព្ពត្តិយា ។ តណ្ហា យស្ស នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – ភវាយ វិភវាយ វា តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ។

តេនាហ ភគវា –

“យស្ស និស្សយតា នត្ថិ, ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោ;
ភវាយ វិភវាយ វា, តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតី”តិ។

៩២. **តំ ព្រូមិ ឧបសន្តោតិ, កាមេសុ អនបេក្ខិនំ;**
គន្ថា តស្ស ន វិជ្ជន្តិ, អតរី សោ វិសត្តិកំ។

តំ ព្រូមិ ឧបសន្តោតិ។ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ។ តំ ព្រូមិ តំ កថេមិ តំ ភណាមិ តំ ទីបយាមិ តំ វោហរាមីតិ – តំ ព្រូមិ ឧបសន្តោតិ។

កាមេសុ អនបេក្ខិនន្តិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វា, កិលេសកាមេ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា កាមេសុ អនបេក្ខិនោ វីតកាមោ ចត្តកាមោ វន្តកាមោ មុត្តកាមោ បហីនកាមោ បដិនិស្សដ្ឋកាមោ, កាមេសុ វីតរាគោ វិគតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – កាមេសុ អនបេក្ខិនំ។

គន្ថា តស្ស ន វិជ្ជន្តីតិ។ **គន្ថា**តិ ចត្តារោ គន្ថា – អភិជ្ឈា កាយគន្ថោ, ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ, សីលព្ពតបរាមាសោ កាយគន្ថោ, ឥទំសច្ចាភិនិវេសោ កាយគន្ថោ។ អត្តនោ ទិដ្ឋិយា រាគោ អភិជ្ឈា កាយគន្ថោ, បរវាទេសុ អាឃាតោ អប្បច្ចយោ ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ, អត្តនោ សីលំ វា វតំ វា សីលព្ពតំ វា បរាមាសោ សីលព្ពតបរាមាសោ កាយគន្ថោ, អត្តនោ ទិដ្ឋិ ឥទំសច្ចាភិនិវេសោ កាយគន្ថោ។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **គន្ថា តស្ស ន វិជ្ជន្តី**តិ។ គន្ថា តស្ស នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – គន្ថា តស្ស ន វិជ្ជន្តិ។

អតរី សោ វិសត្តិកន្តិ។ **វិសត្តិកា** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **វិសត្តិកា**តិ កេនដ្ឋេន វិសត្តិកា ? វិសតាតិ វិសត្តិកា, វិសាលាតិ វិសត្តិកា, វិសដាតិ វិសត្តិកា, វិសមាតិ វិសត្តិកា, វិសក្កតីតិ វិសត្តិកា, វិសំហរតីតិ វិសត្តិកា, វិសំវាទិកាតិ វិសត្តិកា, វិសមូលាតិ វិសត្តិកា, វិសផលាតិ វិសត្តិកា, វិសបរិភោគាតិ វិសត្តិកា, វិសាលា វា បន សា តណ្ហា រូបេ… សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ… កុលេ… គណេ… អាវាសេ…បេ… ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ វិសតំ វិត្ថតាតិ វិសត្តិកា។ **អតរី សោ វិសត្តិក**ន្តិ។ សោ ឥមំ វិសត្តិកំ តណ្ហំ អតរិ ឧត្តរិ បតរិ សមតិក្កមិ វីតិវត្តីតិ – អតរី សោ វិសត្តិកំ។

តេនាហ ភគវា –

“តំ ព្រូមិ ឧបសន្តោតិ, កាមេសុ អនបេក្ខិនំ;
គន្ថា តស្ស ន វិជ្ជន្តិ, អតរី សោ វិសត្តិក”ន្តិ។

៩៣. **ន តស្ស បុត្តា បសវោ, ខេត្តំ វត្ថុញ្ច វិជ្ជតិ;**
អត្តា វាបិ និរត្តា វា, ន តស្មិំ ឧបលព្ភតិ។

ន តស្ស បុត្តា បសវោ, ខេត្តំ វត្ថុញ្ច វិជ្ជតីតិ។ **នា**តិ បដិក្ខេបោ។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **បុត្តា**តិ ចត្តារោ បុត្តា – អត្រជោ បុត្តោ, ខេត្តជោ បុត្តោ, ទិន្នកោ បុត្តោ , អន្តេវាសិកោ បុត្តោ។ **បសវោ**តិ។ អជេឡកា កុក្កុដសូករា ហត្ថិគវាស្សវឡវា។ **ខេត្ត**ន្តិ សាលិខេត្តំ វីហិខេត្តំ មុគ្គខេត្តំ មាសខេត្តំ យវខេត្តំ គោធុមខេត្តំ តិលខេត្តំ។ **វត្ថុ**ន្តិ ឃរវត្ថុំ កោដ្ឋវត្ថុំ បុរេវត្ថុំ បច្ឆាវត្ថុំ អារាមវត្ថុំ វិហារវត្ថុំ។ **ន តស្ស បុត្តា បសវោ, ខេត្តំ វត្ថុញ្ច វិជ្ជតី**តិ។ តស្ស បុត្តបរិគ្គហោ វា បសុបរិគ្គហោ វា ខេត្តបរិគ្គហោ វា វត្ថុបរិគ្គហោ វា នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – ន តស្ស បុត្តា បសវោ, ខេត្តំ វត្ថុញ្ច វិជ្ជតិ។

អត្តា វាបិ និរត្តា វា, ន តស្មិំ ឧបលព្ភតីតិ។ **អត្តា**តិ អត្តទិដ្ឋិ, **និរត្តា**តិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ; **អត្តា**តិ គហិតំ នត្ថិ, **និរត្តា**តិ មុញ្ចិតព្ពំ នត្ថិ។ យស្ស នត្ថិ គហិតំ តស្ស នត្ថិ មុញ្ចិតព្ពំ។ យស្ស នត្ថិ មុញ្ចិតព្ពំ តស្ស នត្ថិ គហិតំ។ គាហមុញ្ចនសមតិក្កន្តោ អរហា វុទ្ធិបរិហានិវីតិវត្តោ។ សោ វុដ្ឋវាសោ ចិណ្ណចរណោ…បេ… ជាតិមរណសំសារោ នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – អត្តា វាបិ និរត្តា វា, ន តស្មិំ ឧបលព្ភតិ។

តេនាហ ភគវា –

“ន តស្ស បុត្តា បសវោ, ខេត្តំ វត្ថុញ្ច វិជ្ជតិ;
អត្តា វាបិ និរត្តា វា, ន តស្មិំ ឧបលព្ភតី”តិ។

៩៤. **យេន នំ វជ្ជុំ បុថុជ្ជនា, អថោ សមណព្រាហ្មណា;**

តំ តស្ស អបុរក្ខតំ, តស្មា វាទេសុ នេជតិ។

យេន នំ វជ្ជុំ បុថុជ្ជនា, អថោ សមណព្រាហ្មណាតិ។ **បុថុជ្ជនា**តិ បុថុ កិលេសេ ជនេន្តីតិ បុថុជ្ជនា , បុថុ អវិហតសក្កាយទិដ្ឋិកាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ សត្ថារានំ មុខុល្លោកិកាតិ [មុខុល្លោកកាតិ (សី.)] បុថុជ្ជនា, បុថុ សព្ពគតីហិ អវុដ្ឋិតាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាភិសង្ខារេ អភិសង្ខរោន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាឱឃេហិ វុយ្ហន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាសន្តាបេហិ សន្តប្បេន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ នានាបរិឡាហេហិ បរិឌយ្ហន្តីតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធាតិ បុថុជ្ជនា, បុថុ បញ្ចហិ នីវរណេហិ អាវុតា និវុតា ឱវុតា បិហិតា បដិច្ឆន្នា បដិកុជ្ជិតាតិ – បុថុជ្ជនា។ **សមណា**តិ យេ កេចិ ឥតោ ពហិទ្ធា បរិព្ពជុបគតា បរិព្ពជសមាបន្នា។ **ព្រាហ្មណា**តិ យេ កេចិ ភោវាទិកា។ **យេន នំ វជ្ជុំ បុថុជ្ជនា, អថោ សមណព្រាហ្មណា**តិ ។ បុថុជ្ជនា យេន តំ រាគេន វទេយ្យុំ, យេន ទោសេន វទេយ្យុំ, យេន មោហេន វទេយ្យុំ, យេន មានេន វទេយ្យុំ, យាយ ទិដ្ឋិយា វទេយ្យុំ, យេន ឧទ្ធច្ចេន វទេយ្យុំ, យាយ វិចិកិច្ឆាយ វទេយ្យុំ, យេហិ អនុសយេហិ វទេយ្យុំ, រត្តោតិ វា ទុដ្ឋោតិ វា មូឡ្ហោតិ វា វិនិពទ្ធោតិ វា បរាមដ្ឋោតិ វា វិក្ខេបគតោតិ វា អនិដ្ឋង្គតោតិ វា ថាមគតោតិ វា តេ អភិសង្ខារា បហីនា; អភិសង្ខារានំ បហីនត្តា គតិយា [គតិយោ (ស្យា.)] យេន តំ វទេយ្យុំ – នេរយិកោតិ វា តិរច្ឆានយោនិកោតិ វា បេត្តិវិសយិកោតិ វា មនុស្សោតិ វា ទេវោតិ វា រូបីតិ វា អរូបីតិ វា សញ្ញីតិ វា អសញ្ញីតិ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា។ សោ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ នត្ថិ ការណំ នត្ថិ យេន នំ វទេយ្យុំ កថេយ្យុំ ភណេយ្យុំ ទីបយេយ្យុំ វោហរេយ្យុន្តិ – យេន នំ វជ្ជុំ បុថុជ្ជនា, អថោ សមណព្រាហ្មណា។

តំ តស្ស អបុរក្ខតន្តិ។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **បុរេក្ខារា**តិ ទ្វេ បុរេក្ខារា – តណ្ហាបុរេក្ខារោ ច ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ ច…បេ.… អយំ តណ្ហាបុរេក្ខារោ…បេ.… អយំ ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ។ តស្ស តណ្ហាបុរេក្ខារោ បហីនោ, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារោ បដិនិស្សដ្ឋោ; តណ្ហាបុរេក្ខារស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិបុរេក្ខារស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា ន តណ្ហំ វា ទិដ្ឋិំ វា បុរតោ កត្វា ចរតិ, ន តណ្ហាធជោ ន តណ្ហាកេតុ ន តណ្ហាធិបតេយ្យោ, ន ទិដ្ឋិធជោ ន ទិដ្ឋិកេតុ ន ទិដ្ឋាធិបតេយ្យោ, ន តណ្ហាយ វា ន ទិដ្ឋិយា វា បរិវារិតោ ចរតីតិ – តំ តស្ស អបុរក្ខតំ។

តស្មា វាទេសុ នេជតីតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា វាទេសុ ឧបវាទេសុ និន្ទាយ គរហាយ អកិត្តិយា អវណ្ណហារិកាយ នេជតិ ន ឥញ្ជតិ ន ចលតិ ន វេធតិ នប្បវេធតិ ន សម្បវេធតីតិ – តស្មា វាទេសុ នេជតិ។

តេនាហ ភគវា –

“យេន នំ វជ្ជុំ បុថុជ្ជនា, អថោ សមណព្រាហ្មណា;
តំ តស្ស អបុរក្ខតំ, តស្មា វាទេសុ នេជតី”តិ។

៩៥. ***វីតគេធោ អមច្ឆរី, ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនិ;***
ន សមេសុ ន ឱមេសុ, កប្បំ នេតិ អកប្បិយោ។

***វីតគេធោ* អមច្ឆរីតិ**។ **គេធោ** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសោ គេធោ បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិបស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ, សោ វុច្ចតិ វីតគេធោ។ សោ រូបេ អគិទ្ធោ…បេ.… ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ អគិទ្ធោ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈោសិតោ, វីតគេធោ វិគតគេធោ ចត្តគេធោ វន្តគេធោ មុត្តគេធោ បហីនគេធោ បដិនិស្សដ្ឋគេធោ និច្ឆាតោ…បេ.… ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – វីតគេធោ។ **អមច្ឆរីតិ មច្ឆរិយន្តិ** បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ, កុលមច្ឆរិយំ, លាភមច្ឆរិយំ, វណ្ណមច្ឆរិយំ, ធម្មមច្ឆរិយំ។ យំ ឯវរូបំ…បេ.… គាហោ – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ យស្សេតំ មច្ឆរិយំ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍំ, សោ វុច្ចតិ អមច្ឆរីតិ – វីតគេធោ អមច្ឆរី។

ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនិ, ន សមេសុ ន ឱមេសូតិ។ **មុនីតិ**។ **មោនំ** វុច្ចតិ ញាណំ…បេ.… សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ “សេយ្យោហមស្មី”តិ វា, “សទិសោហមស្មី”តិ វា, “ហីនោហមស្មី”តិ វា ន វទតិ ន កថេតិ ន ភណតិ ន ទីបយតិ ន វោហរតីតិ – ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនិ, ន សមេសុ ន ឱមេសុ។

កប្បំ នេតិ អកប្បិយោតិ។ **កប្បា**តិ ទ្វេ កប្បា – តណ្ហាកប្បោ ច ទិដ្ឋិកប្បោ ច…បេ.… អយំ តណ្ហាកប្បោ…បេ.… អយំ ទិដ្ឋិកប្បោ។ តស្ស តណ្ហាកប្បោ បហីនោ, ទិដ្ឋិកប្បោ បដិនិស្សដ្ឋោ; តណ្ហាកប្បស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិកប្បស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា តណ្ហាកប្បំ វា ទិដ្ឋិកប្បំ វា នេតិ ន ឧបេតិ ន ឧបគច្ឆតិ ន គណ្ហាតិ ន

បរាមសតិ នាភិនិវិសតីតិ – កប្បំ នេតិ។ **អកប្បិយោ**តិ។ កប្បាតិ ទ្វេ កប្បា – តណ្ហាកប្បោ ច ទិដ្ឋិកប្បោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាកប្បោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិកប្បោ។ តស្ស តណ្ហាកប្បោ បហីនោ, ទិដ្ឋិកប្បោ បដិនិស្សដ្ឋោ; តស្ស តណ្ហាកប្បស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិកប្បស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា តណ្ហាកប្បំ វា ទិដ្ឋិកប្បំ វា ន កប្បេតិ ន ជនេតិ ន សញ្ជនេតិ ន និព្ពត្តេតិ នាភិនិព្ពត្តេតីតិ – កប្បំ នេតិ អកប្បិយោ។

តេនាហ ភគវា –

> “វីតគេធោ អមច្ឆរី, ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនិ;
> ន សមេសុ ន ឱមេសុ, កប្បំ នេតិ អកប្បិយោ”តិ។

៨៦. **យស្ស លោកេ សកំ នត្ថិ, អសតា ច ន សោចតិ;**
ធម្មេសុ ច ន គច្ឆតិ, ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតិ។

យស្ស លោកេ សកំ នត្ថីតិ។ **យស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **លោកេ សកំ នត្ថី**តិ។ តស្ស មយ្ហំ វា ឥទំ បរេសំ វា ឥទន្តិ កិញ្ចិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ, គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ, នត្ថិ ន សន្តិ...បេ.... ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ – យស្ស លោកេ សកំ នត្ថិ។ **អសតា ច ន សោចតី**តិ។ វិបរិណតំ វា វត្ថុំ ន សោចតិ, វិបរិណតស្មិំ វា វត្ថុស្មិំ ន សោចតិ។ ចក្ខុ មេ វិបរិណតន្តិ ន សោចតិ។ សោតំ មេ... ឃានំ មេ... ជិវ្ហា មេ... កាយោ មេ... មនោ មេ... រូបា មេ... សទ្ទា មេ... គន្ធា មេ... រសា មេ... ផោដ្ឋព្ពា មេ... កុលំ មេ... គណោ មេ... អាវាសោ មេ... លាភោ មេ... យសោ មេ... បសំសា មេ... សុខំ មេ... ចីវរំ មេ... បិណ្ឌបាតោ មេ... សេនាសនំ មេ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារោ មេ... មាតា មេ... បិតា មេ... ភាតា មេ... ភគិនី មេ... បុត្តោ មេ... ធីតា មេ... មិត្តា មេ... អមច្ចា មេ... ញាតកា មេ... សាលោហិតា មេ វិបរិណតាតិ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡិំ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ។ ឯវម្បិ, អសតា ច ន សោចតិ។

អថ វា អសន្តាយ [អសតាយ (សី.), អសាតាយ (ស្យា.)] ទុក្ខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡិំ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតិ។ ចក្ខុរោគេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡិំ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតិ, សោតរោគេន... ឃានរោគេន... ជិវ្ហារោគេន... កាយរោគេន... សីសរោគេន... កណ្ណរោគេន... មុខរោគេន... ទន្តរោគេន... កាសេន... សាសេន... បិនាសេន... ឌាហេន... ជរេន... កុច្ឆិរោគេន... មុច្ឆាយ... បក្ខន្ទិកាយ... សូលេន... វិសូចិកាយ... កុដ្ឋេន... គណ្ឌេន... កិលាសេន... សោសេន... អបមារេន... ទទ្ទុយា... កណ្ឌុយា... កច្ឆុយា... រខសាយ ... វិតច្ឆិកាយ... លោហិតេន... បិត្តេន... មធុមេហេន... អំសាយ... បិឡកាយ... ភគន្ទលេន [ភគន្ទលាយ (សី. ស្យា.)] ... បិត្តសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សេម្ហសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... វាតសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សន្និបាតិកេន អាពាធេន... ឧតុបរិណាមជេន អាពាធេន... វិសមបរិហារជេន អាពាធេន... ឱបក្កមិកេន អាពាធេន... កម្មវិបាកជេន អាពាធេន... សីតេន... ឧណ្ហេន... ជិឃច្ឆាយ... បិបាសាយ... ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេហិ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡិំ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ។ ឯវម្បិ, អសតា ច ន សោចតិ។

អថ វា អសន្តេ អសំវិជ្ជមានេ អនុបលព្ភមានេ [អនុបលព្ភិយមានេ (ស្យា. ក.)] – “អហោ វត មេ តំ នត្ថិ, សិយា វត មេ តំ, តំ វតាហំ ន ច លភាមី”តិ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡិំ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ។ ឯវម្បិ អសតា ច ន សោចតិ។ **ធម្មេសុ ច ន គច្ឆតី**តិ ន ឆន្ទាគតឹ គច្ឆតិ, ន ទោសាគតឹ គច្ឆតិ, ន មោហាគតឹ គច្ឆតិ, ន ភយាគតឹ គច្ឆតិ, ន រាគវសេន គច្ឆតិ, ន ទោសវសេន គច្ឆតិ, ន មោហវសេន គច្ឆតិ, ន មានវសេន គច្ឆតិ, ន ទិដ្ឋិវសេន គច្ឆតិ, ន ឧទ្ធច្ចវសេន គច្ឆតិ, ន វិចិកិច្ឆាវសេន គច្ឆតិ, ន អនុសយវសេន គច្ឆតិ ន ច វគ្គេហិ ធម្មេហិ យាយតិ នីយតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតីតិ – ធម្មេសុ ច ន គច្ឆតិ។

ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតីតិ។ សោ សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ វុច្ចតិ បវុច្ចតិ កថីយតិ ភណីយតិ ទីបីយតិ វោហរីយតីតិ – ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតិ។

តេនាហ ភគវា –

> “យស្ស លោកេ សកំ នត្ថិ, អសតា ច ន សោចតិ;

ធម្មេសុ ច ន គច្ឆតិ, ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតី’’តិ។

បុរាភេទសុត្តនិទ្ទេសោ ទសមោ។

១១. កលហវិវាទសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ កលហវិវាទសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

៨៧. **កុតោបហូតា កលហា វិវាទា, បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ច;**
មានាតិមានា សហបេសុណា ច, កុតោបហូតា តេ តទិង្ឃ ព្រូហិ។

កុតោបហូតា កលហា វិវាទាតិ។ **កលហោ**តិ ឯកេន អាការេន កលហោ; វិវាទោតិបិ តញ្ញេវ។ យោ កលហោ សោ វិវាទោ, យោ វិវាទោ សោ កលហោ។ អថ វា អបរេន អាការេន វិវាទោ វុច្ចតិ កលហស្ស បុព្ពភាគោ វិវាទោ។ រាជានោបិ រាជូហិ វិវទន្តិ, ខត្តិយាបិ ខត្តិយេហិ វិវទន្តិ, ព្រាហ្មណាបិ ព្រាហ្មណេហិ វិវទន្តិ, គហបតីបិ គហបតីហិ វិវទន្តិ, មាតាបិ បុត្តេន វិវទតិ, បុត្តោបិ មាតរា វិវទតិ, បិតាបិ បុត្តេន វិវទតិ, បុត្តោបិ បិតរា វិវទតិ, ភាតាបិ ភាតរា វិវទតិ, ភាតាបិ ភគិនិយា វិវទតិ, ភគិនីបិ ភាតរា វិវទតិ, សហាយោបិ សហាយេន វិវទតិ – អយំ វិវាទោ។ កតមោ កលហោ? អាគារិកា ទណ្ឌបសុតា កាយេន វាចាយ កលហំ ករោន្តិ, បព្ពជិតា អាបត្តិំ អាបជ្ជន្តា កាយេន វាចាយ កលហំ ករោន្តិ – អយំ កលហោ។

កុតោបហូតា កលហា វិវាទាតិ។ កលហា ច វិវាទា ច កុតោបហូតា កុតោជាតា កុតោសញ្ជាតា កុតោនិព្ពត្តា កុតោអភិនិព្ពត្តា កុតោបាតុភូតា, កិំនិទានា កិំសមុទយា កិំជាតិកា កិំបភវាតិ កលហស្ស ច វិវាទស្ស ច មូលំ បុច្ឆតិ, ហេតុំ បុច្ឆតិ , និទានំ បុច្ឆតិ, សម្ភវំ បុច្ឆតិ, បភវំ បុច្ឆតិ, សមុដ្ឋានំ បុច្ឆតិ, អាហារំ បុច្ឆតិ, អារម្មណំ បុច្ឆតិ, បច្ចយំ បុច្ឆតិ, សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ [អជ្ឈោសតិ (សី.)] បសាទេតីតិ – កុតោបហូតា កលហា វិវាទា។

បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ចាតិ។ **បរិទេវោ**តិ ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស, ភោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស, រោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស, សីលព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស, ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស, អញ្ញតរញ្ញតរេន វា ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស, អញ្ញតរញ្ញតរេន វា ទុក្ខធម្មេន ផុដ្ឋស្ស, អាទេវោ បរិទេវោ, អាទេវនា បរិទេវនា, អាទេវិតត្តំ បរិទេវិតត្តំ, វាចា បលាបោ វិប្បលាបោ លាលប្បោ លាលប្បាយនា លាលប្បាយិតត្តំ។ **សោកោ**តិ ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស, ភោគរោគសីលទិដ្ឋិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស, អញ្ញតរញ្ញតរេន វា ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស, អញ្ញតរញ្ញតរេន វា ទុក្ខធម្មេន ផុដ្ឋស្ស, សោកោ សោចនា សោចិតត្តំ, អន្តោសោកោ អន្តោបរិសោកោ, អន្តោឌាហោ អន្តោបរិឌាហោ, ចេតសោ បរិជ្ឈាយនា ទោមនស្សំ សោកសល្លំ។ **មច្ឆរ**ន្តិ បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ, កុលមច្ឆរិយំ, លាភមច្ឆរិយំ, វណ្ណមច្ឆរិយំ, ធម្មមច្ឆរិយំ។ យំ ឯវរូបំ មច្ឆរិយំ មច្ឆរាយនំ មច្ឆរាយិតត្តំ វេវិច្ឆំ កទរិយំ កដុកញ្ចុកតា អគ្គហិតត្តំ ចិត្តស្ស – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ អបិ ច, ខន្ធមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ , ធាតុមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, អាយតនមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ គាហោ។ ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយន្តិ – បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ច។

មានាតិមានា សហបេសុណា ចាតិ។ **មានោ**តិ ឥធេកច្ចោ មានំ ជនេតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ **អតិមានោ**តិ ឥធេកច្ចោ បរំ អតិមញ្ញតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា...បេ.... អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ **បេសុញ្ញ**ន្តិ ឥធេកច្ចោ បិសុណវាចោ ហោតិ – ឥតោ សុត្វា អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ។ ឥតិ សមគ្គានំ វា ភេត្តា, ភិន្នានំ វា អនុប្បទាតា, វគ្គារាមោ វគ្គរតោ វគ្គនន្ទី វគ្គករណិំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ – ឥទំ វុច្ចតិ បេសុញ្ញំ។ អបិ ច ទ្វីហិ ការណេហិ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ – បិយកម្យតាយ វា ភេទាធិប្បាយេន វា។ កថំ បិយកម្យតាយ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ? ឥមស្ស បិយោ ភវិស្សាមិ, មនាបោ ភវិស្សាមិ, វិស្សាសិកោ ភវិស្សាមិ, អព្ភន្តរិកោ ភវិស្សាមិ, សុហទយោ ភវិស្សាមីតិ – ឯវំ បិយកម្យតាយ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ។ កថំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ? កថំ ឥមេ នានា អស្សុ, វិនា អស្សុ, វគ្គា អស្សុ, ទ្វិធា អស្សុ, ទ្វេជ្ឈា អស្សុ, ទ្វេ បក្ខា អស្សុ, ភិជ្ជេយ្យុំ ន សមាគច្ឆេយ្យុំ, ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរេយ្យុន្តិ – ឯវំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតីតិ – មានាតិមានា សហបេសុណា ច។

កុតោបហូតា តេ តទិង្ឃ ព្រូហីតិ។ កលហោ ច វិវាទោ ច បរិទេវោ ច សោកោ ច មច្ឆរិយញ្ច មានោ ច អតិមានោ ច បេសុញ្ញញ្ចាតិ – ឥមេ អដ្ឋ កិលេសា កុតោបហូតា កុតោជាតា កុតោសញ្ជាតា កុតោនិព្ពត្តា កុតោអភិនិព្ពត្តា កុតោបាតុភូតា, កិំនិទានា កិំសមុទយា កិំជាតិកា កិំបភវាតិ។ ឥមេសំ អដ្ឋន្នំ កិលេសានំ

មូលំ បុច្ឆតិ, ហេតុំ បុច្ឆតិ, និទានំ បុច្ឆតិ, សម្ភវំ បុច្ឆតិ, បភវំ បុច្ឆតិ, សមុដ្ឋានំ បុច្ឆតិ, អាហារំ បុច្ឆតិ, អារម្មណំ បុច្ឆតិ, បច្ចយំ បុច្ឆតិ, សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ បសាទេតីតិ – កុតោបហូតា តេ តទិង្ឃ ព្រូហីតិ។ តង្ឃ ព្រូហិ អាចិក្ខ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរ វិភជ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – កុតោបហូតា តេ តទិង្ឃ ព្រូហិ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“កុតោបហូតា កលហា វិវាទា, បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ច;
មានាតិមានា សហបេសុណា ច, កុតោបហូតា តេ តទិង្ឃ ព្រូហី”តិ។

**៩៨. បិយប្បហូតា កលហា វិវាទា, បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ច;
មានាតិមានា សហបេសុណា ច, មច្ឆេរយុត្តា កលហា វិវាទា;
វិវាទជាតេសុ ច បេសុណានិ។**

បិយប្បហូតា កលហា វិវាទា, បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ចាតិ។ **បិយា**តិ ទ្វេ បិយា – សត្តា វា សង្ខារា វា។ កតមេ សត្តា បិយា? ឥធ យស្ស តេ ហោន្តិ អត្ថកាមា ហិតកាមា ផាសុកាមា យោគក្ខេមកាមា មាតា វា បិតា វា ភាតា វា ភគិនី វា បុត្តោ វា ធីតា វា មិត្តា វា អមច្ចា វា ញាតី វា សាលោហិតា វា – ឥមេ សត្តា បិយា។ កតមេ សង្ខារា បិយា? មនាបិកា រូបា មនាបិកា សទ្ទា មនាបិកា គន្ធា មនាបិកា រសា មនាបិកា ផោដ្ឋព្ពា – ឥមេ សង្ខារា បិយា។

បិយំ វត្ថុំ អច្ឆេទសង្កិនោបិ កលហំ ករោន្តិ, អច្ឆិជ្ជន្តេបិ កលហំ ករោន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ កលហំ ករោន្តិ។ បិយំ វត្ថុំ វិបរិណាមសង្កិនោបិ កលហំ ករោន្តិ, វិបរិណាមន្តេបិ កលហំ ករោន្តិ, វិបរិណតេបិ កលហំ ករោន្តិ។ បិយំ វត្ថុំ អច្ឆេទសង្កិនោបិ វិវទន្តិ, អច្ឆិជ្ជន្តេបិ វិវទន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ វិវទន្តិ។ បិយំ វត្ថុំ វិបរិណាមសង្កិនោបិ វិវទន្តិ, វិបរិណាមន្តេបិ វិវទន្តិ, វិបរិណតេបិ វិវទន្តិ។ បិយំ វត្ថុំ អច្ឆេទសង្កិនោបិ បរិទេវន្តិ, អច្ឆិជ្ជន្តេបិ បរិទេវន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ បរិទេវន្តិ។ បិយំ វត្ថុំ វិបរិណាមសង្កិនោបិ បរិទេវន្តិ, វិបរិណាមន្តេបិ បរិទេវន្តិ, វិបរិណតេបិ បរិទេវន្តិ។ បិយំ វត្ថុំ អច្ឆេទសង្កិនោបិ សោចន្តិ, អច្ឆិជ្ជន្តេបិ សោចន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ សោចន្តិ។ បិយំ វត្ថុំ វិបរិណាមសង្កិនោបិ សោចន្តិ , វិបរិណាមន្តេបិ សោចន្តិ, វិបរិណតេបិ សោចន្តិ។ បិយំ វត្ថុំ រក្ខន្តិ គោបេន្តិ បរិគ្គណ្ហន្តិ មមាយន្តិ មច្ឆរាយន្តិ។

មានាតិមានា សហបេសុណា ចាតិ។ បិយំ វត្ថុំ និស្សាយ មានំ ជនេន្តិ, បិយំ វត្ថុំ និស្សាយ អតិមានំ ជនេន្តិ។ កថំ បិយំ វត្ថុំ និស្សាយ មានំ ជនេន្តិ? មយំ លាភិនោ មនាបិកានំ រូបានំ សទ្ទានំ គន្ធានំ រសានំ ផោដ្ឋព្ពានន្តិ។ ឯវំ បិយំ វត្ថុំ និស្សាយ មានំ ជនេន្តិ។ កថំ បិយំ វត្ថុំ និស្សាយ អតិមានំ ជនេន្តិ? មយំ លាភិនោ មនាបិកានំ រូបានំ សទ្ទានំ គន្ធានំ រសានំ ផោដ្ឋព្ពានំ, ឥមេ បនញ្ញេ ន លាភិនោ មនាបិកានំ រូបានំ សទ្ទានំ គន្ធានំ រសានំ ផោដ្ឋព្ពានន្តិ។ ឯវំ បិយំ វត្ថុំ និស្សាយ អតិមានំ ជនេន្តិ។ **បេសុញ្ញ**ន្តិ ឥធេកច្ចោ បិសុណវាចោ ហោតិ, ឥតោ សុត្វា អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ...បេ.... ឯវំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតីតិ...បេ.... មានាតិមានា សហបេសុណា ច។

មច្ឆេរយុត្តា កលហា វិវាទាតិ។ កលហោ ច វិវាទោ ច បរិទេវោ ច សោកោ ច មានោ ច អតិមានោ ច បេសុញ្ញញ្ចាតិ – ឥមេ សត្ត កិលេសា មច្ឆរិយេ យុត្តា បយុត្តា អាយុត្តា សមាយុត្តាតិ – មច្ឆេរយុត្តា កលហា វិវាទា។

វិវាទជាតេសុ ច បេសុណានីតិ។ វិវាទេ ជាតេ សញ្ជាតេ និព្ពត្តេ អភិនិព្ពត្តេ បាតុភូតេ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរន្តិ; ឥតោ សុត្វា អមុត្រ អក្ខាយន្តិ ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ឥមេសំ អក្ខាយន្តិ អមូសំ ភេទាយ។ ឥតិ សមគ្គានំ វា ភេត្តារោ, ភិន្នានំ វា អនុប្បទាតារោ, វគ្គារាមា វគ្គរតា វគ្គនន្ទី វគ្គករណី វាចំ ភាសិតារោ ហោន្តិ – ឥទំ វុច្ចតិ បេសុញ្ញំ។ អបិ ច ទ្វីហិ ការណេហិ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរន្តិ – បិយកម្យតាយ វា ភេទាធិប្បាយេន វា។ កថំ បិយកម្យតាយ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរន្តិ? ឥមស្ស បិយា ភវិស្សាម, មនាបា ភវិស្សាម, វិស្សាសិកា ភវិស្សាម, អព្ភន្តរិកា ភវិស្សាម, សុហទយា ភវិស្សាមាតិ។ ឯវំ បិយកម្យតាយ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរន្តិ។ កថំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរន្តិ? “កថំ ឥមេ នានា អស្សុ, វិនា អស្សុ, វគ្គា អស្សុ, ទ្វេធា អស្សុ, ទ្វេជ្ឈា អស្សុ, ទ្វេ បក្ខា អស្សុ, ភិជ្ជេយ្យុំ ន សមាគច្ឆេយ្យុំ, ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរេយ្យុ”ន្តិ – ឯវំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរន្តីតិ – វិវាទជាតេសុ ច បេសុណានិ។

តេនាហ ភគវា –

“បិយប្បហូតា កលហា វិវាទា, បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ច;
មានាតិមានា សហបេសុណា ច, មច្ឆេរយុត្តា កលហា វិវាទា;
វិវាទជាតេសុ ច បេសុណានី”តិ។

៩៩. **បិយា សុ លោកស្មិំ កុតោនិទានា, យេ ចាបិ លោភា វិចរន្តិ លោកេ;**
អាសា ច និដ្ឋា ច កុតោនិទានា, យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តិ។

បិយា សុ លោកស្មិំ កុតោនិទានាតិ។ បិយា កុតោនិទានា កុតោជាតា កុតោសញ្ជាតា កុតោនិព្ពត្តា កុតោអភិនិព្ពត្តា កុតោបាតុភូតា, កីនិទានា កីសមុទយា កីជាតិកា កីបភវាតិ បិយានំ មូលំ បុច្ឆតិ…បេ… សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ បសាទេតីតិ – បិយា សុ លោកស្មិំ កុតោនិទានា។

យេ ចាបិ លោភា វិចរន្តិ លោកេតិ។ **យេ ចាបី**តិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច។ **លោភា**តិ យោ លោភោ លុព្ភនា លុព្ភិតត្តំ សារាគោ សារជ្ជនា សារជ្ជិតត្តំ អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **វិចរន្តី**តិ វិចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តិ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេតិ – យេ ចាបិ លោភា វិចរន្តិ លោកេ។

អាសា ច និដ្ឋា ច កុតោនិទានាតិ។ អាសា ច និដ្ឋា ច កុតោនិទានា កុតោជាតា កុតោសញ្ជាតា កុតោនិព្ពត្តា កុតោអភិនិព្ពត្តា កុតោបាតុភូតា, កីនិទានា កីសមុទយា កីជាតិកា កីបភវាតិ អាសាយ ច និដ្ឋាយ ច មូលំ បុច្ឆតិ…បេ… សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ បសាទេតីតិ – អាសា ច និដ្ឋា ច កុតោនិទានា។ **យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តី**តិ។ យេ នរស្ស បរាយនា ហោន្តិ ទីបា ហោន្តិ តាណា ហោន្តិ លេណា ហោន្តិ សរណា ហោន្តិ និដ្ឋា បរាយនា ហោន្តីតិ – យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តិ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“បិយា សុ លោកស្មិំ កុតោនិទានា, យេ ចាបិ លោភា វិចរន្តិ លោកេ;
អាសា ច និដ្ឋា ច កុតោនិទានា, យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តី”តិ។

១០០. **ឆន្ទានិទានានិ បិយានិ លោកេ, យេ ចាបិ** [យេ វាបិ (ស្យា.)] **លោភា វិចរន្តិ លោកេ;**
អាសា ច និដ្ឋា ច ឥតោនិទានា, យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តិ។

ឆន្ទានិទានានិ បិយានិ លោកេតិ។ **ឆន្ទោ**តិ យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា កាមស្នេហោ កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោឃោ កាមយោគោ កាមុបាទានំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ។ អបិ ច បញ្ច ឆន្ទា – បរិយេសនច្ឆន្ទោ, បដិលាភច្ឆន្ទោ, បរិភោគច្ឆន្ទោ, សន្និធិច្ឆន្ទោ, វិសជ្ជនច្ឆន្ទោ។ កតមោ បរិយេសនច្ឆន្ទោ? ឥធេកច្ចោ អជ្ឈោសិតោយេវ អត្ថិកោ ឆន្ទជាតោ រូបេ បរិយេសតិ, សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ បរិយេសតិ – អយំ បរិយេសនច្ឆន្ទោ។ កតមោ បដិលាភច្ឆន្ទោ? ឥធេកច្ចោ អជ្ឈោសិតោយេវ អត្ថិកោ ឆន្ទជាតោ រូបេ បដិលភតិ, សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ បដិលភតិ – អយំ បដិលាភច្ឆន្ទោ។ កតមោ បរិភោគច្ឆន្ទោ? ឥធេកច្ចោ អជ្ឈោសិតោយេវ អត្ថិកោ ឆន្ទជាតោ រូបេ បរិភុញ្ជតិ, សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ បរិភុញ្ជតិ – អយំ បរិភោគច្ឆន្ទោ។ កតមោ សន្និធិច្ឆន្ទោ? ឥធេកច្ចោ អជ្ឈោសិតោយេវ អត្ថិកោ ឆន្ទជាតោ ធនសន្និចយំ ករោតិ “អាបទាសុ ភវិស្សតី”តិ – អយំ សន្និធិច្ឆន្ទោ។ កតមោ វិសជ្ជនច្ឆន្ទោ? ឥធេកច្ចោ អជ្ឈោសិតោយេវ អត្ថិកោ ឆន្ទជាតោ ធនំ វិសជ្ជេតិ ហត្ថារោហានំ អស្សារោហានំ រថិកានំ ធនុគ្គហានំ បត្តិកានំ “ឥមេ មំ រក្ខិស្សន្តិ គោបិស្សន្តិ សម្បរិវារិស្សន្តី”តិ – អយំ វិសជ្ជនច្ឆន្ទោ។ **បិយានី**តិ ទ្វេ បិយា – សត្តា វា សង្ខារា វា…បេ… ឥមេ សត្តា បិយា…បេ… ឥមេ សង្ខារា បិយា។ **ឆន្ទានិទានានិ បិយានិ លោកេ**តិ។ បិយា ឆន្ទនិទានា ឆន្ទសមុទយា ឆន្ទជាតិកា ឆន្ទបភវាតិ – ឆន្ទានិទានានិ បិយានិ លោកេ។

យេ ចាបិ លោភា វិចរន្តិ លោកេតិ។ **យេ ចាបី**តិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច។ **លោភា**តិ យោ លោភោ លុព្ភនា លុព្ភិតត្តំ សារាគោ សារជ្ជនា សារជ្ជិតត្តំ អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **វិចរន្តី**តិ វិចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តិ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ…បេ… អាយតនលោកេតិ – យេ ចាបិ លោភា វិចរន្តិ លោកេ។

អាសា ច និដ្ឋា ច ឥតោនិទានាតិ។ អាសា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **និដ្ឋា**តិ ឥធេកច្ចោ រូបេ បរិយេសន្តោ រូបំ បដិលភតិ, រូបនិដ្ឋោ ហោតិ, សទ្ទេ... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ... កុលំ... គណំ... អាវាសំ... លាភំ... យសំ... បសំសំ... សុខំ... ចីវរំ... បិណ្ឌបាតំ... សេនាសនំ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ ... សុត្តន្តំ... វិនយំ... អភិធម្មំ... អារញ្ញិកង្គំ... បិណ្ឌបាតិកង្គំ... បំសុកូលិកង្គំ... តេចីវរិកង្គំ... សបទានចារិកង្គំ... ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គំ... នេសជ្ជិកង្គំ... យថាសន្ថតិកង្គំ... បឋមំ ឈានំ... ទុតិយំ ឈានំ... តតិយំ ឈានំ... ចតុត្ថំ ឈានំ... អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តឹ... វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តឹ... អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តឹ ... នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តឹ បរិយេសន្តោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តឹ បដិលភតិ, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិនិដ្ឋោ ហោតិ។

"អាសាយ កសតេ ខេត្តំ, ពីជំ អាសាយ វប្បតិ;
អាសាយ វាណិជា យន្តិ, សមុទ្ទំ ធនហារកា;
យាយ អាសាយ តិដ្ឋាមិ, សា មេ អាសា សមិជ្ឈតូ"តិ។

អាសាយ សមិទ្ធិ វុច្ចតេ និដ្ឋា។ **អាសា ច និដ្ឋា ច ឥតោនិទានា**តិ។ អាសា ច និដ្ឋា ច ឥតោ ឆន្ទនិទានា ឆន្ទសមុទយា ឆន្ទជាតិកា ឆន្ទបភវាតិ – អាសា ច និដ្ឋា ច ឥតោនិទានា។

យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តីតិ។ យេ នរស្ស បរាយនា ហោន្តិ ទីបា ហោន្តិ តាណា ហោន្តិ លេណា ហោន្តិ សរណា ហោន្តិ និដ្ឋា បរាយនា ហោន្តីតិ – យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តិ។

តេនាហ ភគវា –

"ឆន្ទានិទានានិ បិយានិ លោកេ, យេ ចាបិ លោភា វិចរន្តិ លោកេ;
អាសា ច និដ្ឋា ច ឥតោនិទានា, យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តី"តិ។

១០១. **ឆន្ទោ នុ លោកស្មឹ កុតោនិទានោ, វិនិច្ឆយា ចាបិ** [វាបិ (សី. ស្យា.)] **កុតោបហូតា;**
កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ច, យេ ចាបិ ធម្មា សមណេន វុត្តា។

ឆន្ទោ នុ លោកស្មឹ កុតោនិទានោតិ។ ឆន្ទោ កុតោនិទានោ កុតោជាតោ កុតោសញ្ជាតោ កុតោនិព្ពត្តោ កុតោអភិនិព្ពត្តោ កុតោបាតុភូតោ, កឹនិទានោ កឹសមុទយោ កឹជាតិកោ កឹបភវោតិ ឆន្ទស្ស មូលំ បុច្ឆតិ... បេ.... សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ បសាទេតីតិ – ឆន្ទោ នុ លោកស្មឹ កុតោនិទានោ។

វិនិច្ឆយា ចាបិ កុតោបហូតាតិ។ វិនិច្ឆយា កុតោបហូតា កុតោជាតា កុតោសញ្ជាតា កុតោនិព្ពត្តា កុតោអភិនិព្ពត្តា កុតោបាតុភូតា , កឹនិទានា កឹសមុទយា កឹជាតិកា កឹបភវាតិ វិនិច្ឆយានំ មូលំ បុច្ឆតិ...បេ.... សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ បសាទេតីតិ – វិនិច្ឆយា ចាបិ កុតោបហូតា។

កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ចាតិ។ **កោធោ**តិ យោ ឯវរូបោ ចិត្តស្ស អាឃាតោ បដិឃាតោ, បដិឃំ បដិវិរោធោ, កោបោ បកោបោ សម្បកោបោ, ទោសោ បទោសោ សម្បទោសោ, ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ មនោបទោសោ, កោធោ កុជ្ឈនា កុជ្ឈិតត្តំ, ទោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្តំ, ព្យាបត្តិ ព្យាបជ្ជនា ព្យាបជ្ជិតត្តំ, វិរោធោ បដិវិរោធោ, ចណ្ឌិក្កំ អសុរោបោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស។ មោសវជ្ជំ វុច្ចតិ មុសាវាទោ។ កថំកថា វុច្ចតិ វិចិកិច្ឆាតិ – កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ច។

យេ ចាបិ ធម្មា សមណេន វុត្តាតិ។ **យេ ចាបី**តិ យេ កោធេន ច មោសវជ្ជេន ច កថំកថាយ ច សហគតា សហជាតា សំសដ្ឋា សម្បយុត្តា, ឯកុប្បាទា ឯកនិរោធា ឯកវត្ថុកា ឯការម្មណា – ឥមេ វុច្ចន្តិ យេ ចាបិ ធម្មា។ អថ វា យេ តេ កិលេសា អញ្ញជាតិកា អញ្ញវិហិតកា – ឥមេ វុច្ចន្តិ យេ ចាបិ ធម្មា។ **សមណេន វុត្តា**តិ សមណេន សមិតបាបេន ព្រាហ្មណេន ពាហិតបាបធម្មេន ភិក្ខុនា ភិន្នកិលេសមូលេន សព្ពាកុសលមូលពន្ធនា បមុត្តេន វុត្តា បវុត្តា អាចិក្ខិតា ទេសិតា បញ្ញបិតា បដ្ឋបិតា វិវដា វិភត្តា ឧត្តានីកតា បកាសិតាតិ – យេ ចាបិ ធម្មា សមណេន វុត្តា។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

"ឆន្ទោ នុ លោកស្មឹ កុតោនិទានោ, វិនិច្ឆតា ចាបិ កុតោបហូតា;

កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ច, យេ ចាបិ ធម្មា សមណេន វុត្តា’’តិ។

១០២. **សាតំ អសាតន្តិ យមាហុ លោកេ, តមូបនិស្សាយ បហោតិ ឆន្ទោ;**
រូបេសុ ទិស្វា វិភវំ ភវញ្ច, វិនិច្ឆយំ កុព្ពតិ [កុរុតេ (ស្យា.)] **ជន្តុ លោកេ។**

សាតំ អសាតន្តិ យមាហុ លោកេតិ។ **សាត**ន្តិ សុខា ច វេទនា, ឥដ្ឋញ្ច វត្ថុ [វត្ថុំ (សី. ក.)]។ **អសាត**ន្តិ ទុក្ខា ច វេទនា, អនិដ្ឋញ្ច វត្ថុ។ **យមាហុ លោកេ**តិ យំ អាហំសុ យំ កថេន្តិ យំ ភណន្តិ យំ ទីបេន្តិ យំ វោហរន្តីតិ – សាតំ អសាតន្តិ យមាហុ លោកេ។

តមូបនិស្សាយ បហោតិ ឆន្ទោតិ។ សាតាសាតំ និស្សាយ, សុខទុក្ខំ និស្សាយ, សោមនស្សទោមនស្សំ និស្សាយ, ឥដ្ឋានិដ្ឋំ និស្សាយ, អនុនយបដិឃំ និស្សាយ ឆន្ទោ បហោតិ បភវតិ ជាយតិ សញ្ជាយតិ និព្ពត្តតិ អភិនិព្ពត្តតីតិ – តមូបនិស្សាយ បហោតិ ឆន្ទោ។

រូបេសុ ទិស្វា វិភវំ ភវញ្ចាតិ។ **រូបេសូ**តិ ចត្តារោ ច មហាភូតា ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយ រូបំ។ កតមោ រូបានំ ភវោ? យោ រូបានំ ភវោ ជាតិ សញ្ជាតិ និព្ពត្តិ អភិនិព្ពត្តិ បាតុភាវោ – អយំ រូបានំ ភវោ។ កតមោ រូបានំ វិភវោ? យោ រូបានំ ខយោ វយោ ភេទោ បរិភេទោ អនិច្ចតា អន្តរធានំ – អយំ រូបានំ វិភវោ។ **រូបេសុ ទិស្វា វិភវំ ភវញ្ចា**តិ រូបេសុ ភវញ្ច វិភវញ្ច ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – រូបេសុ ទិស្វា វិភវំ ភវញ្ច។

វិនិច្ឆយំ កុព្ពតិ ជន្តុ លោកេតិ។ **វិនិច្ឆយា**តិ ទ្វេ វិនិច្ឆយា – តណ្ហាវិនិច្ឆយោ ច, ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយោ ច។ កថំ តណ្ហាវិនិច្ឆយំ ករោតិ? ឥធេកច្ចស្ស អនុប្បន្នា ចេវ ភោគា ន ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា ច ភោគា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – ‘‘កេន នុ ខោ មេ ឧបាយេន អនុប្បន្នា ចេវ ភោគា ន ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា ច ភោគា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តី’’តិ។ តស្ស បន ឯវំ ហោតិ ‘‘សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានានុយោគំ អនុយុត្តស្ស មេ អនុប្បន្នា ចេវ ភោគា ន ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា ច ភោគា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ; វិកាលវិសិខាចរិយានុយោគំ អនុយុត្តស្ស មេ អនុប្បន្នា ចេវ ភោគា ន ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា ច ភោគា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ; សមជ្ជាភិចរណំ អនុយុត្តស្ស មេ... ជុតប្បមាទដ្ឋានានុយោគំ អនុយុត្តស្ស មេ... បាបមិត្តានុយោគំ អនុយុត្តស្ស មេ អនុប្បន្នា ចេវ ភោគា ន ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា ច ភោគា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ; អាលស្យានុយោគំ អនុយុត្តស្ស មេ អនុប្បន្នា ចេវ ភោគា ន ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា ច ភោគា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តី’’តិ ឯវំ ញាណំ កត្វា ឆ ភោគានំ អបាយមុខានិ ន សេវតិ, ឆ ភោគានំ អាយមុខានិ សេវតិ។ ឯវម្បិ តណ្ហាវិនិច្ឆយំ ករោតិ។

អថ វា កសិយា វា វណិជ្ជាយ វា គោរក្ខេន វា ឥស្សត្ថេន [ឥស្សត្ថេន (ក. សី. ក.) ឥសុ + សត្ថ] វា រាជបោរិសេន វា សិប្បញ្ញតរេន វា បដិបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ តណ្ហាវិនិច្ឆយំ ករោតិ។ កថំ ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយំ ករោតិ? ចក្ខុស្មិំ ឧប្បន្នេ ជានាតិ – ‘‘អត្តា មេ ឧប្បន្នោ’’តិ, ចក្ខុស្មិំ អន្តរហិតេ ជានាតិ – ‘‘អត្តា មេ អន្តរហិតោ វិគតោ មេ អត្តា’’តិ។ ឯវម្បិ ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយំ ករោតិ។ សោតស្មិំ... ឃានស្មិំ... ជិវ្ហាយ... កាយស្មិំ... រូបស្មិំ... សទ្ទស្មិំ... គន្ធស្មិំ... រសស្មិំ... ផោដ្ឋព្ពស្មិំ ឧប្បន្នេ ជានាតិ – ‘‘អត្តា មេ ឧប្បន្នោ’’តិ, ផោដ្ឋព្ពស្មិំ អន្តរហិតេ ជានាតិ – ‘‘អត្តា មេ អន្តរហិតោ វិគតោ មេ អត្តា’’តិ។ ឯវម្បិ ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយំ ករោតិ ជនេតិ សញ្ជនេតិ និព្ពត្តេតិ អភិនិព្ពត្តេតិ។ **ជន្តូ**តិ សត្តោ នរោ មានវោ...បេ.... មនុជោ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ ...បេ.... អាយតនលោកេតិ – វិនិច្ឆយំ កុព្ពតិ ជន្តុ លោកេ។

តេនាហ ភគវា –

‘‘សាតំ អសាតន្តិ យមាហុ លោកេ, តមូបនិស្សាយ បហោតិ ឆន្ទោ;
រូបេសុ ទិស្វា វិភវំ ភវញ្ច, វិនិច្ឆយំ កុព្ពតិ ជន្តុ លោកេ’’តិ។

១០៣. **កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ច, ឯតេបិ ធម្មា ទ្វយមេវ សន្តេ;**
កថំកថី ញាណបថាយ សិក្ខេ, ញត្វា បវុត្តា សមណេន ធម្មា។

កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ចាតិ។ **កោធោ**តិ យោ ឯវរូបោ ចិត្តស្ស អាឃាតោ បដិឃាតោ...បេ.... មោសវជ្ជំ វុច្ចតិ មុសាវាទោ។ កថំកថា វុច្ចតិ វិចិកិច្ឆា។ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយបិ កោធោ ជាយតិ, អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយបិ កោធោ ជាយតិ។ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយបិ មុសាវាទោ ឧប្បជ្ជតិ, អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយបិ មុសាវាទោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយបិ កថំកថា ឧប្បជ្ជតិ, អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយបិ កថំកថា ឧប្បជ្ជតិ។

កថំ អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ កោធោ ជាយតិ? បកតិយា អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ កោធោ ជាយតិ។ អនត្ថំ មេ អចរីតិ កោធោ ជាយតិ, អនត្ថំ មេ ចរតីតិ កោធោ ជាយតិ, អនត្ថំ មេ ចរិស្សតីតិ កោធោ ជាយតិ; បិយស្ស មេ មនាបស្ស អនត្ថំ អចរិ ... អនត្ថំ ចរតិ... អនត្ថំ ចរិស្សតីតិ កោធោ ជាយតិ; អប្បិយស្ស មេ អមនាបស្ស អត្ថំ អចរិ... អត្ថំ ចរតិ... អត្ថំ ចរិស្សតីតិ កោធោ ជាយតិ។ ឯវំ អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ កោធោ ជាយតិ។

កថំ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ កោធោ ជាយតិ? ឥដ្ឋំ វត្ថុំ អច្ឆេទសង្កិនោបិ កោធោ ជាយតិ, អច្ឆិជ្ជន្តេបិ កោធោ ជាយតិ, អច្ឆិន្នេបិ កោធោ ជាយតិ។ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ វិបរិណាមសង្កិនោបិ កោធោ ជាយតិ, វិបរិណាមន្តេបិ កោធោ ជាយតិ, វិបរិណតេបិ កោធោ ជាយតិ។ ឯវំ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ កោធោ ជាយតិ។

កថំ អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ មុសាវាទោ ឧប្បជ្ជតិ? ឥធេកច្ចោ អន្ទុពន្ធនេន [អទ្ទុពន្ធនេន (ស្យា. ក.)] វា ពទ្ធោ [ពន្ធោ (ស្យា. ក.)]; តស្ស ពន្ធនស្ស មោក្ខត្ថាយ សម្បជានមុសា ភាសតិ... រជ្ជុពន្ធនេន វា ពទ្ធោ... សង្ខលិកពន្ធនេន វា ពទ្ធោ... វេត្តពន្ធនេន វា ពទ្ធោ... លតាពន្ធនេន វា ពទ្ធោ... បក្ខេបពន្ធនេន វា ពទ្ធោ... បរិក្ខេបពន្ធនេន វា ពទ្ធោ... គាមនិគមនគររដ្ឋពន្ធនេន វា ពទ្ធោ... ជនបទពន្ធនេន វា ពទ្ធោ; តស្ស ពន្ធនស្ស មោក្ខត្ថាយ សម្បជានមុសា ភាសតិ ។ ឯវំ អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ មុសាវាទោ ឧប្បជ្ជតីតិ។

កថំ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ មុសាវាទោ ឧប្បជ្ជតិ? ឥធេកច្ចោ មនាបិកានំ [មនាបានំ (សី.)] រូបានំ ហេតុ សម្បជានមុសា ភាសតិ... មនាបិកានំ សទ្ទានំ... គន្ធានំ... រសានំ... ផោដ្ឋព្ពានំ ហេតុ... ចីវរហេតុ... បិណ្ឌបាតហេតុ... សេនាសនហេតុ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារហេតុ សម្បជានមុសា ភាសតិ។ ឯវំ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ មុសាវាទោ ឧប្បជ្ជតិ។

កថំ អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ កថំកថា ឧប្បជ្ជតិ? “មុច្ចិស្សាមិ [មុញ្ចិស្សាមិ (សី.)] នុ ខោ ចក្ខុរោគតោ, ន នុ ខោ មុច្ចិស្សាមិ ចក្ខុរោគតោ។ មុច្ចិស្សាមិ នុ ខោ សោតរោគតោ... ឃានរោគតោ... ជិវ្ហារោគតោ... កាយរោគតោ... សីសរោគតោ... កណ្ណរោគតោ... មុខរោគតោ... មុច្ចិស្សាមិ នុ ខោ ទន្តរោគតោ, ន នុ ខោ មុច្ចិស្សាមិ ទន្តរោគតោ”តិ។ ឯវំ អនិដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ កថំកថា ឧប្បជ្ជតិ។

កថំ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ កថំកថា ឧប្បជ្ជតិ? “លភិស្សាមិ នុ ខោ មនាបិកេ [មនាបិយេ (សី. ក.)] រូបេ, ន នុ ខោ លភិស្សាមិ មនាបិកេ រូបេ។ លភិស្សាមិ នុ ខោ មនាបិកេ សទ្ទេ... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ... កុលំ... គណំ... អាវាសំ... លាភំ... យសំ... បសំសំ... សុខំ... ចីវរំ... បិណ្ឌបាតំ... សេនាសនំ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារ”ន្តិ។ ឯវំ ឥដ្ឋំ វត្ថុំ និស្សាយ កថំកថា ឧប្បជ្ជតីតិ – កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ច។

ឯតេបិ ធម្មា ទ្វយមេវ សន្តេតិ។ សាតាសាតេ សន្តេ, សុខទុក្ខេ សន្តេ, សោមនស្សទោមនស្សេ សន្តេ, ឥដ្ឋានិដ្ឋេ សន្តេ, អនុនយបដិឃេ សន្តេ សំវិជ្ជមានេ អត្ថិ ឧបលព្ភមានេតិ – ឯតេបិ ធម្មា ទ្វយមេវ សន្តេ។

កថំកថី ញាណបថាយ សិក្ខេតិ។ ញាណម្បិ ញាណបថោ, ញាណស្ស អារម្មណម្បិ ញាណបថោ, ញាណសហភុនោបិ ធម្មា ញាណបថោ។ យថា អរិយមគ្គោ អរិយបថោ, ទេវមគ្គោ ទេវបថោ, ព្រហ្មមគ្គោ ព្រហ្មបថោ; ឯវមេវ ញាណម្បិ ញាណបថោ, ញាណស្ស អារម្មណម្បិ ញាណបថោ, ញាណសហភុនោបិ ធម្មា ញាណបថោ។

សិក្ខេតិ តិស្សោ សិក្ខា – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា។ កតមា អធិសីលសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ, ខុទ្ទកោ សីលក្ខន្ធោ... មហន្តោ សីលក្ខន្ធោ... សីលំ បតិដ្ឋា អាទិ ចរណំ សំយមោ សំវរោ មុខំ បមុខំ កុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា – អយំ អធិសីលសិក្ខា។ កតមា អធិចិត្តសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ...បេ.... ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ អធិចិត្តសិក្ខា។ កតមា អធិបញ្ញាសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ បញ្ញវា ហោតិ, ឧទយត្ថគាមិនិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតោ អរិយាយ និព្ពេធិកាយ សម្មាទុក្ខក្ខយគាមិនិយា។ សោ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ...បេ.... “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ, “ឥមេ អាសវា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ...បេ.... “អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាភូតំ បជានាតិ – អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។

កថំកថី ញាណបថាយ សិក្ខេតិ។ កថំកថី បុគ្គលោ សកង្ខោ សវិលេខោ សទ្វេឡ្ហកោ សវិចិកិច្ឆោ, ញាណាធិគមាយ ញាណផុសនាយ ញាណសច្ឆិកិរិយាយ អធិសីលម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិបញ្ញម្បិ

សិក្ខេយ្យ; ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ, ជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បស្សន្តោ សិក្ខេយ្យ, បច្ចវេក្ខន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ អធិដ្ឋហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សទ្ធាយ អធិមុច្ចន្តោ សិក្ខេយ្យ, វីរិយំ បគ្គណ្ហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សតឹ ឧបដ្ឋហន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ សមាទហន្តោ សិក្ខេយ្យ, បញ្ញាយ បជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បហាតព្ពំ បជហន្តោ សិក្ខេយ្យ, ភាវេតព្ពំ ភាវេន្តោ សិក្ខេយ្យ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – កថំកថី ញាណបថាយ សិក្ខេ។

ញត្វា បវុត្តា សមណេន ធម្មាតិ។ **ញត្វា**តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា វុត្តា ប វុត្តា អាចិក្ខិតា ទេសិតា បញ្ញបិតា បដ្ឋបិតា វិវដា វិភត្តា ឧត្តានីកតា [ឧត្តានី កតា (ក.)] បកាសិតា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា វុត្តា បវុត្តា អាចិក្ខិតា ទេសិតា បញ្ញបិតា បដ្ឋបិតា វិវដា វិភត្តា ឧត្តានីកតា បកាសិតា, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ… “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ… “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ…បេ.… “ជាតិបច្ចយា ជរាមរណ”ន្តិ… “អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធោ”តិ…បេ.… “ជាតិនិរោធា ជរាមរណនិរោធោ”តិ… “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ…បេ.… “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ… “ឥមេ អាសវា”តិ…បេ.… “អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ… “ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យា”តិ… “ឥមេ ធម្មា បរិញ្ញេយ្យា”តិ… “ឥមេ ធម្មា បហាតព្ពា”តិ… “ឥមេ ធម្មា ភាវេតព្ពា”តិ… “ឥមេ ធម្មា សច្ឆិកាតព្ពា”តិ… ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច… បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ… ចតុន្នំ មហាភូតានំ… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា វុត្តា បវុត្តា អាចិក្ខិតា ទេសិតា បញ្ញបិតា បដ្ឋបិតា វិវដា វិភត្តា ឧត្តានីកតា បកាសិតា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “អភិញ្ញាយាហំ, ភិក្ខវេ, ធម្មំ ទេសេមិ, នោ អនភិញ្ញាយ។ សនិទានាហំ, ភិក្ខវេ, ធម្មំ ទេសេមិ, នោ អនិទានំ។ សប្បាដិហារិយាហំ, ភិក្ខវេ, ធម្មំ ទេសេមិ, នោ អប្បាដិហារិយំ។ តស្ស មយ្ហំ, ភិក្ខវេ, អភិញ្ញាយ ធម្មំ ទេសយតោ, នោ អនភិញ្ញាយ, សនិទានំ ធម្មំ ទេសយតោ, នោ អនិទានំ, សប្បាដិហារិយំ ធម្មំ ទេសយតោ, នោ អប្បាដិហារិយំ, ករណីយោ ឱវាទោ, ករណីយា អនុសាសនី។ អលញ្ច បន, ភិក្ខវេ, វោ តុដ្ឋិយា អលំ បាមោជ្ជាយ អលំ សោមនស្សាយ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ភគវា, ស្វាក្ខាតោ ធម្មោ, សុប្បដិបន្នោ សង្ឃោតិ។ ឥម ស្មិញ្ច បន វេយ្យាករណស្មិំ ភញ្ញមានេ ទសសហស្សី លោកធាតុ អកម្បិត្ថា”តិ – ញត្វា បវុត្តា សមណេន ធម្មា។

តេនាហ ភគវា –

“កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ច, ឯតេបិ ធម្មា ទ្វយមេវ សន្តេ;
កថំកថី ញាណបថាយ សិក្ខេ, ញត្វា បវុត្តា សមណេន ធម្មា”តិ។

១០៤**សាតំ អសាតញ្ច កុតោនិទានា, កិស្មឹ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេ;**
វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថំ, ឯតំ មេ បព្រូហិ យតោនិទានំ។

សាតំ អសាតញ្ច កុតោនិទានាតិ។ សាតា អសាតា កុតោនិទានា កុតោជាតា កុតោសញ្ជាតា កុតោនិព្ពត្តា កុតោអភិនិព្ពត្តា កុតោបាតុភូតា, កឹនិទានា កឹសមុទយា កឹជាតិកា កឹបភវាតិ សាតាសាតានំ មូលំ បុច្ឆតិ…បេ.… សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ បសាទេតីតិ – សាតំ អសាតញ្ច កុតោនិទានា។

កិស្មឹ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេតិ។ កិស្មឹ អសន្តេ អសំវិជ្ជមានេ នត្ថិ អនុបលព្ភមានេ សាតាសាតា ន ភវន្តិ នប្បភវន្តិ ន ជាយន្តិ ន សញ្ជាយន្តិ ន និព្ពត្តន្តិ ន អភិនិព្ពត្តន្តីតិ – កិស្មឹ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេ។

វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថន្តិ។ កតមោ សាតាសាតានំ ភវោ? យោ សាតាសាតានំ ភវោ បភវោ ជាតិ សញ្ជាតិ និព្ពត្តិ អភិនិព្ពត្តិ បាតុភាវោ – អយំ សាតាសាតានំ ភវោ។ កតមោ សាតាសាតានំ វិភវោ? យោ សាតាសាតានំ ខយោ វយោ ភេទោ បរិភេទោ អនិច្ចតា អន្តរធានំ – អយំ សាតាសាតានំ វិភវោ។ **យមេតមត្ថ**ន្តិ យំ បរមត្ថន្តិ – វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថំ។

ឯតំ មេ បព្រូហិ យតោនិទានន្តិ។ **ឯត**ន្តិ យំ បុច្ឆាមិ យំ យាចាមិ យំ អជ្ឈេសាមិ យំ បសាទេមិ។ **បព្រូហី**តិ ព្រូហិ វទេហិ អាចិក្ខ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរ វិភជ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – ឯតំ មេ បព្រូហិ។ **យតោនិទាន**ន្តិ យំនិទានំ យំសមុទយំ យំជាតិកំ យំបភវន្តិ – ឯតំ មេ បព្រូហិ យតោនិទានំ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“សាតំ អសាតញ្ច កុតោនិទានា, កិស្មិំ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេ;
វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថំ, ឯតំ មេ បព្រូហិ យតោនិទាន”ន្តិ។

១០៥**ផស្សនិទានំ សាតំ អសាតំ, ផស្សេ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេ;
វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថំ, ឯតំ តេ បព្រូមិ ឥតោនិទានំ។**

ផស្សនិទានំ សាតំ អសាតន្តិ។ សុខវេទនីយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខា វេទនា។ យា តស្សេវ សុខវេទនីយស្ស ផស្សស្ស និរោធា, យំ តជ្ជំ វេទយិតំ សុខវេទនីយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បន្នា សុខា វេទនា សា និរុជ្ឈតិ, សា វូបសម្មតិ។ ទុក្ខវេទនីយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ ទុក្ខា វេទនា។ យា តស្សេវ ទុក្ខវេទនីយស្ស ផស្សស្ស និរោធា, យំ តជ្ជំ វេទយិតំ ទុក្ខវេទនីយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បន្នា ទុក្ខា វេទនា សា និរុជ្ឈតិ, សា វូបសម្មតិ។ អទុក្ខមសុខវេទនីយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ អទុក្ខមសុខា វេទនា។ យា តស្សេវ អទុក្ខមសុខវេទនីយស្ស ផស្សស្ស និរោធា, យំ តជ្ជំ វេទយិតំ អទុក្ខមសុខវេទនីយំ ផស្សំ បដិច្ច ឧប្បន្នា អទុក្ខមសុខា វេទនា សា និរុជ្ឈតិ, វូបសម្មតិ។ **ផស្សនិទានំ សាតំ អសាត**ន្តិ ។ សាតាសាតា ផស្សនិទានា ផស្សសមុទយា ផស្សជាតិកា ផស្សប្បភវាតិ – ផស្សនិទានំ សាតំ អសាតំ។

ផស្សេ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេតិ។ ផស្សេ អសន្តេ អសំវិជ្ជមានេ នត្ថិ អនុបលព្ភមានេ សាតាសាតា ន ភវន្តិ នប្បភវន្តិ ន ជាយន្តិ ន សញ្ជាយន្តិ ន និព្ពត្តន្តិ នាភិនិព្ពត្តន្តិ ន បាតុភវន្តីតិ – ផស្សេ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេ។

វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថន្តិ។ ភវទិដ្ឋិបិ ផស្សនិទានា, វិភវទិដ្ឋិបិ ផស្សនិទានា។ **យមេតមត្ថ**ន្តិ យំ បរមត្ថន្តិ – វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថំ។

ឯតំ តេ បព្រូមិ ឥតោនិទានន្តិ។ **ឯត**ន្តិ យំ បុច្ឆសិ យំ យាចសិ យំ អជ្ឈេសសិ យំ បសាទេសិ។ **បព្រូមី**តិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – ឯតំ តេ បព្រូមិ។ **ឥតោនិទាន**ន្តិ ឥតោ ផស្សនិទានំ ផស្សសមុទយំ ផស្សជាតិកំ ផស្សប្បភវន្តិ – ឯតំ តេ បព្រូមិ ឥតោនិទានំ។

តេនាហ ភគវា –

“ផស្សនិទានំ សាតំ អសាតំ, ផស្សេ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេ;
វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថំ, ឯតំ តេ បព្រូមិ ឥតោនិទាន”ន្តិ។

១០៦**ផស្សោ នុ លោកស្មិំ កុតោនិទានោ, បរិគ្គហា ចាបិ** [វាបិ (សី. ស្យា.)] **កុតោបហូតា;
កិស្មិំ អសន្តេ ន មមត្តមត្ថិ, កិស្មិំ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សា។**

ផស្សោ នុ លោកស្មិំ កុតោនិទានោតិ។ ផស្សោ កុតោនិទានោ កុតោជាតោ កុតោសញ្ជាតោ កុតោនិព្ពត្តោ កុតោអភិនិព្ពត្តោ កុតោបាតុភូតោ, កឹនិទានោ កឹសមុទយោ កឹជាតិកោ កឹបភវោតិ ផស្សស្ស មូលំ បុច្ឆតិ ហេតុំ បុច្ឆតិ…បេ… សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ បសាទេតីតិ – ផស្សោ នុ លោកស្មិំ កុតោនិទានោ។

បរិគ្គហា ចាបិ កុតោបហូតាតិ បរិគ្គហា កុតោបហូតា កុតោជាតា កុតោសញ្ជាតា កុតោនិព្ពត្តា កុតោអភិនិព្ពត្តា កុតោបាតុភូតា, កឹនិទានា កឹសមុទយា កឹជាតិកា កឹបភវាតិ បរិគ្គហានំ មូលំ បុច្ឆតិ ហេតុំ បុច្ឆតិ…បេ… សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ បសាទេតីតិ – បរិគ្គហា ចាបិ កុតោបហូតា។

កិស្មិំ អសន្តេ ន មមត្តមត្ថីតិ។ កិស្មិំ អសន្តេ អសំវិជ្ជមានេ នត្ថិ អនុបលព្ភមានេ មមត្តា នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – កិស្មិំ អសន្តេ ន មមត្តមត្ថិ។

កិស្មិំ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សាតិ។ កិស្មិំ វិភូតេ វិភាវិតេ អតិក្កន្តេ សមតិក្កន្តេ វីតិវត្តេ ផស្សា ន ផុសន្តីតិ – កិស្មិំ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សា។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“ផស្សោ នុ លោកស្មិំ កុតោនិទានោ, បរិគ្គហា ចាបិ កុតោបហូតា;
កិស្មិំ អសន្តេ ន មមត្តមត្ថិ, កិស្មិំ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សា”តិ។

១០៧. **នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោ, ឥច្ឆានិទានានិ បរិគ្គហានិ;**
ឥច្ឆាយសន្ត្យា ន មមត្តមត្ថិ, រូបេ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សា។

នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោតិ។ ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ ចក្ខុវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ។ ចក្ខុ ច [ចក្ខុញ្ច (ពហូសុ)] រូបា ច រូបស្មិំ ចក្ខុសម្ផស្សំ ឋបេត្វា សម្បយុត្តកា ធម្មា នាមស្មិំ។ ឯវម្បិ នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោ។ សោតញ្ច បដិច្ច សទ្ទេ ច ឧប្បជ្ជតិ សោតវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ។ សោតញ្ច សទ្ទា ច រូបស្មិំ សោតសម្ផស្សំ ឋបេត្វា សម្បយុត្តកា ធម្មា នាមស្មិំ។ ឯវម្បិ នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោ។ ឃានញ្ច បដិច្ច គន្ធេ ច ឧប្បជ្ជតិ ឃានវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ។ ឃានញ្ច គន្ធា ច រូបស្មិំ ឃានសម្ផស្សំ ឋបេត្វា សម្បយុត្តកា ធម្មា នាមស្មិំ។ ឯវម្បិ នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោ។ ជិវ្ហញ្ច បដិច្ច រសេ ច ឧប្បជ្ជតិ ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ។ ជិវ្ហា ច រសា ច រូបស្មិំ ជិវ្ហាសម្ផស្សំ ឋបេត្វា សម្បយុត្តកា ធម្មា នាមស្មិំ។ ឯវម្បិ នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោ។ កាយញ្ច បដិច្ច ផោដ្ឋព្ពេ ច ឧប្បជ្ជតិ កាយវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ។ កាយោ ច ផោដ្ឋព្ពា ច រូបស្មិំ កាយសម្ផស្សំ ឋបេត្វា សម្បយុត្តកា ធម្មា នាមស្មិំ។ ឯវម្បិ នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោ។ មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណំ, តិណ្ណំ សង្គតិ ផស្សោ។ វត្ថុ រូបំ រូបស្មិំ, ធម្មា រូបិនោ រូបស្មិំ មនោសម្ផស្សំ ឋបេត្វា សម្បយុត្តកា ធម្មា នាមស្មិំ។ ឯវម្បិ នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោ។

ឥច្ឆានិទានានិ បរិគ្គហានីតិ។ ឥច្ឆា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **បរិគ្គហា**តិ ទ្វេ បរិគ្គហា – តណ្ហាបរិគ្គហោ ច ទិដ្ឋិបរិគ្គហោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាបរិគ្គហោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិបរិគ្គហោ។ **ឥច្ឆានិទានានិ បរិគ្គហានី**តិ។ បរិគ្គហា ឥច្ឆានិទានា ឥច្ឆាហេតុកា ឥច្ឆាបច្ចយា ឥច្ឆាការណា ឥច្ឆាបភវាតិ – ឥច្ឆានិទានានិ បរិគ្គហានិ។

ឥច្ឆាយសន្ត្យា ន មមត្តមត្ថីតិ។ ឥច្ឆា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **មមត្តា**តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច ...បេ.... ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ ...បេ.... ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ។ **ឥច្ឆាយសន្ត្យា ន មមត្តមត្ថី**តិ។ ឥច្ឆាយ អសន្ត្យា អសំវិជ្ជមានាយ នត្ថិ អនុបលព្ភមានាយ មមត្តា នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – ឥច្ឆាយសន្ត្យា ន មមត្តមត្ថិ។

រូបេ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សាតិ។ **រូបេ**តិ ចត្តារោ ច មហាភូតា ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយ រូបំ។ **រូបេ វិភូតេ**តិ ចតូហាការេហិ [ចតូហិ ការណេហិ (ស្យា.)] រូបំ វិភូតំ ហោតិ – ញាតវិភូតេន [ញាណវិភូតេន (សី.), តទដ្ឋកថាយំ បន ញាតវិតិវត្តេនាតិ ទិស្សតិ], តីរណវិភូតេន, បហានវិភូតេន, សមតិក្កមវិភូតេន។ កថំ ញាតវិភូតេន រូបំ វិភូតំ ហោតិ? រូបំ ជានាតិ – “យំ កិញ្ចិ រូបំ សព្ពំ រូបំ ចត្តារិ ច មហាភូតានិ ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយ រូប”ន្តិ ជានាតិ បស្សតិ។ ឯវំ ញាតវិភូតេន រូបំ វិភូតំ ហោតិ។

កថំ តីរណវិភូតេន រូបំ វិភូតំ ហោតិ? ឯវំ ញាតំ កត្វា រូបំ តីរេតិ, អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ រោគតោ គណ្ឌតោ សល្លតោ អឃតោ អាពាធតោ បរតោ បលោកតោ ឦតិតោ ឧបទ្ទវតោ ភយតោ ឧបសគ្គតោ ចលតោ បភង្គុតោ អធុវតោ អតាណតោ អលេណតោ អសរណតោ រិត្តតោ តុច្ឆតោ សុញ្ញតោ អនត្តតោ អាទីនវតោ វិបរិណាមធម្មតោ អសារកតោ អឃមូលតោ វធកតោ វិភវតោ សាសវតោ សង្ខតតោ មារាមិសតោ ជាតិធម្មតោ ជរាធម្មតោ ព្យាធិធម្មតោ មរណធម្មតោ, សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសធម្មតោ សំកិលេសិកធម្មតោ សមុទយតោ អត្ថង្គមតោ, អស្សាទតោ អាទីនវតោ និស្សរណតោ តីរេតិ។ ឯវំ តីរណវិភូតេន រូបំ វិភូតំ ហោតិ។

កថំ បហានវិភូតេន រូបំ វិភូតំ ហោតិ? ឯវំ តីរយិត្វា រូបេ ឆន្ទរាគំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “យោ, ភិក្ខវេ, រូបេ ឆន្ទរាគោ តំ បជហថ។ ឯវំ តំ រូបំ បហីនំ ភវិស្សតិ ឧច្ឆិន្នមូលំ តាលាវត្ថុកតំ អនភាវំកតំ អាយតិំ អនុប្បាទធម្ម”ន្តិ។ ឯវំ បហានវិភូតេន រូបំ វិភូតំ ហោតិ។

កថំ សមតិក្កមវិភូតេន រូបំ វិភូតំ ហោតិ។ ចតស្សោ អរូបសមាបត្តិយោ បដិលទ្ធស្ស រូបា វិភូតា ហោន្តិ វិភាវិតា អតិក្កន្តា សមតិក្កន្តា វីតិវត្តា។ ឯវំ សមតិក្កមវិភូតេន រូបំ វិភូតំ ហោតិ។ ឥមេហិ ចតូហិ ការណេហិ រូបំ វិភូតំ ហោតិ។

រូបេ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សាតិ។ រូបេ វិភូតេ វិភាវិតេ អតិក្កន្តេ សមតិក្កន្តេ វីតិវត្តេ បញ្ច ផស្សា ន ផុសន្តិ – ចក្ខុសម្ផស្សោ, សោតសម្ផស្សោ, ឃានសម្ផស្សោ, ជិវ្ហាសម្ផស្សោ, កាយសម្ផស្សោតិ – រូបេ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សា។

តេនាហ ភគវា –

“នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោ, ឥច្ឆានិទានានិ បរិគ្គហានិ;
ឥច្ឆាយសន្ត្យា ន មមត្តមត្ថិ, រូបេ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សា”តិ។

១០៨. **កថំ សមេតស្ស វិភោតិ រូបំ, សុខំ ទុខញ្ចាបិ** [ទុក្ខំ វាបិ (ស្យា.)] **កថំ វិភោតិ;**
ឯតំ មេ បព្រូហិ យថា វិភោតិ, តំ ជានិយាមាតិ [ជានិស្សាមាតិ (សី. ក.)] **មេ មនោ អហុ។**

កថំ សមេតស្ស វិភោតិ រូបន្តិ។ **កថំ សមេតស្សា**តិ កថំ សមេតស្ស កថំ បដិបន្នស្ស កថំ ឥរិយន្តស្ស កថំ វត្តេន្តស្ស កថំ បាលេន្តស្ស កថំ យបេន្តស្ស កថំ យាបេន្តស្ស រូបំ វិភោតិ វិភាវីយតិ អតិក្កមីយតិ សមតិក្កមីយតិ [វិភាវិយ្យតិ អតិក្កមិយ្យតិ សមតិក្កមិយ្យតិ (ពហូសុ)] វីតិវត្តីយតីតិ – កថំ សមេតស្ស វិភោតិ រូបំ។

សុខំ ទុខញ្ចាបិ កថំ វិភោតីតិ សុខញ្ច ទុក្ខញ្ច កថំ វិភោតិ វិភាវីយតិ អតិក្កមីយតិ សមតិក្កមីយតិ វីតិវត្តីយតីតិ – សុខំ ទុខញ្ចាបិ កថំ វិភោតិ។

ឯតំ មេ បព្រូហិ យថា វិភោតីតិ។ **ឯត**ន្តិ យំ បុច្ឆាមិ យំ យាចាមិ យំ អជ្ឈេសាមិ យំ បសាទេមីតិ – ឯតំ។ **មេ បព្រូហី**តិ មេ បព្រូហិ អាចិក្ខ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរ វិភជ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – ឯតំ មេ បព្រូហិ។ **យថា វិភោតី**តិ យថា វិភោតិ វិភាវីយតិ អតិក្កមីយតិ សមតិក្កមីយតិ វីតិវត្តីយតីតិ – ឯតំ មេ បព្រូហិ យថា វិភោតិ។

តំ ជានិយាមាតិ មេ មនោ អហូតិ។ **តំ ជានិយាមា**តិ តំ ជានេយ្យាម អាជានេយ្យាម វិជានេយ្យាម បដិវិជានេយ្យាម បដិវិជ្ឈេយ្យាមាតិ – តំ ជានិយាម។ **ឥតិ មេ មនោ អហូ**តិ ឥតិ មេ មនោ អហុ, ឥតិ មេ ចិត្តំ អហុ, ឥតិ មេ សង្កប្បោ អហុ, ឥតិ មេ វិញ្ញាណំ អហូតិ – តំ ជានិយាម ឥតិ មេ មនោ អហុ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“កថំ សមេតស្ស វិភោតិ រូបំ, សុខំ ទុខញ្ចាបិ កថំ វិភោតិ;
ឯតំ មេ បព្រូហិ យថា វិភោតិ, តំ ជានិយាមាតិ មេ មនោ អហូ”តិ។

១០៩. **ន សញ្ញសញ្ញី ន វិសញ្ញសញ្ញី, នោបិ អសញ្ញី ន វិភូតសញ្ញី;**
ឯវំ សមេតស្ស វិភោតិ រូបំ, សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខា។

ន សញ្ញសញ្ញី ន វិសញ្ញសញ្ញីតិ។ សញ្ញសញ្ញិនោ វុច្ចន្តិ យេ បកតិសញ្ញាយ ឋិតា, នបិ សោ បកតិសញ្ញាយ ឋិតោ។ វិសញ្ញសញ្ញិនោ វុច្ចន្តិ ឧម្មត្តកា យេ ច ខិត្តចិត្តា [ឧក្ខិត្តចិត្តា (ស្យា.)], នបិ សោ ឧម្មត្តកោ, នោបិ ខិត្តចិត្តោតិ – ន សញ្ញសញ្ញី ន វិសញ្ញសញ្ញី។

នោបិ អសញ្ញី ន វិភូតសញ្ញីតិ។ អសញ្ញិនោ វុច្ចន្តិ និរោធសមាបន្នា យេ ច អសញ្ញសត្តា, នបិ សោ និរោធសមាបន្នោ, នបិ អសញ្ញសត្តោ។ វិភូតសញ្ញិនោ វុច្ចន្តិ យេ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនំ លាភិនោ, នបិ សោ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនំ លាភីតិ – នោបិ អសញ្ញី ន វិភូតសញ្ញី។

ឯវំ សមេតស្ស វិភោតិ រូបន្តិ។ ឥធ ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា…បេ.… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ បរិសុទ្ធេ បរិយោទាតេ អនង្គណេ វិគតូបក្កិលេសេ មុទុភូតេ កម្មនិយេ ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិបដិលាភត្ថាយ ចិត្តំ អភិនីហរតិ អភិនិន្នាមេតិ អារុប្បមគ្គសមង្គីតិ។ ឯវំ សមេតស្ស ឯវំ បដិបន្នស្ស ឯវំ ឥរិយន្តស្ស ឯវំ វត្តេន្តស្ស ឯវំ បាលេន្តស្ស ឯវំ យបេន្តស្ស ឯវំ យាបេន្តស្ស រូបំ វិភោតិ វិភាវីយតិ អតិក្កមីយតិ សមតិក្កមីយតិ វីតិវត្តីយតីតិ – ឯវំ សមេតស្ស វិភោតិ រូបំ។

សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខាតិ។ បបញ្ចាយេវ បបញ្ចសង្ខា តណ្ហាបបញ្ចសង្ខា, ទិដ្ឋិបបញ្ចសង្ខា, មានបបញ្ចសង្ខា សញ្ញានិទានា សញ្ញាសមុទយា សញ្ញាជាតិកា សញ្ញាបភវាតិ – សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខា។

តេនាហ ភគវា –

“ន សញ្ញសញ្ញី ន វិសញ្ញសញ្ញី, នោបិ អសញ្ញី ន វិភូតសញ្ញី;
ឯវំ សមេតស្ស វិភោតិ រូបំ, សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខា”តិ។

១១០យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហិ;
ឯត្តាវតគ្គំ នុ វទន្តិ ហេកេ, យក្ខស្ស សុទ្ធឹ ឥធ បណ្ឌិតាសេ;
ឧទាហុ អញ្ញម្បិ វទន្តិ ឯត្តោ។

យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោតិ។ យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អយាចិម្ហ អជ្ឈេសិម្ហ បសាទយិម្ហ។ **អកិត្តយី នោ**តិ កិត្តិតំ បកិត្តិតំ អាចិក្ខិតំ ទេសិតំ បញ្ញបិតំ បដ្ឋបិតំ វិវដំ វិភត្តំ ឧត្តានីកតំ បកាសិតន្តិ – យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ។

អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហីតិ។ អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម, អញ្ញំ តំ យាចាម, អញ្ញំ តំ អជ្ឈេសាម, អញ្ញំ តំ បសាទេម, ឧត្តរិំ តំ បុច្ឆាម។ **តទិង្ឃ ព្រូហី**តិ តង្ឃ ព្រូហិ អាចិក្ខ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរ វិភជ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហិ។

ឯត្តាវតគ្គំ នុ វទន្តិ ហេកេ យក្ខស្ស សុទ្ធឹ ឥធ បណ្ឌិតាសេតិ។ ឯកេ សមណព្រាហ្មណា ឯតា អរូបសមាបត្តិយោ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ **យក្ខស្សា**តិ សត្តស្ស នរស្ស មានវស្ស បោសស្ស បុគ្គលស្ស ជីវស្ស ជាគុស្ស ជន្តុស្ស ឥន្ទគុស្ស មនុជស្ស។ **សុទ្ធិ**ន្តិ សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ។ **ឥធ បណ្ឌិតាសេ**តិ ឥធ បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – ឯត្តាវតគ្គំ នុ វទន្តិ ហេកេ យក្ខស្ស សុទ្ធឹ ឥធ បណ្ឌិតាសេ។

ឧទាហុ អញ្ញម្បិ វទន្តិ ឯត្តោតិ។ ឧទាហុ ឯកេ សមណព្រាហ្មណា ឯតា អរូបសមាបត្តិយោ អតិក្កមិត្វា សមតិក្កមិត្វា វីតិវត្តេត្វា ឯត្តោ អរូបសមាបត្តិតោ អញ្ញំ ឧត្តរិំ យក្ខស្ស សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ឧទាហុ អញ្ញម្បិ វទន្តិ ឯត្តោ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហិ;
ឯត្តាវតគ្គំ នុ វទន្តិ ហេកេ, យក្ខស្ស សុទ្ធឹ ឥធ បណ្ឌិតាសេ;
ឧទាហុ អញ្ញម្បិ វទន្តិ ឯត្តោ”តិ។

១១១ឯត្តាវតគ្គម្បិ វទន្តិ ហេកេ, យក្ខស្ស សុទ្ធឹ ឥធ បណ្ឌិតាសេ;
តេសំ បនេកេ សមយំ វទន្តិ, អនុបាទិសេសេ កុសលាវទានា។

ឯត្តាវតគ្គម្បិ វទន្តិ ហេកេ, យក្ខស្ស សុទ្ធឹ ឥធ បណ្ឌិតាសេតិ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា សស្សតវាទា, ឯតា អរូបសមាបត្តិយោ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ **យក្ខស្សា**តិ សត្តស្ស នរស្ស មានវស្ស បោសស្ស បុគ្គលស្ស ជីវស្ស ជាគុស្ស ជន្តុស្ស ឥន្ទគុស្ស មនុជស្ស។ **សុទ្ធិ**ន្តិ សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ, មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ។ **ឥធ បណ្ឌិតាសេ**តិ ឥធ បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – ឯត្តាវតគ្គម្បិ វទន្តិ ហេកេ យក្ខស្ស សុទ្ធឹ ឥធ បណ្ឌិតាសេ។

តេសំ បនេកេ សមយំ វទន្តិ, អនុបាទិសេសេ កុសលាវទានាតិ តេសំយេវ សមណព្រាហ្មណានំ ឯកេ សមណព្រាហ្មណា ឧច្ឆេទវាទា ភវតជ្ជិតា វិភវំ អភិនន្ទន្តិ, តេ សត្តស្ស សមំ ឧបសមំ វូបសមំ និរោធំ បដិបស្សទ្ធិន្តិ វទន្តិ, យតោ កិំ, ភោ, អយំ អត្តា កាយស្ស ភេទា ឧច្ឆិជ្ជតិ វិនស្សតិ ន ហោតិ បរំ មរណា, ឯត្តាវតា អនុបាទិសេសោតិ។ **កុសលាវទានា**តិ កុសលវាទា បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – តេសំ បនេកេ សមយំ វទន្តិ អនុបាទិសេសេ កុសលាវទានា។

តេនាហ ភគវា –

“ឯត្តាវតគ្គម្បិ វទន្តិ ហេកេ, យក្ខស្ស សុទ្ធឹ ឥធ បណ្ឌិតាសេ;

គេសំ បនេកេ សមយំ វទន្តិ, អនុបាទិសេសេ កុសលាវទានា’’តិ។

១១២. ឯតេ ច ញត្វា ឧបនិស្សិតាតិ, ញត្វា មុនី និស្សយេ សោ វីមំសី;
ញត្វា វិមុត្តោ ន វិវាទមេតិ, ភវាភវាយ ន សមេតិ ធីរោ។

ឯតេ ច ញត្វា ឧបនិស្សិតាតិ។ **ឯតេ**តិ ទិដ្ឋិគតិកេ។ **ឧបនិស្សិតា**តិ សស្សតទិដ្ឋិនិស្សិតាតិ ញត្វា, ឧច្ឆេទទិដ្ឋិនិស្សិតាតិ ញត្វា, សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិនិស្សិតាតិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ឯតេ ច ញត្វា ឧបនិស្សិតាតិ។

ញត្វា មុនី និស្សយេ សោ វីមំសីតិ។ **មុនី**តិ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ…បេ.… សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ មុនិ សស្សតទិដ្ឋិនិស្សិតាតិ ញត្វា, ឧច្ឆេទទិដ្ឋិនិស្សិតាតិ ញត្វា, សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិនិស្សិតាតិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **សោ វីមំសី**តិ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវីតិ ញត្វា មុនិ និស្សយេ សោ វីមំសី។ **ញត្វា វិមុត្តោ ន វិវាទមេតី**តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា ។ **វិមុត្តោ**តិ មុត្តោ វិមុត្តោ បរិមុត្តោ សុវិមុត្តោ អច្ចន្តអនុបាទាវិមោក្ខេន។ ‘‘សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា’’តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា មុត្តោ វិមុត្តោ បរិមុត្តោ សុវិមុត្តោ អច្ចន្តអនុបាទាវិមោក្ខេន។ ‘‘សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា’’តិ… ‘‘សព្ពេ ធម្មា អនត្តា’’តិ…បេ.… ‘‘យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម’’ន្តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា មុត្តោ វិមុត្តោ បរិមុត្តោ សុវិមុត្តោ អច្ចន្តអនុបាទាវិមោក្ខេនាតិ – ញត្វា វិមុត្តោ។ **ន វិវាទមេតី**តិ ន កលហំ ករោតិ, ន ភណ្ឌនំ ករោតិ, ន វិគ្គហំ ករោតិ, ន វិវាទំ ករោតិ, ន មេធគំ ករោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – ‘‘ឯវំ វិមុត្តចិត្តោ ខោ, អគ្គិវេស្សន, ភិក្ខុ ន កេនចិ សំវទតិ, ន កេនចិ វិវទតិ, យញ្ច លោកេ វុត្តំ តេន ច វោហរតិ អបរាមស’’ន្តិ – ញត្វា វិមុត្តោ ន វិវាទមេតិ។

ភវាភវាយ ន សមេតិ ធីរោតិ។ **ភវាភវាយា**តិ ភវាយ កម្មភវាយ បុនព្ភវាយ កាមភវាយ , កម្មភវាយ កាមភវាយ បុនព្ភវាយ រូបភវាយ, កម្មភវាយ រូបភវាយ បុនព្ភវាយ អរូបភវាយ, កម្មភវាយ អរូបភវាយ បុនព្ភវាយ បុនប្បុនព្ភវាយ បុនប្បុនគតិយា បុនប្បុនឧបបត្តិយា បុនប្បុនបដិសន្ធិយា បុនប្បុនអត្តភាវាយ បុនប្បុនាភិនិព្ពត្តិយា ន សមេតិ ន សមាគច្ឆតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតិ។ **ធីរោ**តិ ធីរោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវីតិ – ភវាភវាយ ន សមេតិ ធីរោ។

តេនាហ ភគវា –

‘‘ឯតេ ច ញត្វា ឧបនិស្សិតាតិ, ញត្វា មុនី និស្សយេ សោ វីមំសី;
ញត្វា វិមុត្តោ ន វិវាទមេតិ, ភវាភវាយ ន សមេតិ ធីរោ’’តិ។

កលហវិវាទសុត្តនិទ្ទេសោ ឯកាទសមោ។

១២. ចូឡវិយូហសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ ចូឡវិយូហសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

១១៣ **សកំ សកំ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា, វិគ្គយ្ហ នានា កុសលា វទន្តិ;**
យោ ឯវំ ជានាតិ [ឯវំ បជានាតិ (សី.)] **ស វេទិ ធម្មំ, ឥទំ បដិក្កោសមកេវលី សោ។**

សកំ សកំ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានាតិ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា ទិដ្ឋិគតិកា; តេ ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិគតានំ អញ្ញតរញ្ញតរំ ទិដ្ឋិគតំ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា សកាយ សកាយ ទិដ្ឋិយា វសន្តិ សំវសន្តិ អាវសន្តិ បរិវសន្តិ។ យថា អគារិកា ឃរេសុ វសន្តិ, សាបត្តិកា វា អាបត្តីសុ វសន្តិ, សកិលេសា វា កិលេសេសុ វសន្តិ; ឯវមេវ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា ទិដ្ឋិគតិកា, តេ ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិគតានំ អញ្ញតរញ្ញតរំ ទិដ្ឋិគតំ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា សកាយ សកាយ ទិដ្ឋិយា វសន្តិ សំវសន្តិ អាវសន្តិ បរិវសន្តីតិ – សកំ សកំ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា។

វិគ្គយ្ហ នានា កុសលា វទន្តីតិ។ **វិគ្គយ្ហា**តិ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា នានា វទន្តិ វិវិធំ វទន្តិ អញ្ញោញ្ញំ វទន្តិ បុថុ [បុថុំ (សី.)] វទន្តិ, ន ឯកំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ **កុសលា**តិ កុសលវាទា បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – វិគ្គយ្ហ នានា កុសលា វទន្តិ។

យោ ឯវំ ជានាតិ ស វេទិ ធម្មន្តិ។ យោ ឥមំ [ឥទំ (សី. ក.)] ធម្មំ ទិដ្ឋិ បដិបទំ មគ្គំ ជានាតិ សោ ធម្មំ វេទិ អញ្ញាសិ អបស្សិ បដិវិជ្ឈីតិ – យោ ឯវំ ជានាតិ ស វេទិ ធម្មំ។

ឥទំ បដិក្កោសមកេវលី សោតិ។ យោ ឥមំ ធម្មំ ទិដ្ឋិ បដិបទំ មគ្គំ បដិក្កោសតិ, អកេវលី សោ អសមត្តោ សោ អបរិបុណ្ណោ សោ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោតិ – ឥទំ បដិក្កោសមកេវលី សោ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

"សកំ សកំ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា, វិគ្គយ្ហ នានា កុសលា វទន្តិ;
យោ ឯវំ ជានាតិ ស វេទិ ធម្មំ, ឥទំ បដិក្កោសមកេវលី សោ"តិ។

១១៤ **ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ ចាហុ;**
សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសំ, សព្ពេវ ហីមេ កុសលាវទានា។

ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តីតិ។ ឯវំ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា វិវាទយន្តិ, កលហំ ករោន្តិ, ភណ្ឌនំ ករោន្តិ, វិគ្គហំ ករោន្តិ, វិវាទំ ករោន្តិ, មេធគំ ករោន្តិ – "ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ…បេ. … និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី"តិ – ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ។

ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ ចាហូតិ។ បរោ ពាលោ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោ អកុសលោ អវិទ្វា អវិជ្ជាគតោ អញ្ញាណី អវិភាវី ទុប្បញ្ញោតិ, ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ ចាហុ។

សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសន្តិ។ ឥមេសំ សមណព្រាហ្មណានំ វាទោ កតមោ សច្ចោ តច្ឆោ តថោ ភូតោ យាថាវោ អវិបរីតោតិ – សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសំ។

សព្ពេវ ហីមេ កុសលាវទានាតិ។ សព្ពេវិមេ សមណព្រាហ្មណា កុសលវាទា បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – សព្ពេវ ហីមេ កុសលាវទានា។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

"ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ ចាហុ;
សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសំ, សព្ពេវ ហីមេ កុសលាវទានា"តិ។

១១៥. **បរស្ស ចេ ធម្មមនានុជានំ, ពាលោមកោ ហោតិ និហីនបញ្ញោ;**
សព្ពេវ ពាលា សុនិហីនបញ្ញា, សព្ពេវិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា។

បរស្ស ចេ ធម្មមនានុជានន្តិ។ បរស្ស ធម្មំ ទិដ្ឋឹ បដិបទំ មគ្គំ អនានុជានន្តោ អនានុបស្សន្តោ អនានុមនន្តោ អនានុមញ្ញន្តោ អនានុមោទន្តោតិ – បរស្ស ចេ ធម្មមនានុជានំ។

ពាលោមកោ ហោតិ និហីនបញ្ញោតិ។ បរោ ពាលោ ហោតិ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោ, ហីនបញ្ញោ និហីនបញ្ញោ ឱមកបញ្ញោ លាមកបញ្ញោ ឆតុក្កបញ្ញោ បរិត្តបញ្ញោតិ – ពាលោមកោ ហោតិ និហីនបញ្ញោ។

សព្ពេវ ពាលា សុនិហីនបញ្ញាតិ។ សព្ពេវិមេ សមណព្រាហ្មណា ពាលា ហីនា និហីនា ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា បរិត្តា, សព្ពេវ ហីនបញ្ញា និហីនបញ្ញា ឱមកបញ្ញា លាមកបញ្ញា ឆតុក្កបញ្ញា បរិត្តបញ្ញាតិ – សព្ពេវ ពាលា សុនិហីនបញ្ញា។

សព្ពេវិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានាតិ។ សព្ពេវិមេ សមណព្រាហ្មណា ទិដ្ឋិគតិកា; តេ ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិគតានំ អញ្ញតរញ្ញតរំ ទិដ្ឋិគតំ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា សកាយ សកាយ ទិដ្ឋិយា វសន្តិ សំវសន្តិ អាវសន្តិ បរិវសន្តិ។ យថា អគារិកា វា ឃរេសុ វសន្តិ, សាបត្តិកា វា អាបត្តីសុ វសន្តិ, សកិលេសា វា កិលេសេសុ វសន្តិ; ឯវមេវ សព្ពេវិមេ សមណព្រាហ្មណា ទិដ្ឋិគតិកា…បេ.… បរិវសន្តីតិ – សព្ពេវិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា។

តេនាហ ភគវា –

“បរស្ស ចេ ធម្មមនានុជានំ, ពាលោមកោ ហោតិ និហីនបញ្ញោ;
សព្ពេវ ពាលា សុនិហីនបញ្ញា, សព្ពេវិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា”តិ។

១១៦. **សន្ទិដ្ឋិយា ចេវ នវីវទាតា,** [ចេវនវេទាតា (សី.), ចេ បន វិវទាតា (ស្យា.)] **សំសុទ្ធបញ្ញា កុសលា មុតីមា;**
ន តេសំ កោចិ បរិហីនបញ្ញោ, ទិដ្ឋី ហិ តេសម្បិ តថា សមត្តា។

សន្ទិដ្ឋិយា ចេវ នវីវទាតាតិ។ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា អនវីវទាតា អវោទាតា អបរិយោទាតា សំកិលិដ្ឋា សំកិលេសិកាតិ – សន្ទិដ្ឋិយា ចេវ នវីវទាតា។

សំសុទ្ធបញ្ញា កុសលា មុតីមាតិ។ សុទ្ធបញ្ញា វិសុទ្ធបញ្ញា បរិសុទ្ធបញ្ញា វោទាតបញ្ញា បរិយោទាតបញ្ញា។ អថ វា សុទ្ធទស្សនា វិសុទ្ធទស្សនា បរិសុទ្ធទស្សនា វោទាតទស្សនា បរិយោទាតទស្សនាតិ – សំសុទ្ធបញ្ញា។ **កុសលា**តិ កុសលា បណ្ឌិតា បញ្ញវន្តោ ឥទ្ធិមន្តោ ញាណិនោ វិភាវិនោ មេធាវិនោតិ – សំសុទ្ធបញ្ញា កុសលា។ **មុតីមា**តិ មុតិមា បណ្ឌិតា បញ្ញវន្តោ ឥទ្ធិមន្តោ ញាណិនោ វិភាវិនោ មេធាវិនោតិ – សំសុទ្ធបញ្ញា កុសលា មុតីមា។

តេសំ ន កោចិ បរិហីនបញ្ញោតិ។ តេសំ សមណព្រាហ្មណានំ ន កោចិ ហីនបញ្ញោ និហីនបញ្ញោ ឱមកបញ្ញោ លាមកបញ្ញោ ឆតុក្កបញ្ញោ បរិត្តបញ្ញោ អត្ថិ។ សព្ពេវ សេដ្ឋបញ្ញា វិសិដ្ឋបញ្ញា បាមោក្ខបញ្ញា ឧត្តមបញ្ញា បវរបញ្ញាតិ – តេសំ ន កោចិ បរិហីនបញ្ញោ។

ទិដ្ឋី ហិ តេសម្បិ តថា សមត្តាតិ។ តេសំ សមណព្រាហ្មណានំ ទិដ្ឋិ តថា សមត្តា សមាទិន្នា គហិតា បរាមដ្ឋា អភិនិវិដ្ឋា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – ទិដ្ឋី ហិ តេសម្បិ តថា សមត្តា។

តេនាហ ភគវា –

“សន្ទិដ្ឋិយា ចេវ នវីវទាតា, សំសុទ្ធបញ្ញា កុសលា មុតីមា;
តេសំ ន កោចិ បរិហីនបញ្ញោ, ទិដ្ឋី ហិ តេសម្បិ តថា សមត្តា”តិ។

១១៧. **ន វាហមេតំ តថិយន្តិ** [តថិវន្តិ (ស្យា.)] **ព្រូមិ, យមាហុ ពាលា មិថុ អញ្ញមញ្ញំ;**
សកំ សកំ ទិដ្ឋិមកំសុ សច្ចំ, តស្មា ហិ ពាលោតិ បរំ ទហន្តិ។

ន វាហមេតំ តថិយន្តិ ព្រូមីតិ។ នាតិ បដិក្ខេបោ។ **ឯតន្តិ** “ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតានិ នាហំ ឯតំ តច្ឆំ តថំ ភូតំ យាថាវំ អវិបរីត”ន្តិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – ន វាហមេតំ តថិយន្តិ ព្រូមិ។

យមាហុ ពាលា មិថុ អញ្ញមញ្ញន្តិ។ មិថូតិ ទ្វេ ជនា, ទ្វេ កលហការកា, ទ្វេ ភណ្ឌនការកា, ទ្វេ ភស្សការកា, ទ្វេ វិវាទការកា, ទ្វេ អធិករណការកា, ទ្វេ វាទិនោ, ទ្វេ សល្លបកា; តេ អញ្ញមញ្ញំ ពាលោ [ពាលតោ (សី. ក.) ឯវមេញ្ញេសុ ឆប្បទេសុបិ គោបច្ចយន្តវសេន] ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោតិ, ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – យមាហុ ពាលា មិថុ អញ្ញមញ្ញំ។

សកំ សកំ ទិដ្ឋិមកំសុ សច្ចន្តិ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ – សកំ សកំ ទិដ្ឋិមកំសុ សច្ចំ។ “អសស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ…បេ.… “នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ – សកំ សកំ ទិដ្ឋិមកំសុ សច្ចំ។

តស្មា ហិ ពាលោតិ បរំ ទហន្តីតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា បរំ ពាលោ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោតិ ទហន្តិ បស្សន្តិ ទក្ខន្តិ ឱលោកេន្តិ និជ្ឈាយន្តិ ឧបបរិក្ខន្តីតិ – តស្មា ហិ ពាលោតិ បរំ ទហន្តិ។

តេនាហ ភគវា –

> “ន វាហមេតំ តថិយន្តិ ព្រូមិ, យមាហុ ពាលា មិថុ អញ្ញមញ្ញំ;
> សកំ សកំ ទិដ្ឋិមកំសុ សច្ចំ, តស្មា ហិ ពាលោតិ បរំ ទហន្តី”តិ។

១១៨. **យមាហុ សច្ចំ តថិយន្តិ ឯកេ, តមាហុ អញ្ញេបិ** [អញ្ញេ (សី. ក.)] **តុច្ឆំ មុសាតិ;**
ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, កស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តិ។

យមាហុ សច្ចំ តថិយន្តិ ឯកេតិ។ យំ ធម្មំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ ឯកេ សមណព្រាហ្មណា “ឥទំ សច្ចំ តច្ឆំ តថំ ភូតំ យាថាវំ អវិបរីត”ន្តិ, ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – យមាហុ សច្ចំ តថិយន្តិ ឯកេ។

តមាហុ អញ្ញេបិ តុច្ឆំ មុសាតីតិ។ តមេវ ធម្មំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ ឯកេ សមណព្រាហ្មណា “តុច្ឆំ ឯតំ, មុសា ឯតំ, អភូតំ ឯតំ, អលិកំ ឯតំ, អយាថាវំ ឯត”ន្តិ, ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – តមាហុ អញ្ញេបិ តុច្ឆំ មុសាតិ។

ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តីតិ។ ឯវំ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា វិវាទយន្តិ, កលហំ ករោន្តិ, ភណ្ឌនំ ករោន្តិ, វិគ្គហំ ករោន្តិ, វិវាទំ ករោន្តិ , មេធគំ ករោន្តិ – “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ…បេ.… និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី”តិ – ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ។

កស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តីតិ។ **កស្មា**តិ កស្មា កិំការណា កិំហេតុ កិំបច្ចយា កិំនិទានា កិំសមុទយា កិំជាតិកា កិំបភវា ន ឯកំ វទន្តិ នានា វទន្តិ វិវិធំ វទន្តិ អញ្ញោញ្ញំ [អញ្ញោញ្ញេ (ក.)] វទន្តិ បុថុ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – កស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តិ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

> “យមាហុ សច្ចំ តថិយន្តិ ឯកេ, តមាហុ អញ្ញេបិ តុច្ឆំ មុសាតិ;
> ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, កស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តី”តិ។

១១៩. **ឯកញ្ហិ សច្ចំ ន ទុតីយមត្ថិ, យស្មិំ បជា នោ វិវទេ បជានំ;**
នានា តេ សច្ចានិ សយំ ថុនន្តិ, តស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តិ។

ឯកញ្ហិ សច្ចំ ន ទុតីយមត្ថីតិ។ ឯកំ សច្ចំ វុច្ចតិ ទុក្ខនិរោធោ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ អថ វា ឯកំ សច្ចំ វុច្ចតិ – មគ្គសច្ចំ, និយ្យានសច្ចំ,

ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាសង្កប្បោ, សម្មាវាចា, សម្មាកម្មន្តោ, សម្មាអាជីវោ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ, សម្មាសមាធីតិ – ឯកញ្ហិ សច្ចំ ន ទុតីយមត្ថិ។

យស្មិំ បជា នោ វិវទេ បជានន្តិ។ **យស្មិន្តិ** យស្មិំ សច្ចេ។ **បជាតិ** សត្តាធិវចនំ។ **បជានន្តិ** [បជានំ (សី. ក.), បជា (ស្យា.)] យំ សច្ចំ បជានន្តា អាជានន្តា វិជានន្តា បដិវិជានន្តា បដិវិជ្ឈន្តា ន កលហំ ករេយ្យុំ, ន ភណ្ឌនំ ករេយ្យុំ, ន វិគ្គហំ ករេយ្យុំ, ន វិវាទំ ករេយ្យុំ, ន មេធគំ ករេយ្យុំ, កលហំ ភណ្ឌនំ វិគ្គហំ វិវាទំ មេធគំ បជហេយ្យុំ, វិនោទេយ្យុំ, ព្យន្តី ករេយ្យុំ [ព្យន្តិករេយ្យុំ (សី. ស្យា.)], អនភាវំ គមេយ្យុន្តិ – យស្មិំ បជា នោ វិវទេ បជានំ។

នានា តេ សច្ចានិ សយំ ថុនន្តីតិ។ នានា តេ សច្ចានិ សយំ ថុនន្តិ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ សយំ ថុនន្តិ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ “អសស្សតោ លោកោ…បេ… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ សយំ ថុនន្តិ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – នានា តេ សច្ចានិ សយំ ថុនន្តិ។

តស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តីតិ។ **តស្មាតិ** តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា ន ឯកំ វទន្តិ នានា វទន្តិ វិវិធំ វទន្តិ អញ្ញោញ្ញំ វទន្តិ បុថុ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – តស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តិ។

តេនាហ ភគវា –

“ឯកញ្ហិ សច្ចំ ន ទុតីយមត្ថិ, យស្មិំ បជា នោ វិវទេ បជានំ;
នានា តេ សច្ចានិ សយំ ថុនន្តិ, តស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តី”តិ។

១២០. **កស្មា នុ សច្ចានិ វទន្តិ នានា, បវាទិយាសេ កុសលាវទានា;**
សច្ចានិ សុតានិ ពហូនិ នានា, ឧទាហុ តេ តក្កមនុស្សរន្តិ។

កស្មា នុ សច្ចានិ វទន្តិ នានាតិ។ **កស្មាតិ** កស្មា កឹការណា កឹហេតុ កឹបច្ចយា កឹនិទានា សច្ចានិ នានា [នានានិ (ក.)] វទន្តិ, វិវិធានិ វទន្តិ, អញ្ញោញ្ញានិ វទន្តិ, បុថូនិ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – កស្មា នុ សច្ចានិ វទន្តិ នានា។

បវាទិយាសេ កុសលាវទានាតិ។ **បវាទិយាសេតិ** វិប្បវទន្តីតិបិ បវាទិយាសេ។ អថ វា សកំ សកំ ទិដ្ឋិគតំ បវទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ បវទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ “អសស្សតោ លោកោ…បេ… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ បវទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ **កុសលាវទានាតិ** កុសលវាទា បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – បវាទិយាសេ កុសលាវទានា។

សច្ចានិ សុតានិ ពហូនិ នានាតិ សច្ចានិ សុតានិ ពហុកានិ នានានិ វិវិធានិ អញ្ញោញ្ញានិ បុថូនីតិ – សច្ចានិ សុតានិ ពហូនិ នានា។

ឧទាហុ តេ តក្កមនុស្សរន្តីតិ ឧទាហុ តក្កេន សង្កប្បេន យាយន្តិ នីយន្តិ វុយ្ហន្តិ សំហរីយន្តីតិ ។ ឯវម្បិ ឧទាហុ តេ តក្កមនុស្សរន្តិ។ អថ វា តក្កបរិយាហតំ វីមំសានុចរិតំ សយំ បដិភានំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ។ ឯវម្បិ ឧទាហុ តេ តក្កមនុស្សរន្តិ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“កស្មា នុ សច្ចានិ វទន្តិ នានា, បវាទិយាសេ កុសលាវទានា;
សច្ចានិ សុតានិ ពហូនិ នានា, ឧទាហុ តេ តក្កមនុស្សរន្តី”តិ។

១២១. **ន ហេវ សច្ចានិ ពហូនិ នានា, អញ្ញត្រ សញ្ញាយ និច្ចានិ លោកេ;**
តក្កញ្ច ទិដ្ឋីសុ បកប្បយិត្វា, សច្ចំ មុសាតិ ទ្វយធម្មមាហុ។

ន ហេវ សច្ចានិ ពហូនិ នានាតិ ន ហេវ សច្ចានិ ពហុកានិ នានានិ វិវិធានិ អញ្ញោញ្ញានិ បុថូនីតិ – ន ហេវ សច្ចានិ ពហូនិ នានា។

អញ្ញត្រ សញ្ញាយ និច្ចានិ លោកេតិ អញ្ញត្រ សញ្ញាយ និច្ចគ្គាហា ឯកញ្ញេវ សច្ចំ លោកេ កថីយតិ ភណីយតិ ទីបីយតិ វោហរីយតិ – ទុក្ខនិរោធោ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ អថ វា ឯកំ សច្ចំ វុច្ចតិ មគ្គសច្ចំ, និយ្យានសច្ចំ, ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ ...បេ... សម្មាសមាធីតិ – អញ្ញត្រ សញ្ញាយ និច្ចានិ លោកេ។

តក្កញ្ច ទិដ្ឋីសុ បកប្បយិត្វា, សច្ចំ មុសាតិ ទ្វយធម្មមាហូតិ។ តក្កំ វិតក្កំ សង្កប្បំ តក្កយិត្វា វិតក្កយិត្វា សង្កប្បយិត្វា ទិដ្ឋិគតានិ ជនេន្តិ សញ្ជនេន្តិ និព្ពត្តេន្តិ អភិនិព្ពត្តេន្តិ។ ទិដ្ឋិគតានិ ជនេត្វា សញ្ជនេត្វា និព្ពត្តេត្វា អភិនិព្ពត្តេត្វា “មយ្ហំ សច្ចំ តុយ្ហំ មុសា”តិ, ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – តក្កញ្ច ទិដ្ឋីសុ បកប្បយិត្វា សច្ចំ មុសាតិ ទ្វយធម្មមាហុ។

តេនាហ ភគវា –

“ន ហេវ សច្ចានិ ពហូនិ នានា, អញ្ញត្រ សញ្ញាយ និច្ចានិ លោកេ;
តក្កញ្ច ទិដ្ឋីសុ បកប្បយិត្វា, សច្ចំ មុសាតិ ទ្វយធម្មមាហូ”តិ។

១២២. **ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា, ឯតេ ច** [ឯតេសុ (សី.)] **និស្សាយ វិមានទស្សី;**
វិនិច្ឆយេ ឋត្វា បហស្សមានោ, ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ ចាហ។

ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា, ឯតេ ច និស្សាយ វិមានទស្សីតិ។ ទិដ្ឋំ វា ទិដ្ឋសុទ្ធី វា, សុតំ វា សុតសុទ្ធី វា, សីលំ វា សីលសុទ្ធី វា, វតំ វា វតសុទ្ធី វា, មុតំ វា មុតសុទ្ធី វា និស្សាយ ឧបនិស្សាយ គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វាតិ – ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា។ **ឯតេ ច និស្សាយ វិមានទស្សី**តិ។ ន សម្មានេតីតិបិ វិមានទស្សី។ អថ វា ទោមនស្សំ ជនេតីតិបិ វិមានទស្សីតិ – ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា ឯតេ ច និស្សាយ វិមានទស្សី។

វិនិច្ឆយេ ឋត្វា បហស្សមានោតិ។ វិនិច្ឆយា វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ។ ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយេ វិនិច្ឆយទិដ្ឋិយា ឋត្វា បតិដ្ឋហិត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វាតិ – វិនិច្ឆយេ ឋត្វា។ **បហស្សមានោ**តិ តុដ្ឋោ ហោតិ ហដ្ឋោ បហដ្ឋោ អត្តមនោ បរិបុណ្ណសង្កប្បោ។ អថ វា ទន្តវិទំសកំ បហស្សមានោតិ – វិនិច្ឆយេ ឋត្វា បហស្សមានោ។

ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ ចាហាតិ។ បរោ ពាលោ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោ អកុសលោ អវិទ្វា អវិជ្ជាគតោ អញ្ញាណី អវិភាវី អមេធាវី ទុប្បញ្ញោតិ, ឯវមាហ ឯវំ កថេតិ ឯវំ ភណតិ ឯវំ ទីបយតិ ឯវំ វោហរតីតិ – ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ ចាហ។

តេនាហ ភគវា –

“ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា, ឯតេ ច និស្សាយ វិមានទស្សី;
វិនិច្ឆយេ ឋត្វា បហស្សមានោ, ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ ចាហា”តិ។

១២៣. **យេនេវ ពាលោតិ បរំ ទហាតិ, តេនាតុមានំ កុសលោតិ ចាហ;**
សយមត្តនា សោ កុសលាវទានោ, អញ្ញំ វិមានេតិ តទេវ បាវ។

យេនេវ ពាលោតិ បរំ ទហាតីតិ។ យេនេវ ហេតុនា យេន បច្ចយេន យេន ការណេន យេន បភវេន បរំ ពាលតោ ហីនតោ និហីនតោ ឱមកតោ លាមកតោ ឆតុក្កតោ បរិត្តតោ ទហតិ បស្សតិ ទក្ខតិ ឱលោកេតិ និជ្ឈាយតិ ឧបបរិក្ខតីតិ – យេនេវ ពាលោតិ បរំ ទហាតិ។

តេនាតុមានំ កុសលោតិ ចាហាតិ។ **អាតុមានោ** វុច្ចតិ អត្តា។ សោបិ តេនេវ ហេតុនា តេន បច្ចយេន តេន ការណេន តេន បភវេន អត្តានំ អហមស្មិ កុសលោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវីតិ – តេនាតុមានំ កុសលោតិ ចាហ។

សយមត្តនា សោ កុសលាវទានោតិ។ សយមេវ អត្តានំ កុសលវាទោ បណ្ឌិតវាទោ ថិរវាទោ ញាយវាទោ ហេតុវាទោ លក្ខណវាទោ ការណវាទោ ឋានវាទោ សកាយ លទ្ធិយាតិ – សយមត្តនា សោ កុសលាវទានោ។

អញ្ញំ វិមានេតិ តទេវ បាវាតិ។ ន សម្មានេតីតិបិ អញ្ញំ វិមានេតិ។ អថ វា ទោមនស្សំ ជនេតីតិបិ អញ្ញំ វិមានេតិ។ **តទេវ បាវា**តិ តទេវ តំ ទិដ្ឋិគតំ បាវទតិ "ឥតិបាយំ បុគ្គលោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ វិបរីតទស្សនោ"តិ – អញ្ញំ វិមានេតិ តទេវ បាវទ។

តេនាហ ភគវា –

"យេនេវ ពាលោតិ បរំ ទហាតិ, តេនាតុមានំ កុសលោតិ ចាហ;
សយមត្តនា សោ កុសលាវទានោ, អញ្ញំ វិមានេតិ តទេវ បាវា"តិ។

១២៤. **អតិសារទិដ្ឋិយា សោ សមត្តោ, មានេន មត្តោ បរិបុណ្ណមានី;**
សយមេវ សាមំ មនសាភិសិត្តោ, ទិដ្ឋី ហិ សា តស្ស តថា សមត្តា។

អតិសារទិដ្ឋិយា សោ សមត្តោតិ។ អតិសារទិដ្ឋិយោ វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ។ កីការណា អតិសារទិដ្ឋិយោ វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ? សព្ពា តា ទិដ្ឋិយោ ការណាតិក្កន្តា លក្ខណាតិក្កន្តា ឋានាតិក្កន្តា, តំការណា អតិសារទិដ្ឋិយោ វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ។ សព្ពាបិ ទិដ្ឋិយោ អតិសារទិដ្ឋិយោ [សព្ពេបិ តិត្ថិយា អតិសារទិដ្ឋិយា (ស្យា.)]។ កីការណា សព្ពាបិ ទិដ្ឋិយោ វុច្ចន្តិ អតិសារទិដ្ឋិយោ? តេ [តា (ក.)] អញ្ញមញ្ញំ អតិក្កមិត្វា សមតិក្កមិត្វា វីតិវត្តិត្វា ទិដ្ឋិគតានិ ជនេន្តិ សញ្ជនេន្តិ និព្ពត្តេន្តិ អភិនិព្ពត្តេន្តិ, តំការណា សព្ពាបិ ទិដ្ឋិយោ វុច្ចន្តិ អតិសារទិដ្ឋិយោ។ **អតិសារទិដ្ឋិយា សោ សមត្តោ**តិ។ អតិសារទិដ្ឋិយា សមត្តោ បរិបុណ្ណោ អនោមោតិ – អតិសារទិដ្ឋិយា សោ សមត្តោ។

មានេន មត្តោ បរិបុណ្ណមានីតិ។ សកាយ ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋិមានេន មត្តោ បមត្តោ ឧម្មត្តោ អតិមត្តោតិ – មានេន មត្តោ។ **បរិបុណ្ណមានី**តិ បរិបុណ្ណមានី សមត្តមានី អនោមមានីតិ – មានេន មត្តោ បរិបុណ្ណមានី។

សយមេវ សាមំ មនសាភិសិត្តោតិ។ សយមេវ អត្តានំ ចិត្តេន អភិសិញ្ចតិ "អហមស្មិ កុសលោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី"តិ – សយមេវ សាមំ មនសាភិសិត្តោ។

ទិដ្ឋី ហិ សា តស្ស តថា សមត្តាតិ។ តស្ស សា ទិដ្ឋិ តថា សមត្តា សមាទិន្នា គហិតា បរាមដ្ឋា អភិនិវិដ្ឋា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – ទិដ្ឋី ហិ សា តស្ស តថា សមត្តា។

តេនាហ ភគវា –

"អតិសារទិដ្ឋិយា សោ សមត្តោ, មានេន មត្តោ បរិបុណ្ណមានី;
សយមេវ សាមំ មនសាភិសិត្តោ, ទិដ្ឋី ហិ សា តស្ស តថា សមត្តា"តិ។

១២៥. **បរស្ស ចេ ហិ វចសា និហីនោ, តុមោ សហា ហោតិ និហីនបញ្ញោ;**
អថ ចេ សយំ វេទគូ ហោតិ ធីរោ, ន កោចិ ពាលោ សមណេសុ អត្ថិ។

បរស្ស ចេ ហិ វចសា និហីនោតិ បរស្ស ចេ វាចាយ វចនេន និន្ទិតការណា គរហិតការណា ឧបវទិតការណា បរោ ពាលោ ហោតិ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោតិ – បរស្ស ចេ ហិ វចសា និហីនោ។ **តុមោ សហា ហោតិ និហីនបញ្ញោ**តិ។ សោបិ តេនេវ សហា ហោតិ ហីនបញ្ញោ និហីនបញ្ញោ ឱមកបញ្ញោ លាមកបញ្ញោ ឆតុក្កបញ្ញោ បរិត្តបញ្ញោតិ – តុមោ សហា ហោតិ និហីនបញ្ញោ។

អថ ចេ សយំ វេទគូ ហោតិ ធីរោតិ អថ ចេ សយំ វេទគូ ហោតិ ធីរោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវីតិ – អថ ចេ សយំ វេទគូ ហោតិ ធីរោ។

ន កោចិ ពាលោ សមណេសុ អត្ថីតិ។ សមណេសុ ន កោចិ ពាលោ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោ អត្ថិ, សព្ពេវ សេដ្ឋបញ្ញា [អគ្គបញ្ញា សេដ្ឋបញ្ញា (ស្យា.)] វិសិដ្ឋបញ្ញា បាមោក្ខបញ្ញា ឧត្តមបញ្ញា បវរបញ្ញាតិ – ន កោចិ ពាលោ សមណេសុ អត្ថិ។

តេនាហ ភគវា –

"បរស្ស ចេ ហិ វចសា និហីនោ, តុមោ សហា ហោតិ និហីនបញ្ញោ;

អថ ចេ សយំ វេទគូ ហោតិ ធីរោ, ន កោចិ ពាលោ សមណេសុ អត្ថី”តិ។

១២៦.អញ្ញំ ឥតោ យាភិវទន្តិ ធម្មំ, អបរទ្ធា សុទ្ធិមកេវលី តេ;
ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ វទន្តិ, សន្ទិដ្ឋិរាគេន ហិ តេភិរត្តា។

អញ្ញំ ឥតោ យាភិវទន្តិ ធម្មំ, អបរទ្ធា សុទ្ធិមកេវលី តេតិ។ ឥតោ អញ្ញំ ធម្មំ ទិដ្ឋិ បដិបទំ មគ្គំ យេ អភិវទន្តិ, តេ សុទ្ធិមគ្គំ វិសុទ្ធិមគ្គំ បរិសុទ្ធិមគ្គំ វោទាតមគ្គំ បរិយោទាតមគ្គំ វិរទ្ធា អបរទ្ធា ខលិតា គលិតា អញ្ញាយ អបរទ្ធា អកេវលី តេ, អសមត្តា តេ, អបរិបុណ្ណា តេ, ហីនា និហីនា ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា បរិត្តាតិ – អញ្ញំ ឥតោ យាភិវទន្តិ ធម្មំ, អបរទ្ធា សុទ្ធិមកេវលី តេ។

ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ វទន្តីតិ។ តិត្ថំ វុច្ចតិ ទិដ្ឋិគតំ។ តិត្ថិយា វុច្ចន្តិ ទិដ្ឋិគតិកា។ បុថុទិដ្ឋិយា បុថុទិដ្ឋិគតានិ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ វទន្តិ។

សន្ទិដ្ឋិរាគេន ហិ តេភិរត្តាតិ។ សកាយ ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋិរាគេន រត្តា អភិរត្តាតិ – សន្ទិដ្ឋិរាគេន ហិ តេភិរត្តា។

តេនាហ ភគវា –

“អញ្ញំ ឥតោ យាភិវទន្តិ ធម្មំ, អបរទ្ធា សុទ្ធិមកេវលី តេ;
ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ វទន្តិ, សន្ទិដ្ឋិរាគេន ហិ តេភិរត្តា”តិ។

១២៧.ឥធេវ សុទ្ធី ឥតិ វាទយន្តិ, នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហុ;
ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ និវិដ្ឋា, សកាយនេ តត្ថ ទឡ្ហំ វទានា។

ឥធេវ សុទ្ធី ឥតិ វាទយន្តីតិ។ ឥធ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ ឥធ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ “អសស្សតោ លោកោ…បេ.… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ ឥធ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ឥធេវ សុទ្ធី ឥតិ វាទយន្តិ។

នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហូតិ។ អត្តនោ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋិ បដិបទំ មគ្គំ ឋបេត្វា សព្ពេ បរវាទេ ខិបន្តិ ឧក្ខិបន្តិ បរិក្ខិបន្តិ។ “សោ សត្ថា ន សព្ពញ្ញូ, ធម្មោ ន ស្វាក្ខាតោ, គណោ ន សុប្បដិបន្នោ, ទិដ្ឋិ ន ភទ្ទិកា, បដិបទា ន សុបញ្ញត្តា, មគ្គោ ន និយ្យានិកោ, នត្ថេត្ថ សុទ្ធិ វា វិសុទ្ធិ វា បរិសុទ្ធិ វា, មុត្តិ វា វិមុត្តិ វា បរិមុត្តិ វា, នត្ថេត្ថ សុជ្ឈន្តិ វា វិសុជ្ឈន្តិ វា បរិសុជ្ឈន្តិ វា, មុច្ចន្តិ វា វិមុច្ចន្តិ វា បរិមុច្ចន្តិ វា ហីនា និហីនា ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា បរិត្តា”តិ, ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហុ។

ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ និវិដ្ឋាតិ។ តិត្ថំ វុច្ចតិ ទិដ្ឋិគតំ។ តិត្ថិយា វុច្ចន្តិ ទិដ្ឋិគតិកា។ បុថុទិដ្ឋិយា [បុថុតិត្ថិយា (សី. ក.) បុរិមគាថាយ បាឋភេទោ នត្ថិ] បុថុទិដ្ឋិគតេសុ និវិដ្ឋា បតិដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ និវិដ្ឋា។

សកាយនេ តត្ថ ទឡ្ហំ វទានាតិ។ ធម្មោ សកាយនំ, ទិដ្ឋិ សកាយនំ, បដិបទា សកាយនំ, មគ្គោ សកាយនំ, សកាយនេ ទឡ្ហវាទា ថិរវាទា ពលិកវាទា អវដ្ឋិតវាទាតិ – សកាយនេ តត្ថ ទឡ្ហំ វទានា។

តេនាហ ភគវា –

“ឥធេវ សុទ្ធី ឥតិ វាទយន្តិ, នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហុ;
ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ និវិដ្ឋា, សកាយនេ តត្ថ ទឡ្ហំ វទានា”តិ។

១២៨.សកាយនេ វាបិ ទឡ្ហំ វទានោ, កមេត្ថ [កំ តត្ថ (សី. ក.)] ពាលោតិ បរំ ទហេយ្យ;
សយំវ [សយមេវ (ស្យា.)] សោ មេធគមាវហេយ្យ, បរំ វទំ ពាលមសុទ្ធិធម្មំ។

សកាយនេ វាបិ ទឡ្ហំ វទានោតិ។ ធម្មោ សកាយនំ, ទិដ្ឋិ សកាយនំ, បដិបទា សកាយនំ, មគ្គោ សកាយនំ, សកាយនេ ទឡ្ហវាទោ ថិរវាទោ ពលិកវាទោ អវដ្ឋិតវាទោតិ – សកាយនេ វាបិ ទឡ្ហំ វទានោ។

កមេត្ថ ពាលោតិ បរំ ទហេយ្យាតិ។ **ឯត្ថា**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា បរំ ពាលតោ ហីនតោ និហីនតោ ឱមកតោ លាមកតោ ឆតុក្កតោ បរិត្តតោ កំ ទហេយ្យ កំ បស្សេយ្យ កំ ទក្ខេយ្យ កំ ឱលោកេយ្យ កំ និជ្ឈាយេយ្យ កំ ឧបបរិក្ខេយ្យាតិ – កមេត្ថ ពាលោតិ បរំ ទហេយ្យ។

សយំវ សោ មេធគមាវហេយ្យ, បរំ វទំ ពាលមសុទ្ធិធម្មន្តិ។ បរោ ពាលោ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោ អសុទ្ធិធម្មោ អវិសុទ្ធិធម្មោ អបរិសុទ្ធិធម្មោ អវោទាតធម្មោតិ – ឯវំ វទន្តោ ឯវំ កថេន្តោ ឯវំ ភណន្តោ ឯវំ ទីបយន្តោ ឯវំ វោហរន្តោ សយមេវ កលហំ ភណ្ឌនំ វិគ្គហំ វិវាទំ មេធគំ អាវហេយ្យ សមាវហេយ្យ អាហរេយ្យ សមាហរេយ្យ អាកឌ្ឍេយ្យ សមាកឌ្ឍេយ្យ គណ្ហេយ្យ បរាមសេយ្យ អភិនិវិសេយ្យាតិ – សយំវ សោ មេធគមាវហេយ្យ បរំ វទំ ពាលមសុទ្ធិធម្មំ។

តេនាហ ភគវា –

“សកាយនេ វាបិ ទឡ្ហំ វទានោ, កមេត្ថ ពាលោតិ បរំ ទហេយ្យ;
សយំវ សោ មេធគមាវហេយ្យ, បរំ វទំ ពាលមសុទ្ធិធម្ម”ន្តិ។

១២៩. **វិនិច្ឆយេ ឋត្វា សយំ បមាយ, ឧទ្ធំស** [ឧទ្ធំ សោ (ស្យា.)] **លោកស្មិំ វិវាទមេតិ;**
ហិត្វាន សព្ពានិ វិនិច្ឆយានិ, ន មេធគំ កុព្ពតិ ជន្តុ លោកេ។

វិនិច្ឆយេ ឋត្វា សយំ បមាយាតិ។ វិនិច្ឆយា វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ។ វិនិច្ឆយទិដ្ឋិយា ឋត្វា បតិដ្ឋហិត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា វិនិច្ឆយេ ឋត្វា។ **សយំ បមាយា**តិ សយំ បមាយ បមិនិត្វា។ “អយំ សត្ថា សព្ពញ្ញូ”តិ សយំ បមាយ បមិនិត្វា, “អយំ ធម្មោ ស្វាក្ខាតោ… អយំ គណោ សុប្បដិបន្នោ… អយំ ទិដ្ឋិ ភទ្ទិកា… អយំ បដិបទា សុបញ្ញត្តា… អយំ មគ្គោ និយ្យានិកោ”តិ សយំ បមាយ បមិនិត្វាតិ – វិនិច្ឆយេ ឋត្វា សយំ បមាយ។

ឧទ្ធំស លោកស្មិំ វិវាទមេតីតិ។ ឧទ្ធំសោ វុច្ចតិ អនាគតំ។ អត្តនោ វាទំ ឧទ្ធំ ឋបេត្វា សយមេវ កលហំ ភណ្ឌនំ វិគ្គហំ វិវាទំ មេធគំ ឯតិ ឧបេតិ ឧបគច្ឆតិ គណ្ហាតិ បរាមសតិ អភិនិវិសតីតិ។ ឯវម្បិ ឧទ្ធំស លោកស្មិំ វិវាទមេតិ។ អថ វា អញ្ញេន ឧទ្ធំ វាទេន សទ្ធិំ កលហំ ករោតិ ភណ្ឌនំ ករោតិ វិគ្គហំ ករោតិ វិវាទំ ករោតិ មេធគំ ករោតិ – “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ…បេ…. និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី”តិ។ ឯវម្បិ ឧទ្ធំស លោកស្មិំ វិវាទមេតិ។

ហិត្វាន សព្ពានិ វិនិច្ឆយានីតិ។ វិនិច្ឆយា វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ។ ទិដ្ឋិវិនិច្ឆយា សព្ពេ វិនិច្ឆយេ [សព្ពា វិនិច្ឆិតទិដ្ឋិយោ (ស្យា.), សព្ពា វិនិច្ឆយទិដ្ឋិយោ (ក.)] ហិត្វា ចជិត្វា បរិច្ចជិត្វា ជហិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តី ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – ហិត្វាន សព្ពានិ វិនិច្ឆយានិ។

ន មេធគំ កុព្ពតិ ជន្តុ លោកេតិ។ ន កលហំ ករោតិ, ន ភណ្ឌនំ ករោតិ, ន វិគ្គហំ ករោតិ, ន វិវាទំ ករោតិ, ន មេធគំ ករោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “ឯវំ វិមុត្តចិត្តោ ខោ, អគ្គិវេស្សន, ភិក្ខុ ន កេនចិ សំវទតិ, ន កេនចិ វិវទតិ, យញ្ច លោកេ វុត្តំ តេន ច វោហរតិ អបរាមស”ន្តិ។ **ជន្តូ**តិ សត្តោ នរោ មានវោ បោសោ បុគ្គលោ ជីវោ ជាគុ ជន្តុ ឥន្ទគុ មនុជោ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ…បេ…. អាយតនលោកេតិ – ន មេធគំ កុព្ពតិ ជន្តុ លោកេតិ។

តេនាហ ភគវា –

“វិនិច្ឆយេ ឋត្វា សយំ បមាយ, ឧទ្ធំស លោកស្មិំ វិវាទមេតិ;
ហិត្វាន សព្ពានិ វិនិច្ឆយានិ, ន មេធគំ កុព្ពតិ ជន្តុ លោកេ”តិ។

ចូឡវិយូហសុត្តនិទ្ទេសោ ទ្វាទសមោ។

១៣. មហាវិយូហសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ មហាវិយូហសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

១៣០. **យេ កេចិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា, ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តិ** [សច្ចន្តិ បវាទយន្តិ (ស្យា.)] ;
សព្ពេវ តេ និន្ទមន្វានយន្តិ, អថោ បសំសម្បិ លភន្តិ តត្ថ។

យេ កេចិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានាតិ។ **យេ កេចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – យេ កេចីតិ។ **ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា**តិ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា ទិដ្ឋិគតិកា; តេ ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិគតានំ អញ្ញតរញ្ញតរំ ទិដ្ឋិគតំ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា សកាយ សកាយ ទិដ្ឋិយា វសន្តិ សំវសន្តិ អាវសន្តិ បរិវសន្តិ។ យថា អគារិកា វា ឃរេសុ វសន្តិ, សាបត្តិកា វា អាបត្តីសុ វសន្តិ, សកិលេសា វា កិលេសេសុ វសន្តិ; ឯវមេវ សន្តេកេ...បេ.... បរិវសន្តីតិ – យេ កេចិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា។

ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តីតិ។ "សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ "អសស្សតោ លោកោ...បេ.... នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តិ។

សព្ពេវ តេ និន្ទមន្វានយន្តីតិ។ សព្ពេវ តេ សមណព្រាហ្មណា និន្ទមេវ អន្វេន្តិ, គរហមេវ អន្វេន្តិ, អកិត្តិមេវ អន្វេន្តិ; សព្ពេ និន្ទិតាយេវ ហោន្តិ, គរហិតាយេវ ហោន្តិ, អកិត្តិតាយេវ ហោន្តីតិ – សព្ពេវ តេ និន្ទមន្វានយន្តិ។

អថោ បសំសម្បិ លភន្តិ តត្ថាតិ។ តត្ថ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា បសំសំ ថោមនំ កិត្តិំ វណ្ណហារិកំ លភន្តិ បដិលភន្តិ ឧបគច្ឆន្តិ វិន្ទន្តីតិ – អថោ បសំសម្បិ លភន្តិ តត្ថ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

"យេ កេចិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា, ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តិ;
សព្ពេវ តេ និន្ទមន្វានយន្តិ, អថោ បសំសម្បិ លភន្តិ តត្ថា"តិ។

១៣១. **អប្បញ្ហិ ឯតំ ន អលំ សមាយ, ទុវេ វិវាទស្ស ផលានិ ព្រូមិ;**
ឯតម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថ, ខេមាភិបស្សំ អវិវាទភូមិំ។

អប្បញ្ហិ ឯតំ ន អលំ សមាយាតិ។ **អប្បញ្ហិ ឯត**ន្តិ អប្បកំ ឯតំ, ឱមកំ ឯតំ, ថោកកំ ឯតំ, លាមកំ ឯតំ, ឆតុក្កំ ឯតំ, បរិត្តកំ ឯតន្តិ – អប្បញ្ហិ ឯតំ។ **ន អលំ សមាយា**តិ នាលំ រាគស្ស សមាយ, ទោសស្ស សមាយ, មោហស្ស សមាយ , កោធស្ស... ឧបនាហស្ស... មក្ខស្ស... បឡាសស្ស... ឥស្សាយ... មច្ឆរិយស្ស... មាយាយ... សាឋេយ្យស្ស... ថម្ភស្ស... សារម្ភស្ស... មានស្ស... អតិមានស្ស... មទស្ស... បមាទស្ស... សព្ពកិលេសានំ... សព្ពទុច្ចរិតានំ... សព្ពទរថានំ ... សព្ពបរិឡាហានំ... សព្ពសន្តាបានំ... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សមាយ ឧបសមាយ វូបសមាយ និព្ពានាយ បដិនិស្សគ្គាយ បដិបស្សទ្ធិយាតិ – អប្បញ្ហិ ឯតំ ន អលំ សមាយ។

ទុវេ វិវាទស្ស ផលានិ ព្រូមីតិ។ ទិដ្ឋិកលហស្ស ទិដ្ឋិភណ្ឌនស្ស ទិដ្ឋិវិគ្គហស្ស ទិដ្ឋិវិវាទស្ស ទិដ្ឋិមេធគស្ស ទ្វេ ផលានិ ហោន្តិ – ជយបរាជយោ ហោតិ, លាភាលាភោ ហោតិ, យសាយសោ ហោតិ, និន្ទាបសំសោ ហោតិ, សុខទុក្ខំ ហោតិ, សោមនស្សទោមនស្សំ ហោតិ, ឥដ្ឋានិដ្ឋំ ហោតិ, អនុនយបដិឃំ ហោតិ, ឧគ្ឃាតិនិគ្ឃាតិ ហោតិ, អនុរោធវិរោធោ ហោតិ។ អថ វា តំ កម្មំ និរយសំវត្តនិកំ, តិរច្ឆានយោនិសំវត្តនិកំ, បេត្តិវិសយសំវត្តនិកន្តិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – ទុវេ វិវាទស្ស ផលានិ ព្រូមិ។

ឯតម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថាតិ។ **ឯតម្បិ ទិស្វា**តិ ឯតំ អាទីនវំ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា ទិដ្ឋិកលហេសុ ទិដ្ឋិភណ្ឌនេសុ ទិដ្ឋិវិគ្គហេសុ ទិដ្ឋិវិវាទេសុ ទិដ្ឋិមេធគេសូតិ – ឯតម្បិ ទិស្វា។ **ន វិវាទយេថា**តិ ន កលហំ ករេយ្យ, ន ភណ្ឌនំ ករេយ្យ, ន វិគ្គហំ ករេយ្យ, ន វិវាទំ ករេយ្យ, ន មេធគំ ករេយ្យ, កលហំ ភណ្ឌនំ វិគ្គហំ វិវាទំ មេធគំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, កលហា ភណ្ឌនា

វិគ្គហា វិវាទា មេធគា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – ឯតម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថ។

ខេមាភិបស្សំ អវិវាទភូមិន្តិ។ អវិវាទភូមី វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ ឯតំ អវិវាទភូមី ខេមតោ តាណតោ លេណតោ សរណតោ អភយតោ អច្ចុតតោ អមតតោ និព្ពានតោ បស្សន្តោ ទក្ខន្តោ ឱលោកេន្តោ និជ្ឈាយន្តោ ឧបបរិក្ខន្តោតិ – ខេមាភិបស្សំ អវិវាទភូមី។

តេនាហ ភគវា –

“អប្បញ្ហិ ឯតំ ន អលំ សមាយ, ទុវេ វិវាទស្ស ផលានិ ព្រូមិ;
ឯតម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថ, ខេមាភិបស្សំ អវិវាទភូមិ”ន្តិ។

១៣២. **យា កាចិមា សម្មុតិយោ បុថុជ្ជា, សព្ពាវ ឯតា ន ឧបេតិ វិទ្វា;**
អនូបយោ សោ ឧបយំ កិមេយ្យ, ទិដ្ឋេ សុតេ ខន្តិមកុព្ពមានោ។

យា កាចិមា សម្មុតិយោ បុថុជ្ជាតិ។ **យា កាចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – យា កាចីតិ។ **សម្មុតិយោ**តិ។ សម្មុតិយោ វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ ទិដ្ឋិសម្មុតិយោ។ **បុថុជ្ជា**តិ បុថុជ្ជនេហិ ជនិតា សម្មុតិយោតិ បុថុជ្ជា, បុថុ នានាជនេហិ ជនិតា វា សម្មុតិយោតិ បុថុជ្ជាតិ – យា កាចិមា សម្មុតិយោ បុថុជ្ជា។

សព្ពាវ ឯតា ន ឧបេតិ វិទ្វាតិ។ វិទ្វា វិជ្ជាគតោ ញាណី វិភាវី មេធាវី។ សព្ពាវ ឯតា ទិដ្ឋិសម្មុតិយោ នេតិ ន ឧបេតិ ន ឧបគច្ឆតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតីតិ – សព្ពាវ ឯតា ន ឧបេតិ វិទ្វា។

អនូបយោ សោ ឧបយំ កិមេយ្យាតិ។ **ឧបយោ**តិ ទ្វេ ឧបយា – តណ្ហូបយោ ច ទិដ្ឋូបយោ ច…បេ.… អយំ តណ្ហូបយោ…បេ.… អយំ ទិដ្ឋូបយោ។ តស្ស តណ្ហូបយោ បហីនោ, ទិដ្ឋូបយោ បដិនិស្សដ្ឋោ; តណ្ហូបយស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋូបយស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា អនូបយោ បុគ្គលោ កឹ រូបំ ឧបេយ្យ ឧបគច្ឆេយ្យ គណ្ហេយ្យ បរាមសេយ្យ អភិនិវិសេយ្យ អត្តា មេតិ។ កឹ វេទនំ… កឹ សញ្ញំ… កឹ សង្ខារេ… កឹ វិញ្ញាណំ… កឹ គតឹ… កឹ ឧបបត្តឹ… កឹ បដិសន្ធឹ… កឹ ភវំ … កឹ សំសារំ… កឹ វដ្ដំ ឧបេយ្យ ឧបគច្ឆេយ្យ គណ្ហេយ្យ បរាមសេយ្យ អភិនិវេសេយ្យាតិ – អនូបយោ សោ ឧបយំ កិមេយ្យ។

ទិដ្ឋេ សុតេ ខន្តិមកុព្ពមានោតិ។ ទិដ្ឋេ វា ទិដ្ឋសុទ្ធិយា វា សុតេ វា សុតសុទ្ធិយា វា មុតេ វា មុតសុទ្ធិយា វា ខន្តឹ អកុព្ពមានោ ឆន្ទំ អកុព្ពមានោ បេមំ អកុព្ពមានោ រាគំ អកុព្ពមានោ អជនយមានោ អសញ្ជនយមានោ អនិព្ពត្តយមានោ អនភិនិព្ពត្តយមានោតិ – ទិដ្ឋេ សុតេ ខន្តិមកុព្ពមានោ។

តេនាហ ភគវា –

“យា កាចិមា សម្មុតិយោ បុថុជ្ជា, សព្ពាវ ឯតា ន ឧបេតិ វិទ្វា;
អនូបយោ សោ ឧបយំ កិមេយ្យ, ទិដ្ឋេ សុតេ ខន្តិមកុព្ពមានោ”តិ។

១៣៣. **សីលុត្តមា សញ្ញមេនាហុ សុទ្ធឹ, វតំ សមាទាយ ឧបដ្ឋិតាសេ;**
តត្ថេវ សិក្ខេម អថស្ស សុទ្ធឹ, ភវូបនីតា កុសលាវទានា។

សីលុត្តមា សញ្ញមេនាហុ សុទ្ធិន្តិ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា សីលុត្តមវាទា; តេ សីលមត្តេន សញ្ញមមត្តេន សំវរមត្តេន អវីតិក្កមមត្តេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ, មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ អាហុ [អាហំសុ (សី. ក.)] វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។

សមណមុណ្ឌិកាបុត្តោ ឯវមាហ – “ចតូហិ ខោ អហំ, គហបតិ, ធម្មេហិ សមន្នាគតំ បុរិសបុគ្គលំ បញ្ញបេមិ សម្បន្នកុសលំ បរមកុសលំ ឧត្តមបត្តិបត្តំ សមណំ អយោជ្ឈំ។ កតមេហិ ចតូហិ? ឥធ, គហបតិ, ន កាយេន បាបកម្មំ ករោតិ, ន បាបិកំ [បាបកំ (សី.)] វាចំ ភាសតិ, ន បាបកំ សង្កប្បំ សង្កប្បេតិ, ន បាបកំ អាជីវំ អាជីវតិ។ ឥមេហិ ខោ អហំ, គហបតិ , ចតូហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតំ បុរិសបុគ្គលំ បញ្ញបេមិ សម្បន្នកុសលំ បរម

កុសលំ ឧត្តមបត្តិបត្តំ សមណំ អយោជ្ឈំ; ឯវមេវ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា សីលុត្តមវាទា; តេ សីលមត្តេន សញ្ញមមត្តេន សំវរមត្តេន អវីតិក្កមមត្តេន សុទ្ធឹ វិសុទ្ធឹ បរិសុទ្ធឹ, មុត្តឹ វិមុត្តឹ បរិមុត្តឹ អាហុ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តី’’តិ – សីលុត្តមា សញ្ញមេនាហុ សុទ្ធឹ។

វតំ សមាទាយ ឧបដ្ឋិតាសេតិ។ **វត**ន្តិ ហត្ថិវតំ វា អស្សវតំ វា គោវតំ វា កុក្កុរវតំ វា កាកវតំ វា វាសុទេវវតំ វា ពលទេវវតំ វា បុណ្ណភទ្ទវតំ វា មណិភទ្ទវតំ វា អគ្គិវតំ វា នាគវតំ វា សុបណ្ណវតំ វា យក្ខវតំ វា អសុរវតំ វា គន្ធព្ពវតំ វា មហារាជវតំ វា ចន្ទវតំ វា សូរិយវតំ វា ឥន្ទវតំ វា ព្រហ្មវតំ វា ទេវវតំ វា ទិសាវតំ វា អាទាយ សមាទាយ អាទិយិត្វា សមាទិយិត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា ឧបដ្ឋិតា បច្ចុបដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – វតំ សមាទាយ ឧបដ្ឋិតាសេ។

ឥធេវ សិក្ខេម អថស្ស សុទ្ធិន្តិ។ **ឥធា**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា។ **សិក្ខេមា**តិ សិក្ខេម អាចរេម សមាចរេម សមាទាយ វត្តេមាតិ – ឥធេវ សិក្ខេម។ **អថស្ស សុទ្ធិ**ន្តិ អថស្ស សុទ្ធិ វិសុទ្ធិ បរិសុទ្ធិ, មុត្តិ វិមុត្តិ បរិមុត្តិន្តិ – ឥធេវ សិក្ខេម អថស្ស សុទ្ធិ។

ភវូបនីតា កុសលាវទានាតិ។ **ភវូបនីតា**តិ ភវូបនីតា ភវូបគតា ភវជ្ឈោសិតា ភវាធិមុត្តាតិ – ភវូបនីតា ។ **កុសលាវទានា**តិ កុសលវាទា បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – ភវូបនីតា កុសលាវទានា។

តេនាហ ភគវា –

“សីលុត្តមា សញ្ញមេនាហុ សុទ្ធឹ, វតំ សមាទាយ ឧបដ្ឋិតាសេ;
ឥធេវ សិក្ខេម អថស្ស សុទ្ធឹ, ភវូបនីតា កុសលាវទានា’’តិ។

១៣៥. **សចេ ចុតោ សីលវតតោ ហោតិ, បវេធតី** [ស វេធតី (សី ស្យា.)] **កម្មវិរាធយិត្វា;**
បជប្បតី [ស ជប្បតី (សី. ស្យា.)] **បត្ថយតី ច សុទ្ធឹ, សត្ថាវ ហីនោ បវសំ ឃរម្ហា។**

សចេ ចុតោ សីលវតតោ ហោតីតិ។ ទ្វីហិ ការណេហិ សីលវតតោ ចវតិ – បរវិច្ឆិន្ទនាយ វា ចវតិ, អនភិសម្ភុណន្តោ វា ចវតិ។ កថំ បរវិច្ឆិន្ទនាយ ចវតិ? បរោ វិច្ឆិន្ទតិ សោ សត្ថា ន សព្ពញ្ញូ, ធម្មោ ន ស្វាក្ខាតោ, គណោ ន សុប្បដិបន្នោ, ទិដ្ឋិ ន ភទ្ទិកា, បដិបទា ន សុបញ្ញត្តា, មគ្គោ ន និយ្យានិកោ, នត្ថេត្ថ សុទ្ធិ វា វិសុទ្ធិ វា បរិសុទ្ធិ វា, មុត្តិ វា វិមុត្តិ វា បរិមុត្តិ វា, នត្ថេត្ថ សុជ្ឈន្តិ វា វិសុជ្ឈន្តិ វា បរិសុជ្ឈន្តិ វា, មុច្ចន្តិ វា វិមុច្ចន្តិ វា, បរិមុច្ចន្តិ វា, ហីនា និហីនា ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា បរិត្តាតិ។ ឯវំ បរោ វិច្ឆិន្ទតិ។ ឯវំ វិច្ឆិន្ទិយមានោ សត្ថារា ចវតិ, ធម្មក្ខានា ចវតិ, គណា ចវតិ, ទិដ្ឋិយា ចវតិ, បដិបទាយ ចវតិ, មគ្គតោ ចវតិ។ ឯវំ បរវិច្ឆិន្ទនាយ ចវតិ។ កថំ អនភិសម្ភុណន្តោ ចវតិ? សីលំ អនភិសម្ភុណន្តោ សីលតោ ចវតិ, វតំ អនភិសម្ភុណន្តោ វតតោ ចវតិ, សីលព្ពតំ អនភិសម្ភុណន្តោ សីលព្ពតតោ ចវតិ។ ឯវំ អនភិសម្ភុណន្តោ ចវតីតិ – សចេ ចុតោ សីលវតតោ ហោតិ។

បវេធតិ កម្មវិរាធយិត្វាតិ។ **បវេធតី**តិ សីលំ វា វតំ វា សីលព្ពតំ វា “វិរទ្ធំ មយា, អបរទ្ធំ មយា, ខលិតំ មយា, គលិតំ មយា, អញ្ញាយ អបរទ្ធោ អហ’’ន្តិ វេធតិ បវេធតិ សម្បវេធតីតិ – បវេធតិ។ **កម្មវិរាធយិត្វា**តិ បុញ្ញាភិសង្ខារំ វា អបុញ្ញាភិសង្ខារំ វា អានេញ្ជាភិសង្ខារំ វា “វិរទ្ធំ មយា, អបរទ្ធំ មយា, ខលិតំ មយា, គលិតំ មយា, អញ្ញាយ អបរទ្ធោ អហ’’ន្តិ វេធតិ បវេធតិ សម្បវេធតីតិ – បវេធតិ កម្មវិរាធយិត្វា។

បជប្បតី បត្ថយតី ច សុទ្ធិន្តិ។ **បជប្បតី**តិ សីលំ វា ជប្បតិ, វតំ វា ជប្បតិ, សីលព្ពតំ វា ជប្បតិ បជប្បតិ អភិជប្បតីតិ – បជប្បតិ។ **បត្ថយតី ច សុទ្ធិ**ន្តិ សីលសុទ្ធឹ វា បត្ថេតិ, វតសុទ្ធឹ វា បត្ថេតិ, សីលព្ពតសុទ្ធឹ វា បត្ថេតិ បិហេតិ អភិជប្បតីតិ – បជប្បតី បត្ថយតី ច សុទ្ធឹ។

សត្ថាវ ហីនោ បវសំ ឃរម្ហាតិ។ យថា បុរិសោ ឃរតោ និក្ខន្តោ សត្ថេន បវសំ វសន្តោ សត្ថា ឱហីនោ, តំ វា សត្ថំ អនុពន្ធតិ សកំ វា ឃរំ បច្ចាគច្ឆតិ; ឯវមេវ សោ ទិដ្ឋិគតិកោ តំ វា សត្ថារំ គណ្ហាតិ អញ្ញំ វា សត្ថារំ គណ្ហាតិ, តំ វា ធម្មក្ខានំ គណ្ហាតិ អញ្ញំ វា ធម្មក្ខានំ គណ្ហាតិ, តំ វា គណំ គណ្ហាតិ អញ្ញំ វា គណំ គណ្ហាតិ, តំ វា ទិដ្ឋឹ គណ្ហាតិ អញ្ញំ វា ទិដ្ឋឹ គណ្ហាតិ, តំ វា បដិបទំ គណ្ហាតិ អញ្ញំ វា បដិបទំ គណ្ហាតិ, តំ វា មគ្គំ គណ្ហាតិ អញ្ញំ វា មគ្គំ គណ្ហាតិ បរាមសតិ អភិនិវិសតីតិ – សត្ថាវ ហីនោ បវសំ ឃរម្ហា។

តេនាហ ភគវា –

“សចេ ចុតោ សីលវតតោ ហោតិ, បវេធតី កម្មវិរាធយិត្វា;
បជប្បតី បត្ថយតី ច សុទ្ធឹ, សត្ថាវ ហីនោ បវសំ ឃរម្ហា”តិ។

១៣៥. **សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ, កម្មញ្ច សាវជ្ជនវជ្ជមេតំ;**
សុទ្ធី អសុទ្ធិន្តិ អបត្ថយានោ, វិរតោ ចរេ សន្តិមនុគ្គហាយ។

សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពន្តិ។ សព្ពា សីលសុទ្ធិយោ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តី ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា, សព្ពា វតសុទ្ធិយោ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តី ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា, សព្ពា សីលព្ពតសុទ្ធិយោ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តី ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ។

កម្មញ្ច សាវជ្ជនវជ្ជមេតន្តិ។ សាវជ្ជកម្មំ វុច្ចតិ – កណ្ហំ កណ្ហវិបាកំ។ អនវជ្ជកម្មំ វុច្ចតិ – សុក្កំ សុក្កវិបាកំ។ សាវជ្ជញ្ច កម្មំ អនវជ្ជញ្ច កម្មំ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តី ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – កម្មញ្ច សាវជ្ជនវជ្ជមេតំ។

សុទ្ធី អសុទ្ធិន្តិ អបត្ថយានោតិ។ **អសុទ្ធិន្តិ** អសុទ្ធី បត្ថេន្តិ, អកុសលេ ធម្មេ បត្ថេន្តិ។ **សុទ្ធិន្តិ** សុទ្ធី បត្ថេន្តិ, បញ្ច កាមគុណេ បត្ថេន្តិ; អសុទ្ធី បត្ថេន្តិ, អកុសលេ ធម្មេ បត្ថេន្តិ, បញ្ច កាមគុណេ បត្ថេន្តិ; សុទ្ធី បត្ថេន្តិ, ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បត្ថេន្តិ, អសុទ្ធី បត្ថេន្តិ, អកុសលេ ធម្មេ បត្ថេន្តិ, បញ្ច កាមគុណេ បត្ថេន្តិ, ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បត្ថេន្តិ; សុទ្ធី បត្ថេន្តិ, តេធាតុកេ កុសលេ ធម្មេ បត្ថេន្តិ, អសុទ្ធី បត្ថេន្តិ, អកុសលេ ធម្មេ បត្ថេន្តិ, បញ្ច កាមគុណេ បត្ថេន្តិ, ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បត្ថេន្តិ, តេធាតុកេ កុសលេ ធម្មេ បត្ថេន្តិ; សុទ្ធី បត្ថេន្តិ, បុថុជ្ជនកល្យាណកា [កល្យាណបុថុជ្ជនា (ស្យា.) ឯវមីទិសេសុ ឋានេសុ] និយាមាវក្កន្តី [និយាមាវត្តន្តី (ក.)] បត្ថេន្តិ។ សេក្ខា អគ្គធម្មំ អរហត្តំ បត្ថេន្តិ។ អរហត្តេ បត្តេ អរហា នេវ អកុសលេ ធម្មេ បត្ថេតិ, នបិ បញ្ច កាមគុណេ បត្ថេតិ, នបិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បត្ថេតិ, នបិ តេធាតុកេ កុសលេ ធម្មេ បត្ថេតិ, នបិ និយាមាវក្កន្តី បត្ថេតិ, នបិ អគ្គធម្មំ អរហត្តំ បត្ថេតិ។ បត្ថនា សមតិក្កន្តោ អរហា វុទ្ធិបារិហានិវីតិវត្តោ [វុទ្ធិបារិហានី វីតិវត្តោ (សី.)]។ សោ វុដ្ឋវាសោ ចិណ្ណចរណោ…បេ.… ជាតិជរាមរណសំសារោ នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – សុទ្ធី អសុទ្ធិន្តិ អបត្ថយានោ។

វិរតោ ចរេ សន្តិមនុគ្គហាយាតិ។ **វិរតោ**តិ សុទ្ធិអសុទ្ធិយា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ, វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – វិរតោ។ **ចរេ**តិ ចរេយ្យ វិចរេយ្យ វិហរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យាតិ – វិរតោ ចរេ។ **សន្តិមនុគ្គហាយា**តិ សន្តិយោ វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ ទិដ្ឋិសន្តិយោ អគណ្ហន្តោ អបរាមសន្តោ អនភិនិវិសន្តោតិ – វិរតោ ចរេ សន្តិមនុគ្គហាយ។

តេនាហ ភគវា –

“សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ, កម្មញ្ច សាវជ្ជនវជ្ជមេតំ;
សុទ្ធី អសុទ្ធិន្តិ អបត្ថយានោ, វិរតោ ចរេ សន្តិមនុគ្គហាយា”តិ។

១៣៦. **តមូបនិស្សាយ ជិគុច្ឆិតំ វា, អថ វាបិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា;**
ឧទ្ធំសរា សុទ្ធិមនុត្ថុនន្តិ, អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសុ។

តមូបនិស្សាយ ជិគុច្ឆិតំ វាតិ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា តបោជិគុច្ឆវាទា តបោជិគុច្ឆសារា តបោជិគុច្ឆនិស្សិតា អានិស្សិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – តមូបនិស្សាយ ជិគុច្ឆិតំ វា។

អថ វាបិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វាតិ។ ទិដ្ឋំ វា ទិដ្ឋសុទ្ធី វា សុតំ វា សុតសុទ្ធី វា មុតំ វា មុតសុទ្ធី វា និស្សាយ ឧបនិស្សាយ គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វាតិ – អថ វាបិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា។

ឧទ្ធំសរា សុទ្ធិមនុត្ថុនន្តីតិ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា ឧទ្ធំសរាវាទា។ កតមេ តេ សមណព្រាហ្មណា ឧទ្ធំសរាវាទា? យេ តេ សមណព្រាហ្មណា អច្ចន្តសុទ្ធិកា, សំសារសុទ្ធិកា, អកិរិយទិដ្ឋិកា, សស្សតវាទា – ឥមេ តេ សមណព្រាហ្មណា ឧទ្ធំសរាវាទា។ តេ សំសារេ សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី, មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី ថុនន្តិ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ឧទ្ធំសរា សុទ្ធិមនុត្ថុនន្តិ។

អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសូតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា។ **ភវាភវេសូ**តិ ភវាភវេ កម្មភវេ បុនព្ភវេ កាមភវេ, កម្មភវេ កាមភវេ បុនព្ភវេ រូបភវេ , កម្មភវេ រូបភវេ បុនព្ភវេ អរូបភវេ, កម្មភវេ អរូបភវេ បុនព្ភវេ បុនប្បុនព្ភវេ បុនប្បុនគតិយា បុនប្បុនឧបបត្តិយា បុនប្បុន បដិសន្ធិយា បុនប្បុនអត្តភាវាភិនិព្ពត្តិយា អវីតតណ្ហា អវិគតតណ្ហា អចត្តតណ្ហា អវន្តតណ្ហា អមុត្តតណ្ហា អប្បហីនតណ្ហា អប្បដិនិស្សដ្ឋតណ្ហាតិ – អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសុ។

តេនាហ ភគវា –

“តមូបនិស្សាយ ជិគុច្ឆិតំ វា, អថ វាបិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា;
ឧទ្ធំសរា សុទ្ធិមនុត្ថុនន្តិ, អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសូ”តិ។

១៣៧. **បត្ថយមានស្ស ហិ ជប្បិតានិ, បវេធិតំ វាបិ បកប្បិតេសុ;**
ចុតូបបាតោ ឥធ យស្ស នត្ថិ, ស កេន វេធេយ្យ កុហឹ វ ជប្បេ។

បត្ថយមានស្ស ហិ ជប្បិតានីតិ។ បត្ថនា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **បត្ថយមានស្សា**តិ បត្ថយមានស្ស ឥច្ឆមានស្ស សាទិយមានស្ស បិហយមានស្ស អភិជប្បយមានស្សាតិ – បត្ថយមានស្ស ហិ។ **ជប្បិតានី**តិ។ **ជប្បនា** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលន្តិ – បត្ថយមានស្ស ហិ ជប្បិតានិ។

បវេធិតំ វាបិ បកប្បិតេសូតិ។ **បកប្បនា**តិ ទ្វេ បកប្បនា – តណ្ហាបកប្បនា ច ទិដ្ឋិបកប្បនា ច...បេ.... អយំ តណ្ហាបកប្បនា...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិបកប្បនា។ **បវេធិតំ វាបិ បកប្បិតេសូ**តិ។ បកប្បិតំ វត្ថុំ អច្ឆេទសង្កិនោបិ វេធេន្តិ, អច្ឆិជ្ជន្តេបិ វេធេន្តិ, អច្ឆិន្នេបិ វេធេន្តិ; បកប្បិតំ វត្ថុំ វិបរិណាមសង្កិនោបិ វេធេន្តិ, វិបរិណមន្តេបិ វេធេន្តិ, វិបរិណតេបិ វេធេន្តិ បវេធេន្តិ សម្បវេធេន្តីតិ – បវេធិតំ វាបិ បកប្បិតេសុ។

ចុតូបបាតោ ឥធ យស្ស នត្ថីតិ។ **យស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ យស្ស គមនំ អាគមនំ គមនាគមនំ កាលំគតិ ភវាភវោ ចុតិ ច ឧបបត្តិ ច និព្ពត្តិ ច ភេទោ ច ជាតិ ច ជរាមរណញ្ច នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – ចុតូបបាតោ ឥធ យស្ស នត្ថិ។

ស កេន វេធេយ្យ កុហឹ វ ជប្បេតិ។ សោ កេន រាគេន វេធេយ្យ, កេន ទោសេន វេធេយ្យ, កេន មោហេន វេធេយ្យ, កេន មានេន វេធេយ្យ, កាយ ទិដ្ឋិយា វេធេយ្យ, កេន ឧទ្ធច្ចេន វេធេយ្យ, កាយ វិចិកិច្ឆាយ វេធេយ្យ, កេហិ អនុសយេហិ វេធេយ្យ – រត្តោតិ វា ទុដ្ឋោតិ វា មូឡ្ហោតិ វា វិនិពទ្ធោតិ វា បរាមដ្ឋោតិ វា វិក្ខេបគតោតិ វា អនិដ្ឋង្គតោតិ វា ថាមគតោតិ វា។ តេ អភិសង្ខារា បហីនា; អភិសង្ខារានំ បហីនត្តា គតិយា កេន វេធេយ្យ – នេរយិកោតិ វា តិរច្ឆានយោនិកោតិ វា បេត្តិវិសយិកោតិ វា មនុស្សោតិ វា ទេវោតិ វា រូបីតិ វា អរូបីតិ វា សញ្ញីតិ វា អសញ្ញីតិ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា, សោ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ នត្ថិ ការណំ នត្ថិ យេន វេធេយ្យ បវេធេយ្យ សម្បវេធេយ្យាតិ – ស កេន វេធេយ្យ។ **កុហឹវ ជប្បេ**តិ កុហឹ វា ជប្បេយ្យ កិម្ហិ ជប្បេយ្យ, កត្ថ ជប្បេយ្យ បជប្បេយ្យ អភិជប្បេយ្យាតិ – ស កេន វេធេយ្យ កុហឹ វ ជប្បេ។

តេនាហ ភគវា –

“បត្ថយមានស្ស ហិ ជប្បិតានិ, បវេធិតំ វាបិ បកប្បិតេសុ;
ចុតូបបាតោ ឥធ យស្ស នត្ថិ, ស កេន វេធេយ្យ កុហឹ វ ជប្បេ”តិ។

១៣៨. **យមាហុ ធម្មំ បរមន្តិ ឯកេ, តមេវ ហីនន្តិ បនាហុ អញ្ញេ;**
សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសំ, សព្ពេវ ហីមេ កុសលាវទានា។

យមាហុ ធម្មំ បរមន្តិ ឯកេតិ។ យំ ធម្មំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ ឯកេ សមណព្រាហ្មណា “ឥទំ បរមំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរ”ន្តិ , ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – យមាហុ ធម្មំ បរមន្តិ ឯកេ។

តមេវ ហីនន្តិ បនាហុ អញ្ញេតិ តមេវ ធម្មំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ ឯកេ សមណព្រាហ្មណា “ហីនំ ឯតំ, និហីនំ ឯតំ, ឱមកំ ឯតំ, លាមកំ ឯតំ, ឆតុក្កំ ឯតំ, បរិត្តកំ ឯត”ន្តិ, ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – តមេវ ហីនន្តិ បនាហុ អញ្ញេ។

សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសន្តិ។ ឥមេសំ សមណព្រាហ្មណានំ វាទោ កតមោ សច្ចោ តច្ឆោ តថោ ភូតោ យាថាវោ អវិបរីតោតិ – សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសំ។

សព្ពេវ ហីមេ កុសលាវទានាតិ។ សព្ពេវិមេ សមណព្រាហ្មណា កុសលវាទា បណ្ឌិតវាទា ថិរវាទា ញាយវាទា ហេតុវាទា លក្ខណវាទា ការណវាទា ឋានវាទា សកាយ លទ្ធិយាតិ – សព្ពេវ ហីមេ កុសលាវទានា។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“យមាហុ ធម្មំ បរមន្តិ ឯកេ, តមេវ ហីនន្តិ បនាហុ អញ្ញេ;
សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសំ, សព្ពេវ ហីមេ កុសលាវទានា”តិ។

១៣៩ **សកញ្ហិ ធម្មំ បរិបុណ្ណមាហុ, អញ្ញស្ស ធម្មំ បន ហីនមាហុ;**
ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, សកំ សកំ សម្មុតិមាហុ សច្ចំ។

សកញ្ហិ ធម្មំ បរិបុណ្ណមាហូតិ សកំ ធម្មំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ ឯកេ សមណព្រាហ្មណា “ឥទំ សមត្តំ បរិបុណ្ណំ អនោម”ន្តិ, ឯវមាហំសុ…បេ… ឯវំ វោហរន្តីតិ – សកញ្ហិ ធម្មំ បរិបុណ្ណមាហុ។

អញ្ញស្ស ធម្មំ បន ហីនមាហូតិ។ អញ្ញស្ស ធម្មំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ ឯកេ សមណព្រាហ្មណា “ហីនំ ឯតំ, និហីនំ ឯតំ, ឱមកំ ឯតំ, លាមកំ ឯតំ, ឆតុក្កំ ឯតំ, បរិត្តកំ ឯត”ន្តិ, ឯវមាហំសុ ឯវំ កថេន្តិ ឯវំ ភណន្តិ ឯវំ ទីបយន្តិ ឯវំ វោហរន្តីតិ – អញ្ញស្ស ធម្មំ បន ហីនមាហុ។

ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តីតិ ឯវំ គហេត្វា ឧគ្គហេត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វា វិវាទយន្តិ, កលហំ ករោន្តិ, ភណ្ឌនំ ករោន្តិ, វិគ្គហំ ករោន្តិ, វិវាទំ ករោន្តិ, មេធគំ ករោន្តិ – “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ…បេ… និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី”តិ – ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ។

សកំ សកំ សម្មុតិមាហុ សច្ចន្តិ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ – សកំ សកំ សម្មុតិមាហុ សច្ចំ។ “អសស្សតោ លោកោ …បេ… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ – សកំ សកំ សម្មុតិមាហុ សច្ចំ។

តេនាហ ភគវា –

“សកញ្ហិ ធម្មំ បរិបុណ្ណមាហុ, អញ្ញស្ស ធម្មំ បន ហីនមាហុ;
ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, សកំ សកំ សម្មុតិមាហុ សច្ច”ន្តិ។

១៤០ **បរស្ស ចេ វម្ភយិតេន ហីនោ, ន កោចិ ធម្មេសុ វិសេសិ អស្ស;**
បុថូ ហិ អញ្ញស្ស វទន្តិ ធម្មំ, និហីនតោ សម្ហិ ទឡ្ហំ វទានា។

បរស្ស ចេ វម្ភយិតេន ហីនោតិ បរស្ស ចេ វម្ភយិតការណា និន្ទិតការណា គរហិតការណា ឧបវទិតការណា បរោ ពាលោ ហោតិ ហីនោ និហីនោ ឱមកោ លាមកោ ឆតុក្កោ បរិត្តោតិ – បរស្ស ចេ វម្ភយិតេន ហីនោ។

ន កោចិ ធម្មេសុ វិសេសិ អស្សាតិ។ ធម្មេសុ ន កោចិ អគ្គោ សេដ្ឋោ វិសិដ្ឋោ បាមោក្ខោ ឧត្តមោ បវរោ អស្សាតិ – ន កោចិ ធម្មេសុ វិសេសិ អស្ស។

បុថូ ហិ អញ្ញស្ស វទន្តិ ធម្មំ, និហីនតោតិ។ ពហុកាបិ ពហូនំ ធម្មំ វទន្តិ ឧបវទន្តិ និន្ទន្តិ គរហន្តិ ហីនតោ និហីនតោ ឱមកតោ លាមកតោ ឆតុក្កតោ បរិត្តតោ, ពហុកាបិ ឯកស្ស ធម្មំ វទន្តិ ឧបវទន្តិ និន្ទន្តិ គរហន្តិ ហីនតោ និហីនតោ ឱមកតោ លាមកតោ ឆតុក្កតោ បរិត្តតោ, ឯកោបិ ពហូនំ ធម្មំ វទតិ ឧបវទតិ និន្ទតិ គរហតិ ហីនតោ និហីនតោ ឱមកតោ លាមកតោ ឆតុក្កតោ បរិត្តតោ, ឯកោបិ ឯកស្ស ធម្មំ វទតិ ឧបវទតិ និន្ទតិ គរហតិ ហីនតោ និហីនតោ ឱមកតោ លាមកតោ ឆតុក្កតោ បរិត្តតោតិ – បុថូ ហិ អញ្ញស្ស វទន្តិ ធម្មំ។

និហីនតោ សម្មិ ទន្ធុំ វទានាតិ។ ធម្មោ សកាយនំ, ទិដ្ឋិ សកាយនំ, បដិបទា សកាយនំ, មគ្គោ សកាយនំ, សកាយនេ ទន្ធវាទា ថិរវាទា ពលិកវាទា អដ្ឋិតវាទាតិ – និហីនតោ សម្មិ ទន្ធុំ វទានា។

តេនាហ ភគវា –

“បរស្ស ចេ វម្ភយិតេន ហីនោ, ន កោចិ ធម្មេសុ វិសេសិ អស្ស;
បុថូ ហិ អញ្ញស្ស វទន្តិ ធម្មំ, និហីនតោ សម្មិ ទន្ធុំ វទានា”តិ។

១៤៧. **សទ្ធម្មបូជាបិ** [សទ្ធម្មបូជា ច (សី. ស្យា.)] **បនា តថេវ, យថា បសំសន្តិ សកាយនានិ;**
សព្ពេវ វាទា [សព្ពេ បវាទា (ស្យា.)] **តថិយា** [តថិ វា (ពហូសុ)] **ភវេយ្យុំ, សុទ្ធី ហិ នេសំ បច្ចត្តមេវ។**

សទ្ធម្មបូជាបិ បនា តថេវាតិ។ កតមា សទ្ធម្មបូជា? សកំ សត្ថារំ សក្ករោតិ គរុំ ករោតិ មានេតិ បូជេតិ “អយំ សត្ថា សព្ពញ្ញូ”តិ – អយំ សទ្ធម្មបូជា។ សកំ ធម្មក្ខានំ សកំ គណំ សកំ ទិដ្ឋឹ សកំ បដិបទំ សកំ មគ្គំ សក្ករោតិ គរុំ ករោតិ មានេតិ បូជេតិ “អយំ មគ្គោ និយ្យានិកោ”តិ – អយំ សទ្ធម្មបូជា ។ **សទ្ធម្មបូជាបិ បនា តថេវា**តិ សទ្ធម្មបូជា តថា តច្ឆា ភូតា យាថាវា អវិបរីតាតិ – សទ្ធម្មបូជាបិ បនា តថេវ។

យថា បសំសន្តិ សកាយនានីតិ។ ធម្មោ សកាយនំ ទិដ្ឋិ សកាយនំ បដិបទា សកាយនំ មគ្គោ សកាយនំ, សកាយនានិ បសំសន្តិ ថោមេន្តិ កិត្តេន្តិ វណ្ណេន្តីតិ – យថា បសំសន្តិ សកាយនានិ។

សព្ពេវ វាទា តថិយា ភវេយ្យុន្តិ សព្ពេវ វាទា តថា តច្ឆា ភូតា យាថាវា អវិបរីតា ភវេយ្យុន្តិ – សព្ពេវ វាទា តថិយា ភវេយ្យុំ។

សុទ្ធី ហិ នេសំ បច្ចត្តមេវាតិ។ បច្ចត្តមេវ តេសំ សមណព្រាហ្មណានំ សុទ្ធិ វិសុទ្ធិ បរិសុទ្ធិ, មុត្តិ វិមុត្តិ បរិមុត្តីតិ – សុទ្ធី ហិ នេសំ បច្ចត្តមេវ។

តេនាហ ភគវា –

“សទ្ធម្មបូជាបិ បនា តថេវ, យថា បសំសន្តិ សកាយនានិ;
សព្ពេវ វាទា តថិយា ភវេយ្យុំ, សុទ្ធី ហិ នេសំ បច្ចត្តមេវា”តិ។

១៤៨. **ន ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យមត្ថិ, ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ;**
តស្មា វិវាទានិ ឧបាតិវត្តោ, ន ហិ សេដ្ឋតោ បស្សតិ ធម្មមញ្ញំ។

ន ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យមត្ថីតិ។ **នា**តិ បដិក្ខេបោ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ…បេ… អសិតោ តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មា។ **ន ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យមត្ថី**តិ ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យតា នត្ថិ, ព្រាហ្មណោ ន បរនេយ្យោ, ន បរបត្តិយោ, ន បរបច្ចយោ, ន បរបដិពទ្ធគូ [បរបដិពន្ធគូ (ក.)] ជានាតិ បស្សតិ អសម្មូឡ្ហោ សម្បជានោ បដិស្សតោ។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យតា នត្ថិ, ព្រាហ្មណោ ន បរនេយ្យោ, ន បរបត្តិយោ, ន បរបច្ចយោ, ន បរបដិពទ្ធគូ ជានាតិ បស្សតិ អសម្មូឡ្ហោ សម្បជានោ បដិស្សតោ។ “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ…បេ… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យតា នត្ថិ, ព្រាហ្មណោ ន បរនេយ្យោ , ន បរបត្តិយោ, ន បរបច្ចយោ, ន បរបដិពទ្ធគូ ជានាតិ បស្សតិ អសម្មូឡ្ហោ សម្បជានោ បដិស្សតោតិ – ន ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យមត្ថិ។

ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតន្តិ។ **ធម្មេសូ**តិ ទ្វាសដ្ឋិយា ទិដ្ឋិគតេសុ។ **និច្ឆេយ្យា**តិ និច្ឆិនិត្វា វិនិច្ឆិនិត្វា វិចិនិត្វា បវិចិនិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ ឱធិគ្គាហោ ពិលគ្គាហោ វរគ្គាហោ កោដ្ឋាសគ្គាហោ ឧច្ចយគ្គាហោ សមុច្ចយគ្គាហោ “ឥទំ សច្ចំ តថំ ភូតំ យាថាវំ អវិបរីត”ន្តិ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ – ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ។

តស្មា វិវាទានិ ឧបាតិវត្តោតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា ទិដ្ឋិកលហានិ ទិដ្ឋិភណ្ឌនានិ ទិដ្ឋិវិគ្គហានិ ទិដ្ឋិវិវាទានិ ទិដ្ឋិមេធគានិ ឧបាតិវត្តោ អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោតិ – តស្មា វិវាទានិ ឧបាតិវត្តោ។

ន ហិ សេដ្ឋតោ បស្សតិ ធម្មមញ្ញန្តិ។ អញ្ញំ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ អញ្ញត្រ សតិបដ្ឋានេហិ, អញ្ញត្រ សម្មប្បធានេហិ, អញ្ញត្រ ឥទ្ធិបាទេហិ , អញ្ញត្រ ឥន្ទ្រិយេហិ, អញ្ញត្រ ពលេហិ, អញ្ញត្រ ពោជ្ឈង្គេហិ, អញ្ញត្រ អរិយា អដ្ឋង្គិកា មគ្គា, អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសិដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ធម្មំ ន បស្សតិ ន ទក្ខតិ ន ឱលោកេតិ ន និជ្ឈាយតិ ន ឧបបរិក្ខតីតិ – ន ហិ សេដ្ឋតោ បស្សតិ ធម្មមញ្ញំ។

តេនាហ ភគវា –

> “ន ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យមត្ថិ, ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ;
> តស្មា វិវាទានិ ឧបាតិវត្តោ, ន ហិ សេដ្ឋតោ បស្សតិ ធម្មមញ្ញ”ន្តិ។

១៤៧. **ជានាមិ បស្សាមិ តថេវ ឯតំ, ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធិំ;**
អទក្ខិ ចេ កិញ្ហិ តុមស្ស តេន, អតិសិត្វា អញ្ញេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។

ជានាមិ បស្សាមិ តថេវ ឯតန្តិ។ **ជានាមី**តិ បរចិត្តញាណេន [បរចិត្តវិជាននញាណេន (សី.) អដ្ឋកថា ឱលោកេតព្វា] វា ជានាមិ, បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណេន វា ជានាមិ។ **បស្សាមី**តិ មំសចក្ខុនា វា បស្សាមិ, ទិព្ពេន ចក្ខុនា វា បស្សាមិ។ **តថេវ ឯត**ន្តិ ឯតំ តថំ តច្ឆំ ភូតំ យាថាវំ អវិបរីតន្តិ – ជានាមិ បស្សាមិ តថេវ ឯតំ។

ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធិន្តិ។ ទិដ្ឋិយា ឯកេ សមណព្រាហ្មណា សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ បច្ចេន្តិ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ ទិដ្ឋិយា ឯកេ សមណព្រាហ្មណា សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ បច្ចេន្តិ។ “អសស្សតោ លោកោ…បេ…. នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ ទិដ្ឋិយា ឯកេ សមណព្រាហ្មណា សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ បច្ចេន្តីតិ – ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធិំ។

អទក្ខិ ចេ កិញ្ហិ តុមស្ស តេនាតិ។ **អទក្ខី**តិ បរចិត្តញាណេន វា អទក្ខិ, បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណេន វា អទក្ខិ, មំសចក្ខុនា វា អទក្ខិ, ទិព្ពេន ចក្ខុនា វា អទក្ខីតិ – អទក្ខិ ចេ។ **កិញ្ហិ តុមស្ស តេនា**តិ។ តស្ស តេន ទស្សនេន កិំ កតំ? ន ទុក្ខបរិញ្ញា អត្ថិ, ន សមុទយស្ស បហានំ អត្ថិ, ន មគ្គភាវនា អត្ថិ, ន ផលសច្ឆិកិរិយា អត្ថិ, ន រាគស្ស សមុច្ឆេទបហានំ អត្ថិ, ន ទោសស្ស សមុច្ឆេទបហានំ អត្ថិ, ន មោហស្ស សមុច្ឆេទបហានំ អត្ថិ , ន កិលេសានំ សមុច្ឆេទបហានំ អត្ថិ, ន សំសារវដ្ដស្ស ឧបច្ឆេទោ អត្ថីតិ – អទក្ខិ ចេ កិញ្ហិ តុមស្ស តេន។

អតិសិត្វា អញ្ញេន វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ តេ តិត្ថិយា សុទ្ធិមគ្គំ វិសុទ្ធិមគ្គំ បរិសុទ្ធិមគ្គំ វោទាតមគ្គំ បរិវោទាតមគ្គំ អតិក្កមិត្វា សមតិក្កមិត្វា វីតិវត្តិត្វា អញ្ញត្រ សតិបដ្ឋានេហិ, អញ្ញត្រ សម្មប្បធានេហិ, អញ្ញត្រ ឥទ្ធិបាទេហិ, អញ្ញត្រ ឥន្ទ្រិយេហិ, អញ្ញត្រ ពលេហិ អញ្ញត្រ ពោជ្ឈង្គេហិ, អញ្ញត្រ អរិយា អដ្ឋង្គិកា មគ្គា សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ។ ឯវម្បិ អតិសិត្វា អញ្ញេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។

អថ វា ពុទ្ធា ច ពុទ្ធសាវកា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច តេសំ តិត្ថិយានំ អសុទ្ធិមគ្គំ អវិសុទ្ធិមគ្គំ អបរិសុទ្ធិមគ្គំ អវោទាតមគ្គំ អបរិវោទាតមគ្គំ អតិក្កមិត្វា សមតិក្កមិត្វា វីតិវត្តិត្វា ចតូហិ សតិបដ្ឋានេហិ ចតូហិ សម្មប្បធានេហិ ចតូហិ ឥទ្ធិបាទេហិ បញ្ចហិ ឥន្ទ្រិយេហិ បញ្ចហិ ពលេហិ សត្តហិ ពោជ្ឈង្គេហិ អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ, មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ឯវម្បិ អតិសិត្វា អញ្ញេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។

តេនាហ ភគវា –

> “ជានាមិ បស្សាមិ តថេវ ឯតំ, ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធិំ;
> អទក្ខិ ចេ កិញ្ហិ តុមស្ស តេន, អតិសិត្វា អញ្ញេន វទន្តិ សុទ្ធិ”ន្តិ។

១៤៨. **បស្សំ នរោ ទក្ខតិ នាមរូបំ, ទិស្វាន វា ញស្សតិ** [ញស្សតិ (សី. ស្យា.)] **តានិមេវ;**
កាមំ ពហុំ បស្សតុ អប្បកំ វា, ន ហិ តេន សុទ្ធិំ កុសលា វទន្តិ។

បស្សំ នរោ ទក្ខតិ នាមរូបន្តិ បស្សំ នរោ ទក្ខតិ បរចិត្តញាណេន វា បស្សន្តោ, បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណេន វា បស្សន្តោ, មំសចក្ខុនា វា បស្សន្តោ, ទិព្ពេន ចក្ខុនា វា បស្សន្តោ នាមរូបំយេវ ទក្ខតិ និច្ចតោ សុខតោ

អត្តតោ, ន តេសំ ធម្មានំ សមុទយំ វា អត្ថង្គមំ វា អស្សាទំ វា អាទីនវំ វា និស្សរណំ វា ទក្ខតីតិ – បស្សំ នរោ ទក្ខតិ នាមរូបំ។

ទិស្វាន វា ញស្សតិ តានិមេវាតិ។ **ទិស្វា**តិ បរចិត្តញាណេន វា ទិស្វា, បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណេន វា ទិស្វា, មំសចក្ខុនា វា ទិស្វា, ទិព្ពេន ចក្ខុនា វា ទិស្វា, នាមរូបំយេវ ទិស្វា ញស្សតិ និច្ចតោ សុខតោ អត្តតោ, ន តេសំ ធម្មានំ សមុទយំ វា អត្ថង្គមំ វា អស្សាទំ វា អាទីនវំ វា និស្សរណំ វា ញស្សតីតិ – ទិស្វាន វា ញស្សតិ តានិមេវ។

កាមំ ពហុំ បស្សតុ អប្បកំ វាតិ។ កាមំ ពហុកំ វា បស្សន្តោ នាមរូបំ អប្បកំ វា និច្ចតោ សុខតោ អត្តតោតិ – កាមំ ពហុំ បស្សតុ អប្បកំ វា។

ន ហិ តេន សុទ្ធី កុសលា វទន្តីតិ។ **កុសលា**តិ យេ តេ ខន្ធកុសលា ធាតុកុសលា អាយតនកុសលា បដិច្ចសមុប្បាទកុសលា សតិបដ្ឋានកុសលា សម្មប្បធានកុសលា ឥទ្ធិបាទកុសលា ឥន្ទ្រិយកុសលា ពលកុសលា ពោជ្ឈង្គកុសលា មគ្គកុសលា ផលកុសលា និព្ពានកុសលា, តេ កុសលា បរចិត្តញាណេន វា បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណេន វា មំសចក្ខុនា វា ទិព្ពេន ចក្ខុនា វា នាមរូបទស្សនេន សុទ្ធិ វិសុទ្ធិ បរិសុទ្ធិ មុត្តិ វិមុត្តិ បរិមុត្តិ ន វទន្តិ ន កថេន្តិ ន ភណន្តិ ន ទីបយន្តិ ន វោហរន្តីតិ – ន ហិ តេន សុទ្ធី កុសលា វទន្តិ។

តេនាហ ភគវា –

“បស្សំ នរោ ទក្ខតិ នាមរូបំ, ទិស្វាន វា ញស្សតិ តានិមេវ;
កាមំ ពហុំ បស្សតុ អប្បកំ វា, ន ហិ តេន សុទ្ធី កុសលា វទន្តី”តិ។

១៤៥. **និវិស្សវាទី ន ហិ សុព្ពិនាយោ, បកប្បិតា ទិដ្ឋិបុរេក្ខរានោ;**
យំ និស្សិតោ តត្ថ សុភំ វទានោ, សុទ្ធិំ វទោ តត្ថ តថទ្ទសា សោ។

និវិស្សវាទី ន ហិ សុព្ពិនាយោតិ។ “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ និវិស្សវាទី, “អសស្សតោ លោកោ…បេ… នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ”ន្តិ – និវិស្សវាទី។ **ន ហិ សុព្ពិនាយោ**តិ។ និវិស្សវាទី ទុព្ពិនយោ ទុប្បញ្ញាបយោ [ទុប្បញ្ញាបិយោ (សី.) ឯវមីទិសេសុ ឋានេសុ] ទុន្និជ្ឈាបយោ ទុប្បេក្ខាបយោ ទុប្បសាទយោតិ – និវិស្សវាទី ន ហិ សុព្ពិនាយោ។

បកប្បិតា ទិដ្ឋិបុរេក្ខរានោតិ។ កប្បិតា បកប្បិតា អភិសង្ខតា សណ្ឋបិតា ទិដ្ឋី បុរេក្ខតោ កត្វា ចរតិ។ ទិដ្ឋិធជោ ទិដ្ឋិកេតុ ទិដ្ឋាធិបតេយ្យោ ទិដ្ឋិយា បរិវារិតោ ចរតីតិ – បកប្បិតា ទិដ្ឋិបុរេក្ខរានោ។

យំ និស្សិតោ តត្ថ សុភំ វទានោតិ។ **យំ និស្សិតោ**តិ យំ សត្ថារំ ធម្មក្ខានំ គណំ ទិដ្ឋិ បដិបទំ មគ្គំ និស្សិតោ អានិស្សិតោ អល្លីនោ ឧបគតោ អជ្ឈោសិតោ អធិមុត្តោតិ – យំ និស្សិតោ។ **តត្ថា**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា។ **សុភំ វទានោ**តិ សុភវាទោ សោភនវាទោ បណ្ឌិតវាទោ ថិរវាទោ ញាយវាទោ ហេតុវាទោ លក្ខណវាទោ ការណវាទោ ឋានវាទោ សកាយ លទ្ធិយាតិ – យំ និស្សិតោ តត្ថ សុភំ វទានោ។

សុទ្ធិំ វទោ តត្ថ តថទ្ទសា សោតិ។ សុទ្ធិវាទោ វិសុទ្ធិវាទោ បរិសុទ្ធិវាទោ វោទាតវាទោ បរិវោទាតវាទោ។ អថ វា សុទ្ធិទស្សនោ វិសុទ្ធិទស្សនោ បរិសុទ្ធិទស្សនោ វោទាតទស្សនោ បរិវោទាតទស្សនោតិ – សុទ្ធិំ វាទោ។ **តត្ថា**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា តថំ តច្ឆំ ភូតំ យាថាវំ អវិបរីតន្តិ អទ្ទស្ស អទក្ខិ អបស្សិ បដិវិជ្ឈីតិ – សុទ្ធិំ វាទោ តត្ថ តថទ្ទសា សោ។

តេនាហ ភគវា –

“និវិស្សវាទី ន ហិ សុព្ពិនាយោ, បកប្បិតា ទិដ្ឋិបុរេក្ខរានោ;
យំ និស្សិតោ តត្ថ សុភំ វទានោ, សុទ្ធិំ វទោ តត្ថ តថទ្ទសា សោ”តិ។

១៤៦. **ន ព្រាហ្មណោ កប្បមុបេតិ សង្ខា, ន ទិដ្ឋិសារី នបិ ញាណពន្ធុ;**
ញត្វា ច សោ សម្មុតិយោ បុថុជ្ជា, ឧបេក្ខតី ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេ។

ន ព្រាហ្មណោ កប្បមុបេតិ សង្ខាតិ។ **នា**តិ បដិក្ខេបោ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ...បេ.... អសិតោ តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មា។ **កប្បា**តិ ទ្វេ កប្បា – តណ្ហាកប្បោ ច ទិដ្ឋិកប្បោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាកប្បោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិកប្បោ។ សង្ខា វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជាននា...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ **ន ព្រាហ្មណោ កប្បមុបេតិ សង្ខា**តិ។ ព្រាហ្មណោ សង្ខាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា... សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា...បេ.... យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ សង្ខាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា តណ្ហាកប្បំ វា ទិដ្ឋិកប្បំ វា នេតិ ន ឧបេតិ ន ឧបគច្ឆតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតីតិ – ន ព្រាហ្មណោ កប្បមុបេតិ សង្ខា។

ន ទិដ្ឋិសារី នបិ ញាណពន្ធូតិ។ តស្ស ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ សោ ទិដ្ឋិយា ន យាយតិ ន នីយតិ ន វុយ្ហតិ ន សំហរីយតិ នបិ តំ ទិដ្ឋិគតំ សារតោ បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ – ន ទិដ្ឋិសារី។ **នបិ ញាណពន្ធូ**តិ អដ្ឋសមាបត្តិញាណេន វា បញ្ចាភិញ្ញាញាណេន វា តណ្ហាពន្ធំ វា ទិដ្ឋិពន្ធំ វា ន ករោតិ ន ជនេតិ ន សញ្ជនេតិ ន និព្ពត្តេតិ នាភិនិព្ពត្តេតីតិ – ន ទិដ្ឋិសារី នបិ ញាណពន្ធុ។

ញត្វា ច សោ សម្មុតិយោ បុថុជ្ជាតិ។ **ញត្វា**តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ...បេ.... “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ញត្វា ច សោ។ **សម្មុតិយោ** វុច្ចន្តិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ ទិដ្ឋិសម្មុតិយោ។ **បុថុជ្ជា**តិ បុថុជ្ជនេហិ ជនិតា វា តា សម្មុតិយោតិ – បុថុជ្ជា។ បុថុ នានាជនេហិ ជនិតា វា សម្មុតិយោតិ បុថុជ្ជាតិ – ញត្វា ច សោ សម្មុតិយោ បុថុជ្ជា។

ឧបេក្ខតី ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេតិ។ អញ្ញេ តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន គណ្ហន្តិ បរាមសន្តិ អភិនិវិសន្តិ។ អរហា ឧបេក្ខតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតីតិ – ឧបេក្ខតី ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេ។

តេនាហ ភគវា –

“ន ព្រាហ្មណោ កប្បមុបេតិ សង្ខា, ន ទិដ្ឋិសារី នបិ ញាណពន្ធុ;
ញត្វា ច សោ សម្មុតិយោ បុថុជ្ជា, ឧបេក្ខតី ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេ”តិ។

១៤៧. **វិស្សជ្ជ គន្ថានិ មុនីធ លោកេ, វិវាទជាតេសុ ន វគ្គសារី;**
សន្តោ អសន្តេសុ ឧបេក្ខកោ សោ, អនុគ្គហោ ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេ។

វិស្សជ្ជ គន្ថានិ មុនីធ លោកេតិ។ **គន្ថា**តិ ចត្តារោ គន្ថា – អភិជ្ឈា កាយគន្ថោ, ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ, សីលព្ពតបរាមាសោ កាយគន្ថោ, ឥទំសច្ចាភិនិវេសោ កាយគន្ថោ។ អត្តនោ ទិដ្ឋិយា រាគោ អភិជ្ឈា កាយគន្ថោ, បរវាទេសុ អាឃាតោ អប្បច្ចយោ ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ, អត្តនោ សីលំ វា វតំ វា សីលព្ពតំ វា បរាមសតិ សីលព្ពតបរាមាសោ កាយគន្ថោ, អត្តនោ ទិដ្ឋិ អភិនិវេសោ កាយគន្ថោ ឥទំសច្ចាភិនិវេសោ កាយគន្ថោ។ **វិស្សជ្ជា**តិ គន្ថេ វោស្សជ្ជិត្វា វិស្សជ្ជ។ អថ វា គន្ថេ គធិតេ គន្ថិតេ [គថិតេ គណ្ឋិតេ (ពហូសុ) សុទ្ធដ្ឋកសុត្តេ សត្តមគាថាវណ្ណនា ឱលោកេតព្ពា] ពន្ធេ វិពន្ធេ អាពន្ធេ [ពទ្ធេ វិពទ្ធេ អាពទ្ធេ (សី.)] លគ្គេ លគ្គិតេ បលិពុទ្ធេ ពន្ធនេ ផោដយិត្វា វិស្សជ្ជ។ យថា វយ្ហំ វា រថំ វា សកដំ វា សន្ទមានិកំ វា សជ្ជំ វិស្សជ្ជំ ករោន្តិ វិកោបេន្តិ; ឯវមេវ គន្ថេ វោស្សជ្ជិត្វា វិស្សជ្ជ។ អថ វា គន្ថេ គថិតេ គណ្ឋិតេ ពន្ធេ វិពន្ធេ អាពន្ធេ លគ្គេ លគ្គិតេ បលិពុទ្ធេ ពន្ធនេ ផោដយិត្វា វិស្សជ្ជ។ **មុនី**តិ។ **មោនំ** វុច្ចតិ ញាណំ...បេ.... សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **ឥធា**តិ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា...បេ.... ឥមស្មិំ មនុស្សលោកេតិ – វិស្សជ្ជ គន្ថានិ មុនីធ លោកេ។

វិវាទជាតេសុ ន វគ្គសារីតិ។ វិវាទជាតេសុ សញ្ជាតេសុ និព្ពត្តេសុ អភិនិព្ពត្តេសុ បាតុភូតេសុ [វិវាទេ ជាតេ សញ្ជាតេ និព្ពត្តេ អភិនិព្ពត្តេ បាតុភូតេ (សី. ក.)] ឆន្ទាគតិំ គច្ឆន្តេសុ ទោសាគតិំ គច្ឆន្តេសុ ភយាគតិំ គច្ឆន្តេសុ មោហាគតិំ គច្ឆន្តេសុ ន ឆន្ទាគតិំ គច្ឆតិ, ន ទោសាគតិំ គច្ឆតិ, ន ភយាគតិំ គច្ឆតិ, ន មោហាគតិំ គច្ឆតិ, ន រាគវសេន គច្ឆតិ, ន ទោសវសេន គច្ឆតិ, ន មោហវសេន គច្ឆតិ, ន មានវសេន គច្ឆតិ, ន ទិដ្ឋិវសេន គច្ឆតិ, ន ឧទ្ធច្ចវសេន គច្ឆតិ, ន វិចិកិច្ឆាវសេន គច្ឆតិ, ន អនុសយវសេន គច្ឆតិ, ន វគ្គេហិ ធម្មេហិ យាយតិ នីយតិ វុយ្ហតិ សំហរីយតីតិ – វិវាទជាតេសុ ន វគ្គសារី។

សន្តោ អសន្តេសុ ឧបេក្ខកោ សោតិ។ **សន្តោ**តិ រាគស្ស សន្តត្តា សន្តោ, ទោសស្ស សន្តត្តា សន្តោ, មោហស្ស សន្តត្តា សន្តោ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា វូបសមិតត្តា វិជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិបស្សទ្ធត្តា សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ – សន្តោ។ **អសន្តេសូ**តិ អសន្តេសុ អនុបសន្តេសុ អវូបសន្តេសុ អនិព្ពុតេសុ អប្បដិបស្សទ្ធេសូតិ – សន្តោ អសន្តេសុ។ **ឧបេក្ខកោ សោ**តិ អរហា ឆឡង្គុបេក្ខាយ សមន្នាគតោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា នេវ សុមនោ ហោតិ ន ទុម្មនោ ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... កាលំ កង្ខតិ ភាវិតោ សន្តោតិ – សន្តោ អសន្តេសុ ឧបេក្ខកោ សោ។

អនុគ្គហោ ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេតិ។ អញ្ញេ តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន គណ្ហន្តេ បរាមសន្តេ អភិនិវិសន្តេ។ អរហា ឧបេក្ខតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតីតិ – អនុគ្គហោ ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេ។

តេនាហ ភគវា –

"វិស្សជ្ជ គន្ថានិ មុនីធ លោកេ, វិវាទជាតេសុ ន វគ្គសារី;
សន្តោ អសន្តេសុ ឧបេក្ខកោ សោ, អនុគ្គហោ ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេ"តិ។

១៤៨. **បុព្ពាសវេ ហិត្វា នវេ អកុព្ពំ, ន ឆន្ទគូ នោបិ និវិស្សវាទី;**
ស វិប្បមុត្តោ ទិដ្ឋិគតេហិ ធីរោ, ន លិម្បតិ លោកេ អនត្តគរហី។

បុព្ពាសវេ ហិត្វា នវេ អកុព្ពន្តិ។ **បុព្ពាសវា** វុច្ចន្តិ អតីតា រូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណា។ អតីតេ សង្ខារេ អារព្ភ យេ កិលេសា ឧប្បជ្ជេយ្យុំ តេ កិលេសេ ហិត្វា ចជិត្វា បរិច្ចជិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – បុព្ពាសវេ ហិត្វា។ **នវេ អកុព្ព**ន្តិ នវា វុច្ចន្តិ បច្ចុប្បន្នា រូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណា។ បច្ចុប្បន្នេ សង្ខារេ អារព្ភ ឆន្ទំ [ខន្តី (ក.)] អកុព្ពមានោ បេមំ អកុព្ពមានោ រាគំ អកុព្ពមានោ អជនយមានោ អសញ្ជនយមានោ អនិព្ពត្តយមានោ អនភិនិព្ពត្តយមានោតិ – បុព្ពាសវេ ហិត្វា នវេ អកុព្ពំ។

ន ឆន្ទគូ នោបិ និវិស្សវាទីតិ។ ន ឆន្ទាគតី គច្ឆតិ , ន ទោសាគតី គច្ឆតិ, ន មោហាគតី គច្ឆតិ, ន ភយាគតី គច្ឆតិ, ន រាគវសេន គច្ឆតិ , ន ទោសវសេន គច្ឆតិ, ន មោហវសេន គច្ឆតិ, ន មានវសេន គច្ឆតិ, ន ទិដ្ឋិវសេន គច្ឆតិ, ន ឧទ្ធច្ចវសេន គច្ឆតិ, ន វិចិកិច្ឆាវសេន គច្ឆតិ, ន អនុសយវសេន គច្ឆតិ, ន វគ្គេហិ ធម្មេហិ យាយតិ នីយតិ វុយ្ហតិ ន សំហរីយតីតិ – ន ឆន្ទគូ។ **នោបិ និវិស្សវាទី**តិ "សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ ន និវិស្សវាទី...បេ.... "នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ ន និវិស្សវាទីតិ – ន ឆន្ទគូ នោបិ និវិស្សវាទី។

ស វិប្បមុត្តោ ទិដ្ឋិគតេហិ ធីរោតិ តស្ស ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ សោ ទិដ្ឋិគតេហិ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតិ។ **ធីរោ**តិ ធីរោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវីតិ – ស វិប្បមុត្តោ ទិដ្ឋិគតេហិ ធីរោ។

ន លិម្បតិ លោកេ អនត្តគរហីតិ។ **លេបា**តិ ទ្វេ លេបា – តណ្ហាលេបោ ច ទិដ្ឋិលេបោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាលេបោ ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិលេបោ។ តស្ស តណ្ហាលេបោ បហីនោ, ទិដ្ឋិលេបោ បដិនិស្សដ្ឋោ; តស្ស តណ្ហាលេបស្ស បហីនត្តា, ទិដ្ឋិលេបស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា អបាយលោកេ ន លិម្បតិ, មនុស្សលោកេ ន លិម្បតិ, ទេវលោកេ ន លិម្បតិ, ខន្ធលោកេ ន លិម្បតិ, ធាតុលោកេ ន លិម្បតិ, អាយតនលោកេ ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ, អលិត្តោ អបលិត្តោ អនុបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ន លិម្បតិ លោកេ។

អនត្តគរហីតិ ទ្វីហិ ការណេហិ អត្តានំ គរហតិ – កតត្តា ច អកតត្តា ច។ កថំ កតត្តា ច អកតត្តា ច អត្តានំ គរហតិ? "កតំ មេ កាយទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ កាយសុចរិត"ន្តិ អត្តានំ គរហតិ។ "កតំ មេ វចីទុច្ចរិតំ...បេ.... កតំ មេ មនោទុច្ចរិតំ ... កតោ មេ បាណាតិបាតោ...បេ.... កតា មេ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អកតា មេ សម្មាទិដ្ឋី"តិ អត្តានំ គរហតិ។ ឯវំ កតត្តា ច អកតត្តា ច អត្តានំ គរហតិ។

អថ វា "សីលេសុម្ហិ ន បរិបូរការី"តិ អត្តានំ គរហតិ។ "ឥន្ទ្រិយេសុម្ហិ អគុត្តទ្វារោ"តិ... "ភោជនេម្ហិ អមត្តញ្ញូ"តិ... "ជាគរិយម្ហិ អននុយុត្តោ"តិ... "ន សតិសម្បជញ្ញេនាម្ហិ សមន្នាគតោ"តិ... "អភាវិតា មេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា"តិ... "អភាវិតា មេ ចត្តារោ សម្មប្បធានា"តិ... "អភាវិតា មេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា"តិ... "អភាវិតានិ មេ បញ្ចិន្ទ្រិយានី"តិ... "អភាវិតានិ មេ បញ្ច ពលានី"តិ... "អភាវិតា មេ សត្ត ពោជ្ឈង្គា"តិ...

“អភាវិតោ មេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ”តិ... “ទុក្ខំ មេ អបរិញ្ញាត”ន្តិ... “ទុក្ខសមុទយោ មេ អប្បហីនោ”តិ... “មគ្គោ មេ អភាវិតោ”តិ... “និរោធោ មេ អសច្ឆិកតោ”តិ អត្តានំ គរហតិ។ ឯវំ កតត្តា ច អកតត្តា ច អត្តានំ គរហតិ។ ឯវំ អត្តគរហី។ តយិទំ កម្មំ អកុព្ពមានោ អជនយមានោ អសញ្ជនយមានោ អនិព្ពត្តយមានោ អនភិនិព្ពត្តយមានោ អនត្តគរហីតិ – ន លិម្បតិ លោកេ អនត្តគរហី។

តេនាហ ភគវា –

“បុព្ពាសវេ ហិត្វា នវេ អកុព្ពំ, ន ឆន្ទគូ នោបិ និវិស្សវាទី;
ស វិប្បមុត្តោ ទិដ្ឋិគតេហិ ធីរោ, ន លិម្បតិ លោកេ អនត្តគរហី”តិ។

១៤៨. **ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ, យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា;**
ស បន្នភារោ មុនិ វិប្បមុត្តោ, ន កប្បិយោ នូបរតោ ន បត្ថិយោ។[ឥតិ ភគវា]

ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វាតិ។ **សេនា** វុច្ចតិ មារសេនា។ កាយទុច្ចរិតំ មារសេនា, វចីទុច្ចរិតំ មារសេនា, មនោទុច្ចរិតំ មារសេនា, រាគោ... ទោសោ... មោហោ... កោធោ... ឧបនាហោ... មក្ខោ... បឡាសោ... ឥស្សា... មច្ឆរិយំ... មាយា... សាឋេយ្យំ... ថម្ភោ... សារម្ភោ... មានោ... អតិមានោ... មទោ... បមាទោ... សព្ពេ កិលេសា... សព្ពេ ទុច្ចរិតា... សព្ពេ ទរថា... សព្ពេ បរិឡាហា... សព្ពេ សន្តាបា... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា មារសេនា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“កាមា តេ បឋមា សេនា, ទុតិយា អរតិ វុច្ចតិ...បេ.... ;
ន តំ អសូរោ ជិនាតិ, ជេត្វាវ លភតេ សុខ”ន្តិ។

យតោ ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ សព្ពា ច មារសេនា សព្ពេ ច បដិសេនិករា កិលេសា ជិតា ច បរាជិតា ច ភគ្គា វិប្បលុគ្គា បរម្មុខា – សោ វុច្ចតិ វិសេនិភូតោ។ សោ ទិដ្ឋេ វិសេនិភូតោ, សុតេ... មុតេ ... វិញ្ញាតេ វិសេនិភូតោតិ – ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ, យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា។

ស បន្នភារោ មុនិ វិប្បមុត្តោតិ។ **ភារា**តិ តយោ ភារា – ខន្ធភារោ, កិលេសភារោ, អភិសង្ខារភារោ។ កតមោ ខន្ធភារោ? បដិសន្ធិយា រូបំ វេទនា សញ្ញា សង្ខារា វិញ្ញាណំ – អយំ ខន្ធភារោ។ កតមោ កិលេសភារោ? រាគោ ទោសោ មោហោ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា – អយំ កិលេសភារោ។ កតមោ អភិសង្ខារភារោ? បុញ្ញាភិសង្ខារោ អបុញ្ញាភិសង្ខារោ អានេញ្ជាភិសង្ខារោ – អយំ អភិសង្ខារភារោ។ យតោ ខន្ធភារោ ច កិលេសភារោ ច អភិសង្ខារភារោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា, សោ វុច្ចតិ បន្នភារោ បតិតភារោ ឱរោបិតភារោ សមោរោបិតភារោ និក្ខិត្តភារោ បដិបស្សទ្ធភារោ។

មុនីតិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជានានា វិចយោ បវិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លក្ខណា ឧបលក្ខណា បច្ចុបលក្ខណា, បណ្ឌិច្ចំ កោសល្លំ នេបុញ្ញំ វេភព្យា ចិន្តា ឧបបរិក្ខា ភូរិ មេធា បរិនាយិកា វិបស្សនា សម្បជញ្ញំ បតោទោ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ បញ្ញាសត្ថំ បញ្ញាបាសាទោ បញ្ញាអាលោកោ បញ្ញាឱភាសោ បញ្ញាបជ្ជោតោ បញ្ញារតនំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ តេន ញាណេន សមន្នាគតោ មុនិ មោនប្បត្តោ។

តីណិ មោនេយ្យានិ – កាយមោនេយ្យំ, វចីមោនេយ្យំ, មនោមោនេយ្យំ។ កតមំ កាយមោនេយ្យំ? តិវិធានំ កាយទុច្ចរិតានំ [តិវិធកាយទុច្ចរិតានំ (ក.) មហានិ. ១៤] បហានំ កាយមោនេយ្យំ, តិវិធំ កាយសុចរិតំ កាយមោនេយ្យំ, កាយារម្មណេ ញាណំ កាយមោនេយ្យំ, កាយបរិញ្ញា កាយមោនេយ្យំ, បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ កាយមោនេយ្យំ, កាយេ ឆន្ទរាគស្ស បហានំ កាយមោនេយ្យំ, កាយសង្ខារនិរោធោ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិ កាយមោនេយ្យំ – ឥទំ កាយមោនេយ្យំ។

កតមំ វចីមោនេយ្យំ? ចតុព្ពិធានំ វចីទុច្ចរិតានំ បហានំ វចីមោនេយ្យំ, ចតុព្ពិធំ វចីសុចរិតំ វចីមោនេយ្យំ, វាចារម្មណេ ញាណំ វចីមោនេយ្យំ, វាចាបរិញ្ញា វចីមោនេយ្យំ, បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ វចីមោនេយ្យំ, វាចាយ ឆន្ទរាគស្ស បហានំ វចីមោនេយ្យំ, វចីសង្ខារនិរោធោ ទុតិយជ្ឈានសមាបត្តិ វចីមោនេយ្យំ – ឥទំ វចីមោនេយ្យំ។

កតមំ មនោមោនេយ្យំ? តិវិធានំ មនោទុច្ចរិតានំ បហានំ មនោមោនេយ្យំ, តិវិធំ មនោសុចរិតំ មនោមោនេយ្យំ, ចិត្តារម្មណេ ញាណំ មនោមោនេយ្យំ, ចិត្តបរិញ្ញា មនោមោនេយ្យំ, បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ មនោមោនេយ្យំ, ចិត្តេ ឆន្ទរាគស្ស បហានំ មនោមោនេយ្យំ, ចិត្តសង្ខារនិរោធោ សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិ មនោមោនេយ្យំ – ឥទំ មនោមោនេយ្យំ។

“កាយមុនឹ វាចាមុនឹ, មនោមុនិមនាសវំ;
មុនឹ មោនេយ្យសម្បន្នំ, អាហុ សព្ពប្បហាយិនំ។

“កាយមុនឹ វាចាមុនឹ, មនោមុនិមនាសវំ;
មុនឹ មោនេយ្យសម្បន្នំ, អាហុ និន្ហាតបាបក”ន្តិ [និនហាតបាបកន្តិ (សី.)]។

ឥមេហិ តីហិ មោនេយ្យេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតា ឆ មុនិនោ [មុនយោ (សី. ស្យា. ក.)] – អគារមុនិនោ, អនគារមុនិនោ, សេខមុនិនោ, អសេខមុនិនោ, បច្ចេកមុនិនោ, មុនិមុនិនោតិ [មុនិមុនិនោ (សី. ស្យា. ក.) មហានិ. ១៤]។ កតមេ អគារមុនិនោ? យេ តេ អគារិកា ទិដ្ឋបទា វិញ្ញាតសាសនា – ឥមេ អគារមុនិនោ។ កតមេ អនគារមុនិនោ? យេ តេ បព្ពជិតា ទិដ្ឋបទា វិញ្ញាតសាសនា – ឥមេ អនគារមុនិនោ។ សត្ត សេខា សេខមុនិនោ, អរហន្តោ អសេខមុនិនោ។ បច្ចេកពុទ្ធា បច្ចេកមុនិនោ។ មុនិមុនិនោ វុច្ចន្តិ តថាគតា អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា។

“ន មោនេន មុនិ ហោតិ, មូឡ្ហរូបោ អវិទ្ទសុ;
យោ ច តុលំវ បគ្គយ្ហ, វរមាទាយ បណ្ឌិតោ។

“បាបានិ បរិវជ្ជេតិ, ស មុនិ តេន សោ មុនិ;
យោ មុនាតិ ឧភោ លោកេ, មុនិ តេន បវុច្ចតិ។

“អសតញ្ច សតញ្ច ញត្វា ធម្មំ, អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច សព្ពលោកេ;
ទេវមនុស្សេហិ បូជិតោ យោ, សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ”។

វិប្បមុត្តោតិ មុនិនោ រាគា ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ; ទោសា ចិត្តំ... មោហា ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តន្តិ – ស បន្នភារោ មុនិ វិប្បមុត្តោ។

ន កប្បិយោ នូបរតោ ន បត្ថិយោតិ ភគវាតិ។ **កប្បា**តិ ទ្វេ កប្បា – តណ្ហាកប្បោ ច ទិដ្ឋិកប្បោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាកប្បោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិកប្បោ។ តស្ស តណ្ហាកប្បោ បហីនោ, ទិដ្ឋិកប្បោ បដិនិស្សដ្ឋោ; តណ្ហាកប្បស្ស បហីនត្តា ទិដ្ឋិកប្បស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា តណ្ហាកប្បំ វា ទិដ្ឋិកប្បំ វា ន កប្បេតិ ន ជនេតិ ន សញ្ជនេតិ ន និព្ពត្តេតិ នាភិនិព្ពត្តេតីតិ – ន កប្បិយោ។ **នូបរតោ**តិ។ សព្ពេ ពាលបុថុជ្ជនា រជ្ជន្តិ, បុថុជ្ជនកល្យាណកំ ឧបាទាយ សត្ត សេខា អប្បត្តស្ស បត្តិយា អនធិគតស្ស អធិគមាយ អសច្ឆិកតស្ស សច្ឆិកិរិយាយ អារមន្តិ វិរមន្តិ បដិវិរមន្តិ, អរហា អារតោ វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ន កប្បិយោ នូបរតោ។ **ន បត្ថិយោ**តិ។ **បត្ថនា** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា បត្ថនា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ ន បត្ថិយោ។

ភគវាតិ គារវាធិវចនំ។ អបិ ច ភគ្គរាគោតិ ភគវា, ភគ្គទោសោតិ ភគវា, ភគ្គមោហោតិ ភគវា, ភគ្គមានោតិ ភគវា, ភគ្គទិដ្ឋីតិ ភគវា, ភគ្គកណ្ដកោតិ ភគវា, ភគ្គកិលេសោតិ ភគវា, ភជិ វិភជិ បវិភជិ ធម្មរតនន្តិ ភគវា, ភវានំ អន្តករោតិ ភគវា, ភាវិតកាយោ ភាវិតសីលោ ភាវិតចិត្តោ ភាវិតបញ្ញោតិ ភគវា; ភាគី វា ភគវា អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានីតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អត្ថរសស្ស ធម្មរសស្ស វិមុត្តិរសស្ស អធិសីលស្ស អធិចិត្តស្ស អធិបញ្ញាយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ ឈានានំ ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានំ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ អដ្ឋន្នំ អភិភាយតនានំ នវន្នំ អនុបុព្ពវិហារសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ សញ្ញាភាវនានំ ទសន្នំ កសិណសមាបត្តីនំ អានាបានស្សតិសមាធិស្ស អសុភសមាបត្តិយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ

បញ្ចន្នំ ពលានំ សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្សាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ តថាគតពលានំ ចតុន្នំ វេសារជ្ជានំ ចតុន្នំ បដិសម្ភិទានំ ឆន្នំ អភិញ្ញានំ ឆន្នំ ពុទ្ធធម្មានន្តិ ភគវា, ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ; វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – ន កប្បិយោ នូបរតោ ន បត្ថិយោ ឥតិ ភគវា។

តេនាហ ភគវា –

“ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ, យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា;
ស បន្នភារោ មុនិ វិប្បមុត្តោ, ន កប្បិយោ នូបរតោ ន បត្ថិយោ”។[ឥតិ ភគវាតិ]

មហាវិយូហសុត្តនិទ្ទេសោ តេរសមោ។

១៤. តុវដ្ដកសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ តុវដ្ដកសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

១៥០. **បុច្ឆាមិ តំ អាទិច្ចពន្ធុ,** [អាទិច្ចពន្ធូ (សី. ស្យា.)] **វិវេកំ សន្តិបទញ្ច មហេសិ** [មហេសី (សី. ស្យា.)] ;
កថំ ទិស្វា និព្ពាតិ ភិក្ខុ, អនុបាទិយានោ លោកស្មិំ កិញ្ចិ។

បុច្ឆាមិ តំ អាទិច្ចពន្ធូតិ។ **បុច្ឆា**តិ តិស្សោ បុច្ឆា – អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា, ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា, វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា។ កតមា អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា? បកតិយា លក្ខណំ អញ្ញាតំ ហោតិ អទិដ្ឋំ អតុលិតំ អតីរិតំ អវិភូតំ អវិភាវិតំ, តស្ស ញាណាយ ទស្សនាយ តុលនាយ តីរណាយ វិភាវនាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – អយំ អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា។ កតមា ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា? បកតិយា លក្ខណំ ញាតំ ហោតិ ទិដ្ឋំ តុលិតំ តីរិតំ វិភូតំ វិភាវិតំ, អញ្ញេហិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធិំ សំសន្ទនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – អយំ ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា។ កតមា វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា? បកតិយា សំសយបក្ខន្ទោ [សំសយបក្ខន្ទោ (សី. ស្យា.)] ហោតិ វិមតិបក្ខន្ទោ ទ្វេឡ្ហកជាតោ, ‘‘ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កឹ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ’’តិ សោ វិមតិច្ឆេទនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – អយំ វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា។ ឥមា តិស្សោ បុច្ឆា។

អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – មនុស្សបុច្ឆា, អមនុស្សបុច្ឆា, និម្មិតបុច្ឆា។ កតមា មនុស្សបុច្ឆា? មនុស្សា ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, ភិក្ខូ បុច្ឆន្តិ, ភិក្ខុនិយោ បុច្ឆន្តិ, ឧបាសកា បុច្ឆន្តិ, ឧបាសិកាយោ បុច្ឆន្តិ, រាជានោ បុច្ឆន្តិ, ខត្តិយា បុច្ឆន្តិ, ព្រាហ្មណា បុច្ឆន្តិ, វេស្សា បុច្ឆន្តិ, សុទ្ទា បុច្ឆន្តិ, គហដ្ឋា បុច្ឆន្តិ, បព្ពជិតា បុច្ឆន្តិ – អយំ មនុស្សបុច្ឆា។ កតមា អមនុស្សបុច្ឆា? អមនុស្សា ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, នាគា បុច្ឆន្តិ, សុបណ្ណា បុច្ឆន្តិ, យក្ខា បុច្ឆន្តិ, អសុរា បុច្ឆន្តិ, គន្ធព្វា បុច្ឆន្តិ, មហារាជានោ បុច្ឆន្តិ, ឥន្ទា បុច្ឆន្តិ, ព្រហ្មានោ បុច្ឆន្តិ, ទេវតាយោ បុច្ឆន្តិ – អយំ អមនុស្សបុច្ឆា។ កតមា និម្មិតបុច្ឆា? យំ ភគវា រូបំ អភិនិម្មិនាតិ មនោមយំ សព្ពង្គបច្ចង្គំ អហីនិន្ទ្រិយំ តំ សោ និម្មិតោ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆតិ, ភគវា តស្ស [នត្ថិ សី. ស្យា. បោត្ថកេសុ] វិសជ្ជេតិ – អយំ និម្មិតបុច្ឆា។ ឥមា តិស្សោ បុច្ឆា។

អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អត្តត្ថបុច្ឆា, បរត្ថបុច្ឆា, ឧភយត្ថបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – ទិដ្ឋធម្មិកត្ថបុច្ឆា, សម្បរាយិកត្ថបុច្ឆា, បរមត្ថបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អនវជ្ជត្ថបុច្ឆា, និក្កិលេសត្ថបុច្ឆា [និក្ខេបត្ថបុច្ឆា (សី. ក.)], វោទានត្ថបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អតីតបុច្ឆា, អនាគតបុច្ឆា, បច្ចុប្បន្នបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អជ្ឈត្តបុច្ឆា, ពហិទ្ធាបុច្ឆា, អជ្ឈត្តពហិទ្ធាបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – កុសលបុច្ឆា, អកុសលបុច្ឆា, អព្យាកតបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – ខន្ធបុច្ឆា, ធាតុបុច្ឆា, អាយតនបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – សតិបដ្ឋានបុច្ឆា, សម្មប្បធានបុច្ឆា, ឥទ្ធិបាទបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – ឥន្ទ្រិយបុច្ឆា, ពលបុច្ឆា, ពោជ្ឈង្គបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – មគ្គបុច្ឆា, ផលបុច្ឆា, និព្ពានបុច្ឆា។

បុច្ឆាមិ តន្តិ បុច្ឆាមិ តំ យាចាមិ តំ អជ្ឈេសាមិ តំ បសាទេមិ តំ, ‘‘កថយស្សុ មេ’’តិ – បុច្ឆាមិ តំ។ **អាទិច្ចពន្ធូ**តិ។ អាទិច្ចោ វុច្ចតិ សូរិយោ [សុរិយោ (សី. ស្យា.)]។ សូរិយោ គោតមោ គោត្តេន, ភគវាបិ គោតមោ គោត្តេន, ភគវា សូរិយស្ស គោត្តញាតកោ គោត្តពន្ធុ; តស្មា ពុទ្ធោ អាទិច្ចពន្ធូតិ – បុច្ឆាមិ តំ អាទិច្ចពន្ធុ។

វិវេកំ សន្តិបទញ្ច មហេសីតិ។ **វិវេកា**តិ តយោ វិវេកា – កាយវិវេកោ , ចិត្តវិវេកោ, ឧបធិវិវេកោ។ កតមោ កាយវិវេកោ? ឥធ ភិក្ខុ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទរំ គិរិគុហំ សុសានំ វនបត្ថំ អព្ភោកាសំ បលាលបុញ្ជំ កាយេន វិវិត្តេន វិហរតិ។ សោ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ រហោ និសីទតិ, ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ, ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ – អយំ កាយវិវេកោ។

កតមោ ចិត្តវិវេកោ? បឋមំ ឈានំ សមាបន្នស្ស នីវរណេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, ទុតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស វិតក្កវិចារេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, តតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស បីតិយា ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, ចតុត្ថំ ឈានំ សមាបន្នស្ស សុខទុក្ខេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, អាកាសានញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស រូបសញ្ញាយ បដិឃសញ្ញាយ នានត្តសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ , នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ សោតាបន្នស្ស សក្កាយទិដ្ឋិយា វិចិកិច្ឆាយ សីលព្ពតបរាមាសា ទិដ្ឋានុសយា វិចិកិច្ឆានុសយា, តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ សកទាគាមិស្ស ឱឡារិកា កាមរាគសញ្ញោជនា បដិឃសញ្ញោជនា ឱឡារិកា កាមរាគានុសយា បដិឃានុសយា, តទេកដ្ឋេហិ ច

កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ អនាគាមិស្ស អនុសហគតា កាមរាគសញ្ញោជនា បដិឃសញ្ញោជនា អនុសហគតា កាមរាគានុសយា បដិឃានុសយា, តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ។ អរហតោ រូបរាគា អរូបរាគា មានា ឧទ្ធច្ចា អវិជ្ជាយ មានានុសយា ភវរាគានុសយា អវិជ្ជានុសយា, តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ពហិទ្ធា ច សព្ពនិមិត្តេហិ ចិត្តំ វិវិត្តំ ហោតិ – អយំ ចិត្តវិវេកោ។

កតមោ ឧបធិវិវេកោ? **ឧបធិ** វុច្ចតិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ ឧបធិវិវេកោ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ – អយំ ឧបធិវិវេកោ។ កាយវិវេកោ ច វិវេកដ្ឋកាយានំ [វូបកដ្ឋកាយានំ (សី.)] នេក្ខម្មាភិរតានំ, ចិត្តវិវេកោ ច បរិសុទ្ធចិត្តានំ បរមវោទានប្បត្តានំ, ឧបធិវិវេកោ ច និរុបធីនំ បុគ្គលានំ វិសង្ខារគតានំ។ **សន្តី**តិ ឯកេន អាការេន សន្តិបិ សន្តិបទម្បិ តំយេវ អមតំ និព្ពានំ, យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សន្តមេតំ បទំ, បណីតមេតំ បទំ, យទិទំ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពាន”ន្តិ។ អថ អបរេន អាការេន យេ ធម្មា សន្តាធិគមាយ សន្តិផុសនាយ សន្តិសច្ឆិកិរិយាយ សំវត្តន្តិ, សេយ្យថិទំ – ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា, បញ្ចិន្ទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ – ឥមេ វុច្ចន្តិ សន្តិបទំ តាណបទំ លេណបទំ សរណបទំ អភយបទំ អច្ចុតបទំ អមតបទំ និព្ពានបទំ។

មហេសីតិ មហេសិ ភគវា។ មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហន្តំ សមាធិក្ខន្ធំ…បេ.… មហន្តំ បញ្ញាក្ខន្ធំ… មហន្តំ វិមុត្តិក្ខន្ធំ… មហន្តំ វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ; មហតោ តមោកាយស្ស បទាលនំ, មហតោ វិបល្លាសស្ស ភេទនំ, មហតោ តណ្ហាសល្លស្ស អព្ពហនំ [អព្ពូហនំ (សី. ស្យា.), អព្ពុហនំ (ក.)], មហតោ ទិដ្ឋិសង្ឃាតស្ស វិនិវេឋនំ, មហតោ មានធជស្ស បបាតនំ [បវាហនំ (ស្យា.)], មហតោ អភិសង្ខារស្ស វូបសមំ, មហតោ ឱឃស្ស និត្ថរណំ, មហតោ ភារស្ស និក្ខេបនំ, មហតោ សំសារវដ្ដស្ស ឧបច្ឆេទំ, មហតោ សន្តាបស្ស និព្ពាបនំ , មហតោ បរិឡាហស្ស បដិបស្សទ្ធី, មហតោ ធម្មធជស្ស ឧស្សាបនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហន្តេ សតិបដ្ឋានេ មហន្តេ សម្មប្បធានេ មហន្តេ ឥទ្ធិបាទេ មហន្តានិ ឥន្ទ្រិយានិ មហន្តានិ ពលានិ មហន្តេ ពោជ្ឈង្គេ មហន្តំ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ មហន្តំ បរមត្ថំ អមតំ និព្ពានំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ; មហេសក្ខេហិ វា សត្តេហិ ឯសិតោ គវេសិតោ បរិយេសិតោ កហំ ពុទ្ធោ កហំ ភគវា កហំ ទេវទេវោ កហំ នរាសភោតិ មហេសីតិ – វិវេកំ សន្តិបទញ្ច មហេសិ។

កថំ ទិស្វា និព្ពាតិ ភិក្ខូតិ។ កថំ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា អត្តនោ រាគំ និព្ពាបេតិ, ទោសំ និព្ពាបេតិ, មោហំ និព្ពាបេតិ, កោធំ…បេ.… ឧបនាហំ… មក្ខំ… បឡាសំ… ឥស្សំ… មច្ឆរិយំ… មាយំ… សាឋេយ្យំ… ថម្ភំ… សារម្ភំ… មានំ… អតិមានំ… មទំ… បមាទំ… សព្ពេ កិលេសេ… សព្ពេ ទុច្ចរិតេ… សព្ពេ ទរថេ… សព្ពេ បរិឡាហេ… សព្ពេ សន្តាបេ … សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេ និព្ពាបេតិ សមេតិ ឧបសមេតិ វូបសមេតិ បដិបស្សម្ភេតិ។ **ភិក្ខូ**តិ បុថុជ្ជនកល្យាណកោ វា ភិក្ខុ សេខោ វា ភិក្ខូតិ – កថំ ទិស្វា និព្ពាតិ ភិក្ខុ។

អនុបាទិយានោ លោកស្មិំ កិញ្ចីតិ។ ចតូហិ ឧបាទានេហិ អនុបាទិយមានោ អគណ្ហមានោ អបរាមសមានោ អនភិនិវិសមានោ។ **លោកស្មិ**ន្តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ, ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេ។ **កិញ្ចី**តិ កិញ្ចិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតន្តិ – អនុបាទិយានោ លោកស្មិំ កិញ្ចិ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“បុច្ឆាមិ តំ អាទិច្ចពន្ធុ, វិវេកំ សន្តិបទញ្ច មហេសិ;
កថំ ទិស្វា និព្ពាតិ ភិក្ខុ, អនុបាទិយានោ លោកស្មិំ កិញ្ចី”តិ។

១៥៧. **មូលំ បបញ្ចសង្ខាយ, [ឥតិ ភគវា]**
មន្តា អស្មីតិ សព្ពមុបរុន្ធេ [សព្ពមុបរុទ្ធេ (ស្យា.)] ;
យា កាចិ តណ្ហា អជ្ឈត្តំ, តាសំ វិនយា សទា សតោ សិក្ខេ។

មូលំ បបញ្ចសង្ខាយ, [ឥតិ ភគវា] មន្តា អស្មីតិ សព្ពមុបរុន្ធេតិ។ បបញ្ចាយេវ បបញ្ចសង្ខា។ តណ្ហាបបញ្ចសង្ខា ទិដ្ឋិបបញ្ចសង្ខា។ កតមំ តណ្ហាបបញ្ចស្ស មូលំ? អវិជ្ជាមូលំ, អយោនិសោមនសិការោ មូលំ, អស្មិមានោ

មូលំ, អហិរិកំ មូលំ , អនោត្តប្បំ មូលំ, ឧទ្ធច្ចំ មូលំ – ឥទំ តណ្ហាបបញ្ចស្ស មូលំ។ កតមំ ទិដ្ឋិបបញ្ចស្ស មូលំ? អវិជ្ជាមូលំ, អយោនិសោមនសិការោ មូលំ, អស្មិមានោ មូលំ, អហិរិកំ មូលំ, អនោត្តប្បំ មូលំ, ឧទ្ធច្ចំ មូលំ – ឥទំ ទិដ្ឋិបបញ្ចស្ស មូលំ។

ភគវាតិ គារវាធិវចនំ។ អបិ ច ភគ្គរាគោតិ ភគវា, ភគ្គទោសោតិ ភគវា, ភគ្គមោហោតិ ភគវា, ភគ្គមានោតិ ភគវា, ភគ្គទិដ្ឋីតិ ភគវា, ភគ្គកណ្ឌកោតិ ភគវា, ភគ្គកិលេសោតិ ភគវា, ភជិ វិភជិ បវិភជិ ធម្មរតនន្តិ ភគវា, ភវានំ អន្តករោតិ ភគវា, ភាវិតកាយោ ភាវិតសីលោ ភាវិតចិត្តោ ភាវិតបញ្ញោតិ ភគវា; ភាគី វា ភគវា អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានីតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អត្ថរសស្ស ធម្មរសស្ស វិមុត្តិរសស្ស អធិសីលស្ស អធិចិត្តស្ស អធិបញ្ញាយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ ឈានានំ ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានំ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ អដ្ឋន្នំ អភិភាយតនានំ នវន្នំ អនុបុព្ពវិហារសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ សញ្ញាភាវនានំ ទសន្នំ កសិណសមាបត្តីនំ អានាបានស្សតិសមាធិស្ស អសុភសមាបត្តិយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ បញ្ចន្នំ ពលានំ សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្សាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ តថាគតពលានំ ចតុន្នំ វេសារជ្ជានំ ចតុន្នំ បដិសម្ភិទានំ ឆន្នំ អភិញ្ញានំ ឆន្នំ ពុទ្ធធម្មានន្តិ ភគវា, ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ; វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – មូលំ បបញ្ចសង្ខាយ ឥតិ ភគវា។

មន្តា អស្មីតិ សព្ពមុបរុន្ធេតិ។ **មន្តា** វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជាននា...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ **អស្មី**តិ រូបេ អស្មីតិ មានោ អស្មីតិ ឆន្ទោ អស្មីតិ អនុសយោ; វេទនាយ... សញ្ញាយ... សង្ខារេសុ... វិញ្ញាណេ អស្មីតិ មានោ អស្មីតិ ឆន្ទោ អស្មីតិ អនុសយោតិ។ មូលំ បបញ្ចសង្ខាយ ឥតិ ភគវា។ **មន្តា អស្មីតិ សព្ពមុបរុន្ធេ**តិ។ បបញ្ចសង្ខាយ មូលញ្ច អស្មិមានញ្ច មន្តាយ សព្ពំ រុន្ធេយ្យ ឧបរុន្ធេយ្យ និរោធេយ្យ វូបសមេយ្យ អត្ថង្គមេយ្យ បដិបស្សម្ភេយ្យាតិ – មូលំ បបញ្ចសង្ខាយ ឥតិ ភគវា, មន្តា អស្មីតិ សព្ពមុបរុន្ធេ។

យា កាចិ តណ្ហា អជ្ឈត្តន្តិ។ **យា កាចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – យា កាចីតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា...បេ.... ធម្មតណ្ហា។ **អជ្ឈត្ត**ន្តិ អជ្ឈត្តសមុដ្ឋានា វា [អជ្ឈត្តំ សមុដ្ឋាតិ (ស្យា.)] សា តណ្ហាតិ – អជ្ឈត្តំ ។ អថ វា **អជ្ឈត្តិកំ** វុច្ចតិ ចិត្តំ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ហទយំ បណ្ឌរំ មនោ មនាយតនំ មនិន្ទ្រិយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ។ ចិត្តេន សា តណ្ហា សហគតា សហជាតា សំសដ្ឋា សម្បយុត្តា ឯកុប្បាទា ឯកនិរោធា ឯកវត្ថុកា ឯការម្មណាតិបិ អជ្ឈត្តន្តិ – យា កាចិ តណ្ហា អជ្ឈត្តំ។

តាសំ វិនយា សទា សតោ សិក្ខេតិ។ **សទា**តិ សទា សព្ពទា សព្ពកាលំ និច្ចកាលំ ធុវកាលំ, សតតំ សមិតំ អព្ពោកិណ្ណំ បោង្ខានុបោង្ខំ ឧទកូមិកជាតំ អវីចិសន្តតិសហិតំ ផុសិតំ, បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្តំ , បុរិមំ យាមំ មជ្ឈិមំ យាមំ បច្ឆិមំ យាមំ, កាឡេ ជុណ្ហេ, វស្សេ ហេមន្តេ គិម្ហេ, បុរិមេ វយោខន្ធេ មជ្ឈិមេ វយោខន្ធេ បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, វេទនាសុ...បេ. ... ចិត្តេ...បេ.... ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ។ អបរេហិបិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – អសតិ បរិវជ្ជនាយ សតោ, សតិករណីយានំ ធម្មានំ កតត្តា សតោ, សតិបដិបក្ខានំ ធម្មានំ ហតត្តា សតោ, សតិនិមិត្តានំ អសម្មុដ្ឋត្តា សតោ។ អបរេហិបិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – សតិយា សមន្នាគតត្តា សតោ, សតិយា វសិតត្តា សតោ, សតិយា បាគុញ្ញតាយ សតោ, សតិយា អបច្ចោរោហនតាយ សតោ។ អបរេហិបិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – សត្តត្តា សតោ, សន្តត្តា សតោ, សមិតត្តា សតោ, សន្តធម្មសមន្នាគតត្តា សតោ។ ពុទ្ធានុស្សតិយា សតោ, ធម្មានុស្សតិយា សតោ, សង្ឃានុស្សតិយា សតោ, សីលានុស្សតិយា សតោ, ចាគានុស្សតិយា សតោ, ទេវតានុស្សតិយា សតោ, អានាបានស្សតិយា សតោ, មរណស្សតិយា សតោ, កាយគតាសតិយា សតោ, ឧបសមានុស្សតិយា សតោ។ យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ, សតិ សរណតា ធារណតា អបិលាបនតា អសម្មុស្សនតា, សតិ សតិន្ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឯកាយនមគ្គោ – អយំ វុច្ចតិ សតិ។ ឥមាយ សតិយា ឧបេតោ សមុបេតោ, ឧបគតោ សមុបគតោ, ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ, សមន្នាគតោ សោ វុច្ចតិ សតោ។

សិក្ខេតិ តិស្សោ សិក្ខា – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា។ កតមា អធិសីលសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ, ខុទ្ទកោ សីលក្ខន្ធោ... មហន្តោ សីលក្ខន្ធោ, សីលំ បតិដ្ឋា អាទិ ចរណំ សំយមោ សំវរោ មុខំ បមុខំ កុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា – អយំ អធិសីលសិក្ខា។

កតមា អធិចិត្តសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ, យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ “ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី”តិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា **អទុក្ខមសុខំ** ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ អធិចិត្តសិក្ខា។

កតមា អធិបញ្ញាសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ បញ្ញវា ហោតិ, ឧទយត្ថគាមិនិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតោ អរិយាយ និព្ពេធិកាយ សម្មាទុក្ខក្ខយគាមិនិយា។ សោ ឥទំ ទុក្ខន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ ទុក្ខសមុទយោតិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ ទុក្ខនិរោធោតិ យថាភូតំ បជានាតិ , អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ យថាភូតំ បជានាតិ, ឥមេ អាសវាតិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ អាសវសមុទយោតិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ អាសវនិរោធោតិ យថាភូតំ បជានាតិ, អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ យថាភូតំ បជានាតិ – អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។

តាសំ វិនយា សទា សតោ សិក្ខេតិ។ តាសំ តណ្ហានំ វិនយាយ បដិវិនយាយ បហានាយ វូបសមាយ បដិនិស្សគ្គាយ បដិបស្សទ្ធិយា អធិសីលម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខេយ្យ; ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ, បជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បស្សន្តោ សិក្ខេយ្យ, បច្ចវេក្ខន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ អធិដ្ឋហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សទ្ធាយ អធិមុច្ចន្តោ សិក្ខេយ្យ, វីរិយំ បគ្គណ្ហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សតិំ ឧបដ្ឋបេន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ សមាទហន្តោ សិក្ខេយ្យ, បញ្ញាយ បជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បហាតព្ពំ បជហន្តោ សិក្ខេយ្យ, ភាវេតព្ពំ ភាវេន្តោ សិក្ខេយ្យ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – តាសំ វិនយា សទា សតោ សិក្ខេ។

តេនាហ ភគវា –

“មូលំ បបញ្ចសង្ខាយ, [ឥតិ ភគវា]
មន្តា អស្មីតិ សព្ពមុបរុន្ធេ;
យា កាចិ តណ្ហា អជ្ឈត្តំ, តាសំ វិនយា សទា សតោ សិក្ខេ”តិ។

១៥៧. **យំ កិញ្ចិ ធម្មមភិជញ្ញា, អជ្ឈត្តំ អថ វាបិ ពហិទ្ធា;**
ន តេន ថាមំ កុព្ពេថ, ន ហិ សា និព្ពុតិ សតំ វុត្តា។

យំ កិញ្ចិ ធម្មមភិជញ្ញា អជ្ឈត្តន្តិ។ យំ កិញ្ចិ អត្តនោ គុណំ ជានេយ្យ កុសលេ វា ធម្មេ អព្យាកតេ វា ធម្មេ។ កតមេ អត្តនោ គុណា? ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតោ វា អស្សំ [អស្ស (ស្យា.)], មហាភោគកុលា បព្ពជិតោ វា អស្សំ, ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោ វា អស្សំ, ញាតោ យសស្សី សគហដ្ឋបព្ពជិតានន្តិ វា អស្សំ, លាភិម្ហិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ វា អស្សំ, សុត្តន្តិកោ វា អស្សំ, វិនយធរោ វា អស្សំ, ធម្មកថិកោ វា អស្សំ, អារញ្ញិកោ វា អស្សំ, បិណ្ឌបាតិកោ វា អស្សំ, បំសុកូលិកោ វា អស្សំ, តេចីវរិកោ វា អស្សំ, សបទានចារិកោ វា អស្សំ, ខលុបច្ឆាភត្តិកោ វា អស្សំ, នេសជ្ជិកោ វា អស្សំ, យថាសន្ថតិកោ វា អស្សំ, បឋមស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា អស្សំ, ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា អស្សំ, តតិយស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា អស្សំ, ចតុត្ថស្ស ឈានស្ស លាភីតិ វា អស្សំ, អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា អស្សំ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា... អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា... នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា អស្សំ – ឥមេ វុច្ចន្តិ អត្តនោ គុណា ។ យំ កិញ្ចិ អត្តនោ គុណំ ជានេយ្យ អាជានេយ្យ វិជានេយ្យ បដិវិជានេយ្យ បដិវិជ្ឈេយ្យាតិ – យំ កិញ្ចិ ធម្មមភិជញ្ញា អជ្ឈត្តំ។ **អថ វាបិ ពហិទ្ធា**តិ។ ឧបជ្ឈាយស្ស វា អាចរិយស្ស វា តេ គុណា អស្សូតិ [អស្សូតិ អជ្ឈត្តំ (ពហូសុ)] – អថ វាបិ ពហិទ្ធា។

ន តេន ថាមំ កុព្ពេថាតិ។ អត្តនោ វា គុណេន បរេសំ វា គុណេន ថាមំ ន ករេយ្យ, ថម្ភំ ន ករេយ្យ, មានំ ន ករេយ្យ, ឧន្នតឹ ន ករេយ្យ, ឧន្នមំ ន ករេយ្យ, ន តេន មានំ ជនេយ្យ, ន តេន ថទ្ធោ អស្ស បត្ថទ្ធោ បគ្គហិតសិរោតិ – ន តេន ថាមំ កុព្ពេថ។

ន ហិ សា និព្ពុតិ សតំ វុត្តាតិ។ សតានំ សន្តានំ សប្បុរិសានំ ពុទ្ធានំ ពុទ្ធសាវកានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ សា និព្ពុតីតិ ន វុត្តា ន បវុត្តា ន អាចិក្ខិតា ន ទេសិតា ន បញ្ញបិតា ន បដ្ឋបិតា ន វិវដា ន វិភត្តា ន ឧត្តានីកតា នប្បកាសិតាតិ – ន ហិ សា និព្ពុតិ សតំ វុត្តា។

តេនាហ ភគវា –

“យំ កិញ្ចិ ធម្មមភិជញ្ញា, អជ្ឈត្តំ អថ វាបិ ពហិទ្ធា;
ន តេន ថាមំ កុព្ពេថ, ន ហិ សា និព្ពុតិ សតំ វុត្តា”តិ។

១៥៣. **សេយ្យោ ន តេន មញ្ញេយ្យ, នីចេយ្យោ អថ វាបិ សរិក្ខោ;**
ផុដ្ឋោ អនេករូបេហិ, នាតុមានំ វិកប្បយំ តិដ្ឋេ។

សេយ្យោ ន តេន មញ្ញេយ្យាតិ។ “សេយ្យោហមស្មី”តិ អតិមានំ ន ជនេយ្យ ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនាតិ – សេយ្យោ ន តេន មញ្ញេយ្យ។

នីចេយ្យោ អថ វាបិ សរិក្ខោតិ។ “ហីនោហមស្មី”តិ ឱមានំ ន ជនេយ្យ ជាតិយា វា គោត្តេន វា…បេ… អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ “សទិសោហមស្មី”តិ មានំ ន ជនេយ្យ ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនាតិ – នីចេយ្យោ អថ វាបិ សរិក្ខោ។

ផុដ្ឋោ អនេករូបេហីតិ។ អនេកវិធេហិ អាការេហិ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោតិ – ផុដ្ឋោ អនេករូបេហិ។

នាតុមានំ វិកប្បយំ តិដ្ឋេតិ។ **អាតុមា** វុច្ចតិ អត្តា។ អត្តានំ កប្បេន្តោ វិកប្បេន្តោ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តោ ន តិដ្ឋេយ្យាតិ – នាតុមានំ វិកប្បយំ តិដ្ឋេ។

តេនាហ ភគវា –

“សេយ្យោ ន តេន មញ្ញេយ្យ, នីចេយ្យោ អថ វាបិ សរិក្ខោ;
ផុដ្ឋោ អនេករូបេហិ, នាតុមានំ វិកប្បយំ តិដ្ឋេ”តិ។

១៥៤. **អជ្ឈត្តមេវុបសមេ , ន អញ្ញតោ ភិក្ខុ សន្តិមេសេយ្យ;**
អជ្ឈត្តំ ឧបសន្តស្ស, នត្ថិ អត្តា [អត្តំ (ស្យា.)] **កុតោ និរត្តា** [និរត្តំ (ស្យា.)] **វា។**

អជ្ឈត្តមេវុបសមេតិ។ អជ្ឈត្តំ រាគំ សមេយ្យ, ទោសំ សមេយ្យ, មោហំ សមេយ្យ, កោធំ…បេ… ឧបនាហំ… មក្ខំ… បឡាសំ… ឥស្សំ… មច្ឆរិយំ… មាយំ… សាឋេយ្យំ… ថម្ភំ… សារម្ភំ … មានំ… អតិមានំ… មទំ… បមាទំ… សព្ពេ កិលេសេ… សព្ពេ ទុច្ចរិតេ… សព្ពេ ទរថេ… សព្ពេ បរិឡាហេ… សព្ពេ សន្តាបេ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេ សមេយ្យ ឧបសមេយ្យ វូបសមេយ្យ និព្ពាបេយ្យ បដិបស្សម្ភេយ្យាតិ – អជ្ឈត្តមេវុបសមេ។

ន អញ្ញតោ ភិក្ខុ សន្តិមេសេយ្យាតិ។ អញ្ញតោ អសុទ្ធិមគ្គេន, មិច្ឆាបដិបទាយ, អនិយ្យានបថេន, អញ្ញត្រ សតិបដ្ឋានេហិ, អញ្ញត្រ សម្មប្បធានេហិ, អញ្ញត្រ ឥទ្ធិបាទេហិ, អញ្ញត្រ ឥន្ទ្រិយេហិ, អញ្ញត្រ ពលេហិ, អញ្ញត្រ ពោជ្ឈង្គេហិ, អញ្ញត្រ អរិយា អដ្ឋង្គិកា មគ្គា សន្តឹ ឧបសន្តឹ វូបសន្តឹ និព្ពុតឹ បដិបស្សទ្ធឹ ន ឯសេយ្យ ន គវេសេយ្យ ន បរិយេសេយ្យាតិ – ន អញ្ញតោ ភិក្ខុ សន្តិមេសេយ្យ។

អជ្ឈត្តំ ឧបសន្តស្សាតិ។ អជ្ឈត្តំ រាគំ សន្តស្ស, ទោសំ សន្តស្ស, មោហំ សន្តស្ស…បេ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេ សន្តស្ស ឧបសន្តស្ស វូបសន្តស្ស និព្ពុតស្ស បដិបស្សទ្ធិយាតិ – អជ្ឈត្តំ ឧបសន្តស្ស។

នត្ថិ អត្តា កុតោ និរត្តា វាតិ។ **នត្ថី**តិ បដិក្ខេបោ។ **អត្តា**តិ អត្តទិដ្ឋិ នត្ថិ; **និរត្តា**តិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ នត្ថិ។ **អត្តា**តិ គហិតំ នត្ថិ; **និរត្តា**តិ មុញ្ចិតព្ពំ នត្ថិ។ យស្សត្ថិ គហិតំ, តស្សត្ថិ មុញ្ចិតព្ពំ។ តស្ស គហិតំ គាហំ មុញ្ចនំ សមតិក្កន្តោ អរហា វុទ្ធិបារិហានិវីតិវត្តោ។ សោ វុដ្ឋវាសោ ចិណ្ណចរណោ…បេ.… ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – នត្ថិ អត្តា កុតោ និរត្តា វា។

តេនាហ ភគវា –

“អជ្ឈត្តមេវុបសមេ, ន អញ្ញតោ ភិក្ខុ សន្តិមេសេយ្យ;
អជ្ឈត្តំ ឧបសន្តស្ស, នត្ថិ អត្តា កុតោ និរត្តា វា”តិ។

១៥៥. **មជ្ឈេ យថា សមុទ្ទស្ស, ឩមិ នោ ជាយតី ឋិតោ ហោតិ;**
ឯវំ ឋិតោ អនេជស្ស, ឧស្សទំ ភិក្ខុ នករេយ្យ [ករេ (សី.)] **កុហិញ្ចិ។**

មជ្ឈេ យថា សមុទ្ទស្ស, ឩមិ នោ ជាយតី ឋិតោ ហោតីតិ។ សមុទ្ទោ ចតុរាសីតិយោជនសហស្សានិ ឧព្ពេធេន គម្ភីរោ។ ហេដ្ឋា ចត្តារិសយោជនសហស្សានិ ឧទកំ មច្ឆកច្ឆបេហិ កម្បតិ។ ឧបរិ ចត្តារិសយោជនសហស្សានិ ឧទកំ វាតេហិ កម្បតិ។ មជ្ឈេ ចត្តារិសយោជនសហស្សានិ ឧទកំ ន កម្បតិ ន វិកម្បតិ ន ចលតិ ន វេធតិ នប្បវេធតិ ន សម្បវេធតិ។ អនេរិតោ អឃដ្ដិតោ អចលិតោ អលុឡិតោ អភន្តោ វូបសន្តោ តត្រ ឩមិ នោ ជាយតិ, ឋិតោ ហោតិ សមុទ្ទោតិ។ ឯវម្បិ មជ្ឈេ យថា សមុទ្ទស្ស ឩមិ នោ ជាយតី ឋិតោ ហោតិ។

អថ វា សត្តន្នំ បព្ពតានំ អន្តរិកាសុ សត្តសីទន្តរា មហាសមុទ្ទា។ [សីទន្តរសមុទ្ទោ (ស្យា.)] តត្រ ឧទកំ ន កម្បតិ ន វិកម្បតិ ន ចលតិ ន វេធតិ នប្បវេធតិ ន សម្បវេធតិ។ អនេរិតោ អឃដ្ដិតោ អចលិតោ អលុឡិតោ អភន្តោ វូបសន្តោ តត្រ ឩមិ នោ ជាយតិ, ឋិតោ ហោតិ សមុទ្ទោតិ។ ឯវម្បិ មជ្ឈេ យថា សមុទ្ទស្ស ឩមិ នោ ជាយតី ឋិតោ ហោតិ។

ឯវំ ឋិតោ អនេជស្សាតិ។ **ឯវ**ន្តិ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ។ **ឋិតោ**តិ លាភេបិ ន កម្បតិ, អលាភេបិ ន កម្បតិ, យសេបិ ន កម្បតិ, អយសេបិ ន កម្បតិ, បសំសាយបិ ន កម្បតិ, និន្ទាយបិ ន កម្បតិ, សុខេបិ ន កម្បតិ, ទុក្ខេបិ ន កម្បតិ ន វិកម្បតិ ន ចលតិ ន វេធតិ នប្បវេធតិ ន សម្បវេធតីតិ – ឯវំ ឋិតោ។ **អនេជស្សា**តិ ឯជា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា ឯជា តណ្ហា បហីនា ឧច្ឆិន្នា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អនេជោ។ ឯជាយ បហីនត្តា អនេជោ ; សោ លាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, អលាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, យសេបិ ន ឥញ្ជតិ, អយសេបិ ន ឥញ្ជតិ, បសំសាយបិ ន ឥញ្ជតិ, និន្ទាយបិ ន ឥញ្ជតិ, សុខេបិ ន ឥញ្ជតិ, ទុក្ខេបិ ន ឥញ្ជតិ, ន ចលតិ ន វេធតិ នប្បវេធតិ ន សម្បវេធតីតិ – ឯវំ ឋិតោ អនេជស្ស។

ឧស្សទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចីតិ។ **ឧស្សទា**តិ សត្តុស្សទា – រាគុស្សទំ [រាគុស្សទោ (ស្យា.)], ទោសុស្សទំ, មោហុស្សទំ, មានុស្សទំ, ទិដ្ឋុស្សទំ, កិលេសុស្សទំ, កម្មុស្សទំ ន ករេយ្យ ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យ។ **កុហិញ្ចី**តិ កុហិញ្ចិ កិស្មិញ្ចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វាតិ – ឧស្សទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ។

តេនាហ ភគវា –

“មជ្ឈេ យថា សមុទ្ទស្ស, ឩមិ នោ ជាយតី ឋិតោ ហោតិ;
ឯវំ ឋិតោ អនេជស្ស, ឧស្សទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចី”តិ។

១៥៦. **អកិត្តយី វិវដចក្ខុ, សក្ខិធម្មំ បរិស្សយវិនយំ;**
បដិបទំ វទេហិ ភទ្ទន្តេ, បាតិមោក្ខំ អថ វាបិ សមាធិំ។

អកិត្តយី វិវដចក្ខូតិ។ **អកិត្តយី**តិ កិត្តិតំ អាចិក្ខិតំ ទេសិតំ បញ្ញបិតំ បដ្ឋបិតំ វិវដំ វិភត្តំ ឧត្តានីកតំ បកាសិតន្តិ – អកិត្តយិ [អកិត្តយីតិ អកិត្តយិ បរិកិត្តយិ អាចិក្ខិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានិមកាសិ បកាសេសីតិ អកិត្តយិ (ស្យា.)]។ **វិវដចក្ខូ**តិ ភគវា បញ្ចហិ ចក្ខូហិ វិវដចក្ខុ – មំសចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ, ទិព្ពេន ចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ, បញ្ញាចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ, ពុទ្ធចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ, សមន្តចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ។

កថំ ភគវា មំសចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ? មំសចក្ខុម្ហិបិ ភគវតោ បញ្ច វណ្ណា សំវិជ្ជន្តិ – នីលោ ច វណ្ណោ, បីតកោ ច វណ្ណោ, លោហិតកោ ច វណ្ណោ, កណ្ហោ ច វណ្ណោ, ឱទាតោ ច វណ្ណោ។ អក្ខិលោមានិ ច ភគវតោ យត្ថ ច អក្ខិលោមានិ បតិដ្ឋិតានិ តំ នីលំ ហោតិ សុនីលំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ ឧមាបុប្ផសមានំ [ឧម្មាបុប្ផសមានំ (សី. ក.), ឧម្មារបុប្ផសមានំ (ស្យា.)]។ តស្ស បរតោ បីតកំ ហោតិ សុបីតកំ សុវណ្ណវណ្ណំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ កណិការបុប្ផសមានំ។ ឧភយតោ ច អក្ខិកូដានិ ភគវតោ លោហិតកានិ ហោន្តិ សុលោហិតកានិ បាសាទិកានិ ទស្សនេយ្យានិ ឥន្ទគោបកសមានានិ។ មជ្ឈេ កណ្ហំ ហោតិ សុកណ្ហំ អលូខំ សិនិទ្ធំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ អទ្ទារិដ្ឋកសមានំ [អទ្ឡារិដ្ឋកសមានំ (ស្យា.)]។ តស្ស បរតោ ឱទាតំ ហោតិ សុឱទាតំ សេតំ បណ្ឌរំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ ឱសធិតារកសមានំ។ តេន ភគវា បាកតិកេន មំសចក្ខុនា អត្តភាវបរិយាបន្នេន បុរិមសុចរិតកម្មាភិនិព្ពត្តេន សមន្តា យោជនំ បស្សតិ ទិវា ចេវ រត្តិញ្ច។ យទា ហិបិ ចតុរង្គសមន្នាគតោ អន្ធការោ ហោតិ។ សូរិយោ វា អត្ថង្គតោ ហោតិ។ កាឡបក្ខោ ច ឧបោសថោ ហោតិ។ តិព្ពោ ច វនសណ្ឌោ ហោតិ។ មហា ច កាឡមេឃោ [អកាលមេឃោ (ស្យា.)] អព្ភុដ្ឋិតោ ហោតិ។ ឯវរូបេបិ ចតុរង្គសមន្នាគតេ អន្ធការេ សមន្តា យោជនំ បស្សតិ។ នត្ថិ សោ កុដ្ដោ [កុឌ្ឌោ (សី.)] វា កវាដំ វា បាការោ វា បព្ពតោ វា គច្ឆោ វា លតា វា អាវរណំ រូបានំ ទស្សនាយ។ ឯកញ្ចេ តិលផលំ និមិត្តំ កត្វា តិលវាហេ បក្ខិបេយ្យ។ តញ្ញេវ តិលផលំ ឧទ្ធរេយ្យ។ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ភគវតោ បាកតិកំ មំសចក្ខុ។ ឯវំ ភគវា មំសចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ។

កថំ ភគវា ទិព្ពេន ចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ? ភគវា ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ សុគតេ ទុគ្គតេ។ យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ – “ឥមេ វត ភោន្តោ សត្តា កាយទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា វចីទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា មនោទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ ឧបវាទកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា , តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្នា។ ឥមេ វា បន ភោន្តោ សត្តា កាយសុចរិតេន សមន្នាគតា វចីសុចរិតេន សមន្នាគតា មនោសុចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ អនុបវាទកា សម្មាទិដ្ឋិកា សម្មាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា, តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្នា”តិ ។ ឥតិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ សុគតេ ទុគ្គតេ; យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ។ អាកង្ខមានោ ច ភគវា ឯកម្បិ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, ទ្វេបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, តិស្សោបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, ចតស្សោបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, បញ្ចបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, ទសបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, វីសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, តឹសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, ចត្តាលីសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, បញ្ញាសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, សតម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, សហស្សិម្បិ ចូឡនិកំ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, ទ្វិសហស្សិម្បិ មជ្ឈិមិកំ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, តិសហស្សិម្បិ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, មហាសហស្សិម្បិ [តិសហស្សឹ មហាសហស្សិម្បិ (សី. ក.)] លោកធាតុំ បស្សេយ្យ។ យាវតកំ វា បន អាកង្ខេយ្យ តាវតកំ បស្សេយ្យ។ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ភគវតោ ទិព្ពចក្ខុ។ ឯវំ ភគវា ទិព្ពេន ចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ។

កថំ ភគវា បញ្ញាចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ? ភគវា មហាបញ្ញោ បុថុបញ្ញោ ហាសបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ បញ្ញាបភេទកុសលោ បភិន្នញាណោ អធិគតបដិសម្ភិទោ ចតុវេសារជ្ជប្បត្តោ ទសពលធារី បុរិសាសភោ បុរិសសីហោ បុរិសនាគោ បុរិសាជញ្ញោ បុរិសធោរយ្ហោ អនន្តញាណោ អនន្តតេជោ អនន្តយសោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវា នេតា វិនេតា អនុនេតា បញ្ញាបេតា និជ្ឈាបេតា បេក្ខេតា បសាទេតា។ សោ ហិ ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ជាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ជនេតា, អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញូ មគ្គវិទូ មគ្គកោវិទោ មគ្គានុគា ច បន ឯតរហិ សាវកា វិហរន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតា។

សោ ហិ ភគវា ជានំ ជានាតិ បស្សំ បស្សតិ, ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និន្នេតា អមតស្ស ទាតា ធម្មស្សាមី តថាគតោ។ នត្ថិ តស្ស ភគវតោ អញ្ញាតំ អទិដ្ឋំ អវិទិតំ អសច្ឆិកតំ អផស្សិតំ បញ្ញាយ។ អតីតំ អនាគតំ បច្ចុប្បន្នំ [អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ (ស្យា.) មហានិ. ៦៩] ឧបាទាយ សព្ពេ ធម្មា សព្ពាការេន ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណមុខេ អាបាថំ អាគច្ឆន្តិ។ យំ កិញ្ចិ នេយ្យំ នាម អត្ថិ ជានិតព្ពំ [អត្ថិ ធម្មំ ជានិតព្ពំ (សី. ក.)] អត្តត្ថោ វា បរត្ថោ វា ឧភយត្ថោ វា ទិដ្ឋធម្មិកោ វា អត្ថោ សម្បរាយិកោ វា អត្ថោ ឧត្តានោ វា អត្ថោ គម្ភីរោ វា អត្ថោ គូឡ្ហោ វា អត្ថោ បដិច្ឆន្នោ វា អត្ថោ នេយ្យោ វា អត្ថោ នីតោ វា អត្ថោ អនវជ្ជោ វា អត្ថោ និក្កិលេសោ វា អត្ថោ វោទានោ វា អត្ថោ បរមត្ថោ វា អត្ថោ, សព្ពំ តំ [បរមត្ថោ វា, សព្ពន្តំ (ស្យា.)] អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។

សព្ពំ កាយកម្មំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណានុបរិវត្តិ សព្ពំ វចីកម្មំ... សព្ពំ មនោកម្មំ... អតីតេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អប្បដិហតំ ញាណំ, អនាគតេ បច្ចុប្បន្នេ អប្បដិហតំ ញាណំ។ យាវតកំ នេយ្យំ តាវតកំ ញាណំ,

យាវតកំ ញាណំ តាវតកំ នេយ្យំ; នេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណំ ញាណបរិយន្តិកំ នេយ្យំ, នេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ញាណំ នប្បវត្តតិ, ញាណំ អតិក្កមិត្វា នេយ្យបថោ នត្ថិ។ អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ តេ ធម្មា។ យថា ទ្វិន្នំ សមុគ្គបដលានំ សម្មាផុសិតានំ ហេដ្ឋិមំ សមុគ្គបដលំ ឧបរិមំ នាតិវត្តតិ, ឧបរិមំ សមុគ្គបដលំ ហេដ្ឋិមំ នាតិវត្តតិ, អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ; ឯវមេវ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ នេយ្យញ្ច ញាណញ្ច អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ។ យាវតកំ នេយ្យំ តាវតកំ ញាណំ, យាវតកំ ញាណំ តាវតកំ នេយ្យំ; នេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណំ ញាណបរិយន្តិកំ នេយ្យំ។ នេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ញាណំ នប្បវត្តតិ, ញាណំ អតិក្កមិត្វា នេយ្យបថោ នត្ថិ។ អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ តេ ធម្មា។

សព្ពធម្មេសុ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណំ បវត្តតិ។ សព្ពេ ធម្មា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អាវជ្ជនបដិពទ្ធា អាកង្ខបដិពទ្ធា មនសិការបដិពទ្ធា ចិត្តុប្បាទបដិពទ្ធា។ សព្ពសត្តេសុ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណំ បវត្តតិ។ សព្ពេសំ សត្តានំ ភគវា អាសយំ ជានាតិ, អនុសយំ ជានាតិ, ចរិតំ ជានាតិ, អធិមុត្តិំ ជានាតិ, អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ ភព្ពាភព្ពេ សត្តេ បជានាតិ។ សទេវកោ លោកោ សមារកោ សព្រហ្មកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សា អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ [បរិវត្តន្តិ (ក.) បសូរសុត្តនិទ្ទេសេ អវសានេបិ]។

យថា យេ កេចិ មច្ឆកច្ឆបា អន្តមសោ តិមិតិមិង្គលំ ឧបាទាយ អន្តោមហាសមុទ្ទេ បរិវត្តន្តិ; ឯវមេវ សទេវកោ លោកោ សមារកោ សព្រហ្មកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សា អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ [បរិវត្តន្តិ (ក.) បសូរសុត្តនិទ្ទេសេ អវសានេបិ]។ យថា យេ កេចិ បក្ខី អន្តមសោ គរុឡំ វេនតេយ្យំ ឧបាទាយ អាកាសស្ស បទេសេ បរិវត្តន្តិ; ឯវមេវ យេបិ តេ សារិបុត្តសមា បញ្ញាយ តេបិ ពុទ្ធញាណស្ស បទេសេ បរិវត្តន្តិ; ពុទ្ធញាណំ ទេវមនុស្សានំ បញ្ញំ ផរិត្វា អភិភវិត្វា តិដ្ឋតិ។ យេបិ តេ ខត្តិយបណ្ឌិតា ព្រាហ្មណបណ្ឌិតា គហបតិបណ្ឌិតា សមណបណ្ឌិតា និបុណា កតបរប្បវាទា វាលវេធិរូបា វោភិន្ទន្តា មញ្ញេ ចរន្តិ បញ្ញាគតេន ទិដ្ឋិគតានិ, តេ បញ្ហំ អភិសង្ខរិត្វា អភិសង្ខរិត្វា តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆន្តិ គូឡ្ហានិ ច បដិច្ឆន្នានិ ច។ កថិតា វិសជ្ជិតា ច តេ បញ្ហា ភគវតា ហោន្តិ និទ្ទិដ្ឋការណា។ ឧបក្ខិត្តកា ច តេ ភគវតោ សម្បជ្ជន្តិ។ អថ ខោ ភគវា តត្ថ អតិរោចតិ យទិទំ បញ្ញាយាតិ។ ឯវំ ភគវា បញ្ញាចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ។

កថំ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ? ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ អទ្ទស សត្តេ អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ អប្បេកច្ចេ បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ វិហរន្តេ, អប្បេកច្ចេ ន បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ វិហរន្តេ។ សេយ្យថាបិ នាម ឧប្បលិនិយំ វា បទុមិនិយំ វា បុណ្ឌរីកិនិយំ វា អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ ឧទកា អនុគ្គតានិ អន្តោនិមុគ្គបោសីនិ, អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ សមោទកំ ឋិតានិ, អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ ឧទកា អច្ចុគ្គម្ម តិដ្ឋន្តិ អនុបលិត្តានិ ឧទកេន; ឯវមេវ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ អទ្ទស សត្តេ អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ អប្បេកច្ចេ បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ វិហរន្តេ, អប្បេកច្ចេ ន បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ វិហរន្តេ។ ជានាតិ ភគវា – "អយំ បុគ្គលោ រាគចរិតោ, អយំ ទោសចរិតោ, អយំ មោហចរិតោ, អយំ វិតក្កចរិតោ, អយំ សទ្ធាចរិតោ, អយំ ញាណចរិតោ"តិ។ រាគចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស អសុភកថំ កថេតិ; ទោសចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស មេត្តាភាវនំ អាចិក្ខតិ; មោហចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស ឧទ្ទេសេ បរិបុច្ឆាយ កាលេន ធម្មស្សវនេ កាលេន ធម្មសាកច្ឆាយ គរុសំវាសេ និវេសេតិ; វិតក្កចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស អានាបានស្សតិំ អាចិក្ខតិ; សទ្ធាចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស បសាទនីយំ និមិត្តំ អាចិក្ខតិ ពុទ្ធសុពោធិំ [ពុទ្ធសុពុទ្ធតំ (ក.)] ធម្មសុធម្មតំ សង្ឃសុប្បដិបត្តិំ សីលានិ ច; អត្តនោ ញាណចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស អាចិក្ខតិ វិបស្សនានិមិត្តំ អនិច្ចាការំ ទុក្ខាការំ អនត្តាការំ។

"សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោ, យថាបិ បស្សេ ជនតំ សមន្តតោ;
តថូបមំ ធម្មមយំ សុមេធ, បាសាទមារុយ្ហ សមន្តចក្ខុ;
សោកាវតិណ្ណំ ជនតមបេតសោកោ, អវេក្ខស្សុ ជាតិជរាភិភូត"ន្តិ។

ឯវំ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ។

កថំ ភគវា សមន្តចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខុ? **សមន្តចក្ខុ** វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ភគវា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។

“ន តស្ស អទិដ្ឋមិធត្ថិ កិញ្ចិ, អថោ អវិញ្ញាតមជានិតព្ពំ;
សព្ពំ អភិញ្ញាសិ យទត្ថិ នេយ្យំ, តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខូ”តិ។

ឯវំ ភគវា សមន្តចក្ខុនាបិ វិវដចក្ខូតិ – អកិត្តយិ វិវដចក្ខុ។

សក្ខិធម្មំ បរិស្សយវិនយន្តិ។ **សក្ខិធម្ម**ន្តិ ន ឥតិហិតិហំ, ន ឥតិកិរាយ, ន បរម្បរាយ, ន បិដកសម្បទាយ, ន តក្កហេតុ, ន នយហេតុ, ន អាការបរិវិតក្កេន, ន ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា សាមំ សយមភិញ្ញាតំ អត្តបច្ចក្ខំ ធម្មន្តិ – សក្ខិធម្មំ។ **បរិស្សយវិនយ**ន្តិ។ **បរិស្សយា**តិ ទ្វេ បរិស្សយា – បាកដបរិស្សយា ច បដិច្ឆន្នបរិស្សយា ច។ កតមេ បាកដបរិស្សយា? សីហា ព្យគ្ឃា ទីបី អច្ឆា តរច្ឆា កោកា មហឹសា [គោមហិសា (ស្យា.) មហានិ. ៥] ហត្ថី អហិ វិច្ឆិកា សតបទី, ចោរា វា អស្សុ មានវា វា កតកម្មា វា អកតកម្មា វា, ចក្ខុរោគោ សោតរោគោ ឃានរោគោ ជិវ្ហារោគោ កាយរោគោ សីសរោគោ កណ្ណរោគោ មុខរោគោ ទន្តរោគោ កាសោ សាសោ បិនាសោ ឌាហោ [ឌហោ (សី. ស្យា.) មហានិ. ៥] ជរោ កុច្ឆិរោគោ មុច្ឆា បក្ខន្ទិកា សូលា វិសូចិកា កុដ្ឋំ គណ្ឌោ កិលាសោ សោសោ អបមារោ ទទ្ទុ កណ្ឌុ កច្ឆុ រខសា វិតច្ឆិកា លោហិតបិត្តំ [លោហិតំ បិត្តំ (ស្យា. ក.)] មធុមេហោ អំសា បិឡកា ភគន្ទលា, បិត្តសមុដ្ឋានា អាពាធា សេម្ហសមុដ្ឋានា អាពាធា វាតសមុដ្ឋានា អាពាធា សន្និបាតិកា អាពាធា ឧតុបរិណាមជា អាពាធា វិសមបរិហារជា អាពាធា ឱបក្កមិកា អាពាធា កម្មវិបាកជា អាពាធា, សីតំ ឧណ្ហំ ជិឃច្ឆា បិបាសា ឧច្ចារោ បស្សាវោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សា ឥតិ វា – ឥមេ វុច្ចន្តិ បាកដបរិស្សយា។

កតមេ បដិច្ឆន្នបរិស្សយា? កាយទុច្ចរិតំ វចីទុច្ចរិតំ មនោទុច្ចរិតំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ ព្យាបាទនីវរណំ ថិនមិទ្ធនីវរណំ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណំ វិចិកិច្ឆានីវរណំ រាគោ ទោសោ មោហោ កោធោ ឧបនាហោ មក្ខោ បឡាសោ ឥស្សា មច្ឆរិយំ មាយា សាឋេយ្យំ ថម្ភោ សារម្ភោ មានោ អតិមានោ មទោ បមាទោ, សព្ពេ កិលេសា សព្ពេ ទុច្ចរិតា សព្ពេ ទរថា សព្ពេ បរិឡាហា សព្ពេ សន្តាបា សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា – ឥមេ វុច្ចន្តិ បដិច្ឆន្នបរិស្សយា។

បរិស្សយាតិ កេនដ្ឋេន បរិស្សយា? បរិសហន្តីតិ បរិស្សយា, បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ បរិស្សយា, តត្រាសយាតិ បរិស្សយា។ កថំ បរិសហន្តីតិ បរិស្សយា? តេ បរិស្សយា តំ បុគ្គលំ សហន្តិ បរិសហន្តិ អភិភវន្តិ អជ្ឈោត្ថរន្តិ បរិយាទិយន្តិ មទ្ទន្តិ។ ឯវំ បរិសហន្តីតិ – បរិស្សយា។

កថំ បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ បរិស្សយា? តេ បរិស្សយា កុសលានំ ធម្មានំ អន្តរាយាយ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ។ កតមេសំ កុសលានំ ធម្មានំ? សម្មាបដិបទាយ អនុលោមបដិបទាយ អបច្ចនីកបដិបទាយ អវិរុទ្ធបដិបទាយ អន្វត្ថបដិបទាយ ធម្មានុធម្មបដិបទាយ សីលេសុ បរិបូរការិតាយ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតាយ ភោជនេ មត្តញ្ញុតាយ ជាគរិយានុយោគស្ស សតិសម្បជញ្ញស្ស ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ភាវនានុយោគស្ស ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ បញ្ចន្នំ ពលានំ សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស ភាវនានុយោគស្ស – ឥមេសំ កុសលានំ ធម្មានំ អន្តរាយាយ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ។ ឯវម្បិ បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ – បរិស្សយា។

កថំ តត្រាសយាតិ បរិស្សយា? តត្ថេតេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ អត្តភាវសន្និស្សយា។ យថា ពិលេ ពិលាសយា បាណា សយន្តិ, ទកេ ទកាសយា បាណា សយន្តិ, វនេ វនាសយា បាណា សយន្តិ, រុក្ខេ រុក្ខាសយា បាណា សយន្តិ; ឯវមេវ តត្ថេតេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ អត្តភាវសន្និស្សយាតិ។ ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សាន្តេវាសិកោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាន្តេវាសិកោ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សរសង្កប្បា សញ្ញោជនិយា, ត្យស្ស អន្តោ វសន្តិ អន្វាស្សវន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាន្តេវាសិកោតិ វុច្ចតិ។ តេ នំ សមុទាចរន្តិ, សមុទាចរន្តិ [សមុទាចារេន្តិ (សី.)] នំ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាចរិយកោតិ វុច្ចតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា…បេ.… ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា… ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា… កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា … មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ឧប្បជ្ជន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សរសង្កប្បា សញ្ញោជនិយា, ត្យស្ស អន្តោ វសន្តិ អន្វាស្សវន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាន្តេវាសិកោតិ វុច្ចតិ។ តេ នំ សមុទាចរន្តិ, សមុទាចរន្តិ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាចរិយកោតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាន្តេវាសិកោ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតី”តិ។ ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “តយោមេ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលា អន្តរាអមិត្តា អន្តរាសបត្តា អន្តរាវធកា អន្តរាបច្ចត្ថិកា។ កតមេ តយោ? លោភោ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលោ [អន្តរាមលំ (សី. ក.) ឥតិវុ. ៨៨] អន្តរាអមិត្តោ អន្តរាសបត្តោ អន្តរាវធកោ អន្តរាបច្ចត្ថិកោ; ទោសោ, ភិក្ខវេ…បេ.… មោហោ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលោ អន្តរាអមិត្តោ អន្តរាសបត្តោ អន្តរាវធកោ អន្តរាបច្ចត្ថិកោ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, តយោ អន្តរាមលា អន្តរាអមិត្តា អន្តរាសបត្តា អន្តរាវធកា អន្តរាបច្ចត្ថិកា”តិ។

“អនត្ថជននោ លោភោ, លោភោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

“លុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, លុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធន្តមំ [អន្ធតមំ (ស្យា.) ឥតិវុ. ៨៨] តទា ហោតិ, យំ លោភោ សហតេ នរំ។

“អនត្ថជននោ ទោសោ, ទោសោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

“កុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, កុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធន្តមំ តទា ហោតិ, យំ ទោសោ សហតេ នរំ។

“អនត្ថជននោ មោហោ, មោហោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

“មូឡ្ហោ អត្ថំ ន ជានាតិ, មូឡ្ហោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធន្តមំ តទា ហោតិ, យំ មោហោ សហតេ នរ”ន្តិ។

ឯវម្បិ តគ្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “តយោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មា អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជន្តិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។ កតមេ តយោ? លោភោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មោ អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ; ទោសោ ខោ, មហារាជ…បេ.… មោហោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មោ អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។ ឥមេ ខោ, មហារាជ, តយោ បុរិសស្ស ធម្មា អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជន្តិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។

“លោភោ ទោសោ ច មោហោ ច, បុរិសំ បាបចេតសំ;
ហឹសន្តិ អត្តសម្ភូតា, តចសារំវ សម្ផល”ន្តិ។

ឯវម្បិ តគ្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“រាគោ ច ទោសោ ច ឥតោ និទានា, អរតី រតី លោមហំសោ ឥតោជា;
ឥតោ សមុដ្ឋាយ មនោវិតក្កា, កុមារកា ធង្កមិវោស្សជន្តី”តិ។

ឯវម្បិ តគ្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

បរិស្សយវិនយន្តិ បរិស្សយវិនយំ បរិស្សយប្បហានំ បរិស្សយវូបសមំ បរិស្សយបដិនិស្សគ្គំ បរិស្សយបដិបស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានន្តិ – សក្ខិធម្មំ បរិស្សយវិនយំ។

បដិបទំ វទេហិ ភទ្ទន្តេតិ។ បដិបទំ វទេហិ – សម្មាបដិបទំ អនុលោមបដិបទំ អបច្ចនីកបដិបទំ អវិរុទ្ធបដិបទំ អន្វត្ថបដិបទំ ធម្មានុធម្មបដិបទំ សីលេសុ បរិបូរការិតំ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតំ ភោជនេ មត្តញ្ញុតំ ជាគរិយានុយោគំ សតិសម្បជញ្ញំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ ចត្តារោ សម្មប្បធានេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទេ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ វទេហិ អាចិក្ខ ទេសេហិ

បញ្ញាបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរ វិភជ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – បដិបទំ វទេហិ។ **ភទ្ទន្តេ**តិ សោ និម្មិតោ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ អាលបតិ។ អថ វា យំ ត្វំ ធម្មំ អាចិក្ខសិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានីអកាសិ បកាសេសិ សព្ពំ តំ សុន្ទរំ ភទ្ទកំ កល្យាណំ អនវជ្ជំ សេវិតព្ពន្តិ – បដិបទំ វទេហិ ភទ្ទន្តេ។

បាតិមោក្ខំ អថ វាបិ សមាធិន្តិ។ **បាតិមោក្ខ**ន្តិ សីលំ បតិដ្ឋា អាទិ ចរណំ សំយមោ សំវរោ មុខំ បមុខំ កុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា។ **អថ វាបិ សមាធិ**ន្តិ យា ចិត្តស្ស ឋិតិ សណ្ឋិតិ អវដ្ឋិតិ អវិសាហារោ អវិក្ខេបោ អវិសាហតមានសតា សមថោ សមាធិន្ទ្រិយំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធីតិ – បាតិមោក្ខំ អថ វាបិ សមាធិំ។

តេនាហ សោ និម្មិតោ –

“អកិត្តយី វិវដចក្ខុ, សក្ខិធម្មំ បរិស្សយវិនយំ;
បដិបទំ វទេហិ ភទ្ទន្តេ, បាតិមោក្ខំ អថ វាបិ សមាធិ”ន្តិ។

១៥៧. **ចក្ខូហិ នេវ លោលស្ស, គាមកថាយ អាវរយេ សោតំ;**
រសេ ច នានុគិជ្ឈេយ្យ, ន ច មមាយេថ កិញ្ចិ លោកស្មិំ។

ចក្ខូហិ នេវ លោលស្សាតិ។ កថំ ចក្ខុលោលោតិ? ឥធេកច្ចោ ចក្ខុលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ – “អទិដ្ឋំ ទក្ខិតព្ពំ , ទិដ្ឋំ សមតិក្កមិតព្ព”ន្តិ អារាមេន អារាមំ ឧយ្យានេន ឧយ្យានំ គាមេន គាមំ និគមេន និគមំ នគរេន នគរំ រដ្ឋេន រដ្ឋំ ជនបទេន ជនបទំ ទីឃចារិកំ អនវដ្ឋិតចារិកំ [អនវត្ថិតចារិកំ (សី. ស្យា.)] អនុយុត្តោ ច ហោតិ រូបស្ស ទស្សនាយ។ ឯវម្បិ ចក្ខុលោលោ ហោតិ។

អថ វា ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វីថិំ បដិបន្នោ អសំវុតោ គច្ឆតិ ហត្ថិំ ឱលោកេន្តោ, អស្សំ ឱលោកេន្តោ, រថំ ឱលោកេន្តោ, បត្តិំ ឱលោកេន្តោ, ឥត្ថិយោ ឱលោកេន្តោ, បុរិសេ ឱលោកេន្តោ, កុមារកេ ឱលោកេន្តោ, កុមារិកាយោ ឱលោកេន្តោ, អន្តរាបណំ ឱលោកេន្តោ , ឃរមុខានិ ឱលោកេន្តោ, ឧទ្ធំ ឱលោកេន្តោ, អធោ ឱលោកេន្តោ, ទិសាវិទិសំ វិបេក្ខមានោ គច្ឆតិ។ ឯវម្បិ ចក្ខុលោលោ ហោតិ។

អថ វា ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា និមិត្តគ្គាហី ហោតិ អនុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ ន បដិបជ្ជតិ, ន រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ ចក្ខុលោលោ ហោតិ។

យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធាទេយ្យានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា តេ ឯវរូបំ វិសូកទស្សនំ អនុយុត្តា វិហរន្តិ, សេយ្យថិទំ – នច្ចំ គីតំ វាទិតំ បេក្ខំ អក្ខានំ បាណិស្សរំ វេតាឡំ កុម្ភថូណំ [កុម្ភថូនំ (សី. ស្យា. ក.)] សោភនកំ [សោភនគរកំ (សី. ស្យា.)] ចណ្ឌាលំ វំសំ ធោវនំ ហត្ថិយុទ្ធំ អស្សយុទ្ធំ មហីសយុទ្ធំ [មហិសយុទ្ធំ (សី. ស្យា.)] ឧសភយុទ្ធំ អជយុទ្ធំ មេណ្ឌយុទ្ធំ កុក្កុដយុទ្ធំ វដ្ដកយុទ្ធំ ទណ្ឌយុទ្ធំ មុដ្ឋិយុទ្ធំ និព្ពុទ្ធំ ឧយ្យោធិកំ ពលគ្គំ សេនាព្យូហំ អនីកទស្សនំ ឥតិ វា ។ ឯវម្បិ ចក្ខុលោលោ ហោតិ។

កថំ ន ចក្ខុលោលោ ហោតិ? ឥធ ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វីថិំ បដិបន្នោ សំវុតោ គច្ឆតិ ន ហត្ថិំ ឱលោកេន្តោ, ន អស្សំ ឱលោកេន្តោ, ន រថំ ឱលោកេន្តោ, ន បត្តិំ ឱលោកេន្តោ, ន ឥត្ថិយោ ឱលោកេន្តោ, ន បុរិសេ ឱលោកេន្តោ, ន កុមារកេ ឱលោកេន្តោ, ន កុមារិកាយោ ឱលោកេន្តោ, ន អន្តរាបណំ ឱលោកេន្តោ, ន ឃរមុខានិ ឱលោកេន្តោ, ន ឧទ្ធំ ឱលោកេន្តោ, ន អធោ ឱលោកេន្តោ, ន ទិសាវិទិសាវិបេក្ខមានោ គច្ឆតិ។ ឯវម្បិ ន ចក្ខុលោលោ ហោតិ។

អថ វា ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ ន ចក្ខុលោលោ ហោតិ។

យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធាទេយ្យានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា តេ ឯវរូបំ វិសូកទស្សនំ អននុយុត្តា វិហរន្តិ, សេយ្យថិទំ – នច្ចំ គីតំ វាទិតំ បេក្ខំ អក្ខានំ...បេ.... អនីកទស្សនំ ឥតិ វា។ ឯវរូបា វិសូកទស្សនា បដិវិរតោ ហោតិ។ ឯវម្បិ ន ចក្ខុលោលោ ហោតិ។

ចក្ខូហិ នេវ លោលស្សាតិ។ ចក្ខុលោលិយំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, ចក្ខុលោលិយា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – ចក្ខូហិ នេវ លោលស្ស។

គាមកថាយ អាវរយេ សោតន្តិ។ គាមកថា វុច្ចតិ ពាត្តឹស តិរច្ឆានកថា, សេយ្យថិទំ – រាជកថា ចោរកថា មហាមត្តកថា សេនាកថា ភយកថា យុទ្ធកថា អន្នកថា បានកថា វត្ថកថា យានកថា សយនកថា មាលាកថា គន្ធកថា ញាតិកថា គាមកថា និគមកថា នគរកថា ជនបទកថា ឥត្ថិកថា [ឥត្ថិកថា បុរិសកថា (ពហូសុ)] សូរកថា វិសិខាកថា កុម្ភដ្ឋានកថា បុព្ពបេតកថា នានត្តកថា លោកក្ខាយិកា សមុទ្ទក្ខាយិកា ឥតិភវាភវកថា ឥតិ វា។ **គាមកថាយ អាវរយេ សោត**ន្តិ ។ គាមកថាយ សោតំ អាវរេយ្យ និវារេយ្យ សំវរេយ្យ រក្ខេយ្យ គោបេយ្យ បិទហេយ្យ បច្ឆិន្ទេយ្យាតិ – គាមកថាយ អាវរយេ សោតំ។

រសេ ច នានុគិជ្ឈេយ្យាតិ។ **រសេ ចា**តិ មូលរសោ ខន្ធរសោ តចរសោ បត្តរសោ បុប្ផរសោ ផលរសោ អម្ពិលំ មធុរំ តិត្តកំ កដុកំ លោណិកំ ខារិកំ លម្ពិកំ កសាវោ សាទុ អសាទុ សីតំ ឧណ្ហំ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា រសគិទ្ធា; តេ ជិវ្ហគ្គេន រសគ្គានិ បរិយេសន្តា អាហិណ្ឌន្តិ, តេ អម្ពិលំ លភិត្វា អនម្ពិលំ បរិយេសន្តិ, អនម្ពិលំ លភិត្វា អម្ពិលំ បរិយេសន្តិ...បេ.... សីតំ លភិត្វា ឧណ្ហំ បរិយេសន្តិ, ឧណ្ហំ លភិត្វា សីតំ បរិយេសន្តិ។ តេ យំ យំ លភិត្វា តេន តេន ន តុស្សន្តិ, អបរាបរំ បរិយេសន្តិ, មនាបិកេសុ រសេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធា។ យស្សេសា រសតណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា...បេ.... ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ នេវ ទវាយ...បេ.... អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ចាតិ។

យថា វណំ អាលិម្បេយ្យ យាវទេវ អារុហណត្ថាយ [អារុហនត្ថាយ (ក.) បុរាភេទសុត្តនិទ្ទេសេ សត្តមគាថាវណ្ណនាយំ], យថា វា បន អក្ខំ អព្ភញ្ជេយ្យ យាវទេវ ភារស្ស និត្ថរណត្ថាយ, យថា វា បុត្តមំសំ អាហារំ អាហារេយ្យ យាវទេវ កន្តារស្ស និត្ថរណត្ថាយ; ឯវមេវ ភិក្ខុ បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ នេវ ទវាយ...បេ.... អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ចាតិ រសតណ្ហំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, រសតណ្ហាយ អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – រសេ ច នានុគិជ្ឈេយ្យ។

ន ច មមាយេថ កិញ្ចិ លោកស្មិន្តិ។ **មមត្តា**តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច ...បេ.... ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ...បេ.... ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ។ តណ្ហាមមត្តំ បហាយ ទិដ្ឋិមមត្តំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា ចក្ខុំ ន មមាយេយ្យ ន គណ្ហេយ្យ ន បរាមសេយ្យ នាភិនិវិសេយ្យ; សោតំ... ឃានំ... ជិវ្ហំ... កាយំ... រូបេ... សទ្ទេ... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ... កុលំ... គណំ... អាវាសំ... លាភំ... យសំ... បសំសំ... សុខំ... ចីវរំ... បិណ្ឌបាតំ... សេនាសនំ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ... កាមធាតុំ... រូបធាតុំ... អរូបធាតុំ... កាមភវំ... រូបភវំ... អរូបភវំ... សញ្ញាភវំ... អសញ្ញាភវំ... នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវំ ... ឯកវោការភវំ... ចតុវោការភវំ... បញ្ចវោការភវំ ... អតីតំ... អនាគតំ... បច្ចុប្បន្នំ... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ ន មមាយេយ្យ ន គណ្ហេយ្យ ន បរាមសេយ្យ នាភិនិវិសេយ្យ។ **កិញ្ចី**តិ កិញ្ចិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ។ **លោកស្មិ**ន្តិ អបាយលោកេ...បេ.... អាយតនលោកេតិ – ន ច មមាយេថ កិញ្ចិ លោកស្មិំ។

តេនាហ ភគវា –

“ចក្ខូហិ នេវ លោលស្ស, គាមកថាយ អាវរយេ សោតំ;
រសេ ច នានុគិជ្ឈេយ្យ, ន ច មមាយេថ កិញ្ចិ លោកស្មិ”ន្តិ។

១៥៨. **ផស្សេន យទា ផុដ្ឋស្ស, បរិទេវំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ;**
ភវញ្ច នាភិជប្បេយ្យ, ភេរវេសុ ច ន សម្បវេធេយ្យ។

ផស្សេន យទា ផុដ្ឋស្សាតិ។ **ផស្សោ**តិ រោគផស្សោ។ រោគផស្សេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អស្ស; ចក្ខុរោគេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អស្ស, សោតរោគេន...បេ.... ឃានរោគេន... ជិវ្ហារោគេន... កាយរោគេន... សីសរោគេន... កណ្ណរោគេន... មុខរោគេន... ទន្តរោគេន... កាសេន... សាសេន... បិនាសេន... ឌាហេន... ជរេន... កុច្ឆិរោគេន... មុច្ឆាយ... បក្ខន្ទិកាយ... សូលាយ... វិសូចិកាយ... កុដ្ឋេន... គណ្ឌេន... កិលាសេន... សោសេន... អបមារេន... ទទ្ទុយា... កណ្ឌុយា ... កច្ឆុយា... រខសាយ... វិតច្ឆិកាយ... លោហិតេន... បិត្តេន... មធុមេហេន... អំសាយ... បិឡកាយ... ភគន្ទលេន... បិត្ត

សមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សេម្ហសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... វាតសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សន្និបាតិកេន អាពាធេន... ឧតុបរិណាមជេន អាពាធេន... វិសមបរិហារជេន អាពាធេន... ឱបក្កមិកេន អាពាធេន... កម្មវិបាកជេន អាពាធេន... សីតេន... ឧណ្ហេន... ជិឃច្ឆាយ... បិបាសាយ... ឧច្ចារេន... បស្សាវេន... ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេហិ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អស្សាតិ – ផស្សេន យទា ផុដ្ឋស្ស។

បរិទេវំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចីតិ។ អាទេវំ បរិទេវំ អាទេវនំ បរិទេវនំ អាទេវិតត្តំ បរិទេវិតត្តំ វាចា បលាបំ វិប្បលាបំ លាលប្បំ លាលប្បាយនំ លាលប្បាយិតត្តំ ន ករេយ្យ ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យ។ **កុហិញ្ចីតិ** កុហិញ្ចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វាតិ – បរិទេវំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ។

ភវញ្ច នាភិជប្បេយ្យាតិ។ កាមភវំ ន ជប្បេយ្យ, រូបភវំ ន ជប្បេយ្យ, អរូបភវំ ន ជប្បេយ្យ ន បជប្បេយ្យ នាភិជប្បេយ្យាតិ – ភវញ្ច នាភិជប្បេយ្យ។

ភេរវេសុ ច ន សម្បវេធេយ្យាតិ។ **ភេរវាតិ** ឯកេនាការេន ភយម្បិ ភេរវម្បិ តញ្ញេវ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “ឯតំ នូន តំ ភយំ ភេរវំ ន ជហេ អាគច្ឆតី”តិ។ ពហិទ្ធារម្មណំ វុត្តំ សីហា ព្យគ្ឃា ទីបី អច្ឆា តរច្ឆា កោកា មហឹសា អស្សា ហត្ថី អហិ វិច្ឆិកា សតបទី, ចោរា វា អស្សុ មានវា វា កតកម្មា វា អកតកម្មា វា។ អថាបរេន អាការេន ភយំ វុច្ចតិ អជ្ឈត្តិកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ភយំ ភយានកំ ឆម្ភិតត្តំ លោមហំសោ ចេតសោ ឧព្ពេគោ ឧត្រាសោ, ជាតិភយំ ជរាភយំ ព្យាធិភយំ មរណភយំ រាជភយំ ចោរភយំ អគ្គិភយំ ឧទកភយំ អត្តានុវាទភយំ បរានុវាទភយំ ទណ្ឌភយំ ទុគ្គតិភយំ ឩមិភយំ កុម្ភីលភយំ អាវដ្ដភយំ សុសុកាភយំ [សុំសុកាភយំ (ស្យា.)] អាជីវិកភយំ អសិលោកភយំ បរិសាយ សារជ្ជភយំ មទនភយំ ទុគ្គតិភយំ ភយំ ភយានកំ ឆម្ភិតត្តំ លោមហំសោ ចេតសោ ឧព្ពេគោ ឧត្រាសោ។ **ភេរវេសុ ច ន សម្បវេធេយ្យាតិ** ភេរវេ បស្សិត្វា វា សុណិត្វា វា ន វេធេយ្យ ន បវេធេយ្យ ន សម្បវេធេយ្យ ន តសេយ្យ ន ឧត្តសេយ្យ ន បរិតសេយ្យ ន ភាយេយ្យ ន សន្តាសំ អាបជ្ជេយ្យ, អភីរូ អស្ស អឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី, បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោ វិហរេយ្យាតិ – ភេរវេសុ ច ន សម្បវេធេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

> “ផស្សេន យទា ផុដ្ឋស្ស, បរិទេវំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ;
> ភវញ្ច នាភិជប្បេយ្យ, ភេរវេសុ ច ន សម្បវេធេយ្យា”តិ។

១៥៩. អន្នានមថោ បានានំ, ខាទនីយានមថោបិ វត្ថានំ;
លទ្ធា ន សន្និធឹ កយិរា, ន ច បរិត្តសេ តានិ អលភមានោ។

អន្នានមថោ បានានំ, ខាទនីយានមថោបិ វត្ថានន្តិ។ **អន្នានន្តិ** ឱទនោ កុម្មាសោ សត្តុ មច្ឆោ មំសំ។ **បានានន្តិ** អដ្ឋ បានានិ – អម្ពបានំ, ជម្ពុបានំ, ចោចបានំ, មោចបានំ, មធុបានំ , មុទ្ទិកបានំ, សាលុកបានំ, ផារុសកបានំ។ អបរានិបិ អដ្ឋ បានានិ – កោសម្ពបានំ, កោលបានំ, ពទរបានំ, ឃតបានំ, តេលបានំ, បយោបានំ, យាគុបានំ, រសបានំ។ **ខាទនីយានន្តិ** បិដ្ឋខជ្ជកំ, បូវខជ្ជកំ, មូលខជ្ជកំ, តចខជ្ជកំ, បត្តខជ្ជកំ, បុប្ផខជ្ជកំ, ផលខជ្ជកំ។ **វត្ថានន្តិ** ឆ ចីវរានិ – ខោមំ, កប្បាសិកំ, កោសេយ្យំ, កម្ពលំ, សាណំ, ភង្គន្តិ – អន្នានមថោ បានានំ ខាទនីយានមថោបិ វត្ថានំ។

លទ្ធា ន សន្និធឹ កយិរាតិ។ **លទ្ធាតិ** លទ្ធា លភិត្វា អធិគន្ត្វា វិន្ទិត្វា បដិលភិត្វា ន កុហនាយ, ន លបនាយ, ន នេមិត្តិកតាយ, ន និប្បេសិកតាយ, ន លាភេន លាភំ និជិគីសនតាយ [និជិគីសនតាយ (សី. ស្យា.)], ន កដ្ឋទានេន, ន វេឡុទានេន, ន បត្តទានេន, ន បុប្ផទានេន, ន ផលទានេន, ន សិនានទានេន, ន ចុណ្ណទានេន, ន មត្តិកាទានេន, ន ទន្តកដ្ឋទានេន, ន មុខោទកទានេន, ន ចាដុកម្យតាយ, ន មុគ្គសូប្យតាយ [ន មុគ្គសុប្យតាយ (សី.), ន មុគ្គសូបតាយ (ស្យា.)], ន បារិភដយតាយ, ន បីឋមទ្ទិកតាយ [បិដ្ឋិមំសិកតាយ (សី.), បិដ្ឋិមទ្ទិកតាយ (ក.)], ន វត្ថុវិជ្ជាយ, ន តិរច្ឆានវិជ្ជាយ, ន អង្គវិជ្ជាយ, ន នក្ខត្តវិជ្ជាយ, ន ទូតគមនេន, ន បហិណគមនេន, ន ជង្ឃបេសនិយេន, ន វេជ្ជកម្មេន, ន នវកម្មេន, ន បិណ្ឌបដិបិណ្ឌកេន, ន ទានានុប្បទានេន ធម្មេន សមេន លទ្ធា លភិត្វា អធិគន្ត្វា វិន្ទិត្វា បដិលភិត្វាតិ – លទ្ធា។ **ន សន្និធឹ កយិរាតិ** អន្នសន្និធឹ

បានសន្និធិំ វត្ថសន្និធិំ យានសន្និធិំ សយនសន្និធិំ គន្ធសន្និធិំ អាមិសសន្និធិំ ន ករេយ្យ ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យាតិ – លទ្ធា ន សន្និធិំ កយិរា។

ន ច បរិត្តសេ តានិ អលភមានោតិ។ អន្នំ វា ន លភាមិ , បានំ វា ន លភាមិ, វត្ថំ វា ន លភាមិ, កុលំ វា ន លភាមិ, គណំ វា ន លភាមិ, អាវាសំ វា ន លភាមិ, លាភំ វា ន លភាមិ, យសំ វា ន លភាមិ, បសំសំ វា ន លភាមិ, សុខំ វា ន លភាមិ, ចីវរំ វា ន លភាមិ, បិណ្ឌបាតំ វា ន លភាមិ, សេនាសនំ វា ន លភាមិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ វា ន លភាមិ, គិលានុបដ្ឋាកំ វា ន លភាមិ, “អប្បញ្ញាតោម្ហី”តិ ន តសេយ្យ ន ឧត្តសេយ្យ ន បរិត្តសេយ្យ ន ភាយេយ្យ ន សន្តាសំ អាបជ្ជេយ្យ , អភីរូ អស្ស អឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី, បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោ វិហរេយ្យាតិ – ន ច បរិត្តសេ តានិ អលភមានោ។

តេនាហ ភគវា –

“អន្នានមថោ បានានំ, ខាទនីយានមថោបិ វត្ថានំ;
លទ្ធា ន សន្និធិំ កយិរា, ន ច បរិត្តសេ តានិ អលភមានោ”តិ។

១៦០ **ឈាយី ន បាទលោលស្ស, វិរមេ កុក្កុច្ចា នប្បមជ្ជេយ្យ;**
អថាសនេសុ សយនេសុ, អប្បសទ្ទេសុ ភិក្ខុ វិហរេយ្យ។

ឈាយី ន បាទលោលស្សាតិ។ **ឈាយី**តិ បឋមេនបិ ឈានេន ឈាយី, ទុតិយេនបិ ឈានេន ឈាយី, តតិយេនបិ ឈានេន ឈាយី, ចតុត្ថេនបិ ឈានេន ឈាយី, សវិតក្កសវិចារេនបិ ឈានេន ឈាយី, អវិតក្កវិចារមត្តេនបិ ឈានេន ឈាយី, អវិតក្កអវិចារេនបិ ឈានេន ឈាយី, សប្បីតិកេនបិ ឈានេន ឈាយី, និប្បីតិកេនបិ ឈានេន ឈាយី, បីតិសហគតេនបិ ឈានេន ឈាយី, សាតសហគតេនបិ ឈានេន ឈាយី, សុខសហគតេនបិ ឈានេន ឈាយី, ឧបេក្ខាសហគតេនបិ ឈានេន ឈាយី, សុញ្ញតេនបិ ឈានេន ឈាយី, អនិមិត្តេនបិ ឈានេន ឈាយី, អប្បណិហិតេនបិ ឈានេន ឈាយី, លោកិយេនបិ ឈានេន ឈាយី, លោកុត្តរេនបិ ឈានេន ឈាយី, ឈានរតោ ឯកត្តមនុយុត្តោ បរមត្ថគរុកោតិ [សទត្ថគរុកោតិ (សី. ស្យា.)] – ឈាយី។

ន បាទលោលស្សាតិ។ កថំ បាទលោលោ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ បាទលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ អារាមេន អារាមំ ឧយ្យានេន ឧយ្យានំ គាមេន គាមំ និគមេន និគមំ នគរេន នគរំ រដ្ឋេន រដ្ឋំ ជនបទេន ជនបទំ ទីឃចារិកំ អនវត្ថិតចារិកំ អនុយុត្តោ វិហរតិ។ ឯវម្បិ បាទលោលោ ហោតិ។

អថ វា ភិក្ខុ អន្តោបិសង្ឃារាមេ បាទលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ ន អត្ថហេតុ ន ការណហេតុ ឧទ្ធតោ អវូបសន្តចិត្តោ បរិវេណតោ បរិវេណំ គច្ឆតិ វិហារតោ វិហារំ គច្ឆតិ អឌ្ឍយោគតោ អឌ្ឍយោគំ គច្ឆតិ បាសាទតោ បាសាទំ គច្ឆតិ ហម្មិយតោ ហម្មិយំ គច្ឆតិ គុហាយ គុហំ គច្ឆតិ លេណតោ លេណំ គច្ឆតិ កុដិតោ កុដិំ គច្ឆតិ កូដាគារតោ កូដាគារំ គច្ឆតិ អដ្ដតោ អដ្ដំ គច្ឆតិ មាឡតោ មាឡំ គច្ឆតិ ឧទ្ទណ្ឌតោ ឧទ្ទណ្ឌំ គច្ឆតិ ឧបដ្ឋានសាលតោ ឧបដ្ឋានសាលំ គច្ឆតិ មណ្ឌលមាឡតោ មណ្ឌលមាឡំ គច្ឆតិ រុក្ខមូលតោ រុក្ខមូលំ គច្ឆតិ។ យត្ថ វា បន ភិក្ខូ និសីទន្តិ តហិំ គច្ឆតិ, តត្ថ ឯកស្ស វា ទុតិយោ ហោតិ, ទ្វិន្នំ វា តតិយោ ហោតិ, តិណ្ណំ វា ចតុត្ថោ ហោតិ។ តត្ថ ពហុំ សម្ផប្បលាបំ បលបតិ, សេយ្យថិទំ – រាជកថំ ចោរកថំ មហាមត្តកថំ សេនាកថំ ភយកថំ យុទ្ធកថំ អន្នកថំ បានកថំ វត្ថកថំ យានកថំ សយនកថំ មាលាកថំ គន្ធកថំ ញាតិកថំ គាមកថំ និគមកថំ នគរកថំ ជនបទកថំ ឥត្ថិកថំ សូរកថំ វិសិខាកថំ កុម្ភដ្ឋានកថំ បុព្ពបេតកថំ នានត្តកថំ លោកក្ខាយិកំ សមុទ្ទក្ខាយិកំ ឥតិ ភវាភវកថំ ឥតិ វា។ ឯវម្បិ បាទលោលោ ហោតិ។

ន បាទលោលស្សាតិ។ បាទលោលិយំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីំ ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, បាទលោលិយា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យ ចរេយ្យ វិចរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យ, បដិសល្លានារាមោ អស្ស បដិសល្លានរតោ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ អនិរាកតជ្ឈានោ វិបស្សនា សមន្នាគតោ ព្រូហេតា សុញ្ញាគារានំ ឈាយី ឈានរតោ ឯកត្តមនុយុត្តោ បរមត្ថគរុកោតិ – ឈាយី ន បាទលោលស្ស។

វិរមេ កុក្កុច្ចា នប្បមជ្ជេយ្យាតិ។ **កុក្កុច្ចន្តិ** ហត្ថកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ, បាទកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ, ហត្ថបាទកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ, អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតា, កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតា, អវជ្ជេ វជ្ជសញ្ញិតា, វជ្ជេ អវជ្ជសញ្ញិតា, យំ ឯវរូបំ កុក្កុច្ចំ កុក្កុច្ចាយនា កុក្កុច្ចាយិតត្តំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ – ឥទំ វុច្ចតិ កុក្កុច្ចំ។

អបិ ច ទ្វីហិ ការណេហិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ – កតត្តា ច អកតត្តា ច។ កថំ កតត្តា ច អកតត្តា ច ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ? “កតំ មេ កាយទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ កាយសុចរិត”ន្តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ, “កតំ មេ វចីទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ វចីសុចរិត”ន្តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ, “កតំ មេ មនោទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ មនោសុចរិតន្តិ...បេ.... “កតោ មេ បាណាតិបាតោ, អកតា មេ បាណាតិបាតា វេរមណី”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ... បេ.... មនោវិលេខោ, “កតំ មេ អទិន្នាទានំ... កតោ មេ កាមេសុមិច្ឆាចារោ... កតោ មេ មុសាវាទោ... កតា មេ បិសុណវាចា... កតា មេ ផរុសវាចា... កតោ មេ សម្ផប្បលាបោ... កតា មេ អភិជ្ឈា... កតោ មេ ព្យាបាទោ... កតា មេ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អកតា មេ សម្មាទិដ្ឋី”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ ។ ឯវំ កតត្តា ច អកតត្តា ច ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។

អថ វា “សីលេសុម្ហិ ន បរិបូរការី”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ, “ឥន្ទ្រិយេសុម្ហិ អគុត្តទ្វារោ”តិ...បេ.... “ភោជនេ អមត្តញ្ញុម្ហី”តិ... “ជាគរិយំ អននុយុត្តោម្ហី”តិ... “ន សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោម្ហី”តិ... “អភាវិតា មេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិ... “អភាវិតា មេ ចត្តារោ សម្មប្បធានា”តិ... “អភាវិតា មេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា”តិ... “អភាវិតានិ មេ បញ្ចិន្ទ្រិយានី”តិ... “អភាវិតានិ មេ បញ្ច ពលានី”តិ... “អភាវិតា មេ សត្ត ពោជ្ឈង្គា”តិ... “អភាវិតោ មេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ”តិ... “ទុក្ខំ មេ អបរិញ្ញាត”ន្តិ... “សមុទយោ មេ អប្បហីនោ”តិ... “មគ្គោ មេ អភាវិតោ”តិ... “និរោធោ មេ អសច្ឆិកតោ”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។ **វិរមេ កុក្កុច្ចា**តិ កុក្កុច្ចា អារមេយ្យ វិរមេយ្យ បដិវិរមេយ្យ កុក្កុច្ចំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ។ កុក្កុច្ចា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – វិរមេ កុក្កុច្ចា។

នប្បមជ្ជេយ្យាតិ សក្កច្ចការី អស្ស សាតច្ចការី អដ្ឋិតការី អនោលីនវុត្តិកោ អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទោ អនិក្ខិត្តធុរោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ “កទាហំ អបរិបូរំ វា សីលក្ខន្ធំ បរិបូរេយ្យំ, បរិបូរំ វា សីលក្ខន្ធំ តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គណ្ហេយ្យ”ន្តិ? យោ តត្ថ ឆន្ទោ ច វាយាមោ ច ឧស្សាហោ ច ឧស្សោឡ្ហី ច ថាមោ ច អប្បដិវានី ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច អាតប្បំ បធានំ អធិដ្ឋានំ អនុយោគោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសុ ។ “កទាហំ អបរិបូរំ វា សមាធិក្ខន្ធំ...បេ.... បញ្ញាក្ខន្ធំ... វិមុត្តិក្ខន្ធំ... វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ... កទាហំ អបរិញ្ញាតំ វា ទុក្ខំ បរិជានេយ្យំ, អប្បហីនេ វា កិលេសេ បជហេយ្យំ, អភាវិតំ វា មគ្គំ ភាវេយ្យំ, អសច្ឆិកតំ វា និរោធំ សច្ឆិករេយ្យ”ន្តិ? យោ តត្ថ ឆន្ទោ ច វាយាមោ ច ឧស្សាហោ ច ឧស្សោឡ្ហី ច ថាមោ ច អប្បដិវានី ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច អាតប្បំ បធានំ អធិដ្ឋានំ អនុយោគោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ – វិរមេ កុក្កុច្ចា នប្បមជ្ជេយ្យ។

អថាសនេសុ សយនេសុ, អប្បសទ្ទេសុ ភិក្ខុ វិហរេយ្យាតិ។ **អថា**តិ បទសន្ធិ...បេ.... អាសនំ វុច្ចតិ យត្ថ និសីទតិ – មញ្ចោ បីឋំ ភិសិ តដ្ដិកា ចម្មខណ្ឌោ តិណសន្ថារោ បណ្ណសន្ថារោ បលាលសន្ថារោ។ សយនំ វុច្ចតិ សេនាសនំ វិហារោ អឌ្ឍយោគោ បាសាទោ ហម្មិយំ គុហាតិ – អថាសនេសុ សយនេសុ។

អប្បសទ្ទេសុ ភិក្ខុ វិហរេយ្យាតិ។ អប្បសទ្ទេសុ អប្បនិគ្ឃោសេសុ វិជនវាតេសុ មនុស្សរាហស្សេយ្យកេសុ បដិសល្លានសារុប្បេសុ សេនាសនេសុ ចរេយ្យ វិចរេយ្យ វិហរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យាតិ – អថាសនេសុ សយនេសុ អប្បសទ្ទេសុ ភិក្ខុ វិហរេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

“ឈាយី ន បាទលោលស្ស, វិរមេ កុក្កុច្ចា នប្បមជ្ជេយ្យ;
អថាសនេសុ សយនេសុ, អប្បសទ្ទេសុ ភិក្ខុ វិហរេយ្យា”តិ។

១៦១**និទ្ទំ ន ពហុលីករេយ្យ, ជាគរិយំ ភជេយ្យ អាតាបី;**
តន្ទឹ មាយំ ហស្សំ ខិឌ្ឌំ, មេថុនំ វិប្បជហេ សវិភូសំ។

និទ្ទំ ន ពហុលីករេយ្យាតិ។ រត្តិន្ទិវំ ឆកោដ្ឋាសំ ការេត្វា បញ្ចកោដ្ឋាសំ បដិបជ្ជេយ្យ ឯកកោដ្ឋាសំ និបជ្ជេយ្យាតិ – និទ្ទំ ន ពហុលីករេយ្យ។

ជាគរិយំ ភជេយ្យ អាតាបីតិ។ ឥធ ភិក្ខុ ទិវសំ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេយ្យ, រត្តិយា បឋមំ យាមំ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេយ្យ, រត្តិយា

មជ្ឈិមំ យាមំ ទក្ខិណេន បស្សេន សីហសេយ្យំ កប្បេយ្យ បាទេបាទំ អច្ចាធាយ សតោ សម្បជានោ ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិករិត្វា, រត្តិយា បច្ឆិមំ យាមំ បច្ចុដ្ឋាយ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេយ្យ។

ជាគរិយំ ភជេយ្យាតិ ជាគរិយំ ភជេយ្យ សម្ភជេយ្យ សេវេយ្យ និសេវេយ្យ សំសេវេយ្យ បដិសេវេយ្យាតិ – ជាគរិយំ ភជេយ្យ។

អាតាបីតិ។ អាតប្បំ វុច្ចតិ វីរិយំ [វីរិយំ (សី. ស្យា.)]។ យោ ចេតសិកោ វីរិយារម្ភោ និក្កមោ បរក្កមោ ឧយ្យាមោ វាយាមោ ឧស្សាហោ ឧស្សោឡ្ហី ថាមោ ឋិតិ អសិថិលបរក្កមតា អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទតា អនិក្ខិត្តធុរតា ធុរសម្បគ្គាហោ វីរិយំ វីរិយិន្ទ្រិយំ វីរិយពលំ សម្មាវាយាមោ។ ឥមិនា អាតាបេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ សោ វុច្ចតិ អាតាបីតិ – ជាគរិយំ ភជេយ្យ អាតាបី។

តន្ទី មាយំ ហស្សំ ខិឌ្ឌំ, មេថុនំ វិប្បជហេ សវិភូសន្តិ។ **តន្ទី**តិ [តន្ទិន្តិ (សី.)] តន្ទី តន្ទិយនា តន្ទិយិតត្តំ [នត្ថិ អដ្ឋកថាយំ ឧទ្ធរណេ] តន្ទិមនកតា អាលស្យំ អាលស្យាយនា អាលស្យាយិតត្តំ។ មាយា វុច្ចតិ វញ្ចនិកា ចរិយា។ ឥធេកច្ចោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា...បេ.... វាចាយ មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា តស្ស បដិច្ឆាទនហេតុ បាបិកំ ឥច្ឆំ បណិទហតិ។ មា មំ ជញ្ញាតិ [ជញ្ញូតិ (ក.)] ឥច្ឆតិ, មា មំ ជញ្ញាតិ សង្កប្បេតិ, មា មំ ជញ្ញាតិ វាចំ ភាសតិ, មា មំ ជញ្ញាតិ កាយេន បរក្កមតិ។ យា ឯវរូបា មាយាវិតា អច្ចសរា វញ្ចនា និកតិ និកិរណា បរិហរណា គូហនា បរិគូហនា ឆាទនា បរិច្ឆាទនា [បដិច្ឆាទនា (សី. ក.) មហានិទ្ទេសេ] អនុត្តានីកម្មំ អនាវិកម្មំ វោច្ឆាទនា បាបកិរិយា – អយំ វុច្ចតិ មាយា។ **ហស្ស**ន្តិ ឥធេកច្ចោ អតិវេលំ ទន្តវិទំសកំ ហសតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “កុមារកមិទំ, ភិក្ខវេ , អរិយស្ស វិនយេ យទិទំ អតិវេលំ ទន្តវិទំសកំ ហសិត”ន្តិ។

ខិឌ្ឌាតិ ទ្វេ ខិឌ្ឌា – កាយិកា ច ខិឌ្ឌា វាចសិកា ច ខិឌ្ឌា។ កតមា កាយិកា ខិឌ្ឌា? ហត្ថីហិបិ កីឡន្តិ, អស្សេហិបិ កីឡន្តិ, រថេហិបិ កីឡន្តិ, ធនូហិបិ កីឡន្តិ, អដ្ឋបទេហិបិ កីឡន្តិ, ទសបទេហិបិ កីឡន្តិ, អាកាសេបិ កីឡន្តិ, បរិហារបថេបិ កីឡន្តិ, សន្តិកាយបិ កីឡន្តិ , ខលិកាយបិ កីឡន្តិ, ឃដិកាយបិ កីឡន្តិ, សលាកហត្ថេនបិ កីឡន្តិ, អក្ខេនបិ កីឡន្តិ, បង្គចីរេនបិ កីឡន្តិ , វង្កកេនបិ កីឡន្តិ, មោក្ខចិកាយបិ កីឡន្តិ, ចិង្គុលកេនបិ កីឡន្តិ, បត្តាឡ្ហកេនបិ កីឡន្តិ, រថកេនបិ កីឡន្តិ, ធនុកេនបិ កីឡន្តិ, អក្ខរិកាយបិ កីឡន្តិ, មនេសិកាយបិ កីឡន្តិ, យថាវជ្ជេនបិ កីឡន្តិ – អយំ កាយិកា ខិឌ្ឌា។ កតមា វាចសិកា ខិឌ្ឌា? មុខភេរិកំ [មុខភេរិយំ (ស្យា.)] មុខាលម្ពរំ មុខឌិណ្ឌិមកំ [មុខទេណ្ឌិមកំ (សី. ស្យា.)] មុខវលិមកំ មុខភេរុឡកំ [មុខភេរុលកំ (សី.)] មុខទទ្ទរិកំ នាដកំ លាបំ គីតំ ទវកម្មំ – អយំ វាចសិកា ខិឌ្ឌា។

មេថុនធម្មោ នាម យោ សោ អសទ្ធម្មោ គាមធម្មោ វសលធម្មោ ទុដ្ឋុល្លោ ឱទកន្តិកោ រហស្សោ ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ។ កឹការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ? ឧភិន្នំ រត្តានំ សារត្តានំ អវស្សុតានំ បរិយុដ្ឋិតានំ បរិយាទិន្នចិត្តានំ ឧភិន្នំ សទិសានំ ធម្មោតិ, តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។ យថា ឧភោ កលហការកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ, ឧភោ ភណ្ឌនការកា...បេ.... ឧភោ ភស្សការកា... ឧភោ អធិករណការកា... ឧភោ វិវាទការកា... ឧភោ វាទិនោ... ឧភោ សល្លាបកា មេថុនកាតិ វុច្ចន្តិ ; ឯវមេវ ឧភិន្នំ រត្តានំ សារត្តានំ អវស្សុតានំ បរិយុដ្ឋិតានំ បរិយាទិន្នចិត្តានំ ឧភិន្នំ សទិសានំ ធម្មោតិ, តំការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោ។

វិភូសាតិ ទ្វេ វិភូសា – អត្ថិ អគារិយស្ស វិភូសា, អត្ថិ បព្ពជិតស្ស វិភូសា។ កតមា អគារិយស្ស វិភូសា? កេសា ច មស្សុ ច មាលា ច គន្ធា ច វិលេបនា ច អាភរណា ច បិលន្ធនា ច វត្ថញ្ច សយនាសនញ្ច វេឋនញ្ច ឧច្ឆាទនំ បរិមទ្ទនំ ន្ហាបនំ សម្ពាហនំ អាទាសំ អញ្ជនំ មាលាវិលេបនំ មុខចុណ្ណកំ មុខលេបំ ហត្ថពន្ធំ សិខាពន្ធំ [វសិក្ខាពន្ធំ (ស្យា.)] ទណ្ឌនាឡិយំ ខគ្គំ ឆត្តំ ចិត្រា ឧបាហនា ឧណ្ហីសំ មណិ វាឡពីជនី ឱទាតានិ វត្ថានិ ទីឃទសានិ ឥតិ វា – អយំ អគារិយស្ស វិភូសា។ កតមា បព្ពជិតស្ស វិភូសា? ចីវរមណ្ឌនា បត្តមណ្ឌនា សេនាសនមណ្ឌនា ឥមស្ស វា បូតិកាយស្ស ពាហិរានំ វា បរិក្ខារានំ មណ្ឌនា វិភូសនា កេឡនា បរិកេឡនា គេធិតតា គេធិតត្តំ ចបលតា ចាបល្យំ – អយំ បព្ពជិតស្ស វិភូសា។

តន្ទី មាយំ ហស្សំ ខិឌ្ឌំ, មេថុនំ វិប្បជហេ សវិភូសន្តិ។ តន្ទិញ្ច មាយញ្ច ហស្សញ្ច ខិឌ្ឌញ្ច មេថុនធម្មញ្ច សវិភូសំ សបរិវារំ សបរិភណ្ឌំ សបរិក្ខារំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – តន្ទី មាយំ ហស្សំ ខិឌ្ឌំ, មេថុនំ វិប្បជហេ សវិភូសំ។

តេនាហ ភគវា –

“និទ្ទំ ន ពហុលីករេយ្យ, ជាគរិយំ ភជេយ្យ អាតាបី;
តន្ទឹ មាយំ ហស្សំ ខិឌ្ឌំ, មេថុនំ វិប្បជហេ សវិភូសំ”ន្តិ។

១៦៧**អាថព្ពណំ សុបិនំ លក្ខណំ, នោ វិទហេ អថោបិ នក្ខត្តំ;**
វិរុតញ្ច គព្ភករណំ, តិកិច្ឆំ មាមកោ ន សេវេយ្យ។

អាថព្ពណំ សុបិនំ លក្ខណំ, នោ វិទហេ អថោបិ នក្ខត្តន្តិ។ អាថព្ពណិកា អាថព្ពណំ បយោជេន្តិ, នគរេ វា រុទ្ធេ [រុន្ធេ (ក.)] សង្គាមេ វា បច្ចុបដ្ឋិតេ បរសេនបច្ចត្ថិកេសុ បច្ចាមិត្តេសុ ឦតី ឧប្បាទេន្តិ, ឧបទ្ទវំ ឧប្បាទេន្តិ, រោគំ ឧប្បាទេន្តិ, បជ្ជរកំ ករោន្តិ, សូលំ ករោន្តិ, វិសូចិកំ ករោន្តិ, បក្ខន្ទិកំ ករោន្តិ។ ឯវំ អាថព្ពណិកា អាថព្ពណំ បយោជេន្តិ។

សុបិនបាឋកា សុបិនំ អាទិសន្តិ, យោ បុព្ពណ្ហសមយំ សុបិនំ បស្សតិ, ឯវំ វិបាកោ ហោតិ។ យោ មជ្ឈន្ហិកសមយំ [មជ្ឈន្តិកសមយំ (ពហូសុ)] សុបិនំ បស្សតិ, ឯវំ វិបាកោ ហោតិ។ យោ សាយន្ហសមយំ សុបិនំ បស្សតិ, ឯវំ វិបាកោ ហោតិ។ យោ បុរិមេ យាមេ…បេ…. យោ មជ្ឈិមេ យាមេ… យោ បច្ឆិមេ យាមេ… យោ ទក្ខិណេន បស្សេន និបន្នោ… យោ វាមេន បស្សេន និបន្នោ… យោ ឧត្តានំ និបន្នោ… យោ អវកុជ្ជ និបន្នោ… យោ ចន្ទំ បស្សតិ… យោ សូរិយំ បស្សតិ… យោ មហាសមុទ្ទំ បស្សតិ… យោ សិនេរុំ បព្ពតរាជានំ បស្សតិ… យោ ហត្ថិំ បស្សតិ… យោ អស្សំ បស្សតិ… យោ រថំ បស្សតិ… យោ បត្តិំ បស្សតិ… យោ សេនាព្យូហំ បស្សតិ… យោ អារាមរាមណេយ្យកំ បស្សតិ… យោ វនរាមណេយ្យកំ បស្សតិ… យោ ភូមិរាមណេយ្យកំ បស្សតិ… យោ បោក្ខរណីរាមណេយ្យកំ [បោក្ខរណិរាមណេយ្យកំ (ស្យា.)] បស្សតិ, ឯវំ វិបាកោ ហោតីតិ។ ឯវំ សុបិនបាឋកា សុបិនំ អាទិសន្តិ។

លក្ខណបាឋកា លក្ខណំ អាទិសន្តិ – មណិលក្ខណំ ទណ្ឌលក្ខណំ វត្ថលក្ខណំ អសិលក្ខណំ ឧសុលក្ខណំ ធនុលក្ខណំ អាវុធលក្ខណំ ឥត្ថិលក្ខណំ បុរិសលក្ខណំ កុមារិកាលក្ខណំ កុមារលក្ខណំ ទាសិលក្ខណំ ទាសលក្ខណំ ហត្ថិលក្ខណំ អស្សលក្ខណំ មហឹសលក្ខណំ ឧសភលក្ខណំ គោណលក្ខណំ អជលក្ខណំ មេណ្ឌលក្ខណំ កុក្កុដលក្ខណំ វដ្ដលក្ខណំ គោធាលក្ខណំ កណ្ណិកាលក្ខណំ កច្ឆបលក្ខណំ មិគលក្ខណំ ឥតិ វាតិ។ ឯវំ លក្ខណបាឋកា លក្ខណំ អាទិសន្តិ។

នក្ខត្តបាឋកា នក្ខត្តំ អាទិសន្តិ។ អដ្ឋវីសតិ នក្ខត្តានិ។ ឥមិនា នក្ខត្តេន ឃរប្បវេសោ កត្តព្ពោ, ឥមិនា នក្ខត្តេន មកុដំ ពន្ធិតព្ពំ, ឥមិនា នក្ខត្តេន វារេយ្យំ ការេតព្ពំ, ឥមិនា នក្ខត្តេន ពីជនីហារោ [ពីជនិហារោ (ស្យា. ក.)] កត្តព្ពោ, ឥមិនា នក្ខត្តេន សំវាសោ [ឃរវាសោ (ស្យា.)] គន្តព្ពោតិ។ ឯវំ នក្ខត្តបាឋកា នក្ខត្តំ អាទិសន្តិ។

អាថព្ពណំ សុបិនំ លក្ខណំ, នោ វិទហេ អថោបិ នក្ខត្តន្តិ។ អាថព្ពណញ្ច សុបិនញ្ច លក្ខណញ្ច នក្ខត្តញ្ច នោ វិទហេយ្យ ន ចរេយ្យ ន សមាចរេយ្យ ន សមាទាយ វត្តេយ្យ។ អថ វា ន គណ្ហេយ្យ ន ឧគ្គណ្ហេយ្យ ន ធារេយ្យ ន ឧបធារេយ្យ ន ឧបលក្ខេយ្យ នប្បយោជេយ្យាតិ – អាថព្ពណំ សុបិនំ លក្ខណំ, នោ វិទហេ អថោបិ នក្ខត្តំ។

វិរុតញ្ច គព្ភករណំ, តិកិច្ឆំ មាមកោ ន សេវេយ្យាតិ។ វិរុតំ វុច្ចតិ មិគវាក្កំ។ មិគវាក្កបាឋកា [មិគចក្កំ។ មិគចក្កបាឋកា (ស្យា.)] មិគវាក្កំ អាទិសន្តិ – សកុន្តានំ វា ចតុប្បទានំ វា រុតំ [រុទំ (ស្យា.)] វស្សិតំ ជានន្តីតិ។ ឯវំ មិគវាក្កបាឋកា មិគវាក្កំ អាទិសន្តិ។ គព្ភករណីយា គព្ភំ សណ្ឋបេន្តិ។ ទ្វីហិ ការណេហិ គព្ភោ ន សណ្ឋាតិ – បាណកេហិ វា វាតកុប្បេហិ វា។ បាណកានំ វា វាតកុប្បានំ វា បដិឃាតាយ ឱសធំ ទេន្តីតិ។ ឯវំ គព្ភករណីយា គព្ភំ សណ្ឋាបេន្តិ។ **តិកិច្ឆា**តិ បញ្ច តិកិច្ឆា – សាលាកិយំ, សល្លកត្តិយំ, កាយតិកិច្ឆំ, ភូតិយំ, កោមារភច្ចំ។ **មាមកោ**តិ ពុទ្ធមាមកោ ធម្មមាមកោ សង្ឃមាមកោ, សោ វា ភគវន្តំ មមាយតិ ភគវា វា តំ បុគ្គលំ បរិគ្គណ្ហាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “យេ តេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ កុហា ថទ្ធា លបា សិង្គី ឧន្នឡា អសមាហិតា ន មេ តេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ មាមកា, អបគតា ច តេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មា ធម្មវិនយា, ន ច តេ ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ធម្មវិនយេ វុទ្ធិំ វិរុឡ្ហិំ វេបុល្លំ អាបជ្ជន្តិ។ យេ ច ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ និក្កុហា និល្លបា ធីរា អត្ថទ្ធា សុសមាហិតា តេ ខោ មេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ មាមកា ន ច អបគតា តេ , ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឥមស្មា ធម្មវិនយា, តេ ច ភិក្ខូ ឥមស្មឹ ធម្មវិនយេ វុទ្ធិំ វិរុឡ្ហិំ វេបុល្លំ អាបជ្ជន្តិ”។

“កុហា ថទ្ធា លបា សិង្គី, ឧន្នឡា អសមាហិតា;
ន តេ ធម្មេ វិរូហន្តិ, សម្មាសម្ពុទ្ធទេសិតេ។

“និក្កុហា និល្លបា ធីរា, អត្ថទ្ធា សុសមាហិតា;

តេ វេ ធម្មេ វិរូហន្តិ, សម្មាសម្ពុទ្ធទេសិតេ”។

វិរុតញ្ច គព្ភករណំ, តិកិច្ឆំ មាមកោ ន សេវេយ្យាតិ។ វិរុតញ្ច គព្ភករណញ្ច តិកិច្ឆញ្ច មាមកោ ន សេវេយ្យ ន និសេវេយ្យ ន សំសេវេយ្យ នប្បដិសេវេយ្យ ន ចរេយ្យ ន សមាចរេយ្យ ន សមាទាយ វត្តេយ្យ។ អថ វា ន គណ្ហេយ្យ ន ឧគ្គណ្ហេយ្យ ន ធារេយ្យ ន ឧបធារេយ្យ ន ឧបលក្ខេយ្យ នប្បយោជេយ្យាតិ – វិរុតញ្ច គព្ភករណំ តិកិច្ឆំ មាមកោ ន សេវេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

“អាថព្ពណំ សុបិនំ លក្ខណំ, នោ វិទហេ អថោបិ នក្ខត្តំ;
វិរុតញ្ច គព្ភករណំ, តិកិច្ឆំ មាមកោ ន សេវេយ្យា”តិ។

១៦៧**និន្ទាយ នប្បវេធេយ្យ, ន ឧន្នមេយ្យ បសំសិតោ ភិក្ខុ;**
លោភំ សហ មច្ឆរិយេន, កោធំ បេសុណិយញ្ច បនុទេយ្យ។

និន្ទាយ នប្បវេធេយ្យាតិ។ ឥធេកច្ចេ ភិក្ខុ និន្ទន្តិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា និន្ទន្តិ គរហន្តិ ឧបវទន្តិ, និន្ទិតោ គរហិតោ ឧបវទិតោ និន្ទាយ គរហាយ ឧបវាទេន អកិត្តិយា អវណ្ណហារិកាយ ន វេធេយ្យ នប្បវេធេយ្យ ន សម្បវេធេយ្យ ន តសេយ្យ ន ឧត្តសេយ្យ ន បរិតសេយ្យ ន ភាយេយ្យ ន សន្តាសំ អាបជ្ជេយ្យ, អភីរូ អស្ស អឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី, បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោ វិហរេយ្យាតិ – និន្ទាយ នប្បវេធេយ្យ។

ន ឧន្នមេយ្យ បសំសិតោ ភិក្ខូតិ។ ឥធេកច្ចេ ភិក្ខូ បសំសន្តិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា បសំសន្តិ ថោមេន្តិ កិត្តេន្តិ វណ្ណេន្តិ, បសំសិតោ ថោមិតោ កិត្តិតោ វណ្ណិតោ បសំសាយ ថោមនេន កិត្តិយា វណ្ណហារិកាយ ឧន្នតឹ ន ករេយ្យ ឧន្នមំ ន ករេយ្យ មានំ ន ករេយ្យ ថម្ភំ ន ករេយ្យ, ន តេន មានំ ជនេយ្យ ន តេន ថទ្ធោ អស្ស បត្ថទ្ធោ បគ្គហិតសិរោតិ – ន ឧន្នមេយ្យ បសំសិតោ ភិក្ខុ។

លោភំ សហ មច្ឆរិយេន, កោធំ បេសុណិយញ្ច បនុទេយ្យាតិ។ **លោភោ**តិ យោ លោភោ លុព្ភនា លុព្ភិតត្តំ សារាគោ សារជ្ជនា សារជ្ជិតត្តំ អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **មច្ឆរិយ**ន្តិ បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ…បេ… គាហោ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ **កោធោ**តិ យោ ចិត្តស្ស អាឃាតោ បដិឃាតោ បដិឃំ បដិវិរោធោ, កោបោ បកោបោ សម្បកោបោ, ទោសោ បទោសោ សម្បទោសោ, ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ មនោបទោសោ, កោធោ កុជ្ឈនា កុជ្ឈិតត្តំ, ទោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្តំ, ព្យាបត្តិ ព្យាបជ្ជនា ព្យាបជ្ជិតត្តំ, វិរោធោ បដិវិរោធោ ចណ្ឌិក្កំ អសុរោបោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស។ **បេសុញ្ញ**ន្តិ ឥធេកច្ចោ បិសុណវាចោ ហោតិ ឥតោ សុត្វា អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ។ ឥតិ សមគ្គានំ វា ភេត្តា ភិន្នានំ វា អនុប្បទាតា, វគ្គារាមោ វគ្គរតោ វគ្គនន្ទី វគ្គករណិ វាចំ ភាសិតា ហោតិ – ឥទំ វុច្ចតិ បេសុញ្ញំ។

អបិ ច ទ្វីហិ ការណេហិ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ – បិយកម្យតាយ វា ភេទាធិប្បាយេន វា។ កថំ បិយកម្យតាយ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ? ឥមស្ស បិយោ ភវិស្សាមិ មនាបោ ភវិស្សាមិ វិស្សាសិកោ ភវិស្សាមិ អព្ភន្តរិកោ ភវិស្សាមិ សុហទយោ ភវិស្សាមីតិ។ ឯវំ បិយកម្យតាយ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ។ កថំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ? កថំ ឥមេ នានា អស្សុ វិនា អស្សុ វគ្គា អស្សុ ទ្វេធា អស្សុ ទ្វេជ្ឈា អស្សុ ទ្វេ បក្ខា អស្សុ ភិជ្ជេយ្យុំ ន សមាគច្ឆេយ្យុំ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរេយ្យុន្តិ។ ឯវំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ។ **លោភំ សហ មច្ឆរិយេន, កោធំ បេសុណិយញ្ច បនុទេយ្យា**តិ។ លោភញ្ច មច្ឆរិយញ្ច កោធញ្ច បេសុញ្ញញ្ច នុទេយ្យ បនុទេយ្យ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – លោភំ សហ មច្ឆរិយេន, កោធំ បេសុណិយញ្ច បនុទេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

“និន្ទាយ នប្បវេធេយ្យ, ន ឧន្នមេយ្យ បសំសិតោ ភិក្ខុ;
លោភំ សហ មច្ឆរិយេន, កោធំ បេសុណិយញ្ច បនុទេយ្យា”តិ។

១៦៤ក្ដយវិក្កយេ ន តិដ្ឋេយ្យ, ឧបវាទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ;
គាមេ ច នាភិសជ្ជេយ្យ, លាភកម្យា ជនំ ន លបយេយ្យ។

កយវិក្កយេ ន តិដ្ឋេយ្យាតិ។ យេ កយវិក្កយា វិនយេ បដិក្ខិត្តា ន តេ ឥមស្មិំ អត្ថេ អធិប្បេតា។ កថំ កយវិក្កយេ តិដ្ឋតិ? បញ្ចន្នំ សទ្ធិំ បត្តំ វា ចីវរំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ បរិក្ខារំ វញ្ចនិយំ វា ករោន្តោ ឧទយំ វា បត្ថយន្តោ បរិវត្តេតិ។ ឯវំ កយវិក្កយេ តិដ្ឋតិ។ កថំ កយវិក្កយេ ន តិដ្ឋតិ? បញ្ចន្នំ សទ្ធិំ បត្តំ វា ចីវរំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ បរិក្ខារំ ន វញ្ចនិយំ វា ករោន្តោ ន ឧទយំ វា បត្ថយន្តោ បរិវត្តេតិ។ ឯវំ កយវិក្កយេ ន តិដ្ឋតិ។ **កយវិក្កយេ ន តិដ្ឋេយ្យា**តិ។ កយវិក្កយេ ន តិដ្ឋេយ្យ ន សន្តិដ្ឋេយ្យ, កយវិក្កយំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, កយវិក្កយា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – កយវិក្កយេ ន តិដ្ឋេយ្យ។

ឧបវាទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចីតិ។ កតមេ ឧបវាទករា កិលេសា? សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា ឥទ្ធិមន្តោ ទិព្ពចក្ខុកា បរចិត្តវិទុនោ, តេ ទូរតោបិ បស្សន្តិ អាសន្នាបិ ន ទិស្សន្តិ ចេតសាបិ ចិត្តំ បជានន្តិ, ទេវតាបិ ខោ សន្តិ ឥទ្ធិមន្តិនិយោ ទិព្ពចក្ខុកា បរចិត្តវិទុនិយោ, តា ទូរតោបិ បស្សន្តិ, អាសន្នាបិ ន ទិស្សន្តិ ចេតសាបិ ចិត្តំ បជានន្តិ។ តេ ឱឡារិកេហិ វា កិលេសេហិ មជ្ឈិមេហិ វា កិលេសេហិ សុខុមេហិ វា កិលេសេហិ ឧបវទេយ្យុំ។ កតមេ ឱឡារិកា កិលេសា? កាយទុច្ចរិតំ វចីទុច្ចរិតំ មនោទុច្ចរិតំ – ឥមេ វុច្ចន្តិ ឱឡារិកា កិលេសា។ កតមេ មជ្ឈិមា កិលេសា? កាមវិតក្កោ ព្យាបាទវិតក្កោ វិហឹសាវិតក្កោ – ឥមេ វុច្ចន្តិ មជ្ឈិមា កិលេសា។ កតមេ សុខុមា កិលេសា? ញាតិវិតក្កោ, ជនបទវិតក្កោ, អមរវិតក្កោ, បរានុទយតា បដិសញ្ញុត្តោ វិតក្កោ , លាភសក្ការសិលោក បដិសញ្ញុត្តោ វិតក្កោ, អនវញ្ញត្តិបដិសញ្ញុត្តោ វិតក្កោ – ឥមេ វុច្ចន្តិ សុខុមា កិលេសា។ តេ ឱឡារិកេហិ វា កិលេសេហិ មជ្ឈិមេហិ វា កិលេសេហិ សុខុមេហិ វា កិលេសេហិ ន ឧបវទេយ្យុ ឧបវាទំ ន ករេយ្យ ឧបវាទករេ កិលេសេ ន ករេយ្យ ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យ, ឧបវាទករេ កិលេសេ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, ឧបវាទករេហិ កិលេសេហិ អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យ។ **កុហិញ្ចី**តិ កុហិញ្ចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វាតិ – ឧបវាទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ។

គាមេ ច នាភិសជ្ជេយ្យាតិ។ កថំ គាមេ សជ្ជតិ? ឥធ ភិក្ខុ គាមេ គិហីហិ សំសដ្ឋោ វិហរតិ សហនន្ទី សហសោកី សុខិតេសុ សុខិតោ ទុក្ខិតេសុ ទុក្ខិតោ, ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ អត្តនា វោយោគំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ គាមេ សជ្ជតិ។

អថ វា ភិក្ខុ បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ គាមំ វា និគមំ វា បិណ្ឌាយ បវិសតិ អរក្ខិតេនេវ កាយេន អរក្ខិតាយ វាចាយ អរក្ខិតេន ចិត្តេន អនុបដ្ឋិតាយ សតិយា អសំវុតេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ។ សោ តត្រ តត្រ សជ្ជតិ តត្រ តត្រ គណ្ហាតិ តត្រ តត្រ ពជ្ឈតិ តត្រ តត្រ អនយព្យសនំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ គាមេ សជ្ជតិ។

កថំ គាមេ ន សជ្ជតិ? ឥធ ភិក្ខុ គាមេ គិហីហិ អសំសដ្ឋោ វិហរតិ ន សហនន្ទី ន សហសោកី ន សុខិតេសុ សុខិតោ ន ទុក្ខិតេសុ ទុក្ខិតោ, ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ ន អត្តនា វោយោគំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ គាមេ ន សជ្ជតិ។

អថ វា ភិក្ខុ បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ គាមំ វា និគមំ វា បិណ្ឌាយ បវិសតិ រក្ខិតេនេវ កាយេន រក្ខិតាយ វាចាយ រក្ខិតេន ចិត្តេន ឧបដ្ឋិតាយ សតិយា សំវុតេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ។ សោ តត្រ តត្រ ន សជ្ជតិ តត្រ តត្រ ន គណ្ហាតិ តត្រ តត្រ ន ពជ្ឈតិ តត្រ តត្រ ន អនយព្យសនំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ គាមេ ន សជ្ជតិ។ **គាមេ ច នាភិសជ្ជេយ្យា**តិ គាមេ ន សជ្ជេយ្យ ន គណ្ហេយ្យ ន ពជ្ឈេយ្យ ន បលិពជ្ឈេយ្យ, អគិទ្ធោ អស្ស អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈោសន្នោ វីតគេធោ វិគតគេធោ ចត្តគេធោ...បេ.... ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរេយ្យាតិ – គាមេ ច នាភិសជ្ជេយ្យ។

លាភកម្យា ជនំ ន លបយេយ្យាតិ។ កតមា លបនា? លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតស្ស បាបិច្ឆស្ស ឥច្ឆាបកតស្ស អាមិសចក្ខុកស្ស លោកធម្មគរុកស្ស យា បរេសំ អាលបនា លបនា សល្លបនា ឧល្លបនា សមុល្លបនា ឧន្នហនា សមុន្នហនា ឧក្កាចនា សមុក្កាចនា [ឧក្កាបនា សមុក្កាបនា (ស្យា.)] អនុប្បិយភាណិតា ចាតុកម្យតា មុគ្គសូប្យតា បារិភដយតា បរបិដ្ឋិមំសិកតា [បិដ្ឋិមំសិកតា (ក.) វិសុទ្ធិមគ្គេ សីលនិទ្ទេសវណ្ណនា ឱលោកេតព្ពា], យា តត្ថ សណ្ហវាចតា សខិលវាចតា សិថិលវាចតា [មេត្តវាចកតា (ស្យា.)] អផរុសវាចតា – អយំ វុច្ចតិ លបនា។

អបិ ច ទ្វីហិ ការណេហិ ជនំ លបតិ – អត្តានំ វា នីចំ ឋបេន្តោ បរំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ ជនំ លបតិ, អត្តានំ វា ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បរំ នីចំ ឋបេន្តោ ជនំ លបតិ។ កថំ អត្តានំ នីចំ ឋបេន្តោ បរំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ ជនំ លបតិ? “តុម្ហេ មេ ពហូបការា, អហំ តុម្ហេ និស្សាយ លភាមិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ, យេបិ មេ អញ្ញេ ទាតុំ វា កាតុំ វា មញ្ញន្តិ, តុម្ហេ និស្សាយ តុម្ហេ សម្បស្សន្តា យម្បិ មេ បុរាណំ មាតាបេត្តិកំ នាមធេយ្យំ តម្បិ មេ អន្តរហិតំ។ តុម្ហេហិ អហំ ញាយាមិ អសុកស្ស កុលូបកោ អសុកាយ កុលូបកោ”តិ។ ឯវំ អត្តានំ នីចំ ឋបេន្តោ បរំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ ជនំ លបតិ។

កថំ អត្តានំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បរំ នីចំ ឋបេន្តោ ជនំ លបតិ? “អហំ តុម្ហាកំ ពហូបការោ, តុម្ហេ មំ អាគម្ម ពុទ្ធំ សរណំ គតា, ធម្មំ សរណំ គតា, សង្ឃំ សរណំ គតា, បាណាតិបាតា បដិវិរតា, អទិន្នាទានា បដិវិរតា, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតា, មុសាវាទា បដិវិរតា, សុរាមេរយមជ្ជប្បមាទដ្ឋានា បដិវិរតា។ អហំ តុម្ហាកំ ឧទ្ទេសំ ទេមិ, បរិបុច្ឆំ ទេមិ, ឧបោសថំ អាចិក្ខាមិ, នវកម្មំ អធិដ្ឋាមិ។ អថ បន តុម្ហេ មំ ឧជ្ឈិត្វា អញ្ញេ សក្ករោថ គរុំ ករោថ មានេថ បូជេថា”តិ។ ឯវំ អត្តានំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បរំ នីចំ ឋបេន្តោ ជនំ លបតិ។

លាភកម្យា ជនំ ន លបយេយ្យាតិ។ លាភហេតុ លាភបច្ចយា លាភការណា លាភាភិនិព្ពត្តិយា លាភំ បរិបាចេន្តោ ជនំ ន លបយេយ្យ, លបនំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, លបនា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – លាភកម្យា ជនំ ន លបយេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

“កយវិក្កយេ ន តិដ្ឋេយ្យ, ឧបវាទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ;
គាមេ ច នាភិសជ្ជេយ្យ, លាភកម្យា ជនំ ន លបយេយ្យា”តិ។

១៦៥. **ន ច កត្ថិកោ** [កត្ថិតា (ស្យា. ក.)] **សិយា ភិក្ខុ, ន ច វាចំ បយុត្តំ ភាសេយ្យ;**
បាគព្ភិយំ ន សិក្ខេយ្យ, កថំ វិគ្គាហិកំ ន កថយេយ្យ។

ន ច កត្ថិកោ សិយា ភិក្ខូតិ។ ឥធេកច្ចោ កត្ថី ហោតិ វិកត្ថី។ សោ កត្ថតិ វិកត្ថតិ អហមស្មិ សីលសម្បន្នោតិ វា វតសម្បន្នោតិ វា សីលព្ពតសម្បន្នោតិ វា ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតោតិ វា មហាភោគកុលា បព្ពជិតោតិ វា ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោតិ វា សុត្តន្តិកោតិ វា វិនយធរោតិ វា ធម្មកថិកោតិ វា អារញ្ញិកោតិ វា…បេ.… នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភីតិ វា កត្ថតិ វិកត្ថតិ។ ឯវំ ន កត្ថេយ្យ ន វិកត្ថេយ្យ, កត្ថំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, កត្ថនា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – ន ច កត្ថិកោ សិយា ភិក្ខុ។

ន ច វាចំ បយុត្តំ ភាសេយ្យាតិ។ កតមា បយុត្តវាចា? ឥធេកច្ចោ ចីវរបយុត្តំ វាចំ ភាសតិ, បិណ្ឌបាតបយុត្តំ វាចំ ភាសតិ, សេនាសនបយុត្តំ វាចំ ភាសតិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារបយុត្តំ វាចំ ភាសតិ – អយម្បិ វុច្ចតិ បយុត្តវាចា។

អថ វា ចីវរហេតុ បិណ្ឌបាតហេតុ សេនាសនហេតុ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារហេតុ សច្ចម្បិ ភណតិ មុសាបិ ភណតិ, បិសុណម្បិ ភណតិ អបិសុណម្បិ ភណតិ, ផរុសម្បិ ភណតិ អផរុសម្បិ ភណតិ, សម្ផប្បលាបម្បិ ភណតិ អសម្ផប្បលាបម្បិ ភណតិ, មន្តាបិ វាចំ ភាសតិ – អយម្បិ វុច្ចតិ បយុត្តវាចា។ អថ វា បសន្នចិត្តោ បរេសំ ធម្មំ ទេសេតិ – “អហោ វត មេ ធម្មំ សុណេយ្យុំ, សុត្វា ធម្មំ បសីទេយ្យុំ, បសន្នា ច មេ បសន្នាការំ ករេយ្យុ”ន្តិ – អយំ វុច្ចតិ បយុត្តវាចា។ **ន ច វាចំ បយុត្តំ ភាសេយ្យា**តិ។ អន្តមសោ ធម្មទេសនំ វាចំ ឧបាទាយ បយុត្តវាចំ ន ភាសេយ្យ ន កថេយ្យ ន ភណេយ្យ ន ទីបេយ្យ ន វោហរេយ្យ, បយុត្តំ វាចំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, បយុត្តវាចាយ អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – ន ច វាចំ បយុត្តំ ភាសេយ្យ។

បាគព្ភិយំ ន សិក្ខេយ្យាតិ។ **បាគព្ភិយ**ន្តិ តីណិ បាគព្ភិយានិ – កាយិកំ បាគព្ភិយំ, វាចសិកំ បាគព្ភិយំ, ចេតសិកំ បាគព្ភិយំ។ កតមំ កាយិកំ បាគព្ភិយំ? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោបិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, គណគតោបិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, ភោជនសាលាយបិ កាយិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ, ជន្តាឃរេបិ កាយិកំ

បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ, ឧទកតិត្ថេបិ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ, អន្តរឃរំ បវិសន្តោបិ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ, អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោបិ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។

កថំ សង្ឃគតោ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ តិដ្ឋតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ និសីទតិ, បុរតោបិ តិដ្ឋតិ, បុរតោបិ និសីទតិ, ឧច្ចេបិ អាសនេ និសីទតិ, សសីសំ បារុបិត្វា និសីទតិ , ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ សង្ឃគតោ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។

កថំ គណគតោ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ គណគតោ អចិត្តីការកតោ ថេរានំ ភិក្ខូនំ អនុបាហនានំ ចង្កមន្តានំ សឧបាហនោ ចង្កមតិ , នីចេ ចង្កមេ ចង្កមន្តានំ ឧច្ចេ ចង្កមេ ចង្កមតិ, ឆមាយ ចង្កមន្តានំ ចង្កមេ ចង្កមតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ តិដ្ឋតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ និសីទតិ, បុរតោបិ តិដ្ឋតិ, បុរតោបិ និសីទតិ, ឧច្ចេបិ អាសនេ និសីទតិ, សសីសំ បារុបិត្វាបិ និសីទតិ, ឋិតោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ គណគតោ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។

កថំ ភោជនសាលាយ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ ភោជនសាលាយ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ អនុបខជ្ជ និសីទតិ, នវេបិ ភិក្ខូ អាសនេន បដិពាហតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ តិដ្ឋតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ និសីទតិ, បុរតោបិ តិដ្ឋតិ, បុរតោបិ និសីទតិ, ឧច្ចេបិ អាសនេ និសីទតិ, សសីសំ បារុបិត្វា និសីទតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ ភោជនសាលាយ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។

កថំ ជន្តាឃរេ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ ជន្តាឃរេ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ តិដ្ឋតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ និសីទតិ, បុរតោបិ តិដ្ឋតិ, បុរតោបិ និសីទតិ, ឧច្ចេបិ អាសនេ និសីទតិ, អនាបុច្ឆាបិ កដ្ឋំ បក្ខិបតិ, អនាបុច្ឆាបិ ទ្វារំ បិទហតិ។ ឯវំ ជន្តាឃរេ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។

កថំ ឧទកតិត្ថេ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ ឧទកតិត្ថេ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ ឱតរតិ, បុរតោបិ ឱតរតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ ន្ហាយតិ, បុរតោបិ ន្ហាយតិ, ឧបរិតោបិ ន្ហាយតិ, ឃដ្ដយន្តោបិ ឧត្តរតិ, បុរតោបិ ឧត្តរតិ ។ ឯវំ ឧទកតិត្ថេ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។

កថំ អន្តរឃរំ បវិសន្តោ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ អន្តរឃរំ បវិសន្តោ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ ឃដ្ដយន្តោបិ គច្ឆតិ, បុរតោបិ គច្ឆតិ, វោក្កម្មបិ ថេរានំ ភិក្ខូនំ បុរតោ គច្ឆតិ ។ ឯវំ អន្តរឃរំ បវិសន្តោ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។

កថំ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ “ន បវិស, ភន្តេ”តិ វុច្ចមានោ បវិសតិ, “ន តិដ្ឋ, ភន្តេ”តិ វុច្ចមានោ តិដ្ឋតិ, “ន និសីទ, ភន្តេ”តិ វុច្ចមានោ និសីទតិ, អនោកាសម្បិ បវិសតិ, អនោកាសេបិ តិដ្ឋតិ, អនោកាសេបិ និសីទតិ, យានិបិ តានិ ហោន្តិ កុលានំ ឱវរកានិ គូឡ្ហានិ ច បដិច្ឆន្នានិ ច, យត្ថ កុលិត្ថិយោ កុលធីតរោ កុលសុណ្ហាយោ កុលកុមារិយោ និសីទន្តិ តត្ថបិ សហសា បវិសតិ, កុមារកស្ស សីសម្បិ បរាមសតិ។ ឯវំ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ កាយិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ – ឥទំ កាយិកំ បាគព្ពិយំ។

កតមំ វាចសិកំ បាគព្ពិយំ? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោបិ វាចសិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ, គណគតោបិ វាចសិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ, អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោបិ វាចសិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។ កថំ សង្ឃគតោ វាចសិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ សង្ឃគតោ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ អនាបុច្ឆំ វា អនជ្ឈិដ្ឋោ វា អារាមគតានំ ភិក្ខូនំ ធម្មំ ភណតិ, បញ្ហំ វិសជ្ជេតិ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសតិ , ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ សង្ឃគតោ វាចសិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។

កថំ គណគតោ វាចសិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ គណគតោ អចិត្តីការកតោ ថេរេ ភិក្ខូ អនាបុច្ឆំ វា អនជ្ឈិដ្ឋោ វា អារាមគតានំ ភិក្ខូនំ ធម្មំ ភណតិ, បញ្ហំ វិសជ្ជេតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ; អារាមគតានំ ភិក្ខុនីនំ ឧបាសកានំ ឧបាសិកានំ ធម្មំ ភណតិ, បញ្ហំ វិសជ្ជេតិ, ឋិតកោបិ ភណតិ, ពាហាវិក្ខេបកោបិ ភណតិ។ ឯវំ គណគតោ វាចសិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ។

កថំ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វាចសិកំ បាគព្ពិយំ ទស្សេតិ? ឥធេកច្ចោ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ ឥត្ថឹ វា កុមារឹ វា ឯវមាហ – “ឥត្ថន្នាមេ ឥត្ថំគោត្តេ កឹ អត្ថិ? យាគុ អត្ថិ, ភត្តំ អត្ថិ, ខាទនីយំ អត្ថិ? កឹ បិវិស្សាម , កឹ ភុញ្ជិស្សាម, កឹ

ខាទិស្សាម, កី វា អត្ថិ, កី វា មេ ទស្សថា’’តិ វិប្បលបតិ។ ឯវំ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ ទស្សេតិ – ឥទំ វាចសិកំ បាគព្ភិយំ។

កតមំ ចេតសិកំ បាគព្ភិយំ? ឥធេកច្ចោ ន ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតោ សមានោ ឧច្ចា កុលា បព្ពជិតេន សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ករោតិ ចិត្តេន, ន មហាភោគកុលា បព្ពជិតោ សមានោ មហាភោគកុលា បព្ពជិតេន សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ករោតិ ចិត្តេន, ន ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតោ សមានោ ឧឡារភោគកុលា បព្ពជិតេន សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ករោតិ ចិត្តេន, ន សុត្តន្តិកោ សមានោ សុត្តន្តិកេន សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ករោតិ ចិត្តេន, ន វិនយធរោ សមានោ វិនយធរេន… ន ធម្មកថិកោ សមានោ ធម្មកថិកេន… ន អារញ្ញិកោ សមានោ អារញ្ញកេន… ន បិណ្ឌបាតិកោ សមានោ បិណ្ឌបាតិកេន… ន បំសុកូលិកោ សមានោ បំសុកូលិកេន… ន តេចីវរិកោ សមានោ តេចីវរកេន… ន សបទានចារិកោ សមានោ សបទានចារិកេន… ន ខលុបច្ឆាភត្តិកោ សមានោ ខលុបច្ឆាភត្តិកេន… ន នេសជ្ជិកោ សមានោ នេសញ្ជិកេន… ន យថាសន្ថតិកោ សមានោ យថាសន្ថតិកេន សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ករោតិ ចិត្តេន, ន បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី សមានោ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភិនា សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ករោតិ ចិត្តេន, ន ទុតិយស្ស ឈានស្ស លាភី សមានោ ទុតិយស្ស… ន តតិយស្ស ឈានស្ស លាភី សមានោ តតិយស្ស… ន ចតុត្ថស្ស ឈានស្ស លាភី សមានោ លាភី សមានោ ចតុត្ថស្ស… ន អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភី សមានោ អាកាសនញ្ចាយតនសមាបត្តិយា… ន វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិយា លាភី សមានោ វិញ្ញាណញ្ចាយតន សមាបត្តិយា… ន អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភី សមានោ អាកិញ្ចញ្ញាយតន សមាបត្តិយា… ន នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភី សមានោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា លាភិនា សទ្ធិំ សទិសំ អត្តានំ ករោតិ ចិត្តេន – ឥទំ ចេតសិកំ បាគព្ភិយំ។ **ន សិក្ខេយ្យា**តិ បាគព្ភិយំ ន សិក្ខេយ្យ ន ចរេយ្យ ន អាចរេយ្យ ន សមាចរេយ្យ ន សមាទាយ វត្តេយ្យ, បាគព្ភិយំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, បាគព្ភិយា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – បាគព្ភិយំ ន សិក្ខេយ្យ។

កថំ វិគ្គាហិកំ ន កថយេយ្យាតិ។ កតមា វិគ្គាហិកា កថា? ឥធេកច្ចោ ឯវរូបិំ កថំ កត្តា ហោតិ – “ន ត្វំ ឥមំ ធម្មវិនយំ អាជានាសិ…បេ… និព្ពេឋេហិ វា សចេ បហោសី’’តិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “វិគ្គាហិកាយ ខោ, មោគ្គល្លាន, កថាយ សតិ កថាពាហុល្លំ បាដិកង្ខំ, កថាពាហុល្លេ សតិ ឧទ្ធច្ចំ, ឧទ្ធតស្ស អសំវរោ, អសំវុតស្ស អារា ចិត្តំ សមាធិម្හា’’តិ។ **កថំ វិគ្គាហិកំ ន កថយេយ្យា**តិ។ វិគ្គាហិកំ កថំ ន កថេយ្យ ន ភណេយ្យ ន ទីបេយ្យ ន វោហរេយ្យ, វិគ្គាហិកំ កថំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, វិគ្គាហិកកថាយ អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – កថំ វិគ្គាហិកំ ន កថយេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

“ន ច កត្ថិកោ សិយា ភិក្ខុ, ន ច វាចំ បយុត្តំ ភាសេយ្យ;
បាគព្ភិយំ ន សិក្ខេយ្យ, កថំ វិគ្គាហិកំ ន កថយេយ្យា’’តិ។

១៦៦**មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថ, សម្បជានោ សឋានិ ន កយិរា;**
អថ ជីវិតេន បញ្ញាយ, សីលព្ពតេន នាញ្ញមតិមញ្ញេ។

មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថាតិ។ មោសវជ្ជំ វុច្ចតិ មុសាវាទោ។ ឥធេកច្ចោ សភគ្គតោ [សភាគគ្គតោ (សី. ក.)] វា បរិសគ្គតោ [បរិសគតោ (សី. ក.)] វា…បេ… អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ វា សម្បជានមុសា ភាសិតា ហោតិ – ឥទំ វុច្ចតិ មោសវជ្ជំ។ អបិ ច តីហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ – បុព្ពេវស្ស ហោតិ “មុសា ភណិស្ស’’ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ “មុសា ភណាមី’’តិ, ភណិតស្ស ហោតិ “មុសា មយា ភណិត’’ន្តិ, ឥមេហិ តីហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ អបិ ច ចតូហាការេហិ… បញ្ចហាការេហិ… ឆហាការេហិ… សត្តហាការេហិ… អដ្ឋហាការេហិ… មុសាវាទោ ហោតិ – បុព្ពេវស្ស ហោតិ “មុសា ភណិស្ស’’ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ “មុសា ភណាមី’’តិ, ភណិតស្ស ហោតិ “មុសា មយា ភណិត’’ន្តិ វិនិធាយ ទិដ្ឋិំ វិនិធាយ ខន្តិំ វិនិធាយ រុចិំ វិនិធាយ សញ្ញំ វិនិធាយ ភាវំ – ឥមេហិ អដ្ឋហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ **មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថា**តិ។ មោសវជ្ជេ ន យាយេយ្យ ន និយ្យាយេយ្យ ន វហេយ្យ [ន វុយ្ហេយ្យ (សី. ក.), នត្ថិ ស្យា. បោត្ថកេ] ន សំហរេយ្យ, មោសវជ្ជំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, មោសវជ្ជា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថ។

សម្បជានោ សឋានិ ន កយិរាតិ។ កតមំ សាឋេយ្យំ? ឥធេកច្ចោ សឋោ ហោតិ បរិសឋោ, យំ តត្ថ សឋំ សឋតា សាឋេយ្យំ កក្ករតា កក្ករិយំ បរិក្ខត្តតា បារិក្ខត្តិយំ – ឥទំ វុច្ចតិ សាឋេយ្យំ។ **សម្បជានោ សឋានិ ន កយិរា**តិ។ សម្បជានោ ហុត្វា សាឋេយ្យំ ន ករេយ្យ ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យ, សាឋេយ្យំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, សាឋេយ្យា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – សម្បជានោ សឋានិ ន កយិរា។

អថ ជីវិតេន បញ្ញាយ, សីលព្ពតេន នាញ្ញមតិមញ្ញេតិ។ **អថា**តិ បទសន្ធិ…បេ.... បទានុបុព្ពតាបេតំ – អថាតិ។ ឥធេកច្ចោ លូខជីវិតំ ជីវន្តោ បរំ បណីតជីវិតំ ជីវន្តំ អតិមញ្ញតិ – “កឹ បនាយំ ពហុលាជីវោ សព្ពំ សំភក្ខេតិ, សេយ្យថិទំ – មូលពីជំ ខន្ធពីជំ ផឡុពីជំ អគ្គពីជំ ពីជពីជមេវ បញ្ចមំ អសនិវិចក្កទន្តកូដសមណប្បធានេនា”តិ [អសនីវ ចក្កំ ទន្តកូដំ សមណប្បធានេនាតិ (សី.)]។ សោ តាយ លូខជីវិតាយ បរំ បណីតជីវិតំ ជីវន្តំ អតិមញ្ញតិ។

ឥធេកច្ចោ បណីតជីវិតំ ជីវន្តោ បរំ លូខជីវិតំ ជីវន្តំ អតិមញ្ញតិ – “កឹ បនាយំ អប្បបុញ្ញោ អប្បេសក្ខោ ន លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាន”ន្តិ។ សោ តាយ បណីតជីវិតាយ បរំ លូខជីវិតំ ជីវន្តំ អតិមញ្ញតិ។ ឥធេកច្ចោ បញ្ញាសម្បន្នោ ហោតិ។ សោ បុដ្ឋោ បញ្ហំ វិសជ្ជេតិ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – “អហមស្មិ បញ្ញាសម្បន្នោ, ឥមេ បនញ្ញេ ន បញ្ញាសម្បន្នា”តិ។ សោ តាយ បញ្ញាសម្បទាយ បរំ អតិមញ្ញតិ។ ឥធេកច្ចោ សីលសម្បន្នោ ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – “អហមស្មិ សីលសម្បន្នោ, ឥមេ បនញ្ញេ ភិក្ខូ ទុស្សីលា បាបធម្មា”តិ។ សោ តាយ សីលសម្បទាយ បរំ អតិមញ្ញតិ។ ឥធេកច្ចោ វតសម្បន្នោ ហោតិ អារញ្ញិកោ វា បិណ្ឌបាតិកោ វា បំសុកូលិកោ វា តេចីវរិកោ វា សបទានចារិកោ វា ខលុបច្ឆាភត្តិកោ វា នេសជ្ជិកោ វា យថាសន្ថតិកោ វា។ តស្ស ឯវំ ហោតិ – “អហមស្មិ វត សម្បន្នោ, ឥមេ បនញ្ញេ ន វតសម្បន្នា”តិ។ សោ តាយ វតសម្បទាយ បរំ អតិមញ្ញតិ។ **អថ ជីវិតេន បញ្ញាយ, សីលព្ពតេន នាញ្ញមតិមញ្ញេ**តិ។ លូខជីវិតាយ វា បណីតជីវិតាយ វា បញ្ញាសម្បទាយ វា សីលសម្បទាយ វា វតសម្បទាយ វា បរំ នាតិមញ្ញេយ្យ, នាវជានេយ្យ, ន តេន មានំ ជនេយ្យ, ន តេន ថទ្ធោ អស្ស, បត្ថទ្ធោ បគ្គហិតសិរោតិ – អថ ជីវិតេន បញ្ញាយ សីលព្ពតេន នាញ្ញមតិមញ្ញេ។

តេនាហ ភគវា –

“មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថ, សម្បជានោ សឋានិ ន កយិរា;
អថ ជីវិតេន បញ្ញាយ, សីលព្ពតេន នាញ្ញមតិមញ្ញេ”តិ។

១៦៧. **សុត្វា រុសិតោ** [ទូសិតោ (សី. ស្យា.)] **ពហុំ វាចំ, សមណានំ វា បុថុជនានំ** [បុថុវចនានំ (សី. ស្យា.)] ;
ផរុសេន នេ ន បដិវជ្ជា, ន ហិ សន្តោ បដិសេនី ករោន្តិ [បដិសេនិ ករោតិ (ស្យា.)] ។

សុត្វា រុសិតោ ពហុំ វាចំ, សមណានំ បុថុជនានន្តិ។ **រុសិតោ**តិ ទូសិតោ ខុំសិតោ ឃដ្ដិតោ វម្ភិតោ គរហិតោ ឧបវទិតោ។ **សមណាន**ន្តិ យេ កេចិ ឥតោ ពហិទ្ធា បរិព្ពជូបគតា បរិព្ពជសមាបន្នា។ **បុថុជនាន**ន្តិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច, តេ ពហុកាហិ វាចាហិ អនិដ្ឋាហិ អកន្តាហិ អមនាបាហិ អក្កោសេយ្យុំ បរិភាសេយ្យុំ រោសេយ្យុំ វិរោសេយ្យុំ ហឹសេយ្យុំ វិហឹសេយ្យុំ ហេឋេយ្យុំ វិហេឋេយ្យុំ ឃាតេយ្យុំ ឧបឃាតេយ្យុំ ឧបឃាតំ ករេយ្យុំ តេសំ ពហុំ វាចំ អនិដ្ឋំ អកន្តំ អមនាបំ សុត្វា សុណិត្វា ឧគ្គហិត្វា ឧបធារយិត្វា ឧបលក្ខយិត្វាតិ – សុត្វា រុសិតោ ពហុំ វាចំ, សមណានំ វា បុថុជនានំ។

ផរុសេន នេ ន បដិវជ្ជាតិ។ **ផរុសេនា**តិ ផរុសេន កក្ខឡេន ន បដិវជ្ជា នប្បដិភណេយ្យ, អក្កោសន្តំ ន បច្ចក្កោសេយ្យ, រោសន្តំ នប្បដិរោសេយ្យ, ភណ្ឌន្តំ នប្បដិភណ្ឌេយ្យ ន កលហំ ករេយ្យ ន ភណ្ឌនំ ករេយ្យ ន វិគ្គហំ ករេយ្យ ន វិវាទំ ករេយ្យ ន មេធគំ ករេយ្យ, កលហភណ្ឌនវិគ្គហវិវាទមេធគំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, កលហភណ្ឌនវិគ្គហវិវាទមេធគា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – ផរុសេន នេ ន បដិវជ្ជា។

ន ហិ សន្តោ បដិសេនី ករោន្តីតិ។ **សន្តោ**តិ រាគស្ស សន្តត្តា សន្តោ, ទោសស្ស… មោហស្ស… កោធស្ស… ឧបនាហស្ស…បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា វូបសមិតត្តា វិជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិបស្សទ្ធត្តា សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ – សន្តោ។ **ន ហិ សន្តោ បដិសេនី ករោន្តី**តិ។

សន្តោ បដិសេនី បដិមល្លំ បដិកណ្តកំ [បដិពន្ធនំ (សី.)] បដិបក្ខំ ន ករោន្តិ ន ជនេន្តិ ន សញ្ជនេន្តិ ន និព្ពត្តេន្តិ នាភិនិព្ពត្តេន្តីតិ – ន ហិ សន្តោ បដិសេនី ករោន្តិ។

តេនាហ ភគវា –

“សុត្វា រុសិតោ ពហុំ វាចំ, សមណានំ វា បុថុជនានំ;
ផរុសេន នេ ន បដិវជ្ជា, ន ហិ សន្តោ បដិសេនី ករោន្តី”តិ។

១៦៨. **ឯតញ្ច ធម្មមញ្ញាយ, វិចិនំ ភិក្ខុ សទា សតោ សិក្ខេ;**
សន្តីតិ និព្ពុតិំ ញត្វា, សាសនេ គោតមស្ស នប្បមជ្ជេយ្យ។

ឯតញ្ច ធម្មមញ្ញាយាតិ។ **ឯត**ន្តិ អាចិក្ខិតំ ទេសិតំ បញ្ញបិតំ បដ្ឋបិតំ វិវដំ វិភត្តំ ឧត្តានីកតំ បកាសិតំ ធម្មំ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ។ ឯវម្បិ ឯតញ្ច ធម្មមញ្ញាយ។ អថ វា សមញ្ច វិសមញ្ច បថញ្ច វិបថញ្ច សាវជ្ជញ្ច អនវជ្ជញ្ច ហីនញ្ច បណីតញ្ច កណ្ហញ្ច សុក្កញ្ច វិញ្ញូគរហិតញ្ច វិញ្ញូបសត្ថញ្ច ធម្មំ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ។ ឯវម្បិ ឯតញ្ច ធម្មមញ្ញាយ។ អថ វា សម្មាបដិបទំ អនុលោមបដិបទំ អបច្ចនីកបដិបទំ អវិរុទ្ធបដិបទំ អន្វត្ថបដិបទំ ធម្មានុធម្មបដិបទំ សីលេសុ បរិបូរការិតំ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតំ ភោជនេ មត្តញ្ញុតំ ជាគរិយានុយោគំ សតិសម្បជញ្ញំ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ ចត្តារោ សម្មប្បធានេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទេ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ, និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ ធម្មំ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ។ ឯវម្បិ ឯតញ្ច ធម្មមញ្ញាយ។

វិចិនំ ភិក្ខុ សទា សតោ សិក្ខេតិ។ **វិចិន**ន្តិ វិចិនន្តោ បវិចិនន្តោ តុលយន្តោ តីរយន្តោ វិភាវយន្តោ វិភូតំ ករោន្តោ។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ វិចិនន្តោ បវិចិនន្តោ តុលយន្តោ តីរយន្តោ វិភាវយន្តោ វិភូតំ ករោន្តោតិ – វិចិនំ ភិក្ខុ។ **សទា**តិ សទា សព្ពទា សព្ពកាលំ…បេ.… បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ…បេ.… សោ វុច្ចតិ សតោ។ **សិក្ខេ**តិ តិស្សោ សិក្ខាយោ – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា…បេ.… អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។ ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ…បេ.… សិក្ខេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – វិចិនំ ភិក្ខុ សទា សតោ សិក្ខេ។

សន្តីតិ និព្ពុតិំ ញត្វាតិ។ រាគស្ស និព្ពុតិំ សន្តីតិ ញត្វា, ទោសស្ស… មោហស្ស…បេ.… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ និព្ពុតិំ សន្តីតិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – សន្តីតិ និព្ពុតិំ ញត្វា។

សាសនេ គោតមស្ស នប្បមជ្ជេយ្យាតិ។ គោតមស្ស សាសនេ ពុទ្ធសាសនេ ជិនសាសនេ តថាគតសាសនេ ទេវសាសនេ អរហន្តសាសនេ។ **នប្បមជ្ជេយ្យា**តិ សក្កច្ចការី អស្ស សាតច្ចការី អដ្ឋិតការី អនោលីនវុត្តិកោ អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទោ អនិក្ខិត្តធុរោ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ “កទាហំ អបរិបូរំ វា សីលក្ខន្ធំ បរិបូរេយ្យំ…បេ.… អបរិបូរំ វា សមាធិក្ខន្ធំ… បញ្ញាក្ខន្ធំ… វិមុត្តិក្ខន្ធំ… វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ? កទាហំ អបរិញ្ញាតំ វា ទុក្ខំ បរិជានេយ្យំ, អប្បហីនេ វា កិលេសេ បជហេយ្យំ, អភាវិតំ វា មគ្គំ ភាវេយ្យំ, អសច្ឆិកតំ វា និរោធំ សច្ឆិករេយ្យ”ន្តិ? យោ តត្ថ ឆន្ទោ ច វាយាមោ ច ឧស្សាហោ ច ឧស្សោឡ្ហី ច ថាមោ ច អប្បដិវានី ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច អាតប្បំ បធានំ អធិដ្ឋានំ អនុយោគោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ – សាសនេ គោតមស្ស នប្បមជ្ជេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

“ឯតញ្ច ធម្មមញ្ញាយ, វិចិនំ ភិក្ខុ សទា សតោ សិក្ខេ;
សន្តីតិ និព្ពុតិំ ញត្វា, សាសនេ គោតមស្ស នប្បមជ្ជេយ្យា”តិ។

១៦៩. **អភិភូ ហិ សោ អនភិភូតោ, សក្ខិធម្មមនីតិហមទស្សិ;**
តស្មា ហិ តស្ស ភគវតោ សាសនេ, អប្បមត្តោ សទា នមស្សមនុសិក្ខេ។[ឥតិ ភគវា]

អភិភូ ហិ សោ អនភិភូតោតិ។ **អភិភូ**តិ រូបាភិភូ [អភិភូតរូបា (ស្យា.) ឯវមញ្ញេសុ បញ្ចបទេសុបិ] សទ្ទាភិភូ គន្ធាភិភូ រសាភិភូ ផោដ្ឋព្ពាភិភូ ធម្មាភិភូ, អនភិភូតោ កេហិចិ កិលេសេហិ, អភិភោសិ នេ បាបកេ

[អភិភូ ហិ នេ ហីនេ បាបកេ (សី. ក.), អភិភូ ហិ បាបកេ (ស្យា.)] អកុសលេ ធម្មេ សំកិលេសិកេ បោនោភវិកេ សទរេ ទុក្ខវិបាកេ អាយតឹ ជាតិជរាមរណិយេតិ – អភិភូ ហិ សោ អនភិភូតោ។

សក្ខិធម្មមនីតិហមទ្ទសីតិ។ **សក្ខិធម្ម**ន្តិ ន ឥតិហិតិហំ ន ឥតិកិរិយាយ ន បរម្បរាយ ន បិដកសម្បទាយ ន តក្កហេតុ ន នយហេតុ ន អាការបរិវិតក្កេន ន ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា សាមំ សយមភិញ្ញាតំ អត្តបច្ចក្ខធម្មំ អទ្ទសិ អទ្ទក្ខិ អបស្សិ បដិវិជ្ឈីតិ – សក្ខិធម្មមនីតិហមទ្ទសិ។

តស្មា ហិ តស្ស ភគវតោ សាសនេតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា។ **តស្ស ភគវតោ សាសនេ**តិ។ តស្ស ភគវតោ សាសនេ គោតមសាសនេ ពុទ្ធសាសនេ ជិនសាសនេ តថាគតសាសនេ ទេវសាសនេ អរហន្តសាសនេតិ – តស្មា តស្ស ភគវតោ សាសនេ។

អប្បមត្តោ សទា នមស្សមនុសិក្ខេ (ឥតិ ភគវា)តិ។ **អប្បមត្តោ**តិ សក្កច្ចការី…បេ…. អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ **សទា**តិ សទា សព្ពកាលំ…បេ…. បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ។ **នមស្ស**ន្តិ កាយេន វា នមស្សមានោ វាចាយ វា នមស្សមានោ ចិត្តេន វា នមស្សមានោ អន្វត្ថបដិបត្តិយា វា នមស្សមានោ ធម្មានុធម្មបដិបត្តិយា វា នមស្សមានោ សក្ករុមានោ គរុករុមានោ [សក្ការមានោ គរុការមានោ (ស្យា.)] មានយមានោ បូជយមានោ អបចយមានោ។ **អនុសិក្ខេ**តិ តិស្សោ សិក្ខាយោ – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា…បេ…. អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។ ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ…បេ…. សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ ចរេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – អប្បមត្តោ សទា នមស្សមនុសិក្ខេ។ (ឥតិ ភគវា)។

តេនាហ ភគវា –

“អភិភូ ហិ សោ អនភិភូតោ, សក្ខិធម្មមនីតិហមទ្ទសិ;
តស្មា ហិ តស្ស ភគវតោ សាសនេ, អប្បមត្តោ សទា នមស្សមនុសិក្ខេ”។ [ឥតិ ភគវាតិ]

តុវដ្តកសុត្តនិទ្ទេសោ [តុវដកសុត្តនិទ្ទេសោ (សី. ស្យា.) សុត្តនិបាតេបិ] ចុទ្ទសមោ។

១៥. អត្តទណ្ឌសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ អត្តទណ្ឌសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

១៧០. **អត្តទណ្ឌា ភយំ ជាតំ, ជនំ បស្សថ មេធគំ;**
សំវេគំ កិត្តយិស្សាមិ, យថា សំវិជិតំ មយា។

អត្តទណ្ឌា ភយំ ជាតន្តិ។ **ទណ្ឌា**តិ តយោ ទណ្ឌា – កាយទណ្ឌោ, វចីទណ្ឌោ, មនោទណ្ឌោ។ តិវិធំ កាយទុច្ចរិតំ កាយទណ្ឌោ, ចតុព្ពិធំ វចីទុច្ចរិតំ វចីទណ្ឌោ, តិវិធំ មនោទុច្ចរិតំ មនោទណ្ឌោ។ **ភយ**ន្តិ ទ្វេ ភយានិ – ទិដ្ឋធម្មិកញ្ច ភយំ សម្បរាយិកញ្ច ភយំ។ កតមំ ទិដ្ឋធម្មិកំ ភយំ? ឥធេកច្ចោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ, វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរតិ, មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ, បាណម្បិ ហនតិ, អទិន្នម្បិ អាទិយតិ, សន្ធិម្បិ ឆិន្ទតិ, និល្លោបម្បិ ហរតិ, ឯកាគារិកម្បិ ករោតិ, បរិបន្ថេបិ តិដ្ឋតិ, បរទារម្បិ គច្ឆតិ, មុសាបិ ភណតិ។ តមេនំ គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេន្តិ – “អយំ, ទេវ, ចោរោ អាគុចារី។ ឥមស្ស យំ ឥច្ឆសិ តំ ទណ្ឌំ បណេហី”តិ។ តមេនំ រាជា បរិភាសតិ។ សោ បរិភាសបច្ចយា ភយម្បិ ឧប្បាទេតិ, ទុក្ខំ ទោមនស្សំ [ទុក្ខទោមនស្សំ (ស្យា.)] បដិសំវេទេតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ តស្ស? អត្តទណ្ឌតោ ជាតំ សញ្ជាតំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតំ។

ឯត្តកេនបិ រាជា ន តុស្សតិ។ តមេនំ រាជា ពន្ធាបេតិ អន្ទុពន្ធនេន វា រជ្ជុពន្ធនេន វា សង្ខលិកពន្ធនេន វា វេត្តពន្ធនេន វា លតាពន្ធនេន វា បក្ខេបពន្ធនេន វា [បេក្ខពន្ធនេន វា (ស្យា.)] បរិក្ខេបពន្ធនេន វា គាមពន្ធនេន វា និគមពន្ធនេន វា នគរពន្ធនេន វា រដ្ឋពន្ធនេន វា ជនបទពន្ធនេន វា អន្តមសោ សវចនីយម្បិ ករោតិ – “ន តេ លព្ភា ឥតោ បក្កមិតុ”ន្តិ។ សោ ពន្ធនបច្ចយាបិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ តស្ស? អត្តទណ្ឌតោ ជាតំ សញ្ជាតំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតំ។

ឯត្តកេនបិ រាជា ន តុស្សតិ។ រាជា តស្ស ធនំ អាហរាបេតិ – សតំ វា សហស្សំ វា សតសហស្សំ វា។ សោ ធនជានិបច្ចយាបិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ តស្ស? អត្តទណ្ឌតោ ជាតំ សញ្ជាតំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតំ។

ឯត្តកេនបិ រាជា ន តុស្សតិ។ តមេនំ រាជា វិវិធា កម្មការណា ការាបេតិ – កសាហិបិ តាឡេតិ, វេត្តេហិបិ តាឡេតិ, អឌ្ឍទណ្ឌកេហិបិ តាឡេតិ, ហត្ថម្បិ ឆិន្ទតិ, បាទម្បិ ឆិន្ទតិ, ហត្ថបាទម្បិ ឆិន្ទតិ, កណ្ណម្បិ ឆិន្ទតិ, នាសម្បិ ឆិន្ទតិ, កណ្ណនាសម្បិ ឆិន្ទតិ, ពិលង្គថាលិកម្បិ ករោតិ, សង្ខមុណ្ឌិកម្បិ ករោតិ, រាហុមុខម្បិ ករោតិ, ជោតិមាលិកម្បិ ករោតិ, ហត្ថបជ្ជោតិកម្បិ ករោតិ, ឯរកបត្តិកម្បិ ករោតិ, ចីរកវាសិកម្បិ ករោតិ, ឯណេយ្យកម្បិ ករោតិ, ពឡិសមំសិកម្បិ ករោតិ, កហាបណិកម្បិ ករោតិ, ខារាបតច្ឆិកម្បិ ករោតិ, បលិឃបរិវត្តកម្បិ ករោតិ, បលាលបីឋកម្បិ ករោតិ, តត្តេនបិ តេលេន ឱសិញ្ចតិ, សុនខេហិបិ ខាទាបេតិ, ជីវន្តម្បិ សូលេ ឧត្តាសេតិ, អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទតិ។ សោ កម្មការណបច្ចយាបិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ តស្ស? អត្តទណ្ឌតោ ជាតំ សញ្ជាតំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតំ។ រាជា ឥមេសំ ចតុន្នំ ទណ្ឌានំ ឥស្សរោ។

សោ សកេន កម្មេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ តមេនំ និរយបាលា បញ្ចវិធពន្ធនំ នាម កម្មការណំ ការេន្តិ – តត្តំ អយោខិលំ ហត្ថេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ ទុតិយេ ហត្ថេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ បាទេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ ទុតិយេ បាទេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ មជ្ឈេ ឧរស្មឹ គមេន្តិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា [តិប្បា (ស្យា.)] កដុកា វេទនា វេទេតិ; ន ច តាវ កាលំករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ តស្ស? អត្តទណ្ឌតោ ជាតំ សញ្ជាតំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតំ។

តមេនំ និរយបាលា សំវេសេត្វា [សំវេសិត្វា (ស្យា.) ម. និ. ៣.២៦៧] កុឋារីហិ [កុធារីហិ (ស្យា. ក.)] តច្ឆេន្តិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទេតិ; ន ច តាវ កាលំករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ តមេនំ និរយបាលា ឧទ្ធំបាទំ [ឧទ្ធបាទំ (សី.)] អធោសិរំ គហេត្វា វាសីហិ តច្ឆេន្តិ។ តមេនំ និរយបាលា រថេ យោជេត្វា អាទិត្តាយ បថវិយា សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ សារេន្តិបិ បច្ចាសារេន្តិបិ [ហារេន្តិបិ បច្ចាហារេន្តិបិ (សី. ក.)] ...បេ.... តមេនំ និរយបាលា មហន្តំ អង្គារបព្ពតំ អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ អារោបេន្តិបិ ឱរោបេន្តិបិ...បេ.... តមេនំ និរយបាលា ឧទ្ធំបាទំ អធោសិរំ គហេត្វា តត្តាយ លោហកុម្ភិយា បក្ខិបន្តិ អាទិត្តាយ សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ។ សោ តត្ថ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចតិ។ សោ តត្ថ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចមានោ

សកិម្បិ ឧទ្ធំ គច្ឆតិ, សកិម្បិ អធោ គច្ឆតិ, សកិម្បិ តិរិយំ គច្ឆតិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា វេទេតិ; ន ច តាវ កាលំករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ តស្ស? អត្តទណ្ឌតោ ជាតំ សញ្ជាតំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតំ។ តមេនំ និរយបាលា មហានិរយេ បក្ខិបន្តិ។ សោ ខោ បន មហានិរយោ –

“ចតុក្កណ្ណោ ចតុទ្វារោ, វិភត្តោ ភាគសោ មិតោ;
អយោបាការបរិយន្តោ [… បរិយត្តោ (ស្យា. ក.)], អយសា បដិកុជ្ជិតោ។

“តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសា យុតា;
សមន្តា យោជនសតំ, ផរិត្វា តិដ្ឋតិ សព្ពទា។

“កទរិយាតបនា ឃោរា, អច្ចិមន្តោ ទុរាសទា;
លោមហំសនរូបា ច, ភិស្មា បដិភយា ទុខា។

“បុរត្ថិមាយ ភិត្តិយា, អច្ចិក្ខន្ធោ សមុដ្ឋិតោ;
ទហន្តោ បាបកម្មន្តេ, បច្ឆិមាយ បដិហញ្ញតិ។

“បច្ឆិមាយ ច ភិត្តិយា, អច្ចិក្ខន្ធោ សមុដ្ឋិតោ;
ទហន្តោ បាបកម្មន្តេ, បុរត្ថិមាយ បដិហញ្ញតិ។

“ឧត្តរាយ ច ភិត្តិយា, អច្ចិក្ខន្ធោ សមុដ្ឋិតោ;
ទហន្តោ បាបកម្មន្តេ, ទក្ខិណាយ បដិហញ្ញតិ។

“ទក្ខិណាយ ច ភិត្តិយា, អច្ចិក្ខន្ធោ សមុដ្ឋិតោ;
ទហន្តោ បាបកម្មន្តេ, ឧត្តរាយ បដិហញ្ញតិ។

“ហេដ្ឋតោ ច សមុដ្ឋាយ, អច្ចិក្ខន្ធោ ភយានកោ;
ទហន្តោ បាបកម្មន្តេ, ឆទនស្មិំ បដិហញ្ញតិ។

“ឆទនម្ហា សមុដ្ឋាយ, អច្ចិក្ខន្ធោ ភយានកោ;
ទហន្តោ បាបកម្មន្តេ, ភូមិយំ បដិហញ្ញតិ។

“អយោកបាលមាទិត្តំ, សន្តត្តំ ជលិតំ យថា;
ឯវំ អវីចិនិរយោ, ហេដ្ឋា ឧបរិ បស្សតោ។

“តត្ថ សត្តា មហាលុទ្ទា, មហាកិព្ពិសការិនោ;
អច្ចន្តបាបកម្មន្តា, បច្ចន្តិ ន ច មិយ្យរេ [មីយរេ (សី.)]។

“ជាតវេទសមោ កាយោ, តេសំ និរយវាសិនំ;
បស្ស កម្មានំ ទឡ្ហត្តំ, ន ភស្មា ហោតិ នបិ មសិ។

“បុរត្ថិមេនបិ ធាវន្តិ, តតោ ធាវន្តិ បច្ឆិមំ;
ឧត្តរេនបិ ធាវន្តិ, តតោ ធាវន្តិ ទក្ខិណំ។

“យំ យំ ទិសំ បធាវន្តិ [ទិសម្បិ ធាវន្តិ (ស្យា.)], តំ តំ ទ្វារំ បិធីយតិ [បិថីយតិ (សី. ស្យា.)];
អភិនិក្ខមិតាសា តេ, សត្តា មោក្ខគវេសិនោ។

“ន តេ តតោ និក្ខមិតុំ, លភន្តិ កម្មបច្ចយា;
តេសញ្ច បាបកម្មន្តំ, អវិបក្កំ កតំ ពហុ”ន្តិ។

ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ តស្ស? អត្តទណ្ឌតោ ជាតំ សញ្ជាតំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតំ។ យានិ ច នេរយិកានិ ទុក្ខានិ យានិ ច តិរច្ឆានយោនិកានិ ទុក្ខានិ យានិ ច បេត្តិវិសយិកានិ ទុក្ខានិ យានិ ច មានុសិកានិ ទុក្ខានិ; តានិ កុតោ ជាតានិ កុតោ សញ្ជាតានិ កុតោ និព្ពត្តានិ កុតោ អភិនិព្ពត្តានិ កុតោ បាតុភូតានិ? អត្តទណ្ឌតោ ជាតានិ សញ្ជាតានិ និព្ពត្តានិ អភិនិព្ពត្តានិ បាតុភូតានីតិ – អត្តទណ្ឌា ភយំ ជាតំ។

ជនំ បស្សថ មេធគន្តិ។ **ជនន្តិ** ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច មេធគំ ជនំ កលហំ ជនំ វិរុទ្ធំ ជនំ បដិវិរុទ្ធំ ជនំ អាហតំ ជនំ បច្ចាហតំ ជនំ អាឃាតិតំ ជនំ បច្ចាឃាតិតំ ជនំ បស្សថ ទក្ខថ ឱលោកេថ និជ្ឈាយេថ ឧបបរិក្ខថាតិ – ជនំ បស្សថ មេធគំ។

សំវេគំ កិត្តយិស្សាមីតិ។ សំវេគំ ឧព្ពេគំ ឧត្រាសំ ភយំ បីឡនំ ឃដ្ដនំ ឧបទ្ទវំ ឧបសគ្គំ។ **កិត្តយិស្សាមីតិ** បកិត្តយិស្សាមិ អាចិក្ខិស្សាមិ ទេសេស្សាមិ បញ្ញបេស្សាមិ បដ្ឋបេស្សាមិ វិវរិស្សាមិ វិភជិស្សាមិ ឧត្តានីករិស្សាមិ បកាសិស្សាមីតិ – សំវេគំ កិត្តយិស្សាមិ។

យថា សំវិជិតំ មយាតិ។ យថា មយា អត្តនាយេវ អត្តានំ សំវេជិតោ ឧព្ពេជិតោ សំវេគមាបាទិតោតិ – យថា សំវិជិតំ មយា។

តេនាហ ភគវា –

> “អត្តទណ្ឌា ភយំ ជាតំ, ជនំ បស្សថ មេធគំ;
> សំវេគំ កិត្តយិស្សាមិ, យថា សំវិជិតំ មយា”តិ។

១៧៣. **ផន្ទមានំ បជំ ទិស្វា, មច្ឆេ អប្បោទកេ យថា;**
អញ្ញមញ្ញេហិ ព្យារុទ្ធេ, ទិស្វា មំ ភយមាវិសិ។

ផន្ទមានំ បជំ ទិស្វាតិ។ **បជាតិ** សត្តាធិវចនំ។ បជំ តណ្ហាផន្ទនាយ ផន្ទមានំ ទិដ្ឋិផន្ទនាយ ផន្ទមានំ កិលេសផន្ទនាយ ផន្ទមានំ ទុច្ចរិតផន្ទនាយ ផន្ទមានំ បយោគផន្ទនាយ ផន្ទមានំ វិបាកផន្ទនាយ ផន្ទមានំ រត្តំ រាគេន ផន្ទមានំ ទុដ្ឋំ ទោសេន ផន្ទមានំ មូឡ្ហំ មោហេន ផន្ទមានំ វិនិពទ្ធំ មានេន ផន្ទមានំ បរាមដ្ឋំ ទិដ្ឋិយា ផន្ទមានំ វិក្ខេបគតំ ឧទ្ធច្ចេន ផន្ទមានំ អនិដ្ឋង្គតំ វិចិកិច្ឆាយ ផន្ទមានំ ថាមគតំ អនុសយេហិ ផន្ទមានំ លាភេន ផន្ទមានំ អលាភេន ផន្ទមានំ យសេន ផន្ទមានំ អយសេន ផន្ទមានំ បសំសាយ ផន្ទមានំ និន្ទាយ ផន្ទមានំ សុខេន ផន្ទមានំ ទុក្ខេន ផន្ទមានំ ជាតិយា ផន្ទមានំ ជរាយ ផន្ទមានំ ព្យាធិនា ផន្ទមានំ មរណេន ផន្ទមានំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសេហិ ផន្ទមានំ នេរយិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ តិរច្ឆានយោនិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ បេត្តិវិសយិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ មានុសិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ គព្ភោក្កន្តិមូលកេន ទុក្ខេន… គព្ភដ្ឋិតិមូលកេន [គព្ភេឋិតីមូលកេន (ក.) មហានិ. ១១] ទុក្ខេន… គព្ភាវុដ្ឋានមូលកេន ទុក្ខេន… ជាតស្សូបនិពន្ធកេន ទុក្ខេន… ជាតស្ស បរាធេយ្យកេន ទុក្ខេន… អត្តូបក្កមេន ទុក្ខេន… បរូបក្កមេន ទុក្ខេន… ទុក្ខទុក្ខេន… សង្ខារទុក្ខេន… វិបរិណាមទុក្ខេន… ចក្ខុរោគេន ទុក្ខេន… សោតរោគេន … ឃានរោគេន… ជិវ្ហារោគេន … កាយរោគេន… សីសរោគេន … កណ្ណរោគេន… មុខរោគេន… ទន្តរោគេន… កាសេន… សាសេន… បិនាសេន… ឌាហេន… ជរេន… កុច្ឆិរោគេន… មុច្ឆាយ… បក្ខន្ទិកាយ… សូលាយ… វិសូចិកាយ… កុដ្ឋេន… គណ្ឌេន… កិលាសេន… សោសេន… អបមារេន… ទទ្ទុយា… កណ្ឌុយា… កច្ឆុយា… រខសាយ… វិតច្ឆិកាយ… លោហិតេន… បិត្តេន… មធុមេហេន… អំសាយ… បីឡកាយ… ភគន្ទលេន… បិត្តសមុដ្ឋានេន អាពាធេន… សេម្ហសមុដ្ឋានេន អាពាធេន… វាតសមុដ្ឋានេន អាពាធេន… សន្និបាតិកេន អាពាធេន… ឧតុបរិណាមជេន អាពាធេន… វិសមបរិហារជេន អាពាធេន … ឱបក្កមិកេន អាពាធេន… កម្មវិបាកជេន អាពាធេន… សីតេន… ឧណ្ហេន… ជិឃច្ឆាយ… បិបាសាយ… ឧច្ចារេន… បស្សាវេន… ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេន ទុក្ខេន… មាតុមរណេន ទុក្ខេន… បិតុមរណេន ទុក្ខេន… ភាតុមរណេន ទុក្ខេន… ភគិនិមរណេន ទុក្ខេន… បុត្តមរណេន ទុក្ខេន… ធីតុមរណេន ទុក្ខេន… ញាតិមរណេន ទុក្ខេន… ភោគព្យសនេន ទុក្ខេន… រោគព្យសនេន ទុក្ខេន… សីលព្យសនេន ទុក្ខេន… ទិដ្ឋិព្យសនេន ទុក្ខេន ផន្ទមានំ សម្ផន្ទមានំ វិប្ផន្ទមានំ វេធមានំ បវេធមានំ សម្បវេធមានំ។ **ទិស្វាតិ** ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ផន្ទមានំ បជំ ទិស្វា។

មច្ឆេ អប្បោទកេ យថាតិ យថា មច្ឆា អប្បោទកេ ឧទកបរិយាទានេ កាកេហិ វា កុលលេហិ វា ពលាកាហិ វា បរិបាតិយមានា ឧក្ខិបិយមានា ខជ្ជមានា ផន្ទន្តិ សម្ផន្ទន្តិ វិប្ផន្ទន្តិ វេធន្តិ បវេធន្តិ សម្បវេធន្តិ; ឯវមេវ បជា តណ្ហាផន្ទនាយ ផន្ទន្តិ...បេ.... ទិដ្ឋិព្យសនេន ទុក្ខេន ផន្ទន្តិ សម្ផន្ទន្តិ វិប្ផន្ទន្តិ វេធន្តិ បវេធន្តិ សម្បវេធន្តីតិ – មច្ឆេ អប្បោទកេ យថា។

អញ្ញមញ្ញេហិ ព្យារុទ្ធេតិ អញ្ញមញ្ញំ សត្តា វិរុទ្ធា បដិវិរុទ្ធា អាហតា បច្ចាហតា អាឃាតិតា បច្ចាឃាតិតា។ រាជានោបិ រាជូហិ វិវទន្តិ, ខត្តិយាបិ ខត្តិយេហិ វិវទន្តិ, ព្រាហ្មណាបិ ព្រាហ្មណេហិ វិវទន្តិ, គហបតីបិ គហបតីហិ វិវទន្តិ, មាតាបិ បុត្តេន វិវទតិ, បុត្តោបិ មាតរា វិវទតិ, បិតាបិ បុត្តេន វិវទតិ, បុត្តោបិ បិតរា វិវទតិ, ភាតាបិ ភាតរា វិវទតិ, ភគិនីបិ ភគិនិយា វិវទតិ, ភាតាបិ ភគិនិយា វិវទតិ, ភគិនិបិ ភាតរា វិវទតិ, សហាយោបិ សហាយេន វិវទតិ; តេ តត្ថ កលហវិគ្គហវិវាទាបន្នា អញ្ញមញ្ញំ បាណីហិបិ ឧបក្កមន្តិ, លេឌ្ឌូហិបិ ឧបក្កមន្តិ, ទណ្ឌេហិបិ ឧបក្កមន្តិ, សត្ថេហិបិ ឧបក្កមន្តិ, តេ តត្ថ មរណម្បិ និគច្ឆន្តិ មរណមត្តម្បិ ទុក្ខន្តិ – អញ្ញមញ្ញេហិ ព្យារុទ្ធេ។

ទិស្វា មំ ភយមាវិសីតិ។ **ទិស្វា**តិ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា ភយំ បីឡនំ ឃដ្ដនំ ឧបទ្ទវោ ឧបសគ្គោ អាវិសីតិ [អាវីសីតិ (សី.), អាវិសតីតិ (ស្យា.)] – ទិស្វា មំ ភយមាវិសិ។

តេនាហ ភគវា –

> “ផន្ទមានំ បជំ ទិស្វា, មច្ឆេ អប្បោទកេ យថា;
> អញ្ញមញ្ញេហិ ព្យារុទ្ធេ, ទិស្វា មំ ភយមាវិសី”តិ។

១៧៣. សមន្តមសារោ លោកោ, ទិសា សព្ពា សមេរិតា;
ឥច្ឆំ ភវនមត្តនោ, នាទ្ទសាសី អនោសិតំ។

សមន្តមសារោ លោកោតិ។ **លោកោ**តិ និរយលោកោ តិរច្ឆានយោនិលោកោ បេត្តិវិសយលោកោ មនុស្សលោកោ ទេវលោកោ, ខន្ធលោកោ ធាតុលោកោ អាយតនលោកោ, អយំ លោកោ បរោ លោកោ, ព្រហ្មលោកោ ទេវលោកោ – អយំ វុច្ចតិ លោកោ។ និរយលោកោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ និច្ចសារសារេន វា សុខសារសារេន វា អត្តសារសារេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។ តិរច្ឆានយោនិលោកោ...បេ.... បេត្តិវិសយលោកោ... មនុស្សលោកោ... ទេវលោកោ... ខន្ធលោកោ... ធាតុលោកោ... អាយតនលោកោ... អយំ លោកោ... បរោ លោកោ... ព្រហ្មលោកោ... ទេវលោកោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ និច្ចសារសារេន វា សុខសារសារេន វា អត្តសារសារេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។

យថា បន នឡោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា ឯរណ្ឌោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា ឧទុម្ពរោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា សេតគច្ឆោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា បារិភទ្ទកោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា ផេណបិណ្ឌោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា ឧទកបុព្ពុឡំ [ពុព្ពុលកំ (សី.), បុព្ពុឡកំ (ស្យា.)] អសារំ និស្សារំ សារាបគតំ , យថា មរីចិ អសារា និស្សារា សារាបគតា, យថា កទលិក្ខន្ធោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា មាយា អសារា និស្សារា សារាបគតា; ឯវមេវ និរយលោកោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ និច្ចសារសារេន វា សុខសារសារេន វា អត្តសារសារេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។

តិរច្ឆានយោនិលោកោ... បេត្តិវិសយលោកោ... មនុស្សលោកោ... ទេវលោកោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ និច្ចសារសារេន វា សុខសារសារេន វា អត្តសារសារេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។ ខន្ធលោកោ... ធាតុលោកោ... អាយតនលោកោ... អយំ លោកោ... បរោ លោកោ... ព្រហ្មលោកោ... ទេវលោកោ អសារោ និស្សារោ សារាបគតោ និច្ចសារសារេន វា សុខសារសារេន វា អត្តសារសារេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វាតិ – សមន្តមសារោ លោកោ។

ទិសា សព្ពា សមេរិតាតិ។ យេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សង្ខារា, តេបិ ឯរិតា សមេរិតា ចលិតា ឃដ្ដិតា អនិច្ចតាយ ជាតិយា អនុគតា ជរាយ អនុសដា ព្យាធិនា អភិភូតា មរណេន អព្ភាហតា ទុក្ខេ បតិដ្ឋិតា អតាណា អលេណា អសរណា អសរណីភូតា។ យេ បច្ឆិមាយ ទិសាយ សង្ខារា...បេ.... យេ ឧត្តរាយ ទិសាយ សង្ខារា... យេ ទក្ខិណាយ ទិសាយ សង្ខារា... យេ បុរត្ថិមាយ អនុទិសាយ សង្ខារា... យេ បច្ឆិមាយ អនុទិសាយ

សង្ខារា… យេ ឧត្តរាយ អនុទិសាយ សង្ខារា… យេ ទក្ខិណាយ អនុទិសាយ សង្ខារា… យេ ហេដ្ឋិមាយ ទិសាយ សង្ខារា… យេ ឧបរិមាយ ទិសាយ សង្ខារា… យេ ទសសុ ទិសាសុ សង្ខារា, តេបិ ឯរិតា សមេរិតា ចលិតា ឃដ្ដិតា អនិច្ចតាយ ជាតិយា អនុគតា ជរាយ អនុសដា ព្យាធិនា អភិភូតា មរណេន អព្ភាហតា ទុក្ខេ បតិដ្ឋិតា អតាណា អលេណា អសរណា អសរណីភូតា។ ភាសិតម្បិ ចេតំ –

“កិញ្ចាបិ ចេតំ ជលតី វិមានំ, ឱភាសយំ ឧត្តរិយំ ទិសាយ;
រូបេ រណំ ទិស្វា សទា បវេធិតំ, តស្មា ន រូបេ រមតី សុមេធោ។

“មច្ចុនាព្ភាហតោ លោកោ, ជរាយ បរិវារិតោ;
តណ្ហាសល្លេន ឱតិណ្ណោ, តច្ឆាធូមាយិតោ [តច្ឆាធុមាយិកោ (ស្យា.)] សទា។

“សព្ពោ អាទីបិតោ លោកោ, សព្ពោ លោកោ បធូបិតោ;
សព្ពោ បជ្ជលិតោ លោកោ, សព្ពោ លោកោ បកម្បិតោ”តិ។

ទិសា សព្ពា សមេរិតា។

ឥច្ឆំ ភវនមត្តនោតិ។ អត្តនោ ភវនំ តាណំ លេណំ សរណំ គតី បរាយនំ ឥច្ឆន្តោ សាទិយន្តោ បត្ថយន្តោ បិហយន្តោ អភិជប្បន្តោតិ – ឥច្ឆំ ភវនមត្តនោ។ **នាទ្ទសាសី អនោសិត**ន្តិ។ អជ្ឈោសិតំយេវ អទ្ទសំ, អនជ្ឈោសិតំ នាទ្ទសំ, សព្ពំ យោព្ពញ្ញំ ជរាយ ឱសិតំ, សព្ពំ អារោគ្យំ ព្យាធិនា ឱសិតំ, សព្ពំ ជីវិតំ មរណេន ឱសិតំ, សព្ពំ លាភំ អលាភេន ឱសិតំ, សព្ពំ យសំ អយសេន ឱសិតំ, សព្ពំ បសំសំ និន្ទាយ ឱសិតំ, សព្ពំ សុខំ ទុក្ខេន ឱសិតំ។

“លាភោ អលាភោ យសោ អយសោ ច, និន្ទា បសំសា ច សុខំ ទុខញ្ច;
ឯតេ អនិច្ចា មនុជេសុ ធម្មា, អសស្សតា វិបរិណាមធម្មា”តិ។

នាទ្ទសាសី អនោសិតំ។

តេនាហ ភគវា –

“សមន្តមសារោ លោកោ, ទិសា សព្ពា សមេរិតា;
ឥច្ឆំ ភវនមត្តនោ, នាទ្ទសាសី អនោសិត”ន្តិ។

១៧៣. **ឱសានេ ត្វេវ ព្យារុទ្ធេ, ទិស្វា មេ អរតី អហុ;**
អថេត្ថ សល្លមទ្ទក្ខិំ, ទុទ្ទសំ ហទយស្សិតំ។

ឱសានេ ត្វេវ ព្យារុទ្ធេតិ។ **ឱសានេ ត្វេវា**តិ សព្ពំ យោព្ពញ្ញំ ជរា ឱសាបេតិ, សព្ពំ អារោគ្យំ ព្យាធិ ឱសាបេតិ, សព្ពំ ជីវិតំ មរណំ ឱសាបេតិ, សព្ពំ លាភំ អលាភោ ឱសាបេតិ, សព្ពំ យសំ អយសោ ឱសាបេតិ, សព្ពំ បសំសំ និន្ទា ឱសាបេតិ, សព្ពំ សុខំ ទុក្ខំ ឱសាបេតីតិ – ឱសានេ ត្វេវ។ **ព្យារុទ្ធេ**តិ យោព្ពញ្ញកាមា សត្តា ជរាយ បដិវិរុទ្ធា, អារោគ្យកាមា សត្តា ព្យាធិនា បដិវិរុទ្ធា, ជីវិតុកាមា សត្តា មរណេន បដិវិរុទ្ធា, លាភកាមា សត្តា អលាភេន បដិវិរុទ្ធា, យសកាមា សត្តា អយសេន បដិវិរុទ្ធា, បសំសកាមា សត្តា និន្ទាយ បដិវិរុទ្ធា, សុខកាមា សត្តា ទុក្ខេន បដិវិរុទ្ធា អាហតា បច្ចាហតា អាឃាតិតា បច្ចាឃាតិតាតិ – ឱសានេ ត្វេវ ព្យារុទ្ធេ។

ទិស្វា មេ អរតី អហូតិ។ **ទិស្វា**តិ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ទិស្វា។ **មេ អរតី**តិ យា អរតិ យា អនភិរតិ យា អនភិរមនា យា ឧក្កណ្ឋិតា យា បរិតសិតា អហូតិ – ទិស្វា មេ អរតី អហុ។

អថេត្ថ សល្លមទ្ទក្ខិន្តិ។ **អថា**តិ បទសន្ធិ…បេ… បទានុបុព្ពតាបេតំ – អថាតិ។ **ឯត្ថា**តិ សត្តេសុ។ **សល្ល**ន្តិ សត្ត សល្លានិ – រាគសល្លំ, ទោសសល្លំ, មោហសល្លំ, មានសល្លំ, ទិដ្ឋិសល្លំ, សោកសល្លំ, កថំកថាសល្លំ។ **អទ្ទក្ខិ**ន្តិ អទ្ទសំ អទក្ខិំ អបស្សិំ បដិវិជ្ឈិន្តិ – អថេត្ថ សល្លមទ្ទក្ខិំ។

ទុទ្ទសំ ហទយស្សិតន្តិ។ **ទុទ្ទស**ន្តិ ទុទ្ទសំ ទុទ្ទក្ខំ ទុប្បស្សំ ទុព្ពុជ្ឈំ ទុរនុពុជ្ឈំ ទុប្បដិវិជ្ឈន្តិ – ទុទ្ទសំ។ **ហទយស្សិត**ន្តិ ហទយំ វុច្ចតិ ចិត្តំ។ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ហទយំ បណ្ឌរំ មនោ មនាយតនំ មនិន្ទ្រិយំ វិញ្ញាណំ

វិញ្ញាណក្ខន្ធោ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ។ **ហទយស្សិត**ន្តិ ហទយនិស្សិតំ ចិត្តសិតំ ចិត្តនិស្សិតំ ចិត្តេន សហគតំ សហជាតំ សំសដ្ឋំ សម្បយុត្តំ ឯកុប្បាទំ ឯកនិរោធំ ឯកវត្ថុកំ ឯការម្មណន្តិ – ទុទ្ទសំ ហទយស្សិតំ។

តេនាហ ភគវា –

"ឱសានេ ត្វេវ ព្យារុទ្ធេ, ទិស្វា មេ អរតី អហុ;
អថេត្ថ សល្លមទ្ទក្ខិំ, ទុទ្ទសំ ហទយស្សិត"ន្តិ។

១៧៤
យេន សល្លេន ឱតិណ្ណោ, ទិសា សព្ពា វិធាវតិ;
តមេវ សល្លមព្ពុយ្ហ, ន ធាវតិ ន សីទតិ។

យេន សល្លេន ឱតិណ្ណោ, ទិសា សព្ពា វិធាវតីតិ។ **សល្ល**ន្តិ។ សត្ត សល្លានិ – រាគសល្លំ, ទោសសល្លំ, មោហសល្លំ, មានសល្លំ, ទិដ្ឋិសល្លំ, សោកសល្លំ, កថំកថាសល្លំ។ កតមំ រាគសល្លំ? យោ រាគោ សារាគោ អនុនយោ អនុរោធោ នន្ទិរាគោ ចិត្តស្ស សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ – ឥទំ រាគសល្លំ។

កតមំ ទោសសល្លំ? "អនត្ថំ មេ អចរី"តិ អាឃាតោ ជាយតិ "អនត្ថំ មេ ចរតី"តិ អាឃាតោ ជាយតិ, "អនត្ថំ មេ ចរិស្សតី"តិ អាឃាតោ ជាយតិ...បេ.... ចណ្ឌិក្កំ អសុរោបោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស – ឥទំ ទោសសល្លំ។

កតមំ មោហសល្លំ? ទុក្ខេ អញ្ញាណំ...បេ.... ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ អញ្ញាណំ, បុព្ពន្តេ អញ្ញាណំ, អបរន្តេ អញ្ញាណំ, បុព្ពន្តាបរន្តេ អញ្ញាណំ , ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ អញ្ញាណំ។ យំ ឯវរូបំ អទស្សនំ អនភិសមយោ អននុពោធោ អសម្ពោធោ អប្បដិវេធោ អសង្គាហណា អបរិយោគាហណា [អសង្គាហនា អបរិយោគាហនា (ស្យា.), អសង្គាហនា អបរិយោគាហនា (ក.)] អសមបេក្ខនា អបច្ចវេក្ខនា អបច្ចក្ខកម្មំ ទុម្មេជ្ឈំ ពាល្យំ មោហោ បមោហោ សម្មោហោ អវិជ្ជា អវិជ្ជោឃោ អវិជ្ជាយោគោ អវិជ្ជានុសយោ អវិជ្ជាបរិយុដ្ឋានំ អវិជ្ជាលង្គី មោហោ អកុសលមូលំ – ឥទំ មោហសល្លំ។

កតមំ មានសល្លំ? "សេយ្យោហមស្មី"តិ មានោ, "សទិសោហមស្មី"តិ មានោ, "ហីនោហមស្មី"តិ មានោ។ យោ ឯវរូបោ មានោ មញ្ញនា មញ្ញិតត្តំ ឧន្នតិ ឧន្នមោ ធជោ សម្បគ្គាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស – ឥទំ មានសល្លំ។

កតមំ ទិដ្ឋិសល្លំ? វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា អន្តគ្គាហិកា ទិដ្ឋិ។ យា ឯវរូបា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនំ គាហោ បដិគ្គាហោ អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មគ្គោ [កុមគ្គោ (ក.) មហានិ. ៣៨] មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្តំ តិត្ថាយតនំ វិបរិយាសគ្គាហោ វិបរីតគ្គាហោ វិបល្លាសគ្គាហោ មិច្ឆាគាហោ អយាថាវកស្មឹ "យាថាវក"ន្តិ គាហោ យាវតា ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ – ឥទំ ទិដ្ឋិសល្លំ។

កតមំ សោកសល្លំ? ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស រោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ភោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ព្យសនេន សមន្នាគតស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ទុក្ខធម្មេន ផុដ្ឋស្ស សោកោ សោចនា សោចិតត្តំ អន្តោសោកោ អន្តោបរិសោកោ អន្តោឌាហោ អន្តោបរិឌាហោ ចេតសោ បរិជ្ឈាយនា ទោមនស្សំ – ឥទំ សោកសល្លំ។

កតមំ កថំកថាសល្លំ? ទុក្ខេ កង្ខា, ទុក្ខសមុទយេ កង្ខា, ទុក្ខនិរោធេ កង្ខា, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ កង្ខា, បុព្ពន្តេ កង្ខា, អបរន្តេ កង្ខា, បុព្ពន្តាបរន្តេ កង្ខា, ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ កង្ខា។ យា ឯវរូបា កង្ខា កង្ខាយនា កង្ខាយិតត្តំ វិមតិ វិចិកិច្ឆា ទ្វេឡ្ហកំ ទ្វេធាបថោ សំសយោ អនេកំសគ្គាហោ អាសប្បនា បរិសប្បនា អបរិយោគាហណា ឆម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ – ឥទំ កថំកថាសល្លំ។

យេន សល្លេន ឱតិណ្ណោ, ទិសា សព្ពា វិធាវតីតិ។ រាគសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ, វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរតិ, មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ, បាណម្បិ ហនតិ, អទិន្នម្បិ អាទិយតិ, សន្ធិម្បិ ឆិន្ទតិ, និល្លោបម្បិ ហរតិ, ឯកាគារិកម្បិ ករោតិ, បរិបន្ថេបិ តិដ្ឋតិ, បរទារម្បិ គច្ឆតិ, មុសាបិ ភណតិ; ឯវម្បិ រាគសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ធាវតិ វិធាវតិ សន្ធាវតិ សំសរតិ។ អថ វា រាគសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ភោគេ បរិយេ

សន្តោ នាវាយ មហាសមុទ្ទំ បក្ខន្ទតិ។ សីតស្ស បុរក្ខតោ ឧណ្ហស្ស បុរក្ខតោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេហិ បីឡិយមានោ [រិស្សមានោ (សី. ស្យា.)] ខុប្បិបាសាយ មិយ្យមានោ តិគុម្ពំ គច្ឆតិ, តក្កោលំ គច្ឆតិ, តក្កសីលំ គច្ឆតិ, កាឡមុខំ គច្ឆតិ, បុរបូរំ គច្ឆតិ, វេសុង្គំ គច្ឆតិ, វេរាបថំ គច្ឆតិ, ជវំ គច្ឆតិ, តាមលិំ គច្ឆតិ, វង្គំ គច្ឆតិ, ឯឡពន្ធនំ គច្ឆតិ, សុវណ្ណកូដំ គច្ឆតិ, សុវណ្ណភូមឹ គច្ឆតិ, តម្ពបណ្ណឹ គច្ឆតិ, សុប្បាទកំ [សុប្បារកំ (សី. ក.), សុប្បារំ (ស្យា.)] គច្ឆតិ, ភារុកច្ឆំ គច្ឆតិ, សុរដ្ឋំ គច្ឆតិ, ភង្គលោកំ [អង្គលោកំ (សី.), អង្គណេកំ (ស្យា.)] គច្ឆតិ, ភង្គណំ [គង្គណំ (សី. ស្យា.)] គច្ឆតិ, បរមភង្គណំ គច្ឆតិ, យោនំ គច្ឆតិ, បរមយោនំ គច្ឆតិ, វិនកំ គច្ឆតិ, មូលបទំ គច្ឆតិ, មរុកន្តារំ គច្ឆតិ, ជណ្ណុបថំ គច្ឆតិ, អជបថំ គច្ឆតិ , មេណ្ឌបថំ គច្ឆតិ, សង្កុបថំ គច្ឆតិ, ឆត្តបថំ គច្ឆតិ, វំសបថំ គច្ឆតិ, សកុណបថំ គច្ឆតិ, មូសិកបថំ គច្ឆតិ, ទរិបថំ គច្ឆតិ, វេត្តាចារំ គច្ឆតិ; បរិយេសន្តោ ន លភតិ, អលាភមូលកម្បិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ, បរិយេសន្តោ លភតិ, លទ្ធា អារក្ខមូលកម្បិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ “កិន្តិ មេ ភោគេ នេវ រាជានោ ហរេយ្យុំ ន ចោរា ហរេយ្យុំ ន អគ្គិ ទហេយ្យ ន ឧទកំ វហេយ្យ ន អប្បិយា ទាយាទា ហរេយ្យុ”ន្តិ។ តស្ស ឯវំ អារក្ខតោ គោបយតោ តេ ភោគា វិប្បលុជ្ជន្តិ , សោ វិប្បយោគមូលកម្បិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯវម្បិ រាគសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ធាវតិ វិធាវតិ សន្ធាវតិ សំសរតិ។

ទោសសល្លេន...បេ.... មោហសល្លេន... មានសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ, វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរតិ, មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ, បាណម្បិ ហនតិ, អទិន្នម្បិ អាទិយតិ, សន្ធិម្បិ ឆិន្ទតិ, និល្លោបម្បិ ហរតិ, ឯកាគារិកម្បិ ករោតិ, បរិបន្ថេបិ តិដ្ឋតិ, បរទារម្បិ គច្ឆតិ, មុសាបិ ភណតិ។ ឯវំ មានសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ធាវតិ វិធាវតិ សន្ធាវតិ សំសរតិ។

ទិដ្ឋិសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អចេលកោ ហោតិ មុត្តាចារោ ហត្ថាបលេខនោ [ហត្ថាវលេខនោ (ស្យា.)], ន ឯហិភទន្តិកោ , ន តិដ្ឋភទន្តិកោ; នាភិហដំ, ន ឧទ្ទិស្សកតំ, ន និមន្តនំ សាទិយតិ, សោ ន កុម្ភិមុខា បដិគ្គណ្ហាតិ, ន កឡោបិមុខា [ខឡោបិមុខា (សី.)] បដិគ្គណ្ហាតិ, ន ឯឡកមន្តរំ, ន ទណ្ឌមន្តរំ, ន មុសលមន្តរំ, ន ទ្វិន្នំ ភុញ្ជមានានំ, ន គព្ភិនិយា, ន បាយមានាយ, ន បុរិសន្តរគតាយ, ន សំកិត្តីសុ, ន យត្ថ សា ឧបដ្ឋិតោ ហោតិ, ន យត្ថ មក្ខិកា សណ្ឌសណ្ឌចារិនី។ ន មច្ឆំ ន មំសំ ន សុរំ ន មេរយំ ន ថុសោទកំ បិវតិ។ សោ ឯកាគារិកោ វា ហោតិ ឯកាលោបិកោ, ទ្វាគារិកោ វា ហោតិ ទ្វាលោបិកោ...បេ.... សត្តាគារិកោ វា ហោតិ សត្តាលោបិកោ។ ឯកិស្សាបិ ទត្តិយា យាបេតិ, ទ្វីហិបិ ទត្តីហិ យាបេតិ...បេ.... សត្តហិបិ ទត្តីហិ យាបេតិ។ ឯកាហិកម្បិ អាហារំ អាហារេតិ, ទ្វីហិកម្បិ អាហារំ អាហារេតិ...បេ.... សត្តាហិកម្បិ អាហារំ អាហារេតិ។ ឥតិ ឯវរូបំ អឌ្ឍមាសិកម្បិ បរិយាយភត្តភោជនានុយោគមនុយុត្តោ វិហរតិ។ ឯវម្បិ ទិដ្ឋិសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ធាវតិ វិធាវតិ សន្ធាវតិ សំសរតិ។

អថ វា ទិដ្ឋិសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ សោ សាកភក្ខោ វា ហោតិ, សាមាកភក្ខោ វា ហោតិ, នីវារភក្ខោ វា ហោតិ, ទទ្ទុលភក្ខោ វា ហោតិ, ហដភក្ខោ វា ហោតិ, កណភក្ខោ វា ហោតិ, អាចាមភក្ខោ វា ហោតិ, បិញ្ញាកភក្ខោ វា ហោតិ, តិលភក្ខោ វា ហោតិ, តិណភក្ខោ វា ហោតិ, គោមយភក្ខោ វា ហោតិ, វនមូលផលាហារោ យាបេតិ បវត្តផលភោជនោ។ សោ សាណានិបិ ធារេតិ, មសាណានិបិ ធារេតិ, ឆវទុស្សានិបិ ធារេតិ, បំសុកូលានិបិ ធារេតិ, តិរីដានិបិ ធារេតិ, អជិនានិបិ ធារេតិ, អជិនក្ខិបម្បិ ធារេតិ, កុសចីរម្បិ ធារេតិ, វាកចីរម្បិ ធារេតិ, ផលកចីរម្បិ ធារេតិ, កេសកម្ពលម្បិ ធារេតិ, ឧលូកបក្ខម្បិ ធារេតិ, កេសមស្សុលោចកោបិ ហោតិ, កេសមស្សុលោចនានុយោគមនុយុត្តោ វិហរតិ។ ឧព្ភដ្ឋកោបិ ហោតិ អាសនបដិក្ខិត្តោ, ឧក្កុដិកោបិ ហោតិ ឧក្កុដិកប្បធានមនុយុត្តោ, កណ្ដកាបស្សយិកោ ហោតិ, កណ្ដកាបស្សយេ សេយ្យំ កប្បេតិ, ផលកសេយ្យម្បិ កប្បេតិ, ថណ្ឌិលសេយ្យម្បិ កប្បេតិ, ឯកាបស្សយិកោ ហោតិ រជោជល្លធរោ, អព្ភោកាសិកោបិ ហោតិ យថាសន្ថតិកោ, វេកដិកោបិ ហោតិ វិកដភោជនានុយោគមនុយុត្តោ, អបានកោបិ ហោតិ អបានកត្តមនុយុត្តោ, សាយតតិយកម្បិ ឧទកោរោហនានុយោគមនុយុត្តោ វិហរតិ។ ឥតិ ឯវរូបំ អនេកវិហិតំ កាយស្ស អាតាបនបរិតាបនានុយោគមនុយុត្តោ វិហរតិ។ ឯវម្បិ ទិដ្ឋិសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ធាវតិ វិធាវតិ សន្ធាវតិ សំសរតិ។

សោកសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ សោចតិ កិលមតិ បរិទេវតិ ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ សម្មោហំ អាបជ្ជតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“ភូតបុព្ពំ, ព្រាហ្មណ, ឥមិស្សាយេវ សាវត្ថិយា អញ្ញតរិស្សា ឥត្ថិយា មាតា កាលមកាសិ។ សា តស្សា កាលំកិរិយាយ ឧម្មត្តិកា ខិត្តចិត្តា រថិយាយ រថិយំ, សិង្ឃាដកេន សិង្ឃាដកំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – ‘អបិ មេ មាតរំ អទ្ទស្សថ, អបិ មេ មាតរំ អទ្ទស្សថា’តិ ។

“ភូតបុព្ពំ, ព្រាហ្មណ, ឥមិស្សាយេវ សាវត្ថិយា អញ្ញតរិស្សា ឥត្ថិយា បិតា កាលមកាសិ… ភាតា កាលមកាសិ… ភគិនី កាលមកាសិ… បុត្តោ កាលមកាសិ… ធីតា កាលមកាសិ… សាមិកោ កាលមកាសិ។ សា តស្ស កាលំ កិរិយាយ ឧម្មត្តិកា ខិត្តចិត្តា រថិយាយ រថិយំ, សិង្ឃាដកេន សិង្ឃាដកំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – ‘អបិ មេ សាមិកំ អទ្ទស្សថ, អបិ មេ សាមិកំ អទ្ទស្សថា’តិ។

“ភូតបុព្ពំ, ព្រាហ្មណ, ឥមិស្សាយេវ សាវត្ថិយា អញ្ញតរស្ស បុរិសស្ស មាតា កាលមកាសិ។ សោ តស្សា កាលំកិរិយាយ ឧម្មត្តកោ ខិត្តចិត្តោ រថិយាយ រថិយំ, សិង្ឃាដកេន សិង្ឃាដកំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – ‘អបិ មេ មាតរំ អទ្ទស្សថ, អបិ មេ មាតរំ អទ្ទស្សថា’តិ។

“ភូតបុព្ពំ , ព្រាហ្មណ, ឥមិស្សាយេវ សាវត្ថិយា អញ្ញតរស្ស បុរិសស្ស បិតា កាលមកាសិ… ភាតា កាលមកាសិ… ភគិនី កាលមកាសិ… បុត្តោ កាលមកាសិ… ធីតា កាលមកាសិ… បជាបតិ កាលមកាសិ។ សោ តស្សា កាលំ កិរិយាយ ឧម្មត្តកោ ខិត្តចិត្តោ រថិយាយ រថិយំ, សិង្ឃាដកេន សិង្ឃាដកំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – ‘អបិ មេ បជាបតឹ អទ្ទស្សថ, អបិ មេ បជាបតឹ អទ្ទស្សថា’តិ។

“ភូតបុព្ពំ, ព្រាហ្មណ, ឥមិស្សាយេវ សាវត្ថិយា អញ្ញតរា ឥត្ថី ញាតិកុលំ អគមាសិ។ តស្សា តេ ញាតកា សាមិកំ អច្ឆិន្ទិត្វា អញ្ញស្ស ទាតុកាមា, សា ច នំ ន ឥច្ឆតិ។ អថ ខោ សា ឥត្ថី សាមិកំ ឯតទវោច – ‘ឥមេ, អយ្យបុត្ត, ញាតកា តវ អច្ឆិន្ទិត្វា អញ្ញស្ស ទាតុកាមា, ឧភោ មយំ មរិស្សាមា’តិ។ អថ ខោ សោ បុរិសោ តំ ឥត្ថឹ ទ្វិធា ឆេត្វា អត្តានំ ឱបាតេតិ – ‘ឧភោ បេច្ច ភវិស្សាមា’”តិ។ ឯវំ សោកសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ធាវតិ វិធាវតិ សន្ធាវតិ សំសរតិ។

កថំកថាសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ សំសយបក្ខន្ទោ ហោតិ វិមតិបក្ខន្ទោ ទ្វេឡ្ហកជាតោ – “អហោសឹ នុ ខោ អហំ អតីតមទ្ធានំ, ននុ ខោ អហោសឹ អតីតមទ្ធានំ, កឹ នុ ខោ អហោសឹ អតីតមទ្ធានំ, កថំ នុ ខោ អហោសឹ អតីតមទ្ធានំ , កឹ ហុត្វា កឹ អហោសឹ នុ ខោ អតីតមទ្ធានំ, ភវិស្សាមិ នុ ខោ អហំ អនាគតមទ្ធានំ, ននុ ខោ ភវិស្សាមិ អនាគតមទ្ធានំ, កឹ នុ ខោ ភវិស្សាមិ អនាគតមទ្ធានំ, កថំ នុ ខោ ភវិស្សាមិ អនាគតមទ្ធានំ, កឹ ហុត្វា កឹ ភវិស្សាមិ នុ ខោ អនាគតមទ្ធានំ, ឯតរហិ វា បច្ចុប្បន្នំ អទ្ធានំ អជ្ឈត្តំ កថំកថី ហោតិ, អហំ នុ ខោស្មិ, នោ នុ ខោស្មិ, កឹ នុ ខោស្មិ កថំ នុ ខោស្មិ, អយំ នុ ខោ សត្តោ កុតោ អាគតោ, សោ កុហឹ គាមី ភវិស្សតី”តិ។ ឯវំ កថំកថាសល្លេន ឱតិណ្ណោ វិទ្ធោ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ធាវតិ វិធាវតិ សន្ធាវតិ សំសរតិ។

តេ សល្លេ អភិសង្ខរោតិ; តេ សល្លេ អភិសង្ខរោន្តោ សល្លាភិសង្ខារវសេន បុរត្ថិមំ ទិសំ ធាវតិ, បច្ឆិមំ ទិសំ ធាវតិ, ឧត្តរំ ទិសំ ធាវតិ, ទក្ខិណំ ទិសំ ធាវតិ។ តេ សល្លាភិសង្ខារា អប្បហីនា; សល្លាភិសង្ខារានំ អប្បហីនត្តា គតិយា ធាវតិ, និរយេ ធាវតិ , តិរច្ឆានយោនិយា ធាវតិ, បេត្តិវិសយេ ធាវតិ, មនុស្សលោកេ ធាវតិ, ទេវលោកេ ធាវតិ, គតិយា គតឹ, ឧបបត្តិយា ឧបបត្តឹ, បដិសន្ធិយា បដិសន្ធឹ, ភវេន ភវំ, សំសារេន សំសារំ, វដ្ដេន វដ្ដំ ធាវតិ វិធាវតិ សន្ធាវតិ សំសរតីតិ – យេន សល្លេន ឱតិណ្ណោ ទិសា សព្ពា វិធាវតិ។

តមេវ សល្លមព្ពុយ្ហ, ន ធាវតិ ន សីទតីតិ។ តមេវ រាគសល្លំ ទោសសល្លំ មោហសល្លំ មានសល្លំ ទិដ្ឋិសល្លំ សោកសល្លំ កថំកថាសល្លំ អព្ពុយ្ហ អព្ពុហិត្វា ឧទ្ធរិត្វា សមុទ្ធរិត្វា ឧប្បាដយិត្វា សមុប្បាដយិត្វា [ឧប្បាទយិត្វា សមុប្បាទយិត្វា (ស្យា. ក.)] បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តី ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា នេវ បុរត្ថិមំ ទិសំ ធាវតិ ន បច្ឆិមំ ទិសំ ធាវតិ ន ឧត្តរំ ទិសំ ធាវតិ ន ទក្ខិណំ ទិសំ ធាវតិ។ តេ សល្លាភិសង្ខារា បហីនា; សល្លាភិសង្ខារានំ បហីនត្តា គតិយា ន ធាវតិ, និរយេ ន ធាវតិ, តិរច្ឆានយោនិយា ន ធាវតិ, បេត្តិវិសយេ ន ធាវតិ, មនុស្សលោកេ ន ធាវតិ, ទេវលោកេ ន ធាវតិ, ន គតិយា គតឹ, ន ឧបបត្តិយា ឧបបត្តឹ, ន បដិសន្ធិយា បដិសន្ធឹ, ន ភវេន ភវំ, ន សំសារេន សំសារំ, ន វដ្ដេន វដ្ដំ ធាវតិ វិធាវតិ សន្ធាវតិ សំសរតីតិ – តមេវ សល្លមព្ពុយ្ហ ន ធាវតិ។ **ន សីទតី**តិ កាមោឃេ ន សីទតិ, ភវោឃេ ន សីទតិ, ទិដ្ឋោឃេ ន សីទតិ, អវិជ្ជោឃេ ន សីទតិ, ន សំសីទតិ ន ឱសីទតិ ន អវសីទតិ ន គច្ឆតិ ន អវគច្ឆតីតិ – តមេវ សល្លមព្ពុយ្ហ, ន ធាវតិ ន សីទតិ។

តេនាហ ភគវា –

“យេន សល្លេន ឱតិណ្ណោ, ទិសា សព្ពា វិធាវតិ;
តមេវ សល្លមព្ពុយ្ហ, ន ធាវតិ ន សីទតី”តិ។

១៧៥. **តត្ថ សិក្ខានុគីយន្តិ, យានិ លោកេ គធិតានិ;**
ន តេសុ បសុតោ សិយា, និព្ពិជ្ឈ សព្ពសោ កាមេ;
សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ។

តត្ថ សិក្ខានុគីយន្តិ, យានិ លោកេ គធិតានីតិ។ **សិក្ខា**តិ ហត្ថិសិក្ខា អស្សសិក្ខា រថសិក្ខា ធនុសិក្ខា សាលាកិយំ សល្លកត្តិយំ កាយតិកិច្ឆំ ភូតិយំ កោមារភច្ចំ [កោមារតិកិច្ឆំ (ស្យា.), កោមារសច្ចំ (ក.)]។ **អនុគីយន្តី**តិ គីយន្តិ និគ្គីយន្តិ កថីយន្តិ ភណីយន្តិ ទីបីយន្តិ វោហរីយន្តិ។ អថ វា គីយន្តិ គណ្ហីយន្តិ ឧគ្គណ្ហីយន្តិ ធារីយន្តិ ឧបធារីយន្តិ ឧបលក្ខីយន្តិ គធិតបដិលាភាយ។ គធិតា វុច្ចន្តិ បញ្ច កាមគុណា – ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសញ្ហិតា រជនីយា, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា…បេ… ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា… ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា… កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសញ្ហិតា រជនីយា។ កិំការណា គធិតា វុច្ចន្តិ បញ្ច កាមគុណា? យេភុយ្យេន ទេវមនុស្សា បញ្ច កាមគុណេ ឥច្ឆន្តិ សាទិយន្តិ បត្ថយន្តិ បិហយន្តិ អភិជប្បន្តិ តំការណា គធិតា វុច្ចន្តិ បញ្ច កាមគុណា។ **លោកេ**តិ មនុស្សលោកេតិ – តត្ថ សិក្ខានុគីយន្តិ, យានិ លោកេ គធិតានិ។

ន តេសុ បសុតោ សិយាតិ។ តាសុ វា សិក្ខាសុ តេសុ វា បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ន បសុតោ សិយា, ន តន្និន្នោ អស្ស, ន តប្បោណោ, ន តប្បព្ភារោ, ន តទធិមុត្តោ, ន តទធិបតេយ្យោតិ – ន តេសុ បសុតោ សិយា។

និព្ពិជ្ឈ សព្ពសោ កាមេតិ។ **និព្ពិជ្ឈា**តិ បដិវិជ្ឈិត្វា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ បដិវិជ្ឈិត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ បដិវិជ្ឈិត្វា…បេ… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ បដិវិជ្ឈិត្វា។ **សព្ពសោ**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – សព្ពសោតិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមាតិ – និព្ពិជ្ឈ សព្ពសោ កាមេ។

សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោតិ។ **សិក្ខា**តិ តិស្សោ សិក្ខា – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា…បេ… អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។ **និព្ពានមត្តនោ**តិ អត្តនោ រាគស្ស និព្ពាបនាយ ទោសស្ស និព្ពាបនាយ មោហស្ស និព្ពាបនាយ…បេ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សមាយ ឧបសមាយ វូបសមាយ និព្ពាបនាយ បដិនិស្សគ្គាយ បដិបស្សទ្ធិយា អធិសីលម្បិ សិក្ខេយ្យ អធិចិត្តម្បិ សិក្ខេយ្យ អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខេយ្យ, ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ ជានន្តោ សិក្ខេយ្យ…បេ… សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ។

តេនាហ ភគវា –

“តត្ថ សិក្ខានុគីយន្តិ, យានិ លោកេ គធិតានិ;
ន តេសុ បសុតោ សិយា, និព្ពិជ្ឈ សព្ពសោ កាមេ;
សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ”តិ។

១៧៦. **សច្ចោ សិយា អប្បគព្ភោ, អមាយោ រិត្តបេសុណោ;**
អក្កោធនោ លោភបាបំ, វេវិច្ឆំ វិតរេ មុនិ។

សច្ចោ សិយា អប្បគព្ភោតិ។ **សច្ចោ សិយា**តិ សច្ចវាចាយ សមន្នាគតោ សិយា, សម្មាទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ សិយា, អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សមន្នាគតោ សិយាតិ – សច្ចោ សិយា។ **អប្បគព្ភោ**តិ តីណិ បាគព្ភិយានិ – កាយិកំ បាគព្ភិយំ, វាចសិកំ បាគព្ភិយំ, ចេតសិកំ បាគព្ភិយំ…បេ… ឥទំ ចេតសិកំ បាគព្ភិយំ។ យស្សិមានិ តីណិ បាគព្ភិយានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ, សោ វុច្ចតិ អប្បគព្ភោតិ – សច្ចោ សិយា អប្បគព្ភោ។

អមាយោ រិត្តបេសុណោតិ។ មាយា វុច្ចតិ វញ្ចនិកា ចរិយា។ ឥធេកច្ចោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា តស្ស បដិច្ឆាទនហេតុ បាបិកំ ឥច្ឆំ បណិទហតិ, មា មំ ជញ្ញាតិ ឥច្ឆតិ, មា មំ ជញ្ញាតិ សង្កប្បេតិ, មា មំ ជញ្ញាតិ វាចំ ភាសតិ, មា មំ ជញ្ញាតិ កាយេន បរក្កមតិ។ យា ឯវរូបា មាយា

មាយាវិតា អច្ចសរា វញ្ចនា និកតិ និកិរណា បរិហរណា គូហនា បរិគូហនា ឆាទនា បរិច្ឆាទនា អនុត្តានីកម្មំ អនាវិកម្មំ វោច្ឆាទនា បាបកិរិយា – អយំ វុច្ចតិ មាយា។ យស្សេសា មាយា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អមាយោ។ **រិត្តបេសុណោ**តិ បេសុញ្ញន្តិ ឥធេកច្ចោ បិសុណវាចោ ហោតិ...បេ.... ឯវំ ភេទាធិប្បាយេន បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ។ យស្សេតំ បេសុញ្ញំ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍំ, សោ វុច្ចតិ រិត្តបេសុណោ វិវិត្តបេសុណោ បវិវិត្តបេសុណោតិ – អមាយោ រិត្តបេសុណោ។

អក្កោធនោ លោភបាបំ, វេវិច្ឆំ វិតរេ មុនីតិ។ **អក្កោធនោ**តិ ហិ ខោ វុត្តំ, អបិ ច កោធោ តាវ វត្តព្ពោ។ ទសហាការេហិ កោធោ ជាយតិ។ “អនត្ថំ មេ អចរី”តិ កោធោ ជាយតិ...បេ.... យស្សេសោ កោធោ បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិបស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ, សោ វុច្ចតិ អក្កោធនោ។ កោធស្ស បហីនត្តា អក្កោធនោ, កោធវត្ថុស្ស បរិញ្ញាតត្តា អក្កោធនោ, កោធហេតុស្ស ឧបច្ឆិន្នត្តា អក្កោធនោ។ **លោភោ**តិ យោ លោភោ លុព្ភនា លុព្ភិតត្តំ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ វេវិច្ឆំ វុច្ចតិ បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ...បេ.... គាហោ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ **មុនី**តិ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ...បេ.... សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **អក្កោធនោ លោភបាបំ, វេវិច្ឆំ វិតរេ មុនី**តិ។ មុនិ លោភបាបញ្ច វេវិច្ឆញ្ច អតរិ ឧត្តរិ បតរិ សមតិក្កមិ វីតិវត្តយីតិ [វីតិវត្តីតិ (ក.)] – អក្កោធនោ លោភបាបំ, វេវិច្ឆំ វិតរេ មុនិ។

តេនាហ ភគវា –

“សច្ចោ សិយា អប្បគព្ភោ, អមាយោ រិត្តបេសុណោ;
អក្កោធនោ លោភបាបំ, វេវិច្ឆំ វិតរេ មុនី”តិ។

១៧៧. **និទ្ទំ តន្ទឹ សហេ ថីនំ, បមាទេន ន សំវសេ;**
អតិមានេ ន តិដ្ឋេយ្យ, និព្ពានមនសោ នរោ។

និទ្ទំ តន្ទឹ សហេ ថីនន្តិ។ **និទ្ទា**តិ យា កាយស្ស អកល្យតា អកម្មញ្ញតា ឱនាហោ បរិយោនាហោ អន្តោសមោរោធោ មិទ្ធំ សុប្បំ បចលាយិកា សុប្បំ សុប្បនា សុប្បិតត្តំ។ **តន្ទិ**ន្តិ យា តន្ទី [តន្ទិ (សី. ស្យា. ក.)] តន្ទិយនា តន្ទិយិតត្តំ តន្ទិមនកតា អាលស្យំ អាលស្យាយនា អាលស្យាយិតត្តំ។ **ថីន**ន្តិ យា ចិត្តស្ស អកល្យតា អកម្មញ្ញតា ឱលីយនា សល្លីយនា លីនំ លីយនា លីយិតត្តំ, ថិនំ ថិយនា ថិយិតត្តំ ចិត្តស្ស។ **និទ្ទំ តន្ទឹ សហេ ថីន**ន្តិ។ និទ្ទញ្ច តន្ទិញ្ច ថិនញ្ច សហេ សហេយ្យ បរិសហេយ្យ អភិភវេយ្យ អជ្ឈោត្ថរេយ្យ បរិយាទិយេយ្យ មទ្ទេយ្យាតិ – និទ្ទំ តន្ទឹ សហេ ថីនំ។

បមាទេន ន សំវសេតិ។ បមាទោ វត្តព្ពោ កាយទុច្ចរិតេ វា វចីទុច្ចរិតេ វា មនោទុច្ចរិតេ វា បញ្ចសុ វា កាមគុណេសុ។ ចិត្តស្ស វោសគ្គោ វោសគ្គានុប្បាទនំ [វោស្សគ្គោ វោស្សគ្គានុប្បាទនំ (ពហូសុ)] វា កុសលានំ វា ធម្មានំ ភាវនាយ អសក្កច្ចកិរិយតា អសាតច្ចកិរិយតា អនដ្ឋិតកិរិយតា ឱលីនវុត្តិតា និក្ខិត្តច្ឆន្ទតា និក្ខិត្តធុរតា អនាសេវនា អភាវនា អពហុលីកម្មំ អនធិដ្ឋានំ អននុយោគោ បមាទោ។ យោ ឯវរូបោ បមាទោ បមជ្ជនា បមជ្ជិតត្តំ – អយំ វុច្ចតិ បមាទោ។ **បមាទេន ន សំវសេ**តិ បមាទេន ន វសេយ្យ ន សំវសេយ្យ ន អាវសេយ្យ ន បរិវសេយ្យ, បមាទំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, បមាទា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – បមាទេន ន សំវសេ។

អតិមានេ ន តិដ្ឋេយ្យាតិ។ **អតិមានោ**តិ ឥធេកច្ចោ បរំ អតិមញ្ញតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា...បេ.... អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ យោ ឯវរូបោ មានោ មញ្ញនា មញ្ញិតត្តំ ឧន្នតិ ឧន្នមោ ធជោ សម្បគ្គាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ អតិមានោ។ **អតិមានេ ន តិដ្ឋេយ្យា**តិ។ អតិមានេ ន តិដ្ឋេយ្យ ន សំតិដ្ឋេយ្យ, អតិមានំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, អតិមានា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – អតិមានេ ន តិដ្ឋេយ្យ។

និព្ពានមនសោ នរោតិ។ ឥធេកច្ចោ ទានំ ទេន្តោ សីលំ សមាទិយន្តោ ឧបោសថកម្មំ ករោន្តោ បានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋបេន្តោ បរិវេណំ សម្មជ្ជន្តោ ចេតិយំ វន្ទន្តោ ចេតិយេ គន្ធមាលំ អារោបេន្តោ ចេតិយំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ យំ កិញ្ចិ តេធាតុកំ កុសលាភិសង្ខារំ អភិសង្ខរោន្តោ ន គតិហេតុ ន ឧបបត្តិហេតុ ន បដិសន្ធិហេតុ

ន ភវហេតុ ន សំសារហេតុ ន វដ្ដហេតុ, សព្ពំ តំ វិសំយោគាធិប្បាយោ និព្ពាននិន្នោ និព្ពានបោណោ និព្ពានបព្ភារោ អភិសង្ខរោតីតិ។ ឯវម្បិ និព្ពានមនសោ នរោ។ អថ វា សព្ពសង្ខារធាតុយា ចិត្តំ បដិវាបេត្វា [បដិវាសេត្វា (ក.)] អមតាយ ធាតុយា ចិត្តំ ឧបសំហរតិ – “ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតំ យទិទំ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពាន”ន្តិ។ ឯវម្បិ និព្ពានមនសោ នរោ។

“ន បណ្ឌិតា ឧបធិសុខស្ស ហេតុ, ទទន្តិ ទានានិ បុនព្ភវាយ;
កាមញ្ច តេ ឧបធិបរិក្ខយាយ, ទទន្តិ ទានំ អបុនព្ភវាយ។

“ន បណ្ឌិតា ឧបធិសុខស្ស ហេតុ, ភាវេន្តិ ឈានានិ បុនព្ភវាយ;
កាមញ្ច តេ ឧបធិបរិក្ខយាយ, ភាវេន្តិ ឈានំ អបុនព្ភវាយ។

“តេ និព្ពុតិំ អាសិសមានសា [អាសីសមានា (សី.), អភិមានា (ស្យា.)] ទទន្តិ, តន្និន្នចិត្តា [តន្និន្នា តញ្ចិត្តា (ក.)] តទធិមុត្តា;
នជ្ជោ យថា សាគរមជ្ឈុបេតា [សាគរមជ្ឈគតា (ស្យា.)], ភវន្តិ និព្ពានបរាយនា តេ”តិ។

និព្ពានមនសោ នរោ។ តេនាហ ភគវា –

“និទ្ទំ តន្ទិំ សហេ ថីនំ, បមាទេន ន សំវសេ;
អតិមានេ ន តិដ្ឋេយ្យ, និព្ពានមនសោ នរោ”តិ។

១៧៨. **មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថ,** [នីយេថ (ក.)] **រូបេ ស្នេហំ ន កុព្ពយេ;**
មានញ្ច បរិជានេយ្យ, សាហសា វិរតោ ចរេ។

មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថាតិ។ មោសវជ្ជំ វុច្ចតិ មុសាវាទោ។ ឥធេកច្ចោ សភគ្គតោ វា បរិសគ្គតោ វា ញាតិមជ្ឈគតោ វា បូគមជ្ឈគតោ វា រាជកុលមជ្ឈគតោ វា អភិនីតោ សក្ខិបុដ្ឋោ – “ឯហម្ភោ បុរិស, យំ ជានាសិ តំ វទេហី”តិ, សោ អជានំ វា អាហ – “ជានាមី”តិ, ជានំ វា អាហ – “ន ជានាមី”តិ, អបស្សំ វា អាហ – “បស្សាមី”តិ, បស្សំ វា អាហ – “ន បស្សាមី”តិ។ ឥតិ អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ វា សម្បជានមុសា ភាសិតា ហោតិ – ឥទំ វុច្ចតិ មោសវជ្ជំ។ អបិ ច តីហាការេហិ...បេ.... ចតូហាការេហិ... បញ្ចហាការេហិ... ឆហាការេហិ... សត្តហាការេហិ... អដ្ឋហាការេហិ...បេ.... ឥមេហិ អដ្ឋហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ **មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថា**តិ។ មោសវជ្ជេ ន យាយេយ្យ ន និយ្យាយេយ្យ ន វហេយ្យ ន សំហរេយ្យ, មោសវជ្ជំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, មោសវជ្ជា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថ។

រូបេ ស្នេហំ ន កុព្ពយេតិ។ **រូប**ន្តិ ចត្តារោ ច មហាភូតា , ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយ រូបំ។ **រូបេ ស្នេហំ ន កុព្ពយេ**តិ។ រូបេ ស្នេហំ ន ករេយ្យ ឆន្ទំ ន ករេយ្យ បេមំ ន ករេយ្យ រាគំ ន ករេយ្យ ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យាតិ – រូបេ ស្នេហំ ន កុព្ពយេ។

មានញ្ច បរិជានេយ្យាតិ។ **មានោ**តិ ឯកវិធេន មានោ – យា ចិត្តស្ស ឧន្នតិ។ ទុវិធេន មានោ – អត្តុក្កំសនមានោ, បរវម្ភនមានោ។ តិវិធេន មានោ – “សេយ្យោហមស្មី”តិ មានោ, “សទិសោហមស្មី”តិ មានោ, “ហីនោហមស្មី”តិ មានោ។ ចតុវិធេន មានោ – លាភេន មានំ ជនេតិ, យសេន មានំ ជនេតិ, បសំសាយ មានំ ជនេតិ, សុខេន មានំ ជនេតិ។ បញ្ចវិធេន មានោ – “លាភិម្ហិ មនាបិកានំ រូបាន”ន្តិ មានំ ជនេតិ, “លាភិម្ហិ មនាបិកានំ សទ្ទានំ...បេ.... គន្ធានំ... រសានំ... ផោដ្ឋព្ពាន”ន្តិ មានំ ជនេតិ។ ឆព្ពិធេន មានោ – ចក្ខុសម្បទាយ មានំ ជនេតិ, សោតសម្បទាយ...បេ.... ឃានសម្បទាយ... ជិវ្ហាសម្បទាយ... កាយសម្បទាយ... មនោសម្បទាយ មានំ ជនេតិ។ សត្តវិធេន មានោ – អតិមានោ, មានាតិមានោ, ឱមានោ, សទិសមានោ, អធិមានោ, អស្មិមានោ, មិច្ឆាមានោ។ អដ្ឋវិធេន មានោ – លាភេន មានំ ជនេតិ, អលាភេន ឱមានំ ជនេតិ, យសេន មានំ ជនេតិ, អយសេន ឱមានំ ជនេតិ, បសំសាយ មានំ ជនេតិ, និន្ទាយ ឱមានំ ជនេតិ, សុខេន មានំ ជនេតិ, ទុក្ខេន ឱមានំ ជនេតិ។ នវវិធេន មានោ – សេយ្យស្ស “សេយ្យោហមស្មី”តិ មានោ, សេយ្យស្ស “សទិសោហមស្មី”តិ មានោ, សេយ្យស្ស “ហីនោហមស្មី”តិ មានោ, សទិសស្ស “សេយ្យោហមស្មី”តិ មានោ, សទិសស្ស “សទិសោហមស្មី”តិ មានោ, សទិសស្ស “ហីនោហមស្មី”តិ មានោ, ហីនស្ស “សេយ្យោហមស្មី”តិ មានោ, ហីនស្ស “សទិសោហមស្មី”តិ មានោ, ហីនស្ស “ហីនោហមស្មី”តិ មានោ។ ទសវិធេន មានោ – ឥធេកច្ចោ មានំ

ជនេតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា...បេ.... អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ យោ ឯវរូបោ មានោ មញ្ញនា មញ្ញិតត្តំ ឧន្នតិ ឧន្នាមោ ធជោ សម្បគ្គាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ មានោ។

មានញ្ច បរិជានេយ្យាតិ។ មានំ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានេយ្យ – ញាតបរិញ្ញាយ, តីរណបរិញ្ញាយ, បហានបរិញ្ញាយ។ កតមា ញាតបរិញ្ញា? មានំ ជានាតិ អយំ ឯកវិធេន មានោ – យា ចិត្តស្ស ឧន្នតិ។ អយំ ទុវិធេន មានោ – អត្តុក្កំសនមានោ បរវម្ភនមានោ...បេ.... អយំ ទសវិធេន មានោ – ឥធេកច្ចោ មានំ ជនេតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា...បេ.... អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនាតិ ជានាតិ បស្សតិ – អយំ ញាតបរិញ្ញា។

កតមា តីរណបរិញ្ញា? ឯវំ ញាតំ កត្វា មានំ តីរេតិ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ...បេ.... និស្សរណតោ តីរេតិ – អយំ តីរណបរិញ្ញា។

កតមា បហានបរិញ្ញា? ឯវំ តីរយិត្វា មានំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ – អយំ បហានបរិញ្ញា។ **មានញ្ច បរិជានេយ្យា**តិ មានំ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានេយ្យាតិ – មានញ្ច បរិជានេយ្យ។

សាហសា វិរតោ ចរេតិ។ កតមា សាហសា ចរិយា? រត្តស្ស រាគចរិយា សាហសា ចរិយា, ទុដ្ឋស្ស ទោសចរិយា សាហសា ចរិយា, មូឡ្ហស្ស មោហចរិយា សាហសា ចរិយា, វិនិពទ្ធស្ស មានចរិយា សាហសា ចរិយា, បរាមដ្ឋស្ស ទិដ្ឋិចរិយា សាហសា ចរិយា, វិក្ខេបគតស្ស ឧទ្ធច្ចចរិយា សាហសា ចរិយា, អនិដ្ឋង្គតស្ស វិចិកិច្ឆាចរិយា សាហសា ចរិយា, ថាមគតស្ស អនុសយចរិយា សាហសា ចរិយា – អយំ សាហសា ចរិយា។ **សាហសា វិរតោ ចរេ**តិ សាហសា ចរិយាយ អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យ ចរេយ្យ វិចរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យាតិ – សាហសា វិរតោ ចរេ។

តេនាហ ភគវា –

“មោសវជ្ជេ ន និយ្យេថ, រូបេ ស្នេហំ ន កុព្ពយេ;
មានញ្ច បរិជានេយ្យ, សាហសា វិរតោ ចរេ”តិ។

១៧៨ **បុរាណំ នាភិនន្ទេយ្យ, នវេ ខន្តិំ ន កុព្ពយេ** [ខន្តិមកុព្ពយេ (ពហូសុ)] **;**
ហីយមានេ ន សោចេយ្យ, អាកាសំ [អាកស្សំ (ស្យា.)] **ន សិតោ សិយា។**

បុរាណំ នាភិនន្ទេយ្យាតិ។ បុរាណំ វុច្ចតិ អតីតា រូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណា។ អតីតេ សង្ខារេ តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន នាភិនន្ទេយ្យ នាភិវទេយ្យ ន អជ្ឈោសេយ្យ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – បុរាណំ នាភិនន្ទេយ្យ។

នវេ ខន្តិំ ន កុព្ពយេតិ។ នវា វុច្ចតិ បច្ចុប្បន្នា រូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណា។ បច្ចុប្បន្នេ សង្ខារេ តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន ខន្តិំ ន ករេយ្យ ឆន្ទំ ន ករេយ្យ បេមំ ន ករេយ្យ រាគំ ន ករេយ្យ ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យាតិ – នវេ ខន្តិំ ន កុព្ពយេ។

ហីយមានេ ន សោចេយ្យាតិ។ ហីយមានេ ហាយមានេ បរិហាយមានេ វេមានេ វិគច្ឆមានេ អន្តរធាយមានេ ន សោចេយ្យ ន កិលមេយ្យ ន បរាមសេយ្យ ន បរិទេវេយ្យ ន ឧរត្តាឡិំ កន្ទេយ្យ ន សម្មោហំ អាបជ្ជេយ្យ។ ចក្ខុស្មិំ ហីយមានេ ហាយមានេ បរិហាយមានេ វេមានេ វិគច្ឆមានេ អន្តរធាយមានេ, សោតស្មិំ...បេ.... ឃានស្មិំ... ជិវ្ហាយ... កាយស្មិំ... រូបស្មិំ... សទ្ទស្មិំ... គន្ធស្មិំ... រសស្មិំ... ផោដ្ឋព្ពស្មិំ... កុលស្មិំ... គណស្មិំ... អាវាសស្មិំ... លាភស្មិំ... យសស្មិំ... បសំសាយ... សុខស្មិំ... ចីវរស្មិំ... បិណ្ឌបាតស្មិំ... សេនាសនស្មិំ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារស្មិំ ហីយមានេ ហាយមានេ បរិហាយមានេ វេមានេ វិគច្ឆមានេ អន្តរធាយមានេ ន សោចេយ្យ ន កិលមេយ្យ ន បរាមសេយ្យ ន បរិទេវេយ្យ ន ឧរត្តាឡិំ កន្ទេយ្យ ន សម្មោហំ អាបជ្ជេយ្យាតិ – ហីយមានេ ន សោចេយ្យ។

អាកាសំ ន សិតោ សិយាតិ។ អាកាសំ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ កឹការណា អាកាសំ វុច្ចតិ តណ្ហា? យាយ តណ្ហាយ រូបំ អាកស្សតិ សមាកស្សតិ គណ្ហាតិ បរាមសតិ អភិនិវិសតិ, វេទនំ...បេ.... សញ្ញំ... សង្ខារេ... វិញ្ញាណំ... គតឹ... ឧបបត្តឹ... បដិសន្ធឹ... ភវំ... សំសារំ... វដ្ដំ អាកស្សតិ សមាកស្សតិ គណ្ហាតិ បរាមសតិ អភិនិវិសតិ; តំការណា អាកាសំ វុច្ចតិ តណ្ហា។ **អាកាសំ ន សិតោ សិយា**តិ។ តណ្ហានិស្សិតោ ន សិយា។ តណ្ហំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, តណ្ហាយ

អារតោ អសូរ វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – អាកាសំ ន សិតោ សិយា។

តេនាហ ភគវា –

> “បុរាណំ នាភិនន្ទេយ្យ, នវេ ខន្តិំ ន កុព្ពយេ;
> ហីយមានេ ន សោចេយ្យ, អាកាសំ ន សិតោ សិយា”តិ។

១៨០. **គេធំ ព្រូមិ មហោឃោតិ, អាជវំ** [អាចមំ (ស្យា. ក.)] **ព្រូមិ ជប្បនំ;**
អារម្មណំ បកម្បនំ, [បកប្បនំ (ស្យា. ក.)] **កាមបង្កោ ទុរច្ចយោ។**

គេធំ ព្រូមិ មហោឃោតីតិ។ គេធោ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ មហោឃោ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **គេធំ ព្រូមិ មហោឃោតី**តិ។ គេធំ “មហោឃោ”តិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – គេធំ ព្រូមិ មហោឃោតិ។

អាជវំ ព្រូមិ ជប្បនន្តិ។ អាជវា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ ជប្បនាបិ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **អាជវំ ព្រូមិ ជប្បន**ន្តិ អាជវំ “ជប្បនា”តិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ…បេ.… ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – អាជវំ ព្រូមិ ជប្បនំ។

អារម្មណំ បកម្បនន្តិ។ អារម្មណម្បិ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ បកម្បនាបិ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលន្តិ – អារម្មណំ បកម្បនំ។

កាមបង្កោ ទុរច្ចយោតិ។ កាមបង្កោ កាមកទ្ទមោ កាមកិលេសោ កាមបលិបោ កាមបលិពោធោ [កាមបលិរោធោ (សី. ក.)] ទុរច្ចយោ ទុរតិវត្តោ ទុត្តរោ ទុប្បតរោ ទុស្សមតិក្កមោ ទុព្ពីតិវត្តោតិ – កាមបង្កោ ទុរច្ចយោ។

តេនាហ ភគវា –

> “គេធំ ព្រូមិ មហោឃោតិ, អាជវំ ព្រូមិ ជប្បនំ;
> អារម្មណំ បកម្បនំ, កាមបង្កោ ទុរច្ចយោ”តិ។

១៨១. **សច្ចា អវោក្កមំ មុនិ, ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ;**
សព្ពំ សោ បដិនិស្សជ្ជ, ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតិ។

សច្ចា អវោក្កមំ មុនីតិ។ សច្ចវាចាយ អវោក្កមន្តោ, សម្មាទិដ្ឋិយា អវោក្កមន្តោ, អរិយា អដ្ឋង្គិកា មគ្គា អវោក្កមន្តោ។ **មុនី**តិ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ…បេ.… សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនីតិ – សច្ចា អវោក្កមំ មុនិ។

ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោតិ។ ថលំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ…បេ.… អសិតោ តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មា។ **ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ**តិ។ ថលេ តិដ្ឋតិ ទីបេ តិដ្ឋតិ តាណេ តិដ្ឋតិ លេណេ តិដ្ឋតិ សរណេ តិដ្ឋតិ អភយេ តិដ្ឋតិ អច្ចុតេ តិដ្ឋតិ អមតេ តិដ្ឋតិ និព្ពានេ តិដ្ឋតីតិ – ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ។

សព្ពំ សោ បដិនិស្សជ្ជាតិ។ សព្ពំ វុច្ចតិ ទ្វាទសាយតនានិ – ចក្ខុ ចេវ រូបា ច …បេ.… មនោ ចេវ ធម្មា ច។ យតោ អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសុ ឆន្ទរាគោ បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំកតោ អាយតិំ អនុប្បាទធម្មោ, ឯត្តាវតាបិ សព្ពំ ចត្តំ ហោតិ វន្តំ មុត្តំ បហីនំ បដិនិស្សដ្ឋំ។ យតោ តណ្ហា ច ទិដ្ឋិ ច មានោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា, ឯត្តាវតាបិ សព្ពំ ចត្តំ ហោតិ វន្តំ មុត្តំ បហីនំ បដិនិស្សដ្ឋំ។ យតោ បុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អបុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អានេញ្ជាភិសង្ខារោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា , ឯត្តាវតាបិ សព្ពំ ចត្តំ ហោតិ វន្តំ មុត្តំ បហីនំ បដិនិស្សដ្ឋន្តិ – សព្ពំ សោ បដិនិស្សជ្ជ។

ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតីតិ។ សោ សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ វុច្ចតិ កថីយតិ ភណីយតិ ទីបីយតិ វោហរីយតីតិ – ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតិ។

តេនាហ ភគវា –

“សច្ចា អវោក្កម្ម មុនិ, ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ;
សព្ពំ សោ បដិនិស្សជ្ជ, ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតី”តិ។

១៨២. **ស វេ វិទ្វា** [វិទ្ទា (ស្យា.)] **ស វេទគូ, ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោ;**
សម្មា សោ លោកេ ឥរិយានោ, ន បិហេតីធ កស្សចិ។

ស វេ វិទ្វា ស វេទគូតិ។ **វិទ្វា**តិ វិទ្វា វិជ្ជាគតោ ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **វេទគូ**តិ។ វេទា វុច្ចន្តិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ…បេ.… សព្ពវេទនាសុ វីតរាគោ សព្ពវេទមតិច្ច វេទគូ សោតិ – ស វេ វិទ្វា ស វេទគូ។

ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោតិ។ **ញត្វា**តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **អនិស្សិតោ**តិ ទ្វេ និស្សយា – តណ្ហានិស្សយោ ច ទិដ្ឋិនិស្សយោ ច…បេ.… អយំ តណ្ហានិស្សយោ…បេ.… អយំ ទិដ្ឋិនិស្សយោ។ តណ្ហានិស្សយំ បហាយ ទិដ្ឋិនិស្សយំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា ចក្ខុំ អនិស្សិតោ… សោតំ អនិស្សិតោ… ឃានំ អនិស្សិតោ…បេ.… ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ អនិស្សិតោ អនល្លីនោ អនុបគតោ អនជ្ឈោសិតោ អនធិមុត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោ។

សម្មា សោ លោកេ ឥរិយានោតិ។ យតោ អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសុ ឆន្ទរាគោ បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំកតោ អាយតិំ អនុប្បាទធម្មោ, ឯត្តាវតាបិ សម្មា សោ លោកេ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ…បេ.… យតោ បុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អបុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អានេញ្ជាភិសង្ខារោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា, ឯត្តាវតាបិ សម្មា សោ លោកេ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – សម្មា សោ លោកេ ឥរិយានោ។

ន បិហេតីធ កស្សចីតិ។ **បិហា** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា បិហា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ កស្សចិ ន បិហេតិ ខត្តិយស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា វេស្សស្ស វា សុទ្ទស្ស វា គហដ្ឋស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា ទេវស្ស វា មនុស្សស្ស វាតិ – ន បិហេតីធ កស្សចិ។

តេនាហ ភគវា –

“ស វេ វិទ្វា ស វេទគូ, ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោ;
សម្មា សោ លោកេ ឥរិយានោ, ន បិហេតីធ កស្សចី”តិ។

១៨៣. **យោធ កាមេ អច្ចតរិ, សង្គំ លោកេ ទុរច្ចយំ;**
ន សោ សោចតិ នាជ្ឈេតិ, ឆិន្នសោតោ អពន្ធនោ។

យោធ កាមេ អច្ចតរិ, សង្គំ លោកេ ទុរច្ចយន្តិ។ **យោ**តិ យោ យាទិសោ យថាយុត្តោ យថាវិហិតោ យថាបការោ យំ ឋានប្បត្តោ យំ ធម្មសមន្នាគតោ ខត្តិយោ វា ព្រាហ្មណោ វា វេស្សោ វា សុទ្ទោ វា គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា ទេវោ វា មនុស្សោ វា។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ.… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ.… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **សង្គា**តិ សត្ត សង្គា – រាគសង្គោ, ទោសសង្គោ, មោហសង្គោ, មានសង្គោ, ទិដ្ឋិសង្គោ, កិលេសសង្គោ, ទុច្ចរិតសង្គោ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេ។ **សង្គំ លោកេ ទុរច្ចយ**ន្តិ។ យោ កាមេ ច សង្គេ ច លោកេ ទុរច្ចយេ ទុរតិវត្តេ ទុត្តរេ ទុប្បតរេ ទុស្សមតិក្កមេ ទុព្វីតិវត្តេ អតរិ ឧត្តរិ បតរិ សមតិក្កមិ វីតិវត្តយីតិ – យោធ កាមេ អច្ចតរិ, សង្គំ លោកេ ទុរច្ចយំ។

ន សោ សោចតិ នាជ្ឈេតីតិ។ វិបរិណតំ វា វត្ថុំ ន សោចតិ, វិបរិណតស្មិំ វា វត្ថុស្មិំ ន សោចតិ។ “ចក្ខុ មេ វិបរិណត”ន្តិ ន សោចតិ...បេ.... សោតំ មេ... ឃានំ មេ... ជិវ្ហា មេ... កាយោ មេ... រូបា មេ... សទ្ទា មេ... គន្ធា មេ... រសា មេ... ផោដ្ឋព្ពា មេ... កុលំ មេ... គណោ មេ... អាវាសោ មេ... លាភោ មេ... យសោ មេ... បសំសា មេ... សុខំ មេ... ចីវរំ មេ... បិណ្ឌបាតោ មេ... សេនាសនំ មេ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា មេ... មាតា មេ... បិតា មេ... ភាតា មេ... ភគិនី មេ... បុត្តោ មេ... ធីតា មេ... មិត្តា មេ... អមច្ចា មេ... ញាតី មេ... “សាលោហិតា មេ វិបរិណតា”តិ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ – ន សោចតិ។ **នាជ្ឈេតី**តិ នជ្ឈេតិ ន អជ្ឈេតិ ន ឧបនិជ្ឈាយតិ ន និជ្ឈាយតិ ន បជ្ឈាយតិ។ អថ វា ន ជាយតិ ន ជិយ្យតិ ន មិយ្យតិ ន ចវតិ ន ឧបបជ្ជតីតិ – នាជ្ឈេតីតិ – ន សោ សោចតិ នាជ្ឈេតិ។

ឆិន្នសោតោ អពន្ធនោតិ។ សោតំ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា សោតា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា...បេ.... ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ ឆិន្នសោតោ។ **អពន្ធនោ**តិ រាគពន្ធនំ ទោសពន្ធនំ មោហពន្ធនំ មានពន្ធនំ ទិដ្ឋិពន្ធនំ កិលេសពន្ធនំ ទុច្ចរិតពន្ធនំ, យស្សេតេ ពន្ធនា បហីនា សមុច្ឆិន្នា...បេ.... ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អពន្ធនោតិ – ឆិន្នសោតោ អពន្ធនោ។

តេនាហ ភគវា –

“យោធ កាមេ អច្ចតរិ, សង្គំ លោកេ ទុរច្ចយំ;
ន សោ សោចតិ នាជ្ឈេតិ, ឆិន្នសោតោ អពន្ធនោ”តិ។

១៨៤. **យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ;**
មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសិ។

យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហីតិ។ អតីតេ សង្ខារេ អារព្ភ យេ កិលេសា ឧប្បជ្ជេយ្យុំ តេ កិលេសេ សោសេហិ វិសោសេហិ សុក្ខាបេហិ វិសុក្ខាបេហិ អពីជំ ករោហិ បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តី ករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ។ ឯវម្បិ យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ។ អថ វា យេ អតីតា កម្មាភិសង្ខារា អវិបក្កវិបាកា តេ កម្មាភិសង្ខារេ សោសេហិ វិសោសេហិ សុក្ខាបេហិ វិសុក្ខាបេហិ អពីជំ ករោហិ បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តី ករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ។ ឯវម្បិ យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ។

បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនន្តិ។ បច្ឆា វុច្ចតិ អនាគតំ។ អនាគតេ សង្ខារេ អារព្ភ យានិ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ រាគកិញ្ចនំ ទោសកិញ្ចនំ មោហកិញ្ចនំ មានកិញ្ចនំ ទិដ្ឋិកិញ្ចនំ កិលេសកិញ្ចនំ ទុច្ចរិតកិញ្ចនំ, ឥមានិ កិញ្ចនានិ [ឥមេ កិញ្ចនា (ក.) បស្ស ទី. និ. ៣.៣០៥] តុយ្ហំ មា អហុ មា អកាសិ មា ជនេសិ មា សញ្ជនេសិ មា និព្ពត្តេសិ មា អភិនិព្ពត្តេសិ បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តី ករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ – បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ។

មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសីតិ។ មជ្ឈំ វុច្ចតិ បច្ចុប្បន្នា រូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណា។ បច្ចុប្បន្នេ សង្ខារេ តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន ន គហេស្សសិ ន ឧគ្គហេស្សសិ ន គណ្ហិស្សសិ ន បរាមសិស្សសិ នាភិនន្ទិស្សសិ នាភិចរិស្សសិ ន អជ្ឈោសិស្សសិ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហិស្សសិ វិនោទេស្សសិ ព្យន្តី ករិស្សសិ អនភាវំ គមេស្សសីតិ – មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ។

ឧបសន្តោ ចរិស្សសីតិ។ រាគស្ស សន្តត្តា សមិតត្តា ឧបសមិតត្តា, ទោសស្ស សន្តត្តា សមិតត្តា ឧបសមិតត្តា...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា ឧបសមិតត្តា វូបសមិតត្តា វិជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិបស្សទ្ធត្តា សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោ ចរិស្សសិ វិហរិស្សសិ ឥរិយិស្សសិ វត្តិស្សសិ បាលិស្សសិ យបិស្សសិ យាបិស្សសីតិ – ឧបសន្តោ ចរិស្សសិ។

តេនាហ ភគវា –

“យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ;
មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសី”តិ។

១៨៥. **សព្ពសោ នាមរូបស្មិំ, យស្ស នត្ថិ មមាយិតំ;**
អសតា ច ន សោចតិ, ស វេ លោកេ ន ជីយតិ។

សព្ពសោ នាមរូបស្មឹ, យស្ស នត្ថិ មមាយិតន្តិ។ **សព្ពសោ**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – សព្ពសោតិ។ **នាម**ន្តិ ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធា។ **រូប**ន្តិ ចត្តារោ ច មហាភូតា, ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយ រូបំ។ **យស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **មមាយិត**ន្តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច…បេ… ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ…បេ… ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ។ **សព្ពសោ នាមរូបស្មឹ, យស្ស នត្ថិ មមាយិត**ន្តិ សព្ពសោ នាមរូបស្មឹ មមត្តា យស្ស នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – សព្ពសោ នាមរូបស្មឹ, យស្ស នត្ថិ មមាយិតំ។

អសតា ច ន សោចតីតិ។ វិបរិណតំ វា វត្ថុំ ន សោចតិ, វិបរិណតស្មឹ វា វត្ថុស្មឹ ន សោចតិ។ “ចក្ខុ មេ វិបរិណត”ន្តិ ន សោចតិ, សោតំ មេ… ឃានំ មេ… ជិវ្ហា មេ… កាយោ មេ… រូបា មេ… សទ្ទា មេ… គន្ធា មេ… រសា មេ… ផោដ្ឋព្ពា មេ… កុលំ មេ… គណោ មេ… អាវាសោ មេ… លាភោ មេ…បេ… “សាលោហិតា មេ វិបរិណតា”តិ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ។ ឯវម្បិ អសតា ច ន សោចតិ។

អថ វា អសតាយ ទុក្ខាយ វេទនាយ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ។ ឯវម្បិ អសតា ច ន សោចតិ។ អថ វា ចក្ខុរោគេន ផុដ្ឋោ បរេតោ…បេ… ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ។ ឯវម្បិ អសតា ច ន សោចតិ។ អថ វា អសន្តេ អសំវិជ្ជមានេ អនុបលព្ភមានេ “អហុ វត មេ, តំ វត មេ នត្ថិ , សិយា វត មេ, តំ វតាហំ ន លភាមី”តិ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ។ ឯវម្បិ អសតា ច ន សោចតិ។

ស វេ លោកេ ន ជីយតីតិ។ យស្ស “មយ្ហំ វា ឥទំ បរេសំ វា ឥទ”ន្តិ កិញ្ចិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ អត្ថិ, តស្ស ជានិ អត្ថិ។

ភាសិតម្បិ ហេតំ –

“ជីនោ [ជិណ្ណេ (សី.), ជិន្នោ (ស្យា.)] រថស្សំ [រថស្សេ (សី.) បញ្ចកនិបាតេ (អាទិម្ហិ) មណិកុណ្ឌលជាតកដ្ឋកថា ឱលោកេតព្ពា] មណិកុណ្ឌលេ ច, បុត្តេ ច ទារេ ច តថេវ ជីនោ;
សព្ពេសុ ភោគេសុ អសេវិតេសុ, កស្មា ន សន្តប្បសិ សោកកាលេ។

“បុព្ពេវ មច្ចំ វិជហន្តិ ភោគា, មច្ចោ ធនេ បុព្ពតរំ ជហាសិ;
អសស្សតា [អសស្សកា (សី.), អស្សកា (ស្យា.)] ភាវិនោ កាមកាមី, តស្មា ន សោចាមហំ សោកកាលេ។

“ឧទេតិ អាបូរតិ វេតិ ចន្ទោ, អន្ធំ តបេត្វាន [អត្ថំ គមិត្វាន (ពហូសុ)] បលេតិ សូរិយោ;
វិទិតា មយា សត្តុក លោកធម្មា, តស្មា ន សោចាមហំ សោកកាលេ”តិ។

យស្ស “មយ្ហំ វា ឥទំ បរេសំ វា ឥទ”ន្តិ កិញ្ចិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ នត្ថិ, តស្ស ជានិ នត្ថិ។ ភាសិតម្បិ ហេតំ – “‘នន្ទសិ, សមណា’តិ។ ‘កឹ លទ្ធា, អាវុសោ’តិ? ‘តេន ហិ, សមណ, សោចសី’តិ។ ‘កឹ ជីយិត្ថ, អាវុសោ’តិ? ‘តេន ហិ, សមណ, នេវ នន្ទសិ ន សោចសី’តិ។ ‘ឯវមាវុសោ’”តិ។

“ចិរស្សំ វត បស្សាម, ព្រាហ្មណំ បរិនិព្ពុតំ;
អនន្ទី អនីឃំ ភិក្ខុំ, តិណ្ណំ លោកេ វិសត្តិក”ន្តិ។

ស វេ លោកេ ន ជីយតិ។ តេនាហ ភគវា –

“សព្ពសោ នាមរូបស្មឹ, យស្ស នត្ថិ មមាយិតំ;
អសតា ច ន សោចតិ, ស វេ លោកេ ន ជីយតី”តិ។

១៨៦. **យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ;
មមត្តំ សោ អសំវិន្ទំ, នត្ថិ មេតិ ន សោចតិ។**

យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនន្តិ។ យស្សាតិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ យស្ស “មយ្ហំ វា ឥទំ បរេសំ វា ឥទ”ន្តិ កិញ្ចិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិបស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ។ ឯវម្បិ យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “នាយំ, ភិក្ខវេ, កាយោ តុម្ហាកំ, នបិ អញ្ញេសំ។ បុរាណមិទំ, ភិក្ខវេ, កម្មំ អភិសង្ខតំ អភិសញ្ចេតយិតំ វេទនីយំ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្រ, ភិក្ខវេ, សុតវា អរិយសាវកោ បដិច្ចសមុប្បាទំយេវ សាធុកំ យោនិសោ មនសិករោតិ – ‘ឥតិ ឥមស្មិំ សតិ ឥទំ ហោតិ ឥមស្សុប្បាទា ឥទំ ឧប្បជ្ជតិ, ឥមស្មិំ អសតិ ឥទំ ន ហោតិ ឥមស្ស និរោធា ឥទំ និរុជ្ឈតិ, យទិទំ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា, សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ…បេ… ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ។ អវិជ្ជាយត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា សង្ខារនិរោធោ…បេ… ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស និរោធោ ហោតី’”តិ។ ឯវម្បិ យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ។

វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា –

“សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សុ, មោឃរាជ សទា សតោ;
អត្តានុទិដ្ឋឹ ឩហច្ច [ឧហច្ច (ក.) សុ. និ. ១១២៥], ឯវំ មច្ចុតរោ សិយា;
ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតី”តិ។

ឯវម្បិ យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ។

វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា – “យំ, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ, តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ កិញ្ច, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ? រូបំ, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ, តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ វេទនា… សញ្ញា… សង្ខារា… វិញ្ញាណំ ន តុម្ហាកំ, តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ តំ កឹ មញ្ញថ, ភិក្ខវេ, យំ ឥមស្មិំ ជេតវនេ តិណកដ្ឋសាខាបលាសំ, តំ ជនោ ហរេយ្យ វា ឌហេយ្យ [ទហេយ្យ (សី. ក.) សំ. និ. ៣.៣៣] វា យថាបច្ចយំ វា ករេយ្យ, អបិ នុ តុម្ហាកំ ឯវមស្ស – ‘អម្ហេ ជនោ ហរតិ វា ឌហតិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោតី’តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “តំ កិស្ស ហេតុ”? “ន ហិ នោ ឯតំ, ភន្តេ, អត្តា វា អត្តនិយំ វា”តិ។ “ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យំ ន តុម្ហាកំ, តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ កិញ្ច, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ? រូបំ, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ, តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ វេទនា… សញ្ញា… សង្ខារា… វិញ្ញាណំ ន តុម្ហាកំ, តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតី”តិ។ ឯវម្បិ យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ។ ភាសិតម្បិ ហេតំ –

“សុទ្ធធម្មសមុប្បាទំ, សុទ្ធសង្ខារសន្តតឹ;
បស្សន្តស្ស យថាភូតំ, ន ភយំ ហោតិ គាមណិ។

“តិណកដ្ឋសមំ លោកំ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ;
នាញ្ញំ បត្ថយតេ កិញ្ចិ, អញ្ញត្រ អប្បដិសន្ធិយា”តិ [បដិសន្ធិយាតិ (សី.)]។

ឯវម្បិ យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ។ វជិរា ភិក្ខុនី មារំ បាបិមន្តំ ឯតទវោច –

“កំ នុ សត្តោតិ បច្ចេសិ, មារ ទិដ្ឋិគតំ នុ តេ;
សុទ្ធសង្ខារបុញ្ជោយំ, នយិធ សត្តុបលព្ភតិ។

“យថា ហិ [យថាបិ (ពហូសុ) សំ. និ. ១.១៧១] អង្គសម្ភារា, ហោតិ សទ្ទោ រថោ ឥតិ;
ឯវំ ខន្ធេសុ សន្តេសុ, ហោតិ សត្តោតិ សម្មុតិ [សម្មតិ (ស្យា.)]។

“ទុក្ខមេវ ហិ សម្ភោតិ, ទុក្ខំ តិដ្ឋតិ វេតិ ច;
នាញ្ញត្រ ទុក្ខា សម្ភោតិ, នាញ្ញំ ទុក្ខា និរុជ្ឈតី”តិ។

ឯវម្បិ យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា

“ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ រូបំ សមន្នេសតិ យាវតា រូបស្ស គតិ, វេទនំ… សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ សមន្នេសតិ យាវតា វិញ្ញាណស្ស គតិ។ តស្ស រូបំ សមន្នេសតោ យាវតា រូបស្ស គតិ, វេទនំ… សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ សមន្នេសតោ យាវតា វិញ្ញាណស្ស គតិ , យម្បិស្ស តំ ហោតិ ‘អហ’ន្តិ វា ‘មម’ន្តិ វា, ‘អស្មី’តិ វា, តម្បិ តស្ស ន ហោតី”តិ។ ឯវម្បិ យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ។

អាយស្មា, អានន្ទោ, ភគវន្តំ ឯតទវោច – “‘សុញ្ញោ លោកោ, សុញ្ញោ លោកោ’តិ, ភន្តេ, វុច្ចតិ។ កិត្តាវតា នុ ខោ, ភន្តេ, សុញ្ញោ លោកោតិ វុច្ចតី”តិ? “យស្មា ខោ, អានន្ទ, សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា, តស្មា សុញ្ញោ លោកោតិ វុច្ចតិ។ កិញ្ចានន្ទ, សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា? ចក្ខុ ខោ, អានន្ទ, សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា។ រូបា សុញ្ញា, ចក្ខុវិញ្ញាណំ សុញ្ញំ, ចក្ខុសម្ផស្សោ សុញ្ញោ, យទិទំ ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ សុញ្ញំ… សោតំ សុញ្ញំ… សទ្ទា សុញ្ញា… ឃានំ សុញ្ញំ… គន្ធា សុញ្ញា… ជិវ្ហា សុញ្ញា… រសា សុញ្ញា… កាយោ សុញ្ញោ… ផោដ្ឋព្ពា សុញ្ញា… មនោ សុញ្ញោ… ធម្មា សុញ្ញា… មនោវិញ្ញាណំ សុញ្ញំ… មនោសម្ផស្សោ សុញ្ញោ, យទិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា។ យស្មា ខោ, អានន្ទ, សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា, តស្មា សុញ្ញោ លោកោតិ វុច្ចតី”តិ។ ឯវម្បិ យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ។

មមត្តំ សោ អសំវិន្ទន្តិ។ **មមត្តា**តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច…បេ.… ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ…បេ.… ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ។ តណ្ហាមមត្តំ បហាយ ទិដ្ឋិមមត្តំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា មមត្តំ អវិន្ទន្តោ អសំវិន្ទន្តោ អនធិគច្ឆន្តោ អប្បដិលភន្តោតិ – មមត្តំ សោ អសំវិន្ទំ។

នត្ថិ មេតិ ន សោចតីតិ។ វិបរិណតំ វា វត្ថុំ ន សោចតិ, វិបរិណតស្មិំ វា វត្ថុស្មិំ ន សោចតិ។ “ចក្ខុ មេ វិបរិណត”ន្តិ ន សោចតិ, “សោតំ មេ…បេ.… សាលោហិតា មេ វិបរិណតា”តិ ន សោចតិ ន កិលមតិ ន បរិទេវតិ ន ឧរត្តាឡិំ កន្ទតិ ន សម្មោហំ អាបជ្ជតីតិ – នត្ថិ មេតិ ន សោចតិ។

តេនាហ ភគវា –

> “យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ;
> មមត្តំ សោ អសំវិន្ទំ, នត្ថិ មេតិ ន សោចតី”តិ។

១៨៧. **អនិដ្ឋុរី អននុគិទ្ធោ, អនេជោ សព្ពធី សមោ;**
តមានិសំសំ បព្រូមិ, បុច្ឆិតោ អវិកម្បិនំ។

អនិដ្ឋុរី អននុគិទ្ធោ អនេជោ សព្ពធី សមោតិ។ កតមំ និដ្ឋុរិយំ? ឥធេកច្ចោ និដ្ឋុរិយោ ហោតិ, បរលាភសក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនាសុ ឥស្សតិ ឧសូយតិ [ឧស្សុយ្យតិ (ស្យា.), ឧស្សុយតិ (ក.)] ឥស្សំ ពន្ធតិ។ យំ ឯវរូបំ និដ្ឋុរិយំ និដ្ឋុរិយកម្មំ ឥស្សា ឥស្សាយនា ឥស្សាយិតត្តំ ឧសូយា ឧសូយនា ឧសូយិតត្តំ – ឥទំ វុច្ចតិ និដ្ឋុរិយំ។ យស្សេតំ និដ្ឋុរិយំ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ…បេ.… ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍំ, សោ វុច្ចតិ អនិដ្ឋុរីតិ។ **អននុគិទ្ធោ**តិ។ គេធោ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសោ គេធោ បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ…បេ.… ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ, សោ វុច្ចតិ អននុគិទ្ធោ។ សោ រូបេ អគិទ្ធោ សទ្ទេ…បេ.… ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ អគិទ្ធោ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈោសន្នោ, វីតគេធោ វិគតគេធោ ចត្តគេធោ វន្តគេធោ មុត្តគេធោ បហីនគេធោ បដិនិស្សដ្ឋគេធោ, វីតរាគោ វិគតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ, និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – អនិដ្ឋុរី អននុគិទ្ធោ។

អនេជោ សព្ពធី សមោតិ។ **ឯជា** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា ឯជា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា…បេ.… ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អនេជោ។ ឯជាយ បហីនត្តា អនេជោ។ សោ លាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, អលាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, យសេបិ ន ឥញ្ជតិ, អយសេបិ ន ឥញ្ជតិ, បសំសាយបិ ន ឥញ្ជតិ, និន្ទាយបិ ន ឥញ្ជតិ, សុខេបិ ន ឥញ្ជតិ, ទុក្ខេបិ ន ឥញ្ជតិ, ន ចលតិ ន វេធតិ នប្បវេធតិ ន សម្បវេធតីតិ – អនេជោ។ **សព្ពធី សមោ**តិ សព្ពំ វុច្ចតិ ទ្វាទសាយតនានិ។ ចក្ខុ ចេវ រូបា ច…បេ.… មនោ ចេវ ធម្មា ច។ យតោ អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសុ ឆន្ទរាគោ បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំកតោ អាយតិំ អនុប្បាទធម្មោ, សោ វុច្ចតិ សព្ពធិ សមោ។ សោ សព្ពត្ថ តាទិ សព្ពត្ថ មជ្ឈត្តោ សព្ពត្ថ ឧបេក្ខកោតិ – អនេជោ សព្ពធី សមោ។

តមានិសំសំ បព្រូមិ, បុច្ឆិតោ អវិកម្បិនន្តិ។ អវិកម្បិនំ បុគ្គលំ បុដ្ឋោ បុច្ឆិតោ យាចិតោ អជ្ឈេសិតោ បសាទិតោ តមេ ចត្តារោ អានិសំសេ បព្រូមិ។ យោ សោ អនិដ្ឋុរី អននុគិទ្ធោ អនេជោ សព្ពធិ សមោតិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ...បេ.... បកាសេមីតិ – តមានិសំសំ បព្រូមិ បុច្ឆិតោ អវិកម្បិនំ។

តេនាហ ភគវា –

"អនិដ្ឋុរី អននុគិទ្ធោ, អនេជោ សព្ពធី សមោ;
តមានិសំសំ បព្រូមិ, បុច្ឆិតោ អវិកម្បិន"ន្តិ។

១៨៨. **អនេជស្ស វិជានតោ, នត្ថិ កាចិ និសង្ខតិ** [និសង្ខិតិ (ពាហុសុ)] ;
វិរតោ សោ វិយារព្ភា, [វិយារម្ភា (ពាហុសុ)] **ខេមំ បស្សតិ សព្ពធិ។**

អនេជស្ស វិជានតោតិ។ **ឯជា** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា ឯជា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា...បេ.... ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អនេជោ។ ឯជាយ បហីនត្តា អនេជោ។ សោ លាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, អលាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, យសេបិ ន ឥញ្ជតិ, អយសេបិ ន ឥញ្ជតិ, បសំសាយបិ ន ឥញ្ជតិ, និន្ទាយបិ ន ឥញ្ជតិ, សុខេបិ ន ឥញ្ជតិ, ទុក្ខេបិ ន ឥញ្ជតិ ន ចលតិ ន វេធតិ នប្បវេធតិ ន សម្បវេធតីតិ – អនេជស្ស។ **វិជានតោ**តិ ជានតោ អាជានតោ វិជានតោ បដិវិជានតោ បដិវិជ្ឈតោ។ "សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា"តិ ជានតោ អាជានតោ វិជានតោ បដិវិជានតោ បដិវិជ្ឈតោ, "សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា"តិ...បេ.... "យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម"ន្តិ ជានតោ អាជានតោ វិជានតោ បដិវិជានតោ បដិវិជ្ឈតោតិ – អនេជស្ស វិជានតោ។

នត្ថិ កាចិ និសង្ខតីតិ។ **និសង្ខតិយោ**ឯ វុច្ចន្តិ បុញ្ញាភិសង្ខារោ អបុញ្ញាភិសង្ខារោ អានេញ្ជាភិសង្ខារោ។ យតោ បុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អបុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អានេញ្ជាភិសង្ខារោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា, ឯត្តាវតា និសង្ខតិយោ នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – នត្ថិ កាចិ និសង្ខតិ។

វិរតោ សោ វិយារព្ភាតិ។ វិយារព្ភោ វុច្ចតិ បុញ្ញាភិសង្ខារោ អបុញ្ញាភិសង្ខារោ អានេញ្ជាភិសង្ខារោ។ យតោ បុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អបុញ្ញាភិសង្ខារោ ច អានេញ្ជាភិសង្ខារោ ច បហីនា ហោន្តិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា, ឯត្តាវតា អារព្ភា វិយារព្ភា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – វិរតោ សោ វិយារព្ភា។

ខេមំ បស្សតិ សព្ពធីតិ។ ភយករោ រាគោ ភយករោ ទោសោ ភយករោ មោហោ...បេ.... ភយករា កិលេសា។ ភយករស្ស រាគស្ស បហីនត្តា...បេ.... ភយករានំ កិលេសានំ បហីនត្តា សព្ពត្ថ ខេមំ បស្សតិ សព្ពត្ថ អភយំ បស្សតិ សព្ពត្ថ អនីតិកំ បស្សតិ សព្ពត្ថ អនុបទ្ទវំ បស្សតិ សព្ពត្ថ អនុបសគ្គំ បស្សតិ សព្ពត្ថ អនុបសដ្ឋត្តំ [បស្សទ្ធំ (ស្យា.)] បស្សតីតិ – ខេមំ បស្សតិ សព្ពធិ។

តេនាហ ភគវា –

"អនេជស្ស វិជានតោ, នត្ថិ កាចិ និសង្ខតិ;
វិរតោ សោ វិយារព្ភា, ខេមំ បស្សតិ សព្ពធី"តិ។

១៨៩. **ន សមេសុ ន ឱមេសុ, ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនិ;**
សន្តោ សោ វីតមច្ឆរោ, [វីតមច្ឆេរោ (សី.)] **នាទេតិ ន និរស្សតិ។** [ឥតិ ភគវា]

ន សមេសុ ន ឱមេសុ, ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនីតិ។ **មុនី**តិ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ...បេ.... សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ "សេយ្យោហមស្មី"តិ វា "សទិសោហមស្មី"តិ វា "ហីនោហមស្មី"តិ វា ន វទតិ ន កថេតិ ន ភណតិ ន ទីបយតិ ន វោហរតីតិ – ន សមេសុ ន ឱមេសុ, ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនិ។

សន្តោ សោ វីតមច្ឆរោតិ។ **សន្តោ**តិ រាគស្ស សន្តត្តា សមិតត្តា សន្តោ, ទោសស្ស...បេ.... មោហស្ស... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា វូបសមិតត្តា វិជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិបស្សទ្ធត្តា សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ – សន្តោ។ សោ **វីតមច្ឆរោ**តិ។ បញ្ច មច្ឆរិយានិ អាវាសមច្ឆរិយំ...បេ....

កាហោ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ យស្សេតំ មច្ឆរិយំ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ…បេ…. ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍំ, សោ វុច្ចតិ វីតមច្ឆរោ វិគតមច្ឆរោ ចត្តមច្ឆរោ វន្តមច្ឆរោ មុត្តមច្ឆរោ បហីនមច្ឆរោ បដិនិស្សដ្ឋមច្ឆរោតិ – សន្តោ សោ វីតមច្ឆរោ។

នាទេតិ ន និរស្សតិ, ឥតិ ភគវាតិ។ **នាទេតី**តិ រូបំ នាទិយតិ ន ឧបាទិយតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតិ, វេទនំ… សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ… គតឹ… ឧបបត្តឹ… បដិសន្ធឹ… ភវំ… សំសារំ… វដ្ដំ នាទិយតិ ន ឧបាទិយតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ នាភិនិវិសតីតិ – នាទេតិ។ **ន និរស្សតី**តិ រូបំ ន បជហតិ ន វិនោទេតិ ន ព្យន្តឹ ករោតិ ន អនភាវំ គមេតិ, វេទនំ… សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ… គតឹ… ឧបបត្តឹ … បដិសន្ធឹ… ភវំ… សំសារំ… វដ្ដំ ន បជហតិ ន វិនោទេតិ ន ព្យន្តឹ ករោតិ ន អនភាវំ គមេតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ។

តេនាហ ភគវា –

“ន សមេសុ ន ឱមេសុ, ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនិ;
សន្តោ សោ វីតមច្ឆរោ, នាទេតិ ន និរស្សតិ”។ [ឥតិ ភគវា]

អត្តទណ្ឌសុត្តនិទ្ទេសោ បន្នរសមោ។

១៦. សារិបុត្តសុត្តនិទ្ទេសោ

អថ សារិបុត្តសុត្តនិទ្ទេសំ វក្ខតិ –

១៩០. ន មេ ទិដ្ឋោ ឥតោ បុព្ពេ, [ឥច្ចាយស្មា សារិបុត្តោ]
ន សុតោ ឧទ កស្សចិ;
ឯវំ វគ្គុវទោ សត្ថា, តុសិតា គណិមាគតោ។

ន មេ ទិដ្ឋោ ឥតោ បុព្ពេតិ។ ឥតោ បុព្ពេ មេ មយា ន ទិដ្ឋបុព្ពោ សោ ភគវា ឥមិនា ចក្ខុនា ឥមិនា អត្តភាវេន។ យទា ភគវា តាវតឹសភវនេ បារិច្ឆត្តកមូលេ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ វស្សំវុត្ថោ [វស្សំវុដ្ឋោ (ស្យា.)] ទេវគណបរិវុតោ មជ្ឈេ មណិមយេន សោបាណេន សង្កស្សនគរំ ឱតិណ្ណោ ឥមំ ទស្សនំ បុព្ពេ ន ទិដ្ឋោតិ – ន មេ ទិដ្ឋោ ឥតោ បុព្ពេ។

ឥច្ចាយស្មា សារិបុត្តោតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – ឥច្ចាតិ។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សវចនមេតំ – អាយស្មាតិ។ **សារិបុត្តោ**តិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា សារិបុត្តោ។

ន សុតោ ឧទ កស្សចីតិ។ **នា**តិ បដិក្ខេបោ។ **ឧទា**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – ឧទាតិ។ **កស្សចី**តិ ខត្តិយស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា វេស្សស្ស វា សុទ្ទស្ស វា គហដ្ឋស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា ទេវស្ស វា មនុស្សស្ស វាតិ – ន សុតោ ឧទ កស្សចិ។

ឯវំ វគ្គុវទោ សត្ថាតិ។ ឯវំ វគ្គុវទោ មធុរវទោ បេមនីយវទោ ហទយង្គមវទោ ករវីករុតមញ្ជុឃោសោ [ករវិករុទមញ្ជុស្សរោ (ស្យា.)]។ អដ្ឋង្គសមន្នាគតោ ខោ បន តស្ស ភគវតោ មុខតោ ឃោសោ និច្ឆរតិ – វិសដ្ឋោ ច វិញ្ញេយ្យោ ច មញ្ជុ ច សវនីយោ ច ពិន្ទុ ច អវិសារី ច គម្ភីរោ ច និន្នាទិ ច។ យថា បរិសំ ខោ បន សោ ភគវា សរេន វិញ្ញាបេតិ, ន អស្ស ពហិទ្ធា បរិសាយ ឃោសោ និច្ឆរតិ, ព្រហ្មស្សរោ ខោ បន សោ ភគវា ករវីកភាណីតិ – ឯវំ វគ្គុវទោ។

សត្ថាតិ សត្ថា ភគវា សត្ថវាហោ។ យថា សត្ថវាហោ សត្តេ កន្តារំ តារេតិ, ចោរកន្តារំ តារេតិ, វាឡកន្តារំ តារេតិ, ទុព្ភិក្ខកន្តារំ តារេតិ, និរុទកកន្តារំ តារេតិ ឧត្តារេតិ និត្តារេតិ បតារេតិ ខេមន្តភូមឹ សម្បាបេតិ; ឯវមេវ ភគវា សត្ថវាហោ សត្តេ កន្តារំ តារេតិ, ជាតិកន្តារំ តារេតិ, ជរាកន្តារំ តារេតិ, ព្យាធិកន្តារំ...បេ.... មរណកន្តារំ... សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសកន្តារំ តារេតិ រាគកន្តារំ តារេតិ ទោសកន្តារំ... មោហកន្តារំ... មានកន្តារំ... ទិដ្ឋិកន្តារំ... កិលេសកន្តារំ... ទុច្ចរិតកន្តារំ តារេតិ, រាគគហនំ តារេតិ, ទោសគហនំ... មោហគហនំ... មានគហនំ... ទិដ្ឋិគហនំ... កិលេសគហនំ... ទុច្ចរិតគហនំ តារេតិ ឧត្តារេតិ និត្តារេតិ បតារេតិ ខេមន្តំ អមតំ និព្ពានំ សម្បាបេតីតិ ។ ឯវម្បិ ភគវា សត្ថវាហោ។

អថ វា ភគវា នេតា វិនេតា អនុនេតា បញ្ញាបេតា និជ្ឈាបេតា បេក្ខេតា បសាទេតាតិ។ ឯវម្បិ ភគវា សត្ថវាហោ។

អថ វា ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ជាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ជនេតា, អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញូ មគ្គវិទូ មគ្គកោវិទោ មគ្គានុគា ច បន ឯតរហិ សាវកា វិហរន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតាតិ។ ឯវម្បិ ភគវា សត្ថវាហោតិ – ឯវំ វគ្គុវទោ សត្ថា។

តុសិតា គណិមាគតោតិ។ ភគវា តុសិតកាយា ចវិត្វា សតោ សម្បជានោ មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កន្តោតិ។ ឯវម្បិ តុសិតា គណិមាគតោ។

អថ វា ទេវា វុច្ចន្តិ តុសិតា។ តេ តុដ្ឋា សន្តុដ្ឋា អត្តមនា បមុទិតា បីតិសោមនស្សជាតា ទេវលោកតោ គណី អាគតោតិ។ ឯវម្បិ តុសិតា គណិមាគតោ។ អថ វា អរហន្តោ វុច្ចន្តិ តុសិតា។ តេ តុដ្ឋា សន្តុដ្ឋា អត្តមនា បរិបុណ្ណសង្កប្បា អរហន្តានំ គណី អាគតោតិ។ ឯវម្បិ តុសិតា គណិមាគតោ។ **គណី**តិ គណី ភគវា។ គណាចរិយោតិ គណី, គណស្ស សត្ថាតិ គណី, គណំ បរិហរតីតិ គណី, គណំ ឱវទតីតិ គណី, គណមនុសាសតីតិ

គណិ, វិសារទោ គណំ ឧបសង្កមតីតិ គណិ, គណស្ស [គណោស្ស (សី.)] សុស្សូសតិ សោតំ ឱទហតិ អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេតីតិ គណិ, គណំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតីតិ គណិ, ភិក្ខុគណស្ស គណិ, ភិក្ខុនិគណស្ស គណិ, ឧបាសកគណស្ស គណិ, ឧបាសិកាគណស្ស គណិ , រាជគណស្ស គណិ, ខត្តិយគណស្ស... ព្រាហ្មណគណស្ស... វេស្សគណស្ស... សុទ្ទគណស្ស... ទេវគណស្ស... ព្រហ្មគណស្ស គណិ, សង្ឃី គណី គណាចរិយោ។ **អាគតោ**តិ ឧបគតោ សមុបគតោ សមុបបន្នោ [សម្បត្តោ (ស្យា.ក.)] សង្កស្សនគរន្តិ – តុសិតា គណិមាគតោ។

តេនាហ ថេរោ សារិបុត្តោ –

> “ន មេ ទិដ្ឋោ ឥតោ បុព្ពេ, [ឥច្ចាយស្មា សារិបុត្តោ]
> ន សុតោ ឧទ កស្សចិ;
> ឯវំ វគ្គុវទោ សត្ថា, តុសិតា គណិមាគតោ”តិ។

១៩១**សទេវកស្ស លោកស្ស, យថា ទិស្សតិ ចក្ខុមា;**
សព្ពំ តមំ វិនោទេត្វា, ឯកោវ រតិមជ្ឈគា។

សទេវកស្ស លោកស្សាតិ សទេវកស្ស លោកស្ស សមារកស្ស សព្រហ្មកស្ស សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយាតិ – សទេវកស្ស លោកស្ស។

យថា ទិស្សតិ ចក្ខុមាតិ យថា ភគវន្តំ តាវតឹសភវនេ បារិច្ឆត្តកមូលេ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ និសិន្នំ ធម្មំ ទេសេន្តំ ទេវតា បស្សន្តិ តថា មនុស្សា បស្សន្តិ ។ យថា មនុស្សា បស្សន្តិ តថា ទេវតា បស្សន្តិ។ យថា ទេវានំ ទិស្សតិ តថា មនុស្សានំ ទិស្សតិ។ យថា មនុស្សានំ ទិស្សតិ តថា ទេវានំ ទិស្សតីតិ។ ឯវម្បិ យថា ទិស្សតិ ចក្ខុមា។ យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា អទន្តា ទន្តវណ្ណេន ទិស្សន្តិ, អសន្តា សន្តវណ្ណេន ទិស្សន្តិ, អនុបសន្តា ឧបសន្តវណ្ណេន ទិស្សន្តិ, អនិព្ពុតា និព្ពុតវណ្ណេន ទិស្សន្តិ។

> “បតិរូបកោ មត្តិកាកុណ្ឌលោវ, លោហឌ្ឍមាសោវ [លោហមាសោវ (ស្យា.)] សុវណ្ណឆន្នោ;
> ចរន្តិ លោកេ បរិវារឆន្នា, អន្តោ អសុទ្ធា ពហិ សោភមានា”តិ [អយំ គាថា សំ. និ. ១.១២២ ទិស្សតិ]។

ន ភគវា ឯវំ ទិស្សតិ។ ភគវា ភូតេន តច្ឆេន តថេន យាថាវេន អវិបរីតេន សភាវេន ទន្តោ ទន្តវណ្ណេន ទិស្សតិ, សន្តោ សន្តវណ្ណេន ទិស្សតិ, ឧបសន្តោ ឧបសន្តវណ្ណេន ទិស្សតិ, និព្ពុតោ និព្ពុតវណ្ណេន ទិស្សតិ, អកប្បិតឥរិយាបថា ច ពុទ្ធា ភគវន្តោ បណិធិសម្បន្នាតិ។ ឯវម្បិ យថា ទិស្សតិ ចក្ខុមា។

អថ វា ភគវា វិសុទ្ធសទ្ទោ គតកិត្តិសទ្ទសិលោកោ [ភដកិត្តិសទ្ទសិលោកោ (ស្យា.)] នាគភវនេ ច សុបណ្ណភវនេ ច យក្ខភវនេ ច អសុរភវនេ ច គន្ធព្ពភវនេ ច មហារាជភវនេ ច ឥន្ទភវនេ ច ព្រហ្មភវនេ ច ទេវភវនេ ច ឯទិសោ ច តាទិសោ ច ឥតោ ច ភិយ្យោតិ។ ឯវម្បិ យថា ទិស្សតិ ចក្ខុមា។

អថ វា ភគវា ទសហិ ពលេហិ សមន្នាគតោ, ចតូហិ វេសារជ្ជេហិ, ចតូហិ បដិសម្ភិទាហិ, ឆហិ អភិញ្ញាហិ, ឆហិ ពុទ្ធធម្មេហិ, តេជេន ច ពលេន ច គុណេន ច វីរិយេន ច បញ្ញាយ ច ទិស្សតិ ញាយតិ បញ្ញាយតិ។

> “ទូរេ សន្តោ បកាសេន្តិ, ហិមវន្តោវ បព្ពតោ;
> អសន្តេត្ថ ន ទិស្សន្តិ, រត្តឹ ខិត្តា [រត្តិខិត្តា (សី.) ធ. ប. ៣០៤] យថា សរា”តិ។

ឯវម្បិ យថា ទិស្សតិ ចក្ខុមា។

ចក្ខុមាតិ ភគវា បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា – មំសចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, ទិព្ពចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, បញ្ញាចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, ពុទ្ធចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, សមន្តចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា មំសចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? មំសចក្ខុម្ហិ ភគវតោ បញ្ច វណ្ណា សំវិជ្ជន្តិ – នីលោ ច វណ្ណោ, បីតកោ ច វណ្ណោ, លោហិតកោ ច វណ្ណោ, កណ្ហោ ច វណ្ណោ, ឱទាតោ ច វណ្ណោ។ អក្ខិលោមានិ ច ភគវតោ។ យត្ថ ច អក្ខិលោមានិ បតិដ្ឋិតានិ តំ នីលំ ហោតិ សុនីលំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ ឧមាបុប្ផសមានំ។ តស្ស បរតោ បីតកំ ហោតិ សុបីតកំ សុវណ្ណវណ្ណំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ កណិការបុប្ផសមានំ។ ឧភតោ អក្ខិកូដានិ ភគវតោ

លោហិតកានិ ហោន្តិ សុលោហិតកានិ បាសាទិកានិ ទស្សនេយ្យានិ ឥន្ទគោបកសមានានិ។ មជ្ឈេ កណ្ហំ ហោតិ សុកណ្ហំ អលូខំ សុទ្ធំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ អទ្ទារិដ្ឋកសមានំ។ តស្ស បរតោ ឱទាតំ ហោតិ សុឱទាតំ សេតំ បណ្ឌរំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ ឱសធិតារកសមានំ ។ តេន ភគវា បាកតិកេន មំសចក្ខុនា អត្តភាវបរិយាបន្នេន បុរិមសុចរិតកម្មាភិនិព្ពត្តេន សមន្តា យោជនំ បស្សតិ ទិវា ចេវ រត្តិញ្ច។ យទាបិ ចតុរង្គសមន្នាគតោ អន្ធការោ ហោតិ សូរិយោ ច អត្ថង្គតោ ហោតិ ; កាឡបក្ខោ ច ឧបោសថោ ហោតិ, តិព្ពោ ច វនសណ្ឌោ ហោតិ, មហា ច កាឡមេឃោ អព្ភុដ្ឋិតោ ហោតិ។ ឯវរូបេបិ ចតុរង្គសមន្នាគតេ អន្ធការេ សមន្តា យោជនំ បស្សតិ។ នត្ថិ សោ កុដ្ដោ វា កវាដំ វា បាការោ វា បព្ពតោ វា គច្ឆោ វា លតា វា អាវរណំ រូបានំ ទស្សនាយ។ ឯកញ្ចេ តិលផលំ និមិត្តំ កត្វា តិលវាហេ បក្ខិបេយ្យ, តញ្ញេវ តិលផលំ ឧទ្ធរេយ្យ។ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ភគវតោ បាកតិកមំសចក្ខុ។ ឯវំ ភគវា មំសចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា ទិព្ពេន ចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? ភគវា ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ សុគតេ ទុគ្គតេ; យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ – “ឥមេ វត ភោន្តោ សត្តា កាយទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា វចីទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា មនោទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ ឧបវាទកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា, តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្នា; ឥមេ វា បន ភោន្តោ សត្តា កាយសុចរិតេន សមន្នាគតា វចីសុចរិតេន សមន្នាគតា មនោសុចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ អនុបវាទកា សម្មាទិដ្ឋិកា សម្មាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា, តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្នា”តិ។ ឥតិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ សុគតេ ទុគ្គតេ; យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ។ អាកង្ខមានោ ច ភគវា ឯកម្បិ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, ទ្វេបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, តិស្សោបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, ចតស្សោបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, បញ្ចបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, ទសបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, វីសម្បិ [វីសតិម្បិ (សី.)] លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, តឹសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, ចត្តាលីសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, បញ្ញាសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, សតម្បិ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, សហស្សិម្បិ ចូឡនិកំ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, ទ្វិសហស្សិម្បិ មជ្ឈិមិកំ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, តិសហស្សិម្បិ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, មហាសហស្សិម្បិ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, យាវតកំ បន អាកង្ខេយ្យ តាវតកំ បស្សេយ្យ។ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ភគវតោ ទិព្ពចក្ខុ។ ឯវំ ភគវា ទិព្ពេន ចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា បញ្ញាចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? ភគវា មហាបញ្ញោ បុថុបញ្ញោ ហាសបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ បញ្ញាបភេទកុសលោ បភិន្នញាណោ អធិគតបដិសម្ភិទោ ចតុវេសារជ្ជប្បត្តោ ទសពលធារី បុរិសាសភោ បុរិសសីហោ បុរិសនាគោ បុរិសាជញ្ញោ បុរិសធោរយ្ហោ អនន្តញាណោ អនន្តតេជោ អនន្តយសោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវា នេតា វិនេតា អនុនេតា បញ្ញបេតា និជ្ឈាបេតា បេក្ខេតា បសាទេតា។ សោ ហិ ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ជាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ជនេតា, អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញូ មគ្គវិទូ មគ្គកោវិទោ មគ្គានុគា ច បន ឯតរហិ សាវកា វិហរន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតា។

សោ ហិ ភគវា ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតិ, ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និន្នេតា អមតស្ស ទាតា ធម្មស្សាមី តថាគតោ។ នត្ថិ តស្ស ភគវតោ អញ្ញាតំ អទិដ្ឋំ អវិទិតំ អសច្ឆិកតំ អផស្សិតំ បញ្ញាយ។ អតីតំ អនាគតំ បច្ចុប្បន្នំ ឧបាទាយ សព្ពេ ធម្មា សព្ពាការេន ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណមុខេ អាបាថំ អាគច្ឆន្តិ។ យំ កិញ្ចិ នេយ្យំ នាម អត្ថិ ជានិតព្ពំ [អត្ថិ ធម្មំ ជានិតព្ពំ (ក.) មហានិ. ១៥៦] អត្តត្ថោ វា, បរត្ថោ វា, ឧភយត្ថោ វា, ទិដ្ឋធម្មិកោ វា អត្ថោ, សម្បរាយិកោ វា អត្ថោ, ឧត្តានោ វា អត្ថោ, គម្ភីរោ វា អត្ថោ, គូឡ្ហោ វា អត្ថោ, បដិច្ឆន្នោ វា អត្ថោ, នេយ្យោ វា អត្ថោ, នីតោ វា អត្ថោ, អនវជ្ជោ វា អត្ថោ, និក្កិលេសោ វា អត្ថោ, វោទានោ វា អត្ថោ, បរមត្ថោ វា អត្ថោ, សព្ពំ តំ អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។

អតីតេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អប្បដិហតំ ញាណំ, អនាគតេ អប្បដិហតំ ញាណំ, បច្ចុប្បន្នេ អប្បដិហតំ ញាណំ។ សព្ពំ កាយកម្មំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណានុបរិវត្តិ។ សព្ពំ វចីកម្មំ... សព្ពំ មនោកម្មំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណានុបរិវត្តិ។ យាវតកំ នេយ្យំ តាវតកំ ញាណំ, យាវតកំ ញាណំ តាវតកំ នេយ្យំ; នេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណំ, ញាណបរិយន្តិកំ នេយ្យំ; នេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ញាណំ នប្បវត្តតិ, ញាណំ អតិក្កមិត្វា នេយ្យបថោ នត្ថិ; អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ តេ ធម្មា។ យថា ទ្វិន្នំ សមុគ្គបដលានំ សម្មាផុសិតានំ ហេដ្ឋិមំ សមុគ្គបដលំ ឧបរិមំ នាតិវត្តតិ, ឧបរិមំ សមុគ្គបដលំ ហេដ្ឋិមំ នាតិវត្តតិ, អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ; ឯវមេវំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ នេយ្យញ្ច ញាណញ្ច អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ ។ យាវតកំ នេយ្យំ តាវតកំ ញាណំ, យាវតកំ ញាណំ តាវតកំ នេយ្យំ, នេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណំ, ញាណបរិយន្តិកំ នេយ្យំ; នេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ញាណំ ន បវត្តតិ, ញាណំ អតិក្កមិត្វា នេយ្យបថោ នត្ថិ; អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ តេ ធម្មា។

សព្ពធម្មេសុ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណំ បវត្តតិ។ សព្ពេ ធម្មា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អាវជ្ជនបដិពទ្ធា អាកង្ខបដិពទ្ធា មនសិការបដិពទ្ធា ចិត្តុប្បាទបដិពទ្ធា។ សព្ពសត្តេសុ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណំ បវត្តតិ។ សព្ពេសំ សត្តានំ ភគវា អាសយំ ជានាតិ, អនុសយំ ជានាតិ, ចរិតំ ជានាតិ, អធិមុត្តិំ ជានាតិ, អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ ភព្ពាភព្ពេ សត្តេ បជានាតិ។ សទេវកោ លោកោ សមារកោ សព្រហ្មកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សា អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។

យថា យេ កេចិ មច្ឆកច្ឆបា អន្តមសោ តិមិតិមិង្គលំ ឧបាទាយ អន្តោមហាសមុទ្ទេ បរិវត្តន្តិ; ឯវមេវ សទេវកោ លោកោ សមារកោ សព្រហ្មកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សា អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។ យថា យេ កេចិ បក្ខី អន្តមសោ គរុឡំ វេនតេយ្យំ ឧបាទាយ អាកាសស្ស បទេសេ បរិវត្តន្តិ; ឯវមេវ យេបិ តេ សារិបុត្តសមា បញ្ញាយ តេបិ ពុទ្ធញាណស្ស បទេសេ បរិវត្តន្តិ; ពុទ្ធញាណំ ទេវមនុស្សានំ បញ្ញំ ផរិត្វា អភិភវិត្វា តិដ្ឋតិ។ យេបិ តេ ខត្តិយបណ្ឌិតា ព្រាហ្មណបណ្ឌិតា គហបតិបណ្ឌិតា សមណបណ្ឌិតា និបុណា កតបរប្បវាទា វាលវេធិរូបា វោភិន្ទន្តា មញ្ញេ ចរន្តិ បញ្ញាគតេន ទិដ្ឋិគតានិ, តេ បញ្ហេ អភិសង្ខរិត្វា អភិសង្ខរិត្វា តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆន្តិ គូឡ្ហានិ ច បដិច្ឆន្នានិ ច។ កថិតា វិសជ្ជិតាវ តេ បញ្ហា ភគវតា ហោន្តិ និទ្ទិដ្ឋការណា ឧបក្ខិត្តកា ច។ តេ ភគវតោ សម្បជ្ជន្តិ។ អថ ខោ ភគវាវ តត្ថ អតិរោចតិ , យទិទំ បញ្ញាយាតិ។ ឯវំ ភគវា បញ្ញាចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ [ឱលោកេន្តោ (សី.)] អទ្ទស សត្តេ អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ អប្បេកច្ចេ បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ វិហរន្តេ អប្បេកច្ចេ នបរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ វិហរន្តេ។ សេយ្យថាបិ នាម ឧប្បលិនិយំ វា បទុមិនិយំ វា បុណ្ឌរីកិនិយំ វា អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ ឧទកានុគ្គតានិ អន្តោនិមុគ្គបោសីនិ, អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ សមោទកំ ឋិតានិ, អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ ឧទកំ អច្ចុគ្គម្ម តិដ្ឋន្តិ អនុបលិត្តានិ ឧទកេន; ឯវមេវំ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ អទ្ទស សត្តេ អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ អប្បេកច្ចេ បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ វិហរន្តេ អប្បេកច្ចេ នបរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ វិហរន្តេ។ ជានាតិ ភគវា – ‘‘អយំ បុគ្គលោ រាគចរិតោ, អយំ ទោសចរិតោ, អយំ មោហចរិតោ, អយំ វិតក្កចរិតោ, អយំ សទ្ធាចរិតោ, អយំ ញាណចរិតោ’’តិ។ រាគចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស អសុភកថំ កថេតិ; ទោសចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស មេត្តាភាវនំ អាចិក្ខតិ; មោហចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស ឧទ្ទេសេ បរិបុច្ឆាយ កាលេន ធម្មស្សវនេ កាលេន ធម្មសាកច្ឆាយ គរុសំវាសេ និវេសេតិ; វិតក្កចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស អានាបានស្សតីំ អាចិក្ខតិ; សទ្ធាចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស បសាទនីយំ និមិត្តំ អាចិក្ខតិ ពុទ្ធសុពោធឹ ធម្មសុធម្មតំ សង្ឃសុប្បដិបត្តឹ សីលានិ ច អត្តនោ; ញាណចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស វិបស្សនានិមិត្តំ អាចិក្ខតិ អនិច្ចាការំ ទុក្ខាការំ អនត្តាការំ។

> ‘‘សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោ, យថាបិ បស្សេ ជនតំ សមន្តតោ;
> តថូបមំ ធម្មមយំ សុមេធ, បាសាទមារុយ្ហ សមន្តចក្ខុ;
> សោកាវតិណ្ណំ ជនតមបេតសោកោ, អវេក្ខស្សុ ជាតិជរាភិភូត’’ន្តិ។

ឯវំ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា សមន្តចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? សមន្តចក្ខុ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ភគវា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។

> ‘‘ន តស្ស អទិដ្ឋមិធត្ថិ កិញ្ចិ, អថោ អវិញ្ញាតមជានិតព្ពំ;
> សព្ពំ អភិញ្ញាសិ យទត្ថិ នេយ្យំ, តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខូ’’តិ។

ឯវំ ភគវា សមន្តចក្ខុនាបិ ចក្ខុមាតិ – យថា ទិស្សតិ ចក្ខុមា។

សព្ពំ តមំ វិនោទេត្វាតិ សព្ពំ រាគតមំ ទោសតមំ មោហតមំ មានតមំ ទិដ្ឋិតមំ កិលេសតមំ ទុច្ចរិតតមំ អន្ធករណំ អចក្ខុករណំ អញ្ញាណករណំ បញ្ញានិរោធិកំ វិឃាតបក្ខិកំ អនិព្ពានសំវត្តនិកំ នុទិត្វា បនុទិត្វា ជហិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីំ ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – សព្ពំ តមំ វិនោទេត្វា។

ឯកោវ វតិមជ្ឈគាតិ។ **ឯកោ**តិ ភគវា បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ, អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ, តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ, ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតទោសោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតមោហោតិ ឯកោ, ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ឯកោ, ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ, អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ។

កថំ ភគវា បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ? ភគវា ទហរោវ សមានោ សុសុ កាឡកេសោ ភទ្រេន [ភទ្ទេន (ស្យា.)] យោព្ពនេន សមន្នាគតោ បឋមេន វយសា អកាមកានំ មាតាបិតូនំ អស្សុមុខានំ រុទន្តានំ វិលបន្តានំ ញាតិសង្ឃំ បហាយ សព្ពំ ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា បុត្តទារបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា ញាតិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា មិត្តាមច្ចបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា សន្និធិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ – ឯវំ ភគវា បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ។

កថំ ភគវា អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ? សោ ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ឯកោ អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ បដិសេវតិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានិ។ សោ ឯកោ ចរតិ, ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ រហោ និសីទតិ, ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ, ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ – ឯវំ ភគវា អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ។

កថំ ភគវា តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ? សោ ឯវំ ឯកោ អទុតិយោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ នជ្ជា នេរញ្ជរាយ តីរេ ពោធិរុក្ខមូលេ មហាបធានំ បទហន្តោ មារំ សសេនំ កណ្ហំ នមុចិំ បមត្តពន្ធុំ វិធមិត្វា តណ្ហាជាលិនី វិសរិតំ វិសត្តិកំ បជហសិ វិនោទេសិ ព្យន្តី អកាសិ អនភាវំ គមេសិ។

> “តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ, ទីឃមទ្ធានសំសរំ;
> ឥត្ថភាវញ្ញថាភាវំ [ឥត្ថំ ភាវញ្ញថាភាវំ (ក.) ឥតិវុ. ១៥, ១០៥], សំសារំ នាតិវត្តតិ។
>
> “ឯតមាទីនវំ ញត្វា, តណ្ហំ ទុក្ខស្ស សម្ភវំ;
> វីតតណ្ហោ អនាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

ឯវំ ភគវា តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ។

កថំ ភគវា ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ? រាគស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ, ទោសស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតទោសោតិ ឯកោ, មោហស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតមោហោតិ ឯកោ, កិលេសានំ បហីនត្តា ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ឯកោ។

កថំ ភគវា ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ? ឯកាយនមគ្គោ វុច្ចតិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។

> “ឯកាយនំ ជាតិខយន្តទស្សី, មគ្គំ បជានាតិ ហិតានុកម្បី;
> ឯតេន មគ្គេន តរិំសុ [អតរិំសុ (ស្យា.)] បុព្ពេ, តរិស្សន្តិ យេ ច តរន្តិ ឱឃ”ន្តិ។

ឯវំ ភគវា ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ។

កថំ ភគវា ឯកោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ? ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វីមំសា វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិ។ ភគវា តេន ពោធិញាណេន “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ពុជ្ឈិ, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ ពុជ្ឈិ, “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ ពុជ្ឈិ, “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ ពុជ្ឈិ…បេ… “ជាតិបច្ចយា ជរាមរណ”ន្តិ ពុជ្ឈិ; “អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ…បេ… “ជាតិនិរោធា ជរាមរណនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ; “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ ពុជ្ឈិ; “ឥមេ អាសវា”តិ ពុជ្ឈិ…បេ… “អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ ពុជ្ឈិ; “ឥមេ ធម្មា បរិញ្ញេយ្យា”តិ ពុជ្ឈិ… បហាតព្ពាតិ… ភាវេតព្ពាតិ… សច្ឆិកាតព្ពាតិ ពុជ្ឈិ, ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ពុជ្ឈិ, បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ

សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ពុជ្ឈិ, ចតុន្នំ មហាភូតានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ពុជ្ឈិ, “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ, សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ពុជ្ឈិ។

អថ វា យំ កិញ្ចិ ពុជ្ឈិតព្ពំ អនុពុជ្ឈិតព្ពំ បដិពុជ្ឈិតព្ពំ សម្ពុជ្ឈិតព្ពំ អធិគន្តព្ពំ ផស្សិតព្ពំ សច្ឆិកាតព្ពំ, សព្ពំ តំ តេន ពោធិញាណេន ពុជ្ឈិ អនុពុជ្ឈិ បដិពុជ្ឈិ សម្ពុជ្ឈិ សម្មាពុជ្ឈិ អធិគច្ឆិ ផស្សេសិ សច្ឆាកាសិ។ ឯវំ ភគវា ឯកោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ។

រតិមជ្ឈគាតិ។ **រតិ**ន្តិ នេក្ខម្មរតឹ វិវេករតឹ ឧបសមរតឹ សម្ពោធិរតឹ អជ្ឈគា សមជ្ឈគា អធិគច្ឆិ ផស្សេសិ សច្ឆាកាសីតិ – ឯកោវ រតិមជ្ឈគា។

តេនាហ ថេរោ សារិបុត្តោ –

> “សទេវកស្ស លោកស្ស, យថា ទិស្សតិ ចក្ខុមា;
> សព្ពំ តមំ វិនោទេត្វា, ឯកោវ រតិមជ្ឈគា”តិ។

១៩៧. **តំ ពុទ្ធំ អសិតំ តាទឹ, អកុហំ គណិមាគតំ;**
ពហូនមិធ ពទ្ធានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។

តំ ពុទ្ធំ អសិតំ តាទិន្តិ។ **ពុទ្ធោ**តិ យោ សោ ភគវា សយម្ភូ អនាចរិយកោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បាបុណិ [បត្តោ (ស្យា.)], ពលេសុ ច វសីភាវំ បាបុណិ។ **ពុទ្ធោ**តិ កេនដ្ឋេន ពុទ្ធោ? ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ ពុទ្ធោ, ពោធេតា បជាយាតិ ពុទ្ធោ, សព្ពញ្ញុតាយ ពុទ្ធោ, សព្ពទស្សាវិតាយ ពុទ្ធោ, អនញ្ញនេយ្យតាយ ពុទ្ធោ, វិសវិតាយ ពុទ្ធោ, ខីណាសវសង្ខាតេន ពុទ្ធោ, និរុបក្កិលេសសង្ខាតេន ពុទ្ធោ, ឯកន្តវីតរាគោតិ ពុទ្ធោ, ឯកន្តវីតទោសោតិ ពុទ្ធោ, ឯកន្តវីតមោហោតិ ពុទ្ធោ, ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ពុទ្ធោ, ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ពុទ្ធោ, ឯកោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ពុទ្ធោ, អពុទ្ធិវិហតត្តា ពុទ្ធិបដិលាភត្តា ពុទ្ធោ។ ពុទ្ធោតិ នេតំ មាតរា កតំ, ន បិតរា កតំ, ន ភាតរា កតំ, ន ភគិនិយា កតំ, ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ, ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ, ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ, ន ទេវតាហិ កតំ។ វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ពុទ្ធោតិ – តំ ពុទ្ធំ។ **អសិត**ន្តិ ទ្វេ និស្សយា – តណ្ហានិស្សយោ ច ទិដ្ឋិនិស្សយោ ច។ កតមោ តណ្ហានិស្សយោ? យាវតា តណ្ហាសង្ខាតេន សីមកតំ ឱធិកតំ [បរិយាទិកតំ (ស្យា.)] បរិយន្តកតំ បរិគ្គហិតំ មមាយិតំ – ឥទំ មម, ឯតំ មម, ឯត្តកំ មម, ឯត្តាវតា មម, មម រូបា សទ្ទា គន្ធា រសា ផោដ្ឋព្ពា, អត្ថរណា បាវុរណា ទាសិទាសា អជេឡកា កុក្កុដសូករា ហត្ថិគវាស្សវឡវា, ខេត្តំ វត្ថុំ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ, គាមនិគមរាជធានិយោ រដ្ឋញ្ច ជនបទោ ច កោសោ ច កោដ្ឋាគារញ្ច, កេវលម្បិ មហាបថវិំ តណ្ហាវសេន មមាយតិ, យាវតា អដ្ឋសតំ តណ្ហាវិចរិតំ – អយំ តណ្ហានិស្សយោ។

កតមោ ទិដ្ឋិនិស្សយោ? វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា អន្តគ្គាហិកា ទិដ្ឋិ។ យា ឯវរូបា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសញ្ញោជនំ គាហោ បដិគ្គាហោ អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មគ្គោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្តំ តិត្ថាយតនំ វិបរិយាសគ្គាហោ វិបរីតគ្គាហោ វិបល្លាសគ្គាហោ មិច្ឆាគាហោ “អយាថាវកស្មិំ យាថាវក”ន្តិ គាហោ យាវតា ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ – អយំ ទិដ្ឋិនិស្សយោ។

ពុទ្ធស្ស ភគវតោ តណ្ហានិស្សយោ បហីនោ, ទិដ្ឋិនិស្សយោ បដិនិស្សដ្ឋោ; តណ្ហានិស្សយស្ស បហីនត្តា ទិដ្ឋិនិស្សយស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា ភគវា ចក្ខុំ អសិតោ, សោតំ… ឃានំ… ជិវ្ហំ… កាយំ… មនំ អសិតោ, រូបេ… សទ្ទេ… គន្ធេ… រសេ… ផោដ្ឋព្ពេ… កុលំ… គណំ… អាវាសំ… លាភំ… យសំ… បសំសំ… សុខំ… ចីវរំ… បិណ្ឌបាតំ… សេនាសនំ… គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ… កាមធាតុំ… រូបធាតុំ… អរូបធាតុំ … កាមភវំ… រូបភវំ… អរូបភវំ… សញ្ញាភវំ… អសញ្ញាភវំ… នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវំ… ឯកវោការភវំ… ចតុវោការភវំ… បញ្ចវោការភវំ… អតីតំ… អនាគតំ… បច្ចុប្បន្នំ… ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ អសិតោ អនិស្សិតោ អនល្លីនោ អនុបគតោ អនជ្ឈោសិតោ អនធិមុត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – តំ ពុទ្ធំ អសិតំ។

តាទិន្តិ ភគវា បញ្ចហាការេហិ តាទី – ឥដ្ឋានិដ្ឋេ តាទី, ចត្តាវីតិ តាទី, តិណ្ណាវីតិ តាទី, មុត្តាវីតិ តាទី, តំនិទ្ទេសា តាទី។

កថំ ភគវា ឥដ្ឋានិដ្ឋេ តាទី? ភគវា លាភេបិ តាទី, អលាភេបិ តាទី, យសេបិ តាទី, អយសេបិ តាទី, បសំសាយបិ តាទី និន្ទាយបិ តាទី, សុខេបិ តាទី, ទុក្ខេបិ តាទី; ឯកច្ចេ ពាហំ គន្ធេន លិម្បេយ្យុំ, ឯកច្ចេ ពាហំ វាសិយា តច្ឆេយ្យុំ, អមុកស្មិំ នត្ថិ រាគោ , អមុកស្មិំ នត្ថិ បដិឃំ, អនុនយបដិឃវិប្បហីនោ ឧគ្ឃាតិនិគ្ឃាតិវីតិវត្តោ អនុរោធវិរោធំ សមតិក្កន្តោ។ ឯវំ ភគវា ឥដ្ឋានិដ្ឋេ តាទី។

កថំ ភគវា ចត្តាវីតិ តាទី? ភគវតោ [ភគវតោ (ស្យា.)] រាគោ ចត្តោ វន្តោ មុត្តោ បហីនោ បដិនិស្សដ្ឋោ, ទោសោ...បេ.... មោហោ... កោធោ... ឧបនាហោ... មក្ខោ... បឡាសោ... ឥស្សា... មច្ឆរិយំ... មាយា... សាឋេយ្យំ... ថម្ភោ... សារម្ភោ... មានោ... អតិមានោ... មទោ... បមាទោ... សព្ពេ កិលេសា... សព្ពេ ទុច្ចរិតា... សព្ពេ ទរថា... សព្ពេ បរិឡាហា... សព្ពេ សន្តាបា ... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ចត្តា វន្តា មុត្តា បហីនា បដិនិស្សដ្ឋា។ ឯវំ ភគវា ចត្តាវីតិ តាទី។

កថំ ភគវា តិណ្ណាវីតិ តាទី? ភគវា កាមោឃំ តិណ្ណោ, ភវោឃំ តិណ្ណោ, ទិដ្ឋោឃំ តិណ្ណោ, អវិជ្ជោឃំ តិណ្ណោ, សព្ពំ សំសារបថំ តិណ្ណោ ឧត្តិណ្ណោ និត្តិណ្ណោ អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោ។ សោ វុដ្ឋវាសោ ចិណ្ណចរណោ គតទ្ធោ គតទិសោ គតកោដិយោ បាលិតព្រហ្មចរិយោ ឧត្តមទិដ្ឋិប្បត្តោ ភាវិតមគ្គោ បហីនកិលេសោ បដិវិទ្ធាកុប្បោ សច្ឆិកតនិរោធោ។ ទុក្ខំ តស្ស បរិញ្ញាតំ, សមុទយោ បហីនោ, មគ្គោ ភាវិតោ, និរោធោ សច្ឆិកតោ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ , បរិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញាតំ, បហាតព្ពំ បហីនំ, ភាវេតព្ពំ ភាវិតំ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិកតំ។ សោ ឧក្ខិត្តបឡិឃោ [ឧក្ខិត្តបលិឃោ (ស្យា. ក.) មហានិ. ៦] សំកិណ្ណបរិក្ខោ អព្ពូឡ្ហេសិកោ និរគ្គឡោ អរិយោ បន្នទ្ធជោ បន្នភារោ វិសញ្ញុត្តោ បញ្ចង្គវិប្បហីនោ ឆឡង្គសមន្នាគតោ ឯការក្ខោ ចតុរាបស្សេនោ បនុណ្ណបច្ចេកសច្ចោ សមវយសដ្ឋេសនោ អនាវិលសង្កប្បោ បស្សទ្ធកាយសង្ខារោ សុវិមុត្តចិត្តោ សុវិមុត្តបញ្ញោ កេវលី វុសិតវា ឧត្តមបុរិសោ បរមបុរិសោ បរមបត្តិប្បត្តោ។ សោ នេវាចិនតិ, នាបចិនតិ; អបចិនិត្វា ឋិតោ នេវ បជហតិ, ន ឧបាទិយតិ; បជហិត្វា ឋិតោ នេវ សំសិព្ពតិ, ន ឧស្សិនេតិ; វិសិនេត្វា ឋិតោ នេវ វិធូបេតិ, ន សន្ធូបេតិ; វិធូបេត្វា ឋិតោ, អសេខេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតត្តា ឋិតោ, អសេខេន សមាធិក្ខន្ធេន សមន្នាគតត្តា ឋិតោ, អសេខេន បញ្ញាក្ខន្ធេន សមន្នាគតត្តា ឋិតោ, អសេខេន វិមុត្តិក្ខន្ធេន សមន្នាគតត្តា ឋិតោ, អសេខេន វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេន សមន្នាគតត្តា ឋិតោ, សច្ចំ សម្បដិបាទិយិត្វា ឋិតោ, ឯជំ សមតិក្កមិត្វា ឋិតោ, កិលេសគ្គិំ បរិយាទិយិត្វា ឋិតោ, អបរិគមនតាយ ឋិតោ, កដំ សមាទាយ ឋិតោ, មុត្តបដិសេវនតាយ ឋិតោ, មេត្តាយ បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ, ករុណាយ បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ, មុទិតាយ បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ, ឧបេក្ខាយ បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ, អច្ចន្តបារិសុទ្ធិយា ឋិតោ, អតម្មយតាយ បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ, វិមុត្តត្តា ឋិតោ, សន្តុសិតត្តា ឋិតោ, ខន្ធបរិយន្តេ ឋិតោ, ធាតុបរិយន្តេ ឋិតោ, អាយតនបរិយន្តេ ឋិតោ, គតិបរិយន្តេ ឋិតោ, ឧបបត្តិបរិយន្តេ ឋិតោ, បដិសន្ធិបរិយន្តេ ឋិតោ, ភវបរិយន្តេ ឋិតោ, សំសារបរិយន្តេ ឋិតោ, វដ្ដបរិយន្តេ ឋិតោ, អន្តិមេ ភវេ ឋិតោ, អន្តិមេ សមុស្សយេ ឋិតោ, អន្តិមទេហធរោ ភគវា។

> “តស្សាយំ បច្ឆិមកោ ភវោ, ចរិមោយំ សមុស្សយោ;
> ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោ”តិ។

ឯវំ ភគវា តិណ្ណាវីតិ តាទី។

កថំ ភគវា មុត្តាវីតិ តាទី? ភគវតោ រាគា ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, ទោសា ចិត្តំ... មោហា ចិត្តំ... កោធា... ឧបនាហា... មក្ខា... បឡាសា... ឥស្សាយ... មច្ឆរិយា... មាយាយ... សាឋេយ្យា... ថម្ភា... សារម្ភា... មានា... អតិមានា... មទា... បមាទា... សព្ពកិលេសេហិ... សព្ពទុច្ចរិតេហិ... សព្ពទរថេហិ... សព្ពបរិឡាហេហិ... សព្ពសន្តាបេហិ... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ។ ឯវំ ភគវា មុត្តាវីតិ តាទី។

កថំ ភគវា តំនិទ្ទេសា តាទី? ភគវា សីលេ សតិ សីលវាតិ តំនិទ្ទេសា តាទី, សទ្ធាយ សតិ សទ្ធោតិ តំនិទ្ទេសា តាទី, វីរិយេ សតិ វីរិយវាតិ តំនិទ្ទេសា តាទី, សតិយា សតិ សតិមាតិ តំនិទ្ទេសា តាទី, សមាធិស្មិំ សតិ សមាហិតោតិ តំនិទ្ទេសា តាទី, បញ្ញាយ សតិ បញ្ញវាតិ តំនិទ្ទេសា តាទី, វិជ្ជាយ សតិ តេវិជ្ជោតិ តំនិទ្ទេសា តាទី, អភិញ្ញាយ សតិ ឆឡភិញ្ញោតិ តំនិទ្ទេសា តាទី, ទសពលេ សតិ ទសពលោតិ តំនិទ្ទេសា តាទី។ ឯវំ ភគវា តំនិទ្ទេសា តាទីតិ – តំ ពុទ្ធំ អសិតំ តាទឹ។

អកុហំ គណិមាគតន្តិ។ **អកុហោ**តិ តីណិ កុហនវត្ថូនិ – បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ, ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ, សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។

កតមំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធ គហបតិកា ភិក្ខុំ និមន្តេន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេហិ។ សោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ អត្ថិកោ [អតិត្ថិកោ (សី.), ឥត្ថិកោ (ស្យា.), បុរាភេទសុត្តនិទ្ទេសេ បាឋនានត្តំ នត្ថិ] ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ ភិយ្យោកម្យតំ ឧបាទាយ ចីវរំ បច្ចក្ខាតិ, បិណ្ឌបាតំ បច្ចក្ខាតិ, សេនាសនំ បច្ចក្ខាតិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បច្ចក្ខាតិ។ សោ ឯវមាហ – “កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន ចីវរេន! ឯតំ សារុប្បំ, យំ សមណោ សុសានា វា សង្ការកូដា វា បាបណិកា វា នន្តកានិ ឧច្ចិនិត្វា សង្ឃាដឹ ករិត្វា ធារេយ្យ។ កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន បិណ្ឌបាតេន! ឯតំ សារុប្បំ, យំ សមណោ ឧញ្ឆាចរិយាយ បិណ្ឌិយាលោបេន ជីវិតំ កប្បេយ្យ ។ កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន សេនាសនេន! ឯតំ សារុប្បំ, យំ សមណោ រុក្ខមូលិកោ វា អស្ស សោសានិកោ វា អព្ភោកាសិកោ វា។ កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេន! ឯតំ សារុប្បំ, យំ សមណោ បូតិមុត្តេន ហរិតកីខណ្ឌេន ឱសធំ ករេយ្យា”តិ តទុបាទាយ លូខំ ចីវរំ ធារេតិ, លូខំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជតិ, លូខំ សេនាសនំ បដិសេវតិ, លូខំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បដិសេវតិ។ តមេនំ គហបតិកា ឯវំ ជានន្តិ – “អយំ សមណោ អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ បវិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ អារទ្ធវីរិយោ ធុតវាទោ”តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ និមន្តេន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេហិ ។ សោ ឯវមាហ – “តិណ្ណំ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ, សទ្ធាយ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ, ទេយ្យធម្មស្ស សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ, ទក្ខិណេយ្យានំ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ។ តុម្ហាកញ្ចេវាយំ សទ្ធា អត្ថិ, ទេយ្យធម្មោ ច សំវិជ្ជតិ, អហញ្ច បដិគ្គាហកោ។ សចេ អហំ ន បដិគ្គហេស្សាមិ , ឯវំ តុម្ហេ បុញ្ញេន បរិពាហិរា [បដិពាហិរា (ក.)] ភវិស្សថ, ន មយ្ហំ ឥមិនា អត្ថោ, អបិ ច តុម្ហាកំយេវ អនុកម្បាយ បដិគ្គណ្ហាមី”តិ។ តទុបាទាយ ពហុម្បិ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហាតិ [បដិគណ្ហតិ (សី.)], ពហុម្បិ បិណ្ឌបាតំ បដិគ្គណ្ហាតិ, ពហុម្បិ សេនាសនំ បដិគ្គណ្ហាតិ, ពហុម្បិ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បដិគ្គណ្ហាតិ។ យា ឯវរូបា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ – ឥទំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។

កតមំ ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធេកច្ចោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ សម្ភាវនាធិប្បាយោ, “ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី”តិ គមនំ សណ្ឋបេតិ, ឋានំ សណ្ឋបេតិ, និសជ្ជំ សណ្ឋបេតិ, សយនំ សណ្ឋបេតិ, បណិធាយ គច្ឆតិ, បណិធាយ តិដ្ឋតិ, បណិធាយ និសីទតិ, បណិធាយ សេយ្យំ កប្បេតិ, សមាហិតោ វិយ គច្ឆតិ, សមាហិតោ វិយ តិដ្ឋតិ, សមាហិតោ វិយ និសីទតិ, សមាហិតោ វិយ សេយ្យំ កប្បេតិ, អាបាថកជ្ឈាយីវ ហោតិ។ យា ឯវរូបា ឥរិយាបថស្ស អាឋបនា ឋបនា សណ្ឋបនា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ – ឥទំ ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។

កតមំ សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធេកច្ចោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ សម្ភាវនាធិប្បាយោ “ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី”តិ, អរិយធម្មសន្និស្សិតំ វាចំ ភាសតិ។ “យោ ឯវរូបំ ចីវរំ ធារេតិ សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ; “យោ ឯវរូបំ បត្តំ ធារេតិ… លោហថាលកំ ធារេតិ… ធម្មករណំ [ធម្មករកំ (សី. ស្យា.) អភិធានប្បទីបិកាភិនវនិស្សយំ ឱលោកេតព្ពំ] ធារេតិ… បរិស្សាវនំ ធារេតិ… កុញ្ចិកំ ធារេតិ… ឧបាហនំ ធារេតិ… កាយពន្ធនំ ធារេតិ… អាយោគំ ធារេតិ, សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ; “យស្ស ឯវរូបោ ឧបជ្ឈាយោ សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ; “យស្ស ឯវរូបោ អាចរិយោ… ឯវរូបា សមានុបជ្ឈាយកា… សមានាចរិយកា… មិត្តា… សន្ទិដ្ឋា… សម្ភត្តា… សហាយា, សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ; “យោ ឯវរូបេ វិហារេ វសតិ, សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ; “យោ ឯវរូបេ អឌ្ឍយោគេ វសតិ… បាសាទេ វសតិ… ហម្មិយេ វសតិ… គុហាយំ វសតិ… លេណេ វសតិ… កុដិយា វសតិ… កូដាគារេ វសតិ… អដ្ដេ វសតិ … មាឡេ វសតិ… ឧទ្ទណ្ឌេ វសតិ… ឧបដ្ឋានសាលាយំ វសតិ… មណ្ឌបេ វសតិ… រុក្ខមូលេ វសតិ, សោ សមណោ មហេសក្ខោ”តិ ភណតិ។

អថ វា កោរជិកកោរជិកោ, ភាកុដិកភាកុដិកោ, កុហកកុហកោ, លបកលបកោ, មុខសម្ភាវិតោ “អយំ សមណោ ឥមាសំ ឯវរូបានំ វិហារសមាបត្តីនំ លាភី”តិ។ តាទិសំ គម្ភីរំ គូឡ្ហំ និបុណំ បដិច្ឆន្នំ លោកុត្តរំ សុញ្ញតាបដិសញ្ញុត្តំ កថំ កថេតិ។ យា ឯវរូបា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ – ឥទំ សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ឥមានិ តីណិ កុហនវត្ថូនិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិបស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ តស្មា ពុទ្ធោ អកុហោតិ – អកុហំ។

គណិមាគតន្តិ។ **គណី**តិ គណី ភគវា។ គណាចរិយោតិ គណី, គណស្ស សត្ថាតិ គណី, គណំ បរិហរតីតិ គណី, គណំ ឱវទតីតិ គណី, គណំ អនុសាសតីតិ គណី, វិសារទោ គណំ ឧបសង្កមតីតិ គណី, គណស្ស សុស្សូសតិ សោតំ ឱទហតិ អញ្ញា ចិត្តំ ឧបដ្ឋបេតីតិ គណី, គណំ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វា កុសលេ បតិដ្ឋាបេតីតិ គណី, ភិក្ខុគណស្ស គណី, ភិក្ខុនីគណស្ស គណី, ឧបាសកគណស្ស គណី, ឧបាសិកាគណស្ស គណី, រាជគណស្ស គណី, ខត្តិយគណស្ស

គណិ, ព្រាហ្មណគណស្ស គណិ, វេស្សគណស្ស គណិ, សុទ្ទគណស្ស គណិ, ព្រហ្មគណស្ស គណិ, ទេវគណស្ស គណិ, សង្ឃី [សំឃគណស្ស គណិ (សី.)] គណី គណាចរិយំ។ **អាគត**ន្តិ ឧបគតំ សមុបគតំ សមុបបន្នំ [សម្បត្តំ (ពហូសុ)] សង្គស្សនគរន្តិ – អកុឞំ គណិមាគតំ។

ពហូនមិធ ពទ្ធានន្តិ។ ពហូនំ ខត្តិយានំ ព្រាហ្មណានំ វេស្សានំ សុទ្ទានំ គហដ្ឋានំ បព្ពជិតានំ ទេវានំ មនុស្សានំ។ **ពទ្ធាន**ន្តិ ពទ្ធានំ ពទ្ធចរានំ បរិចារកានំ សិស្សានន្តិ – ពហូនមិធ ពទ្ធានំ។

អត្ថិ បញ្ហេន អាគមន្តិ។ បញ្ហេន អត្ថិកោ អាគតោម្ហិ [អត្ថិកាម្ហ អាគតា (សី. ក.) ឯវមីទិសេសុ ទ្វីសុ បទេសុបិ ពហុវចនេន], បញ្ហំ បុច្ឆិតុកាមោ អាគតោម្ហិ, បញ្ហំ សោតុកាមោ អាគតោម្ហីតិ។ ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។ អថ វា បញ្ហត្ថិកានំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុកាមានំ បញ្ហំ សោតុកាមានំ អាគមនំ អភិក្កមនំ ឧបសង្កមនំ បយិរុបាសនំ [បយិរុបាសនា (ស្យា. ក.)] សិយា អត្ថីតិ។ ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។ អថ វា បញ្ហាគមោ តុយ្ហំ អត្ថិ, ត្វម្បិ បហុ [តមានិ តីណិ បទានិ នត្ថិ ស្យា. បោត្ថកេ], ត្វមសិ អលមត្តោ មយា បុច្ឆិតំ កថេតុំ វិសជ្ជេតុំ "វហស្សេតំ ភារ"ន្តិ។ ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។

តេនាហ ថេរោ សារិបុត្តោ –

> "តំ ពុទ្ធំ អសិតំ តាទឹ, អកុហំ គណិមាគតំ;
> ពហូនមិធ ពទ្ធានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគម"ន្តិ។

១៨៧. ភិក្ខុនោ វិជិគុច្ឆតោ, ភជតោ រិត្តមាសនំ;
រុក្ខមូលំ សុសានំ វា, បព្ពតានំ គុហាសុ វា។

ភិក្ខុនោ វិជិគុច្ឆតោតិ។ **ភិក្ខុនោ**តិ បុថុជ្ជនកល្យាណស្ស វា ភិក្ខុនោ សេក្ខស្ស វា ភិក្ខុនោ។ **វិជិគុច្ឆតោ**តិ ជាតិយា វិជិគុច្ឆតោ, ជរាយ... ព្យាធិនា... មរណេន... សោកេហិ... បរិទេវេហិ... ទុក្ខេហិ... ទោមនស្សេហិ... ឧបាយាសេហិ វិជិគុច្ឆតោ, នេរយិកេន ទុក្ខេន... តិរច្ឆានយោនិកេន ទុក្ខេន... បេត្តិវិសយិកេន ទុក្ខេន... មានុសិកេន [មានុសកេន (សី. ស្យា.) មហានិ. ១៧១] ទុក្ខេន... គព្ភោក្កន្តិមូលកេន ទុក្ខេន... គព្ភដ្ឋិតិមូលកេន ទុក្ខេន... គព្ភវុដ្ឋានមូលកេន ទុក្ខេន... ជាតស្សូបនិពន្ធកេន ទុក្ខេន... ជាតស្ស បរាធេយ្យកេន ទុក្ខេន... អត្តូបក្កមេន ទុក្ខេន... បរូបក្កមេន ទុក្ខេន... ទុក្ខទុក្ខេន... សង្ខារទុក្ខេន ... វិបរិណាមទុក្ខេន... ចក្ខុរោគេន ទុក្ខេន... សោតរោគេន ទុក្ខេន... ឃានរោគេន ទុក្ខេន... ជិវ្ហារោគេន ទុក្ខេន... កាយរោគេន ទុក្ខេន... សីសរោគេន ទុក្ខេន... កណ្ណរោគេន ទុក្ខេន... មុខរោគេន ទុក្ខេន... ទន្តរោគេន ទុក្ខេន... កាសេន... សាសេន... បិនាសេន... ឌាហេន... ជរេន... កុច្ឆិរោគេន... មុច្ឆាយ... បក្ខន្ទិកាយ... សូលាយ... វិសូចិកាយ... កុដ្ឋេន... គណ្ឌេន... កិលាសេន... សោសេន... អបមារេន... ទទ្ទុយា... កណ្ឌុយា... កច្ឆុយា... រខសាយ... វិតច្ឆិកាយ... លោហិតេន... បិត្តេន... មធុមេហេន... អំសាយ... បិឡកាយ... ភគន្ទលេន... បិត្តសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សេម្ហសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... វាតសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សន្និបាតិកេន អាពាធេន... ឧតុបរិណាមជេន អាពាធេន... វិសមបរិហារជេន អាពាធេន... ឱបក្កមិកេន អាពាធេន... កម្មវិបាកជេន អាពាធេន... សីតេន... ឧណ្ហេន... ជិឃច្ឆាយ... បិបាសាយ... ឧច្ចារេន ... បស្សាវេន... ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេន ទុក្ខេន... មាតុមរណេន ទុក្ខេន... បិតុមរណេន ទុក្ខេន... ភាតុមរណេន... ភគិនិមរណេន... បុត្តមរណេន ... ធីតុមរណេន... ញាតិព្យសនេន... ភោគព្យសនេន... រោគព្យសនេន... សីលព្យសនេន... ទិដ្ឋិព្យសនេន ទុក្ខេន វិជិគុច្ឆតោ អដ្ដីយតោ ហរាយតោ ជិគុច្ឆតោតិ – ភិក្ខុនោ វិជិគុច្ឆតោ។

ភជតោ រិត្តមាសនន្តិ។ **អាសន**ំ វុច្ចតិ យត្ថ និសីទតិ – មញ្ចោ បីឋំ ភិសិ តដ្ដិកា ចម្មខណ្ឌោ តិណសន្ថារោ បណ្ណសន្ថារោ បលាលសន្ថារោ [បលាសសន្ថារោ (សី. ស្យា.)]។ តំ អាសនំ អសប្បាយរូបទស្សនេន រិត្តំ វិវិត្តំ បវិវិត្តំ , អសប្បាយសទ្ទស្សវនេន រិត្តំ វិវិត្តំ បវិវិត្តំ, អសប្បាយេហិ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ រិត្តំ វិវិត្តំ បវិវិត្តំ។ តំ បវិវិត្តំ អាសនំ ភជតោ សម្ភជតោ សេវតោ និសេវតោ សំសេវតោ បដិសេវតោតិ – ភជតោ រិត្តមាសនំ។

រុក្ខមូលំ សុសានំ វាតិ។ រុក្ខមូលំយេវ រុក្ខមូលំ, សុសានំយេវ សុសានន្តិ – រុក្ខមូលំ សុសានំ វា។ **បព្ពតានំ គុហាសុ វា**តិ។ បព្ពតាយេវ បព្ពតា, កន្ទរាយេវ កន្ទរា, គិរិគុហាយេវ គិរិគុហា។ បព្ពតន្តរិកាយោ វុច្ចន្តិ បព្ពតបព្ភារាតិ – បព្ពតានំ គុហាសុ វា។

តេនាហ ថេរោ សារិបុត្តោ –

“ភិក្ខុនោ វិជិគុច្ឆតោ, ភជតោ រិត្តមាសនំ;
រុក្ខមូលំ សុសានំ វា, បព្ពតានំ គុហាសុ វា”តិ។

១៨៤. **ឧច្ចាវចេសុ សយនេសុ, កិវន្តោ** [គីវន្តោ (ស្យា.) មោគ្គល្លានព្យាករណំ ឱលោកេតព្ពំ] **តត្ថ ភេរវា;**
យេ ហិ ភិក្ខុ ន វេធេយ្យ, និគ្ឃោសេ សយនាសនេ។

ឧច្ចាវចេសុ សយនេសូតិ។ **ឧច្ចាវចេសូ**តិ ឧច្ចាវចេសុ ហីនប្បណីតេសុ ឆេកបាបកេសុ។ សយនំ វុច្ចតិ សេនាសនំ វិហារោ អឌ្ឍយោគោ បាសាទោ ហម្មិយំ គុហាតិ – ឧច្ចាវចេសុ សយនេសុ។ **កិវន្តោ តត្ថ ភេរវា**តិ។ **កិវន្តោ**តិ កិវន្តោ [កុវន្តោ (សី.), គីវន្តោ (ស្យា.)] កូជន្តោ នទន្តោ សទ្ទំ ករោន្តោ។ អថ វា **កិវន្តោ**តិ កតិ កិត្តកា កីវតកា កីវពហុកា តេ។ **ភេរវា**តិ សីហា ព្យគ្ឃា ទីបី អច្ឆា តរច្ឆា កោកា មហឹសា ហត្ថី អហិ វិច្ឆិកា សតបទី, ចោរា វា អស្សុ មានវា វា កតកម្មា វា អកតកម្មា វាតិ – កិវន្តោ តត្ថ ភេរវា។

យេ ហិ ភិក្ខុ ន វេធេយ្យាតិ។ **យេ ហី**តិ យេ ហិ ភេរវេ បស្សិត្វា វា សុណិត្វា វា ន វេធេយ្យ នប្បវេធេយ្យ ន សម្បវេធេយ្យ ន តសេយ្យ ន ឧត្តសេយ្យ ន បរិត្តសេយ្យ ន ភាយេយ្យ ន សន្តាសំ អាបជ្ជេយ្យ, អភីរូ អស្ស អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី, បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោ វិហរេយ្យាតិ – យេ ហិ ភិក្ខុ ន វេធេយ្យ។

និគ្ឃោសេ សយនាសនេតិ។ អប្បសទ្ទេ អប្បនិគ្ឃោសេ វិជនវាតេ មនុស្សរាហស្សេយ្យកេ បដិសល្លានសារុប្បេ សេនាសនេតិ – និគ្ឃោសេ សយនាសនេ។

តេនាហ ថេរោ សារិបុត្តោ –

“ឧច្ចាវចេសុ សយនេសុ, កិវន្តោ តត្ថ ភេរវា;
យេ ហិ ភិក្ខុ ន វេធេយ្យ, និគ្ឃោសេ សយនាសនេ”តិ។

១៨៥. **កតិ បរិស្សយា លោកេ, គច្ឆតោ អគតំ ទិសំ;**
យេ ភិក្ខុ អភិសម្ភវេ, បន្តម្ហិ សយនាសនេ។

កតិ បរិស្សយា លោកេតិ។ **កតី**តិ កតិ កិត្តកា កីវតកា កីវពហុកា។ **បរិស្សយា**តិ ទ្វេ បរិស្សយា – បាកដបរិស្សយា ច បដិច្ឆន្នបរិស្សយា ច។ កតមេ បាកដបរិស្សយា? សីហា ព្យគ្ឃា ទីបី អច្ឆា តរច្ឆា កោកា មហឹសា ហត្ថី អហិ វិច្ឆិកា សតបទី, ចោរា វា អស្សុ មានវា វា កតកម្មា វា អកតកម្មា វា, ចក្ខុរោគោ សោតរោគោ ឃានរោគោ ជិវ្ហារោគោ កាយរោគោ សីសរោគោ កណ្ណរោគោ មុខរោគោ ទន្តរោគោ កាសោ សាសោ បិនាសោ ឌាហោ ជរោ កុច្ឆិរោគោ មុច្ឆា បក្ខន្ទិកា សូលា វិសូចិកា កុដ្ឋំ គណ្ឌោ កិលាសោ សោសោ អបមារោ ទទ្ទុ កណ្ឌុ កច្ឆុ រខសា វិតច្ឆិកា លោហិតំ បិត្តំ មធុមេហោ អំសា បិឡកា ភគន្ទលា, បិត្តសមុដ្ឋានា អាពាធា…បេ…. សីតំ ឧណ្ហំ ជិឃច្ឆា បិបាសា ឧច្ចារោ បស្សាវោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សា – ឥមេ វុច្ចន្តិ បាកដបរិស្សយា។

កតមេ បដិច្ឆន្នបរិស្សយា? កាយទុច្ចរិតំ វចីទុច្ចរិតំ មនោទុច្ចរិតំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ ព្យាបាទនីវរណំ ថិនមិទ្ធនីវរណំ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណំ វិចិកិច្ឆានីវរណំ រាគោ ទោសោ មោហោ កោធោ ឧបនាហោ មក្ខោ បឡាសោ ឥស្សា មច្ឆរិយំ មាយា សាឋេយ្យំ ថម្ភោ សារម្ភោ មានោ អតិមានោ មទោ បមាទោ, សព្ពេ កិលេសា សព្ពេ ទុច្ចរិតា សព្ពេ ទរថា សព្ពេ បរិឡាហា សព្ពេ សន្តាបា សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា – ឥមេ វុច្ចន្តិ បដិច្ឆន្នបរិស្សយា។

បរិស្សយាតិ កេនដ្ឋេន បរិស្សយា? បរិសហន្តីតិ បរិស្សយា, បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ បរិស្សយា, តត្រាសយាតិ បរិស្សយា។

កថំ បរិសហន្តីតិ បរិស្សយា? តេ បរិស្សយា តំ បុគ្គលំ សហន្តិ បរិសហន្តិ អភិភវន្តិ អជ្ឈោត្ថរន្តិ បរិយាទិយន្តិ មទ្ទន្តិ។ ឯវំ បរិសហន្តីតិ – បរិស្សយា។

កថំ បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ បរិស្សយា? តេ បរិស្សយា កុសលានំ ធម្មានំ អន្តរាយាយ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ។ កតមេសំ កុសលានំ ធម្មានំ? សម្មាបដិបទាយ អនុលោមបដិបទាយ អបច្ចនីកបដិបទាយ អវិរុទ្ធបដិបទាយ អន្វត្ថបដិបទាយ ធម្មានុធម្មបដិបទាយ សីលេសុ បរិបូរការិតាយ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតាយ ភោជនេ មត្តញ្ញុតាយ ជាគរិយានុយោគស្ស សតិសម្បជញ្ញស្ស ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ភាវនានុយោគស្ស ចតុន្នំ សម្មប្ប

ធានានំ ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ បញ្ចន្នំ ពលានំ សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស ភាវនានុយោគស្ស – ឥមេសំ កុសលានំ ធម្មានំ អន្តរាយាយ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ។ ឯវំ បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ – បរិស្សយា។

កថំ តត្រាសយាតិ បរិស្សយា? តត្ថេតេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ អត្តភាវសន្និស្សយា។ យថា ពិលេ ពិលាសយា បាណា សយន្តិ, ទកេ ទកាសយា បាណា សយន្តិ, វនេ វនាសយា បាណា សយន្តិ, រុក្ខេ រុក្ខាសយា បាណា សយន្តិ; ឯវមេវ តត្ថេតេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ អត្តភាវសន្និស្សយាតិ។ ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“សាន្តេវាសិកោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាន្តេវាសិកោ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សរសង្កប្បា សញ្ញោជនិយា, ត្យស្ស អន្តោ វសន្តិ អន្វាស្សវន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាន្តេវាសិកោតិ វុច្ចតិ។ តេ នំ សមុទាចរន្តិ, សមុទាចរន្តិ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាចរិយកោតិ វុច្ចតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា…បេ.… ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា… ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា… កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា… មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ឧប្បជ្ជន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សរសង្កប្បា សញ្ញោជនិយា, ត្យស្ស អន្តោ វសន្តិ អន្វាស្សវន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាន្តេវាសិកោតិ វុច្ចតិ។ តេ នំ សមុទាចរន្តិ, សមុទាចរន្តិ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាចរិយកោតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាន្តេវាសិកោ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតី”តិ។ ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“តយោមេ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលា អន្តរាអមិត្តា អន្តរាសបត្តា អន្តរាវធកា អន្តរាបច្ចត្ថិកា។ កតមេ តយោ? លោភោ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលោ អន្តរាអមិត្តោ អន្តរាសបត្តោ អន្តរាវធកោ អន្តរាបច្ចត្ថិកោ, ទោសោ, ភិក្ខវេ… បេ.… មោហោ , ភិក្ខវេ, អន្តរាមលោ អន្តរាអមិត្តោ អន្តរាសបត្តោ អន្តរាវធកោ អន្តរាបច្ចត្ថិកោ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, តយោ អន្តរាមលា អន្តរាអមិត្តា អន្តរាសបត្តា អន្តរាវធកា អន្តរាបច្ចត្ថិកា”។

“អនត្ថជននោ លោភោ, លោភោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

“លុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, លុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធន្តមំ [អន្ធតមំ (ស្យា. ក.) មហានិ. ១៥៦; ឥតិវុ. ៨៨] តទា ហោតិ, យំ លោភោ សហតេ នរំ។

“អនត្ថជននោ ទោសោ, ទោសោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

“កុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, កុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធន្តមំ តទា ហោតិ, យំ ទោសោ សហតេ នរំ។

“អនត្ថជននោ មោហោ, មោហោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

“មូឡ្ហោ អត្ថំ ន ជានាតិ, មូឡ្ហោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធន្តមំ តទា ហោតិ, យំ មោហោ សហតេ នរ”ន្តិ។

ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“តយោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មា អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជន្តិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។ កតមេ តយោ ? លោភោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មោ អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ អហិតាយ ទុក្ខាយ

អផាសុវិហារាយ; ទោសោ ខោ , មហារាជ…បេ… មោហោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មោ អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។ តយោ ខោ, មហារាជ, តយោ បុរិសស្ស ធម្មា អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជន្តិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយា”តិ។

“លោភោ ទោសោ ច មោហោ ច, បុរិសំ បាបចេតសំ;
ហិំសន្តិ អត្តសម្ភូតា, តចសារំវ សម្ផល”ន្តិ។

ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“រាគោ ច ទោសោ ច ឥតោនិទានា, អរតី រតី លោមហំសោ ឥតោជា;
ឥតោ សមុដ្ឋាយ មនោវិតក្កា, កុមារកា ធង្កមិវោស្សជន្តី”តិ។

ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។ **លោកេ**តិ មនុស្សលោកេតិ – កតិ បរិស្សយា លោកេ។

គច្ឆតោ អគតំ ទិសន្តិ។ អគតា ទិសា វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ អគតបុព្ពា សា ទិសា ន សា ទិសា គតបុព្ពា ឥមិនា ទីឃេន អទ្ធុនា។

“សមតិត្តិកំ អនវសេសំ, តេលបត្តំ យថា បរិហរេយ្យ;
ឯវំ សចិត្តមនុរក្ខេ, បត្ថយានោ [បត្ថយមានោ (ស្យា.)] ទិសំ អគតបុព្ពំ”។

អគតបុព្ពំ ទិសំ វជតោ គច្ឆតោ អភិក្កមតោតិ – គច្ឆតោ អគតំ ទិសំ។

យេ ភិក្ខុ អភិសម្ភវេតិ។ **យេ**តិ យេ បរិស្សយេ អភិសម្ភវេយ្យ អភិភវេយ្យ អជ្ឈោត្ថរេយ្យ បរិយាទិយេយ្យ មទ្ទេយ្យាតិ – យេ ភិក្ខុ អភិសម្ភវេ។

បន្តម្ហិ សយនាសនេតិ។ អន្តេ បន្តេ បរិយន្តេ សេលន្តេ វា វនន្តេ វា នទន្តេ វា ឧទកន្តេ វា យត្ថ ន កសីយតិ ន វបីយតិ, ជនន្តំ អតិក្កមិត្វា មនុស្សានំ អនុបចារេ សេនាសនេតិ – បន្តម្ហិ សយនាសនេ។

តេនាហ ថេរោ សារិបុត្តោ –

“កតិ បរិស្សយា លោកេ, គច្ឆតោ អគតំ ទិសំ;
យេ ភិក្ខុ អភិសម្ភវេ, បន្តម្ហិ សយនាសនេ”តិ។

១៩៦. **ក្យាស្ស ព្យប្បថយោ អស្សុ, ក្យាស្សស្សុ ឥធ គោចរា;**
កានិ សីលព្ពតានាស្សុ, បហិតត្តស្ស ភិក្ខុនោ។

ក្យាស្ស ព្យប្បថយោ អស្សុតិ។ កីទិសេន ព្យប្បថេន សមន្នាគតោ អស្ស កីសណ្ឋិតេន កីបការេន កីបដិភាគេនាតិ វចីបារិសុទ្ធឹ បុច្ឆតិ។ កតមា វចីបារិសុទ្ធិ? ឥធ ភិក្ខុ មុសាវាទំ បហាយ មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ សច្ចវាទី សច្ចសន្ធោ ថេតោ បច្ចយិកោ អវិសំវាទកោ លោកស្ស។ បិសុណំ វាចំ បហាយ បិសុណាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ, ឥតោ សុត្វា ន អមុត្រ អក្ខាតា ឥមេសំ ភេទាយ, អមុត្រ វា សុត្វា ន ឥមេសំ អក្ខាតា អមូសំ ភេទាយ, ឥតិ ភិន្នានំ វា សន្ធាតា, សហិតានំ វា អនុប្បទាតា សមគ្គារាមោ សមគ្គរតោ សមគ្គនន្ទី សមគ្គករណី វាចំ ភាសិតា ហោតិ។ ផរុសំ វាចំ បហាយ ផរុសាយ វាចាយ បដិវិរតោ ហោតិ; យា សា វាចា នេលា កណ្ណសុខា បេមនីយា ហទយង្គមា បោរី ពហុជនកន្តា ពហុជនមនាបា តថារូបឹ វាចំ ភាសិតា ហោតិ។ សម្ផប្បលាបំ បហាយ សម្ផប្បលាបា បដិវិរតោ ហោតិ កាលវាទី ភូតវាទី អត្ថវាទី ធម្មវាទី វិនយវាទី, និធានវតឹ វាចំ ភាសិតា ហោតិ កាលេន សាបទេសំ បរិយន្តវតឹ អត្ថសំហិតំ។ ចតូហិ វចីសុចរិតេហិ សមន្នាគតោ ចតុទោសាបគតំ វាចំ ភាសតិ, ពាត្តឹសាយ តិរច្ឆានកថាយ អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតិ។ ទស កថាវត្ថូនិ កថេតិ, សេយ្យថិទំ – អប្បិច្ឆកថំ សន្តុដ្ឋិកថំ បវិវេកកថំ អសំសគ្គកថំ វីរិយារម្ភកថំ សីលកថំ សមាធិកថំ បញ្ញាកថំ វិមុត្តិកថំ វិមុត្តិញាណទស្សនកថំ សតិបដ្ឋានកថំ

សម្មប្បធានកថំ ឥទ្ធិបាទកថំ ឥន្ទ្រិយកថំ ពលកថំ ពោជ្ឈង្គកថំ មគ្គកថំ ផលកថំ និព្ពានកថំ កថេតិ ។ វាចាយ យតោ យត្តោ បដិយត្តោ គុត្តោ គោបិតោ រក្ខិតោ សំវុតោ – អយំ វចីបារិសុទ្ធិ។ ឯទិសាយ វចីបារិសុទ្ធិយា សមន្នាគតោ អស្សាតិ – ក្យាស្ស ព្យប្បថយោ អស្សុ។

ក្យាស្សស្សុ ឥធ គោចរាតិ។ កីទិសេន គោចរេន សមន្នាគតោ អស្ស កីសណ្ឋិតេន កីបការេន កីបដិភាគេនាតិ គោចរំ បុច្ឆតិ។ អត្ថិ គោចរោ, អត្ថិ អគោចរោ។

កតមោ អគោចរោ? ឥធេកច្ចោ វេសិយាគោចរោ វា ហោតិ, វិធវាគោចរោ វា ហោតិ, ថុល្លកុមារិគោចរោ [ថូលកុមារិគោចរោ (ស្យា. ក.)] វា ហោតិ, បណ្ឌកគោចរោ វា ហោតិ, ភិក្ខុនិគោចរោ វា ហោតិ, បានាគារគោចរោ វា ហោតិ, សំសដ្ឋោ វិហរតិ រាជូហិ រាជមហាមត្តេហិ តិត្ថិយេហិ តិត្ថិយសាវកេហិ អននុលោមិកេន សំសគ្គេន។ យានិ វា បន តានិ កុលានិ អស្សទ្ធានិ អប្បសន្នានិ អនោបានភូតានិ អក្កោសកបរិភាសកានិ អនត្ថកាមានិ អហិតកាមានិ អផាសុកាមានិ អយោគក្ខេមកាមានិ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីនំ ឧបាសកានំ ឧបាសិកានំ, តថារូបានិ កុលានិ សេវតិ ភជតិ បយិរុបាសតិ – អយំ វុច្ចតិ អគោចរោ។

អថ វា អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វីថិំ បដិបន្នោ អសំវុតោ គច្ឆតិ, ហត្ថិំ ឱលោកេន្តោ, អស្សំ ឱលោកេន្តោ, រថំ ឱលោកេន្តោ, បត្តិំ ឱលោកេន្តោ, ឥត្ថិយោ ឱលោកេន្តោ, បុរិសេ ឱលោកេន្តោ, កុមារិកាយោ ឱលោកេន្តោ, កុមារកេ ឱលោកេន្តោ, អន្តរាបណំ ឱលោកេន្តោ, ឃរមុខានិ ឱលោកេន្តោ, ឧទ្ធំ ឱលោកេន្តោ [ឧល្លោកេន្តោ (សី. ក.) មហានិ. ១៥៧ នត្ថិ បាឋនានត្តំ], អធោ ឱលោកេន្តោ, ទិសាវិទិសំ វិបេក្ខមានោ គច្ឆតិ – អយម្បិ វុច្ចតិ អគោចរោ។

អថ វា ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា និមិត្តគ្គាហី ហោតិ អនុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ...បេ.... មនិន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈា ទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស ន សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, ន រក្ខតិ មនិន្ទ្រិយំ មនិន្ទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ – អយម្បិ វុច្ចតិ អគោចរោ។

យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធាទេយ្យានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា តេ ឯវរូបំ វិសូកទស្សនំ អនុយុត្តា វិហរន្តិ, សេយ្យថិទំ – នច្ចំ គីតំ វាទិតំ បេក្ខំ អក្ខានំ បាណិស្សរំ វេតាឡំ កុម្ភថូណំ សោភនកំ ចណ្ឌាលំ វំសំ ធោវនំ ហត្ថិយុទ្ធំ អស្សយុទ្ធំ មហិសយុទ្ធំ ឧសភយុទ្ធំ អជយុទ្ធំ មេណ្ឌយុទ្ធំ កុក្កុដយុទ្ធំ វដ្ដកយុទ្ធំ ទណ្ឌយុទ្ធំ មុដ្ឋិយុទ្ធំ និព្ពុទ្ធំ ឧយ្យោធិកំ ពលគ្គំ សេនាព្យូហំ អនីកទស្សនំ ឥតិ វា ឥតិ, ឯវរូបំ វិសូកទស្សនំ អនុយុត្តោ ហោតិ – អយម្បិ វុច្ចតិ អគោចរោ។

បញ្ចបិ កាមគុណា អគោចរា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “មា, ភិក្ខវេ, អគោចរេ ចរថ បរវិសយេ។ អគោចរេ, ភិក្ខវេ, ចរតំ បរវិសយេ លច្ឆតិ មារោ ឱតារំ, លច្ឆតិ មារោ អារម្មណំ។ កោ ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ អគោចរោ បរវិសយោ? យទិទំ បញ្ច កាមគុណា។ កតមេ បញ្ច? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា... ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា... ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា... កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ អគោចរោ បរវិសយោ” – អយម្បិ វុច្ចតិ អគោចរោ។

កតមោ គោចរោ? ឥធ ភិក្ខុ ន វេសិយាគោចរោ ហោតិ, ន វិធវាគោចរោ ហោតិ, ន ថុល្លកុមារិគោចរោ ហោតិ, ន បណ្ឌកគោចរោ ហោតិ, ន ភិក្ខុនីគោចរោ ហោតិ, ន បានាគារគោចរោ ហោតិ, អសំសដ្ឋោ វិហរតិ រាជូហិ រាជមហាមត្តេហិ តិត្ថិយេហិ តិត្ថិយសាវកេហិ អននុលោមិកេន សំសគ្គេន។ យានិ វា បន តានិ កុលានិ សទ្ធានិ បសន្នានិ ឱបានភូតានិ កាសាវបជ្ជោតានិ ឥសិវាតបដិវាតានិ អត្ថកាមានិ ហិតកាមានិ ផាសុកាមានិ យោគក្ខេមកាមានិ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីនំ ឧបាសកានំ ឧបាសិកានំ, តថារូបានិ កុលានិ សេវតិ ភជតិ បយិរុបាសតិ – អយម្បិ វុច្ចតិ គោចរោ។

អថ វា ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វីថិំ បដិបន្នោ សំវុតោ គច្ឆតិ, ន ហត្ថិំ ឱលោកេន្តោ, ន អស្សំ ឱលោកេន្តោ, ន រថំ ឱលោកេន្តោ, ន បត្តិំ ឱលោកេន្តោ...បេ.... ន ទិសាវិទិសំ វិបេក្ខមានោ គច្ឆតិ – អយម្បិ វុច្ចតិ គោចរោ។

អថ វា ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ...បេ.... មនិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ – អយម្បិ វុច្ចតិ គោចរោ។

យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធាទេយ្យានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា តេ ឯវរូបំ វិសូកទស្សនំ អននុយុត្តា វិហរន្តិ, សេយ្យថិទំ – នច្ចំ គីតំ វាទិតំ...បេ.... អនីកទស្សនំ ឥតិ វា ឥតិ, ឯវរូបា វិសូកទស្សនា បដិវិរតោ ហោតិ – អយម្បិ វុច្ចតិ គោចរោ។

ចត្តារោបិ សតិបដ្ឋានា គោចរោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “គោចរេ, ភិក្ខវេ, ចរថ សកេ បេត្តិកេ វិសយេ។ គោចរេ, ភិក្ខវេ, ចរតំ សកេ បេត្តិកេ វិសយេ ន លច្ឆតិ មារោ ឱតារំ, ន លច្ឆតិ មារោ អារម្មណំ។ កោ ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ គោចរោ សកោ បេត្តិកោ វិសយោ? យទិទំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា។ កតមេ ចត្តារោ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ, វេទនាសុ...បេ. ... ចិត្តេ...បេ.... ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ គោចរោ សកោ បេត្តិកោ វិសយោ – អយម្បិ វុច្ចតិ គោចរោ។ ឯទិសេន គោចរេន សមន្នាគតោ អស្សា”តិ – ក្យាស្សស្ស ឥធ គោចរា។

កានិ សីលព្ពតានាស្សូតិ។ កីទិសេន សីលព្ពតេន សមន្នាគតោ អស្ស កីសណ្ឋិតេន កីបការេន កីបដិភាគេនាតិ សីលព្ពតបារិសុទ្ធិំ បុច្ឆតិ។ កតមា សីលព្ពតបារិសុទ្ធិ? អត្ថិ សីលញ្ចេវ វតញ្ច, អត្ថិ វតំ ន សីលំ។ កតមំ សីលញ្ចេវ វតញ្ច? ឥធ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ។ យោ តត្ថ សញ្ញមោ សំវរោ អវីតិក្កមោ – ឥទំ សីលំ។ យំ សមាទានំ – តំ វតំ ។ សំវរដ្ឋេន សីលំ, សមាទានដ្ឋេន វតំ – ឥទំ វុច្ចតិ សីលញ្ចេវ វតញ្ច។

កតមំ វតំ ន សីលំ? អដ្ឋ ធុតង្គានិ – អារញ្ញិកង្គំ, បិណ្ឌបាតិកង្គំ, បំសុកូលិកង្គំ, តេចីវរិកង្គំ, សបទានចារិកង្គំ, ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គំ, នេសជ្ជិកង្គំ, យថាសន្ថតិកង្គំ – ឥទំ វុច្ចតិ វតំ ន សីលំ។ វីរិយសមាទានម្បិ វុច្ចតិ វតំ ន សីលំ។ កាមំ តចោ ច ន្ហារុ ច អដ្ឋិ ច អវសិស្សតុ, សរីរេ ឧបសុស្សតុ មំសលោហិតំ, យំ តំ បុរិសថាមេន បុរិសពលេន បុរិសវីរិយេន បុរិសបរក្កមេន បត្តព្ពំ ន តំ អបាបុណិត្វា វីរិយស្ស សណ្ឋានំ ភវិស្សតីតិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ ន សីលំ។

> “នាសិស្សំ ន បិវិស្សាមិ, វិហារតោ ន និក្ខមេ [ន និក្ខមី (ស្យា.) មហានិ. ១៧];
> នបិ បស្សំ និបាតេស្សំ, តណ្ហាសល្លេ អនូហតេ”តិ។

ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ ន សីលំ។ ន តាវាហំ ឥមំ បល្លង្កំ ភិន្ទិស្សាមិ យាវ មេ ន អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិស្សតីតិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។ ន តាវាហំ ឥមម្ហា អាសនា វុដ្ឋហិស្សាមិ... ន តាវាហំ ឥមម្ហា ចង្កមា ឱរោហិស្សាមិ... វិហារា និក្ខមិស្សាមិ... អឌ្ឍយោគា និក្ខមិស្សាមិ... បាសាទា និក្ខមិស្សាមិ... ហម្មិយា... គុហាយ... លេណា... កុដិយា... កូដាគារា... អដ្ដា... មាឡា... ឧទ្ទណ្ឌា... ឧបដ្ឋានសាលាយ... មណ្ឌបា... រុក្ខមូលា និក្ខមិស្សាមិ យាវ មេ ន អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិស្សតីតិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។ ឥមស្មិញ្ញេវ បុព្ពណ្ហសមយំ អរិយធម្មំ អាហរិស្សាមិ សមាហរិស្សាមិ អធិគច្ឆិស្សាមិ ផស្សយិស្សាមិ សច្ឆិករិស្សាមីតិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ។ ឥមស្មិញ្ញេវ មជ្ឈន្ហិកសមយំ... សាយន្ហសមយំ ... បុរេភត្តំ... បច្ឆាភត្តំ... បុរិមយាមំ... មជ្ឈិមយាមំ... បច្ឆិមយាមំ... កាឡេ... ជុណ្ហេ... វស្សេ... ហេមន្តេ... គិម្ហេ... បុរិមេ វយោខន្ធេ... មជ្ឈិមេ វយោខន្ធេ... បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ អរិយធម្មំ អាហរិស្សាមិ សមាហរិស្សាមិ អធិគច្ឆិស្សាមិ ផស្សយិស្សាមិ សច្ឆិករិស្សាមីតិ – ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវរូបម្បិ វីរិយសមាទានំ វុច្ចតិ វតំ, ន សីលំ – អយំ សីលព្ពតបារិសុទ្ធិ។ ឯទិសាយ [កីទិសាយ (សី.), ឦទិសាយ (ស្យា.)] សីលព្ពតបារិសុទ្ធិយា សមន្នាគតោ អស្សាតិ – កានិ សីលព្ពតានាស្សុ។

បហិតត្តស្ស ភិក្ខុនោតិ។ **បហិតត្តស្សា**តិ អារទ្ធវីរិយស្ស ថាមគតស្ស ទឡ្ហបរក្កមស្ស អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទស្ស អនិក្ខិត្តធុរស្ស កុសលេសុ ធម្មេសុ។ អថ វា បេសិតត្តស្ស យស្សត្ថាយ បេសិតោ អត្តត្ថេ ច ញាយេ ច លក្ខណេ ច ការណេ ច ឋានាឋានេ ច។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ បេសិតត្តស្ស, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ បេសិតត្តស្ស, “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ បេសិតត្តស្ស, “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ បេសិតត្តស្ស ...បេ.... “ជាតិបច្ចយា ជរាមរណ”ន្តិ បេសិតត្តស្ស, “អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធោ”តិ បេសិតត្តស្ស...បេ.... “ជាតិនិរោធា ជរាមរណនិរោធោ”តិ បេសិតត្តស្ស, “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ បេសិតត្តស្ស...បេ.... “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ បេសិតត្តស្ស, “ឥមេ អាសវា”តិ បេសិតត្តស្ស...បេ.... “អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ បេសិតត្តស្ស, “ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យា”តិ បេសិតត្តស្ស...បេ.... “ឥមេ ធម្មា សច្ឆិកាតព្ពា”តិ បេសិតត្តស្ស, ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច បេសិតត្តស្ស, បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ... ចតុន្នំ មហាភូតានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច បេសិតត្តស្ស,

“យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ, សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ បេសិតត្តស្ស។ **ភិក្ខុនោ**តិ បុថុជ្ជនកល្យាណកស្ស វា ភិក្ខុនោ សេក្ខស្ស វា ភិក្ខុនោតិ – បហិតត្តស្ស ភិក្ខុនោ។

តេនាហ ថេរោ សារិបុត្តោ –

“ក្យាស្ស ព្យប្បថយោ អស្សុ, ក្យាស្សស្សុ ឥធ គោចរា;
កានិ សីលព្ពតានាស្សុ, បហិតត្តស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។

១៩៧ **កំ សោ សិក្ខំ សមាទាយ, ឯកោទិ និបកោ សតោ;**
កម្មារោ រជតស្សេវ, និទ្ធមេ មលមត្តនោ។

កំ សោ សិក្ខំ សមាទាយាតិ កំ សោ សិក្ខំ អាទាយ សមាទាយ អាទិយិត្វា សមាទិយិត្វា គណ្ហិត្វា បរាមសិត្វា អភិនិវិសិត្វាតិ – កំ សោ សិក្ខំ សមាទាយ។

ឯកោទិ និបកោ សតោតិ។ **ឯកោទី**តិ ឯកគ្គចិត្តោ អវិក្ខិត្តចិត្តោ អវិសាហដមានសោ សមថោ សមាធិន្ទ្រិយំ សមាធិពលំ…បេ… សម្មាសមាធិ។ **និបកោ**តិ និបកោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, វេទនាសុ… បេ… ចិត្តេ…បេ… ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ។ សោ វុច្ចតិ សតោតិ – សតោ។ កំ សោ សិក្ខំ សមាទាយាតិ អធិសីលសិក្ខំ បុច្ឆតិ។ **ឯកោទី**តិ អធិចិត្តសិក្ខំ បុច្ឆតិ។ **និបកោ**តិ អធិបញ្ញាសិក្ខំ បុច្ឆតិ។ **សតោ**តិ បារិសុទ្ធី បុច្ឆតីតិ – កំ សោ សិក្ខំ សមាទាយ, ឯកោទិ និបកោ សតោ។

កម្មារោ រជតស្សេវ, និទ្ធមេ មលមត្តនោតិ។ កម្មារោ វុច្ចតិ សុវណ្ណការោ, រជតំ វុច្ចតិ ជាតរូបំ។ យថា សុវណ្ណការោ ជាតរូបស្ស ឱឡារិកម្បិ មលំ ធមតិ សន្ធមតិ និទ្ធមតិ, មជ្ឈិមកម្បិ មលំ ធមតិ សន្ធមតិ និទ្ធមតិ, សុខុមកម្បិ មលំ ធមតិ សន្ធមតិ និទ្ធមតិ; ឯវមេវ ភិក្ខុ អត្តនោ ឱឡារិកេបិ កិលេសេ ធមតិ សន្ធមតិ និទ្ធមតិ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តី ករោតិ អនភាវំ គមេតិ, មជ្ឈិមកេបិ កិលេសេ… សុខុមកេបិ កិលេសេ ធមតិ សន្ធមតិ និទ្ធមតិ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តី ករោតិ អនភាវំ គមេតិ។

អថ វា ភិក្ខុ អត្តនោ រាគមលំ ទោសមលំ មោហមលំ មានមលំ ទិដ្ឋិមលំ កិលេសមលំ ទុច្ចរិតមលំ អន្ធករណំ អចក្ខុករណំ អញ្ញាណករណំ បញ្ញានិរោធិកំ វិឃាតបក្ខិកំ អនិព្ពានសំវត្តនិកំ ធមតិ សន្ធមតិ និទ្ធមតិ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តី ករោតិ អនភាវំ គមេតិ។

អថ វា សម្មាទិដ្ឋិយា មិច្ឆាទិដ្ឋឹ ធមតិ សន្ធមតិ និទ្ធមតិ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តី ករោតិ អនភាវំ គមេតិ។ សម្មាសង្កប្បេន មិច្ឆាសង្កប្បំ…បេ… សម្មាវាចាយ មិច្ឆាវាចំ… សម្មាកម្មន្តេន មិច្ឆាកម្មន្តំ… សម្មាអាជីវេន មិច្ឆាអាជីវំ… សម្មាវាយាមេន មិច្ឆាវាយាមំ… សម្មាសតិយា មិច្ឆាសតឹ… សម្មាសមាធិនា មិច្ឆាសមាធឹ… សម្មាញាណេន មិច្ឆាញាណំ… សម្មាវិមុត្តិយា មិច្ឆាវិមុត្តឹ ធមតិ សន្ធមតិ និទ្ធមតិ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តី ករោតិ អនភាវំ គមេតិ។

អថ វា អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សព្ពេ កិលេសេ សព្ពេ ទុច្ចរិតេ សព្ពេ ទរថេ សព្ពេ បរិឡាហេ សព្ពេ សន្តាបេ សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេ ធមតិ សន្ធមតិ និទ្ធមតិ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តី ករោតិ អនភាវំ គមេតីតិ – កម្មារោ រជតស្សេវ និទ្ធមេ មលមត្តនោ។

តេនាហ ថេរោ សារិបុត្តោ –

“កំ សោ សិក្ខំ សមាទាយ, ឯកោទិ និបកោ សតោ;
កម្មារោ រជតស្សេវ, និទ្ធមេ មលមត្តនោ”តិ។

១៩៨ **វិជិគុច្ឆមានស្ស យទិទំ ផាសុ, [សារិបុត្តាតិ ភគវា]**
រិត្តាសនំ សយនំ សេវតោ វេ;
សម្ពោធិកាមស្ស យថានុធម្មំ, តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានំ។

វិជិគុច្ឆមានស្ស យទិទំ ផាសូតិ។ **វិជិគុច្ឆមានស្សា**តិ ជាតិយា វិជិគុច្ឆមានស្ស, ជរាយ… ព្យាធិនា… មរណេន… សោកេហិ … បរិទេវេហិ… ទុក្ខេហិ… ទោមនស្សេហិ… ឧបាយាសេហិ…បេ.… ទិដ្ឋិព្យសនេន ទុក្ខេន វិជិគុច្ឆមានស្ស អដ្ដីយមានស្ស [អដ្ដិយមានស្ស (ស្យា. ក.)] ហរាយមានស្សាតិ – វិជិគុច្ឆមានស្ស។ **យទិទំ ផាសូ**តិ យំ ផាសុវិហារំ តំ កថយិស្សាមិ។ កតមោ ផាសុវិហារោ? សម្មាបដិបទា អនុលោមបដិបទា អបច្ចនីកបដិបទា អវិរុទ្ធបដិបទា អន្វត្ថបដិបទា ធម្មានុធម្មបដិបទា សីលេសុ បរិបូរការិតា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ភោជនេ មត្តញ្ញុតា ជាគរិយានុយោគោ សតិសម្បជញ្ញំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនី ច បដិបទា – អយំ ផាសុវិហារោតិ – វិជិគុច្ឆមានស្ស យទិទំ ផាសុ។

សារិបុត្តាតិ ភគវាតិ។ តំ ថេរំ នាមេនាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ។ អបិ ច ភគ្គរាគោតិ ភគវា, ភគ្គទោសោតិ ភគវា, ភគ្គមោហោតិ ភគវា, ភគ្គមានោតិ ភគវា, ភគ្គទិដ្ឋីតិ ភគវា, ភគ្គកណ្ដកោតិ ភគវា, ភគ្គកិលេសោតិ ភគវា, ភជិ វិភជិ បវិភជិ [បដិភជិ (សី. ស្យា.) មហានិ. ៥០ នត្ថិ បាឋនានត្តំ] ធម្មរតនន្តិ ភគវា, ភវានំ អន្តករោតិ ភគវា, ភាវិតកាយោ ភាវិតសីលោ ភាវិតចិត្តោ ភាវិតបញ្ញោតិ ភគវា; ភជិ វា ភគវា អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានីតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អត្ថរសស្ស ធម្មរសស្ស វិមុត្តិរសស្ស អធិសីលស្ស អធិចិត្តស្ស អធិបញ្ញាយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ ឈានានំ ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានំ ចតុន្នំ អារុប្បសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ អដ្ឋន្នំ អភិភាយតនានំ នវន្នំ អនុបុព្ពវិហារសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ សញ្ញាភាវនានំ ទសន្នំ កសិណសមាបត្តីនំ អានាបានស្សតិសមាធិស្ស អសុភសមាបត្តិយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ បញ្ចន្នំ ពលានំ សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្សាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ តថាគតពលានំ ចតុន្នំ វេសារជ្ជានំ ចតុន្នំ បដិសម្ភិទានំ ឆន្នំ អភិញ្ញានំ ឆន្នំ ពុទ្ធធម្មានន្តិ ភគវា ; ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ, ន បិតរា កតំ, ន ភាតរា កតំ, ន ភគិនិយា កតំ, ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ, ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ, ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ, ន ទេវតាហិ កតំ; វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – សារិបុត្តាតិ ភគវា។

វិត្តាសនំ សយនំ សេវតោ វេតិ។ អាសនំ វុច្ចតិ យត្ថ និសីទតិ – មញ្ចោ បីឋំ ភិសិ តដ្ដិកា ចម្មខណ្ឌោ តិណសន្ថារោ បណ្ណសន្ថារោ បលាលសន្ថារោ។ សយនំ វុច្ចតិ សេនាសនំ វិហារោ អឌ្ឍយោគោ បាសាទោ ហម្មិយំ គុហា។ តំ សយនាសនំ អសប្បាយរូបទស្សនេន រិត្តំ វិវិត្តំ បវិវិត្តំ, អសប្បាយសទ្ទស្សវនេន…បេ.… អសប្បាយេហិ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ រិត្តំ វិវិត្តំ បវិវិត្តំ។ តំ សយនាសនំ សេវតោ និសេវតោ សំសេវតោ បដិសេវតោតិ – វិត្តាសនំ សយនំ សេវតោ វេ។

សម្ពោធិកាមស្ស យថានុធម្មន្តិ។ សម្ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ…បេ.… ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វីមំសា វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិ។ តំ សម្ពោធឹ ពុជ្ឈិតុកាមស្ស អនុពុជ្ឈិតុកាមស្ស បដិពុជ្ឈិតុកាមស្ស សម្ពុជ្ឈិតុកាមស្ស អធិគន្តុកាមស្ស ផស្សិតុកាមស្ស សច្ឆិកាតុកាមស្សាតិ – សម្ពោធិកាមស្ស។

យថានុធម្មន្តិ កតមេ ពោធិយា អនុធម្មា? សម្មាបដិបទា អនុលោមបដិបទា អបច្ចនីកបដិបទា អវិរុទ្ធបដិបទា អន្វត្ថបដិបទា ធម្មានុធម្មបដិបទា សីលេសុ បរិបូរការិតា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ភោជនេ មត្តញ្ញុតា ជាគរិយានុយោគោ សតិសម្បជញ្ញំ – ឥមេ វុច្ចន្តិ ពោធិយា អនុធម្មា។ អថ វា ចតុន្នំ មគ្គានំ បុព្ពភាគេ វិបស្សនា – ឥមេ វុច្ចន្តិ ពោធិយា អនុធម្មាតិ – សម្ពោធិកាមស្ស យថានុធម្មំ។

តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានន្តិ។ **ត**ន្តិ ពោធិយា អនុធម្មំ។ **បវក្ខាមី**តិ បវក្ខាមិ អាចិក្ខិស្សាមិ ទេសេស្សាមិ បញ្ញបេស្សាមិ បដ្ឋបេស្សាមិ វិវរិស្សាមិ វិភជិស្សាមិ ឧត្តានីករិស្សាមិ បកាសិស្សាមិ។ **យថា បជាន**ន្តិ យថា បជានំ យថា បជានន្តោ អាជានន្តោ វិជានន្តោ បដិវិជានន្តោ បដិវិជ្ឈន្តោ ន ឥតិហិតិហំ ន ឥតិកិរាយ ន បរម្បរាយ ន បិដកសម្បទាយ ន តក្កហេតុ ន នយហេតុ ន អាការបរិវិតក្កេន ន ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា សាមំ សយមភិញ្ញាតំ អត្តបច្ចក្ខំ ធម្មំ, តំ កថយិស្សាមីតិ – តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានំ។

តេនាហ ភគវា –

“វិជិគុច្ឆមានស្ស យទិទំ ផាសុ, [សារិបុត្តាតិ ភគវា]
រិត្តាសនំ សយនំ សេវតោ វេ;
សម្ពោធិកាមស្ស យថានុធម្មំ, តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជាន”ន្តិ។

១៩៨. បញ្ចន្នំ ធីរោ ភយានំ ន ភាយេ, ភិក្ខុ សតោ សបរិយន្តចារី;
ឌំសាធិបាតានំ សរីសបានំ [សិរិំសបានំ (សី. ក.)], **មនុស្សផស្សានំ ចតុប្បទានំ។**

បញ្ចន្នំ ធីរោ ភយានំ ន ភាយេតិ។ **ធីរោ**តិ ធីរោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ ធីរោ បញ្ចន្នំ ភយានំ ន ភាយេយ្យ ន តសេយ្យ ន សន្តសេយ្យ ន ឧត្តសេយ្យ ន បរិត្តសេយ្យ ន សន្តាសំ អាបជ្ជេយ្យ , អភីរូ អស្ស អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោ វិហរេយ្យាតិ – បញ្ចន្នំ ធីរោ ភយានំ ន ភាយេ។

ភិក្ខុ សតោ សបរិយន្តចារីតិ។ **ភិក្ខូ**តិ បុថុជ្ជនកល្យាណកោ វា ភិក្ខុ សេក្ខោ វា ភិក្ខុ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, វេទនាសុ…បេ.… ចិត្តេ… ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ – សោ វុច្ចតិ សតោ។ **សបរិយន្តចារី**តិ ចត្តារោ បរិយន្តា – សីលសំវរបរិយន្តោ, ឥន្ទ្រិយសំវរបរិយន្តោ, ភោជនេ មត្តញ្ញុតាបរិយន្តោ, ជាគរិយានុយោគបរិយន្តោ។

កតមោ សីលសំវរបរិយន្តោ? ឥធ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ, បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ, អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ ។ អន្តោបូតិភាវំ បច្ចវេក្ខមានោ អន្តោ សីលសំវរបរិយន្តេ ចរតិ, មរិយាទំ ន ភិន្ទតិ – អយំ សីលសំវរបរិយន្តោ។

កតមោ ឥន្ទ្រិយសំវរបរិយន្តោ? ឥធ ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ…បេ.… ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា… ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា… ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា… កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា… មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ មនិន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ មនិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ អាទិត្តបរិយាយំ បច្ចវេក្ខមានោ អន្តោ ឥន្ទ្រិយសំវរបរិយន្តេ ចរតិ, មរិយាទំ ន ភិន្ទតិ – អយំ ឥន្ទ្រិយសំវរបរិយន្តោ។

កតមោ ភោជនេ មត្តញ្ញុតាបរិយន្តោ? ឥធ ភិក្ខុ បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ នេវ ទវាយ ន មទាយ ន មណ្ឌនាយ ន វិភូសនាយ, យាវទេវ ឥមស្ស កាយស្ស ឋិតិយា យាបនាយ វិហិំសូបរតិយា ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ។ ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមិ, យាត្រា ច មេ ភវិស្សតិ អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ចាតិ។ អក្ខព្ភញ្ជនវណបដិច្ឆាទនបុត្តមំសូបមំ បច្ចវេក្ខមានោ អន្តោ ភោជនេ មត្តញ្ញុតាបរិយន្តេ ចរតិ, មរិយាទំ ន ភិន្ទតិ – អយំ ភោជនេ មត្តញ្ញុតាបរិយន្តោ។

កតមោ ជាគរិយានុយោគបរិយន្តោ? ឥធ ភិក្ខុ ទិវសំ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេតិ, រត្តិយា បឋមំ យាមំ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេតិ, រត្តិយា មជ្ឈិមំ យាមំ ទក្ខិណេន បស្សេន សីហសេយ្យំ កប្បេតិ បាទេ បាទំ អច្ចាធាយ សតោ សម្បជានោ ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិ ករិត្វា, រត្តិយា បច្ឆិមំ យាមំ បច្ចុដ្ឋាយ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេតិ។ ភទ្ទេករត្តវិហារំ [ភទ្ទេករត្តិវិហារំ (សី. ក.)] បច្ចវេក្ខមានោ អន្តោ ជាគរិយានុយោគបរិយន្តេ ចរតិ, មរិយាទំ ន ភិន្ទតិ – អយំ ជាគរិយានុយោគបរិយន្តោតិ – ភិក្ខុ សតោ សបរិយន្តចារី។

ឌំសាធិបាតានំ សរីសបានន្តិ។ ឌំសា វុច្ចន្តិ បិង្គលមក្ខិកាយោ។ អធិបាតកា វុច្ចន្តិ សព្ពាបិ មក្ខិកាយោ។ កីការណា អធិបាតកា វុច្ចន្តិ សព្ពាបិ មក្ខិកាយោ? តា ឧប្បតិត្វា ឧប្បតិត្វា ខាទន្តិ; តំការណា អធិបាតកា វុច្ចន្តិ សព្ពាបិ មក្ខិកាយោ។ សរីសបា វុច្ចន្តិ អហីតិ – ឌំសាធិបាតានំ សរីសបានំ។

មនុស្សផស្សានំ ចតុប្បទានន្តិ។ មនុស្សផស្សា វុច្ចន្តិ ចោរា វា អស្សុ មានវា វា កតកម្មា វា អកតកម្មា វា។ តេ ភិក្ខុំ បញ្ហំ វា បុច្ឆេយ្យុំ វាទំ វា អារោបេយ្យុំ អក្កោសេយ្យុំ បរិភាសេយ្យុំ រោសេយ្យុំ វិរោសេយ្យុំ ហឹសេយ្យុំ វិហឹសេយ្យុំ ហេឋេយ្យុំ វិហេឋេយ្យុំ ឃាតេយ្យុំ ឧបឃាតេយ្យុំ ឧបឃាតំ វា ករេយ្យុំ។ យោ កោចិ មនុស្សតោ ឧបឃាតោ – មនុស្សផស្សោ។ **ចតុប្បទាន**ន្តិ សីហា ព្យគ្ឃា ទីបិ អច្ឆា តរច្ឆា កោកា មហឹសា ហត្ថី។ តេ ភិក្ខុំ មទ្ទេយ្យុំ ខាទេយ្យុំ ហឹសេយ្យុំ វិហឹសេយ្យុំ ហេឋេយ្យុំ វិហេឋេយ្យុំ ឃាតេយ្យុំ ឧបឃាតេយ្យុំ ឧបឃាតំ វា ករេយ្យុំ។ ចតុប្បទតោ ឧបឃាតោ យំ កិញ្ចិ ចតុប្បទភយន្តិ – មនុស្សផស្សានំ ចតុប្បទានំ។

តេនាហ ភគវា –

“បញ្ចន្នំ ធីរោ ភយានំ ន ភាយេ, ភិក្ខុ សតោ សបរិយន្តចារី;
ឌំសាធិបាតានំ សរីសបានំ, មនុស្សផស្សានំ ចតុប្បទាន”ន្តិ។

២០០**បរធម្មិកានម្បិ ន សន្តសេយ្យ, ទិស្វាបិ តេសំ ពហុភេរវានិ;**
អថាបរានិ អភិសម្ភវេយ្យ, បរិស្សយានិ កុសលានុឯសី។

បរធម្មិកានម្បិ ន សន្តសេយ្យ, ទិស្វាបិ តេសំ ពហុភេរវានីតិ។ បរធម្មិកា វុច្ចន្តិ សត្ត សហធម្មិកេ ឋបេត្វា យេ កេចិ ពុទ្ធេ ធម្មេ សង្ឃេ អប្បសន្នា ។ តេ ភិក្ខុំ បញ្ហំ វា បុច្ឆេយ្យុំ វាទំ វា អារោបេយ្យុំ អក្កោសេយ្យុំ បរិភាសេយ្យុំ រោសេយ្យុំ វិរោសេយ្យុំ ហឹសេយ្យុំ វិហឹសេយ្យុំ ហេឋេយ្យុំ វិហេឋេយ្យុំ ឃាតេយ្យុំ ឧបឃាតេយ្យុំ ឧបឃាតំ វា ករេយ្យុំ។ តេសំ ពហុភេរវេ បស្សិត្វា វា សុណិត្វា វា ន វេធេយ្យ ន បវេធេយ្យ ន សម្បវេធេយ្យ ន តសេយ្យ ន សន្តសេយ្យ ន ឧត្តសេយ្យ ន បរិត្តសេយ្យ ន ភាយេយ្យ ន សន្តាសំ អាបជ្ជេយ្យ, អភីរូ អស្ស អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោ វិហរេយ្យាតិ – បរធម្មិកានម្បិ ន សន្តសេយ្យ ទិស្វាបិ តេសំ ពហុភេរវានិ។

អថាបរានិ អភិសម្ភវេយ្យ, បរិស្សយានិ កុសលានុឯសីតិ។ អថាបរានិបិ អត្ថិ អភិសម្ភោតព្ពានិ អភិភវិតព្ពានិ អជ្ឈោត្ថរិតព្ពានិ បរិយាទិយិតព្ពានិ មទ្ទិតព្ពានិ។ **បរិស្សយា**តិ ទ្វេ បរិស្សយា – បាកដបរិស្សយា ច បដិច្ឆន្នបរិស្សយា ច…បេ… ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។ **កុសលានុឯសី**តិ សច្ចានុលោមិកញាណ អនុលោម បដិបទំ អបច្ចនីកបដិបទំ អវិរុទ្ធបដិបទំ អន្វត្ថបដិបទំ…បេ… អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ ឯសន្តេន គវេសន្តេន បរិយេសន្តេន បរិស្សយា អភិសម្ភោតព្ពា អភិភវិតព្ពា អជ្ឈោត្ថរិតព្ពា បរិយាទិយិតព្ពា មទ្ទិតព្ពាតិ – អថាបរានិ អភិសម្ភវេយ្យ បរិស្សយានិ កុសលានុឯសី។

តេនាហ ភគវា –

“បរធម្មិកានម្បិ ន សន្តសេយ្យ, ទិស្វាបិ តេសំ ពហុភេរវានិ;
អថាបរានិ អភិសម្ភវេយ្យ, បរិស្សយានិ កុសលានុឯសី”តិ។

២០១**អាតង្កផស្សេន ខុទាយ ផុដ្ឋោ, សីតំ អចុណ្ហំ** [អតុណ្ហំ (សី. ក.)] **អធិវាសយេយ្យ;**
សោ តេហិ ផុដ្ឋោ ពហុធា អនោកោ, វីរិយបរក្កមំ ទឡ្ហំ ករេយ្យ។

អាតង្កផស្សេន ខុទាយ ផុដ្ឋោតិ។ អាតង្កផស្សោ វុច្ចតិ រោគផស្សោ។ រោគផស្សេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អស្ស; ចក្ខុរោគេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អស្ស, សោតរោគេន… ឃានរោគេន… ជិវ្ហារោគេន… កាយរោគេន…បេ… ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អស្ស។ ខុទា វុច្ចតិ ឆាតកោ។ ឆាតកេន ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អស្សាតិ – អាតង្កផស្សេន ខុទាយ ផុដ្ឋោ។

សីតំ អចុណ្ហំ អធិវាសយេយ្យាតិ។ **សីត**ន្តិ ទ្វីហិ ការណេហិ សីតំ ហោតិ – អព្ភន្តរធាតុប្បកោបវសេន [អព្ភន្តរធាតុសង្ខោភវសេន (ស្យា.)] វា សីតំ ហោតិ, ពហិទ្ធា ឧតុវសេន វា សីតំ ហោតិ។ **ឧណ្ហ**ន្តិ ទ្វីហិ ការណេហិ ឧណ្ហំ ហោតិ – អព្ភន្តរធាតុប្បកោបវសេន វា ឧណ្ហំ ហោតិ, ពហិទ្ធា ឧតុវសេន វា ឧណ្ហំ ហោតីតិ – សីតំ អចុណ្ហំ ។ **អធិវាសយេយ្យា**តិ ខមោ អស្ស សីតស្ស ឧណ្ហស្ស ជិឃច្ឆាយ បិបាសាយ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សានំ ទុរុត្តានំ ទុរាគតានំ វចនបថានំ ឧប្បន្នានំ សារីរិកានំ វេទនានំ ទុក្ខានំ តិព្ពានំ [តិប្បានំ (សី. ស្យា.)] ខរានំ កដុកានំ អសាតានំ អមនាបានំ បាណហរានំ អធិវាសកជាតិកោ អស្សាតិ – សីតំ អចុណ្ហំ អធិវាសយេយ្យ។

សោ តេហិ ផុដ្ឋោ ពហុធា អនោកោតិ។ **សោ តេហី**តិ អាតង្កផស្សេន ច ខុទាយ ច សីតេន ច ឧណ្ហេន ច ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អស្សាតិ – សោ តេហិ ផុដ្ឋោ។ **ពហុធា**តិ អនេកវិធេហិ អាការេហិ ផុដ្ឋោ បរេតោ សមោហិតោ សមន្នាគតោ អស្សាតិ – សោ តេហិ ផុដ្ឋោ ពហុធា ។ **អនោកោ**តិ អភិសង្ខារសហគតវិញ្ញាណស្ស ឱកាសំ ន ករោតីតិបិ – អនោកោ។ អថ វា កាយទុច្ចរិតស្ស វចីទុច្ចរិតស្ស មនោទុច្ចរិតស្ស ឱកាសំ ន ករោតីតិបិ – អនោកោតិ – សោ តេហិ ផុដ្ឋោ ពហុធា អនោកោ។

វីរិយបរក្កមំ ទឡ្ហំ ករេយ្យាតិ។ វីរិយបរក្កមោ វុច្ចតិ យោ ចេតសិកោ វីរិយារម្ភោ និក្កមោ បរក្កមោ ឧយ្យាមោ វាយាមោ ឧស្សាហោ ឧស្សោឡ្ហី អប្បដិវានី ថាមោ ធិតិ អសិថិលបរក្កមតា អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទតា អនិក្ខិត្តធុរតា ធុរសម្បគ្គាហោ វីរិយំ វីរិយិន្ទ្រិយំ វីរិយពលំ សម្មាវាយាមោ។ **វីរិយបរក្កមំ ទឡ្ហំ ករេយ្យា**តិ។ វីរិយំ បរក្កមំ ទឡ្ហំ ករេយ្យ ថិរំ ករេយ្យ, ទឡ្ហសមាទានោ អស្ស អវត្ថិតសមាទានោតិ – វីរិយបរក្កមំ ទឡ្ហំ ករេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

“អាតង្កផស្សេន ខុទាយ ផុដ្ឋោ, សីតំ អចុណ្ហំ អធិវាសយេយ្យ;
សោ តេហិ ផុដ្ឋោ ពហុធា អនោកោ, វីរិយបរក្កមំ ទឡ្ហំ ករេយ្យា”តិ។

២០២ **ថេយ្យំ ន ការេ ន មុសា ភណេយ្យ, មេត្តាយ ផស្សេ តសថាវរានិ;**
យទាវិលត្តំ មនសោ វិជញ្ញា, កណ្ហស្ស បក្ខោតិ វិនោទយេយ្យ។

ថេយ្យំ ន ការេ ន មុសា ភណេយ្យាតិ។ **ថេយ្យំ ន ការេ**តិ ឥធ ភិក្ខុ អទិន្នាទានំ បហាយ អទិន្នាទានា បដិវិរតោ អស្ស ទិន្នាទាយី ទិន្នបាដិកង្ខី, អថេនេន សុចិភូតេន អត្តនា វិហរេយ្យាតិ – ថេយ្យំ ន ការេ។ **ន មុសា ភណេយ្យា**តិ ឥធ ភិក្ខុ មុសាវាទំ បហាយ មុសាវាទា បដិវិរតោ អស្ស សច្ចវាទី សច្ចសន្ធោ ថេតោ បច្ចយិកោ អវិសំវាទកោ លោកស្សាតិ – ថេយ្យំ ន ការេ ន មុសា ភណេយ្យ។

មេត្តាយ ផស្សេ តសថាវរានីតិ។ **មេត្តា**តិ យា សត្តេសុ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តំ អនុទយា អនុទយនា អនុទយិតត្តំ [អនុទ្ទយា (សី.) ឯវមីទិសេសុ ទ្វីសុ បទេសុបិ ទ្វិភាវវសេន។ អនុទា អនុទាយនា អនុទាយិតត្តំ (ស្យា. ក.)] ហិតេសិតា អនុកម្បា អព្យាបាទោ អព្យាបជ្ជោ [អព្យាបជ្ឈោ (ស្យា. ក.)] អទោសោ កុសលមូលំ។ **តសា**តិ យេសំ តសិតា តណ្ហា អប្បហីនា, យេសញ្ច ភយភេរវា អប្បហីនា។ កឹការណា វុច្ចន្តិ តសា? តេ តសន្តិ ឧត្តសន្តិ បរិតសន្តិ ភាយន្តិ សន្តាសំ អាបជ្ជន្តិ; តំការណា វុច្ចន្តិ តសា។ **ថាវរា**តិ យេសំ តសិតា តណ្ហា បហីនា, យេសញ្ច ភយភេរវា បហីនា។ កឹការណា វុច្ចន្តិ ថាវរា? តេ ន តសន្តិ ន ឧត្តសន្តិ ន បរិតសន្តិ ន ភាយន្តិ សន្តាសំ ន អាបជ្ជន្តិ; តំការណា វុច្ចន្តិ ថាវរា។ **មេត្តាយ ផស្សេ តសថាវរានី**តិ។ តសេ ច ថាវរេ ច មេត្តាយ ផស្សេយ្យ ផរេយ្យ, មេត្តាសហគតេន ចេតសា វិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាបជ្ជេន ផរិត្វា វិហរេយ្យាតិ – មេត្តាយ ផស្សេ តសថាវរានិ។

យទាវិលត្តំ មនសោ វិជញ្ញាតិ។ **យទា**តិ យទា។ **មនសោ**តិ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ហទយំ បណ្ឌរំ មនោ មនាយតនំ មនិន្ទ្រិយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ។ កាយទុច្ចរិតេន ចិត្តំ អាវិលំ ហោតិ លុឡិតំ ឯរិតំ ឃដ្ដិតំ ចលិតំ ភន្តំ អវូបសន្តំ។ វចីទុច្ចរិតេន…បេ.… មនោទុច្ចរិតេន… រាគេន… ទោសេន… មោហេន… កោធេន… ឧបនាហេន… មក្ខេន… បឡាសេន… ឥស្សាយ… មច្ឆរិយេន… មាយាយ… សាឋេយ្យេន… ថម្ភេន… សារម្ភេន… មានេន… អតិមានេន… មទេន… បមាទេន… សព្ពកិលេសេហិ… សព្ពទុច្ចរិតេហិ… សព្ពទរថេហិ… សព្ពបរិឡាហេហិ… សព្ពសន្តាបេហិ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ ចិត្តំ អាវិលំ ហោតិ លុឡិតំ ឯរិតំ ឃដ្ដិតំ ចលិតំ ភន្តំ អវូបសន្តំ។ **យទាវិលត្តំ មនសោ វិជញ្ញា**តិ។ ចិត្តស្ស អាវិលភាវំ ជានេយ្យ អាជានេយ្យ វិជានេយ្យ បដិវិជានេយ្យ បដិវិជ្ឈេយ្យាតិ – យទាវិលត្តំ មនសោ វិជញ្ញា។

កណ្ហស្ស បក្ខោតិ វិនោទយេយ្យាតិ។ **កណ្ហោ**តិ យោ សោ មារោ កណ្ហោ អធិបតិ អន្តគុ នមុចិ បមត្តពន្ធុ។ កណ្ហស្ស បក្ខោ មារបក្ខោ មារបាសោ មារពឡិសំ មារាមិសំ មារវិសយោ មារនិវាសោ មារគោចរោ មារពន្ធនន្តិ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ។ ឯវម្បិ កណ្ហស្ស បក្ខោតិ វិនោទយេយ្យ។ អថ វា កណ្ហស្ស បក្ខោ មារបក្ខោ អកុសលបក្ខោ ទុក្ខុទ្រយោ ទុក្ខវិបាកោ និរយសំវត្តនិកោ តិរច្ឆានយោនិសំវត្តនិកោ បេត្តិវិសយសំវត្តនិកោតិ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ។ ឯវម្បិ កណ្ហស្ស បក្ខោតិ វិនោទយេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

“ថេយ្យំ ន ការេ ន មុសា ភណេយ្យ, មេត្តាយ ផស្សេ តសថាវរានិ;
យទាវិលត្តំ មនសោ វិជញ្ញា, កណ្ហស្ស បក្ខោតិ វិនោទយេយ្យា”តិ។

២០៣ **កោធាតិមានស្ស វសំ ន គច្ឆេ, មូលម្បិ តេសំ បលិខញ្ញ តិដ្ឋេ;**
អថប្បិយំ វា បន អប្បិយំ វា, អទ្ធា ភវន្តោ អភិសម្ភវេយ្យ។

កោធាតិមានស្ស វសំ ន គច្ឆេតិ។ **កោធោ**តិ យោ ចិត្តស្ស អាឃាតោ បដិឃាតោ...បេ.... ចណ្ឌិក្កំ អសុរោបោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស។ **អតិមានោ**តិ ឥធេកច្ចោ បរំ អតិមញ្ញតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា...បេ.... អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ **កោធាតិមានស្ស វសំ ន គច្ឆេ**តិ។ កោធស្ស ច អតិមានស្ស ច វសំ ន គច្ឆេយ្យ, កោធញ្ច អតិមានញ្ច បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – កោធាតិមានស្ស វសំ ន គច្ឆេ។

មូលម្បិ តេសំ បលិខញ្ញ តិដ្ឋេតិ។ កតមំ កោធស្ស មូលំ? អវិជ្ជា មូលំ, អយោនិសោ មនសិការោ មូលំ, អស្មិមានោ មូលំ, អហិរិកំ មូលំ, អនោត្តប្បំ មូលំ, ឧទ្ធច្ចំ មូលំ – ឥទំ កោធស្ស មូលំ។ កតមំ អតិមានស្ស មូលំ? អវិជ្ជា មូលំ, អយោនិសោ មនសិការោ មូលំ, អស្មិមានោ មូលំ, អហិរិកំ មូលំ , អនោត្តប្បំ មូលំ, ឧទ្ធច្ចំ មូលំ – ឥទំ អតិមានស្ស មូលំ។ **មូលម្បិ តេសំ បលិខញ្ញ តិដ្ឋេ**តិ។ កោធស្ស ច អតិមានស្ស ច មូលំ បលិខណិត្វា ឧទ្ធរិត្វា សមុទ្ធរិត្វា ឧប្បាដយិត្វា សមុប្បាដយិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តី ករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា តិដ្ឋេយ្យ សន្តិដ្ឋេយ្យាតិ – មូលម្បិ តេសំ បលិខញ្ញ តិដ្ឋេ។

អថប្បិយំ វា បន អប្បិយំ វា, អទ្ធា ភវន្តោ អភិសម្ភវេយ្យាតិ។ **អថា**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – អថាតិ។ **បិយា**តិ ទ្វេ បិយា – សត្តា វា សង្ខារា វា។ កតមេ សត្តា បិយា? ឥធ យាស្ស [យស្ស (ស្យា.) សុត្តមាលា ឱលោកេតព្វា] តេ ហោន្តិ អត្ថកាមា ហិតកាមា ផាសុកាមា យោគក្ខេមកាមា មាតា វា បិតា វា ភាតា វា ភគិនី វា បុត្តា វា ធីតា វា មិត្តា វា អមច្ចា វា ញាតី វា សាលោហិតា វា – ឥមេ សត្តា បិយា។ កតមេ សង្ខារា បិយា? មនាបិកា រូបា មនាបិកា សទ្ទា... គន្ធា... រសា... ផោដ្ឋព្វា – ឥមេ សង្ខារា បិយា។ **អប្បិយា**តិ ទ្វេ អប្បិយា – សត្តា វា សង្ខារា វា។ កតមេ សត្តា អប្បិយា? ឥធ យាស្ស តេ ហោន្តិ អនត្ថកាមា អហិតកាមា អផាសុកាមា អយោគក្ខេមកាមា ជីវិតា វោរោបេតុកាមា – ឥមេ សត្តា អប្បិយា។ កតមេ សង្ខារា អប្បិយា? អមនាបិកា រូបា អមនាបិកា សទ្ទា, គន្ធា... រសា... ផោដ្ឋព្វា – ឥមេ សង្ខារា អប្បិយា។ **អទ្ធា**តិ ឯកំសវចនំ និស្សំសយវចនំ និក្កង្ខវចនំ អទ្វេជ្ឈវចនំ អទ្វេឡ្ហកវចនំ និយ្យានិកវចនំ អបណ្ណកវចនំ អវត្ថាបនវចនមេតំ – អទ្ធាតិ។ **អថប្បិយំ វា បន អប្បិយំ វា, អទ្ធា ភវន្តោ អភិសម្ភវេយ្យា**តិ។ បិយាប្បិយំ សាតាសាតំ សុខទុក្ខំ សោមនស្សទោមនស្សំ ឥដ្ឋានិដ្ឋំ អភិសម្ភវន្តោ វា អភិភវេយ្យ អធិភវន្តោ វា អភិសម្ភវេយ្យាតិ – អថប្បិយំ វា បន អប្បិយំ វា អទ្ធា ភវន្តោ អភិសម្ភវេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

"កោធាតិមានស្ស វសំ ន គច្ឆេ, មូលម្បិ តេសំ បលិខញ្ញ តិដ្ឋេ;
អថប្បិយំ វា បន អប្បិយំ វា, អទ្ធា ភវន្តោ អភិសម្ភវេយ្យា"តិ។

២០៤. **បញ្ញំ បុរក្ខត្វា កល្យាណបីតិ, វិក្ខម្ភយេ តានិ បរិស្សយានិ;**
អរតឹ សហេថ សយនម្ហិ បន្តេ, ចតុរោ សហេថ បរិទេវធម្មេ។

បញ្ញំ បុរក្ខត្វា កល្យាណបីតីតិ។ **បញ្ញា**តិ យា បញ្ញា បជានានា វិចយោ បវិចយោ ធម្មវិចយោ...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ **បញ្ញំ បុរក្ខត្វា**តិ ឥធេកច្ចោ បញ្ញំ បុរតោ កត្វា ចរតិ បញ្ញាធជោ បញ្ញាកេតុ បញ្ញាធិបតេយ្យោ វិចយពហុលោ បវិចយពហុលោ បេក្ខាយនពហុលោ [ឱក្ខាយនពហុលោ (ពហូសុ)] សម្បេក្ខាយនពហុលោ [សមោក្ខាយនពហុលោ (សី. ស្យា.)] វិភូតវិហារី តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោតិ។ ឯវម្បិ បញ្ញំ បុរក្ខត្វា។

អថ វា គច្ឆន្តោ វា "គច្ឆាមី"តិ បជានាតិ, ឋិតោ វា "ឋិតោម្ហី"តិ បជានាតិ, និសិន្នោ វា "និសិន្នោម្ហី"តិ បជានាតិ, សយានោ វា "សយានោម្ហី"តិ បជានាតិ, យថា យថា វា បនស្ស កាយោ បណិហិតោ ហោតិ តថា តថា នំ បជានាតីតិ។ ឯវម្បិ បញ្ញំ បុរក្ខត្វា។

អថ វា អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្បជានការី ហោតិ, អាលោកិតេ វិលោកិតេ សម្បជានការី ហោតិ, សមិញ្ជិតេ បសារិតេ សម្បជានការី ហោតិ, សង្ឃាដិបត្តចីវរធារណេ សម្បជានការី ហោតិ, អសិតេ បីតេ ខាយិតេ សាយិតេ សម្បជានការី ហោតិ, ឧច្ចារបស្សាវកម្មេ សម្បជានការី ហោតិ, គតេ ឋិតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាគរិតេ ភាសិតេ តុណ្ហីភាវេ សម្បជានការី ហោតីតិ។ ឯវម្បិ បញ្ញំ បុរក្ខត្វា។

កល្យាណបីតីតិ ពុទ្ធានុស្សតិវសេន ឧប្បជ្ជតិ បីតិ បាមោជ្ជំ [បាមុជ្ជំ (ស្យា.)] – កល្យាណបីតីតិ។ ធម្មានុស្សតិ សង្ឃានុស្សតិ សីលានុស្សតិ ចាគានុស្សតិ ទេវតានុស្សតិ អានាបានស្សតិ មរណស្សតិ

កាយគតាសតិវសេន ឧបសមានុស្សតិវសេន ឧប្បជ្ជតិ បីតិ បាមោជ្ជំ – កល្យាណបីតីតិ – បញ្ចំ បុរក្ខត្វា កល្យាណបីតិ។

វិក្ខម្ភយេ តានិ បរិស្សយានីតិ។ **បរិស្សយា**តិ ទ្វេ បរិស្សយា – បាកដបរិស្សយា ច បដិច្ឆន្នបរិស្សយា ច…បេ…. ឥមេ វុច្ចន្តិ បាកដបរិស្សយា…បេ…. ឥមេ វុច្ចន្តិ បដិច្ឆន្នបរិស្សយា…បេ…. ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។ **វិក្ខម្ភយេ តានិ បរិស្សយានី**តិ។ តានិ បរិស្សយានិ វិក្ខម្ភេយ្យ អភិភវេយ្យ អជ្ឈោត្ថរេយ្យ បរិយាទិយេយ្យ មទ្ទេយ្យាតិ – វិក្ខម្ភយេ តានិ បរិស្សយានិ។

អរតី សហេថ សយនម្ហិ បន្តេតិ។ **អរតី**តិ យា អរតិ អរតិតា អនភិរតិ អនភិរមណា [អនភិរមនា (ពហូសុ) វិភ. ៨៥៦] ឧក្កណ្ឋិតា បរិតស្សិតា។ **សយនម្ហិ បន្តេ**តិ បន្តេសុ វា សេនាសនេសុ អញ្ញតរញ្ញតរេសុ វា អធិកុសលេសុ ធម្មេសុ អរតី សហេយ្យ អភិភវេយ្យ អជ្ឈោត្ថរេយ្យ បរិយាទិយេយ្យ មទ្ទេយ្យាតិ – អរតី សហេថ សយនម្ហិ បន្តេ។

ចតុរោ សហេថ បរិទេវធម្មេតិ។ ចត្តារោ បរិទេវនីយេ ធម្មេ សហេយ្យ បរិសហេយ្យ អភិភវេយ្យ អជ្ឈោត្ថរេយ្យ បរិយាទិយេយ្យ មទ្ទេយ្យាតិ – ចតុរោ សហេថ បរិទេវធម្មេ។

តេនាហ ភគវា –

> “បញ្ចំ បុរក្ខត្វា កល្យាណបីតិ, វិក្ខម្ភយេ តានិ បរិស្សយានិ;
> អរតី សហេថ សយនម្ហិ បន្តេ, ចតុរោ សហេថ បរិទេវធម្មេ”តិ។

២០៥ **កឹសូ អសិស្សំ កុវ វា** [កុហឹ វា (សី.), កុវំ វា (ស្យា.), កុថ វា (ក.)] **អសិស្សំ, ទុក្ខំ វត សេត្ថ កុវជ្ជ សេស្សំ;**
ឯតេ វិតក្កេ បរិទេវនេយ្យេ, វិនយេថ សេខោ អនិកេតចារី [អនិកេតសារី (ស្យា.)] **។**

កឹសូ អសិស្សំ កុវ វា អសិស្សន្តិ។ **កឹសូ អសិស្សាមី**តិ កឹ ភុញ្ជិស្សាមិ ឱទនំ វា កុម្មាសំ វា សត្តុំ វា មច្ឆំ វា មំសំ វាតិ – កឹសូ អសិស្សំ។ **កុវ វា អសិស្សន្តិ** កត្ថ ភុញ្ជិស្សាមិ ខត្តិយកុលេ វា ព្រាហ្មណកុលេ វា វេស្សកុលេ វា សុទ្ទកុលេ វាតិ – កឹសូ អសិស្សំ កុវ វា អសិស្សំ។

ទុក្ខំ វត សេត្ថ កុវជ្ជ សេស្សន្តិ ឥមំ រត្តឹ ទុក្ខំ សយិត្ថ ផលកេ វា តដ្ដិកាយ វា ចម្មខណ្ឌេ វា តិណសន្ថារេ វា បណ្ណសន្ថារេ វា បលាលសន្ថារេ វា។ អាគាមិរត្តឹ [អាគមនរត្តឹ (ស្យា.)] កត្ថ សុខំ សយិស្សាមិ មញ្ចេ វា បីឋេ វា ភិសិយា វា ពិម្ពោហនេ វា វិហារេ វា អឌ្ឍយោគេ វា បាសាទេ វា ហម្មិយេ វា គុហាយ វាតិ – ទុក្ខំ វត សេត្ថ កុវជ្ជ សេស្សំ។

ឯតេ វិតក្កេ បរិទេវនេយ្យេតិ។ **ឯតេ វិតក្កេ**តិ ទ្វេ បិណ្ឌបាតបដិសញ្ញុត្តេ វិតក្កេ, ទ្វេ សេនាសនបដិសញ្ញុត្តេ វិតក្កេ។ **បរិទេវនេយ្យេ**តិ អាទេវនេយ្យេ បរិទេវនេយ្យេតិ – ឯតេ វិតក្កេ បរិទេវនេយ្យេ។

វិនយេថ សេខោ អនិកេតចារីតិ។ **សេខោ**តិ កឹការណា វុច្ចតិ សេខោ? សិក្ខតីតិ – សេខោ។ កិញ្ច សិក្ខតិ? អធិសីលម្បិ សិក្ខតិ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខតិ, អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខតិ។ កតមា អធិសីលសិក្ខា…បេ…. អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។ ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខតិ, ជានន្តោ បស្សន្តោ បច្ចវេក្ខន្តោ ចិត្តំ អធិដ្ឋហន្តោ សិក្ខតិ, សទ្ធាយ អធិមុច្ចន្តោ សិក្ខតិ, វីរិយំ បគ្គណ្ហន្តោ, សតឹ ឧបដ្ឋបេន្តោ, ចិត្តំ សមាទហន្តោ, បញ្ញាយ បជានន្តោ សិក្ខតិ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិជានន្តោ សិក្ខតិ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានន្តោ, បហាតព្ពំ បជហន្តោ, ភាវេតព្ពំ ភាវេន្តោ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខតិ អាចរតិ សមាចរតិ សមាទាយ សិក្ខតិ។ តំការណា វុច្ចតិ – សេខោ។ វិនយាយ បដិវិនយាយ បហានាយ វូបសមាយ បដិនិស្សគ្គាយ បដិបស្សទ្ធិយា អធិសីលម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខេយ្យ។ ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ ជានន្តោ…បេ…. សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – វិនយេថ សេខោ។

អនិកេតចារីតិ ។ កថំ និកេតចារី ហោតិ? ឥធេកច្ចោ កុលបលិពោធេន សមន្នាគតោ ហោតិ, គណបលិពោធេន… អាវាសបលិពោធេន… ចីវរបលិពោធេន… បិណ្ឌបាតបលិពោធេន… សេនាសនបលិពោធេន… គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារបលិពោធេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ ឯវំ និកេតចារី ហោតិ។ កថំ អនិកេតចារី ហោតិ? ឥធ ភិក្ខុ ន កុលបលិពោធេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ន គណបលិពោធេន… ន អាវាស

បលិពោធេន… ន ចីវរបលិពោធេន… ន បិណ្ឌបាតបលិពោធេន… ន សេនាសនបលិពោធេន… ន គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារបលិពោធេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ ឯវំ អនិកេតចារី ហោតិ។

“មគធំ គតា កោសលំ គតា, ឯកច្ចិយា បន វជ្ជិភូមិយា;
មិគា វិយ អសង្ឃចារិនោ [មាគធា វិសង្ឃចារិនោ (ស្យា.)], អនិកេតា វិហរន្តិ ភិក្ខវោ។

“សាធុ ចរិតកំ សាធុ សុចរិតំ, សាធុ សទា អនិកេតវិហារោ;
អត្ថបុច្ឆនំ បទក្ខិណំ កម្មំ, ឯតំ សាមញ្ញំ អកិញ្ចនស្សា”តិ។

វិនយេថ សេខោ អនិកេតចារី។ តេនាហ ភគវា –

“កីសូ អសិស្សំ ក្វុ វា អសិស្សំ, ទុក្ខំ វត សេត្ថ ក្វជ្ជ សេស្សំ;
ឯតេ វិតក្កេ បរិទេវនេយ្យេ, វិនយេថ សេខោ អនិកេតចារី”តិ។

២០៦. **អន្នញ្ច លទ្ធា វសនញ្ច កាលេ, មត្តំ ស ជញ្ញា** [មត្តំ សោ ជញ្ញា (ស្យា.)] **ឥធ តោសនត្ថំ;**
សោ តេសុ គុត្តោ យតចារិ គាមេ, រុសិតោបិ [ទូសិតោបិ (ក.)] **វាចំ ផរុសំ ន វជ្ជា។**

អន្នញ្ច លទ្ធា វសនញ្ច កាលេតិ។ **អន្ន**ន្តិ ឱទនោ កុម្មាសោ សត្តុ មច្ឆោ មំសំ។ **វសន**ន្តិ ឆ ចីវរានិ – ខោមំ, កប្បាសិកំ, កោសេយ្យំ, កម្ពលំ, សាណំ, ភង្គំ។ **អន្នញ្ច លទ្ធា វសនញ្ច កាលេ**តិ។ ចីវរំ លភិត្វា បិណ្ឌបាតំ លភិត្វា ន កុហនាយ, ន លបនាយ, ន នេមិត្តិកតាយ, ន និប្បេសិកតាយ, ន លាភេន លាភំ និជិគីសនតាយ, ន ទារុទានេន, ន វេឡុទានេន, ន បត្តទានេន, ន បុប្ផទានេន, ន ផលទានេន, ន សិនានទានេន, ន ចុណ្ណទានេន, ន មត្តិកាទានេន, ន ទន្តកដ្ឋទានេន, ន មុខោទកទានេន, ន ចាតុកម្យតាយ, ន មុគ្គសូប្យតាយ, ន បារិភដ្យតាយ, ន បីឋមទ្ទិកតាយ, ន វត្ថុវិជ្ជាយ, ន តិរច្ឆានវិជ្ជាយ, ន អង្គវិជ្ជាយ, ន នក្ខត្តវិជ្ជាយ, ន ទូតគមនេន, ន បហិណគមនេន, ន ជង្ឃបេសនិកេន, ន វេជ្ជកម្មេន, ន បិណ្ឌបដិបិណ្ឌកេន, ន ទានានុប្បទានេន ធម្មេន សមេន លទ្ធា លភិត្វា អធិគន្ត្វា វិន្ទិត្វា បដិលភិត្វាតិ – អន្នញ្ច លទ្ធា វសនញ្ច កាលេ។

មត្តំ ស ជញ្ញា ឥធ តោសនត្ថន្តិ។ **មត្តំ ស ជញ្ញា**តិ ទ្វីហិ ការណេហិ មត្តំ ជានេយ្យ – បដិគ្គហណតោ វា បរិភោគតោ វា។ កថំ បដិគ្គហណតោ មត្តំ ជានាតិ? ថោកេបិ ទិយ្យមានេ កុលានុទយាយ [កុលានុទ្ទយាយ (សី. ក.)] កុលានុរក្ខាយ កុលានុកម្បាយ បដិគ្គណ្ហាតិ, ពហុកេបិ ទិយ្យមានេ កាយបរិហារិកំ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហាតិ កុច្ឆិបរិហារិកំ បិណ្ឌបាតំ បដិគ្គណ្ហាតិ។ ឯវំ បដិគ្គហណតោ មត្តំ ជានាតិ។ កថំ បរិភោគតោ មត្តំ ជានាតិ?

បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរំ បដិសេវតិ យាវទេវ សីតស្ស បដិឃាតាយ ឧណ្ហស្ស បដិឃាតាយ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សានំ បដិឃាតាយ, យាវទេវ ហិរិកោបីនបដិច្ឆាទនត្ថំ។

បដិសង្ខា យោនិសោ បិណ្ឌបាតំ បដិសេវតិ នេវ ទវាយ ន មទាយ ន មណ្ឌនាយ ន វិភូសនាយ, យាវទេវ ឥមស្ស កាយស្ស ឋិតិយា យាបនាយ វិហឹសូបរតិយា ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ។ ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមិ, យាត្រា ច មេ ភវិស្សតិ អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ច។

បដិសង្ខា យោនិសោ សេនាសនំ បដិសេវតិ យាវទេវ សីតស្ស បដិឃាតាយ ឧណ្ហស្ស បដិឃាតាយ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សានំ បដិឃាតាយ, យាវទេវ ឧតុបរិស្សយវិនោទនបដិសល្លានារាមត្ថំ។

បដិសង្ខា យោនិសោ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បដិសេវតិ យាវទេវ ឧប្បន្នានំ វេយ្យាព្យាធិកានំ [វេយ្យាពាធិកានំ (សី. ស្យា.)] វេទនានំ បដិឃាតាយ អព្យាបជ្ឈបរមតាយ។

ឯវំ បរិភោគតោ មត្តំ ជានាតិ។ **មត្តំ ស ជញ្ញា**តិ។ ឥមេហិ ទ្វីហិ ការណេហិ មត្តំ ជានេយ្យ អាជានេយ្យ បដិវិជានេយ្យ បដិវិជ្ឈេយ្យាតិ – មត្តំ ស ជញ្ញា។

ឥធ តោសនត្ថន្តិ។ ឥធ ភិក្ខុ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតរីតរេន ចីវរេន ឥតរីតរចីវរសន្តុដ្ឋិយា ច វណ្ណវាទី, ន ច ចីវរហេតុ អនេសនំ អប្បតិរូបំ អាបជ្ជតិ; អលទ្ធា ច ចីវរំ ន បរិតស្សតិ, លទ្ធា ច ចីវរំ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈាបន្នោ, អាទីនវទស្សាវី និស្សរណបញ្ញោ បរិភុញ្ជតិ; តាយ ច បន ឥតរីតរចីវរសន្តុដ្ឋិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ,

ន បរំ វម្ភេតិ។ យោ ហិ តត្ថ ទក្ខោ អនលសោ សម្បជានោ បដិស្សតោ – អយំ វុច្ចតិ ភិក្ខុ បោរាណេ អគ្គញ្ញេ អរិយវំសេ ឋិតោ។

បុន ចបរំ ភិក្ខុ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតរីតរេន បិណ្ឌបាតេន ឥតរីតរបិណ្ឌបាតសន្តុដ្ឋិយា ច វណ្ណវាទី, ន ច បិណ្ឌបាតហេតុ អនេសនំ អប្បតិរូបំ អាបជ្ជតិ, អលទ្ធា ច បិណ្ឌបាតំ ន បរិតស្សតិ, លទ្ធា ច បិណ្ឌបាតំ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈាបន្នោ, អាទីនវទស្សាវី និស្សរណបញ្ញោ បរិភុញ្ជតិ; តាយ ច បន ឥតរីតរបិណ្ឌបាតសន្តុដ្ឋិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ យោ ហិ តត្ថ ទក្ខោ អនលសោ សម្បជានោ បដិស្សតោ – អយំ វុច្ចតិ ភិក្ខុ បោរាណេ អគ្គញ្ញេ អរិយវំសេ ឋិតោ។

បុន ចបរំ ភិក្ខុ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតរីតរេន សេនាសនេន ឥតរីតរសេនាសនសន្តុដ្ឋិយា ច វណ្ណវាទី, ន ច សេនាសនហេតុ អនេសនំ អប្បតិរូបំ អាបជ្ជតិ , អលទ្ធា ច សេនាសនំ ន បរិតស្សតិ, លទ្ធា ច សេនាសនំ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈាបន្នោ, អាទីនវទស្សាវី និស្សរណបញ្ញោ បរិភុញ្ជតិ; តាយ ច បន ឥតរីតរសេនាសនសន្តុដ្ឋិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ យោ ហិ តត្ថ ទក្ខោ អនលសោ សម្បជានោ បដិស្សតោ – អយំ វុច្ចតិ ភិក្ខុ បោរាណេ អគ្គញ្ញេ អរិយវំសេ ឋិតោ។

បុន ចបរំ ភិក្ខុ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតរីតរេន គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេន, ឥតរីតរគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារសន្តុដ្ឋិយា ច វណ្ណវាទី, ន ច គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារហេតុ អនេសនំ អប្បតិរូបំ អាបជ្ជតិ, អលទ្ធា ច គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ ន បរិតស្សតិ, លទ្ធា ច គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈាបន្នោ, អាទីនវទស្សាវី និស្សរណបញ្ញោ បរិភុញ្ជតិ; តាយ ច បន ឥតរីតរគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារសន្តុដ្ឋិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ, ន បរំ វម្ភេតិ។ យោ ហិ តត្ថ ទក្ខោ អនលសោ សម្បជានោ បដិស្សតោ – អយំ វុច្ចតិ ភិក្ខុ បោរាណេ អគ្គញ្ញេ អរិយវំសេ ឋិតោតិ – មត្តំ ស ជញ្ញា ឥធ តោសនត្ថំ។

សោ តេសុ គុត្តោ យតចារិ គាមេតិ។ **សោ តេសុ គុត្តោ**តិ ចីវរេ បិណ្ឌបាតេ សេនាសនេ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេ គុត្តោ គោបិតោ រក្ខិតោ សំវុតោតិ។ ឯវម្បិ សោ តេសុ គុត្តោ។ អថ វា អាយតនេសុ គុត្តោ គោបិតោ រក្ខិតោ សំវុតោតិ។ ឯវម្បិ សោ តេសុ គុត្តោ។

យតចារិ គាមេតិ គាមេ យតោ យត្តោ បដិយត្តោ គុត្តោ គោបិតោ រក្ខិតោ សំវុតោតិ – សោ តេសុ គុត្តោ យតចារិ គាមេ។

រុសិតោបិ វាចំ ផរុសំ ន វជ្ជាតិ។ ទូសិតោ ខុំសិតោ វម្ភិតោ ឃដ្ដិតោ គរហិតោ ឧបវទិតោ ផរុសេន កក្ខឡេន នប្បដិវជ្ជា នប្បដិភណេយ្យ, អក្កោសន្តំ ន បច្ចក្កោសេយ្យ, រោសន្តំ នប្បដិរោសេយ្យ, ភណ្ឌន្តំ ន បដិភណ្ឌេយ្យ, ន កលហំ ករេយ្យ, ន ភណ្ឌនំ ករេយ្យ, ន វិគ្គហំ ករេយ្យ, ន វិវាទំ ករេយ្យ, ន មេធគំ ករេយ្យ, កលហំ ភណ្ឌនំ វិគ្គហំ វិវាទំ មេធគំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, កលហភណ្ឌនវិគ្គហវិវាទមេធគា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – រុសិតោបិ វាចំ ផរុសំ ន វជ្ជា។

តេនាហ ភគវា –

> “អន្នញ្ច លទ្ធា វសនញ្ច កាលេ, មត្តំ ស ជញ្ញា ឥធ តោសនត្ថំ;
> សោ តេសុ គុត្តោ យតចារិ គាមេ, រុសិតោបិ វាចំ ផរុសំ ន វជ្ជា”តិ។

២០៧. **ឱក្ខិត្តចក្ខុ ន ច បាទលោលោ, ឈានានុយុត្តោ ពហុជាគរស្ស;**
ឧបេក្ខមារព្ភ សមាហិតត្តោ, តក្កាសយំ កុក្កុច្ចញ្ចុបច្ឆិន្ទេ [កុក្កុច្ចិយូបច្ឆិន្ទេ (ស្យា.)] ។

ឱក្ខិត្តចក្ខុ ន ច បាទលោលោតិ។ កថំ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ ? ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ ចក្ខុលោលោ, ចក្ខុលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ, “អទិដ្ឋំ ទក្ខិតព្ពំ, ទិដ្ឋំ សមតិក្កមិតព្ព”ន្តិ អារាមេន អារាមំ ឧយ្យានេន ឧយ្យានំ គាមេន គាមំ និគមេន និគមំ នគរេន នគរំ រដ្ឋេន រដ្ឋំ ជនបទេន ជនបទំ ទីឃចារិកំ អនវដ្ឋិតចារិកំ អនុយុត្តោ ច ហោតិ រូបទស្សនាយ។ ឯវម្បិ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

អថ វា ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វីថិំ បដិបន្នោ អសំវុតោ គច្ឆតិ ហត្ថិំ ឱលោកេន្តោ, អស្សំ ឱលោកេន្តោ, រថំ ឱលោកេន្តោ, បត្តិំ ឱលោកេន្តោ, ឥត្ថិយោ ឱលោកេន្តោ, បុរិសេ ឱលោកេន្តោ, កុមារកេ ឱលោកេន្តោ, កុមារិ

កាយោ ឱលោកេន្តោ, អន្តរាបណំ ឱលោកេន្តោ, ឃរមុខានិ ឱលោកេន្តោ, ឧទ្ធំ ឱលោកេន្តោ, អធោ ឱលោកេន្តោ, ទិសាវិទិសំ វិបេក្ខមានោ [បេក្ខមានោ (ពហូសុ)] គច្ឆតិ។ ឯវម្បិ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

អថ វា ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា និមិត្តគ្គាហី ហោតិ អនុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ នប្បដិបជ្ជតិ, ន រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធាទេយ្យានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា តេ ឯវរូបំ វិសូកទស្សនំ អនុយុត្តា វិហរន្តិ, សេយ្យថិទំ – នច្ចំ គីតំ វាទិតំ បេក្ខំ អក្ខានំ បាណិស្សរំ វេតាឡំ កុម្ភថូណំ សោភនកំ ចណ្ឌាលំ វំសំ ធោវនំ ហត្ថិយុទ្ធំ អស្សយុទ្ធំ មហិសយុទ្ធំ ឧសភយុទ្ធំ អជយុទ្ធំ មេណ្ឌយុទ្ធំ កុក្កុដយុទ្ធំ វដ្ដកយុទ្ធំ ទណ្ឌយុទ្ធំ មុដ្ឋិយុទ្ធំ និព្ពុទ្ធំ ឧយ្យោធិកំ ពលគ្គំ សេនាព្យូហំ អនីកទស្សនំ ឥតិ វា។ ឯវម្បិ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

កថំ ន ខិត្តចក្ខុ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ ន ចក្ខុលោលោ ន ចក្ខុលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ “អទិដ្ឋំ ទក្ខិតព្ពំ ទិដ្ឋំ សមតិក្កមិតព្ព”ន្តិ ន អារាមេន អារាមំ ន ឧយ្យានេន ឧយ្យានំ ន គាមេន គាមំ ន និគមេន និគមំ ន នគរេន នគរំ ន រដ្ឋេន រដ្ឋំ ន ជនបទេន ជនបទំ ទីឃចារិកំ អនវដ្ឋិតចារិកំ អននុយុត្តោ ច ហោតិ រូបទស្សនាយ ។ ឯវម្បិ ន ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

អថ វា ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វីថិំ បដិបន្នោ សំវុតោ គច្ឆតិ ន ហត្ថិំ ឱលោកេន្តោ…បេ.… ន ទិសាវិទិសំ វិបេក្ខមានោ គច្ឆតិ។ ឯវម្បិ ន ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

អថ វា ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ…បេ.… ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ ន ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធាទេយ្យានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា…បេ.… អនីកទស្សនំ ឥតិ វា។ ឯវរូបា វិសូកទស្សនានុយោគា បដិវិរតោ ហោតិ។ ឯវម្បិ ន ខិត្តចក្ខុ ហោតីតិ – ឱក្ខិត្តចក្ខុ។

ន ច បាទលោលោតិ។ កថំ បាទលោលោ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ បាទលោលោ បាទលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ, អារាមេន អារាមំ…បេ.… ទីឃចារិកំ អនវដ្ឋិតចារិកំ អនុយុត្តោ ហោតិ រូបទស្សនាយ។ ឯវម្បិ បាទលោលោ ហោតិ។

អថ វា ភិក្ខុ អន្តោបិ សង្ឃារាមេ បាទលោលោ បាទលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ន អត្ថហេតុ ន ការណហេតុ ឧទ្ធតោ អវូបសន្តចិត្តោ បរិវេណតោ បរិវេណំ គច្ឆតិ។ វិហារតោ…បេ.… ឥតិ ភវាភវកថំ កថេតិ។ ឯវម្បិ បាទលោលោ ហោតិ។

ន ច បាទលោលោតិ។ បាទលោលិយំ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ, បាទលោលិយា អារតោ អស្ស វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យ, បដិសល្លានារាមោ អស្ស បដិសល្លានរតោ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ អនិរាកតជ្ឈានោ វិបស្សនាយ សមន្នាគតោ ព្រូហេតា សុញ្ញាគារំ ឈាយី ឈានរតោ ឯកត្តមនុយុត្តោ សទត្ថគរុកោតិ – ឱក្ខិត្តចក្ខុ ន ច បាទលោលោ។

ឈានានុយុត្តោ ពហុជាគរស្សាតិ។ **ឈានានុយុត្តោ**តិ ទ្វីហិ ការណេហិ ឈានានុយុត្តោ – អនុប្បន្នស្ស វា បឋមស្ស ឈានស្ស ឧប្បាទាយ យុត្តោ បយុត្តោ អាយុត្តោ សមាយុត្តោ, អនុប្បន្នស្ស វា ទុតិយស្ស ឈានស្ស… តតិយស្ស ឈានស្ស… ចតុត្ថស្ស ឈានស្ស ឧប្បាទាយ យុត្តោ បយុត្តោ អាយុត្តោ សមាយុត្តោតិ។ ឯវម្បិ ឈានានុយុត្តោ។ អថ វា ឧប្បន្នំ វា បឋមំ ឈានំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ [ពហុលី ករោតិ (ក.)], ឧប្បន្នំ វា ទុតិយំ ឈានំ … តតិយំ ឈានំ… ចតុត្ថំ ឈានំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតីតិ។ ឯវម្បិ ឈានានុយុត្តោ។

ពហុជាគរស្សាតិ ឥធ ភិក្ខុ ទិវសំ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេតិ, រត្តិយា បឋមំ យាមំ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេតិ, រត្តិយា មជ្ឈិមំ យាមំ ទក្ខិណេន បស្សេន សីហសេយ្យំ កប្បេតិ បាទេ បាទំ អច្ចាធាយ សតោ សម្បជានោ ឧដ្ឋានសញ្ញំ មនសិ កត្វា, រត្តិយា

បច្ឆិមំ យាមំ បច្ចុដ្ឋាយ ចង្កមេន និសជ្ជាយ អាវរណិយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ បរិសោធេតីតិ – ឈានានុយុត្តោ ពហុជាគរស្ស។

ឧបេក្ខមារព្ភ សមាហិតត្តោតិ។ **ឧបេក្ខា**តិ យា ចតុត្ថេ ឈានេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខនា អជ្ឈុបេក្ខនា ចិត្តសមតា ចិត្តប្បស្សទ្ធតា មជ្ឈត្តតា ចិត្តស្ស។ **សមាហិតត្តោ**តិ យា ចិត្តស្ស ឋិតិ សណ្ឋិតិ អវដ្ឋិតិ អវិសាហារោ អវិក្ខេបោ អវិសាហដមានសតា សមថោ សមាធិន្ទ្រិយំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ។ **ឧបេក្ខមារព្ភ សមាហិតត្តោ**តិ។ ចតុត្ថេ ឈានេ ឧបេក្ខំ អារព្ភ ឯកគ្គចិត្តោ អវិក្ខិត្តចិត្តោ អវិសាហដមានសោតិ – ឧបេក្ខមារព្ភ សមាហិតត្តោ។

តក្កាសយំ កុក្កុច្ចញ្ចុបច្ឆិន្ទេតិ។ **តក្កា**តិ នវ វិតក្កា – កាមវិតក្កោ, ព្យាបាទវិតក្កោ, វិហឹសាវិតក្កោ, ញាតិវិតក្កោ, ជនបទវិតក្កោ, អមរវិតក្កោ, បរានុទយតាបដិសញ្ញុត្តោ វិតក្កោ, លាភសក្ការសិលោកបដិសញ្ញុត្តោ វិតក្កោ, អនវញ្ញត្តិបដិសញ្ញុត្តោ វិតក្កោ – ឥមេ វុច្ចន្តិ នវ វិតក្កា។ កាមវិតក្កានំ កាមសញ្ញាសយោ, ព្យាបាទវិតក្កានំ ព្យាបាទសញ្ញាសយោ, វិហឹសាវិតក្កានំ វិហឹសាសញ្ញាសយោ។ អថ វា តក្កានំ វិតក្កានំ សង្កប្បានំ អវិជ្ជាសយោ, អយោនិសោ មនសិការោ អាសយោ, អស្មិមានោ អាសយោ, អនោត្តប្បំ អាសយោ, ឧទ្ធច្ចំ អាសយោ។

កុក្កុច្ចន្តិ ហត្ថកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ បាទកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ ហត្ថបាទកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ, អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតា កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតា, អវជ្ជេ វជ្ជសញ្ញិតា, វជ្ជេ អវជ្ជសញ្ញិតា។ យំ ឯវរូបំ កុក្កុច្ចំ កុក្កុច្ចាយនា កុក្កុច្ចាយិតត្តំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ – ឥទំ វុច្ចតិ កុក្កុច្ចំ។

អបិ ច ទ្វីហិ ការណេហិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ – កតត្តា ច អកតត្តា ច។ កថំ កតត្តា ច អកតត្តា ច ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ? “កតំ មេ កាយទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ កាយសុចរិត”ន្តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។ “កតំ មេ វចីទុច្ចរិតំ... កតំ មេ មនោទុច្ចរិតំ... កតោ មេ បាណាតិបាតោ, អកតា មេ បាណាតិបាតា វេរមណី”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។ “កតំ មេ អទិន្នាទានំ... កតោ មេ កាមេសុមិច្ឆាចារោ... កតោ មេ មុសាវាទោ... កតា មេ បិសុណវាចា... កតា មេ ផរុសវាចា... កតោ មេ សម្ផប្បលាបោ... កតា មេ អភិជ្ឈា... កតោ មេ ព្យាបាទោ... កតា មេ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អកតា មេ សម្មាទិដ្ឋី”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។ ឯវំ កតត្តា ច អកតត្តា ច ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។

អថ វា “សីលេសុម្ហិ ន បរិបូរការី”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ; “ឥន្ទ្រិយេសុម្ហិ អគុត្តទ្វារោ”តិ... “ភោជនេ អមត្តញ្ញូម្ហី”តិ... “ជាគរិយំ អននុយុត្តោម្ហី”តិ... “ន សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោម្ហី”តិ... “អភាវិតា មេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិ... “អភាវិតា មេ ចត្តារោ សម្មប្បធានា”តិ... “អភាវិតា មេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា”តិ... “អភាវិតានិ មេ បញ្ចិន្ទ្រិយានី”តិ... “អភាវិតានិ មេ បញ្ច ពលានី”តិ... “អភាវិតា មេ សត្ត ពោជ្ឈង្គា”តិ... “អភាវិតោ មេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ”តិ... “ទុក្ខំ មេ អបរិញ្ញាត”ន្តិ... “ទុក្ខសមុទយោ មេ អប្បហីនោ”តិ... “មគ្គោ មេ អភាវិតោ”តិ... “និរោធោ មេ អសច្ឆិកតោ”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។ **តក្កាសយំ កុក្កុច្ចញ្ចុបច្ឆិន្ទេ**តិ។ តក្កញ្ច តក្កាសយញ្ច កុក្កុច្ចញ្ច ឧបច្ឆិន្ទេយ្យ ឆិន្ទេយ្យ ឧច្ឆិន្ទេយ្យ សមុច្ឆិន្ទេយ្យ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – តក្កាសយំ កុក្កុច្ចញ្ចុបច្ឆិន្ទេ។

តេនាហ ភគវា –

> “ឱក្ខិត្តចក្ខុ ន ច បាទលោលោ, ឈានានុយុត្តោ ពហុជាគរស្ស;
> ឧបេក្ខមារព្ភ សមាហិតត្តោ, តក្កាសយំ កុក្កុច្ចញ្ចុបច្ឆិន្ទេ”តិ។

២០៨. **ចុទិតោ វចីភិ សតិមាភិនន្ទេ, សព្រហ្មចារីសុ ខិលំ បភិន្ទេ;**
វាចំ បមុញ្ចេ កុសលំ នាតិវេលំ, ជនវាទធម្មាយ ន ចេតយេយ្យ។

ចុទិតោ វចីភិ សតិមាភិនន្ទេតិ។ **ចុទិតោ**តិ ឧបជ្ឈាយា វា អាចរិយា វា សមានុបជ្ឈាយកា វា សមានាចរិយកា វា មិត្តា វា សន្ទិដ្ឋា វា សម្ភត្តា វា សហាយា វា ចោទេន្តិ – “ឥទំ តេ, អាវុសោ, អយុត្តំ, ឥទំ តេ អប្បត្តំ, ឥទំ តេ អសារុប្បំ, ឥទំ តេ អសីលដ្ឋ”ន្តិ។ សតី ឧបដ្ឋបេត្វា តំ ចោទនំ នន្ទេយ្យ អភិនន្ទេយ្យ មោទេយ្យ អនុមោទេយ្យ ឥច្ឆេយ្យ សាទិយេយ្យ បត្ថយេយ្យ បិហយេយ្យ អភិជប្បេយ្យ។ យថា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ទហរោ យុវា មណ្ឌនជាតិកោ សីសំន្ហាតោ ឧប្បលមាលំ វា វស្សិកមាលំ វា អធិមុត្តកមាលំ វា លភិត្វា ឧភោហិ

ហត្ថេហិ បដិគ្គហេត្វា ឧត្តមង្គេ សិរស្មិំ បតិដ្ឋាបេត្វា នន្ទេយ្យ អភិនន្ទេយ្យ មោទេយ្យ អនុមោទេយ្យ ឥច្ឆេយ្យ សាទិយេយ្យ បត្ថយេយ្យ បិហយេយ្យ អភិជប្បេយ្យ; ឯវមេវ សតី ឧបដ្ឋបេត្វា តំ ចោទនំ នន្ទេយ្យ អភិនន្ទេយ្យ មោទេយ្យ អនុមោទេយ្យ ឥច្ឆេយ្យ សាទិយេយ្យ បត្ថយេយ្យ បិហយេយ្យ អភិជប្បេយ្យ។

"និធីនំវ [និធិនំវ (ក.) ធ. ប. ៧៦] បវត្តារំ, យំ បស្សេ វជ្ជទស្សិនំ;
និគ្គយ្ហវាទី មេធាវី, តាទិសំ បណ្ឌិតំ ភជេ។

"តាទិសំ ភជមានស្ស, សេយ្យោ ហោតិ ន បាបិយោ;
ឱវទេយ្យានុសាសេយ្យ, អសព្ភា ច និវារយេ;
សតញ្ហិ សោ បិយោ ហោតិ, អសតំ ហោតិ អប្បិយោ"តិ។

ចុទិតោ វចីភិ សតិមាភិនន្ទេ, សព្រហ្មចារីសុ ខិលំ បភិន្ទេតិ។ **សព្រហ្មចារី**តិ ឯកកម្មំ ឯកុទ្ទេសោ សមសិក្ខតា។ **សព្រហ្មចារីសុ ខិលំ បភិន្ទេ**តិ។ សព្រហ្មចារីសុ អាហតចិត្តតំ ខិលជាតតំ បភិន្ទេយ្យ , បញ្ចបិ ចេតោខិលេ ភិន្ទេយ្យ, តយោបិ ចេតោខិលេ ភិន្ទេយ្យ, រាគខិលំ ទោសខិលំ មោហខិលំ ភិន្ទេយ្យ បភិន្ទេយ្យ សម្ភិន្ទេយ្យាតិ – សព្រហ្មចារីសុ ខិលំ បភិន្ទេ។

វាចំ បមុញ្ចេ កុសលំ នាតិវេលន្តិ។ ញាណសមុដ្ឋិតំ វាចំ មុញ្ចេយ្យ, អត្ថូបសំហិតំ ធម្មូបសំហិតំ កាលេន សាបទេសំ បរិយន្តវតីំ វាចំ មុញ្ចេយ្យ បមុញ្ចេយ្យាតិ – វាចំ បមុញ្ចេ កុសលំ។ **នាតិវេល**ន្តិ។ **វេលា**តិ ទ្វេ វេលា – កាលវេលា ច សីលវេលា ច។ កតមា កាលវេលា? កាលាតិក្កន្តំ វាចំ ន ភាសេយ្យ, វេលាតិក្កន្តំ វាចំ ន ភាសេយ្យ, កាលវេលាតិក្កន្តំ វាចំ ន ភាសេយ្យ, កាលំ អសម្បត្តំ វាចំ ន ភាសេយ្យ, វេលំ អសម្បត្តំ វាចំ ន ភាសេយ្យ, កាលវេលំ អសម្បត្តំ វាចំ ន ភាសេយ្យ។

"យោ វេ [ច (ស្យា.)] កាលេ អសម្បត្តេ, អតិវេលញ្ច ភាសតិ;
ឯវំ សោ និហតោ សេតិ, កោកិលាយេវ [កោកិលិយាវ (ស្យា.)] អត្រជោ"តិ។

អយំ កាលវេលា។ កតមា សីលវេលា? រត្តោ វាចំ ន ភាសេយ្យ, ទុដ្ឋោ វាចំ ន ភាសេយ្យ, មូឡ្ហោ វាចំ ន ភាសេយ្យ, មុសាវាទំ ន ភាសេយ្យ, បិសុណវាចំ ន ភាសេយ្យ, ផរុសវាចំ ន ភាសេយ្យ, សម្ផប្បលាបំ ន ភាសេយ្យ ន កថេយ្យ ន ភណេយ្យ ន ទីបយេយ្យ ន វោហរេយ្យ។ អយំ សីលវេលាតិ – វាចំ បមុញ្ចេ កុសលំ នាតិវេលំ។

ជនវាទធម្មាយ ន ចេតយេយ្យាតិ។ **ជនា**តិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច។ ជនស្ស វាទាយ ឧបវាទាយ និន្ទាយ គរហាយ អកិត្តិយា អវណ្ណហារិកាយ សីលវិបត្តិយា វា អាចារវិបត្តិយា វា ទិដ្ឋិវិបត្តិយា វា អាជីវវិបត្តិយា វា ន ចេតយេយ្យ ចេតនំ ន ឧប្បាទេយ្យ ចិត្តំ ន ឧប្បាទេយ្យ សង្កប្បំ ន ឧប្បាទេយ្យ មនសិការំ ន ឧប្បាទេយ្យាតិ – ជនវាទធម្មាយ ន ចេតយេយ្យ។

តេនាហ ភគវា –

"ចុទិតោ វចីភិ សតិមាភិនន្ទេ, សព្រហ្មចារីសុ ខិលំ បភិន្ទេ;
វាចំ បមុញ្ចេ កុសលំ នាតិវេលំ, ជនវាទធម្មាយ ន ចេតយេយ្យា"តិ។

២០៩. **អថាបរំ បញ្ច រជានិ លោកេ, យេសំ សតីមា វិនយាយ សិក្ខេ;**
រូបេសុ សទ្ទេសុ អថោ រសេសុ, គន្ធេសុ ផស្សេសុ សហេថ រាគំ។

អថាបរំ បញ្ច រជានិ លោកេតិ។ **អថា**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – អថាតិ។ **បញ្ច រជានី**តិ រូបរជោ, សទ្ទរជោ, គន្ធរជោ, រសរជោ, ផោដ្ឋព្ពរជោ។

"រាគោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ, រាគស្សេតំ អធិវចនំ រជោតិ;
ឯតំ រជំ វិប្បជហិត្វា [បដិវិនោទិត្វា (ក.)] បណ្ឌិតា, វិហរន្តិ តេ វិគតរជស្ស សាសនេ។

"ទោសោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ...បេ...;
វិហរន្តិ តេ វិគតរជស្ស សាសនេ។

“មោហោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ…បេ….;
វិហរន្តិ តេ វិគតរជស្ស សាសនេ”។

លោកេតិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេតិ – អថាបរំ បញ្ច រជានិ លោកេ។

យេសំ សតីមា វិនយាយ សិក្ខេតិ។ **យេស**ន្តិ រូបរាគស្ស សទ្ទរាគស្ស គន្ធរាគស្ស រសរាគស្ស ផោដ្ឋព្ពរាគស្ស។ **សតីមា**តិ យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ សតិ សរណតា ធារណតា អបិលាបនតា អសម្មុស្សនតា សតិន្ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឯកាយនមគ្គោ – អយំ វុច្ចតិ សតិ។ ឥមាយ សតិយា ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។ សោ វុច្ចតិ សតិមា ។ **សិក្ខេ**តិ តិស្សោ សិក្ខា – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា។ កតមា អធិសីលសិក្ខា…បេ…. អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។ **យេសំ សតីមា វិនយាយ សិក្ខេ**តិ។ សតិមា បុគ្គលោ យេសំ រូបរាគស្ស សទ្ទរាគស្ស គន្ធរាគស្ស រសរាគស្ស ផោដ្ឋព្ពរាគស្ស វិនយាយ បដិវិនយាយ បហានាយ វូបសមាយ បដិនិស្សគ្គាយ បដិបស្សទ្ធិយា អធិសីលម្បិ សិក្ខេយ្យ អធិចិត្តម្បិ សិក្ខេយ្យ អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខេយ្យ, ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ, ជានន្តោ សិក្ខេយ្យ…បេ…. សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – យេសំ សតីមា វិនយាយ សិក្ខេ។

រូបេសុ សទ្ទេសុ អថោ រសេសុ, គន្ធេសុ ផស្សេសុ សហេថ រាគន្តិ។ រូបេសុ សទ្ទេសុ គន្ធេសុ រសេសុ ផោដ្ឋព្ពេសុ រាគំ សហេយ្យ បរិសហេយ្យ អភិភវេយ្យ អជ្ឈោត្ថរេយ្យ បរិយាទិយេយ្យ មទ្ទេយ្យាតិ – រូបេសុ សទ្ទេសុ អថោ រសេសុ គន្ធេសុ ផស្សេសុ សហេថ រាគំ។

តេនាហ ភគវា –

“អថាបរំ បញ្ច រជានិ លោកេ, យេសំ សតីមា វិនយាយ សិក្ខេ;
រូបេសុ សទ្ទេសុ អថោ រសេសុ, គន្ធេសុ ផស្សេសុ សហេថ រាគ”ន្តិ។

២១០ **ឯតេសុ ធម្មេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទំ, ភិក្ខុ សតិមា សុវិមុត្តចិត្តោ;**
កាលេ សោ សម្មា ធម្មំ បរិវីមំសមានោ, ឯកោទិភូតោ វិហនេ តមំ សោ។ [ឥតិ ភគវា]

ឯតេសុ ធម្មេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទន្តិ។ **ឯតេសូ**តិ រូបេសុ សទ្ទេសុ គន្ធេសុ រសេសុ ផោដ្ឋព្ពេសុ។ **ឆន្ទោ**តិ យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា កាមស្នេហោ កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោឃោ កាមយោគោ កាមុបាទានំ…បេ…. កាមច្ឆន្ទនីវរណំ។ **ឯតេសុ ធម្មេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទ**ន្តិ។ ឯតេសុ ធម្មេសុ ឆន្ទំ វិនេយ្យ បដិវិនេយ្យ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – ឯតេសុ ធម្មេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទំ។

ភិក្ខុ សតិមា សុវិមុត្តចិត្តោតិ។ **ភិក្ខូ**តិ បុថុជ្ជនកល្យាណកោ វា ភិក្ខុ, សេខោ វា ភិក្ខុ។ **សតិមា**តិ យា សតិ អនុស្សតិ…បេ…. សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឯកាយនមគ្គោ – អយំ វុច្ចតិ សតិ។ ឥមាយ សតិយា ឧបេតោ សមុបេតោ…បេ…. សោ វុច្ចតិ សតិមា។

ភិក្ខុ សតិមា សុវិមុត្តចិត្តោតិ។ បឋមំ ឈានំ សមាបន្នស្ស នីវរណេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, ទុតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស វិតក្កវិចារេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, តតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស បីតិយា ច ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, ចតុត្ថំ ឈានំ សមាបន្នស្ស សុខទុក្ខេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ; អាកាសានញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស រូបសញ្ញាយ បដិឃសញ្ញាយ នានត្តសញ្ញាយ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកាសានញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ… អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស វិញ្ញាណញ្ចាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ… នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញាយ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ; សោតាបន្នស្ស សក្កាយទិដ្ឋិយា វិចិកិច្ឆាយ សីលព្ពតបរាមាសា ទិដ្ឋានុសយា វិចិកិច្ឆានុសយា តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, សកទាគាមិស្ស ឱឡារិកា កាមរាគានុសយា បដិឃានុសយា តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ , អនាគាមិស្ស អនុសហគតា កាមរាគសញ្ញោជនា បដិឃសញ្ញោជនា អនុសហគតា កាមរាគានុសយា បដិឃានុសយា តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, អរហតោ រូបរាគា អរូបរាគា មានា ឧទ្ធច្ចា អវិជ្ជាយ មានានុសយា ភវរាគានុសយា អវិជ្ជានុសយា តទេកដ្ឋេហិ ច កិលេសេហិ ពហិទ្ធា ច សព្ពនិមិត្តេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តន្តិ – ភិក្ខុ សតិមា សុវិមុត្តចិត្តោ។

កាលេន សោ សម្មា ធម្មំ បរិវីមំសមានោតិ។ **កាលេនា**តិ ឧទ្ធតេ ចិត្តេ សមថស្ស [សមាធិស្ស (សី.)] កាលោ, សមាហិតេ ចិត្តេ វិបស្សនាយ កាលោ។

“កាលេ បគ្គណ្ហតិ ចិត្តំ, និគ្គណ្ហតិ បុនាបរេ [អថាបរេ (ស្យា.)];
សម្បហំសតិ កាលេន, កាលេ ចិត្តំ សមាទហេ។

“អជ្ឈុបេក្ខតិ កាលេន, សោ យោគី កាលកោវិទោ;
កិម្ហិ កាលម្ហិ បគ្គាហោ, កិម្ហិ កាលេ វិនិគ្គហោ។

“កិម្ហិ បហំសនាកាលោ, សមថកាលោ ច កីទិសោ;
ឧបេក្ខាកាលំ ចិត្តស្ស, កថំ ទស្សេតិ យោគិនោ។

“លីនេ ចិត្តម្ហិ បគ្គាហោ, ឧទ្ធតស្មិំ វិនិគ្គហោ;
និរស្សាទគតំ ចិត្តំ, សម្បហំសេយ្យ តាវទេ។

“សម្បហដ្ឋំ យទា ចិត្តំ, អលីនំ ភវតិនុទ្ធតំ;
សមថស្ស ច សោ [សមថនិមិត្តស្ស សោ (សី. ក.)] កាលោ, អជ្ឈត្តំ រមយេ មនោ។

“ឯតេន មេវុបាយេន, យទា ហោតិ សមាហិតំ;
សមាហិតចិត្តមញ្ញាយ, អជ្ឈុបេក្ខេយ្យ តាវទេ។

“ឯវំ កាលវិទូ ធីរោ, កាលញ្ញូ កាលកោវិទោ;
កាលេន កាលំ ចិត្តស្ស, និមិត្តមុបលក្ខយេ”តិ។

កាលេន សោ សម្មា ធម្មំ បរិវីមំសមានោតិ។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ សម្មា ធម្មំ បរិវីមំសមានោ, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ សម្មា ធម្មំ បរិវីមំសមានោ, “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ សម្មា ធម្មំ បរិវីមំសមានោ…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ – សម្មា ធម្មំ បរិវីមំសមានោ។

ឯកោទិភូតោ វិហនេ តមំ សោ, ឥតិ ភគវាតិ។ **ឯកោទី**តិ ឯកគ្គចិត្តោ អវិក្ខិត្តចិត្តោ អវិសាហដមានសោ សមថោ សមាធិន្ទ្រិយំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធីតិ – ឯកោទិភូតោ។ **វិហនេ តមំ សោ**តិ រាគតមំ ទោសតមំ មោហតមំ ទិដ្ឋិតមំ មានតមំ កិលេសតមំ ទុច្ចរិតតមំ អន្ធករណំ អចក្ខុករណំ អញ្ញាណករណំ បញ្ញានិរោធិកំ វិឃាតបក្ខិកំ អនិព្ពានសំវត្តនិកំ ហនេយ្យ វិហនេយ្យ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តី ករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យ។

ភគវាតិ គារវាធិវចនំ។ អបិ ច ភគ្គរាគោតិ ភគវា, ភគ្គទោសោតិ ភគវា, ភគ្គមោហោតិ ភគវា, ភគ្គមានោតិ ភគវា, ភគ្គទិដ្ឋីតិ ភគវា, ភគ្គកណ្ដកោតិ ភគវា, ភគ្គកិលេសោតិ ភគវា, ភជិ វិភជិ បវិភជិ ធម្មរតនន្តិ ភគវា, ភវានំ អន្តករោតិ ភគវា, ភាវិតកាយោ ភាវិតសីលោ ភាវិតចិត្តោ ភាវិតបញ្ញោតិ ភគវា, ភជិ វា ភគវា អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានីតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អត្ថរសស្ស ធម្មរសស្ស វិមុត្តិរសស្ស អធិសីលស្ស អធិចិត្តស្ស អធិបញ្ញាយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ ឈានានំ ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានំ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ អដ្ឋន្នំ អភិភាយតនានំ នវន្នំ អនុបុព្ពវិហារសមាបត្តីនន្តិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ សញ្ញាភាវនានំ ទសន្នំ កសិណសមាបត្តីនំ អានាបានស្សតិសមាធិស្ស អសុភសមាបត្តិយាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ បញ្ចន្នំ ពលានំ សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្សាតិ ភគវា, ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ តថាគតពលានំ ចតុន្នំ វេសារជ្ជានំ ចតុន្នំ បដិសម្ភិទានំ ឆន្នំ អភិញ្ញានំ ឆន្នំ ពុទ្ធធម្មានន្តិ ភគវា , ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ; វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ ភគវាតិ – ឯកោទិភូតោ វិហនេ តមំ សោ ឥតិ ភគវា។

តេនាហ ភគវា –

“ឯតេសុ ធម្មេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទំ, ភិក្ខុ សតិមា សុវិមុត្តចិត្តោ;
កាលេន សោ សម្មា ធម្មំ បរិវីមំសមានោ, ឯកោទិភូតោ វិហនេ តមំ សោ”។ [ឥតិ ភគវាតិ]

សារិបុត្តសុត្តនិទ្ទេសោ សោឡសមោ។

អដ្ឋកវគ្គម្ហិ សោឡស សុត្តនិទ្ទេសា សមត្តា។

មហានិទ្ទេសបាឡិ និដ្ឋិតា។